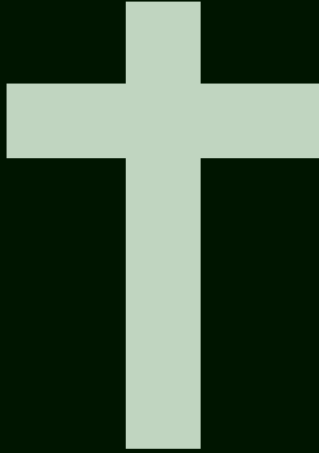

Kisin Kiraan
Kitabuna

The Holy Bible in the Yalunka language of Guinea.

Kisin Kiraan Kitabuna
The Holy Bible in the Yalunka language of Guinea.
La Sainte Bible en langue Yalunka avec le titre: «Kisin Kiraan
Kitabuna» Publié par Traducteurs Pionniers de la Bible en
collaboration avec la mission MCA à la Préfecture de Faranah,
République de Guinée 2012 Copyright du text: © 2012—Traducteurs
Pionniers de la Bible. Cette création est mise à disposition selon le
Contrat Paternité-Pas d'Utilisation Commerciale-Pas de
Modification 3.0 Unported disponible en ligne
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/> ou par
courrier postal à Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300,
San Francisco, California 94105, USA.

copyright © 2012 Pioneer Bible Translators

Language: Yalunka

Translation by: Pioneer Bible Translators

..

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-06-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
47153269-13a8-5fdd-8537-530b29da9f78

Contents

Matiyu Sora	1
Maraka Sora	48
Luka Sora	77
Yoni Sora	127
Kewanle Sora	162
Romi Kaane Sora . . .	206
Kərənti Singen Sora .	226
Kərənti Firinden Sora	246
Galati Kaane Sora . .	259
Efəsi Kaane Sora . . .	267
Filipi Kaane Sora . . .	274
Kəłəsi Kaane Sora . .	279
Tesaloniki Singen Sora	284
Tesaloniki Firinden Sora	288
Timote Singen Sora .	291
Timote Firinden Sora	297
Tito Sora	301
Filemən Sora	304
Heburune Sora	306
Yaki Sora	321
Piyəri Singen Sora . .	326
Piyəri Firinden Sora .	332
Yoni Singen Sora . . .	336
Yoni Firinden Sora . .	342
Yoni Saxanden Sora .	343
Yudi Sora	344
Lankemayaan Sora	346
Yaburin Sora	368

Matiyu **Matiyu Yesu a Fe** **Xibaru Faɲin Naxan** **Sebe**

Matiyu Kitabun yireni ito sebexi nen nee tonge saxan e nun suulun naɲon Yesu te xanbini kore xonna ma. Mudu maxinla nan yi Matiyyu ra Romi kaane xa Yesu a xilima waxatin naxan yi. Matiyyu findi Yesu a xarandiina nde nan na. Yesu a taruxun ligaxi nen Matiyyu yee xori, a yi a sebe waxati gbete yi.

Matiyyu nun Maraka nun Luka Yesu a taruxun yebama fayida kii kedenna nin. Koni Matiyyu a gbeen sebexi Yahudiyane nan xa. Na nan a liga, a yirena ndee sebe Yahudiyane naxanye famuma dangu siya gbetene ra. A mon nabiya fala fonne fe falama dangu bonne ra alogo a xa a yita Yahudiyane ra fa fala Yesu bata nabine birin ma falane rakamali.

Kitabun yireni ito Yesu bari kiin nan singe yebama, Mariyamaa diina. Yesu xaran wuyaxi ti nen a dunuɲa yi gidini a yamaan xa. A mon kabanako wuyaxi liga nen. Matiyyu na nan yebama Ningila Yesu kui. Donxen na, a Yesu a sayaan nan yebama e nun a rakeli fena sayani.

Yesu benbane fe

Taruxune Singen 2.3-15 nun
Luka 3.23-38

¹ Yesu Alaa Muxu Sugandixin benbane xinle nan itoe ra. Dawuda bɔnsɔnna nde nan yi Yesu ra. Ibrahima bɔnsɔnna nde nan yi Dawuda ra.

² Ibrahima nan Isiyaga soto. Isiyaga yi Yaxuba soto. Yaxuba yi Yuda nun a xunyene nun a tadane soto. ³ Yuda yi Peresi nun Sera soto. E nga nan yi Tamari ra. Peresi yi Xesiron soto. Xesiron yi Rami soto.

⁴ Rami yi Aminadabo soto. Aminadabo yi Naxason soto. Naxason yi Salimon soto. ⁵ Salimon nun Raxabi yi Boosu soto. Boosu nun Ruti yi Obedi soto. Obedi yi Yese soto. ⁶ Yese yi Manga Dawuda soto.

Dawuda yi Sulemani soto. A nga yi findixi Yurayaa naxanla nan na. ⁷ Sulemani yi Robowan soto. Robowan yi Abiya soto. Abiya yi Asa soto. ⁸ Asa yi Yosafati soto. Yosafati yi Yehorami soto. Yehorami yi Yusiya soto. ⁹ Yusiya yi Yotami soto. Yotami yi Axasi soto. Axasi yi Xesekiya soto. ¹⁰ Xesekiya yi Manase soto. Manase yi Amon soto. Amon yi Yosiya soto. ¹¹ Yosiya yi Yekonaya nun a xunyene nun a tadane soto, e Isirayila muxune suxu waxatin naxan yi, e siga e ra Babilon taani konyiyani.

¹² E siga xanbini Babilon taani, Yekonaya yi Selatili soto. Selatili yi Sorobabeli soto. ¹³ Sorobabeli yi Abiyudi soto. Abiyudi yi Eliyakimi soto. Eliyakimi yi Asori soto. ¹⁴ Asori yi Sadaki soto. Sadaki yi Ahimi soto. Ahimi yi Eliyudi soto. ¹⁵ Eliyudi yi Eleyasari soto. Eleyasari yi Matani soto. Matani yi Yaxuba soto. ¹⁶ Yaxuba yi Yusufu soto, Mariyamaa xemena, naxan Yesu bari, naxan xili “Alaa Muxu Sugandixina.” ¹⁷ Awa, folo Ibrahima ma, han sa dɔxo Dawuda ra, na findi mayixete fu nun naanin nan na. Folo Dawuda ma, han e siga Isirayila yamaan na Babilon taani waxatin naxan yi, na fan mayixete fu nun naanin. Folo e sigan ma Babilon taani, sa dɔxo Alaa Muxu Sugandixin bari waxatin na, na fan findixi mayixete fu nun naanin nan na.

Marigi Yesu soto fena

Luka 2.1-7

¹⁸ Awa, Yesu Alaa Muxu Sugandixin sotoxi kii naxan yi, na nan ito ra. A nga, Mariyama yi masuxi Yusufu xon ma nun, koni benun a xa dɔxo a xon ma

waxatin naxan yi, a yi a to a bata fudikan fata Alaa Nii Sarijanxin na. ¹⁹ Tinxin muxun nan yi a xemen Yusufu ra. A mi yi waxi a xa Mariyama rayagi yamaan yetagi. Nanara, a yi a miri a xa a futun kala luxunni. ²⁰ A yi a mirima na feen ma waxatin naxan yi, Marigina malekan yi mini a xa xiyei, a naxa, “Yusufu, Dawuda bɔnsɔnna, i nama gaxu i yaɗaxanla Mariyama tonge, amasoto a diin naxan barima, na fataxi Alaa Nii Sarijanxin nan na. ²¹ A dii xemen barima nen, i yi a xili sa Yesu* amasoto a tan nan a yamaan nakisima e yulubine ma.”

²² Ito birin ligaxi nen alogo Marigin naxan falaxi a nabiin xon ma, a na xa kamali. ²³ A naxa, “Sungutun nasolonxin fudikanma nen, a dii xemen bari. E yi a xili sa Emanaweli, na bunna nen fa fala, ‘Ala en tagi.’” †

²⁴ Nanara, Yusufu xulun waxatin naxan yi, Marigina malekan naxan yamari a ma, a na liga, a yi Mariyama tongo a ɗaxanla ra. ²⁵ Koni e mi kafu han a yi dii xemen bari. Yusufu yi a xili sa “Yesu.”

2

Xɔntɔn tiin naxanye sa keli sogeteden binni

¹ Yesu to soto Betelemi taani Yudaya yamanani Manga Herode waxatini, fekolonne yi fa sa keli sogeteden binni, fa Yerusalen taani. ² E muxune maxodin, e naxa, “Diidin naxan barixi Yahudiyane mangan na, na minen yi? Nxu bata a taxamaseri saren to nxu yi sogeteden binni waxatin naxan yi. Nanara, nxu bata fa nxu xa fa a batu.” ³ Manga Herode na me waxatin naxan yi, a kuisan,

e nun Yerusalen kaane birin. ⁴ A yi yamaan saraxarali kuntigine nun sariya karamaxone xili, a yi e maxodin, a naxa, “Alaa Muxu Sugandixin yi lan a xa bari minen yi?”* ⁵ E yi a yabi, e naxa, “A barima Betelemi taan nin Yudaya yamanani. Nabini ito nan sebexi, a naxa,

⁶ ‘I tan, Betelemi taan Yuda yamanani, taa xuri mi i tan na Yudaya taa gbeene ye.

Amasoto mangana nde kelima nen i tan yi naxan Isirayila muxune masuxuma, n ma yamana.’ †

⁷ Awa, Manga Herode yi fekolonne xili wundoni, a yi e maxodin na saren mini waxatin yeteen ma. ⁸ A yi ɗungun sa e ma siga Betelemi taani, a naxa, “E sa diidina fe yee fen han! E na a to waxatin naxan yi, e yi n nakolon alogo n fan xa sa a batu.”

⁹ E to mangana falan name, e yi siga. E saren naxan to sogeteden binni a foloni, e mon yi na to, a yi lu e yee ra han a sa ti diidin yiren xun ma. ¹⁰ E to na saren to, e yi sewa han! ¹¹ E to so banxini, e yi diidin nun a nga Mariyama to. E yi e xinbi sin a xa, e yi a batu. Na xanbi ra, e yi e sanba seene ramini, e yi xemaan nun wusulanna nun mirihi latikononna fi a ma. ¹² Ala yi fekolonne rakolon xiyei, a e nama fa xete Manga Herode fema. E yi xete kira gbete xon ma e konni.

Yesu soto muxune yi e gi

¹³ Fekolonne kelixin na yi, Marigina malekan yi mini Yusufu xa xiyei, a yi a fala a xa, a naxa, “Keli, i diidin nun a nga tongo, e yi e gi, e siga Misiran yamanani. E sa lu na han n na falan ti e xa

* **1:21:** Yesu xinla bunna nen, fa fala “Marakisi Tiina” Heburu xuini. † **1:23:** Esayi 7.14 nun 8.8 nun 8.10 fan mato. * **2:4:** A na maxodinna tixi nen bayo muxune yi Alaa Muxu Sugandixin faan mamema bayo nabi fonne waliyiya falane bata yi a fe yita xabu jee keme wuyaxi. † **2:6:** Mika 5.1

waxatin naxan yi. Amasotɔ Herode diidin fenma a faxa xinla nan ma.”
¹⁴ Nayi, Yusufu yi keli, a diidin nun a nga tongo kɔɛɛn na, e siga Misiran yamanani. ¹⁵ A lu na han Herode yi faxa. Marigin naxan fala nabiin xɔn ma, na yi kamali, a naxa, “N na n ma dii xɛmɛn xili nɛn a xa keli Misiran bɔxɔni.”†

Diine faxa fena

¹⁶ Herode to a kolon a fekolonne bata a mayenden, a bɔɲɛn yi te kati! A yi yamarin fi, a dii xɛmɛn naxanye Betelemi taan nun a rabilinna birin yi, naxanye barin munma jɛɛ firin sɔtɔ, a ne birin xa faxa. A na waxatin nagidi fekolonne gbee falan nan xɔn. ¹⁷ Nayi, Nabi Yere mi a falan yi kamali, a naxa,

¹⁸ “Gbelegbele xuiin nun wuga xui gbeen tema Rama taani,

Rakeli nan a diine wugama.

A mi tinɲɛ a xa masabari amasotɔ e birin bata faxa.”§

E xɛtɛ fena keli Misiran yi

¹⁹ Herode faxa waxatin naxan yi, Marigina malekan yi mini Yusufu xa xiyeni Misiran yamanani, ²⁰ a yi a fala, a naxa, “Keli, i diidin nun a nga tongo, i xɛtɛ Isirayila yamanani amasotɔ naxanye diidin fenma a faxa feen na, ne bata faxa.” ²¹ Nanara, Yusufu yi keli, a diidin nun a nga tongo, a xɛtɛ Isirayila yamanani. ²² Koni a mɛ waxatin naxan yi, a Herode a dii xɛmɛn Arikelayusi dɔxi a fafe jɔxɔni manggan na Yudaya yamanan xun na, Yusufu yi gaxu na yidɔxɔ feen na. Ala mɔn yi a rakolon xiyeni, a yi siga Galile yamanani. ²³ A yi sa dɔxɔ taana nde yi naxan xili

† **2:15:** Hose 11.1 § **2:18:** Yere mi 31.15

Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. E tan nan e sɔbɛ so Musaa sariyan suxun ma dangu Yahudiyane bonne ra. E mɔn yi e benbane namunne suxuma kii xɔdɛxɛni. E tan yi laxi malekane ra. E mɔn yi laxi a ra a muxune kelima nɛn sayani.

† **3:7:** Saduse muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. Lan mi yi e nun Farisi muxune tagi. E tan mi yi laxi malekane ra. E mɔn mi yi laxi a ra a muxune kelima nɛn sayani.

Nasareti. Nabine falane yi raka-mali, fa fala, “A xili bama nɛn ‘Nasareti kaana.’ ”

3

Yoni Marafu Tiina kawandina

Maraka 1.1-8, Luka 3.1-18, Yoni 1.19-28

¹ Yoni Marafu Tiin yi fa na waxatini a kawandin ba fɔlɔ tonbonni Yudaya yamanani. ² A naxa, “E xun xanbi so e hakene yi, amasotɔ Ariyanna Mangayaan bata maso!”
³ Nabi Esayi yi a tan nan ma fe falama, a naxa,

“Muxuna nde xuiin minima tonbonni,

naxan a falama,

‘E kirani tɔn Marigin yɛɛ ra,

e kirane matinxin a xa!’ ”*

⁴ Nɔgɔmɛ xabe dugin nan yi rago-doxi Yoni ma. A yi tagi xidixi kidin na. A yi baloma tuguminne nun kumin nan na. ⁵ Yamaan yi lu fe a fema keli Yerusalɛn nun Yudaya yamanan nun Yurudɛn baan nabilinna birin yi. ⁶ E yi e ti e yulubine ra, a yi e rafu Yurudɛn baani e tubi xinla ma Ala ma.

⁷ Yoni to Farisi muxunɛ† nun Saduse muxunɛ‡ wuyaxi to fe a fema, a xa e rafu igeni, Yoni yi a fala e xa, a naxa, “E tan saji bɔnsɔnne! Nde e rakolonxi, e xa e gi Alaa xɔlɔn bun ma? ⁸ E kewanle xa a yita fa fala e bata e xun xanbi so e hakene yi. ⁹ E nama e miri fa fala e benban nan Iburahima ra. N xa a fala e xa, Ala nɔɛ gɛmɛni itoe findɛ nɛn Iburahima bɔnsɔnne ra!

¹⁰ Bunbin bata yitɔn wudi salenne sege feen na. Wudin naxan mi bogi fajɛ tima, na sege ma nɛn, a woli tɛɛni. ¹¹ N tan e rafuma igeni e tubi xinla nan ma Ala ma. Koni naxan sɛnben gbo n tan xa, na fama n

* **3:3:** Esayi 40.3 † **3:7:** Farisi muxune:

tan xanbi ra, n mi nɔɛ naxan ma sankidi fulunɛ yati. Na ɛ rafuma Alaa Nii Sarijanxin nun tɛɛn nin. ¹² A segedenna a yii, a maali fe, a yi a sa sagan kui, koni a se dagin sama nɛn tɛɛ tutareni!”

Yesu rafu fena igeni

Maraka 1.9-11, Luka 3.21-22, Yoni 1.32-34

¹³ Na waxatini Yesu yi keli Galile yamanani, a siga Yoni fɛma Yurudɛn baani, alogo Yoni xa a rafu igeni. ¹⁴ Koni Yoni yi tondi, a naxa, “N makona a ma, i tan nan xa n tan nafu, koni i bata fa n tan fɛma.” ¹⁵ Yesu yi a yabi, a naxa, “Tin ito xa liga singen, amasɔtɔ a lan nɛn en xa fe tinxinxine birin nakamali.” Nana, Yoni yi tin. ¹⁶ Yesu to rafu, a keli igeni nɛn tun, kore xɔnna dɛɛn yi rabi a xa, a yi Alaa Nii Sarijanxin to gode ganba sawurani, a dɔxɔ a ma. ¹⁷ Fala xuiin yi keli kore, a yi a fala, a naxa, “N nafan Dii Xɛmɛn nan ito ra naxan bata n kɛnɛn ki faji.”

4

Setana yi kata Yesu ratantandeni

Maraka 1.12-13, Luka 4.1-13

¹ Na xanbi ra, Alaa Nii Sarijanxin yi Yesu xali tonbonni alogo Yinna Manga Setana xa kata a ratantan feen na. ² Yesu yi soqe tonge naanin kɔɛ tonge naanin ti sunni, a mi donse don, sunna yi a suxu.* ³ Maratantan tiin yi fa Yesu fɛma, a naxa, “Xa Alaa Dii Xɛmɛn nan i tan na, a fala gemeni itoe xa, e xa maxɛtɛ burun na.” ⁴ Yesu yi a yabi, a naxa, “A seɓɛxi Kitabun kui, a naxa, ‘Muxun mi balon donseen xan gbansan na fɔ Ala falan naxanye birin tima.’† ”

* **4:2:** Na waxatini, muxun na yi sunna suxu, a mi yi donseen donma hali kɔɛɛn na. Waxatina nde yi, e mɔn yi a pɛnige e nama igen fan min hali kɔɛɛn na. † **4:4:** Sariyane 8.3 ‡ **4:5:** Yerusalɛn nan xili Taa Sarijanxina bayo a rasarijanxi Ala xa. Na feen seɓɛxi Yaburin 87.1-3 kui. § **4:6:** Yaburi 91.11-12 * **4:7:** Sariyane 6.16 † **4:10:** Sariyane 6.13 ‡ **4:16:** Esayi 8.23 han 9.1

⁵ Yinna Manga Setana yi Yesu tongo, a siga a ra Taa Sarijanxini, † a sa a ti Ala Batu Banxin xun tagi. ⁶ A yi a fala Yesu xa, a naxa, “Xa Alaa Dii Xɛmɛn nan i tan na, tungan, amasɔtɔ a seɓɛxi Kitabun kui, a naxa, ‘Ala yamarin fima nɛn a malekane ma i ya fe yi.

E yi i tongo, alogo i nama i sanna din gɛmɛ yo ra.’§ ”

⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “A mɔn seɓɛxi Kitabun kui, a naxa, ‘I nama i Marigina Ala mato bunbani.’* ”

⁸ Na xanbi ra, Yinna Manga Setana mɔn yi a tongo, a siga a ra geya gbeen fari, a dunuɗa mangayane nun a binyene birin yita a ra. ⁹ Setana yi a fala a xa, a naxa, “Xa i xinbi sin n bun ma, i yi n batu, n ni itoe birin fima i ma nɛn.” ¹⁰ Yesu yi a yabi, a naxa, “Setana, keli be! Amasɔtɔ a seɓɛxi Kitabun kui, a naxa, ‘I xa i Marigina Ala binya, i yi a keden peen batu.’† ”

¹¹ Nayi, Yinna Manga Setana yi keli Yesu fɛma. Malekane yi fa a mali.

Yesu yi a wanla fɔlɔ Galile yi

Maraka 1.14-15, Luka 4.14-15

¹² Yesu a mɛ waxatin naxan yi, a e bata Yoni sa kasoon na, a siga Galile yamanani. ¹³ A mi fa dɔxɔ Nasarɛti taani sɔnɔn, a sa dɔxɔ Kapɛrunan taani Galile daraan dɛ Sabulon nun Nafatali bɔxɔni. ¹⁴ A na ligaxi nɛn, alogo Nabi Esayi naxan falaxi, na xa kamali, a naxa, ¹⁵ “Sabulon kaan nun Nafatali kaan naxanye baan binni, Yurudɛn baan dɛ, siya gbɛtɛne gbeen Galile naxan na, ¹⁶ yamaan naxan dɔxi dimini, ne bata kɛnɛn gbeen to. Naxanye dɔxi sayaan dimini,

kenenna bata mini ne ma!"†

¹⁷ Na waxatini, Yesu yi kawandin ba fɔlɔ, a naxa, "Ɛ xun xanbi so Ɛ hakene yi! Amasɔtɔ Ariyanna Mangayaan bata maso."

*Yesu yi muxu naanin xili
Maraka 1.16-20, Luka 5.1-11*

¹⁸ Yesu sigan tima Galile Daraan dɛxɔn ma waxatin naxan yi, a yi ngaxakedenma firin to. Yɛxɛ suxun nan yi e ra. Simɔn naxan xili Piyeris e nun a ngaxakedenma, Andire, e yi yɛxɛ suxuni yalaan na darani. ¹⁹ Yesu yi a fala e xa, a naxa, "Ɛ bira n fɔxɔ ra. N xa Ɛ findi muxu fenne ra Ala xa alo Ɛ yɛxɛn suxuma kii naxan yi." ²⁰ E yi e yalane sa mafuren! E bira a fɔxɔ ra. ²¹ A sigaxin yɛɛn na ndedi, a yi ngaxakedenma firin gbeteye to, Yaki nun Yoni, Sebede a dii xɛmɛne. E nun e fafe yi e yalane yitɔnma kunkin kui. Yesu yi e xili. ²² E yi e fafe lu kunkin kui sa! E bira Yesu fɔxɔ ra.

*Yesu yi yamaan mali
Luka 6.17-19*

²³ Yesu yi siga Galile yamanan birin yi, a yamaan xaran e salide banxine yi. A yi Ariyanna Mangayana fe Xibaru Fajin kawandin ba e xa, a yi yamaan furetɔne rakɛndɛya furen sifan birin ma. ²⁴ Muxune yi na feen xibarun mɛ Siriya yamanan birin yi. Yamaan yi fa furetɔn sifan birin nun tɔrɔ muxune ra e nun jinan jaxin yi naxanye fɔxɔ ra e nun gan furetɔne nun lɛbutɛne. Yesu yi ne birin nakɛndɛya. ²⁵ Yama gbeen yi bira a fɔxɔ ra keli Galile yamanan nun Taa Xun Fune yi. Ndee fan yi sa keli Yerusalɛn nun Yudaya nun Yurudɛn baan kidi ma.

5

Yesu yi kawandin ba geyaan fari

§ 4:18: Muxune mɔn Piyeris ma a Pita.

¹ Yesu to yama gbeen to, a te a sa dɔxɔ geyaan fari. A xarandiine yi fa a fema. ² A yi e xaran fɔlɔ.

Sɛwa gbeena fe

Luka 6.20-23

³ A naxa, "Sɛwan na kanne xa, naxanye mako Ala ma bayo ne Ariyanna Mangayaan sɔtɔma nɛn.

⁴ Sɛwan na kanne xa, naxanye wugama, bayo Ala ne madɛndɛnma nɛn.

⁵ Sɛwan na kanne xa, naxanye limaniyaxi, bayo bɔxɔn findima nɛn ne kɛɛn na.

⁶ Sɛwan na kanne xa, tinxinna xɔnla naxanye suxuma alo kamɛn nun min xɔnla, bayo ne wasama nɛn.

⁷ Sɛwan na kanne xa, naxanye kininkininma, bayo Ala kininkininma nɛn ne fan ma.

⁸ Sɛwan na kanne xa, naxanye bɔjɛn sarijanxi, bayo ne Ala toma nɛn.

⁹ Sɛwan na kanne xa, naxanye bɔjɛ xunbenla rasoma, Ala ne xilima nɛn a a diine.

¹⁰ Sɛwan na kanne xa, naxanye bɛsɛnxɔnxi e tinxinyana fe ra,

bayo ne Ariyanna Mangayaan sɔtɔma nɛn."

¹¹ "Yamaan na Ɛ konbi, e yi Ɛ bɛsɛnxɔnya, e yi fala jaxin sifan birin ti Ɛ xili ma n tan ma fe ra, sewana Ɛ tan xa nayi. ¹² Ɛ sɛwa, Ɛ jaxan, amasɔtɔ barayi gbeen namaraxi Ɛ xa ariyanna yi. Amasɔtɔ e nabine fan bɛsɛnxɔnya na kii nin xabu a fɔlɔni."

Fɔxɔn nun kenenna fe

Maraka 9.50, 4.21, Luka 14.34-35, 8.16

¹³ Yesu naxa, "Ɛ luxi nɛn alo fɔxɔna dunuja muxune birin xa. Koni xa fɔxɔn mɛxɛmɛxɛnna ba ayi, a fa ramɛxɛmɛxɛnma nanse ra nayi? A tɔnɔ mi fa na fɔ a woli ayi, yamaan yi a yibodon. ¹⁴ Ɛ luxi nɛn

alo kenenna dunuɲa muxune birin xa. Taan naxan tixi geyaan fari, na mi luxunɲe. ¹⁵ Muxu yo mi lenpun nadεge, a a raso deben bun na. Koni fɔ lenpun xa dɔxɔ seen nan fari. Nanara, a kenenna fiye banxi kui kaane birin ma. ¹⁶ A na kii nin, ε kenenna xa yanban yamaan yetagi alogo e xa ε wali faɲine to, e yi ε Fafe Ala binya ariyanna yi.”

Musaa Sariyana

¹⁷ Yesu naxa, “E nama ε miri fa fala n bata fa Sariya Kitabun nun nabine kitabune kaladeni. N mi faxi e kaladeni fɔ e rakamali-deni. ¹⁸ N xa ɲɔndin fala ε xa, fanni kore xɔnna nun bɔxɔ xɔnna daxi, sese mi be Sariya Kitabun na hali sebenla yiredi keden pe han feen birin yi kamali. ¹⁹ Nanara, naxan na yamarini ito nde keden kala hali a xurun ki yo ki, a bonne xaran na ma, na kanna yatema muxudin nan na Ariyanna Mangayani. Koni naxan sariyani itoe suxuma, a bonne xaran ne ma, na kanna findima nen muxu gbeen na Ariyanna Mangayani. ²⁰ N xa ɲɔndin fala ε xa, xa ε tinxinyaan mi dangu sariya karamɔxɔne nun Farisi muxune tinxinyaan na, ε mi soe Ariyanna Mangayani mumε!”

Yesu a falana xɔlna fe yi

²¹ Yesu naxa, “E bata a me a Ala bata yi a fala en benbane xa, a naxa, ‘I nama faxan ti. Naxan na muxun faxa, na kitima nen.’* ²² Koni n tan a falama ε xa iki, naxan na xɔlɔ a ngaxakedenna ma, na kitima nen. Naxan na a ngaxakedenna konbi, kitisa yamaan na makitima nen. Naxan na a fala fa fala, ‘I tan xaxilitarena,’ na kanna lan yahannama teen nin. ²³ Nanara, i nema i ya kiseen nalima Ala ma waxatin naxan yi saraxa ganden yetagi, a

* **5:21:** Xɔrɔyaan 20.13 e nun Sariyane 5.17

† **5:31:** Sariyane 24.1 § **5:32:** A bata a ɲaxanla ti yalunyaan ma. Bayo a ɲaxanla nan mon a ra Ala yeε ra yi bayo a futun kala xun mi yi na Ala yeε ra yi. * **5:33:** Saraxaraline 19.12 e nun Yatene 30.3 e nun Sariyane 23.22-24

na rabira i ma fa fala i ngaxakedenna xɔlɔxi i ma, ²⁴ i ya kiseen lu saraxa ganden yetagi singen. I siga xulen, i sa ε nun i ngaxakedenna tagini tan. Na xanbi ra, i yi i ya kiseen fi Ala ma.”

²⁵ “Xa i yengefaan sigama i ra i kitideni, ε nema kira yi, i xa kata i na feen ɲan ε tagi sinma alogo a nama i so kitisaan yii. Na fan yi i so doma kanne yii. Ne fan yi i sa kasoon na. ²⁶ N xa ɲɔndin fala i xa, nayi, i mi keε na mumε, fɔ i yanginna birin fi!”

Yesu a maxadina yalunya fe yi

²⁷ Yesu naxa, “E bata yi a me nun a Ala bata yi a fala, a naxa, ‘I nama yalunyaan liga.’† ²⁸ Koni n tan a falama ε xa, naxan na ɲaxanla mato han a kunfa a ma, na kanna bata yelin yalunyaan lige a bɔɲeni. ²⁹ Xa i yiifari ma yeεn nan i bire yulubini, a ba na, i yi a woli ayi. Amasɔtɔ i fatin yirena nde halagixin fisa dangu i gbindin birin soon na yahannama yi. ³⁰ Xa i yiifari ma yiin nan i bire yulubini, a sege a ra, i yi a woli ayi. I yii kedenna segegin fisa dangu i gbindin birin soon na yahannama yi.”

Futu kala feen maxadina

Matiyu 19.9, Maraka 10.11-12, Luka 16.18

³¹ Yesu naxa, “E yi a falama nun, e naxa, ‘Naxan yo nema a ɲaxanla beɲinɲe, a xa futu kala kedind so a yii.’‡ ³² Koni n tan a falama iki, xa muxuna a ɲaxanla beɲin, ɲaxanla mi yalunya ligaxi, a bata a ɲaxanla ti yalunyaan ma nayi, § bayo xa xeme gbete a futu, na bata yalunyaan liga a xɔn ma.”

Kɔlna fe maxadina

† **5:27:** Xɔrɔyaan 20.14 e nun Sariyane 5.18

‡ **5:31:** Sariyane 24.1 § **5:32:** A bata a ɲaxanla ti yalunyaan ma. Bayo a ɲaxanla nan mon a ra Ala yeε ra yi bayo a futun kala xun mi yi na Ala yeε ra yi. * **5:33:** Saraxaraline 19.12 e nun Yatene 30.3 e nun Sariyane 23.22-24

33 Yesu naxa, “E mən bata yi a mε nun, a a fala nεn en benbane xa, a i na i kəɓɓ Marigini, fə i xa a rakamali.* 34 Koni n na a falama ε xa iki, ε nama ε kəɓɓ ariyanna yi amasəto Ala mangaya gbɛdɛn mɛnni.† 35 E nama ε kəɓɓ dunuɓa ra amasəto Ala san tiden na a ra. E nama ε kəɓɓ Yerusalɛn taani amasəto Manga gbeena taan nan na ra. 36 E nama ε kəɓɓ ε xunna ra amasəto hali ε xun sɛxɛ kedenna, ε mi nɔɛ a fəre hanma ε yi a fixa. 37 Koni i ya falan xa findi ‘Ŋn,’ hanma ‘En-En’ tun! Xa i nde sa na fari, na kelixi Fe Naxin Kanna nin.”

I nama i gbeen jaxo
Luka 6.29,30

38 Yesu naxa, “E bata yi a mε nun fa fala, ‘Yɛɛn jaxɔn xa fi yɛɛn na, jinna jaxɔn xa fi jinna ra.’‡ 39 Koni n tan a falama iki, i nama i kankan muxu jaxin yɛɛ ra. Naxan na i dɛɛn fəxə kedenna garin a ma, bode fəxə fan ti a xa. 40 Xa muxuna nde waxi i kiti feni i ya doma bun birana fe ra, tin a xa i ya doma gbeen fan tongo. 41 Xa muxu yo i karahan i xa goronna maxali kilo kedenni, i tan xa a findi kilo firinna ra. 42 Naxan na i xandi seni, i xa na ki. Xa muxuna nde wa i doli feni sena nde yi, i nama tondi.”

I yaxune xanu
Luka 6.27-28, 32-36

43 Yesu naxa, “E bata yi a mε nun fa fala, ‘I adamadi boden xanu, i yi i yaxune ra jaxu.’§ 44 Koni n tan a falama ε xa iki, ε xa ε yaxune xanu. Naxanye ε bɛsɛnxɔnyama, ε xa Ala maxandi ne xa. 45 Nanara, ε ligama nɛn alo ε Fafe Ala naxan ariyanna yi. Amasəto a sogen natema muxu fajine nun muxu jaxine nan xa. Amasəto tinxin muxun nun tinxintarena, Ala tulɛn nafama

ne birin xa. 46 Muxun naxanye bata ε xanu, xa ε ne nan tun xanu, ε barayin sətoma nayi di? Hali mudu maxinle fan na ligama! 47 Xa ε ε ngaxakedenne nan tun xɔntɔn, ε nanfe ligaxi nayi naxan dangu bonne gbeen na? Amasəto hali dɛnkɛlyatarene na jaxɔnna ligama. 48 Nanara, ε lu fetareyani alo fε mi ε Fafe Ala ra kii naxan yi naxan ariyanna yi.”

6

Xaranna Ala kiseene fe ra

1 Yesu naxa, “E a liga ε yeren ma, ε nama ε wali fajine kɛ yamaan yetagi alogo e xa ε to. Xa ε na liga, ε mi barayi sətoma ε Fafe Ala ra ariyanna yi. 2 Nanara, xa i yiigelitɔne kima, i nama xɔtaan fe i yɛɛ ra a ralideni alo nafigine a ligama kii naxan yi salide banxine nun taa tagine yi alogo yamaan xa e matəxə. N xa jɔndin fala ε xa, e bata yelin e saranna sətɛ yamaan yii. 3 Koni xa i yiigelitɔne kima, hali i kɔmɛnna nama a kolon i yiifanna naxan ligama 4 alogo i ya hinan wanla xa raba suturani. Nayi, i Fafe Ala naxan i toma suturani, na i barayima nɛn.”

Xaranna Ala maxandin ma
Luka 11.2-4

5 Yesu naxa, “E nɛma Ala maxandɛ, ε nama a liga alo nafigine. Amasəto a rafan e ma, e xa ti salide banxine nun taa tagine yi, e yi sali alogo yamaan xa e to. N xa jɔndin fala ε xa, e bata yelin e saranna sətɛ yamaan yii. 6 Koni i tan nɛma Ala maxandɛ, so i ya banxini, i dɛɛn nagali, i yi i Fafe Ala maxandi i mi naxan toma. Nayi, i Fafe Ala naxan wundo yi feene toma, na i barayima nɛn.”

7 Yesu naxa, “E nama lu xɛtɛ fala fuyanne ma tun Ala maxandini alo

† 5:34: A mi kolɔna fe falama be lan wulen gbansanna ma. Koni hali jɔndin na a ra, Yesu naxa, i nama i kəɓɓ. Xa muxun dari feen nan jɔndi falan na, muxune lama a falan na nɛn hali a mi a kəɓɓ. ‡ 5:38: Xəryaan 21.23-25 e nun Saraxaraline 24.19-20 e nun Sariyane 19.21 § 5:43: Saraxaraline 19.18

denkeleyatarene. Amasotō e mir-
ima a ma fa fala e na falan nawuya
ayi Ala e xuiin namema na nin.

⁸ E nama liga alo ne, bayo e Fafe
Ala e makone kolon benun e xa a
maxandi. ⁹ Awa, e Ala maxandima
ikiini, e naxa,

‘Nxu Fafe naxan kore xonna ma,
i xinla xa sarijan.

¹⁰ I ya Mangayaan xa fa,
i sagoon xa liga dunuḡa yi
alo a ligama kore xonna ma kii
naxan yi.

¹¹ I nxō to balon fi nxu ma.

¹² I nxu mafelu nxu yulubine ra,
alo nxu fan nxu hake tongone
mafeluma kii naxan yi.

¹³ I nama tin nxu xa bira tantanni
fō i nxu rakisi fe ḡaxin ma.’”

¹⁴ “Amasotō xa e e hake tongone
mafelu, e Fafe naxan ariyanna yi,
na fan e mafeluma nen. ¹⁵ Koni xa e
mi ne mafelu e hakene ra, e Fafe Ala
fan mi e mafeluyē e yulubine ra.”

Sun suxu feen xaranna

¹⁶ Yesu naxa, “E nema sunni, e
nama e yetagini tḡḡon alo nagine
e yetagine yixidima kii naxan yi
alogo yamaan xa a kolon a e sunni.
N xa ḡḡndin fala e xa, ne bata yelin
e saranna sote yamaan yii. ¹⁷ I
tan nema sunna suxuma, i yetagin
maxa, i yi i xunni tan ¹⁸ alogo ya-
maan nama a kolon fa fala i sunni
fō i Fafe Ala i mi naxan toma, na
a kolonma nen. I Fafe Ala naxan
wundo feene toma, na i barayima
nen.”

Ariyanna nafunla fe

Luka 12.33,34

¹⁹ Yesu naxa, “E nama e nafunle
ramara dunuḡani ito yi e banxine
kui, xḡrinxḡrinna nun melimenle a
kalama denaxan yi. Muḡadene fan
soma nen, e yi a muḡa. ²⁰ Koni
e xa nafunla ramara ariyanna yi,
xḡrinxḡrinna nun melimenle mi a
kale denaxan yi, muḡadene fan mi

soe na, e a muḡa ²¹ bayo i ya na-
funla denaxan yi, i xaxinla fan
menna nin.”

Fati benden gbee kenenna a fe

Luka 11.34-36

²² Yesu naxa, “Muxun yeen luxi
nen alo lenpuna a fati benden xa.*
Xa i yeen kende, i fatin birin luma
nen kenenni. ²³ Koni xa i yeen kala,
i fatin birin luma nen dimini. Nayi,
kenenna naxan i yi, xa na bata
findi dimin na, na dimin gboma ayi
nen.”

Ala nun nafunla fe

Luka 16.13, 12.22-31

²⁴ Yesu naxa, “Muxu yo mi nōe
wale kari firinna xa sanḡa ma
kedenni. Amasotō a kedenna
raḡaxuma nen, a kedenna xanu,
hanma a kedenna binyama nen, a
yi bonna rayelefu. E mi nōe wanla
ke Ala nun nafunla xa sanḡa ma
kedenni.”

²⁵ “Nanara, n na a falama e xa, e
nama kontōfili e dunuḡa yi gidina fe
ra, e naxan donma hanma e naxan
minma hanma e e maxidima naxan
yi. Niin mi dangu donseen na ba?
Fati benden mi dangu dugin na ba?
²⁶ E xoline mato, e mi se sima, e mi
se xabama, donse ramarade mi e
yii, koni e Fafe naxan ariyanna yi,
na nan e baloma. E mi fisa xoline
xa ba? ²⁷ E tan nde nōe waxatidi
se e yete siine fari e xaminna ma
ba? ²⁸ E xaminma dugina fe ra
nanfera? E wudi fuge fajine gbo
kiin mato. E mi walima, e mi dugi
rafalama e yete xa, ²⁹ anu n xa a fala
e xa, hali Manga Sulemani e nun a
nḡḡon birin yi, a mi a yete maraberi
ba alo e tan nde. ³⁰ Ala nan seḡene
maraberi bama naxanye solima to,
tila e gan, e ḡan fefe! A mi e
maraberi be dangu ne ra ba? E
denkeleyaan xurun.”

³¹ “Nanara, e nama xamin fa
fala, ‘En balon sōtōma di?’ hanma
‘En na igen sōtōma di?’ hanma

* **6:22:** alo lenpuna: Sandani ito kui, i nōe i yeen tiye nen se fajin na hanma a kobina. Xa i yeen
tixi se fajin na, na findima nen kenenna ra i xa.

‘En dugin sɔtɔma di?’³² Amasɔto denkeleyatarene seni itoe birin fenma. Koni ε Fafe naxan ariyanna yi, na ε makoon kolon.³³ Koni ε Alaa Mangayaan fen singen e nun a tinxinyana, na xanbi ra a seni itoe birin soma ε yii nen.³⁴ Nanara, ε nama xamin tila tɔrɔna fe ra. Tila xaminna tila nan ma. Amasɔto lɔxɔn birin nun a tɔrɔn na a ra.”

7

Ɛ nama bonne yalagi

Luka 6.37-38, 41-42

¹ Yesu naxa, “Ɛ nama ε yete findi ε adamadi boden kewanle makiti muxun na, alogo Ala nama ε fan makiti. ² Bayo ε na bonne kewanle makiti kii naxan yi, Ala ε fan makitima na kii nin. Ɛ ligaseen naxan yatema bonne xa, Ala fan na nan yatema ε xa. ³ Nanfera jɔmadin naxan i adamadi boden yeɛn xɔn, i na toma, koni gbɔndonna naxan i tan yeɛn xɔn, i mi na toma? ⁴ I ya a falama i adamadi boden xa nanfera fa fala, ‘Tin, n xa jɔmadin ba i yeɛn xɔn ma,’ koni gbɔndonna i tan yeɛn xɔn ma. ⁵ I tan nafi-ina! Gbɔndonna ba i yete yeɛn xɔn ma singen, na xanbi ra, i nɔe na jɔmadin toe nen, i yi a ba i adamadi boden yeɛn xɔn ma.”

⁶ “Ɛ nama se sarijanxin sa barene bun.* Ɛ nama ε bɔxɔ bun nafunla woli xɔsene bun ma.† Xa i na liga xɔsene e yibodonma nen, barene yi xɔne ε ma, e yi ε xin.”

Ala maxandina fe

Luka 11.9-13

⁷ “Ɛ seen maxɔdin, ε a sɔtɔma nen. Ɛ seen fen, ε a toma nen. Ɛ deɛn kɔnkɔn, a rabima ε xa nen. ⁸ Amasɔto naxan yo na seen maxɔdin, na a sɔtɔma nen. Naxan na seen fen, na a toma nen. Naxan na deɛn kɔnkɔn, a rabima a xa

nen. ⁹ Muxuna nde ε ye ba, naxan ma diin burun maxɔdinma a ra, a gemen so a yii? ¹⁰ Hanma a na yeɛn maxɔdin a ra, a sarijin so a yii? ¹¹ Hali ε to findixi muxu jaxine ra, ε a kolon fa fala a lan nen, ε xa se fajin so ε diine yii. E faxi fa, ε Fafe naxan ariyanna yi, na se fajine soma a maxandi muxune yii kii naxan yi!”

¹² “Sariya Kitabun nun nabine kitabune birin bunna nan ito ra: I waxi muxune xa feen naxanye raba i xa, na jɔxɔnna liga bonne xa.”

De xurina fe

Luka 13.24

¹³ “Ɛ so de xurin na, amasɔto kiraan naxan sigama yahannama yi, na ragbo, a so deɛn ragbo. Muxu wuyaxi soma nen menni. ¹⁴ Kiraan naxan sigama habadan nii rakisini, na yisiga raxɔlɔ, a deɛn mi ragbo, muxu wuyaxi mi a toma.”

Wudin nun a bogina fe

Luka 6.43-44

¹⁵ “Ɛ a liga ε yeren ma wule nabine fe yi. E nema fama e xuruxi alo yeɛena, koni e kui feen luxi nen alo kanko xɔne. ¹⁶ Ɛ ne kolonma e kewanle nan xɔn. I manpa bogin bolonje tansinna kɔe ra ba? I xɔde bogin bolonje wudi majalixin kɔe ra ba? ¹⁷ Wudi fajin bogi fajin nan tima. Wudi jaxin bogi jaxin nan tima.‡ ¹⁸ Wudi fajin mi bogi jaxin tima. Wudi jaxin mi bogi fajin tima. ¹⁹ Wudin naxan mi bogi fajin tima, na seɛma nen, a gan. ²⁰ Nba, ε wule nabine kolonma e kewanle xɔn ma na kii nin.”

Ala xuiin suxutare muxune fe

Luka 13.25-27

²¹ “Muxun naxanye a falama, e naxa, ‘Marigina, Marigina!’ ne

* **7:6:** barene: Yanyina nde, sandani ito bunna nen, fa fala i lan i xa muxune kawandi naxanye nɔe e tuli matiye i ra. † **7:6:** bɔxɔ bun nafunla: Gemen siyana nde nan ma fe falaxi be naxan toma fɔxɔ ige yi xaxunna ndee kui. Na gemen xili nen “perili.” ‡ **7:17:** bogina: Sanda sifani ito kui, bogi fajin findixi kewali fajin nan na.

birin mi soma Ariyanna Mangayani fə naxanye n Fafe Ala sagoon ligama. ²² Nanara, na ləxən[§] na a li, muxu wuyaxi a falama nən, e naxa, 'Marigina, Marigina! Nxu bata yi nabiya falane ti i xinli nun, nxu jinanne kedi i xinli, nxu kabanako fe wuyaxi liga i xinli!' ²³ Nba, n na a falama e xa nən, n naxa, 'N mi ε kolon mumε! ε tan fe paxi rabane, ε keli n fema!' "

Banxi ti firinne fe

Luka 6.47-49

²⁴ "Awa, muxun naxan birin n ma falane ramema, e yi e suxu, ne luxi nən alo xeme xaxilimaan naxan a banxin ti fanyen fari. ²⁵ Tulen fa waxatin naxan yi, xudene yi rafe, foye gbeen yi fa. Koni na banxin mi bira bayo a yi tixi fanyen nan fari. ²⁶ Muxun naxanye birin n ma falane ramema koni e mi e suxuma, ne luxi nən alo xaxilitaren naxan a banxin ti meɲensinna fari. ²⁷ Tulen faxina, xudene yi rafe, foye gbeen yi fa, banxin yi bira kii paxini!"

Yesu senbena fe

²⁸ Yesu yelixina falane birin tiye, yamaan yi kabε a xaran ti kiin ma. ²⁹ A tan mi luxi alo e sariya karaməxone kii naxan yi, Yesu yi xaranna tima Ala senben nin.

8

Yesu yi dogonfontəɔn nakendeya
Maraka 1.40-45, Luka 5.12-16

¹ Yesu yi godo keli geyaan ma, yama gbeen yi biraxi a fəxə ra. ² Awa, dogonfontəɔn yi fa a fema, a

yi a xinbi sin a bun ma, a naxa, "N kanna, xa i tin, i nəe n nakendeye nən." ³ Yesu yi a yiin sa a ma, a yi a yabi, a naxa, "N bata tin, i xa kendeya." Dogonfontəɔn yi kendeya mafuren. ⁴ Na xanbi ra, Yesu yi a fala a xa, a naxa, "I nama a fala muxu yo xa, koni siga saraxaraliin fema, a xa sa i mato. Na xanbi ra, Musaa sariyan saraxan naxan yamarixi, i na ba. Na findε nən sereyaan na e xa."*

Sofa kuntigina walikεen
nakendeya fena

Luka 7.1-10

⁵ Yesu so Kapεrunan taani waxatin naxan yi, Romi sofaan keme kuntigin yi fa a fema, a yi a mafan, a naxa, ⁶ "N fafe, n ma walikεen furaxina n konni, hali a mi nəe a mamaxε. A tərəxi kati!" ⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, "N xa sa a rakendeya." ⁸ Kuntigin yi a yabi, a naxa, "N fafe, na binyen mi lan n ma, i siga n konni. Falan ti tun, n ma walikεen kendeyama nən. ⁹ N fan kuntigina nde nan ma nə bun, sofane n fan bun. N na a fale na ndee xa nən, n naxa, 'Siga,' a siga. N yi a fala nde gbete xa, n naxa, 'Fa,' a fa. N yi a fala n ma konyin xa, n naxa, 'Ito liga,' a na liga."†

¹⁰ Yesu na me waxatin naxan yi, a kabε. Muxun naxanye yi biraxi a fəxə ra, a yi a fala ne xa, a naxa, "N xa ɲəndin fala ε xa, n munma denkeleyaan sifani ito to Isirayila muxu yo yi. ¹¹ N xa a fala ε xa, muxu wuyaxi fama nən sa keli sogeteden nun sogegodode binni, e yi fa dəxə Ibrahima nun

§ 7:22: Na ləxən nəe findε kitisa ləxən nan na waxati raɲanni. * **8:4:** dogonfontəɔna: Alaa sariyan kui, dogonfontəɔn mi yi daxa a xa so taani. A yi luma taan fari ma nən. Saraxaraline nan yi muxun fatin matoma a yi a fala, xa na kanna sariɲan, hanma xa a mi sariɲan. Muxu gbete mi yi a yiin diɲε dogonfontəɔn na, bayo na yi na kanna sariɲanna kalama nən. A mato Saraxaraline 13.45-46. Xa dogonfonna na ba muxun ma, fə a xa saraxan ba alogo a mən xa sariɲan kii naxan yi, a fa so taani, a dəxə a konni. A mato Saraxaraline sora 14. † **8:9:** Xemeni ito yi laxi a ra fa fala senben Yesu yi daala xun na alo senbena a tan sofa kuntigin yii a sofane xun na kii naxan yi. Xemen misaala nan tongoxi a yetε dunuɲa yi gidin kiin ma alogo a xa a yita fa fala Yesu yi nəe a walikεen nakendeye nən a senben na hali a gbɪndin mi siga. † **8:11:** A bunna nən fa fala siya gbete fan kisin sotama nən hali ba Yahudiyane ra.

Isiyaga nun Yaxuba fema Ariyanna Mangayani.† 12 Koni naxanye yi lan nun e xa so Ariyanna Mangayani,§ ne raminima nen tanden ma dimini, wugan nun jin naxinna denaxan yi.” 13 Yesu yi a fala kuntigin xa, a naxa, “Siga, a ligama i xa nen alo i denkeleyaxi a ma kii naxan yi.” Kuntigina walikeen yi kendeɣa na waxatin yeteni.

*Yesu yi muxu wuyaxi rakendeɣa
Maraka 1.29-34, Luka 4.38-41*

14 Yesu yi siga Piyeri* konni, a yi a bitan gilen furaxin li saxi a konni a fatin wolonxi a ma. 15 Yesu yi jaxanla yiin suxu, fati mawolonna yi a bejin, a keli, a ti, a wali fɔɔ a xa.

16 Ninbanna soxina, yamaan yi fa muxu wuyaxi ra Yesu fema yinna jaxine yi naxanye fɔɔ ra. Yesu yi yinnane kedi a falan xɔn, a furetɔne birin nakendeɣa. 17 A na liga nen, alogo Nabi Esayi naxan fala, a na xa kamali, a naxa, “A en ma tɔrone nan tongoxi, en ma furene nan yi a fari.”†

*Birana Yesu fɔɔ ra
Luka 9.57-62*

18 Yesu to yama gbeen to a rabilinni, a yi a fala a xarandiine xa, a e xa gidi daraan bode fɔɔn na. 19 Sariya karamɔxɔna nde yi fa a fema, a naxa, “Karamɔxɔ, i siga dede, n sigɛ i fɔɔ ra.” 20 Yesu yi a yabi, a naxa, “Xulumaseene xima yinle nan na, xɔline yi e teen sa, koni hali n na n xunna sama denaxan yi, na mi n tan Muxuna Dii Xɛmɛn yii.” 21 A fɔɔrabirana nde yi a fala a xa, a naxa, “N Marigina, tin n xa sa n fafe maluxun singen.” 22 Yesu yi a yabi, a naxa, “Bira n fɔɔ ra, a lu faxa muxune xa faxa muxune maluxun.”‡

Yesu yi foye gbeen nati

Maraka 4.35-41, Luka 8.22-25

23 Yesu yi dɔxɔ kunkin kui, a xarandiine yi siga a fɔɔ ra. 24 E daraan xun ma, foye gbeen yi keli, a igeni maxa. Igen mɔɔnne§ yi sa kunkin xun ma. Koni Yesu yi xima. 25 Xarandiine yi siga a fema, e yi a raxulun. E yi a fala, e naxa, “Marigina, nxu rakisi, nxu faxamaan ni i ra.” 26 Yesu yi e yabi, a naxa, “E gaxuma nanfera? E denkeleyaan mi gbo mumɛ!” Na xanbi ra, a keli, a foyen nun ige mɔɔnne yamari, e yi e raxara. 27 Muxune birin yi kabɛ, e naxa, “Muxu sifan mundun ito ra? Hali foyen nun igen mɔɔnne a falan suxuma!”

Yesu yi muxu firin nakendeɣa yinnane naxan fɔɔ ra

Maraka 5.1-20, Luka 8.26-39

28 Yesu yi siga Gadara yamanani daraan bode fɔɔn na. Muxu firin yi a li na yi naxanye yi kelixi bilingan yireni, yinna jaxine yi e fɔɔ ra. E yi xajɛ kati! Muxu yo mi yi suse sigan tiyɛ na kiraan xɔn. 29 Yinnane yi e rasɔnxɔ e falan ti e xɔn, e naxa, “Alaa Dii Xɛmɛna, i nanse fenma nxu fema? I faxi nxu jaxankataden nin ba benun waxatin xa a li?” 30 Xɔsɛ kuru gbeen yi e degema na dexɔn ma nun. 31 Yinnane yi Yesu mafan, e naxa, “Xa i nxu kedima, nxu rasiga xɔsɛ kuruni ito yi.” 32 Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E siga.” Nayi, e sa so na xɔsɛ kuruni. Xɔsɛ kurun yi godo e giyɛ geyaan ma, e sa faxa darani. 33 Muxun naxanye yi xɔsɛne kantanna, ne yi e gi, e siga taani. E sa na feene birin fala e nun feen naxan ligaxi na muxune xa yinna jaxine yi naxanye fɔɔ ra. 34 Na ma, taa yi kaane birin yi sa Yesu ralan. E a to waxatin naxan yi, e yi a mafan, a xa keli e yamanani.

§ 8:12: Yanyina nde, na lanxi Isirayila kaane nan ma. * 8:14: Muxune mɔn Piyeri ma a Pita.

† 8:17: Esayi 53.4 ‡ 8:22: A muxune nan ma naxanye mi biraxi a fɔɔ ra naxanye mi nii rakisin sɔɔxi. Ne luxi alo faxa muxune niin mabinni. § 8:24: Igen mɔɔnne: alo foyen na so igeni.

9

*Yesu yi lɛbutɛnna rakɛndɛya
Maraka 2.1-12, Luka 5.17-26*

¹ Yesu yi dɔxɔ kunkin kui, a darani gidi, a siga a kon taani. ² Muxuna ndee yi fa xɛmɛ lɛbutɛnna nde ra a fɛma, a saxi a sa seni e yii. Yesu yi e dɛnkeleyaan to, a yi a fala lɛbutɛnna xa, a naxa, “N ma diina, i bɔɲɛn xa sa, i yulubine bata xafari.” ³ Sariya karamɔxɔna ndee yi e miri, e naxa, “Xɛmɛni ito Ala rayelefuma!”* ⁴ Yesu yi e miriyaan kolon. A yi a fala, a naxa, “Ɛ mirima fe ɲaxi sifani itoe ma nanfera? ⁵ Mundun fala raxɔɔ, ‘I yulubine bata xafari’ hanma, ‘Keli, i sigan ti?’ ⁶ N na a yitama ɛ ra nɛn nayi fa fala sɛnbɛna n tan Muxuna Dii Xɛmɛn yii dunuɲa yi, n muxune mafelu e yulubine ra.” A yi a fala lɛbutɛnna xa, a naxa, “Keli, i ya sa seen tongo, i siga i konni!” ⁷ Xɛmɛn yi keli, a siga a konni. ⁸ Yamaan to na to, e gaxu, e yi Ala tantun amasɔtɔ a bata na sɛnbɛ sifan fi muxune ma.

Yesu yi Matiyu xili

Maraka 2.13-17, Luka 5.27-32

⁹ Yesu yi keli, a siga. A yi mudu maxinla nde to, a yi xili Matiyu, a yi dɔxi mudu maxilideni. Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Bira n fɔxɔ ra.” Matiyu yi keli, a bira a fɔxɔ ra.

¹⁰ Yesu yi a dɛgema Matiyu a banxini waxatin naxan yi, mudu maxili wuyaxi nun hake kan wuyaxi yi fa, e dɔxɔ Yesu nun a xarandiine fɛma e dɛgedeni. ¹¹ Farisi muxuna ndee na to waxatin naxan yi, e yi a fala a xarandiine xa, e naxa, “Ɛ karamɔxɔn nun mudu maxinle nun hake kanne e dɛgema e bode xɔn ma nanfera?” ¹² Yesu yi e xuiin mɛ, a yi e yabi, a naxa, “Muxun

naxan kɛndɛ, na mako mi seribaan ma fɔ furetɔne. ¹³ Ɛ siga, ɛ sa Kitabuna falani ito bunna fɛsɛfɛsɛ, a naxa, ‘Hinanna rafan n ma dangu saraxan na.’† Amasɔtɔ n mi faxi tinxin muxune xan xilideyi fɔ hake kanne.”

*Maxɔdinna sun suxu feen ma
Maraka 2.18-22, Luka 5.33-39*

¹⁴ Yoni a xarandiine yi fa Yesu fɛma, e yi a maxɔdin, e naxa, “Nxu tan nun Farisi muxune sunna suxuma, koni nanfera i ya xarandiine mi sunna suxuma?” ¹⁵ Yesu yi e yabi, a naxa, “Naxalandi kannanɛma ɲaxalandi tiine fɛma waxatin naxan yi, e lan e xa sunu ba?‡ Koni waxatina nde fama ɲaxalandi kannanɛma bama nɛn e yɛ, e sunna suxuma nɛn na yi. ¹⁶ Muxu yo mi nɛɛ dugi nɛnɛn tonge a yi dugi fonna bɛtɛrɛn a ra§ amasɔtɔ a dugi nɛnɛn bɔma nɛn a fonna ra, a yinla yi ragbo ayi. ¹⁷ Muxun mi manpa nɛnɛn sɛ se sase fonna kui. Xa a na liga, manpa nɛnɛn se sase fonna kalama nɛn, manpaan yi bɔxɔn, se sase fonna yi kala. Koni manpa nɛnɛn sama se sase nɛnɛn nan kui, e firinna birin namarama nɛn nayi ki faji.”

*Yesu yi muxu firin nakɛndɛya
Maraka 5.21-43, Luka 8.40-56*

¹⁸ Yesu yi na falama e xa waxatin naxan yi, Yahudiya kuntigina nde yi fa a xinbi sin Yesu bun, a naxa, “N ma dii tɛmɛn bata faɲa iki sa! Koni fa i yiin sa a ma, a niin birama a yi nɛn na yi.” ¹⁹ Na ma, Yesu yi keli, a bira a fɔxɔ ra, e nun a xarandiine.

²⁰ ɲaxanla nde yi na yi, ɲaxalan furen yi a ma xabu ɲɛɛ fu nun firin. Na yi fa Yesu xanbi ra, a yi a yiin din a domain lenben na. ²¹ Bayo

* **9:3:** Ala rayelefuna: Karamɔxɔne na falaxi nɛn bayo Yesu bata falan ti alo Ala nan yi a tan na, a naxa, “i yulubine bata xafari” anu, Ala nan yulubine xafarima. † **9:13:** Hose 6.6

‡ **9:15:** ɲaxalandi kannanɛma: Yesu nan luxi alo ɲaxalandi kannanɛma sandani ito kui. A bunna nɛnɛn, fa fala muxune mi sunna suxuma sɛwa waxatine yi. § **9:16:** dugi nɛnɛna: Yesu a sariya nɛnɛn mi se Musaa sariya fonna ma. Sariya fonna mɔn mi se sariya nɛnɛn ma.

a yi a mirixi a ma, a naxa, “Xa n na n yiin din a domaan na tun, n kendeɣyama nen na yi.” ²² Yesu yi a firifiri, a yi a to, a yi a fala a xa, a naxa, “N ma dii temena, i boɗen xa sa, i ya denkeleyaan bata i rakendeɣya.” Naxanla yi kendeɣya na waxatin yeteni!

²³ Awa, Yesu yi so kuntigina banxini, a xulen fene to e nun yamaan naxan yi wugama, ²⁴ a naxa, “E mini! Dii temeni ito mi faxaxi, a xiin nen tun!” E birin yi gele a ma. ²⁵ E to yamaan namini, Yesu yi so, a dii temen suxu a yiin ma, dii temen yi keli. ²⁶ Muxune yi na feen xibarun me na yamanan yiren birin yi.

Yesu yi danxuto firin nakendeɣya

²⁷ Yesu keli menni waxatin naxan yi, danxuto firin yi bira a foxo ra. E gbelegbele a foxo ra, e naxa, “Dawudaa Dii Xemena,* kininkinin nxu ma!” ²⁸ Yesu so banxini waxatin naxan yi, danxuto firin yi so a fema banxin kui. A yi e maxodin, a naxa, “E laxi a ra yati fa fala a n noe ito lige nen ba?” E yi a yabi, e naxa, “On, nxu fafe.” ²⁹ Yesu yi a yiin din e yeene ra. A yi a fala, a naxa, “A xa liga e xa alo e denkeleyaxi a ma kii naxan yi.” ³⁰ E yeene yi raba ayi. Yesu yi falan ti e xa a sobeen na, a naxa, “Muxu yo nama feni ito kolon!” ³¹ Koni e yi siga, e sa Yesu a fe xibarun nali na yamanan yiren birin yi.

Yesu yi bobon nakendeɣya

³² Awa, na xemene yi sigama waxatin naxan yi, muxuna ndee yi fa xemena nde ra Yesu fema naxan mi yi noe falan tiye amasoto yinna jaxin nan yi a foxo ra. ³³ Yesu yinnan kedi waxatin naxan yi, bobon yi falan ti folo! Yamaan yi kabe, e

naxa, “Ito joxonna munma to Isirayila muxune ye singen!” ³⁴ Koni Farisi muxune yi a fala, e naxa, “Yinna mangan nan senben fixi a ma a yinnane kedi.”

Yesu yi kininkinin yamaan ma

³⁵ Awa, Yesu yi siga taane nun banxidene yi, a sa yamaan xaran e salide banxine yi. A yi Ariyanna Mangayana fe Xibaru Fajin kawandin ba e xa, a yi muxune rakendeɣya furen sifan birin ma. ³⁶ A yamaan toxi waxatin naxan yi, a yi kininkinin e ma, amasoto e xaminxi, e mali muxu mi yi na yi alo yekeen naxanye kantan muxu mi na. ³⁷ Nanara, Yesu yi sandan sa a xarandiine xa, a naxa, “Malo xaba daxin gbo koni a xaba muxune mi wuya. ³⁸ E xee kanna mafan, a xa walikena ndee rasiga malo xabadeni.”†

10

Xera fu nun firinne fe

Maraka 3.13-19, Luka 6.12-16

¹ Yesu yi a xarandii fu nun firinne xili. A senben fi e ma a e xa yinna jaxine kedi, e mon yi furetɔn sifan birin nakendeɣya. ² Na xera fu nun firinne xinle nan itoe ra.

A folona, Simon, naxan mon yi xili “Piyeri,” e nun a ngaxakedenna Andire nun Sebede a dii xemen Yaki nun a xunyen Yoni ³ nun Filipi nun Barotolome nun Tomasi nun mudu maxinla Matiyu, e nun Alifaa dii xemen Yaki nun Tade ⁴ nun Simon, e naxan ma a “Yahudiya siya xanuna,”* e nun Yudasi Isakariyoti naxan Yesu yanfa, a a so yiini.

Xera fu nun firinne xe fena

Maraka 6.7-13, Luka 9.1-6

* **9:27:** Dawudaa Dii Xemena: E na falaxi nen bayo Yesu findixi Dawuda bɔnsɔnna muxuna nde nan na. † **9:38:** xee kanna: Sandani ito kui, xee kanna findixi Ala nan na. Denkeleya muxune lan e xa muxune soto Ala xa alo malo xabane maala malanma kii naxan yi. * **10:4:** Yahudiya siya xanuna: Muxun nan yi ne ra naxanye yi Romi kaane yengema alogo Isirayila kaane xa mini e senben bun ma.

⁵ Yesu yi yamarine fi muxu fu nun firinni itoe ma, a naxa, “E nama siga siya gbetene yamanani hanma Samariya taane yi. ⁶ Koni ε siga Isirayila muxune fema naxanye lɔxi ayi alo yεxεene. ⁷ E siga, ε sa e kawandi, ε naxa, ‘Ariyanna Mangayaan bata maso.’ ⁸ E yi furetɔne rakendeya, ε faxa muxune rakeli sayani, ε dogonfontɔne rakendeya, ε jinanne kedi. E seen naxanye sɔtɔxi ε mi ne saraxi, nayi ε bonne ki hali ε mi se rasuxu. ⁹ E nama xema xali, hanma gbeti fixena hanma wure gbeeli gbananne, ε naxanye singanma ε tagixidin na, ¹⁰ hanma bɔndunla ε sigatini, hanma doma firin, hanma sankidina, hanma dunganna. Amasɔtɔ walikεen lan a yi a balon sɔtɔ.”

¹¹ “Awa, ε na taan li hanma banxidena, ε muxu kendena nde fen, ε yi yigiya a konni han ε kelin waxatin naxan yi. ¹² E na so banxini, ε naxa, ‘Ala xa bɔɲε xunberla lu banxini ito kui.’ ¹³ Xa na falan lanxi na banxi kui kaane ma, na duban xa lu e xɔn. Koni xa na mi a ra, na duban mɔn xa xεte ε ma. ¹⁴ Xa muxune mi ε yisuxu, e mi e tuli mati ε falane ra banxina nde yi hanma taana nde yi, ε sanne rakunkun, ε kenla.† ¹⁵ N xa jɔndin fala ε xa, kiti sa lɔxɔni, Ala kininkininma nεn Sodoma taan nun Gomora taan‡ ma dangu na taan na!”

*Beɛnɔnyaan naxan fama
Maraka 13.9-13, Luka 21.12-17*

¹⁶ Yesu naxa, “E tuli mati, n bata ε xε alo yεxεene kankone tagi. Nayi, ε kɔta ayi alo saɲine, ε findi sɔntarene ra alo ganbane. ¹⁷ E a liga ε yeren ma amasɔtɔ muxune ε suxuma nεn, e siga ε ra e taan fonne fema ε makitideni, e yi ε bɔnbɔ e salide banxine yi. ¹⁸ E sigama ε ra

nεn mangane nun kuntigine fema n tan ma fe ra, ε yi findi n serene ra e xa e nun siya gbetene xa. ¹⁹ E na ε suxu waxatin naxan yi, ε naxan falama ε nama xamin na fe ra. A waxatin na a li, ε naxan falama Ala na fima ε ma nεn. ²⁰ Amasɔtɔ a mi findima ε tan ma fala ra. E falan tima ε Fafe Alaa Nii Sarijanxin nan xɔn.”

²¹ “Muxune e ngaxakedenne yanfama nεn, e yi faxa, fafane fan na ligama nεn e diine ra. Diine fan murutema nεn e sɔtɔ muxune xili ma, e yi findi e faxa sabun na. ²² Muxune birin ε rapaxuma nεn n tan ma fe ra. Koni naxan na a yixɔdɔxɔ han a rapanna, na kisima nεn. ²³ E na ε beɛnɔnya taana nde yi, ε ε gi mɛnni, ε siga yire gbete yi. N xa jɔndin fala ε xa, ε mi ε wanla rapanɲε Isirayila taane birin yi benun n tan Muxuna Dii Xεmεn xa fa.”

²⁴ “Xarandiin mi dangu a karamɔxɔn na, konyin mi dangu a kanna ra. ²⁵ Xarandiin na liga alo a karamɔxɔna, na bata lan. Konyin fan xa liga alo a kanna. Xa e bata denbaya kanna xili ba yinna mangan Belesebu, e nde falama nεn denbayaan fan ma dangu na ra!”

*Ala yεragaxuna fe
Luka 12.2-7*

²⁶ Yesu naxa, “Na ma, ε nama gaxu yamaan yεε ra. Fe luxunxine minima nεn kenenni, wundo feen birin kolonma nεn. ²⁷ N naxan falama ε xa dimini, ε na fala kenenna ma. N na naxan kɔyεkɔyεn ε xa, ε na rawanga banxine xuntagi. ²⁸ Muxun naxanye fati benden faxama, koni e mi nɔε ε niin halage, ε nama gaxu ne yεε ra. Koni ε gaxu Ala yεε ra naxan fati benden nun niin halagima yahannama yi. ²⁹ Xɔlidi firin mi sare gbanan firinna ra ba? Koni hali na xɔlidi keden pe mi birε bɔxɔni xa i

† **10:14:** E sanne rakunkun feen findixi taxamasenna nan na naxan a yitama fa fala na taan goron yo mi luxi e xun ma hali e gbangbanna mi luxi e sanna ra. ‡ **10:15:** Sodoma nun Gomora findi taa jaxine nan na Ala naxanye halagi Iburahima waxatini. A mato Dunuja Foln sora 19 kui.

Fafe Ala mi tin. ³⁰ Hali ε xun sεxε keden kedenne, Ala e birin xasabin kolon. ³¹ Nanara, ε nama gaxu, ε tan fisa xɔlidi wuyaxi xa!”

I ti Yesu a fe ra yamaan yεtagi

Luka 12.8-9

³² Yesu naxa, “Naxan yo na a ti n ma fe ra yamaan yεtagi, n fan na jɔxɔnna ligama a xa nεn n Fafe Ala yεtagi ariyanna yi. ³³ Koni naxan yo na a mε n na yamaan yεtagi, n tan fan n mεma a ra nεn n Fafe Ala yεtagi ariyanna yi.”

Bɔjε xunbenla mi a ra dunuɣa yi

Luka 12.51-53, 14.26-27

³⁴ Yesu naxa, “E nama ε miri fa fala n faxi bɔjε xunbenla nan na dunuɣa yi. N mi faxi bɔjε xunbenla xan na koni fɔ silanfanna. § ³⁵ N bata fa alogo dii xεmεne xa keli e fafane xili ma, dii tεmεne yi keli e ngane xili ma, jaxanle fan yi keli e mamene xili ma. ³⁶ Muxune yaxune kelima e denbayane yεtεen nin. ³⁷ Naxan yo a nga hanma a fafe xanu dangun tan na, na kanna mi finde n gbeen na. Naxan yo a dii xεmεna hanma a dii tεmεn xanu dangun tan na, na kanna mi finde n gbeen na. ³⁸ Naxan mi a faxa wudin* tongoma, a bira n fɔxɔ ra, na kanna mi finde n gbeen na. ³⁹ Naxan na a niin makantan, na bɔnɔma ayi nεn. Koni naxan na bɔnɔ a niini n ma fe ra, na kisima nεn.”

Barayina fe

Maraka 9.41

⁴⁰ Yesu naxa, “Naxan na ε tan yisuxu, na bata n fan yisuxu. Naxan na n tan yisuxu, na bata na kanni suxu naxan n xεxi. ⁴¹ Naxan na Alaa xεrana nde yisuxu bayo Alaa xεraan to a ra, na kanna barayin sɔtɔma nεn naxan nagidixi Alaa xεrane ma. Naxan na tinxin muxuni suxu bayo a tinxin, na kanna barayin sɔtɔma nεn naxan

nagidixi tinxin muxune ma. ⁴² N xa jɔndin fala ε xa, naxan na ige xunbenla gbansanna fi muxudina nde ma bayo n fɔxɔrabirana nde to a ra, na mi fulama a barayin na.”

11

Yoni Marafu Tiina xεrane

Luka 7.18-35

¹ Yesu yelin yamarine fiyε a xarandii fu nun firinne ma waxatin naxan yi, a yi siga xaran tideni e nun kawandi badeni Galile yamanan taane yi.

² Yoni yi Alaa Muxu Sugandixina wanle fe mε kasoon na, a yi a xarandiina ndee rasiga a fεma. ³ E xa sa Yesu maxɔdin, e naxa, “Yoni yi naxan ma fa fe falama, na nan i tan na ba, hanma nxu lan nxu xa muxu gbete nan legeden?” ⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “E naxan mεma, ε yi a to, ε sa na fala Yoni xa. ⁵ Danxutɔne seen toma, lεbutenne sigan tima, dogonfontɔne kendεyaan sɔtɔma, tuli xɔrine falan mεma, faxa muxune kelima sayani, n ma falan Xibaru Fajin nalima yiigelitɔne ma. ⁶ Sεwan na kanna xa naxan mi birama tantanni n ma fe yi!”

⁷ Yoni a xarandiine yi sigama waxatin naxan yi, Yesu yi Yoni a fe fala fɔlɔ yamaan xa, a naxa, “E siga nanse matodeyi tonbonni? Foyen sεxε ramaxan ba? ⁸ Xa na mi yi a ra, ε siga nanse matodeyi? Xεmεn naxan maraberi baxi dugi fajin na ba? Koni muxun naxanye maraberi baxi na kiini, ne manga banxine nin! ⁹ Nayi, ε siga nanse matodeyi, nabiin ba? N xa a fala ε xa, ε bata nde to naxan gbo nabiin xa. ¹⁰ Amasɔtɔ Kitabun bata Yoni a fe fala, a naxa, ‘N nan n ma xεraan nasigama i yεε ra, naxan kirani tɔnma i xa.’* ¹¹ N xa jɔndin fala ε xa, muxun naxanye

§ **10:34:** Silanfanna: Sofane yengεso degεmana. * **10:38:** Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxa. Ito bunna nεen, fa fala fɔ Yesu a xarandiine xa e wεkile sayaan na Yesu fɔxɔ ra. * **11:10:** Malaki 3.1.

birin fɔlɔ bari, Yoni gbo ne birin xa. Koni naxan xurun e birin xa Ariyanna Mangayani, na gbo Yoni xa. ¹² Fɔlɔ Yoni a waxatin ma han iki, e bata Ariyanna Mangayaan jaxankata. Gbalotɔne kataxi e xa a suxu. ¹³ Nabine kitabune nun Sariya Kitabun bata nabiya falane ti fa han fa dɔxɔ Yoni a waxatin na. ¹⁴ Xa ε tinjɛ a feen mɛ, ε a kolonma nɛn, Yoni nan Nabi Eli ra naxan yi daxa a xa fa.† ¹⁵ Awa, xa tunla naxan xɔn, na xa a tuli mati!”

¹⁶ “Awa, n to muxune misale nanse ra iki? E luxi nɛn alo diidin naxanye sabaan soma lɔxɔ tideni e yi e xui ramini bonne ma, ¹⁷ e naxa, ‘Nxu bata xulenna fe ε xa koni ε mi ε bodon. Nxu bata binbi wuga sign sa koni ε mi wuga!’ ¹⁸ Yoni fa nɛn a mi donse don, a mi a min, bayo a yi sunni waxatin birin, e birin yi a fala, e naxa, ‘Ninanna nan a fɔxɔ ra!’ ¹⁹ N tan Muxuna Dii Xɛmɛn yi fa, n donseen don, n yi n min, e birin yi a fala, e naxa, ‘Xɛmɛni ito mato! Fudimaan nun dɔlɔ minna nan a ra. Mudu maxinle nun hake kanne xɔyin nan a ra!’ Koni naxanye Alaa fe kolonna suxi, ne jɔndin yitama e kɛwanle xɔn ma nɛn.”

*Taa denkeleyatarene fe
Luka 10.13-15*

²⁰ Na xanbi ra, Yesu yi na taane yalagi fɔlɔ, a bata yi kabanako fe wuyaxi liga denaxanye yi, bayo e muxune mi yi tinma e kɛwanle masare. ²¹ A yi a fala, a naxa, “Gbalon Korasin kaane yɛɛ ra! Gbalon Betasada kaane yɛɛ ra, bayo kabanako feen naxanye liga ε tagi, xa ne yi liga Tire taan nun Sidɔn taani nun, na kaane yi e xun xanbi soma e hakene yi nɛn, e kasa benbenle ragodo e ma nimisani, e

dɔxɔ xubeni.‡ ²² Nba, n xa a fala ε xa, fa fala Ala kininkininma nɛn Tire taan nun Sidɔn taan ma Kiti Sa Lɔxɔni dangu ε tan na. ²³ E tan Kapɛrunan kaane, ε tema nɛn kore xɔnna ma ba? En-ɛn, ε godoma laxira nin! Bayo kabanako feen naxanye bata liga ε tagi, xa na yi liga Sodoma taani nun, sa a mɔn yi na nun han to! ²⁴ N xa a fala ε xa, Ala kininkininma Sodoma kaane ma nɛn Kiti Sa Lɔxɔni dangu ε tan na!”

*Fa Yesu ma
Luka 10.21-22*

²⁵ Yesu yi a fala na waxatini, a naxa, “N Fafe Ala, kore xɔnna nun dunuɗa Marigina, n barikan birama i xa bayo i feen naxanye luxunxi xaxilimane nun fekolonne ma, i bata ne yita diidine ra. ²⁶ N Fafe, a i kenɛnxi na kii nin. ²⁷ N Fafe bata feen birin taxu n na. Muxu yo mi Alaa Dii Xɛmɛn kolon fɔ a Fafe Ala. Muxu yo mi Fafe Ala kolon fɔ a Dii Xɛmɛna e nun a Dii Xɛmɛn waxi a yita feni naxanye ra.”

²⁸ “E tan naxanye birin xadanxi, goron binyene ε tan naxanye xun ma,§ ε fa n ma, n xa matabun fi ε ma. ²⁹ E n ma goron tongo gbelemɛn* tongo, ε yi n ma xaranna suxu bayo n limaniyaxi, n nan n yetɛ magodoxi, ε niine matabun sɔtɔma nɛn. ³⁰ Amasɔtɔ, n ma goron tongo gbelemɛn mi binya, n ma goronna yelefu.”

12

*Matabu Lɔxɔna fe
Maraka 2.23-28, Luka 6.1-5*

¹ Na waxatini, Yesu yi danguma xɛɛna nde ma Matabu Lɔxɔni, kamɛn yi a xarandiine suxu e sansi tɔnsɔnne ratorondon fɔlɔ, e yi e

† **11:14:** Nabi Eli a fe sɛbɛxi Malaki 3.23 kui. Sariya karamɔxɔne yi laxi a ra a Nabi Malaki bata a fala a Nabi Eli mɔn fama nɛn benun Alaa Muxu Sugandixin xa fa. Yoni Marafu Tiin nan na nabiya falan nakamali. ‡ **11:21:** E dɔxɔ fena xubeni, e namunna nan yi na ra naxan yi a yitama fa fala e bata e xun xanbi so e hakene yi. § **11:28:** Goronna mi a ra muxun xun ma fɔ naxan a niin tɔrɔma. * **11:29:** Goron tongo gbelemɛni ito bunna nɛn fa fala muxune lan e xa Yesu a dunuɗa yi gidi kiin tongo. Na mi muxune findima konyine ra, koni a e raxɔrɔyama e yulubina konyiyaan nan ma.

don. ² Farisi muxune to na to, e yi a fala Yesu xa, e naxa, “A mato, i ya xarandiine feen naxan ligama na mi daxa Matabu Lɔxɔni.”*

³ Yesu yi e yabi, a naxa, “E mi na xaranxi ba, kamɛn Dawuda nun a fɔxɔrabirane suxu waxatin naxan yi?† ⁴ Na waxatini, a so nɛn Alaa banxini. A tan nun a fɔxɔrabirane yi buru ralixin don, muxun mi yi daxa a xa naxan don fɔ saraxaraline. ⁵ E munma Sariya Kitabun xaran ba? A sɛbɛxi naxan kui fa fala a saraxaraline walima saraxa badeni Ala Batu Banxini Matabu Lɔxɔn birin yi koni e mi yalagixi. ⁶ N xa a fala ε xa, fena nde be naxan gbo Ala Batu Banxin xa.‡ ⁷ Kitabun naxa, ‘Hinanna rafan n ma dangu saraxan na.’§ Xa ε yi na bunna kolon nun, ε mi yi yo kanna yalagima nun. ⁸ Bayo n tan Muxuna Dii Xɛmɛn nan Matabu Lɔxɔn kanna ra.”

Xɛmɛ yii madɔnxina fe
Maraka 3.1-6, Luka 6.6-11

⁹ Yesu yi keli na, a siga e salide banxini. ¹⁰ Xɛmɛna nde yi na yi naxan yiin yi madɔnxi. E yi Yesu maxɔdin, e naxa, “A daxa dandanna yi ti Matabu Lɔxɔni ba?”* Amasɔtɔ e yi wama a tɔjɛge feni fena nde ma. ¹¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Xa yɛxɛna ε tan nde keden yii, xa a sin yinla ra Matabu Lɔxɔni, ε mi a ratɛ ba? ¹² Muxun fisa yɛxɛn xa pon! Nanara, a daxa muxun xa fe fajin liga Matabu Lɔxɔni.” ¹³ Na xanbi ra, a yi a fala xɛmɛn xa, a

naxa, “I yiini bandun.” Xɛmɛn yi a yiini bandun. A yiin yi kɛndɛya alo a yiin bonna kii naxan yi.

¹⁴ Farisi muxune yi siga, e sa e bode to Yesu xili ma a faxa feen ma.

Ala walikɛen naxan sugandixi

¹⁵ Yesu yi na kolon, a keli, a siga. Muxu wuyaxi yi biraxi a fɔxɔ ra. A yi e furetɔne birin nakɛndɛya, ¹⁶ a yi e yamari, a e nama a fe fala bonne xa. ¹⁷ A na ligaxi nɛn, alogo Nabi Esayi naxan falaxi, na xa kamali, a naxa,

¹⁸ “Ala naxa, ‘N ma walikɛen ni i ra, n naxan sugandixi, n xanuntenna naxan n kɛnɛnxi han!

N nan n ma Nii Sariɲanxin nagodoma a ma nɛn.

A yi n ma kiti kɛndɛn nali siyane ma.

¹⁹ A mi fe matandin tiyɛ,

a mi sɔnxɔ sɔnxɔɛ.

A mi falan tiyɛ taan xun xɔn.

²⁰ A mi xaye yidɔxini gire,

a mi lɛnpun tumatɔɔn natuyɛ.†

Han a yi nɔɔn sɔtɔ kiti kɛndɛn xa.

²¹ Siyane e yigi sama nɛn a yi.”‡

Yesu nun Yinna Mangana fe
Maraka 3.20-30, Luka 11.14-23

²² Muxuna nde yi fa xɛmɛ danxutɔna nde ra Yesu fɛma, a mi yi nɔɛ falan fan tiyɛ bayo jinan jaxin nan yi a fɔxɔ ra. Yesu yi a rakɛndɛya, a nɔ falan tiyɛ, a yi seen to. ²³ Yamaan birin yi kabɛ e maxɔdinna ti, e naxa, “Dawudaa Dii Xɛmɛn nan ito ra ba?”§ ²⁴ Farisi muxune to na mɛ, e yi a fala, e

* **12:2:** Farisi muxune namunne mi yi tinjɛ wali yo xa kɛ Matabu Lɔxɔni. Na feen sɛbɛxi Xɔrɔyaan 20.8-10 kui. Farisi muxune fena ndee saxi sariyan fari, e naxa, a hali muxu sɔxɔlɛxine mi yi maliyɛ na lɔxɔni. † **12:3:** A mato Samuyɛli Singen 21.2-7 kui. ‡ **12:6:** Yesu faxi kisi kiraan naxan na, na tɔnɔn gbo dangu Ala Batu Banxin na. § **12:7:** Hose 6.6 Na waxatini, saraxane yi ralima Ala ma, nde yetɛn yi sa teeni muxu yo mi e don. Ala naxa, a rafanɲɛ a ma, i

hinan i adamadi boden na benun i xa saraxan ba Ala xa. * **12:10:** Musaa sariyan mi tinjɛ muxun xa wali Matabu Lɔxɔni. (Xɔrɔyaan 20.8-10) Muxuni itoe yi laxi a ra fa fala dandan tiin findixi wanla nan na. Yesu yi muxune rakɛndɛyama Matabu Lɔxɔni. Na yi findi yɛngɛn na Yesu nun dina muxune tagi naxanye yi sariyan suxi kii xɔdɛxɛni. † **12:20:** a mi lɛnpu tumatɔɔn natuyɛ: Na findixi a limaniyaan misaala nan na fa fala a malilin nan tima benun a xa kalan ti.

‡ **12:21:** Esayi 42.1-4 § **12:23:** Dawudaa Dii Xɛmɛna: Yamaan yi Dawuda bonsonna muxuna nde legedenma naxan yi lan nun a findi mangan na fata nabiya falane ra naxanye Alaa Muxu Sugandixin fa feen falaxi benun a waxatin xa a li.

naxa, “A jinanne kedima yinna mangan Belesebu barakan nin.”²⁵ Yesu yi e miriyaan kolon. A yi a fala e xa, a naxa, “Yengen yamanan naxan yitaxunxi,* na yamanan kalama nen mafuren! Yengen tanden naxan kui hanma taana, na fan kalama nen.²⁶ Xa Setana nan Setana kedima, a mangayaan bata yitaxun yengeni. A sabatima nayi di?²⁷ Xa n jinanne kedima Belesebu barakan nin, e fɔxɔrabirane e kedima nanse xɔn nayi? Na ma, e fɔxɔrabirane a yitama nen nayi fa fala yo mi e xa!²⁸ Koni xa n jinanne kedima Alaa Nii Sarijanxin barakan nin, na a yitama nen nayi fa fala Alaa Mangayaan bata e li.”

²⁹ “Muxu yo mi nɔe soe senbɛmana banxini,† a yi a yii seene tongo, fɔ a senbɛmaan xidi singen. Na xanbi ra, a nɔe banxin kui seene tonge nen.³⁰ Xa muxun mi luxi n xa, na bata keli n xili ma. Xa nxu nun muxu yo mi malan, ne sigama ayi nen.”

³¹ “Nanara, n na a falama e xa fa fala muxun yulubin naxan birin ligama e nun a fala jaxin naxan birin tima Ala ma, Ala e mafeluyɛ nen ne birin na. Koni muxu yo na Alaa Nii Sarijanxin nayelevu, na kanna mi mafeluyɛ mumɛ!³² Muxu yo fala jaxin ti n tan Muxuna Dii Xɛmɛn ma, Ala a mafeluyɛ nen. Koni muxu yo fala jaxin ti Alaa Nii Sarijanxin ma, Ala mi na kanna mafeluyɛ dunuɲa yi hanma waxati famatɔni han habadan.”

Wudin nun a bogine fe

Luka 6.43-45

³³ “Xa wudin binla fan, a bogin fan fanma ayi nen. Xa wudin

binla kobi, a bogin fan kobima ayi nen. Bayo wudin kolonma a bogin nan xɔn.³⁴ E tan saji bɔnsɔnne! E nɔe fala fajin tiye di, bayo e jaxu? Amasɔtɔ feen naxanye muxun bɔɲeni, a ne nan falama.³⁵ Muxu fajin fe fajin nan naminima a muxu fajiyani. Muxu jaxin yi fe jaxin namini a muxu jaxiyani.³⁶ N xa a fala e xa fa fala muxune dɛntɛgen sama nen kiti lɔxɔni lan e fala fuune birin ma.³⁷ Bayo i ya fala tixine nan yoon fima i ma, e tan nan mɔn findima i yalagi xunna ra.”

Nabi Yunusaa taxamasenna fe Maraka 8.11-12, Luka 11.29-32

³⁸ Na xanbi ra, sariya karamɔxɔn nun Farisi muxuna ndee yi falan ti a xa, e naxa, “Karamɔxɔ, nxu waxi a xɔn ma, nxu xa i to kabanako taxamasenna nde lige.”³⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Iki muxune findixi muxu jaxine nun nafigine nan na, e to n maxɔdinma kabanako taxamasenna ma. Koni e mi kabanako fe yo toɛ ba Nabi Yunusa taxamasenna ra.⁴⁰ Nabi Yunusa kɔe saxan soge saxan ti yɛxɛ gbeen kui kii naxan yi, n tan Muxuna Dii Xɛmɛn fan kɔe saxan soge saxan tima na kii nin bɔxɔn bun ma.⁴¹ Niniwa kaane tima nen Kiti Sa Lɔxɔni, e yi iki muxune yalagi bayo ne Yunusaa kawandin mɛ waxatin naxan yi, e xun xanbi so nen e hakene yi. Anu, fena nde be naxan gbo Yunusa xa.‡⁴² Naxalan Mangan naxan keli sogetede yiifanna ma, na tima nen kiti sa lɔxɔni, a yi iki muxune yalagi bayo a kelixi bɔxɔn danna nan na fa a tuli matideni Sulemani a fekolonna falane ra.§ Awa, n xa a fala e xa, naxan gbo Sulemani xa, na be yi.”

* **12:25:** yamanan: Ninanne nun yinnane Setana senben bun alo yamanan nun a mangan kii naxan yi. Seen naxanye Setana senben bun, xa ne e bode kedi, na luxi nen alo yamanan na yitaxun. Nayi, Setana mi jinanne kede alo muxuni itoe a falama Yesu ma kii naxan yi. † **12:29:** Sandani ito kui, Setana findixi senbemaan nan na. Xa Yesu bata muxune ba Setana yinna jaxine senben bun ma, nayi, Yesu bata Setana xidi. ‡ **12:41:** A mato Yunusa sora 1 han sora 4 kui.

§ **12:42:** A mato Mangane Singen 10.1-10 kui.

Yinna jaxine xete fena

Luka 11.24-26

⁴³ “Yinna jaxin na xete muxun foxo ra waxatin naxan yi, a sigama yire yixaren nin, a sa a matabuden fen. Xa a mi yire yo to, ⁴⁴ a a mirima nen nayi, a naxa, ‘N kelixi denaxan yi, n mon xa xete na.’ Nayi, a na xete na, xa a sa na kui genla li,* a makoxi, a yitonxi, ⁴⁵ a sigama nen nayi, a sa fa yinna jaxi solofere gbete ye ra naxanye jaxu dangu a tan na. Ne yi lu a fema. Na muxuna fe rajanna jaxuma ayi nen dangu a folon na. A ligama na kii nin iki muxu jaxine fan na.”

Yesu nga nun a xunyene fe

Maraka 3.31-35, Luka 8.19-21

⁴⁶ Yesu yi falan tima yamaan xa waxatin naxan yi, a nga nun a xunyene yi fa, e ti tandeni, e yi waxi a xon ma, e xa falan ti Yesu xa. ⁴⁷ Nanara, muxuna nde yi a fala a xa, a naxa, “I nga nun i xunyene tixi tandeni, e waxi i to feni.” ⁴⁸ Yesu yi e yabi, a naxa, “Nga nun n xunyene findixi nde ra?” ⁴⁹ Na xanbi ra, a yi a yin ti a xarandine ma, a naxa, “Nga nun n xunyene itoe nan na. ⁵⁰ Bayo naxanye n Fafe Ala sagoon liga, naxan ariyanna yi, ngaxakeden xememaan nun jaxalanmaan ne nan na, e nun nga.”

13

Sansi wonla fe sandana

Maraka 4.1-9, Luka 8.4-8

¹ Na loxon yeteni Yesu yi keli banxini, a siga daraan dexon ma, a sa doxo na yi. ² Yama gbeen yi malan a fema. Nayi, a yi so kunkin kui, a doxo. Yamaan yi lu xareyaan na. ³ A fala wuyaxi ti e xa sandani, a naxa,

“Xee biina nde yi mini, a siga a sansiin wolideni. ⁴ A yi sansiin wolima waxatin naxan yi, ndee yi bira kiraan xon ma, xoline yi ne

don. ⁵ Ndee yi bira fanyen fari, bendε gbee mi yi denaxan yi. E yi soli mafuren, amasoto benden mi yi gbo na yi. ⁶ Sogen to te, ne yi lisi a ra, e xara bayo e salenne mi yi godoxi boxoni ki fani. ⁷ Sansina ndee yi bira sexe jali kanne tagi, sezene yi gbo, e yi e don. ⁸ Koni ndee yi bira boxo fanini, e bogi, e keden kedenna birin yi kemε soto hanma tonge sennin, hanma tonge saxon. ⁹ Xa tunla naxan xon, na xa a tuli mati!”

Sandane sa xunna

Maraka 4.10-12, Luka 8.9-10

¹⁰ Xarandine yi fa Yesu fema, e yi a maxodin, e naxa, “Nanfera i falan tima yamaan xa sandani?”

¹¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ariyanna Mangayaan wundo feene kolonna bata so ε yii koni a mi soxi e tan yii. ¹² Amasoto seen muxun naxan yii, nde mon soma nen na yii, a yi gbo ayi. Koni se mi muxun naxan yii hali naxan di a yii, na bama a yii nen. ¹³ Nanara, n falan tima ne xa sandan nin. Amasoto e seen matoma nen han, koni e mi a yigbema, e tuli matima nen han, koni e mi fe mema, e mon mi a famuma. ¹⁴ Na ma, Nabi Esayi a nabiya falan bata kamali nayi, a naxa,

‘E tuli matima nen han, koni ε mi fefe famuma. E seen matoma nen han, koni ε mi a yigbema.

¹⁵ Amasoto yamani ito bojen bata xodoxo ayi.

E bata e tunle dutun,

e yi e yeene raxi.

Na ma, e mi fa seen toma

e tunle yi falan me,

e xaxinla yi feen famu.

E yi xete n ma, n yi e rakendeya.* ”

¹⁶ “Koni sewana ε xa, amasoto ε yeene bata seen to, ε tunle mon bata feen me. ¹⁷ N xa jondin fala ε xa, nabi wuyaxi nun tinxin muxu

* **12:44:** Na yire kui genla findixi muxun bojen nan na. Xa a mi lugoxi Alaa Nii Sarijanxin na, a mi ratangaxi yinnane wali kobine ma. * **13:15:** Esayi 6.9-10

wuyaxi yi waxi a to feni ε naxan toma, koni e mi a to, e mən mi a me ε naxan mεma.”

Yesu yi sandan bunna yeβa
Maraka 4.13-20, Luka 8.11-15

¹⁸ Yesu naxa, “E tuli mati, ε yi sansi wonla fe sandan bunna kolon. ¹⁹ Naxanye na Ariyanna Mangayaan falan me, koni e mi a famu, Fe Naxin Kanna fama nen, a yi a xasun e bəneni. Ne luxi nen alo sansiin naxanye bira kiraan xən ma. ²⁰ Sansiin naxanye bira fanyen fari, ne luxi nen alo muxun naxanye falan me, e yi a suxu sewani sa! ²¹ Koni salen mi e bun, e mi buma. Təron nun bešenxənyaan na fa waxatin naxan yi Alaa falana fe ra, e birama nen tantanni xulen! ²² Sansiin naxanye bira sexe jali kanne tagi, ne luxi nen alo muxun naxanye falan mεma, koni dunuβa xaminne nun nafulu feen kunfan yi a liga e Alaa falan bejin, a tənən mi lu e ma. ²³ Sansiin naxanye bira bəxə fajini, ne luxi nen alo muxun naxanye falan me, e yi a famu. E bogima nen, ndee yi bogi kemε ramini, ndee tonge sennin, ndee tonge saxan.”

Maala nun xaratuna fe sandana

²⁴ Yesu yi sanda gbete sa e xa, a naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nen alo xemen naxan sansi fajin woli a xeen ma. ²⁵ Koni yamaan yi xima waxatin naxan yi, a yaxun yi fa xaratu kesen woli maali, a siga. ²⁶ E to sabati, maala yi a biye ayi, xaratun fan yi a biye ayi. ²⁷ Xee kanna walikene yi fa a fema, e naxa, ‘Nxu fafe, i mi sansi fajin xan woli i ya xeen ma ba, xaratuni ito kelixi minen yi?’ ²⁸ A yi e yabi, a naxa, ‘N yaxuna nde nan na ligaxi.’ Walikene yi a maxədin, e naxa, ‘I waxi a xən nxu xa sa e matala ba?’ ²⁹ A yi e yabi, a naxa, ‘En-en de! E nεma xaratune tale waxatin naxan

yi, ε maala nde fan talama nen. ³⁰ E xa a lu na, maala nun xaratun xa gbo e bode xən ma han a xaba waxatina. N na a fale n ma walikene xa na waxatini, n naxa, ε xaratun singen malan, ε yi a raxidi alogo e xa sa tēni. Na xanbi ra, ε maala fan malan, ε yi a sa n ma sagan kui.’ ”

Sansi keε xunxurina fe sandana
Maraka 4.30-32, Luka 13.18-19

³¹ Yesu yi sanda gbete sa e xa, a naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nen alo sansi keε xuridina, † muxun naxan sima a xeen ma. ³² Hali a to xurun sansiin birin xa, koni a na gbo waxatin naxan yi, a danguma nen sii seene birin na, a findi wudi binla ra, xəline yi e tēn sa a yi.”

Burun nate sena fe sandana
Luka 13.20-21

³³ Yesu yi sanda gbete sa e xa, a naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nen alo burun nate sena ‡ naxanla naxan tongo, a yi a sa buru fuji benbeli keden yi, a yi a yimaxa, a birin yi te.”

Yesu yi e xaran sandane ma
Maraka 4.33-34

³⁴ Yesu yi feni itoe birin fala yamaan xa sandane yi. A mi yi falan tima e xa, xa a mi sandan sa. ³⁵ Nayi, nabina falan yi kamali, a naxa, “N sandane nan sama. N wundo fonne nan yeβama naxanye yi luxunxi xabu dunuβa da.” §

Yesu yi xaratu kesena feen yeβa

³⁶ Na xanbi ra, Yesu yi keli yamaan fema, a so banxini. A xarandiine yi fa a fema, e naxa, “Xaratun naxanye xeen ma, na sandan bunna fala nxu xa.” ³⁷ Yesu yi e yabi, a naxa, “Xemen naxan sansi fajin woli, n tan Muxuna Dii Xemen nan na ra. ³⁸ Xee na, dunuβa nan na ra. Sansi fajina, Ariyanna Mangayaan muxune nan ne ra. Xaratu kesene, Fe Naxin Kanna

† 13:31: Sansini ito xili nen mutaridi. ‡ 13:33: burun nate sena: Lebenna na a ra naxan burun nagboma ayi. § 13:35: Yaburin 78.2

muxune nan ne ra. ³⁹Yaxun naxan xaratu keɓen wolin xeen ma, Yinna Mangan nan na ra, Setana. Malo xabana, waxati rajanna nan na ra, malo xabane nan malekane ra. ⁴⁰Xaratun ba fena maali, a sa teeni, a ligama na kii nin waxati rajanni. ⁴¹N tan Muxuna Dii Xemena, n nan n ma malekane rasigama nen. Naxanye birin muxune birama tantanni e nun fe jaxi rabane birin, malekane ne malanma nen, e yi e ba n ma Mangayani. ⁴²E yi e woli sulun teeni,* wugan nun jin naxinna denaxan yi. ⁴³Koni tinxin muxune yilenma nen alo sogena e fafe Alaa Mangayani. Xa tunla naxan xon, na xa a tuli mati!”

Nafulu luxunxina fe sandana

⁴⁴Yesu naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nen alo nafulu gbeen naxan luxunxi xeen ma. Xemena nde yi na to, a mon yi a luxun. Nayi, a sewaxin yi sa a yii seene birin mati, a xete, a fa na boxon sara.”

⁴⁵Yesu naxa, “Ariyanna Mangayaan mon luxi nen alo yulan naxan boxon bun nafunla† fenma. ⁴⁶A to gemefaji fajin to naxan sare gbo han, a yi xete a konni, a yi sa a yii seene birin mati, a sa na gemen sara.”

Yexexu yalana fe sandana

⁴⁷Yesu naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nen alo yexexu suxun yalaan naxan wolin baani, a yi yexen siyane birin suxu. ⁴⁸Yalaan na rafe waxatin naxan yi, yexexu suxune yi a bandun. E yi a rate xareyaan na, e dexo. E yi yexexu senseenne malan debene kui, e yi a jaxine woli ayi. ⁴⁹A ligama na kii nin waxati rajanni. Malekane sigama nen, e muxu jaxine malan e danna, keli tinxin muxune tagi, ⁵⁰e yi e woli sulun teeni, wugan nun jin naxinna denaxan yi.”

* **13:42:** Sulun teen mon falama yirena nde yi fa fala “Furu teena.” † **13:45:** boxon bun nafunla: Gemen siyana nde nan ma fe falaxi be naxan toma foxo ige yi xaxunna ndee kui. Na gemen xili nen “Perili.”

Fe fonna nun a nenena a fe

⁵¹Yesu yi e maxodin, a naxa, “E bata feni itoe famu ba?” E yi a yabi, e naxa, “On.”

⁵²A yi a fala e xa, a naxa, “Nanara, sariya karamoxon naxanye birin bata xaran lan Ariyanna Mangayana fe ma, ne luxi nen alo banxi kanna naxan nafulu nenene nun a fonne raminima a se ramaradeni.”

Nasarati kaane yi e me Yesu ra

Maraka 6.1-6, Luka 4.16-30

⁵³Yesu yelin sandane se waxatin naxan yi, a yi keli menni, ⁵⁴a xete a konni a maxuruxi taan naxan yi. A e xaran e salide banxini waxatin naxan yi, naxanye a xuiin me, ne yi kabe. E maxodinna ti, e naxa, “A xaxili sifani ito nun kabanako senbeni ito sotoxi minen yi? ⁵⁵Kamudarena dii xemen xa mi ito ra ba? Mariyama a diin xa mi a ra ba? Yaki nun Yusufu nun Simon nun Yudasi tada xa mi ito ra ba? ⁵⁶A xunye dii temene xa mi dxi be ba? A tan feni itoe birin sotoxi minen yi?” ⁵⁷E yi e me a ra.

Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Nabiin binye yiren birin yi fo a konna nun a denbayani.” ⁵⁸A mi kabanako fe wuyaxi liga na amasoto e mi yi denkeleyaxi.

14

Herode yi Yoni Marafu Tiin faxa

Maraka 6.14-29, Luka 9.7-9

¹Na waxatini, Galile mangan Herode yi Yesu a fe me. ²A yi a fala a foxorabirane xa, a naxa, “Yoni Marafu Tiin nan a ra. Yoni bata keli sayani! Nanara, senbena a yii, a kabanako feene liga.”

³A na fala nen, amasoto a bata yi Yoni suxu nun, a yi a xidi, a yi a sa kason na Herodiyade a fe ra, naxan yi findixi Herode fafaxakedenna Filipi a jaxanla ra nun.

⁴Yoni yi a falama Herode xa, a

naxa, “A mi daxa, i xa Herodiyade futu!” ⁵ Herode yi waxi a xɔn ma a xa Yoni faxa, koni a yi gaxuxi yamaan yεε ra bayo ne yi Yoni yatexi nabiin nan na.

⁶ Awa, Herode bari lɔxɔn sumunna a lixina, Herodiyade a dii tɛmɛn yi a bodon yamaan yetagi. Na yi Herode kenɛn han ⁷ a yi saratin tongo na sungutunna xa, a yi a kɔlɔ, a a na a xandi sese yi, a na soma a yii nɛn. ⁸ A nga yi a radin alogo a xa ito nan fala, a naxa, “Yoni Marafu Tiin xunna so n yii wure lefaan ma be.” ⁹ Manga Herode niin yi rafɔrɔ a ma, koni bayo a bata yi saratin tongo a muxu xilixine yεε xɔri, a yi yamarin fi, a na xa liga. ¹⁰ Nayi, e sa Yoni xunna sεge a dɛ kasoon na. ¹¹ E yi fa a xunna ra wure lefaan ma, e yi a so sungutunna yii, a siga a ra a nga fɛma. ¹² Yoni a xarandiine yi fa a binbin tongo, e sa a maluxun. Na xanbi ra, e yi sa a fala Yesu xa.

Yesu yi muxu wuli suulun dεge

Maraka 6.30-44, Luka 9.10-17, Yoni 6.1-14

¹³ Yesu na feen xibarun mε wax-atin naxan yi, a siga kunkin kui a danna yire madunduxina nde yi. Yamaan to na mε, e keli e taane yi, e siga a fɔxɔ ra e sanna ma. ¹⁴ Yesu to mini kunkin kui, a yi yama gbeen to, a kininkinin e ma, a yi e furetɔne rakendɛya.

¹⁵ Ninbanna ra, a xarandiine yi e maso a ra, e naxa, “Kɔε bata so, burunna nan nun be ra, yamaan bejin, e xa siga banxidɛne ra, alogo e xa sa donseen sara e yetε xa.” ¹⁶ Yesu yi e yabi, a naxa, “Hali e mi siga, ε tan yetεɛn xa donseen so e yii.” ¹⁷ E yi Yesu yabi, e naxa, “Naxan nxu yii be buru xun suulun nun yεxε firin.” ¹⁸ Yesu naxa, “E fa ne ra be.” ¹⁹ A yi a fala yamaan xa, a e xa dɔxɔ sɛxɛne fari. Na

xanbi ra, a yi na buru xun suulunne nun yεxε firinne tongo, a yi a yεɛn nate kore, a barikan bira Ala xa, a burune yigira. A yi e so a xarandiine yii, e yi e yitaxun yamaan na. ²⁰ E birin yi e dεge, e lugo ken! A xarandiine yi debe fu nun firin nafe e dungi dungi dɔnxɛne ra. ²¹ Muxun naxanye e dεge, ba jaxanle nun diidine ra, muxu wuli suulun jɔxɔn.

Yesu yi sigan ti igen fari

Maraka 6.45-52, Yoni 6.15-21

²² Na xanbi ra, Yesu yi a xarandiine rasiga kunkin kui a yεε ra daraan kidi ma. A tan yi lu xanbin na, a yi yamaan naxɛtɛ. ²³ A to yelin yamaan nasigε, a kedenna yi te geyaan fari Ala maxandideni. A yi lu na han kɔε yi so.

²⁴ Kunkin bata yi siga daraan xun ma pon! Igen mɔrɔnne* yi lu kunkini maxε amasɔtɔ foye gbeen bata yi a xun sa e ma. ²⁵ Yesu yi fa sigan tiyε igen fari, a yi sa e li subaxa makedini. ²⁶ A xarandiine to a to sigan tiyε igen fari, e gaxu kati! E gbelegbele, e naxa, “Muxun yelenna nan ito ra!” ²⁷ Yesu yi falan ti e xa mafuren, a naxa, “E wɛkile, n tan nan a ra. E nama gaxu!” ²⁸ Piyeri yi falan ti, a naxa, “Marigina, xa i tan nan a ra yati, n yamari a n xa siga i fɛma igen fari.” ²⁹ Yesu yi a yabi, a naxa, “Fa be!” Nayi, Piyeri yi keli kunkin kui, a sigan ti fɔlɔ igen fari siga Yesu fɛma. ³⁰ Koni a toxina a foyen gbo, a yi gaxu, a godo fɔlɔ igen bun ma. A gbelegbele, a naxa, “Marigina, n nakisi.” ³¹ Yesu yi a yiin nasiga mafuren! A yi a rate, a naxa, “I ya dɛnkɛleyaan xurun. I sikexi nanfera?” ³² E firinna birin yi dɔxɔ kunkin kui, foyen yi a raxara. ³³ Xarandiin naxanye yi kunkin kui, ne yi e xinbi sin Yesu bun ma, e naxa, “Nɔndin nan a ra yati, Alaa Dii Xɛmɛn nan i tan na!”

* 14:24: Igen mɔrɔnne: alo foyen na so igeni.

Yesu yi muxune rakendeya

Maraka 6.53-56

³⁴ E to daraan gidi, e sa xaren li Genesareti yamanani. ³⁵ Yamaan yi Yesu kolon menni. Na ma, e xeraan nasiga na rabilinna taane birin yi, e yi fa e furetone ra Yesu fema. ³⁶ E yi a mayandi, a xa tin furetone xa e yiine din a doma gbeen lenben na. Naxanye birin yi e yiin dinma a ra, ne birin yi kendeyama nen.

15

Yahudiyane namun feene

Maraka 7.1-13

¹ Na xanbi ra, Farisi muxuna ndee nun sariya karamoxone yi keli Yerusalen taani. E fa Yesu fema, e yi a maxodin, e naxa, ² “Nanfera i ya xarandiine mi en benbane namun feene suxuma? Benun e xa donseen don e mi e yiin naxama en ma dinan kiin ma.” ³ Yesu yi e yabi, a naxa, “E fan Alaa yamarin kalama e yete namun feene ma nanfera?” ⁴ Bayo Ala naxa, ‘I baba nun i nga binya. Naxan na a baba danga hanma a nga, e na kanna faxa.’* ⁵ Koni e tan naxa, a naxan na a fala a fafe xa hanma a nga, a naxa, ‘I yi maliin naxan sotoma n na nun, n bata na fi Ala ma’ ⁶ hali na kanna nama fa a fafe binya na maliin na. Nayi, e bata Alaa falan kala e namunna fe ra. ⁷ E tan nafigine! Nabi Esayi waliyiya falan naxan ti e fe ra, nondin na a ra, a naxa, ⁸ ‘Ala naxa, yamani ito n binyama e deen nin koni e boren makuya n na pon! ⁹ E n batuma fuyan! Bayo e xaranna findixi adamadiine yamari xaraxine nan gbansan na!’† ”

Muxuna sarijanna kala fena

Maraka 7.14-23

¹⁰ Na xanbi ra, Yesu yi yamaan xili a fema. A yi a fala e xa, a naxa, “E tuli mati, e yi ito famu. ¹¹ Seen naxan soma muxun de, na mi a sarijanna kalama fo falan naxan minima a de.”

¹² A xarandiine yi fa Yesu fema, e naxa, “I mi a kolon ba, fa fala i ya falan bata Farisi muxune xolo?” ¹³ Yesu yi e yabi, a naxa, “N Fafe naxan ariyanna yi, na mi si seen naxanye sixi, ne birin talama nen. ¹⁴ E e lu na, danxutone nan e ra danxutone yee ra. Xa danxutoon danxutoon yii rasuxu, e firinna birin birama nen yinla ra.”

¹⁵ Piyeri yi falan ti, a naxa, “Sandani ito bunna fala nxu xa.” ¹⁶ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E fan munma xaxili soto ba? ¹⁷ E mi a kolon ba? Seen naxan na so muxun de, na godoma a kui nen, na xanbi ra, a mini a fatini. ¹⁸ Koni falan naxan minima muxun de, na kelima a boren nin, na nan muxune sarijanna kalama. ¹⁹ Bayo miriya jaxine kelima muxun boren nin, a yi a ti muxu faxan nun yalunyaan nun yanga suxun nun mujan nun wule sere baan nun konbin ma. ²⁰ Na feene nan muxune sarijanna kalama. Koni i na i dege i yiin naxataren na, na mi muxune sarijanna kalama.”

Naxanla denkeleyana fe

Maraka 7.24-30

²¹ Yesu yi keli na, a siga Tire taan nun Sidon taan yamanani. ²² Kanan kaa naxanla nde yi na yi, na yi fa Yesu fema. A gbelegbelema, a naxa, “N fafe, Dawudaa Dii Xemena, kininkinin n ma! Ninanna n ma dii temen foxo ra, a toroxi han!” ²³ Koni Yesu mi fala yo ti a xa. Yesu a xarandiina ndee yi fa a fema, e yi a mafan, e naxa, “Naxanli ito rasiga! A biraxi en foxo ra, a gbelegbelema.” ²⁴ Awa, Yesu yi e yabi, a naxa, “N mi faxi muxu gbete ma fo Isirayila kaa tununxine

* 15:4: Xoroyaan 20.12 nun 21.17 e nun Sariyane 5.16 † 15:9: Esayi 29.13

alo yexεene.”²⁵ Awa, na jaxanla yi fa, a yi a xinbi sin Yesu bun ma, a yi a fala, a naxa, “N fafe, n mali.”²⁶ Yesu yi sandan sa a xa, a naxa, “A mi lan i xa diidine donseen sa barene bun ma.”[†] ²⁷ Naxanla yi a yabi, a naxa, “N fafe, jɔndin nan na ra. Koni hali barene donse yolonxine donma nen e kanna naxanye rayolonma bɔxɔni.”²⁸ Nayi, Yesu yi a yabi, a naxa, “Nga jaxanla, i ya denkeleyaan gbo! I rafan feen bata liga i xa.” Na waxatin yeteni, a dii temen yi kendeya.

Yesu yi muxu wuyaxi rakendeya

²⁹ Yesu yi keli na yi, a siga Galile Daraan dexɔn ma. A yi te geyaan fari, a dɔxɔ. ³⁰ Yama gbeen yi fa a fema, e fa lebutenne nun danxutone nun madɔntone nun bobone nun furetɔ wuyaxi gbete ye ra, e yi e sa Yesu bun ma. A yi e rakendeya. ³¹ Yamaan to a to, fa fala bobone falan tima, madɔntone bata kendeya, lebutenne bata sigan ti, danxutone seen toma, e kabε. E yi Isirayilaa Ala tantun.

Yesu yi muxu wuli naanin dege

Maraka 8.1-10

³² Yesu yi a xarandiine xili a fema, a yi a fala e xa, a naxa, “Yamani ito kininkininna bata n suxu bayo e bata soge saxan ti n fema, donse mi fa e yii iki. N mi waxi e rasiga feni kamena e ma. Xa na mi a ra, e fangan janma nen kira yi.”³³ Xarandiine yi a maxodin, e naxa, “Nxu tan donseen sɔtɔma minen yi wulani ito yi naxan yama gbeeni ito lugε?”³⁴ Yesu yi e maxodin, a naxa, “Buru xun yoli ε yii?” E yi a yabi, e naxa, “Buru xun solofere, e nun yexedi dando nan nxu yii.”³⁵ Yesu yi yamaan xili a e xa fa dɔxɔ bɔxɔn ma. ³⁶ Na xanbi ra, a buru xun soloferen nun yexene tongo, a barikan bira Ala xa. A yi e yigira,

a yi e so a xarandiine yii, xarandiine yi e yitaxun yamaan na. ³⁷ E birin yi e dege, e lugo. Xarandiine yi a dungi dungine matongo, e debe solofere rafe ne ra. ³⁸ Xεmen naxanye na don, ba jaxanle nun diidine ra, muxu wuli naanin.

³⁹ Na xanbi ra, Yesu yi yamaan nasiga, a dɔxɔ kunkin kui, a siga Magadan yamanani.

16

Taxamasenna maxodin fena

Maraka 8.11-13, Luka 12.54-56

¹ Farisi muxuna ndee nun Saduse muxuna ndee yi fa Yesu fema alogo e xa a keɲaan fεsefεse, e a maxodin a xa taxamasenna yita e ra keli ariyanna yi. ² Yesu yi e yabi, a naxa, “Xa kuyeni gbeelixa jinbanna ra ε a falama nen a kuye faɲi yibama nen tila. ³ Xɔtɔnni xa kuyeni gbeelixa ε naxa, ‘Tulen famaan ni i ra.’ E nɔε kore xonna matoε nen ε yi a bunna kolon. Koni ε mi nɔε waxatini ito feene bunna kolonɲε. ⁴ Iki muxune findixi muxu jaxine nun nafigine nan na, ε to n maxodinma kabanako taxamasenna ma. Koni ε mi sese toma xa naxan mi findixi Yunusa taxamasenna ra.”

Na xanbi ra, a keli e fema, a yi siga.

Marakolonna lan xaranne ma

Maraka 8.14-21

⁵ Xarandiine yi gidima daraan kidi ma waxatin naxan yi, e yi jinan, e mi buru xali e yii. ⁶ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E a liga ε yeren ma Farisi muxune nun Saduse muxune burun nate sena* fe ra.” ⁷ E falan ti fɔlɔ e bode tagi, e naxa, “A ito falama nen bayo en mi faxi buru ra en yii.”⁸ Yesu yi a kolon e yi naxan falama. Nanara, a yi e maxodin, a naxa, “E nanse falama ε bode tagi, a ε mi faxi burun na? E denkeleyaan

[†] **15:26:** Yesu jaxanli ito a denkeleyaan nan fεsefεsema sandani ito xɔn. Sandan kui, siya gbete ne findixi barene ra, diidine fan yi lu alo Isirayila kaane. * **16:6:** burun nate sena: Leɓenna na a ra naxan burun naghoma ayi.

xurun jɛ? ⁹ Ɛ munma xaxili sɔtɔ ba? Ɛ bata jɪnan na xɔn ba, n muxu wuli suulunna dege waxatin naxan yi buru xun suulunna ra, Ɛ debe yoli rafe buru dungi dungi dɔnxɛne ra? ¹⁰ Hanma buru xun soloferen naxan yitaxun muxu wuli naaninna ra, Ɛ debe yoli rafe buru dɔnxɛne ra na yi? ¹¹ Nanfera Ɛ mi a bunna kolonxi fa fala n mi burun xan ma fe falama Ɛ xa. N naxa, ‘Ɛ a liga Ɛ yeren ma Farisi muxune nun Saduse muxune buru rate sena fe ra!’ ” ¹² Na xanbi ra, xarandiine yi a kolon, a mi yi a falama e xa a e xa a liga e yeren ma burun nate sena a fe yi naxan buruni, koni fɔ Farisi muxune nun Saduse muxune xaranna fe yi.

Piyeri a falana Yesu a fe yi

Maraka 8.27-30, Luka 9.18-21

¹³ Yesu yi siga Sesariya taani Filipi yamanani, a yi maxɔdinni ito ti a xarandiine ma, a naxa, “Yamana a falama a nde n tan Muxuna Dii Xɛmɛn na?” ¹⁴ E yi a yabi, e naxa, “Ndee naxa, a Yoni Marafu Tiin nan i tan na. Bonne naxa, a Nabi Eli nan i tan na. Nde gbeteƳe fan naxa, a Yeremi nan i tan na hanma nabina nde.” ¹⁵ A yi e maxɔdin, a naxa, “Ɛ tan go, Ɛ tan naxa di? Nde n tan na?” ¹⁶ Simɔn Piyeri yi a yabi, a naxa, “Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na, habadan Alaa Dii Xɛmɛna.”

¹⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “Ɛwana i tan xa Simɔn, Yunusaa dii xɛmɛna, bayo adamadi mi ito makenɛnxi i xa, fɔ n fafe Ala naxan ariyanna yi. ¹⁸ Nanara, n na a falama i xa, Piyeri, gɛmɛn nan i tan na, n nan n ma banxin tima gɛmɛn naxan fari, n ma denkeleya yamana. Hali laxira so deɛne mi nɔɔn sɔtɛ n ma denkeleya yamaan ma mumɛ!† ¹⁹ N na Ariyanna Mangayaan so deɛn jinna soma i yii nɛn. I na tɔnna dɔxɔ feen

naxan na dunuƴa yi, Ala tɔnna dɔxɔma nɛn na ra ariyanna yi. I na tin feen naxan ma dunuƴa yi, Ala tinma nɛn na ma ariyanna yi.” ²⁰ Na xanbi ra, Yesu yi a xarandiine yamari, a e nama a fala muxu yo xa fa fala Alaa Muxu Sugandixin nan a tan na.

Yesu yi a sayana fe fala

Maraka 8.31-9.1, Luka 9.22-27

²¹ Fɔlɔ na waxatin ma, Yesu yi a yeƳa fɔlɔ a xarandiine xa, a naxa, a fɛɛ mi na fɔ a xa siga Yerusalɛn taani, a sa tɔrɔ wuyaxi sɔtɔ yamaan fonne nun saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne yii, e yi a faxa, a mɔn yi keli sayani a soge saxande lɔxɔni. ²² Piyeri yi Yesu ba bonne fɛma, a Yesu maxadi fɔlɔ, a naxa, “Marigina, Ala xa i tanga na ma, na nama liga i ra mumɛ!” ²³ Yesu yi a yeɛ rafindi a ma, a yi a fala Piyeri xa, a naxa, “Setana, fata n ma! I kataxi n natantan feen nan na. I mi i mirima Alaa feene ma fɔ adamadiine.”

²⁴ Na xanbi ra, Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “Xa muxu yo waxi bira feni n tan fɔxɔ ra fɔ a xa a mɛ a yetɛ ra, a yi a yetɛ faxa wudin† tongo, a bira n fɔxɔ ra. ²⁵ Bayo naxan waxi a niin nakisi feni, na bɔnɔma ayi nɛn, koni naxan bɔnɔma a niini n tan ma fe ra, na kisima nɛn. ²⁶ Xa muxun dunuƴa birin sɔtɔ, a bɔnɔ a niini habadan, na tɔnɔn nanse ra? Muxun nɔɛ nanse fiye, alogo a niin mɔn xa kisi? ²⁷ Bayo n tan Muxuna Dii Xɛmɛn fama nɛn n Fafe Alaa binyeni, nxu nun a malekane. N yi muxun birin saranna fi lan a kewanle ma. ²⁸ N xa jɔndin fala Ɛ xa, muxuna ndee be e mi faxɛ fɔ e n tan Muxuna Dii Xɛmɛn to fɛ n ma mangayani.”§

† **16:18:** Piyeri xinla bunna nɛɛn fa fala gɛmɛna. ‡ **16:24:** Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxa. Ito bunna nɛɛn, fa fala fɔ Yesu a xarandiine xa e wɛkile sayaan na Yesu fɔxɔ ra. § **16:28:** A Matiyu 17:2-3 nan ma fe falama.

17

Yesu a nɔrɔna fe

Maraka 9.2-13, Luka 9.28-36

¹ Xii sennin danguxina, Yesu yi Piyeri nun Yaki nun a ngaxake-denna Yoni tongo, a siga e ra e danna geya gbeen fari. ² A keɗaan yi masara e yeɗe ra yi, a yetagin yi lu mayilenɗe alo sogena. A dugine yi fixa ayi alo keɗenyana. ³ Na waxatin yeteni, Nabi Musa nun Nabi Eli yi mini keɗenni e yetagi, e yi lu falan tiye Yesu xa. ⁴ Piyeri yi a fala Yesu xa, a naxa, “Marigina, a lanxi bayo nxu be. Xa i waxi a xɔn ma, n xa gage saxan ti be, i gbeen keden, Nabi Musa gbeen keden, Nabi Eli gbeen keden.”

⁵ A yi falan tima waxatin naxan yi, kunda mayilenxin yi godo e xun ma, fala xuiin yi keli na kundani, a naxa, “N nafan Dii Xemen nan ito ra naxan bata n keɗen ki faji, e tuli mati a xuiin na!” ⁶ Xarandiine na me waxatin naxan yi, e gaxu kati, han e sa felen, e yetagine yi lan boɗɗon ma. ⁷ Yesu yi fa e fema, a yi a yiin din e ra, a naxa, “E keli, e nama gaxu!” ⁸ E yi e yeɗe rakopin, e mi muxu yo to fo Yesu.

⁹ E yi godoma geyaan na waxatin naxan yi, Yesu yi e yamari, a naxa, “E feen naxan toxi, e nama a fala muxu yo xa han n tan Muxuna Dii Xemen yi keli sayani.”

¹⁰ Xarandiine yi Yesu maxɔdin, e naxa, “Sariya karamɔɗone a falama nanfera nayi fa fala Nabi Eli nan singe fama?” ¹¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Nabi Eli nan singe fama yati, a yi feene birin yiton. ¹² Koni n xa a fala e xa fa fala Eli bata yelin fe koni yamaan mi a kolon, e yi e rafan feene birin liga a ra. Awa, e n tan Muxuna Dii Xemen fan tɔrɔma nen na kiini.” ¹³ Na xanbi ra, xarandiine yi a kolon fa

fala a falan tima Yoni Marafu Tiin nan ma fe ma.*

Yinnan diidin naxan foɗo ra

Maraka 9.14-29, Luka 9.37-43

¹⁴ E fa yamaan fema waxatin naxan yi, xemenɗa nde yi fa Yesu fema, a yi a xinbi sin a bun ma, ¹⁵ a naxa, “N fafe, kininkinin n ma dii xemen ma. Gan furen nan a fari, a tɔrɔxi kati, a bata bira tɛeni sanja yi wuyaxi hanma igeni. ¹⁶ N bata fa a ra i ya xarandiine fema koni e mi nɔxi a rakendeye.” ¹⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “E tan denkeleyatarene nun tinxintarene, n xa lu e fema han waxatin mundun yi? N xa diɗa e xa han waxatin mundun yi? Fa diin na n fema!” ¹⁸ Yesu yi yinnan yamari, a xete a foɗo ra. Nayi, a dii xemen yi kendeya na waxatin yeteni.

¹⁹ Na xanbi ra, xarandiine yi siga Yesu fema e danna, e yi a maxɔdin, e naxa, “Nanfera nxu tan mi nɔxi yinnan kede?” ²⁰⁻²¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Bayo e denkeleyaan xurun. N xa jɔndin fala e xa. Xa denkeleyana e yi, hali a xurun alo sansi keɗe xurudina,† e nɔe a fale nen geyani ito ma, e naxa, ‘Keli be, i siga menni!’ a yi siga. E nɔe feen birin lige nen!”

Yesu mɔn yi a faxa feen fala

Maraka 9.30-32, Luka 9.43-45

²² Xarandiine birin e malan e bode xɔn ma waxatin naxan yi Galile yamanani, Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N tan Muxuna Dii Xemen soma nen muxune yii, ²³ e yi n faxa. Koni n mɔn kelima nen sayani a soge saxande loɗoni.”

Xarandiine nii yi rajaxu e ma kati!

Ala Batu Banxin mudu fi fena

²⁴ Yesu nun a xarandiine Kapɗerunan taan li waxatin naxan yi, Ala Batu Banxin mudu maxinle

* **17:13:** Nabi Eli a fe seɓeɓi Malaki 3.23 kui. Sariya karamɔɗone yi laxi a ra a Nabi Malaki bata a fala a Nabi Eli mɔn fama nen benun Alaa Muxu Sugandixin xa fa. Yoni Marafu Tiin nan na nabiyi falan nakamalixi. † **17:20-21:** Sansini ito xili nen mutaridi.

yi fa Piyeri fema, e yi a maxɔdin, e naxa, “I karamɔxɔn mi Ala Batu Banxin mudun fima ba?”²⁵ Piyeri yi e yabi, a naxa, “A fima nɛn.” Piyeri so banxini waxatin naxan yi, Yesu singe yi falan ti, a naxa, “Simɔn, i mirixi a ma di? Dunuɲa mangane mudun maxilima nde ra? E diine ba, hanma muxu gbɛɛye?”²⁶ Piyeri yi a yabi, a naxa, “Muxu gbɛɛye.” Yesu yi a fala, a naxa, “Na bunna nɛn, hali a diine mi a fi.”²⁷ Koni nxu mi waxi a xɔn ma, nxu xa muxuni itoe rafen. Nanara, siga baani, i sa kɔnna bira. I na yɛɛɛ singen naxan suxu, i a dɛɛni bi, i gbeti gbanan keden toma nɛn a dɛ, naxan lanɲɛ en ma mudun ma. I siga na ra, i sa i gbeen nun n gbeen fi.”

18

Nde gbo birin xa?

Maraka 9.33-37, Luka 9.46-48

¹ Xarandiine yi fa Yesu fema na waxatini, e yi a maxɔdin, e naxa, “Nde gbo birin xa Ariyanna Mangayani?”

² Yesu yi diidina nde xili, a yi a ti e birin yetagi. ³ Yesu yi a fala, a naxa, “N xa ɲɔndin fala ε xa, xa ε mi maxɛɛ, ε liga alo diidine, ε mi soɛ Ariyanna Mangayani mumɛ! ⁴ Nanara, naxan yo na a yɛɛ magodo alo diidini ito, na gbo dangu a birin na Ariyanna Mangayani. ⁵ Naxan yo man na diidini ito sifani suxu n xinli, na bata n tan yisuxu.”

Yulubina fe

Maraka 9.42-48, Luka 17.1-2

⁶ “Diidini itoe naxanye bata dɛnkeleya n ma, xa muxu yo ne bira yulubini, a fisa na kanni gɛmɛ gbeen xidi a kɔɛ ra, a woli baan tilinna ma.”

⁷ “Gbalon dunuɲa muxune yɛɛ ra bayo feen naxanye yamaan birama yulubini. A fɛɛ mi na fɔ na fe

sifane xa fa koni e fatama muxun naxanye ra, gbalon na kanne yɛɛ ra! ⁸ Xa i yiina hanma i sanna i birama yulubini, a sege a ra, i yi a woli ayi! A fisa i yii dungin nun i san dungin kanna xa so habadan nii rakisini, benun i yii firinna nun i san firin kanna xa woli yahan-nama tɛɛni. ⁹ Xa i yɛɛn nan i birɛ yulubini, a ba na, i yi a woli ayi! A fisa i yɛɛ keden kanna yi so habadan nii rakisini, benun i yɛɛ firin kanna xa so yahannama tɛɛni.”

Yɛɛɛ tununxina fe sandana

Luka 15.3-7

¹⁰⁻¹¹ “E a liga ε yeren ma, ε nama diidini itoe rafeya. N xa a fala ε xa, e kantan malekane ariyanna yi. E n Fafe Ala yetagin toma waxatin birin.”

¹² “E mirixi a ma di? Xa yɛɛɛ kemɛ muxuna nde yii, xa keden siga na xun xɔn, na kanna nanfe ligama? A yɛɛɛ tonge solomanaanin e nun solomanaaninne luma nɛn e dɛgedeni geyaani fari, a siga a tununxi kedenna fendeni. ¹³ N xa ɲɔndin fala ε xa, a na a to waxatin naxan yi, a sɛwama nɛn na yɛɛɛ kedenna fe ra dangu tonge solomanaanin e nun solomanaaninne ra naxanye mi lɔxi ayi. ¹⁴ A na kii nin, ε Fafe Ala naxan ariyanna yi, a mi rafan a ma diidini ito nde keden peen xa lo ayi.”

Hake tongone

¹⁵ “Xa i ngaxakedenna haken liga i ra, siga a fema i yi a sɔnna fala a xa ε firinna tagi. Xa a i xuiin name, i bata i ngaxakedenna sɔtɔ na yi. ¹⁶ Koni xa a mi a tuli mati i xuiin na, ε nun muxu keden hanma muxu firin xa siga a fema alogo feen birin xa makiti sereya firin hanma saxan xuiin xɔn.* ¹⁷ Koni xa a mi a tuli mati ne xuiin na, na feen fala dɛnkeleya yamaan xa. Xa a mi a tuli mati dɛnkeleya yamaan xuiin na,

* 18:16: Sariyane 19.15

a yate alo denkeleyatarena hanma mudu maxinla.”

Tondi feen nun tin fena

¹⁸ “N xa nɔndin fala ε xa, ε na tɔnna dɔxɔ feen naxan na dunuja yi, Ala tɔnna dɔxɔma nen na ra ariyanna yi. E na tin feen naxan ma dunuja yi, Ala tinma nen na ma ariyanna yi.”

¹⁹ “N mɔn xa a fala ε xa, xa muxu firinna lan fefe ma dunuja yi Ala maxandini, n Fafe naxan ariyanna yi, a na ligama ε xa nen. ²⁰ Bayo muxu firin hanma saxan na e malan dede yi n xinli, n fan luma nen menni e ye.”

Muxun naxan mi mafeluun tima

²¹ Na xanbi ra, Piyeri yi fa Yesu fema, a yi a maxɔdin, a naxa, “Marigina, n xa ngaxakedenna mafelu dɔxɔna ma yoli, a na n haken tongo waxatin naxan yi? Han dɔxɔna ma solofere ba?” ²² Yesu yi a yabi, a naxa, “N xa a fala i xa, dɔxɔna ma solofere mi a ra de, fɔ tonge solofere e nun solofere.”

²³ “Nanara, Ariyanna Mangayaan luxi nen alo mangan naxan waxi a walikene saren fi feni. ²⁴ A na fɔlɔxina, e fa walike keden na gbeti gbananna wuli fu donla yi naxan ma, donla naxan nun a siimayaan birin wali saranna yi lan. ²⁵ Bayo a mi yi nɔe a donla fiye, mangan yi a ragidi a e xa a tan nun a naxanla nun a diine nun a yii seene birin mati e findi konyine ra, alogo a xa donla fi. ²⁶ Nanara, walikεen yi a xinbi sin mangan bun ma, a yi a mafan, a naxa, ‘Dija n xa, n na i ya donla birin fima nen!’ ²⁷ A kanna yi kininkinin a ma, a yi dija a donla ma, a yi a lu na.”

²⁸ “Koni na walikεen yi siga, a sa a lanfana nde to a gbeti xurudi yi naxan ma. A yi a suxu, a yi a kɔεen deten. A yi a fala, a naxa, ‘N ma donla fi!’ ²⁹ A lanfaan yi a xinbi

sin a bun ma, a yi a mafan, a naxa, ‘Dija n xa, n na i ya donla fima nen!’ ³⁰ Koni a mi tin. A yi sa a sa kasoon na han a na a donla fi waxatin naxan yi. ³¹ Walikεen bonne to na to, e xɔlɔ kati, e siga e kanna fema, e sa na birin fala a xa. ³² Nanara, e kanna yi a tan walikεen xili, a naxa, ‘I tan walike naxina, n ma donla naxan birin i ma, n dija nen na ma bayo i bata n mafan. ³³ A mi yi lan nun ba, i fan xa kininkinin i walike boden ma alo n kininkinin i ma kii naxan yi?’ ³⁴ Nayi, a kanna yi a sa kasoon na a xɔlɔni alogo a kantani muxune xa a naxankata han a yi a donla birin fi. ³⁵ N Fafe naxan ariyanna yi, na fan ε suxuma na kii nin, xa ε tan nde mi a ngaxakedenna mafelu a bɔneni.”

19

Futu kala fena

Maraka 10.1-12

¹ Yesu yelinxi na falane tiye, a keli Galile yamanani, a siga Yuda yamanani denaxan Yuruden baan kidi ma. ² Yama gbeen yi bira a fɔxɔ ra, a yi ne rakendeya.

³ Farisi muxuna ndee yi fa a fema a bunbadeni, e yi a maxɔdin, e naxa, “Sariyan na a ra ba, xemen xa naxanla rame, a findi bun yo ra?” ⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “E mi Kitabun xaranxi ba? A naxa fa fala a fɔlɔni ‘Ala yi adaman da, xemen nun naxanla,’* ⁵ a naxa, ‘Nanara, xemena a nga nun a fafe bejinma, a a maso a naxanla ra, e findi fati bendε kedenna ra.’† ⁶ Nayi, muxu firin mi fa e ra koni fɔ keden. Nayi, Ala bata seen naxanye tugun e bode ra, muxe nama ne fata.”

⁷ E yi a maxɔdin, e naxa, “Nanferu Musa a yamarixi fa fala a xemen xa futu kala kedini so a naxanla yii, a yi a bejin?” ⁸ Yesu yi e yabi, a naxa, “Musa bata tin, a ε xa ε naxanle bejin amasɔtɔ ε bɔnen xɔdɔxɔ. Koni a mi yi na kiini nun a

* 19:4: Dunuja Fɔlɔn 1.27 nun 5.2 † 19:5: Dunuja Fɔlɔn 2.24

fɔlɔni. ⁹ Awa, n xa a fala ε xa, xεmɛn naxan na a mɛ a ɲaxanla ra, xa a ɲaxanla mi yalunya ligaxi, xεmɛn yi nde gbɛtɛ futu, na xεmɛn bata yalunyaan liga.”

¹⁰ A xarandiine yi a fala a xa, e naxa, “Xa xεmɛn nun a ɲaxanla tagi na kii nin, a lan futu nama ti na yi.” ¹¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Birin mi nɔɛ xaranni ito suxɛ, koni fɔ Ala bata a fɛrɛn fi naxanye ma. ¹² Xεmɛna ndee mi nɔɛ ɲaxanla futuɛ amasɔtɔ e bari kiin xɔn, mux-une nan ndee gbɛtɛye ligaxi a kiini, koni ndee gbɛtɛye lanxi a ma nɛn a e nama ɲaxanla futu alogo e xa lu walɛ Ariyanna Mangayaan xa. Awa, xa naxan nɔɛ xaranni ito suxɛ, na xa a suxu.”

Yesu yi duba diidine xa

Maraka 10.13-16, Luka 18.15-17

¹³ Muxuna ndee yi fa e diidine ra Yesu fɛma, alogo a xa a yiin sa e diidine xunni, a yi Ala maxandi e xa koni xarandiine yi falan ti ne ma. ¹⁴ Yesu naxa, “Ɛ tin diidine xa fa n fɛma, ε nama e raxɛtɛ amasɔtɔ e tan sifane nan gbee Ariyanna Mangayaan na.” ¹⁵ A yi a yiin sa e xunni, a yi duba e xa, a siga.

Xεmɛ nafulu kanna fe

Maraka 10.17-31, Luka 18.18-30

¹⁶ Banxulanna nde yi fa Yesu fɛma, a naxa, “Karamɔxɔ, n fe fɔɲin mundun ligɛ, n habadan nii rakisin sɔtɔ?” ¹⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “Nanfera i n maxɔdinma fe fɔɲina fe ma? Ala nan keden fan. Xa i waxi a xɔn ma, i xa nii rakisin sɔtɔ, yamarine suxu.” ¹⁸ A mɔn yi maxɔdinna ti, a naxa, “Yamari mundun ne ra?” Yesu yi a yabi, a naxa, “I nama faxan ti. I nama yalunyaan liga. I nama mɔɲan ti. I nama wule seren ba. ¹⁹ I baba nun i nga binya, i yi i adamadi boden xanu alo i yɛtɛna.” † ²⁰ Banxulanna yi a yabi, a naxa, “N bata ne birin suxu, nanfe fa luxi?” ²¹ Yesu yi a

yabi, a naxa, “Xa i waxi a xɔn ma, i xa findi muxu kamalixin na, siga, i sa i yii seene mati, i yi yiigelitɔne ki. I nafunla sɔtɔma nɛn ariyanna yi. Na xanbi ra, i fa bira n fɔxɔ ra.” ²² Banxulanna na mɛ waxatin naxan yi, a sunuxin yi siga amasɔtɔ nafulu gbee kanna nan yi a ra.

²³ Na xanbi ra, Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “N xa ɲɔndin fala ε xa, nafulu kanne so raxɔlɔ Ariyanna Mangayani! ²⁴ N mɔn xa a fala ε xa, nafulu kanna so raxɔlɔ Alaa Mangayani dangu ɲɔgɔmɛn so feen na sagilaan yinla ra.” ²⁵ Xarandiine na mɛ waxatin naxan yi, e yi kabɛ kati! E yi a maxɔdin, e naxa, “Nde fa nɔɛ kise nayi?” ²⁶ Yesu yi e mato, a naxa, “Muxun mi nɔɛ na ligɛ koni Ala nɔɛ feen birin ligɛ nɛn.”

²⁷ Na xanbi ra, Piyeri yi a fala a xa, a naxa, “A mato, nxu bata feen birin beɲin, nxu bira i fɔxɔ ra. Nxu tan nanse sɔtɔma nayi?” ²⁸ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N xa ɲɔndin fala ε xa, waxati nɛnɛ famatɔni, n tan Muxuna Dii Xεmɛn na dɔxɔ n ma mangaya gbɛdɛ binyaxini, ε tan naxanye biraxi n fɔxɔ ra, ε fan dɔxɔma nɛn manga gbɛdɛ fu nun firinne ma, ε yi Isirayila bɔnsɔn fu nun firinne makiti. ²⁹ Naxanye birin bata banxine lu na, hanma a ngaxakeden xεmɛmane nun a ɲaxalanmane hanma a fafe hanma a nga hanma a diine hanma a xɛene n tan ma fe ra, a na ɲɔxɔn kɛmɛ sɔtɔma nɛn e nun habadan nii rakisina. ³⁰ Koni naxanye yɛɛn na, ne wuyaxi sa luma nɛn xanbin na. Naxanye xanbin na iki, ne yi sa lu yɛɛn na.”

20

Xɛɛ kanna walikene fe

¹ Yesu naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nɛn alo xɛɛ kanna naxan minin subaxani muxu fendeni alogo e xa sa wali a manpa

† 19:19: Xɔrɔyaan 20.12-16 nun Sariyane 5.16-20 nun Saraxaraline 19.18

bili nakoni. ² E yi lan a ma, a xa e saranna fi gbeti gbanan keden keden, naxan lanɲe soge keden saranna ma. A yi e rasiga a manpa bili nakoni. ³ Soge raxenxen waxatini, a keli, a siga lɔxɔ deen na, a yi muxuna ndee li tixi na, naxanye mi yi wali yo ra. ⁴ Nanara, a yi a fala e xa, a naxa, ‘E fan xa siga, ε sa wali n ma manpa bili nakoni, a lan n xa ε saren fi naxan na, n na soe ε yii.’ ⁵ Awa, ne yi siga walideni. Na danguxina, a mɔn yi na ɲɔxɔn liga yanyi tagini e nun se din waxatin masoxina. ⁶ Awa, se din waxatin danguxina, a mɔn yi siga, a sa muxu gbeteye fan li tixi na. A yi e maxɔdin, a naxa, ‘E ferijenxi be nanfera? E mi fefe ligama?’ ⁷ E yi a yabi, e naxa, ‘Bayo muxu yo mi nxu tixi wali ra.’ A yi a fala e xa, a naxa, ‘Awa, ε fan xa siga wali kedeni n ma manpa bili nakoni.’”

⁸ “Ninbanna soxina, manpa bili nakɔ kanna yi a fala walikε kuntigin xa, a naxa, ‘Walikene xili, e saranna xa fi. A fɔlɔ dɔnxε ra xine ma, i sa a rajan a singe ra xine ma.’ ⁹ Xεmɛn naxanye wanla fɔlɔ ɲinbari waxatini, ne keden kedenne birin yi gbeti gbanan keden keden sɔtɔ. ¹⁰ Nanara, muxun naxanye singe wanla fɔlɔ, ne to fa, e yi a miri fa fala, a e a sɔtɔma nɛn dangu bonne ra, koni e keden kedenna birin yi gbeti gbanan keden keden sɔtɔ.”

¹¹ “Awa, e to yi a rasuxuma, e xεε kanna mafala fɔlɔ. ¹² E yi a fala, e naxa, ‘Muxun naxanye faxi dɔnxɛn na, ne waxatidi nan tun wali kexi. I nxu nun ne birin saren fima kii kedenna nin ba, nxu tan naxanye ferijenxi sokena?’ ¹³ Xεε kanna yi e tan nde keden yabi, a naxa, ‘Sɔxɔ, n mi tinxintareya xan ligaxi i ra. En mi lanxi gbeti gbanan keden xan ma ba? ¹⁴ I saranna tongo, i siga i konni. Naxanye faxi dɔnxɛn na, n waxi ne saranna fi feni alo n bata i saranna fi kii naxan yi. ¹⁵ N mi

daxa ba, n xa n sagoon liga n ma gbetini? I n maxɔxɔlɔnma nɛn ba bayo n fonisire?’ ¹⁶ Na kiini, naxanye yeɛn na, ne wuyaxi sa luma nɛn xanbin na. Naxanye xanbin na iki, ne yi sa lu yeɛn na.”

Yesu mɔn yi a faxa feen fala

Maraka 10.32-34, Luka 18.31-34

¹⁷ Yesu yi sigama Yerusalɛn taani waxatin naxan yi, a yi a xarandii fu nun firinne xali e danna. A yi a fala e xa, ¹⁸ a naxa, “E a mato, en sigama Yerusalɛn taani, n tan Muxuna Dii Xεmɛn sa soma nɛn saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne yii na yi. E n ma kitin bolonma nɛn, a lan sayaan ma. ¹⁹ Na xanbi ra, e yi n so siya gbetene yii naxanye n magelema, e yi n bulan, e yi n gbangban wudin ma. A soge saxande lɔxɔni n kelima nɛn sayani.”

Yaki nun Yoni nga maxandina

Maraka 10.35-45

²⁰ Sebede a dii xεmɛne nga yi fa Yesu fɛma e nun a dii xεmɛne, e yi e xinbi sin Yesu bun ma, e yi a maxandi fena nde ma. ²¹ Yesu yi e maxɔdin, a naxa, “I waxi nanse xɔn ma?” A yi a yabi, a naxa, “Tin, i na i ya mangayaan sɔtɔ, n ma dii xεmɛ firinni itoe xa dɔxɔ i fɛma, kedenna i yiifanna ma, kedenna i kɔmɛnna ma.” ²² Yesu yi e yabi, a naxa, “E n maxandixi naxan ma, ε mi na kolon. E nɔe ε minɲe tɔrɔya igelengenna ra ba, n fama n mindeni naxan na?” E yi a yabi, e naxa, “Nxu nɔe nɛn.” ²³ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E fama ε mindeni nɛn n ma tɔrɔya igelengenna ra yati! Koni muxun dɔxɔ fena n yiifanna ma hanma n kɔmɛnna ma, na mi n tan ma fɔ n fafe bata yi a ragidi naxanye xa.”

²⁴ Xarandii fuun bonne na mɛ waxatin naxan yi, e xɔlɔ na ngaxakedenma firinne ma. ²⁵ Nanara, Yesu yi e birin xili a fɛma, a naxa, “E a kolon yati siyane mangane nɔyaan nan ligama e xun na, e

muxu gbeene fan yi kuntigiyaan naba e xun na. ²⁶ Koni a mi na kiini ε tan tagi. Xa naxan yo waxi findi feni muxu gbeen na ε ye, fɔ a xa findi ε walikeen nan na. ²⁷ Xa naxan yo wa findi feni ε yeeratiin na fɔ a xa findi ε konyin nan na ²⁸ alo n tan Muxuna Dii Xemen to mi faxi muxe xa wali n xa koni alogo n tan xa wali, n yi n niin fi muxu wuyaxi xunbaan na.”

Yesu yi danxutɔ firin nakendeya

Maraka 10.46-52, Luka 18.35-43

²⁹ E yi kelima Yeriko taani waxatin naxan yi, yama gbeen yi bira Yesu fɔxɔ ra. ³⁰ Danxutɔ firinna naxanye yi dɔxi kiraan na, ne yi a me a Yesu dangumatɔɔn nan yi a ra, e yi gbelegbele, e naxa, “Nxu fafe, Dawudaa Dii Xemen, kininkinin nxu ma!” ³¹ Yamaan yi e masabari, koni e mɔn yi gbelegbele kati, e naxa, “Marigina, Dawudaa Dii Xemen, kininkinin nxu ma.” ³² Awa, Yesu yi ti, a yi e xili, a yi e maxɔdin, a naxa, “E waxi a xɔn ma n xa nanfe liga ε xa?” ³³ E yi a yabi, e naxa, “Marigina, nxu waxi a xɔn ma nen, nxu mɔn xa seen to.” ³⁴ Yesu yi kininkinin e ma, a yi a yiin din e yeene ra. E yi seen to mafuren, e bira Yesu fɔxɔ ra.

21

Yesu so fena Yerusalen taani

Maraka 11.1-11, Luka 19.28-40, Yoni 12.12-19

¹ E to maso Yerusalen taan na, e yi Betifage taan li, Oliwi Geyaan fari. Yesu yi a xarandii firin nasiga e ye ra. ² A yi a pungu e ma, a naxa, “E siga banxiddeen na ε ye ra, ε sa sofanla nde lima xidixi na yi, a diina a fema. E e fulun, ε fa e firinna ra n xa. ³ Xa muxuna nde ε maxɔdin, ε a fala a xa, ε naxa, ‘Marigin nan mako e ma,’ na kanna e soma ε yii nen sa.”

⁴ Na liga nen alogo nabiin naxan fala, na xa kamali, a naxa, ⁵ “E a

fala Siyon kaane xa, ε naxa, ‘E a mato! E mangan fama ε ma. A limaniya. A fama sofanla nan fari, sofali diina, sofali gilen diina.’* ”

⁶ Na ma, xarandiine yi siga, Yesu naxan fala e xa, e sa na liga. ⁷ E yi fa sofanla nun a diin na. E yi e dugine yifulun e fari, Yesu yi dɔxɔ sofanla fari. ⁸ Yamaan yi e dugine yifulun kiraan xɔn ma, nde yi jɔxɔndene magira, e yi e sa kiraan xɔn a binya feen na. ⁹ Yamaan naxan yi a ye ra e nun a xanbi ra, ne birin yi lu sɔnxɔe, e naxa, “Tantunna xa fi Dawudaa dii xemen ma! Naxan fama Marigin xinli, Ala xa na baraka! Ala tantun kore xɔnna ma pon!”

¹⁰ Yesu so Yerusalen taani waxatin naxan yi, taan yi maxa. Yamaan yi maxɔdinna ti, e naxa, “Nde ito ra?” ¹¹ Yamaan yi e yabi, e naxa, “Nabi Yesu nan ito ra, keli Nasareti taani Galile yamanani.”

Yesu Ala Batu Banxini

Maraka 11.15-19, Luka 19.45-48, Yoni 2.13-22

¹² Yesu to so Ala Batu Banxini, a yi sare matine nun sare soone birin kedi na yi. A yi gbeti masarane tabanle rafelen e nun ganba matine gbɛdene. ¹³ A yi a fala e xa, a naxa, “A seɓexi Kitabun kui, Ala naxa, ‘N ma Banxin xili bama nen Ala maxandi banxina.’† Koni ε tan bata a findi mujadene luxunden na!”

¹⁴ Danxutɔne nun lebutenne yi siga Yesu fema Ala Batu Banxini, a yi e rakendeya.

¹⁵ Koni saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne to a to kabanako feene ligε, e diidine fan to naxanye yi sɔnxɔma Ala Batu Banxini, e naxa, “Tantunna xa fi Dawudaa Dii Xemen ma,” e yi xɔlɔ. ¹⁶ E yi a fala Yesu xa, e naxa, “I mi diidine falan meen ba?” Yesu yi e yabi, a naxa, “Di! E mi Kitabun

* **21:5:** A mato Sakari 9.9 kui. † **21:13:** A mato Esayi 56.7 nun Yeremi 7.11 kui.

yireni ito xaranxi ba, naxan a falaxi, 'I bata diidine nun dii jɔɔɛne yamari, e yi i matɔxɔ?' † "

¹⁷ Yesu yi e lu mɛnni, a keli taani, a siga Betani taani, a sa xi na.

Yesu yi xɔɔɛ binla danga

Maraka 11.12-14, 20-24

¹⁸ Na xɔɔɛn bode, a xɛtematɔɔn Yerusalɛn taani, kamen yi a suxu. ¹⁹ A yi xɔɔɛ binla to kiraan dɛxɔɔn ma, a yi siga a bun ma, koni a mi a bogi yo li a ra, fɔ a dɛɛne. Nanara, a yi a fala xɔɔɛ binla ma, a naxa, "I tan mi fa bogin sɔɔn!" Awa, na waxatin yeteni xɔɔɛ binla yi xara! ²⁰ Xarandiine to na to, e yi kabɛ, e maxɔdinna ti, e naxa, "Xɔɔɛ binli ito xaraxi di xulɛn?" ²¹ Yesu yi e yabi, a naxa, "N xa jɔɔndin fala ε xa, xa ε dɛnkeleyaxi, ε mi sike, n naxan ligaxi xɔɔɛ binli ito ra, ε fan nɔɛ na jɔɔxɔɔnna ligɛ nɛn. A birin xa mi na ra, ε nɔɛ a fale nɛn geyaan xa, ε naxa, 'Keli be, i sa sin fɔxɔ igeni,' na yi liga. ²² Xa ε dɛnkeleyaxi, ε na sese maxɔdin Ala ra, ε na sɔɔtoma nɛn."

Yesu sɛnben maxɔdinna fe

Maraka 11.27-33, Luka 20.1-8

²³ Yesu mɔn yi fa Ala Batu Banxini. A yi yamaan xaranma waxatin naxan yi, saraxarali kuntigine nun yamaan fonne yi fa a fɛma, e yi a maxɔdin, e naxa, "I feni itoe ligama sɛnbɛ mundun na, nde i yamarixi i xa feni itoe liga?" ²⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, "N fan xa ε maxɔdin fe keden ma, xa ε n yabi, n feene ligama sɛnben naxan yi, n fan na falama ε xa nɛn. ²⁵ Nde Yoni rafaxi a xa muxune rafu igeni e tubi xinla ma, a kelixi Ala nan ma ba, hanma muxune?" E yi falan ti fɔlɔ e bode tagi, e naxa, "Xa en na a yabi fa fala a kelixi Ala nan ma, a falama nɛn nayi, a naxa, 'Nanfera ε mi laxi Yoni ra?' ²⁶ Koni xa en na a fala fa fala a kelixi muxun nan ma, en gaxu yamaan yɛɛ ra bayo e birin laxi a ra

a nabiin nan yi Yoni ra." ²⁷ Nanara, e yi Yesu yabi, e naxa, "Nxu mi a kolon." Awa, a yi a fala e xa, a naxa, "N tan fan feni itoe ligama sɛnben naxan yi, n mi na falama ε xa na yi."

Dii xɛmɛ firinna fe sandana

²⁸ "E xaxili lu ito xɔɔn ma. Xɛmɛna nde yi na, dii xɛmɛ firin yi naxan yii. A siga a forimaan fɛma, a sa a fala a xa, a naxa, 'N ma diina, siga wali kedeni n ma nakɔni to.' ²⁹ A yi a yabi, a naxa, 'N mi waxi siga feni.' Koni dɔnxɛn na, a bɔjɛn yi maxɛɛ, a siga. ³⁰ A fafe yi siga a diin bonna fɛma, a sa na fala kedenna ti na fan xa, a yi a yabi, a naxa, 'N fafe, n sigama nɛn.' Koni a mi siga. ³¹ Ne firinna yɛ, nde a fafe sagoon ligaxi?" E yi a yabi, e naxa, "Forimana." Yesu yi a fala e xa, a naxa, "N xa jɔɔndin fala ε xa, mudu maxinle nun yalundene singe soma e yɛɛ ra Alaa Mangayani. ³² Amasɔtɔ Yoni bata fa, a tinxinna kiraan yita ε ra, ε mi la a ra. Koni mudu maxinle nun yalundene bata la a ra. Hali ε to na to, ε bɔjɛ mi maxɛɛ, ε la a ra."

Nakɔ kantanne fe sandana

Maraka 12.1-12, Luka 20.9-19

³³ Yesu naxa, "E tuli mati sanda gbɛɛ ra. Nakɔ kanna nde yi na nun naxan manpa bili nakɔɔn sa, a yi a sansan, a yi manpa ige badeni tɔn, a yi gbengben ti. Na xanbi ra, a yi nakɔɔn taxu a kantan muxune ra, a siga sigatini. ³⁴ Awa, a bogi waxatina a lixina, a yi a walikɛna ndee rasiga a nakɔɔn kantan muxune ma, a e xa a gbeen so ne yii. ³⁵ Nakɔɔn kantan muxune yi nakɔ kanna walikɛne suxu, e kedenna mabɔnbɔ, e bonna faxa, e bonna magɔlɔn gemɛne ra. ³⁶ Na xanbi ra, nakɔ kanna mɔn yi a walikɛ gbɛɛɛye rasiga, naxanye yi wuya dangu a fɔlɔyixine ra. Nakɔɔn kantan muxune yi ne fan liga na kii kedenni.

³⁷ Δὸνχεν na, a yi a dii xemēn nasiga e ma, a naxa, ‘E danma nēn n ma diin tan na.’ ”

³⁸ “Koni nakō kantanne to a dii xemēn to, e yi a fala e bode xa, e naxa, ‘Nakō kanna ke tongon nan ito ra, ε fa be, en na a faxa alogo en xa a keēn sōtō.’ ³⁹ Nayi, e yi a suxu, e siga a torontoronηε nakō xēen fari ma, e sa a faxa. § ⁴⁰ Awa, nakō kanna na fa waxatin naxan yi, a nanfe ligama nakō kantanne ra?”

⁴¹ E yi a yabi, e naxa, “A na muxu ηaxine faxama nēn kii ηaxini, a yi nakōon taxu muxu gbeteγe ra naxanye a gbeen soε a yii a xaba waxatini.” ⁴² Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E munma Kitabun yireni ito xaran ba? A naxa, ‘Banxi tiine e mε gemēn naxan na, na bata findi banxin γεμε fisamantenna ra. Marigin nan na ligaxi, a findi kabanako feen na en yeε ra yi.’* ”

⁴³ Yesu naxa, “Nanara, n na a falama ε xa, Alaa Mangayaan bama ε yii nēn, a so yama gbeteγn yii, naxanye ke wali lanηe a ma. ⁴⁴ Naxan yo na bira gemēni ito fari, na yigirama nēn a dungin dungin na. Koni xa a nu bira naxan yo fari, a na yilunburunma nēn.”

⁴⁵ Saraxarali kuntigine nun Farisi muxune to Yesu a sandan mε, e yi a kolon a falan tima e tan nan ma. ⁴⁶ Nanara, e yi kata a suxu feen na, koni e yi gaxu yamaan yeε ra naxanye yi a mirixi fa fala a nabiin nan Yesu ra.

22

Naxalandi tiin sandana

Luka 14.15-24

¹ Yesu mōn yi sandan sa yamaan xa. ² A yi a fala, a naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nēn alo mangan naxan ηaxalandi tiin sēwa donse donna malanni tōn a dii xemēn xa. ³ A yi a walikēne rasiga a muxu

xilixine ma alogo e xa fa donse donna malanni, koni e mi tin fe.

⁴ Nanara, a yi a walike gbeteγe rasiga e ma, a naxa, ‘E sa a fala e xa, a donseen birin bata yitōn iki. N bata n ma turaan nun ηinge rat-uraxine faxa, seen birin bata yitōn. E fa ηaxalandi tiin donse donna malanni!’ ⁵ Koni e mi a yatε, e siga e makone ra. Nde yi siga xēene ma, nde yi siga e wanle ra. ⁶ A δōnχene yi walikēne suxu, e yi e rayarabi, e yi e faxa.”

⁷ “Mangan yi xōlō kati, a yi a sofane rasiga, e sa faxa tiine halagi, e yi e taan gan. ⁸ Na xanbi ra, a yi a walikēne xili, a naxa, ‘Naxalandi tiin malanna bata yitōn koni n muxun naxanye xilixi, ne mi yi daxa e xa xili. ⁹ Awa, iki ε siga kira xunne ma. E na muxu yo to, ε ne xili malanni.’ ¹⁰ Nanara, walikēne yi siga kira xunne ma, e muxun naxanye birin to, e yi ne malan muxu ηaxine nun muxu fajine birin. Nayi, ηaxalandi tiin malan yiren yi rafe muxu xilixine ra.”

¹¹ “Koni mangan to so, a xa a muxu xilixine to, a yi xemēna nde to mēnni, ηaxalandi ti domain mi yi a ma. ¹² A yi a maxōdin, a naxa, ‘Sōxō, i soxi be di, anu, i mi maxidixi alo a daxa ηaxalandi ti malanni kii naxan yi?’ Koni xemēn mi a yabi sōtō. ¹³ Mangan yi a fala a walikēne xa, a naxa, ‘E a xidi kēn, ε yi a ramini tanden ma dimini, wugan nun ηin naxinna denaxan yi.’ ” ¹⁴ Yesu naxa, “Muxu wuyaxi xilixi koni muxu dando nan tun sugandixi.”

Mudu fiin maxōdinna fe

Maraka 12.13-17, Luka 20.20-26

¹⁵ Farisi muxune yi siga, e sa Yesu tōneγε feni tōn a fala xuiin xōn ma. ¹⁶ E yi e xarandiina nde nun Herode a muxuna nde

§ 21:39: Sandani ito kui Ala nan misalixi nakō kanna ra. A dinan taxuxi Isirayila kaane ra. A walikēne findixi nabine ra naxanye xε Isirayila kaane ma. A diin findixi Yesu ra. * 21:42: Yaburin 118.22-23

rasiga Yesu fεma a faladeni, e naxa, “Karamɔxɔ, nxu a kolon fa fala ɲɔndi falan nan i tan na, i yamaan xaranma Ala ɲɔndin nan ma. Muxe mi nɔε i ya miriyaan maxεte, amasɔtɔ i mi muxune rafisaxi e bode xa. ¹⁷ Awa, i mirixi a ma di, a fala nxu xa, a daxa mudun yi fi Romi Manga Gbeen ma ba hanma a nama fi?”

¹⁸ Koni Yesu yi e nata ɲaxin kolon. A yi e yabi, a naxa, “E tan nafigine! Nanfera, ε katama n bunbadeni? ¹⁹ E gbeti gbananna yita n na mudun fima naxan na!” E yi gbeti gbananna yita a ra. ²⁰ Yesu yi e maxɔdin, a naxa, “Nde xili nun a yetagin sawura a ma?” ²¹ E yi a yabi, e naxa, “Romi Manga Gbeena.” Nayi, Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Mangan gbeen xa so a yii, Ala gbeen yi so Ala yii.”* ²² E na mε waxatin naxan yi, e kabε kati, e keli a fεma, e siga.

Faxa muxune rakeli fena

Maraka 12.18-27, Luka 20.27-40

²³ Na lɔxɔn yeteni, Saduse muxune yi e maso Yesu ra naxanye a falama a faxa muxune mi kelima sayani. E yi Yesu maxɔdin, ²⁴ e naxa, “Karamɔxɔ, Musa bata yi a fala, a naxa, ‘Xa xεmen faxa, a mi dii lu, a ngaxakedenna xa a ke ɲaxanla tongo alogo a xa diina nde bari faxa muxun xa.’† ²⁵ Awa, ngaxakedenmane muxu solofere yi be nun, forimaan yi ɲaxanla futu, a faxa, a mi dii sɔtɔ, a ɲaxanla yi lu a xunyen xa. ²⁶ A yi liga na kiini a firinden fan na, a saxanden fan yi liga na kiini, na yi liga han solofere. ²⁷ Dɔnxɛn na, ɲaxanla fan yi faxa. ²⁸ Awa, faxa

muxune na keli waxatin naxan yi, ɲaxanla findima nde gbee ra na muxu solofere ne ye? Bayo e birin bata yi a dɔxɔ.”

²⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “E bata tantan, amasɔtɔ ε mi Kitabun kolon hanma Ala sɛnbena. ³⁰ Bayo faxa muxune na keli waxatin naxan yi, e ligama nen alo malekan naxanye ariyanna yi. Xεmεn mi ɲaxalan fute, ɲaxanla mi dɔxe xεmεn xɔn. ³¹ Awa, naxan lanxi faxa muxune rakeli feen ma, ε mi Alaa falan xaranxi ba? A naxa, ³² ‘Ibrahimaa Ala nan n tan na, e nun Isiyagaa Ala e nun Yaxubaa Ala.’ Anu, faxa muxune Ala mi a tan na fɔ niiramane.”‡

³³ Yamaan na mε waxatin naxan yi, e kabε Yesu a xaranna ma kati!

Yamari fisamantenna fe

Maraka 12.28-34, Luka 10.25-28

³⁴ Farisi muxune a mε waxatin naxan yi, a Yesu e yabi kiin bata a liga Saduse muxune yi e dundu, e yi e malan. ³⁵ Sariya karamɔxɔ keden yi na, na yi Yesu keɲaan fεsefese, a yi a maxɔdin, ³⁶ a naxa, “Karamɔxɔ, yamarin mundun gbo dangu a birin na Sariya Kitabuni?” ³⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “‘I Marigina Ala xanu i bɔɲen birin na e nun i niin birin na e nun i xaxinla birin na.’§ ³⁸ Yamarini ito gbo dangu e birin na. ³⁹ A firindeni ito luxi nen alo bonna, a naxa, ‘I adamadi boden xanu alo i yetena.’* ⁴⁰ Sariya Kitabun nun nabine kitabune birin singanxi yamari firinni itoe nan na.”

Yesu yi maxɔdinna ti

Maraka 12.35-37, Luka 20.41-44

⁴¹ Farisi muxune malanxi waxatin naxan yi, Yesu yi e maxɔdin,

* **22:21:** Ala gbeena: Mangan yetagin sawuran to gbeti gbananna ma, na a findixi a gbeen nan na bayo a tan nan a rafalaxi. Adamadiine daxi Ala maligan nan na, nayi e fan findixi Ala gbeen nan na. Gbetin lan a so mangan yii mudun na, koni muxune lan e yi e yete so Ala yii bayo e findixi e da mangan gbeen nan na. † **22:24:** A mato Dunuɲa Fɔln 38.8 nun Sariyane 25.5-6 kui. ‡ **22:32:** niiramane: Ala naxa a Ibrahimaa Ala nan a ra. A mato Xɔɔɔyaan 3.6 nun 3.15-16 kui. A mi a falaxi nun a Ibrahimaa Ala nan yi a tan na Ibrahimaa yi a nii ra waxatin naxan yi. Na luxi nen alo Ala yeena e ra laxira yi. E mɔn e nii ra Ala yeε ra yi. Nanara, faxa muxune kelima nen sayani. § **22:37:** Sariyane 6.5 * **22:39:** Saraxaraline 19.18

a naxa, ⁴² “E mirixi Alaa Muxu Sugandixina feen ma di? Nde bənsən a ra?” E yi a yabi, e naxa, “Dawuda bənsənna nan a ra.” ⁴³ Yesu yi e maxədin, a naxa, “Nanfera Dawuda a xili bama ‘N Marigina’ fata Alaa Nii Sariḡanxin na? Amasəto Dawuda a falama, a naxa,

⁴⁴ ‘Marigin yi a fala n marigin xa, a naxa, “Dəxo n yiifanna ma, han n yi i yaxune sa i sanna bun ma.”†’

⁴⁵ Awa, xa Dawuda a xili bama, ‘N Marigina,’ na ma, Alaa Muxu Sugandixin findixi Dawuda bənsənna ra di?”‡ ⁴⁶ Muxu yo mi no a yabe fala keden peen na! Keli na waxatin ma, muxu yo mi fa susu a maxədinje fe gbete ma.

23

Yesu yi sariya karaməxəne nun Farisi muxune yalagi

Maraka 12.38-39, Luka 11.43, 46, 20.45-46

¹ Na xanbi ra, Yesu yi falan ti yamaan nun a xarandiine xa, ² a naxa, “Sariya karaməxəne nun Farisi muxune dəxi Nabi Musa funfun nin. ³ Nayi, e e falane birin suxu, e yi e liga. Koni e nama e kewali sifane tan liga, amasəto e naxan falama, e mi na ligama. ⁴ E goron binyene raxidima, e yi e dəxo muxune xun ma, koni hali e yii sonla, e tan mi waxi na din feni e ra e maxalideni. ⁵ E feen birin ligama nən alogo muxune xa e to. Nayi, e Kitabu falane seβema, e yi e xidi e tigne nun e yiine ra han a gbo ayi. E domane maxidixi luti denβexi kuyene ra. ⁶ Binye dəxədene rafan e ma malanne yi, e dəxo yamaan yeε ra salide banxine yi. ⁷ Binye

xəntənne rafan e ma ləxo tidene yi, muxune yi e xili ‘Karaməxo.’”

⁸ “Koni muxe nama e tan xili ba fa fala, ‘Karaməxo,’ amasəto ngaxakedenmaan nan e birin na, karaməxo keden pee nan e yii. ⁹ Awa, e nama muxu yo xili dunuḡa ito yi fa fala, ‘N Fafe,’ amasəto Fafe keden pee nan e yii ariyanna yi. ¹⁰ E nama tin muxune xa e xili ‘Kuntigina,’ amasəto kuntigi keden peen nan e yii. Alaa Muxu Sugandixin nan na ra. ¹¹ Muxun naxan gbo e birin xa, na xa findi e konyin na. ¹² Naxan na a yete yite, na yigodoma nən. Naxan na a yete magodo, na yitema nən.”

Sariya karaməxəne nun Farisi muxune nafiḡiyana

Maraka 12.40, Luka 11.39-42, 44-52, 20.47

¹³ “Gbalona e xa, e tan sariya karaməxəne nun Farisi muxu nafiḡine! Amasəto e Ariyanna Mangayaan deen nagalin muxune yeε ra, e tan yeteen mi soma, e mən mi muxune luma e so naxanye waxi so feni.”

¹⁴ “Gbalona e xa, e tan sariya karaməxəne nun Farisi muxu nafiḡine! Amasəto e kaḡa gilene yii seene bama e yii. E yi e yete mayita sali xunkuyeni. E yalagima nən na feene ma a ḡaxin na.”

¹⁵ “Gbalona e xa, e tan sariya karaməxəne nun Farisi muxu nafiḡine! E fəxo igen nun bəxo xənna birin yisigama alogo e xa tubi muxu keden peen sətə. E na a sətə e a findima nən yahannama kaan na naxan ḡaxu e tan xa dəxo firin.”

¹⁶ “Gbalona e xa, e tan danxutəon naxanye danxutəon yii rasuxuma. E tan naxanye a falama, e naxa, ‘Xa muxuna nde a kəlo Ala Batu Banxin xinli, hali a mi a rakamali, koni

† 22:44: Yaburin 110.1 ‡ 22:45: Na waxatini karaməxəne yi a falama a Alaa Muxu Sugandixin barima Dawuda bənsənna nin fata Alaa falan na Samuyeli Firinden 7.16 kui. Anu, xa Dawuda nan Yaburi 110 seβe, nayi a tan a falama Alaa Muxu Sugandixin ma fa fala “N Marigina.” Na bunna nēen fa fala Alaa Muxu Sugandixin gbo a benba Dawuda xa. Na yi muxune yifu, a yi a yita a Yesu Alaa Muxu Sugandixin tiden gbo dangu Dawuda ra Ala yeε ra yi.

naxan na a kolo Ala Batu Banxin xemani, fo na kanna xa a falan nakamali.' ¹⁷ E tan danxuto xaxilitarene! Mundun gbo xemana hanma Ala Batu Banxin naxan xemaan nasarijanma? ¹⁸ E mon a falama, e naxa, 'Xa muxuna nde a kolo saraxa ganden xinli, hali a mi a rakamali. Koni xa muxuna nde a kolo saraxan yeteni naxan saraxa ganden fari, fo a xa a falan nakamali.' ¹⁹ Danxutone! Mundun gbo saraxana hanma saraxa ganden naxan saraxan nasarijanma? ²⁰ Awa, naxan na a kolo saraxa ganden xinli, na bata a kolo saraxa ganden xinli e nun seen naxanye birin a fari. ²¹ Naxan na a kolo Ala Batu Banxin xinli, na bata a kolo Ala Batu Banxin nun Ala yeteni, naxan luma e ye menni. ²² Muxun naxan na a kolo ariyanna yi na bata a kolo Alaa manga gbedeni e nun naxan doxi a yi."

²³ "Gbalona e xa, sariya karamoxone nun Farisi muxu nafigine, e nako yi seene yaganna bama alo sorontonna nun sabi se gbeteeye, koni e bata e me sariyana fe gbeene ra, alo kiti kenden nun kininkininna nun togondiyana. Anu, e lan e xa ne nan liga, e nun fe donxene. ²⁴ E tan danxutoon naxanye danxutone yii rasuxuma, e minseen naserendenma alogo e xa sose keden peedin ba a yi, koni e yi jogomen gerun!"

²⁵ "Gbalona e xa, sariya karamoxone nun Farisi muxu nafigine, e igelengenna nun e donse saseen fanna masugusuguma, koni e kuiin nafexi milan nun yete rafan fe jaxine ra. ²⁶ I tan Farisi muxu danxutona, i ya igelengenna nun i ya donse saseen kui maxa singen, alogo a fanna fan xa sarijan."

²⁷ "Gbalona e xa, sariya karamoxone nun Farisi muxu nafigine. E luxi nen alo banxi fajin naxan tixi gaburun xun ma bendefixen soxi naxan ma naxanye fari

tofan, koni e kuiin nafexi faja muxu xonne ra e nun se xosixin sifan birin. ²⁸ E fan na kiini, e yete findima tinxin muxun nan na muxune birin yetagi, koni e kuiin nafexi nafigiyaan nun fe jaxine ra pen!"

Yesu yi e jaxankatana fe fala

Luka 11.47-51

²⁹ "Gbalona e xa, sariya karamoxone nun Farisi muxu nafigine. E banxi tofajine tima nabine gaburune xun ma, e yi tinxin muxune gaburune ratofanje ayi. ³⁰ E yi a fala, e naxa, 'Xa nxu yi na nun nxu benbane waxatini, nxu mi yi kafuma e ma e nabine faja waxatin naxan yi.' ³¹ Awa, e tan yeteen sereyaan bama e yete xili ma fa fala naxanye nabine faja, ne nan bonson e ra. ³² Awa, e benbane hakene defe! ³³ E tan kosone, e tan saji bonsonne, e giye yahannama kitin bun ma di?"

³⁴ "Nanara, n nabine nun xaxilimane nun sariya karamoxone rasigama e ma. E nde faxama nen, e yi nde gbangban wudin ma. E yi nde bulan salide banxine kui, e yi e sagatan keli taa ma han taa ma. ³⁵ Na kiini, e saranma nen na tinxin muxune birin faja feen na, keli Habila tinxin muxun ma han Sakari, Berecaya dii xemena, e naxan faja Ala Batu Banxin nun saraxa ganden tagi. ³⁶ N xa jondin fala e xa, na birin xetema nen iki muxune ma."

Yesu yi Yerusalen taan xanu

Luka 13.34-35

³⁷ "Yerusalen kaane! Yerusalen kaane! E tan naxanye nabine faxaxi, e yi Alaa xerane magolon. A xonla n suxu nen sanja ma wuyaxi n xa e malan n fema alo toxengana a diine malanma a gabuteen bun kii naxan yi, koni e mi tin! ³⁸ Awa, Ala e konna raberinma nen fefe! ³⁹ Amasoto n xa a fala e xa, e mi fa n toma sonon han e yi a fala, e naxa, 'Naxan fama Marigin xinli, Ala xa na baraka!'"

24

*Ala Batu Banxin kalana fe
Maraka 13.1-2, Luka 21.5-6*

¹ Yesu yi keli na, a siga. A to yi minima Ala Batu Banxini, a xarandiine yi fa a fema, e yi Ala Batu Banxin ti kiin yita a ra. ² Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E mi seni itoe birin toma ba? N xa jɔndin fala e xa, gɛmɛni ito kedenna mi luma a funfuni be. E e birin naxuyama ayi nɛn.”

*Tɔrɔn nun bɛsɛnɔnyana fe
Maraka 13.3-13, Luka 21.7-19*

³ Yesu yi dɔxi Oliwi Geyaan fari waxatin naxan yi, a xarandiine yi siga a fema wundoni, e yi a maxodin, e naxa, “Feni itoe birin ligan waxatin naxan yi, na fala nxu xa, e nun taxamasenna naxanye i fa waxatin nun waxati rajanna yitama nxu ra.”

⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “E a liga e yeren ma alogo muxe nama e mayenden. ⁵ Amasɔtɔ muxu wuyaxi fama nɛn n xinli, e yi a fala, e naxa, ‘Alaa Muxu Sugandixin nan n tan na,’ e muxu wuyaxi mayenden. ⁶ E yɛngɛ feene mɛma nɛn, e yɛngɛna ndee xinle mɛ. Koni e nama gaxu. A fɛrɛ mi na fɔ na fe sifane xa liga nɛn, koni waxati rajanna mi na ra singen. ⁷ Siyana ndee siyana ndee yɛngɛma nɛn, yamanana ndee yi yamanana ndee yɛngɛ. Fitina kamene yi so, bɔɔɔn yi xuruxurun yirena ndee yi. ⁸ Na feene birin ligama nɛn alo jaxanla dii bari kuin xɔle singena.”

⁹ “Na xanbi ra, e e suxuma nɛn, e yi e tɔrɔ, e yi e faxa. Siyane birin e rajaxuma nɛn n tan ma fe ra. ¹⁰ Muxu wuyaxi birama nɛn tantanni na waxatini, e yi e bode yanfa, e e bode so yiini, e yi e bode rajaxu. ¹¹ Wule nabi wuyaxi fama nɛn e fa muxu wuyaxi mayenden. ¹² Fe jaxin gboma ayi nɛn dunuɔa yi han

muxu wuyaxi a xanuntenyaan yi xurun. ¹³ Koni naxan na a yixɔdɔɔ han a rajanna, na kisima nɛn. ¹⁴ Awa, Alaa Mangayana falan Xibaru Fajin kawandin bama nɛn dunuɔa yiren birin yi, a findi seren na siyane birin xa, na xanbi ra waxati rajanna yi a li.”

Se Haramuxina fe

Maraka 13.14-23, Luka 21.20-24

¹⁵ “E na Se Haramuxin to tixi yire sarijanxini naxan halagin tima, Nabi Daniyeli naxan ma fe fala, (naxan ito xaranma, na xa a bunna kolon,)* ¹⁶ nayi, naxanye Yudaya yi, ne xa e gi, e te geyane fari. ¹⁷ Muxun naxan a kore banxin kɔɛ ra, na nama xɛtɛ, a godo banxini a yii seene tongodeni. ¹⁸ Muxun naxan xɛɛn ma, na nama xɛtɛ banxini a domain tongodeni. ¹⁹ Gbalɔ gbeen fudi kanne nun diin ngane yɛɛ ra na waxatine yi! ²⁰ E Ala maxandi alogo e giin nama lan xunbeli waxatin ma hanma Matabu Lɔxɔna! ²¹ Amasɔtɔ na lɔxɔne tɔrɔn jaxuma ayi nɛn dangu a birin na. A jɔɔɔn munma liga singen xabu dunuɔa da waxatini han iki. A jɔɔɔn fan mi fa ligama sɔnɔn! ²² Xa Ala mi yi nde ba na lɔxɔne ra nun, muxu yo mi yi kisima, koni a bata nde ba a ra a muxu sugandixine fe ra.”

²³ “Awa na waxatini, xa muxuna nde a fala, a naxa, ‘A mato, Alaa Muxu Sugandixin be yi,’ hanma, ‘A sa mɛnni,’ e nama la na ra. ²⁴ Amasɔtɔ muxu wulexi sugandixine nun wulen nabine kelima nɛn, e taxamaseri gbeene nun kabanako feene liga alogo hali Alaa muxu sugandixine, e xa ne mayenden, xa na lanjɛ. ²⁵ E a mato, n bata a fala e xa benun a waxatin xa a li. ²⁶ Nanara, xa muxu yo a fala e xa, a naxa, ‘A mato, a sa burunna ra!’ E nama siga na! Hanma xa e a fala fa fala, ‘A luxunxi be yi!’ E nama la na ra! ²⁷ Amasɔtɔ alo

* 24:15: A mato Daniyeli 9.27 nun 11.31 nun 12.11 kui.

kuyen na a jinna masoxon keli sogetedeni han sogegododeni, n tan Muxuna Dii Xemen fama na kii nin. ²⁸ Binbin denaxan yi, dugane e malanma menna nin.”

Muxuna Dii Xemen fa fena

Maraka 13.24-27, Luka 21.25-28

²⁹ “Na toro laxon na dangu, ‘sogeni dimima nen, kiken mi fa degema, sarene kelima nen kore e bira, kore xonna senbene yimaxama nen.’[†] ³⁰ Nayi, n tan Muxuna Dii Xemen taxamasenna minima nen kenenni kore. Dunuja siyane birin yi wuga. E n tan Muxuna Dii Xemen toma fe nen kore xonna kundani senben nun binyeni. ³¹ Xota xui gbeen na mini, n na n ma malekane rasigama nen boxon tongon naaninne birin yi, e yi n ma muxu yebaxine malan, keli dunuja danna bonna ma sa dabo bonna ra.”

Xode binla fe taxamasenna

Maraka 13.28-31, Luka 21.29-33

³² “E xaxili soto xode binla fe ma. A yiine na mapingi, a deene yi mini folo, e a kolonma nen nayi fa fala jemen bata maso. ³³ A na kii nin, e na feni itoe birin to waxatin naxan yi, e a kolonma nen fa fala waxati saxin bata maso, a bata so de yeteen li. ³⁴ N xa jondin fala e xa, iki muxune mi danguma fo na feene birin liga. ³⁵ Kore xonna nun boxo xonna danguma nen, koni n ma falane mi danguma habadan!”

Muxu yo mi na waxatin kolon

Maraka 13.32-37, Luka 17.26-30, 34-36

³⁶ “Muxu yo mi na boxon nun waxati saxin kolon, hali malekan naxanye ariyanna yi hanma Dii Xemen, fo a Fafe Ala keden peena. ³⁷ N tan Muxuna Dii Xemen fa feen ligama nen alo naxan liga Nuhan gbee waxatini. ³⁸ Benun fufaan xa fa waxatin naxan yi, yamaan yi e degema, e yi e minma, e yi jaxanle futuma, e yi e diine fima

xemene ma futun na, han Nuhan so waxatin yi a li kunkin kui. ³⁹ Koni feen naxan fama ligadeni, e mi yi na kolon mum e han fufaan yi fa, a yi e birin xali. Muxuna Dii Xemen na fa waxatin naxan yi, a ligama na kii nin. ⁴⁰ Muxu firin luma nen xeen ma na waxatini, keden xalima nen, keden yi lu na. ⁴¹ Naxalan firin luma nen se dinni, kedenna xalima nen, keden yi lu na. ⁴² E lu e yee ra yi, amasoto e mi e Marigin fa waxatin kolon. ⁴³ E e xaxili lu ito xon ma. Xa banxi kanna yi mujaden fa waxatin kolon ke keen na nun, a mi yi tinje mujaden xa so a banxini, a yi luma a yee ra yi nen. ⁴⁴ Nanara, e xa e yitan amasoto e xaxili mi boxon nun waxatin naxan ma, n tan Muxuna Dii Xemen fama na waxatin nin.”

Walike tinxinxina fe

Luka 12.41-48

⁴⁵ “Walikeen mundun lannaya muxun nun xaxilimaan na? Naxan ma kuntigi a dabi walikeen bonne xun na, a e donseen taxun e ra a waxatini, a tan nan na ra. ⁴⁶ Na walikeen sewama nen, xa a kuntigina a li na wanla ke! ⁴⁷ N xa jondin fala e xa, a kuntigina a yii seen birin taxuma a ra nen. ⁴⁸ Koni xa walike jaxin na a ra, a a falama nen a yete ma, a naxa, ‘N ma kuntigin bata buye ayi.’ ⁴⁹ A yi lu walikeen bonne bonbe, a yi a dege, a yi a min e nun dalu minne. ⁵⁰ Awa, walikeen yengi mi boxon naxan ma, a mi waxatin naxan kolon, a kuntigin fama na waxatin nin. ⁵¹ A kuntigina a jaxankatama nen, a yi a saran a xun yifu wanle ra, a lu yire yi wugan nun jin naxinna denaxan yi.”

25

Sungutun fuuna fe sandana

¹ “Ariyanna Mangayaan luxi nen alo sungutun fuun naxanye e lenpune tongo e siga jaxalandi kanna ralandeni siga jaxalandi

† 24:29: Esayi 13.10 nun Esayi 34.4

tiine malanni. ² Xaxilitare suulun yi e ye, xaxilimaan nan yi suulunna bonne ra. ³ Xaxilitarene yi e lenpune tongo koni e mi ture tongo. ⁴ Koni xaxilimane yi e lenpune tongo, e yi turena nde sa e goronne kui lenpun nadege seen na. ⁵ Naxalandi kanna to bu, xixɔnla yi sungutunne suxu, e xi.”

⁶ “Kɔe tagini sɔnxɔ xuiin yi mini, e naxa, ‘Naxalandi kanna bata fa. E fa a ralan!’ ⁷ Nayi, sungutunne birin yi xulun, e yi e lenpune yitɔn. ⁸ Xaxilitarene yi a fala xaxilimane xa, e naxa, ‘E nxu ki tureni, amasɔtɔ nxɔ lenpune tumaan ni i ra.’ ⁹ Xaxilimane yi e yabi, e naxa, ‘En-en, a mi en birin yiliye. E siga sare matine fema e sa nde sara e yete xa.’ ¹⁰ Nayi, sungutun xaxilitarene yi siga ture saradeni. E sa menni waxatin naxan yi, naxalandi kanna yi fa. Sungutun suulunna naxanye yitɔnxi, ne yi so naxalandi kanna fɔxɔ ra malanni. E deen nagali. ¹¹ Na xanbi ra, sungutunna bonne yi fa, e naxa, ‘Nxu fafe, yandi, deen nabi nxu xa.’ ¹² Naxalandi kanna yi e yabi, a naxa, ‘N xa nɔndin fala e xa, n mi e tan kolon mumel!’ ”

¹³ Yesu yi a fala, a naxa, “E lu e ye ra yi amasɔtɔ e mi lɔxɔn nun waxati saxin kolon.”

Walike saxanna fe sandana

Luka 19.11-27

¹⁴ “Ariyanna Mangayaan ligaxi nen alo xemen naxan yi sigama sigatini, a yi a walikene xili, a yi a yii seene taxu e ra. ¹⁵ A yi xema gbanan suulun so keden yii, a yi firin so gbete yii, a yi keden so a saxanden yii, e birin nun e yilan. Na xanbi ra, a yi siga sigatini. ¹⁶ Walikene naxan xema gbanan suulun sɔtɔ, na yi siga na rayulayadeni mafuren, a yi xema gbanan suulun gbete sɔtɔ. ¹⁷ Walikene naxan xema gbanan firin sɔtɔ, na fan yi firin gbete

sɔtɔ. ¹⁸ Koni walikene naxan xema gbanan keden sɔtɔ, na yi sa yinla ge, a yi a kuntigina xemaan luxun na.”

¹⁹ “Waxati xunkuye danguxina, walikene kuntigin yi fa alogo e xa e dentege. ²⁰ Walikene naxan xema gbanan suulun sɔtɔ, na yi fa, a yi xema gbanan suulun gbete yita a ra. A yi a fala, a naxa, ‘N kanna, i xema gbanan suulun nan taxu n na. N bata suulun gbete sɔtɔ, a tan ni i ra.’ ²¹ Kuntigin yi a fala a xa, a naxa, ‘I bata i yixɔdɔxɔ, i tan walike fajin nun lannaya muxuna! I bata lannayaan liga fe xurune yi, nayi n fe gbeene taxuma i ra nen. Fa sewa n tan i kanna xɔn!’ ²² Na xanbi ra, a xema gbanan firinna so naxan yii, na yi fa, a naxa, ‘N kanna, i xema gbanan firin nan so n yii. N bata firin gbete sɔtɔ, a tan ni i ra.’ ²³ Kuntigin yi a fala a xa, a naxa, ‘I bata i yixɔdɔxɔ, i tan walike fajin nun lannaya muxuna! I bata lannayaan liga fe xurune yi, nayi n fe gbeene taxuma i ra nen. Fa sewa n xɔn!’ ²⁴ Dɔnxen na, naxan xema gbanan keden sɔtɔ, na yi fa, a naxa, ‘N kanna, n na a kolon a i ya fe xɔdɔxɔ. I seen xabama yireni i mi a bixi denaxan yi, i donseen malanma yireni i mi se sixi denaxan yi. ²⁵ Na nan n gaxu, n yi siga, n yi sa i ya xemaan luxun bɔxɔn bun. I gbeen naxan na, na ni i ra.’ ²⁶ A kuntigin yi a yabi, a naxa, ‘I tan walike naxi salantenna, i a kolon ba, fa fala a n seen xabama yireni n mi a bixi denaxan yi, n yi donseen malan yire yi n mi a sixi denaxan yi. ²⁷ Na ma, a yi lan nun i xa sa n ma xemaan taxu gbete mara banxin yulane ra, alogo n na fa waxatin naxan yi, n yi xemaan nun a tɔndin sɔtɔ. ²⁸ Nba, e xema gbananna ba a yii, xema gbanan fu naxan yii, e a so na yii. ²⁹ Amasɔtɔ seen muxun naxan yii, nde soma nen na yii mɔn, a yi a gbege sɔtɔ. Koni se mi naxan yii hali naxan di

a yii, na bama a yii nɛn. ³⁰ Nba, tɔnɔ mi na walikɛɛn naxan na, ɛ na woli tandeni, dimini, wugan nun jin naxinna denaxan yi.’ ”

Kiti dɔnxɛna fe

³¹ “N tan, muxuna Dii Xɛmɛn na fa a binyeni waxatin naxan yi, e nun malekane birin a fɔxɔ ra, a dɔxɔma nɛn a mangaya gbɛdeni binyeni. ³² Dunuɲa siyane birin malanma nɛn a yɛtagi. A yi e yitaxun dɔxɔ firinna ra, alo xuruse rabaan yɛxɛene nun siine yitaxunma kii naxan yi. ³³ A yɛxɛene malanma nɛn a yiifanna ma, a siine malan a kɔmɛnna ma. ³⁴ Na xanbi ra, mangana a falama nɛn a yiifari ma muxune xa, a naxa, ‘Ɛ fa be, n Fafe Ala dubaxi ɛ tan naxanye xa. Ɛ fa ɛ kɛɛn sɔtɔ, mangayaan naxan yitɔnxi ɛ xa xabu dunuɲa da waxatini. ³⁵ Bayo kamɛna n suxu nɛn, ɛ yi donseen so n yii. Min xɔnla yi n suxu, ɛ yi igen so n yii. N siga nɛn xɔɲeyani, ɛ yi n yigiya. ³⁶ Marabɛnna yi n suxu, ɛ yi n maraberi ba. N yi fura, ɛ yi n dandan. N yi sa kasoon na, ɛ yi fa n xɔntɔn.’ ³⁷ Tinxin muxune a yabima nɛn na yi, e naxa, ‘Marigina, nxu i kamɛtɔɔn to minɛn yi, nxu yi donseen so i yii, hanma i min xɔlitɔna, nxu yi igen so i yii? ³⁸ Nxu i to xɔɲeyani waxatin mundun yi, nxu yi i yigiya, hanma marabɛnna i ma, nxu yi i maraberi ba? ³⁹ Nxu i to furaxi waxatin mundun yi, hanma i kasoon na, nxu yi i xɔntɔn?’ ⁴⁰ Mangana e yabima nɛn, a naxa, ‘N xa ɲɔndin fala ɛ xa, ɛ naxan liga ngaxakendina nde xa, naxan xurun dangu birin na, ɛ na liga n tan nan xa nayi!’ ”

⁴¹ “Na xanbi ra, naxanye na lu a kɔmɛnna ma, a yi a fala ne

xa, a naxa, ‘Ɛ masiga n na, dangatɔne, ɛ siga habadan tɛɛni naxan yitɔnxi Yinna Manga Setana nun a malekane xa. ⁴² Bayo kamɛna n suxu nɛn, ɛ mi donseen so n yii. Min xɔnla yi n suxu, ɛ mi igen so n yii. ⁴³ N yi lu xɔɲeyani, ɛ mi n yigiya. Marabɛnna yi n suxu, ɛ mi n maraberi ba, n fura kasoon na, ɛ mi n mali.’ ⁴⁴ Ne fan yi a yabi, e naxa, ‘Marigina, nxu i kamɛtɔɔn to minɛn yi, hanma i min xɔlitɔna hanma i xɔɲeyani hanma i marabɛritɔna hanma i furetɔna hanma i kasoon na, nxu mi tin i maliyɛ?’ ⁴⁵ Mangana e yabima nɛn, a naxa, ‘N xa ɲɔndin fala ɛ xa, ɛ mi naxanye liga muxudini ito nde keden xa naxan xurun dangu birin na, ɛ mi na ligaxi n tan fan xa na yi.’ ⁴⁶ Awa, ne sigama habadan tɔrɔn nin. Koni tinxin muxune sigama habadan nii rakisin nin.”

26

Mangane yi yanfani tɔn Yesu ma Maraka 14.1-2, Luka 22.1-2, Yoni 11.45-53

¹ Yesu to yelin na falane birin tiyɛ, a yi a fala a xarandiine xa, a naxa, ² “Ɛ a kolon, a luxi xii firin Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla* xa a li. N tan Muxuna Dii Xɛmɛna, e n yanfama nɛn, n lu yiini, e n gbangban.”

³ Na waxatini, saraxarali kuntigine nun yamaan fonne yi e malan Saraxarali Kuntigi Singe Kayafa konni. ⁴ E yi a nata, e xa Yesu suxu yanfani, e yi a faxesa. ⁵ E yi a fala, e naxa, “Ɛn nama a suxu sanla waxatini, xanamu, yamaan murutɛma nɛn!”

Latikɔnɔnna sa fena Yesu ma Maraka 14.3-9, Yoni 12.1-8

⁶ Yesu yi Simɔn dogonfontɔna banxini waxatin naxan yi Betani

* **26:2:** Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nɛn Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxesa kɔɛ kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xɔtɔyaan 12.1-13 kui.

taani, ⁷ ɲaxanla nde yi fa a fɛma, a fa latikɔnɔnna sare xɔdɛxɛn na a sase gɛmɛ ramaan kui, gɛmɛn naxan xili “alabasita.” A yi a sa Yesu xunna ra a binya feen na, a yi a dɛgema waxatin naxan yi. ⁸ Yesu a xarandiine to na to, e yi xɔlɔ, e yi maxɔdinna ti, e naxa, “I ito birin yikalama nanfera? ⁹ Latikɔnɔnni ito yi matiye nɛn dɛɛ xɔdɛxɛn na, a saren yi so yiigelitɔne yii.” ¹⁰ Koni Yesu yi a kolon, e yi naxan falama, a yi a fala e xa, a naxa, “ɛ ɲaxanli ito mafalama nanfera? A bata fe faɲin liga n xa. ¹¹ Amasɔtɔ yiigelitɔne ɛ fɛma waxatin birin koni n tan mi luma ɛ fɛma waxatin birin. ¹² A bata latikɔnɔnna sa n fatin ma alogo n xa n yitɔn gaburuna fe ra. ¹³ N xa ɲɔndin fala ɛ xa, n ma falan Xibaru Faɲini ito na rali dunuɲa yire yo yi, ɲaxanli ito kɛwanla falama nɛn, yamaan yi e miri a ma.”

Yudasi yi Yesu yanfa

Maraka 14.10-11, Luka 22.3-6

¹⁴ Nayi, xarandii muxu fu nun firinna nde keden naxan yi xili Yudasi Isakariyoti, na yi siga saraxarali kuntigine fɛma, ¹⁵ a naxa, “Xa n Yesu so ɛ yii, ɛ nanse soma n yii?” Ne yi gbeti gbanan tonge saxan so a yii.† ¹⁶ Fɔlɔ na waxatin ma, Yudasi yi lu fɛren fenɲɛ, alogo a xa Yesu yanfa, a a so e yii.

Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla fe

Maraka 14.12-21, Luka 22.7-14, 21-23, Yoni 13.21-30

¹⁷ Buru Tetaren Sanla‡ sogen fɔlɔna, xarandiine yi fa Yesu fɛma, e yi a maxɔdin, e naxa, “I waxi a xɔn ma nxu xa Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla donseen nafala i xa minɛn?” ¹⁸ A yi a fala e xa, a naxa, “ɛ siga xɛmɛna nde fɛma taani, ɛ sa a fala a xa, ɛ naxa, ‘Karamɔxɔ naxa, n ma waxatin bata a li. N tan nun n ma xarandiine xa Halagi

Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla donseen don i ya banxini.’ ” ¹⁹ Xarandiine yi a liga alo Yesu a fala e xa kii naxan yi, e yi Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla donseni tɔn.

²⁰ ɲinbanna to so, Yesu nun a xarandii fu nun firinne yi dɔxɔ e dɛgedeni. ²¹ E yi e dɛgema waxatin naxan yi, Yesu naxa, “N xa ɲɔndin fala ɛ xa, ɛ tan nde keden n yanfama nɛn, a yi n so yiini.” ²² Xarandiine yi sunu han, e yi a maxɔdin fɔlɔ keden keden yɛɛn ma, e naxa, “Marigina, n tan nan na ra ba?” ²³ Yesu yi e yabi, a naxa, “Nxu nun naxan nxu yiin nagodoxi lenge kedenna kui, na nan n soma yiini. ²⁴ N tan Muxuna Dii Xɛmɛn faxama nɛn, alo Kitabuna a falaxi kii naxan yi, koni gbalon na kanna yɛɛ ra naxan Muxuna Dii Xɛmɛn soma yiini! A yi fisa nun hali na muxun mi yi bari nun mume!” ²⁵ Yudasi naxan a soma yiini, na yi falan tongo a naxa, “Karamɔxɔ, n tan nan na ra ba?”

Yesu yi a yabi, a naxa, “I bata a fala.”

Marigina ximɛnna fe

Maraka 14.22-26, Luka 22.15-20, Kɔrɛnti Kaane Singena 11.23-25

²⁶ E yi e dɛgema waxatin naxan yi, Yesu yi burun tongo, a barikan bira Ala xa, a yi a yigira, a yi a so a xarandiine yii. A yi a fala, a naxa, “ɛ a tongo, ɛ yi a don, n fati bɛndɛn nan ito ra.” ²⁷ Na xanbi ra, a yi igelengenna tongo, a barikan bira Ala xa, a yi a so e yii, a yi a fala, a naxa, “ɛ birin xa a min ²⁸ amasɔtɔ n wunla ni ito ra n layirin xidima en tagi naxan xɔn, a minima muxu wuyaxi xa nɛn e yulubin mafeluun na. ²⁹ N xa a fala ɛ xa, en wudi bogi igen naxan minma ito ra, n mi fa a minma han en birin mɔn yi sa a min n Fafe Alaa Mangayani.”

† 26:15: A mato Sakari 11.12 kui. ‡ 26:17: Buru Tetaren Sanla: Yahudiyane yi burun donma lɛben mi yi saxi naxan yi xii solofere sanli ito bun. E sariɲan kiina nde nan yi a ra. A mato Xɔrɔyaan 12.15 kui.

³⁰ Na xanbi ra, e yi betin ba, § e siga Oliwi Geyaan fari.

Piyeri a me fena Yesu ra

Maraka 14.27-31, Luka 22.31-34, Yoni 13.36-38

³¹ Nayi, Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E birin e mema n na nen to kōeen na, amasotō a sebexi Kitabuni, fa fala, ‘N xuruse rabaan faxama nen, yexēene birin yi xuya ayi.’” ³² Koni n na keli sayani, n sigama nen e yee ra Galile yamanani.” ³³ Piyeri yi Yesu yabi, a naxa, “Hali bonne birin e me i ra, n tan mi n me i ra mumel!” ³⁴ Yesu yi a fala Piyeri xa, a naxa, “N xa jōndin fala i xa, benun dontonna xa wuga to kōeen na, i a falama nen dōxōna ma saxan fa fala i mi n kolon.” ³⁵ Piyeri yi a yabi, a naxa, “Hali en birin faxa, n mi a fale mume, fa fala n mi i kolon.” Xarandiin bonne fan birin yi na fala.

Yesu yi Ala maxandi nakōni

Maraka 14.32-42, Luka 22.39-46

³⁶ Na xanbi ra, Yesu nun a xarandiine yi siga yirena nde yi naxan xili Getesemani. A yi a fala e xa, a naxa, “E dōxō be, n tan sigan mēni, n xa sa Ala maxandi.” ³⁷ A siga Piyeri nun Sebede a dii xeme firinne ra. A bōjen yi rafōrōxi, a yi sunuxi.† ³⁸ Nanara, a yi a fala e xa, a naxa, “N bōjen nafōrōxi han n faxa, e lu be, e lu e yee ra yi n xōn ma.”

³⁹ A yi siga ndedi, a yi bira, a yetagin yi lan bōxōn ma, a yi Ala maxandi, a naxa, “N Fafe, xa a lanje tōrōya igelengenni ito masiga n na, koni n tan sagoon nama liga fō i tan sagona.” ⁴⁰ Na xanbi ra, a mōn yi xete, a yi a xarandiine li xixōnli. A yi a fala Piyeri xa, a naxa, “E mi nōxi luyē e yee ra yi n xōn ma

hali waxatidi? ⁴¹ E lu e yee ra yi, e Ala maxandi, alogo e nama bira tantanni. E niin waxōn feen fan koni e fati benden senbe mi na.”

⁴² Yesu mōn yi siga a firindeni, a sa Ala maxandi, a naxa, “N Fafe, xa tōrōya igelengenni ito mi nōe masige n na, fō a xa n li, i sagoon xa liga.” ⁴³ A mōn yi xete, a xarandiine li xiye, bayo xixōnla bata yi e suxu.

⁴⁴ A mōn yi keli e fema, a siga a saxandeni, a sa Ala maxandi, a mōn yi na fala kedenna ti. ⁴⁵ Na xanbi ra, a xete xarandiine fema, a naxa, “E mōn xima ba? E mōn e matabuma ba? A mato! Waxatin bata a li! N tan, Muxuna Dii Xemen bata so hake kanne senben bun ma iki. ⁴⁶ E keli, en siga, muxun naxan n yanfama, a n so yiini, na bata fa!”

Yesu suxu fena

Maraka 14.43-50, Luka 22.47-53, Yoni 18.3-12

⁴⁷ A yi falan tima waxatin naxan yi, Yudas a xarandii fu nun firinna nde yi fa, gali gbeen yi biraxi a fōxō ra saraxarali kuntigine nun sariya karamōxōne nun yamaan fonne naxanye xe. Silanfanne nun gbengbetenne yi e yii.‡ ⁴⁸ Naxan yi a yanfama, a a so yiini, na bata yi taxamasenni ito fala yamaan xa nun, a naxa, “N na muxun naxan sunbu, § a tan nan na ra. E a suxu ken!” ⁴⁹ Nanara, Yudas yi a tinxin Yesu ra keden na, a naxa, “Karamōxō, i nuwali.” A yi a sunbu. ⁵⁰ Yesu yi a yabi, a naxa, “N xōyina, i faxi naxan na, na liga.”

Nayi, e yi Yesu suxu ken! ⁵¹ Naxanye yi Yesu fōxō ra, na nde keden yi a silanfanna botin, a Saraxarali Kuntigi Singena konyin tunla sege a ma. ⁵² Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I ya silanfanna raxete a funfuni, amasotō naxan birin

§ 26:30: betina: E namunna nan yi a ra na sanla waxatini e xa Yaburin yirena nde ba, fata sorani ito nde ra: 113 han 118. * 26:31: A mato Sakari 13.7 kui. Sandani ito kui, Yesu misalixi xuruse rabaan na bayo e a faxama nen. † 26:37: A sunu bayo a a kolon fa fala muxune a faxama nen. ‡ 26:47: Silanfanna: Sofane yengeso degemana. § 26:48: sunbuna: Men kaane yi darixi e bode xōntōnje sunbuni, koni Yudas yi a findi taxamasenna ra, a xa Yesu yita a yaxune ra.

silanfanna tongoma, ne faxama silanfanna nan na. ⁵³ I mi a kolon ba, fa fala n nœ n Fafe Ala xile nen, a yi maleka gali gbee fu nun firin nafa n ma mafuren? ⁵⁴ Koni xa na liga, Kitabun fala xuiin kamalima* di nayi? Bayo a sebexi a fo a xa liga ikiini.”

⁵⁵ Yesu yi falan ti ganla xa, a naxa, “E bata fa n suxudeni silanfanne nun gbengbetenne e yii alo mafu tiin nan yi n na nun. N yi xaranna tima Ala Batu Banxini loxo yo loxo, koni e mi n suxu. ⁵⁶ Koni na birin ligaxi nen alogo nabine falan naxanye sebexi, ne xa kamali.”

Nayi, a xarandiine birin yi a rabejin, e yi e gi.

*Yesu Yahudiya mangane yetagi
Maraka 14.53-65, Luka 22.54-55, 63-71, Yoni 18.13-14, 9-24*

⁵⁷ Naxanye Yesu suxu, ne yi a xali Kayafa konni Saraxarali Kuntigi Singena, sariya karamoxone nun yamaan fonne yi malanxi denaxan yi. ⁵⁸ Piyeri yi bira Yesu foxo ra, koni e nun ganla tagi kuya, han Saraxarali Kuntigi Singena tande ma. A yi so tanden ma e nun kantant muxune yi doxo alogo a xa a kolon a rajanma kii naxan yi.

⁵⁹ Saraxarali kuntigine nun kitisa yamaan birin yi katama wule seren ba feen na Yesu xili ma, alogo e xa a faxes. ⁶⁰ Koni hali muxu wuyaxi to fa wule seren ba a xili ma, e mi sese soto. Dɔnxen na muxu firin yi ti e yetagi, ⁶¹ e naxa, “Xemeni ito naxa, a nœ Ala Batu Banxin kale nen, a mon yi a ti soge saxan bun ma.” ⁶² Saraxarali Kuntigi Singen yi keli, a falan ti Yesu xa, a naxa, “Muxuni itoe naxan falama i xun ma, na yabi mi i xon ba?” ⁶³ Koni Yesu mi fala yo ti. Saraxarali Kuntigi Singen yi falan ti a xa mon,

a naxa, “N na i rakoloma habadan Ala xinli, xa Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na, Alaa Dii Xemen, na fala nxu xa.” ⁶⁴ Yesu yi a yabi, a naxa, “I bata a fala. Koni n xa a fala e birin xa, folo iki ma, e n tan Muxuna Dii Xemen toma doxi Ala Senbemaan yiifanna ma, e yi n famatxon to kore kundani.”

⁶⁵ Saraxarali Kuntigi Singen na me waxatin naxan yi, a yi a domani bo, a naxa, “A bata Ala rayelefu!† En mako mi fa sere yo ma sɔnon! E bata a fala jaxine me! ⁶⁶ E mirixi a ma di?” E yi a yabi, e naxa, “A lan nen a xa faxes.” ⁶⁷ Nayi, e yi e degen puru Yesu yetagi, e yi a bonbo. ⁶⁸ E lu a maxodinje, e naxa, “I tan Alaa Muxu Sugandixina, a fala nxu xa fata Ala ra, nde i bonboxi?”‡

*Piyeri a me fena Yesu ra
Maraka 14.66-72, Luka 22.56-62, Yoni 18.15-18, 25-27*

⁶⁹ Piyeri yi doxi tanden ma waxatin naxan yi, Saraxarali Kuntigi Singena walike jaxanla nde yi fa a fema, a naxa, “I tan fan yi Yesu Galile kaan foxo ra nun.” ⁷⁰ Koni a yi a tandi e birin yetagi, a naxa, “N mi a kolon i waxi naxan fala fe yi.” ⁷¹ Na xanbi ra, a yi siga tanden so deen na. Walike jaxalan gbete yi a to. Muxun naxanye yi doxi na, a yi a fala ne xa, a naxa, “Xemeni ito yi Yesu Nasareti kaan foxo ra nun.” ⁷² Piyeri yi a tandi, a yi a kolob, a naxa, “N mi na xemen kolon!” ⁷³ Waxatidi danguxina, naxanye yi tixi na, ne yi fa Piyeri fema, e naxa, “A tan nan nde i tan fan na! Amasoto i fala ti kiin bata a yita nxu ra!”§ ⁷⁴ Nayi, Piyeri yi a kolob dangane ra, a yi a fala, a naxa, “N mi xemeni ito kolon mumel!” Na waxatin yeteni dontonna yi wuga mafuren. ⁷⁵ Nayi, Yesu a falan yi

* **26:54:** Kitabuna falan kamalima: Esayi 53.5 a falaxi a Alaa Muxu Sugandixin faxama nen yamaan yulubine fe ra. A na falaxi yanyina nde je ke keme solofere benun a xa raba. † **26:65:** Musaa sariyan kui, muxun naxan na Ala rayelefu, na kannan lan a xa faxes. A mato Saraxaraline 24.16 kui. ‡ **26:68:** Muxun naxanye a bonboma, ne mon a magelema na falan na. § **26:73:** a fala ti kiina: Yanyina nde, a yi falan tima alo muxun naxanye kelixi Galile yamanani hanma Nasareti yamanana.

rabira Piyeri ma, a naxa, “Benun dontonna xa wuga i a falama nen dɔxɔna ma saxan fa fala i mi n kolon.” Piyeri yi mini, a nimisa wugan ti!

27

E siga Yesu ra Pilati fema

Maraka 15.1, Luka 23.1-2, Yoni 18.28-32

¹ Xɔtɔn xɔtɔn, saraxarali kuntigine nun yamaan fonne yi a ragidi, a e xa Yesu faxa. ² E yi a xidi, e siga a ra yamana kanna Pilati fema.

Yudasi faxa fena

Kewanle 1.18-19

³ Yudasi naxan Yesu yanfa, a a so yiini, na to a to, e bata Yesu yalagi sayaan na, a yi nimisa, a yi gbeti gbanan tonge saxanna raxete saraxarali kuntigine nun yamaan fonne ma. ⁴ A yi a fala, a naxa, “N bata yulubin liga, n muxun yanfa naxan mi hake yo ligaxi alogo e xa a faxa!” E yi a yabi, e naxa, “Nxu tan ma fe mi na yi, i ya feen nan na ra!” ⁵ Yudasi yi gbetin woli Ala Batu Banxini, a siga, a sa a yete singan.

⁶ Saraxarali kuntigine yi gbetin matongo, e naxa, “A mi daxa gbetini ito xa sa en ma gbeti ramarade sarijanxini, bayo faxa tiin saren nan a ra.” ⁷ E yi lan a ma a e xa na gbetin tongo, e feɲe rafalana nde a bɔxɔn sara na gbetin na, e yi na findi xɔɲe maluxunden na. ⁸ Nanara, han to, e na bɔxɔn xili bama a “Wuli Bɔxɔna.” ⁹ Nayi, Nabi Yeremi naxan fala, na yi kamali, a naxa, “E yi gbeti gbanan tonge saxanne tongo, Isirayila kaane a sara gbetin naxan na. ¹⁰ E feɲe rafalana bɔxɔn sara a ra alo Marigina n yamari kii naxan yi.”*

Pilati yi Yesu maxodin

Maraka 15.2-5, Luka 23.3-5, Yoni 18.33-38

¹¹ Yesu yi ti yamana kanna yetagi, yamana kanna yi a maxodin, a naxa, “Yahudiyane mangan nan i tan na ba?”† Yesu yi a yabi, a naxa, “I bata a fala.” ¹² Koni saraxarali kuntigine nun yamaan fonne a kansun waxatin naxan yi, a mi fefe fala. ¹³ Nayi, Pilati yi a fala a xa, a naxa, “E i kansunma feen naxanye birin na, i mi ne me ba?” ¹⁴ Koni Yesu mi tin a yabe mumε, yamana kanna yi kabε kati!

E Yesu faxa feen nagidi

Maraka 15.6-15, Luka 23.13-25, Yoni 18.39-19.16

¹⁵ Nba, sanli ito na yi a li nun, yamana kanna yi darixi kasorasaan muxu keden beɲinɲe nen, yamaan na wa naxan xɔn ma. ¹⁶ Na waxatini, kasorasa jaxina nde yi na naxan xili Baraba. ¹⁷ Nanara, Pilati yamana kanna yi yamaan malanxin maxodin, a naxa, “E waxi a xɔn ma n xa nde beɲin, Baraba hanma Yesu naxan xili Alaa Muxu Sugandixina?” ¹⁸ Bayo a yi a kolon yati, fa fala e Yesu soxi a yii xɔxɔlɔnyaan nan ma.

¹⁹ Pilati yi dɔxi kiti sadeni waxatin naxan yi, a jaxanla yi xeraan nasiga a ma, a naxa, “I nama fefe liga tinxin muxuni ito ra amasɔtɔn tɔrɔxi nen xiyeni a fe ra to ki fajii!” ²⁰ Saraxarali kuntigine nun yamaan fonne yi yamaan nadin, a Pilati xa Baraba beɲin, a yi Yesu faxa. ²¹ Yamana kanna yi e maxodin, a naxa, “E waxi a xɔn ma muxu firinni itoe, n xa nde beɲin?” E yi a yabi, e naxa, “Baraba!” ²² Pilati yi e maxodin, a naxa, “Yesu naxan xili Alaa Muxu Sugandixina, ε waxi a xɔn ma, n xa nanfe liga a ra?” E

* 27:10: A mato Sakari 11.12-13 nun Yeremi 18.2-3 nun 19.1-2 nun 32.6-15 kui. † 27:11: mangana: Yamana kanna yi waxi a kansun feen nin fa fala a murutɛxi a mangayaan nan ma. Xa a tan nan a yete findi mangan na, na yi findima a yalagi xunna nan na.

birin yi a yabi, e naxa, “A xa gbangban wudin ma.”²³ Koni Pilati yi e maxadin, a naxa, “A fe jaxin mundun ligaxi?” Koni e sɔnxɔn yi siga gboe ayi, e naxa, “A gbangban wudin ma!”

²⁴ Pilati a to waxatin naxan yi, a mi yi nɔe sese ra, sɔnxɔn yi gboma ayi, a yi igen tongo, a yi a yiin naxa yamaan yeɛ xɔri, a naxa, “N gbee yo mi xɛmeni ito faxa feni! E feen ni ito ra!”²⁵ Yamaan yi a yabi, e naxa, “A wunla goronna xa lu nxu tan nun nxɔ diine xun ma!”²⁶ Awa, na xanbi ra, Pilati yi Baraba bejin, a yi a yamari a e xa Yesu bulan, a yi a so e yii alogo e xa a gbangban wudin ma.

Sofane yi Yesu magele

Maraka 15.16-20, Yoni 19.2-3

²⁷ Yamana kannna sofane yi Yesu xali yamana kan banxini, sofane ganla birin yi e malan a rabilinni.²⁸ E yi a dugine ba a ma, e yi doma gbeela† ragodo a ma.²⁹ E yi wudi yii jali kanne denbe kɔmɔtin na mangaya taxamasenna ra, e yi a so a xunna, e dunganna so a yii.§ E yi e xinbi sin a bun ma, e lu a magele, e naxa, “I kɛnɛ Yahudiyane mangana!”³⁰ E yi degen puru a ma, e yi a dunganna tongo, e yi a bɔnbɔ a xunna ma.³¹ E to yelin a magele, e domaan ba a ma, e mɔn yi a maxidi a gbee dugine yi. Na xanbi ra, e yi siga a ra a gbangbandeni wudin ma.

Eyi Yesu gbangban wudin ma

Maraka 15.21-32, Luka 23.26-43, Yoni 19.17-27

³² E yi minima taani waxatin naxan yi, e yi lan xɛmena nde ra, naxan yi xili Simɔn Sireni kaana. E yi na karahan, a xa Yesu gbangban wudin tongo.³³ E yi fa na yireni denaxan xili Gologota, naxan

bunna nɛɛn “xun xɔri yirena.”³⁴ E yi manpaan so a yii naxan yi basanxi se gbete ra naxan xɔlɔ, alogo a xa a min, koni a to a lenna ti a ma, a mi tin a minje.

³⁵ E yi a gbangban wudin ma.* Na xanbi ra, e yi masensenna ti lan a dugine yitaxun feen ma.³⁶ E yi dɔxɔ a kantandeni.

³⁷ E yi a kansun kedin sebe, e yi a gbangban a xun ma, e naxa, “Yahudiyane Mangan nan Yesu ito ra.”

³⁸ E yi mujade firin gbangban wudin ma Yesu fɛma, kedenna a yiifanna ma, bonna a kɔmenna ma.

³⁹ Yamaan yi dangu a makonbe, e lu e xunni maxɛ,⁴⁰ e naxa, “I tan naxan Ala Batu Banxin kalama, i mɔn yi a ti sogɛ saxan, i yetɛ rakisi! Xa Alaa Dii Xɛmɛ nan i tan na, godo, i keli wudin kɔɛ ra.”⁴¹ Saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne nun yamaan fonne fan yi a magele na kii nin,⁴² e naxa, “A bonne rakisi nen, koni a mi nɔe a yetɛ rakise! Isirayila mangan xa mi a tan na ba? A xa keli wudin kɔɛ ra, a godo be alogo nxu xa denkeleya a ma!⁴³ A denkeleyaxi Ala ma, a naxa, a Alaa Dii Xɛmɛn nan a tan na. Nba, xa a rafan Ala ma, a xa a xunba!”⁴⁴ Hali mujaden naxanye yi gbangbanxi wudin ma a deɔn, ne fan yi a makonbi na kiini.

Yesu faxa fena

Maraka 15.33-41, Luka 23.44-49, Yoni 19.28-30

⁴⁵ Sogen bata yi a ratinxin nun, dimin yi so yamanan birin yi han se din waxatin yi maso.⁴⁶ Na waxatini, Yesu yi gbelegbele a kon xuini, a naxa, “Eli, Eli, lama sabakitani?” na bunna nɛɛn, “N ma Ala, n ma Ala, i n nabɛpinxi nanfera?”†⁴⁷ Muxuna ndee yi tixi na yi, ne yi

† **27:28:** Doma gbeela yi findixi mangayaan taxamasenna nde nan na. Yamaan to a kansun fa fala a bata a yetɛ findi mangan na, sofane fa a mangayana fe magelema. § **27:29:** E dunganna so a yii alo mangaya dunganna a magele feen na. * **27:35:** Sofane yi a yiine nun a sanne gbangban wudin ma, e yi a singan na kiini. E yi na ligama nen alogo muxune xa jɛnin benun e xa faxa. † **27:46:** A mato Yaburin 22.2 kui.

a xuiin mε, e naxa, “A Nabi Eli nan xilima.” ⁴⁸ E tan nde keden yi a gi mafuren, a sa dugi dungin tongo, a yi a sin minse muluxunxini, a yi a filin tamin nɔε ra, a yi a ti a xa, a xa a min. ⁴⁹ Koni bonne naxa, “A mamε, en na a mato xa Nabi Eli fa a rakise.”

⁵⁰ Yesu mɔn yi a xui ramini fangan na, a niin yi ba.

⁵¹ Dugin naxan yi singanxi Ala Batu Banxin tagi, na yi bɔ firinna ra, fɔlɔ a xunna ra han a sanbun na. Bɔxɔn yi xuruxurun, fanyene yi bɔ. ⁵² Gaburune yi rabi, faxa muxu sariɲanxina ndee yi keli. ⁵³ E keli gaburune kui. Yesu keli xanbini sayani, e yi siga Taa Sariɲanxini, e mini kεnεnni muxu wuyaxi xa.

⁵⁴ Sofa kεmεn kuntigin nun a sofaan naxanye yi Yesu kantanma, ne to bɔxɔn to xuruxurunɲε, e nun feen naxanye birin bata liga, e yi gaxu kati! E yi a fala, e naxa, “Alaa Dii Xεmεn nan yi a ra yati!”

⁵⁵ Naxanla naxanye yi biraxi Yesu fɔxɔ ra keli Galile yamanani, naxanye yi a malima nun, ne wuyaxi yi na, e tixi wulani, e a matoma.

⁵⁶ Mariyama Magadala kaan yi ne ye nun, e nun Mariyama, Yaki nun Yusufu nga, e nun Sebede a dii xεmεne nga.

Yesu maluxun fena

Maraka 15.42-47, Luka 23.50-56, Yoni 19.38-42

⁵⁷ Ninbanna to a li, nafulu kannan de yi fa naxan yi xili Yusufu Arimate kaana, Yesu a xarandiina nde nan yi a fan na. ⁵⁸ A yi siga Pilati fema, a yi a maxɔdin Yesu binbina fe ma. Pilati yi e yamari, a e xa Yesu binbin so Yusufu yii. ⁵⁹ Nanara, Yusufu yi a binbin tongo, a yi a kasangen dugi fixeni, ⁶⁰ a sa a maluxun gaburun na fanye kui gexini alo faran yili, a yi baxi naxan gedeni a yetε xa nun. Na xanbi ra, a yi gεmε belebelen makutukutu gaburun dε ra, a siga. ⁶¹ Mariyama Magadala kaan nun

Mariyama bonna yi dɔxi na nun, e yeεn lanxi gaburun ma.

Gaburu kantanne

⁶² Yuma lɔxɔn xɔtɔn bode, saraxarali kuntigine nun Farisi muxune yi siga Pilati fema, ⁶³ e naxa, “Nxu fafe, wule falani ito yi a nii ra waxatin naxan yi, nxu xaxili dɔxi na xɔn ma, a fala nεn, a naxa, ‘Soge saxan na dangu waxatin naxan yi, n mɔn kelima nεn sayani.’ ⁶⁴ Na ma, i xa yamarin fi, gaburun xa kantan ken, han a soge saxande lɔxɔni alogo a xarandiine nama fa a binbin muɲa, e siga a ra. E yi a fala yamaan xa fa fala ‘A bata keli sayani.’ Xa ito liga, wule dɔnxeni ito naxuma ayi nεn dangu a fɔlɔn na.” ⁶⁵ Pilati yi a fala e xa, a naxa, “E kantan muxune tongo, e xa sa gaburun kantan alo e nɔε a ra kii naxan yi.” ⁶⁶ Nanara, e yi siga, e sa gaburun dεεn nagali ki fajni, e taxamasenna sa a ma, e yi a kantan sofane lu na yi.

28

Yesu keli fena sayani

Maraka 16.1-10, Luka 24.1-12, Yoni 20.1-10

¹ Matabu lɔxɔn danguxina, xati lɔxɔn subaxani, Mariyama Magadala kaan nun Mariyama bonna yi siga gaburu matodeni. ² Bɔxɔn yi xuruxurun gbeen ti. Margina malekan yi godo keli kore, a yi gεmε gbeen makutukutu, a dɔxɔ a fari. ³ Na malekan ye tagin yi luxi alo kuyen na a jinna masɔxɔn, a dugine yi fixa alo balabalan kesεna. ⁴ Kantan muxune yi gaxu han e xuruxurun, e yi fuga a ra, e lu alo faxa muxune. ⁵ Koni malekan yi falan tiɲaxanle xa, a naxa, “E nama gaxu, n na a kolon fa fala ε Yesu nan fenma naxan gbangban wudin ma. ⁶ A mi be yi, a bata keli alo a a fala kii naxan yi. E fa a saden mato. ⁷ E siga mafuren, ε sa a fala a xarandine xa, ε naxa, ‘A bata keli sayani, ε

sa a lima Galile yamanani, ε a toma nεn na yi!' N bata a fala ε xa iki."

⁸ Nanara, e keli gaburun yireni mafuren gaxun nun sewani, e siga e giye, e sa a fala a xarandiine xa.

⁹ Yesu yi e ralan mafuren, a naxa, "E nuwali." E yi fa a sanna suxu, e yi a batu. ¹⁰ Yesu yi a fala e xa, a naxa, "E nama gaxu, ε siga, ε sa a fala ngaxakedenne xa, a e xa siga Galile yi, e sa n toma menna nin."

Kantan muxune dentεgena

¹¹ Naxanle mon yi kira yi waxatin naxan yi, sofaan naxanye yi gaburun kantanma, na ndee yi xeεε taani. Feen naxan birin ligaxi, e na fala saraxarali kuntigine xa. ¹² Saraxarali kuntigine nun yamaan fonne yi e bode to, e lan fe keden ma, e gbeti gbeen so sofane yii. ¹³ E yi a fala e xa, e naxa, "E xa ito fala, ε naxa, 'A xarandiine bata fa kεεεn na, e yi a binbin muja, nxu yi xiin waxatin naxan yi.' ¹⁴ Xa yamana kanna na me, nxu a mafanje, nxu yi ε ba kontofinli." ¹⁵ Kantan muxune yi gbetin nasuxu. E naxan fala e xa, e yi na liga. Na falan yi xuya ayi na kiini Yahudiyane tagi han to.

Yesu yi a xarandiine xe

Maraka 16.14-18, Luka 24.36-49, Yoni 20.19-23, Kewanle 1.6-8

¹⁶ Xarandii fu nun kedenna yi siga Galile yamanani geyaan fari Yesu naxan ma fe fala e xa. ¹⁷ E to a to, e yi a batu. Koni siken yi ndee yi. ¹⁸ Yesu yi a maso e ra, a naxa, "Senben birin bata fi n ma kore xonna nun boxo xonna fari. ¹⁹ Nayi, ε siga, ε sa siyane birin findi n ma xarandiine ra, ε yi e rafu igeni n Fafe Ala nun a Dii Xemen nun a Nii Sarijanxin xinli, ²⁰ n na ε yamarixi naxanye birin ma, ε yi e xaran ne suxun ma. A mato, n luma nεn ε xon ma waxatin birin han dunuƙa rananni."

Maraka Maraka Yesu a Fe Xibaru Faɲin Naxan Sebe

Yesu fəxərabira naanin nan Marigi Yesu a taruxun nun a falane sebe Alaa Nii Sarijanxin barakani: Matiyu, Maraka, Luka, e nun Yoni. Muxune laxi a ra a Maraka a gbeen sebexi nən alogo Romi kaane xa denkeleya Yesu ma. A feene yebaxi kiina nde yi alogo Romi kaane xa la Yesu senben na. Yesu kabanako feen naxanye ligaxi, ne nan yebaxi dangu Yesu xaranna ra Maraka gbeen kui.

Maraka Kitabun yireni ito sebexi nən nɛɛ tonge saxan nɔxəndən Yesu te xanbini kore xənnə ma. Kitabun yireni ito Yesu rafu feen nan singe yebama igeni. A mi a bari feen yebama. Yesu dunuɲa yi gidini, a xaran wuyaxi ti nən a yamaan xa. A mən kabanako fe wuyaxi liga nən. Maraka na nan yebama Ningila Yesu kui. Dənxən na, a Yesu a sayaan nan yebama e nun a rakeli fena sayani.

Yoni Marafu Tiina kawandina

Matiyu 3.1-12, Luka 3.1-18, Yoni 1.19-28

¹ Ningila Yesu a fe fəlon ni ito ra, Alaa Muxu Sugandixina, Alaa Dii Xəməna.* ² A sebexi Nabi Esayi Kitabun kui, a naxa, “N nan n ma xeraan nasigama nən i yɛɛ ra, a kiraan nafala i xa.

³ Muxuna nde xuiin minima tonbonni, a naxa, ‘E kirani tən Marigin yɛɛ ra, e kirane matinxin a xa!’ ”†

⁴ Nanara, Yoni yi mini kənenni tonbonni, a lu yamaan nafuyɛ igeni e tubi feen na Ala ma, a e kawandi, a e xa e xun xanbi so e

yulubine yi, e yi rafu igeni alogo e yulubine xa xafari. ⁵ Yudaya kaane nun Yerusalən kaane birin yi siga a fəma. E yi e ti e yulubine ra. A yi e rafu igeni Yurudən baani e tubi feen na. ⁶ Nəgəmə xabe dugin nan yi ragodoxi Yoni ma, a tagi xidixi kidin na. A yi baloma tuguminne nun kumin nan na. ⁷ A yi kawandin ba yamaan xa, a naxa, “Naxan fama n tan xanbi ra, na senben gbo dangu n tan na, n mi sa lan nən n xa findi a sankidin luti fulunna ra. ⁸ N tan ε rafuma igen nin iki, koni a tan ε rafuma Alaa Nii Sarijanxin nin.”

Yesu rafu fena igeni

Matiyu 3.13-4.11, Luka 3.21-22, 4.1-13

⁹ Na xanbi ra, Yesu yi fa sa keli Nasarəti taani Galile yamanani. Yoni yi a rafu Yurudən baani. ¹⁰ Yesu yi a rakelima igeni waxatin naxan yi, a yi kore xənnə to rabiye, Alaa Nii Sarijanxin yi godo a ma ganba sawurani. ¹¹ A yi fala xuiin mɛ keli kore, a naxa, “N nafan Dii Xəməni ni i tan na. I bata n kənən ki faɲi.”

¹² Na waxati yeteni, Alaa Nii Sarijanxin yi a rasiga tonbonni. ¹³ A yi lu na yi soqe tonge naanin. Setana yi kata a xa a ratantan. Yesu nun burunna subene nan yi a ra. Malekane fan yi fa a mali.

Yesu yi muxu naanin xili

Matiyu 4.12-22, Luka 4.14-15, 5.1-11

¹⁴ E yelin xanbini Yoni se kason na, Yesu yi siga Galile yamanani. A sa Alaa falan Xibaru Faɲin kawandin ba yamaan xa, ¹⁵ a naxa, “Waxatin bata a li, Alaa Mangayaan bata maso. E ε xun xanbi so ε hakene yi, ε denkeleya n ma falan Xibaru Faɲin ma.”

¹⁶ Awa, Yesu yi sigan tima Galile Daraan dəxən ma waxatin naxan yi, a yexe suxun muxu firin

* **1:1:** Yesu yatexi Alaa Dii Xəməni na bayo a fafe mi toxi dunuɲa yi. Ala nan a falaxi a xa da a nga kui, a yi da. Na feen sebexi Luka 1.34-35 nan kui. † **1:3:** Esayi 40.3

to, Simōn nun a ngaxakedenna Andire. E yi yεxe suxu nin yalaan na darani. ¹⁷ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E bira n fɔxɔ ra. N xa ε findi muxu fenne ra Ala xa alo ε yεxen suxuma kii naxan yi.” ¹⁸ E yi e yalane bira mafuren! E bira a fɔxɔ ra. ¹⁹ Yesu mōn yi siga yeen na ndedi, a yi Yaki nun a ngaxakedenna Yoni to, Sebede a dii xemene. E yi e yalane yitōnma kunkin kui. ²⁰ Yesu yi e xili keden na. E yi e fafe Sebede nun walikene lu kunkin kui, e bira Yesu fɔxɔ ra.

*Yinnan muxun naxan fɔxɔ ra
Luka 4.31-37*

²¹ E yi sa Kaperunan taan li. Yesu yi so salide banxini Matabu Lɔxɔni, a yi lu xaranna tiye. ²² Yamaan yi kabε Yesu xaran ti keɲaan ma, amasɔtɔ a yi xaranna tima Ala senben nin. A mi yi luxi alo sariya karamɔxɔne. ²³ Na waxatin yeteni, xemena nde yi e salideni yinna ɲaxin yi naxan fɔxɔ ra. Yinnan yi xemen nasɔnxɔ, a yi falan ti a xɔn, ²⁴ a naxa, “Yesu Nasareti kaana, i waxi nanse xɔn ma nxu xa? I faxi nxu halagiden nin ba? N ni i kolon, Alaa muxu sariɲanxin nan i tan na.” ²⁵ Yesu yi yinnan yamari a sɔbeen na, a naxa, “I dundu, xete xemeni ito fɔxɔ ra.” ²⁶ Yinna ɲaxin yi xemen naxuruxurun kati! A gbelegbele, a xete a fɔxɔ ra. ²⁷ Muxune yi kabε, e yi e bode maxodin fɔlɔ, e naxa, “Nanse ito ra, xaran nenēn ni ito ra ba, Ala senben naxan yi? A yinna ɲaxine yamarima, e yi a falan suxu.” ²⁸ Muxune yi Yesu a fe xibarun mε Galile yamanan yiren birin yi mafuren!

*Yesu yi muxu wuyaxi rakendeya
Matiyu 8.14-17, Luka 4.38-41*

²⁹ E to mini salide banxini, Yesu nun Yaki nun Yoni yi siga Simōn nun Andire konni keden na. ³⁰ Simōn bitan gilen furaxin yi saxi banxini, a fatin wolonxi

a ma. E yi a fe fala Yesu xa sa! ³¹ Yesu yi siga na ɲaxanla fema, a yi a suxu a yiin ma, a yi a mali, a yi a rakeli. Fati mawolonna yi a beɲin, a wali fɔlɔ e xa. ³² Ninbanna ra, sogen godo xanbini, yamaan yi fa furetɔne birin na Yesu fema e nun ɲinan ɲaxine muxun naxanye fɔxɔ ra. ³³ Taan birin yi e malan deen na. ³⁴ Yesu yi furetɔ wuyaxi rakendeya furen sifan birin ma, a ɲinan wuyaxi kedi muxune fɔxɔ ra. Koni a mi yi tinma ɲinanne yi falan ti hali ndedi amasɔtɔ e yi a kolon.

*Yesu yi kawandin ba Galile yi
Luka 4.42-44*

³⁵ Na xɔtɔn bode subaxani, Yesu yi keli, a mini, a siga yire madunduxina nde yi Ala maxandideni. ³⁶ Koni Simōn nun a lanfane yi siga Yesu fendeni. ³⁷ Awa, e a toxina, e yi a fala a xa, e naxa, “Muxune birin i fenma iki.” ³⁸ Koni Yesu yi e yabi, a naxa, “En siga taa gbeteeye yi be deɲɔn ma, alogo n mōn xa sa kawandin ba menne fan yi, amasɔtɔ n faxi na nan ma.” ³⁹ Nayi, a yi siga Galile yamanan yiren birin yi, a sa kawandin ba salide banxine kui, a yi ɲinanne kedi.

*Yesu yi dogonfontɔn nakendeya
Matiyu 8.1-4, Luka 5.12-16*

⁴⁰ Dogonfontɔn yi fa Yesu fema, a yi a xinbi sin a bun ma. A yi a mafan, a naxa, “Xa i tinɲε, i nɔε n nakendeye nen.” ⁴¹ Yesu yi kininkinin a ma han, a yi a yiin sa a ma. A yi a yabi, a naxa, “N bata tin, i xa kendeya!” ⁴² Dogonfonna yi a beɲin sa! Xemen yi kendeya. ⁴³ Na xanbi ra, Yesu yi a maxadi ken ken, a yi a rasiga keden na, ⁴⁴ a naxa, “I tuli mati, i nama a fala muxu yo xa. Koni siga saraxaraliin fema mafuren, a xa i mato. Na xanbi ra, i saraxan ba i rasariɲan feen na alo Nabi Musa a yamari kii naxan yi. Na findima nen sereyaan na

saraxaraline xa.”[‡] 45 Koni xεmεn yi siga yiren birin yi, a sa feni ito fala muxune birin xa. A yi a fala kati, han Yesu mi yi fa nεe soε taani kenεnni, a lu a danna burunna ra. Yamaan yi fa a fema sa keli yiren birin yi.

2

*Yesu yi lebutenna rakendeya
Matiyu 9.1-8, Luka 5.17-26*

¹ Waxatidi danguxina, Yesu yi xεte Kapεrunan taani. Yamaan yi a mε a Yesu bata fa a konni. ² Muxu wuyaxi yi e malan na yi. E na rafe han hali tandeni, tide mi yi fa na. Yesu yi Alaa falan kawandi ba e xa. ³ Muxu naanin yi fa xεmε lebutenna nde ra e yii. ⁴ E mi yi nεe Yesu masote amasote yama gbeen yi na yi. Nanara, e yalenna raba banxin fari Yesu xun ma. E xεmεn nagodo Yesu ma na yalenna ra, a saxi a sa seni. ⁵ Yesu to e denkeleyaan to, a yi a fala lebutenna xa, a naxa, “N ma dii, i yulubine bata mafelu.”

⁶ Sariya karamoxona ndee yi doxi na yi, ne yi e miri e yete ma, e naxa, ⁷ “A falan tima na kii nanfera? A bata Ala rayelefu. Muxu yo mi nεe yulubine mafeluyε fo Ala keden peena!” ⁸ Yesu yi e miriyaan kolon mafuren! Nanara, a yi a fala e xa, a naxa, “E mirima fe sifani itoe ma nanfera?” ⁹ Nanse fala raxolo lebutenna xa, ‘I yulubine bata mafelu’ hanma ‘Keli, i ya sa seen tongo, i sigan ti?’ ¹⁰ N na yitama ε ra nen nayi fa fala senbena n tan Muxuna Dii Xεmεn yii dunujna yi, n muxun mafelu a yulubine ra.” A yi a fala lebutenna xa, a naxa, ¹¹ “N na a falama i xa, keli i i ya sa

seen tongo, i siga i konni.” ¹² Xεmεn yi keli mafuren, a yi a sa seen tongo, a sigan ti e birin yeε xori. E birin yi kabε kati! E yi Ala tantun, e naxa, “Nxu munma ito joxonna to singen mumε!”

*Yesu yi Lewi xili
Matiyu 9.9-13, Luka 5.27-32*

¹³ Yesu mεn yi siga daraan de, yama gbeen yi fa a fema, a e xaran folo. ¹⁴ A yi sigama waxatin naxan yi, a mudu maxinla nde to, a xili Lewi, Alifaa dii xεmena, a yi doxi mudu maxilideni. Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Bira n foxo ra.” Lewi yi keli, a bira a foxo ra. ¹⁵ Na xanbi ra, Yesu yi siga a degedeni Lewi a banxini. Mudu maxinla nun hake kan wuyaxi yi doxo e degedeni Yesu nun a xarandiine fema, bayo na muxu sifan wuyaxi yi biraxi a foxo ra. ¹⁶ Farisi muxu* sariya karamoxona ndee yi Yesu to a dege hake kanne nun mudu maxinle fema. Nanara, e yi a xarandiine maxodin, e naxa, “Nanfera Yesu a degema mudu maxinle nun hake kanne fema?” ¹⁷ Yesu yi e xuiin mε, a yi e yabi, a naxa, “Muxun naxan kende na mako mi seribaan ma fo furetane. N mi faxi tinxin muxune xan xilideyi fo hake kanne.”

*Sun suxun maxodinna
Matiyu 9.14-17, Luka 5.33-39*

¹⁸ Yoni a xarandiine nun Farisi muxune yi sunna suxuma. Muxuna ndee yi fa Yesu fema, e yi a maxodin, e naxa, “Nanfera Yoni a xarandiine nun Farisi muxune xarandiine sunna suxuma koni i gbeene mi sunna suxuma?” ¹⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Naxalandi kanna nεma jaxalandi tiine fema, e sunna

[‡] **1:44:** dogonfontona: Alaa sariyan kui, dogonfonton mi yi daxa a xa so taani. A yi luma taan fari ma nen. Saraxaraline nan yi muxun fatin matoma a yi a fala, xa na kanna sarijan, hanma xa a mi sarijan. Muxu gbete mi yi a yiin dinje dogonfonton na, bayo na yi na kanna sarijana kalamana. A mato Saraxaraline 13.45-46. Xa dogonfonna na ba muxun ma, fo a xa saraxan ba alogo a mεn xa sarijan kii naxan yi, a fa so taani, a doxo a konni. A mato Saraxaraline sora 14.

* **2:16:** Farisi muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. E tan nan e sbeε so Nabi Musaa sariyan suxun ma dangu Yahudiyane bonne ra. E mεn yi e benbane namunne suxuma kii xodekeni. E tan yi laxi malekane ra. E mεn yi laxi a ra a muxune kelima nen sayani.

suxe ba?† Na mi lige, xa a e fema! ²⁰ Koni waxatina nde fama, jaxalandi kanna bama nen e ye. Na waxatini, e sunna suxuma nen. ²¹ Muxu yo mi dugi nene dungin tonge, a yi dugi fonna beteren a ra. † Xa a na liga, a dugi nenen boma nen a fonna ra, a yinla yi ragbo ayi. ²² Muxun mi manpa nenen se se sase fonna kui. Xa a na liga, manpa nenen se saseen kalama nen, se saseen nun manpaan yi kala. Koni manpa nenen sama se sase nenen nan kui.”

Matabu Loxona fe

Matiyu 12.1-8, Luka 6.1-5

²³ Yesu nun a xarandiine yi danguma xena nde ma Matabu Loxona nde yi, a xarandiine yi sansi tonsanne ratorondon folo. ²⁴ Nanara, Farisi muxune yi a fala Yesu xa, e naxa, “I ya xarandiine feen naxan ligama, na mi daxa Matabu Loxoni.” § ²⁵ Yesu yi e yabi, a naxa, “E munma na xaran ba, kamen Dawuda nun a foxorabirane suxu waxatin naxan yi?”* ²⁶ A so nen Alaa banxini Saraxarali Kuntigi Singena Abiyatari waxatini, a yi Alaa buru ralixin don muxe mi daxa a xa naxan don fo saraxaraline. Dawuda mon yi ndee so a foxorabirane fan yii.” ²⁷ Yesu mon yi a fala e xa, a naxa, “Matabu Loxon daxi muxun nan xa, muxun xa mi daxi Matabu Loxon xa. ²⁸ Nanara, n tan Muxuna Dii Xemen nan Matabu Loxon kanna ra.”

3

Xeme yii madonxina fe

Matiyu 12.9-14, Luka 6.6-11

¹ Na xanbi ra, Yesu mon yi siga salide banxini. A yi xeme yii madonxina nde li menni. ² E yi lu Yesu matoe xa a xemen nakendeye

Matabu Loxoni alogo e xa a kansun na fe ra. ³ Yesu yi a fala xeme yii madonxin xa, a naxa, “Keli, i fa yamaan yetagi be.” ⁴ Na xanbi ra, a yi yamaan maxodin, a naxa, “Matabu Loxoni, nanse daxa a xa liga, a jaxin ba, xa a fajina? En yi muxun niin nakisi ba, xa en yi a halagi?” Koni e mi fefe fala. ⁵ Yesu xaloxin yi e mato. A sunu e kininkinintareyana fe ra ki faji. A yi a fala xemen xa, a naxa, “I yiini bandun.” A yi a yiini bandun, a kendeya. ⁶ Nanara, Farisi muxune yi mini mafuren! E nun Herode a muxuna ndee yi sa e bode to, e Yesu faxa feni ton.

Yamaan yi e malan daraan de

⁷ Yesu nun a xarandiine yi siga Galile Daraan dexon ma, yama gbeen yi bira a foxo ra keli Galile yamanani, e nun Yudaya ⁸ nun Yerusalen nun Idumeya nun Yuruden baan kidimaan nun Tire taan nun Sidon taan nabilinni. Yesu yi feen naxanye ligama, yamaan yi na me, e yi fa a fema. ⁹ A yi a fala a xarandiine xa a e xa kunkina nde fen a xa, alogo yamaan nama a yigbeten. ¹⁰ A bata yi muxu wuyaxi rakendeya nun. Furetone birin yi kataxi alogo e xa e maso a ra, e yi e yiin din a ra. ¹¹ Nba, yinna jaxine yi muxun naxanye foxo ra, ne a to waxatin naxan yi, e bira a bun ma, yinna jaxine yi lu e ragbelegbel, e falan ti e xon, e naxa, “Alaa Dii Xemen nan i tan na.” ¹² Koni a yi yinnane yamari, a e nama a fe fala.

Yesu yi xera fu nun firinne yeba
Matiyu 10.1-4, Luka 6.12-16

¹³ Awa, Yesu yi te geyaan fari. A yi waxi muxun naxanye xon ma,

† **2:19:** Jaxalandi kanna: Yesu nan luxi alo jaxalandi kanna sandani ito kui. A bunna neen, fa fala muxune mi sunna suxuma sewa waxatine yi. † **2:21:** dugi nenen: Yesu a sariya nenen

mi se Nabi Musaa sariya fonna ma. Sariya fonna mon mi se sariya nenen ma. § **2:24:** Farisi muxune namunne mi yi tinje wali yo xa ke Matabu Loxoni. Na feen sebexi Xoroyaan 20.8-10 kui. Farisi muxune fena ndee saxi sariyan fari, e naxa, a hali muxu soxolexine mi yi maliye na loxon.

* **2:25:** A mato Samuyeli Singen 21.2-7.

a yi ne xili, e yi fa a fema. ¹⁴ A yi muxu fu nun firin sugandi, a naxanye findi xerane ra alogo e xa lu a fema, ¹⁵ a yi e rasiga kawandi badeni, a fangan so e yii e jinanne kedi. ¹⁶ A muxu fu nun firinna naxanye sugandi, ne nan itoe ra, Simɔn, Yesu naxan xili sa Piyeri,* ¹⁷ e nun Sebede a dii xemɛn Yaki nun a xunyɛn Yoni Yesu naxanye xili sa “Boyanerige.” Na bunna nɛɛn “Kuye Sarinna diine.” ¹⁸ E nun Andire nun Filipi nun Barotolome nun Matiyu nun Tomasi nun Alifaa dii xemɛn Yaki nun Tade nun Simɔn e naxan ma a “Yahudiya siya xanuna,”† ¹⁹ e nun Yudasi Isakariyoti naxan Yesu yanfa, a a so yiini.

Yesu nun Yinna mangana fe

Matiyu 12.22-32, Luka 11.14-23, 12.10

²⁰ Na xanbi ra, Yesu yi xete banxini. Yama gbeen yi e malan na yi han Yesu nun a xarandiine mi yi fa nɔe e dege ferɛn sote. ²¹ A denbayaan na me waxatin naxan yi, e siga a tongodeni, amasoto a denbayaan yi a falama nɛn, e naxa, “Seen bata so a yi.” ²² Sariya karamoxon naxanye fa sa keli Yerusalɛn taani, ne yi a fala, e naxa, “Belesɛbu nan a foxo ra!” Bonne naxa, “A yinnane kedima yinna mangan Belesɛbu barakan nin.” ²³ Nanara, Yesu yi e xili a fema, a sandana ndee sa e xa, a naxa, “Setana nɔe Setana kede ba? ²⁴ Xa yamanan bata yitaxun yengɛni, na yamanan mi sabatima.‡ ²⁵ Yengɛn tanden naxan kui, na tanden mi sabatima. ²⁶ Xa Setana keli a yete xili ma, a mangayani taxunma yengɛni nɛn. A mi sabatima, a

janma nɛn na yi. ²⁷ Muxu yo mi nɔe soe senbɛmana banxini, a yi a yii seene tongo, xa a mi senbɛmaan xidi singen.§ Na xanbi ra, a banxi kui seene tonge nɛn. ²⁸ N xa jɔndin fala e xa, muxun yulubin naxan birin ligama, hali a na Ala rayelefu, Ala e mafeluyɛ nɛn na birin na. ²⁹ Koni muxun naxan na Alaa Nii Sarijanxin nayeleye, na mi mafeluyɛ mume, habadan yulubin luma a ma nɛn.” ³⁰ Yesu ito falaxi nɛn amasoto muxune yi a falama nɛn, e naxa, “Yinna jaxin nan a foxo ra.”

Yesu nga nun a xunyene fe

Matiyu 12.46-50, Luka 8.19-21

³¹ Na xanbi ra, Yesu nga nun a xunyene yi fa. E ti tandeni, e xeraan nasiga a xilideni banxini. ³² Yamaan yi doxi Yesu rabilinni, e yi a fala a xa, e naxa, “A mato, i nga nun i xunyene tandeni e waxi i to feni.” ³³ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ndee nga nun n xunyene ra?” ³⁴ Muxun naxanye doxi a rabilinni, a yi ne mato, a naxa, “N nga nun n xunyene mato be yi. ³⁵ Amasoto muxun naxanye Ala sagoon ligama, ngaxakeden xemɛmaan nun a jaxalanmaan ne nan na e nun n nga.”

4

Sansi wonla fe sandana

Matiyu 13.1-9, Luka 8.4-8

¹ Na xanbi ra, Yesu mɔn yi xaranna folo daraan de. Yama gbeen yi malan a fema han a yi so kunkin kui daraan xun ma. Yamaan yi lu baan xe deen xon ma. ² A yi e xaran fe wuyaxi ma sandani. A yi a fala e xa a xaranni, a naxa, ³ “E tuli mati. Xee biina nde

* **3:16:** Muxune mɔn Piyeri ma a Pita. † **3:18:** Yahudiya siya xanuna: Muxun nan yi ne ra naxanye yi Romi kaane yengema alogo Isirayila kaane xa mini e noon bun ma. ‡ **3:24:** yamanan: Jinanne nun yinnane Setana senben bun alo yamanan nun a mangan kii naxan yi. Seen naxanye Setana senben bun, xa ne e bode kedi, na luxi nɛn alo yamanan na yitaxun. Nayi, Setana mi jinanne kede alo muxun itoe a falama Yesu ma kii naxan yi. § **3:27:** Sandani ito kui, Setana findixi senbɛmaan nan na. Xa Yesu bata muxune ba Setana yinna jaxine senben bun ma, nayi, Yesu bata Setana xidi.

yi mini, a siga a sansiin wolideni. ⁴ A yi sansiin wolima waxatin naxan yi, ndee yi bira kiraan xən ma. Xəline yi ne don. ⁵ Ndee yi bira fanyen fari bəndə gbee mi yi dənaxan yi. E yi soli mafuren, amasətə bəndən mi yi gbo na yi. ⁶ Sogen to te, e yi lisi a ra, e xara, bayo e salenne mi yi godoxi bəxəni ki fani. ⁷ Sansina ndee yi bira sɛxɛ jali kanne tagi, sɛxɛne yi gbo, e yi e don, e mi bogi. ⁸ Koni ndee yi bira bəxə fəjini, e soli, e sabati, e bogi, e keden kedenna birin yi tonge saxan sətə hanma tonge sennin, hanma kɛmɛ.” ⁹ Yesu yi a fala, a naxa, “Xa tunla naxan xən, a feen mɛ, na xa a tuli mati!”

Sandane sa xunna
Matiyu 13.10-17, Luka 8.9-10

¹⁰ Yesu yi a danna waxatin naxan yi, muxun naxanye nun a xarandii fu nun firinne yi a rabilinni, ne yi a maxədin sandane fe ma. ¹¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Alaa Mangayaan wundo feen bata so ɛ tan yii. Koni muxun naxanye a fari ma, ne feen birin mɛma sandan nin ¹² bayo, ‘E seen matoma nən han, koni e mi a yigbɛma. E e tuli matima nən han, koni e mi fefe famuma, alogo e nama maxɛtɛ, e yulubine yi xa-fari.’* ”

Yesu yi sandan bunna yɛba
Matiyu 13.18-23, Luka 8.11-15

¹³ Na xanbi ra, Yesu yi e maxədin, a naxa, “E mi sandani ito bunna kolon ba? Xa ɛ mi ito kolon, ɛ sandan bonne bunne kolonma di?”

¹⁴ “Awa, sansi wonla Alaa falan nan wolima. ¹⁵ Muxuna ndee luxi nən alo sansiin naxanye bira kiraan xən ma. E na Alaa falan mɛ tun, Setana yi fa, a yi a ba e yi. ¹⁶ Muxuna ndee luxi nən alo sansiin naxanye bira fanyen fari. E na Alaa falan mɛ, e a suxuma nən sɛwani mafuren! ¹⁷ Koni salen mi e bun ma, e mi buma. Təɾən nun bɛsɛnxənyaan na fa Alaa falana

fe ra, e birama nən tantanni mafuren! ¹⁸ Muxuna ndee luxi nən alo sansiin naxanye bira sɛxɛ jali kanne tagi. E Alaa falan mɛ, ¹⁹ koni dunuɾa xaminne nun nafunla fe kunfan nun nata gbɛtɛye yi a liga e falan bɛjɪn, a tənən mi lu e ma. ²⁰ Koni muxuna ndee luxi nən alo sansiin naxanye bira bəxə fəjini. E Alaa falan mɛma nən, e yi a suxu, e bogi. Ndee yi tonge saxan namini, ndee tonge sennin, ndee kɛmɛ.”

Lɛnpun dəxə fena seen bun ma
Luka 8.16-18

²¹ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Lɛnpun dəxɛ deben bun ma hanma saden bun ma ba? A mi dəxəma seen xan fari ba? ²² Feen naxanye birin luxunxi, ne makɛnɛnma nən. Feen naxanye birin wundoni, ne minima nən kɛnɛni. ²³ Xa tunla naxan ma a feen mɛ, na xa a tuli mati!” ²⁴ A mən yi a fala e xa, a naxa, “E feen naxan mɛxi, ɛ na fe liga ɛ yeren ma. E ligaseen naxan yatɛma bonne xa, Ala fan na yatɛma ɛ xa nən, a yi nde sa a fari. ²⁵ Seen muxun naxan yii, nde mən soma nən na yii, koni se mi muxun naxan yii, hali naxan di a yii, na bama nən a yii.”

Sansi xənna fe sandana

²⁶ Yesu mən yi a fala, a naxa, “Alaa Mangayaan luxi nən alo xɛmɛn naxan a sansiin woli a xɛn ma. ²⁷ Xa a xi, xa a mi xi, kɔɛn ba, yanyin ba, sansi xənna solima nən, a yi gbo, koni a tan mi a liga kiin kolon. ²⁸ Bəxən nan bogi seene raminima a yetɛ ra. A solima nən singe, na xanbi ra, a sabati, dənɔxɛn na a yi bogi. ²⁹ A na mɔ waxatin naxan yi, xɛmɛn yi wɔlɪtɛn naso a ra, bayo a xaba waxatin bata a li.”

Sansi xurina fe sandana

Matiyu 13.31-32, 34, Luka 13.18-19

³⁰ Yesu yi maxədinna ti, a naxa, “En na Alaa Mangayaan sama nanse ma, hanma en nɔɛ a yɛbɛ

* 4:12: Esayi 6.9-10

sandan mundun xɔn? ³¹ A luxi nɛn alo sansi kɛsɛ xuridin† naxan xurun dangu se kɛsɛn birin na muxune naxanye sima. ³² Koni a na si, a gboma nɛn han a dangu sansine birin na. A yiine yi gbo han xɔline yi e tɛene sa a yiine yi, a nininna ra.”

³³ Yesu yi Alaa falan nali e ma sanda sifani ito wuyaxi xɔn, e yi nɔɛ naxanye famunɲɛ. ³⁴ A mi yi falan tima e xa, xa a mi sandan sa. Koni e nun a xarandiine nema yi e danna, a yi e birin yɛbama nɛn e xa.

*Yesu yi foye gbeen yamari
Matiyu 8.23-27, Luka 8.22-25*

³⁵ Na lɔxɔn jinbanna ra, Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “En gidi daraan kidi ma.” ³⁶ Nayi, e yi keli yamaan yɛ, e sa so kunkin kui Yesu yi dɔxi naxan kui. Kunki gbɛtɛye fan yi a dɛxɔn. ³⁷ Foye gbeen yi keli, igen mɔrɔnne‡ yi so fɔlɔ kunkin kui, a yi luxi ndedi kunkin xa rafe igen na.

³⁸ Yesu yi xima kunkin kui xanbin na, a xunna saxi xunbunsaan fari. E yi a raxulun, e yi a fala a xa, e naxa, “Karamɔxɔ, i ya fe mi nxu faxa feni ba?” ³⁹ Yesu yi keli, a foyen nun igen mɔrɔnne yamari, a naxa, “I raxara, i sabari!” Foyen yi dɔxɔ, na yi madundu yenyen! ⁴⁰ Na xanbi ra, Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ gaxuxi nanfera? Denkeleya mi ɛ yi singe ba?” ⁴¹ Koni e gaxu kati! E a fala e bode xa, e naxa, “Nde xɛmɛni ito ra? Hali foyen nun igena a falan suxuma!”

5

Yesu yi muxun nakɛndɛya yinnane naxan fɔxɔ ra

Matiyu 8.28-34, Luka 8.26-39

¹ E yi dangu Galile Daraan bode fɔxɔn na Gadara yamanani. ² Yesu godo nɛn kunkin kui tun, xɛmɛna nde yi fa sa keli bilingan yireni,

yinna ɲaxin yi naxan fɔxɔ ra. ³ Na xɛmɛn yi bilingan yiren nin, muxu yo mi yi fa nɔɛ a xidɛ sɔnɔn, hali yɔlɔnxɔnna ra. ⁴ Amasɔtɔ e bata yi a sanne balan wuren na, e a yiine xidi yɔlɔnxɔnne ra sanɲa ma wuyaxi, koni a yi a yɔlɔnxɔnne yibolonma nɛn, a wurene ba a sanne ma. Muxu yo mi yi fa a nɔɛ. ⁵ A yi sigama bilingan yiren nin, e nun geyane fari kɔɛɛn nun yanyin birin na. A yi gbelegbelema nɛn waxatin birin, a yi lu a yɛtɛ maxabɛ gɛmɛn na.

⁶ A to sa Yesu to fɛ wulani, a yi a gi, a sa a xinbi sin a bun ma. ⁷ A yi a xuini te, yinnan yi a ragbelegbele a falan ti a xɔn, a naxa, “Kore Xɔnna Alaa Dii Xɛmɛna, Yesu, i waxi nanse xɔn ma n tan xa? I kɔlɔ Ala yi, fa fala i mi n ɲaxankatama!” ⁸ A na falaxi nɛn, amasɔtɔ Yesu bata yi a fala, a naxa, “I tan yinna ɲaxina, xɛtɛ xɛmɛni ito fɔxɔ ra.” ⁹ Yesu yi yinnan maxɔdin, a naxa, “I xili di?” A yi a yabi, a naxa, “N xili nɛn, ‘Ganla.’ Amasɔtɔ nxu wuya!” ¹⁰ Yinnan yi lu Yesu mafanɲɛ, a nama yinnane kedi yamanani. ¹¹ Awa, xɔsɛ kuru gbeen yi na dɛxɔn ma, e yi e dɛgema geyaan ma. ¹² Yinnane yi Yesu mafan, e naxa, “Nxu rasiga xɔsɛ kuruni itoe yɛ, alogo nxu xa sa so ne yi.” ¹³ Nanara, a yi tin. Yinna ɲaxine yi xɛtɛ xɛmɛn fɔxɔ ra, e sa so xɔsɛne yi. Xɔsɛ kurun birin yi godo e giyɛ geyaan na, e godo darani, e faxa. Xɔsɛ wuli firin ɲɔxɔn.

¹⁴ Muxun naxanye yi xɔsɛne kantanna, ne yi siga e giyɛ taani, e sa na xibarun nali taani e nun xɛɛne ma. Yamaan yi siga na feen matodeni. ¹⁵ Awa, e siga Yesu fema, e na xɛmɛn to yinna ganla yi naxan fɔxɔ ra nun. A dɔxi, domain nagodoxi a ma, a bata xaxili sɔtɔ. Nanara, e birin yi gaxu kati! ¹⁶ Naxanye na feene birin to, e yi ne yɛba yamaan xa naxan ligaxi na muxun xa yinna

† 4:31: Sansini ito xili nɛn mutaridi. ‡ 4:37: Igen mɔrɔnne: alo foyen na so igeni.

ɲaxin yi naxan fɔxɔ ra e nun naxan liga xɔsɛne ra. ¹⁷ Nanara, e Yesu mafan fɔlɔ, a xa keli e yamanani. ¹⁸ Awa, Yesu yi soma kunkin kui waxatin naxan yi, yinna ɲaxin yi xɛmɛn naxan fɔxɔ ra nun, na yi Yesu mafan alogo a xa lu a fɛma. ¹⁹ Koni Yesu mi tin, a yi a fala a xa, a naxa, “Xɛtɛ i konni i ya denbayaan fɛma. Marigin naxan ligaxi i xa, a kininkininxɪ i ma kii naxan yi, i sa na fala e xa.” ²⁰ Awa, xɛmɛn yi siga na Taa Xun Fune birin yi. Yesu feen naxan ligaxi a xa, a sa na fala. Na muxune yi kabɛ kati!

*Yesu yi muxu firin nakendɛya
Matiyu 9.18-16, Luka 8.40-56*

²¹ Yesu mɔn yi xɛtɛ daraan bode fɔxɔn na kunkin kui. Yama gbeen yi malan Yesu rabilinni daraan dɛxɔn ma. ²² Salide banxin kuntigina nde yi fa, naxan yi xili Yirusu, a yi a to, a bira Yesu san bun ma. ²³ A yi a mafan kati, a naxa, “N ma dii tɛmɛn faxamaan ni i ra! Yandi, fa i yiin sa a ma alogo a xa kendɛya, a lu a nii ra.”

²⁴ Awa, Yesu yi siga a fɔxɔ ra, yama gbeen fan yi siga a fɔxɔ ra, e yi a yigbetɛn han! ²⁵ Naxanla nde yi na nun ɲaxalan furen yi naxan ma xabu ɲɛɛ fu nun firin. ²⁶ A bata yi tɔrɔ seriba wuyaxi fɛma a dandandeni, a gbetin birin bata yi ɲan, koni a mi kendɛya, fɔ a furen to yi sigan gboɛ ayi! ²⁷ A to Yesu a fe mɛ, a yi fa yamaan yɛ Yesu xanbi ra, a yi a yiin din a domaan na. ²⁸ Amasɔtɔ a yi a mirima nɛn, a naxa, “Hali n na n yiin din a domaan na gbansan, n kendɛyama nɛn.” ²⁹ Na waxatin yetɛni, wunla naxan yi minima a ma, na yi dan, a yi a kolon a fatini fa fala a bata kendɛya.

³⁰ Yesu yi a kolon mafuren a sɛnbɛna nde bata mini a yi. A yi a yɛɛ rafindi yamaan ma a yi a fala, a naxa, “Nde a yiin dinxɪ n ma domaan na?” ³¹ A xarandiine yi a

fala a xa, e naxa, “I yamaan toma i yigbetɛnɲɛ, i mɔn a falama, i naxa, ‘Nde a yiin dinxɪ n na?’ ” ³² Koni Yesu yi lu a rabilinna matɔɛ alogo a xa ɲaxanla to naxan a yiin dinxɪ a ra. ³³ Naxanla yi xuruxurunma gaxuni, a to bata a kolon naxan ligaxi a xa, a yi fa bira a san bun, a yi ɲɔndin fala a xa. ³⁴ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “N ma dii tɛmɛna, i ya dɛnkeleyaan bata i rakisi, siga bɔɲɛ xunbenli, i ya tɔrɔn bata ɲan.”

³⁵ Yesu yi na falama waxatin naxan yi, xɛrana ndee yi fa sa keli salide banxin kuntigin Yirusu konni. Ne yi a fala Yirusu xa, e naxa, “I ya dii tɛmɛn bata faxa. I karamɔxɔ tɔrɔma nanfera?” ³⁶ Yesu mi a tuli mati e falan na, koni a yi a fala salide banxin kuntigin xa, a naxa, “I nama gaxu, i xa dɛnkeleya tun!” ³⁷ A mi tin muxu yo xa siga a fɔxɔ ra, fɔ Piyɛri nun Yaki nun Yaki xunyɛn Yoni. ³⁸ E to salide banxin kuntigin konna li, Yesu yi e to kɔntɔfilixi, e yi wugama han, e gbelegbelema! ³⁹ A yi so banxini, a yi a fala e xa, a naxa, “ɛ kɔntɔfilixi nanfera, ɛ yi wuga? Diin mi faxaxi, a xiin nɛn.”

⁴⁰ Koni, e yi a magele fɔlɔ. A yi e birin namini banxini, a yi diidina nga nun a fafe xili e nun a xarandii saxanna. E diidin saxi dɛnaxan yi, e so mɛnni. ⁴¹ A yi a suxu a yiin ma, a yi a fala a xa a kon xuini, a naxa, “Talita kumi.” Na bunna nɛɛn fa fala, “Dii tɛmɛna, n na falama i xa, keli!” ⁴² Dii tɛmɛn yi keli mafuren, a sigan ti fɔlɔ. A barin bata yi ɲɛɛ fu nun firin ti. E yi kabɛ na ma kati! ⁴³ Koni Yesu yi e yamari, a muxu yo nama feni ito kolon, e mɔn xa donseen so diin yii.

6

*Nasarɛti kaane yi e mɛ Yesu ra
Matiyu 13.53-58, Luka 4.16-30*

¹ Yesu yi keli na yi, a siga a konni, a maxuruxi taan naxan

yi, a xarandiine biraxi a fəxə ra. ²Matabu ləxən to a li, a yi xaranna ti fələ salide banxini. Yamaan naxan yi tuli matixi a ra, ne yi kabε, e yi a fala, e naxa, “A ito sətəxi minen yi? A xaxinla sifani ito sətəxi di, a to fa kabanako feni itoe ligama? ³Kamudεren xa mi ito ra ba? Mariyamaa diin xa mi a ra ba? Yaki nun Yusufu nun Yudasi nun Simən tada xa mi ito ra ba? A xunye jaxalanmane xa mi dəxi be ba?” E yi e mε a ra.

⁴Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Nabiin binyε yiren birin yi, fə a kon taan nun a xabilan nun a denbayani.” ⁵A mi nə kabanako fe yo ligε menni, fə a to a yiin sa furetəna ndee tun ma, a yi e rakendεya. ⁶A yi kabε e denkelεyatareyaan ma han!

*Xera fu nun firinne xe fena
Matiyu 10.5-15, Luka 9.1-6*

Na xanbi ra, Yesu yi siga na taane yi, a yi yamaan xaran. ⁷A yi xarandii fu nun firinna xili, a yi e rasiga firin firin yεen ma. A yi senben so e yii yinna jaxine xun na. ⁸A yi e yamari, a naxa, “E nama siga sese ra ε yii sigatini, fə dunganna. E nama siga buru ra hanma bəndunla hanma gbetina ε tagi xidini. ⁹E xa sankidin so ε sanni koni ε nama doma gbee firin xali ε yii.” ¹⁰A mən yi a fala e xa, a naxa, “E na yigiya banxin naxan yi, ε xa lu menni han ε yi keli na taani. ¹¹Xa ε yirena nde li, yamaan mi ε rasuxu, e mi e tuli mati ε ra, ε xa keli na yi. E yi ε sanne rakunkun, ε yi na gbangbanna ba ε sanne ra.* Na findima nən serayaan na e xa!” ¹²Nayi, e yi siga, e sa kawandin ba, e naxa, a yamaan xa e xun xanbi so e hakene yi. ¹³E yi jinan wuyaxi kedi, e turen sa furetəne xunne yi misaala ra, e yi e rakendεya.

*Yoni Marafu Tiin faxa fena
Matiyu 14.1-12, Luka 9.7-9*

¹⁴Manga Herode yi na birin mε amasətə Yesu xinla bata yi xuya ayi yiren birin yi. Muxuna ndee naxa, “Yoni Marafu Tiin nan kelixi sayani. Nanara, senbena a yii, a kabanako feene liga.” ¹⁵Koni ndee naxa, “Nabi Eli nan a ra.” Ndee naxa, “Nabiin nan a tan na alo waxati danguxin nabina nde.”

¹⁶Herode a mε waxatin naxan yi, a yi a fala, a naxa, “Yoni nan a ra, n naxan xunna sεge a dε! A bata keli sayani!” ¹⁷Herode yetεen yamarin fi nən, a Yoni xa suxu, e yi a xidi, e yi a sa kasoon na Herodiyade a fe ra, naxan bata yi dəxə Herode fafaxakedenna Filipi xən, Herode naxan dəxə a jaxanla ra. ¹⁸Yoni bata yi a fala Herode xa, a naxa, “A mi daxa i xa i fafaxakedenna jaxanla dəxə!” ¹⁹Nanara, Herodiyade yi xələ Yoni ma, a yi waxi a faxa feni. Koni a mi nə, ²⁰amasətə Herode yi gaxuxi Yoni yεε ra, bayo a yi a kolon a muxu tinxixi sarijanxin nan yi a ra. Nanara, a yi lu a ratange. Herode na yi a tuli mati Yoni ra waxati yo yi, a yi kuisanma nən, anu a yi rafan a ma a xa a tuli mati a ra.

²¹Koni ləxəna nde, Herode yi a bari ləxən sumunna donse donni tən a kuntigine nun sofa mangane nun Galile yamanan muxu gbeene xa. ²²Herodiyade a dii tēmen yi so banxini, a yi a bodon. Na yi Herode nun a muxu xilixine kenen. Nanara, mangan yi a fala na sungutunna xa, a naxa, “I waxi sese xən ma, n na soε i yii.” ²³A yi a kələ, a yi saratin tongo a xa, a naxa, “I na n xandi sese yi, n na soma i yii nən hali n ma yamanan fəxə kedenna!” ²⁴Nanara, sungutunna yi mini, a siga, a sa a nga maxədin, a naxa, “N xa a xandi nanse yi?” A nga yi a yabi, a naxa, “Yoni Marafu Tiin xunna.” ²⁵Nayi, dii tēmen yi xεte mangan fεma mafuren, a yi a

* **6:11:** E sanne rakunkun feen findixi taxamasenna nan na naxan a yitama fa fala na taan goren yo mi luxi xεrane xun ma hali e gbangbanna mi luxi e sanna ra.

fala a xa, a naxa, “N waxi a xɔn ma, i xa Yoni Marafu Tiin xunna so n yii wure lefaan ma iki sa!”²⁶ Na yi mangan niin nafɔrɔ a ma, koni bayo a bata yi saratin tongo a muxu xilixine yɛɛ xɔri, a mi yi wama tondi feni.²⁷ A yi sofana nde yamari mafuren, a a xa sa fa Yoni xunna ra. Na yi siga, a sa Yoni xunna sege a de kasoon na,²⁸ a fa a ra wure lefaan ma. A yi a so sungutunna yii, na yi a so a nga yii.²⁹ Yoni a xarandiine to na me, e yi fa a binbin tongo, e sa a maluxun.

Yesu yi muxu wuli suulun dege

Matiyu 14.13-21, Luka 9.10-17,

Yoni 6.1-14

³⁰ Xɛrane yi e malan Yesu fema, e feen naxan birin ligaxi, e nun e yamaan xaran kii naxan yi, e yi na birin yɛba a xa.³¹ A yi a fala e xa, a naxa, “E fa ε danna yire madunduxina nde yi, ε fa ε matabu n fema.” Amasɔtɔ muxu wuyaxi yi fama, e siga, han e mi yi feren yati sɔtɔma, e yi e dege.³² Nayi, e yi te kunkin kui alogo e xa siga yire madunduxina nde yi.

³³ Koni muxu wuyaxi yi e to sigɛ, e yi a kolon mafuren! Nanara, muxune yi keli taane birin yi, e yi e gi han e tan singe yi sa so.³⁴ Yesu to mini kunkin kui, a yi yama gbeen to na yi, a kininkinin e ma amasɔtɔ e yi luxi nen alo yɛxɛɛn naxanye kantan muxu mi na. Nanara, a e xaran fɔlɔ fe wuyaxi ma.

³⁵ A xarandiine yi fa a fema jinbanna ra, e naxa, “Kɔɛɛn bata so, burunna nan nun be ra.³⁶ Yamaan naxete alogo e xa siga be rabilinna banxidene ra e nun xɛene ma, e sa donseen sara e yetɛ xa.”³⁷ Yesu yi e yabi, a naxa, “E tan yetɛɛn xa donseen so e yii.” E yi a fala a xa, e naxa, “I waxi a xɔn ma, nxu xa sa walikɛɛn kike solomasɛɛ saranna sara burun na ba nxu yi donseen so e yii?”³⁸ Yesu yi e maxɔdin, a naxa, “Buru xun yoli ε yii? E sa a mato.” E yi a yabi, e

naxa, “Buru xun suulun, yɛɛɛ firin nan be.”³⁹ Nayi, Yesu yi a fala, a e xa yamani taxun dɔxɔde yɛɛn ma, e dɔxɔ seɛxene fari.⁴⁰ Awa, yamaan yi dɔxɔ muxu kemɛ yɛɛn nun muxu tonge suulun yɛɛn ma.⁴¹ Na xanbi ra, Yesu yi buru xun suulunne nun yɛɛɛ firinne tongo, a yi a yɛɛn nate kore, a barikan bira Ala xa. A na buru xun suulunni gira, a yi a so a xarandiine yii, a e xa a yitaxun yamaan na. A yɛɛɛ firinne fan yitaxun e ra.⁴² E birin yi e dege, e lugo ken!⁴³ Xarandiine yi debe fu nun firin nafe burun nun yɛɛɛ dungi dɔnxene ra.⁴⁴ Muxun naxanye na burune don, xɛmɛne gbansan, muxu wuli suulun.

Yesu yi sigan ti igen fari

Matiyu 14.22-33, Yoni 6.15-21

⁴⁵ Na waxatin yeteni, Yesu yi a xarandiine rasiga kunkin kui a yɛɛ ra Betasada taani daraan kidi ma. A tan yi lu xanbin na yamaan naxetedeni.⁴⁶ A to keli yamaan fema, a yi te geyaan fari Ala maxandideni.⁴⁷ Ninbanna to a li, kunkin yi daraan tagini, Yesu tan kedenna bɔxɔni.⁴⁸ A yi a to a xarandiine tɔrɔma kunkin nasiga feen na bayo foye gbeen bata yi a xun sa e ma. Na nan a liga a siga e fema subaxani, a sigan tima igen fari, a yi dangu feni e ra nun.⁴⁹ Koni e to a to sigan tiyɛ igen fari. E yi e miri fa fala, muxun yelenna nan a ra. E gbelegbele,⁵⁰ amasɔtɔ e birin a to nen, e yi gaxu kati! Yesu yi falan ti e xa mafuren, a naxa, “E wɛkile, n tan nan a ra. E nama gaxu.”⁵¹ A so kunkin kui e fema, foyen yi a raxara. Xarandiine yi kabɛ han!⁵² Amasɔtɔ e mi buru don feen kabanako feen famuxi, bayo e bɔɓɛn yi xɔdɔxɔ.

Yesu yi furetɔne rakendɛya

Matiyu 14.34-36

⁵³ Yesu nun a xarandiine yi daraan gidi. E siga Genesarɛti yamanani, e kunkin xidi na yi.⁵⁴ E

to mini kunkin kui tun, yamaan yi Yesu kolon. ⁵⁵ Men kaane na yi a xinla me denaxan yi, e birin yi fama e furetone ra nen a fema dagine ma. ⁵⁶ Yesu siga yiren naxan birin yi, banxidene nun taane nun xeeene, men muxune yi fama e furetone ra nen loxo tidene yi. E yi Yesu mafan, a a xa tin furetone xa e yiin din a domaan lenben na. Naxanye birin yi e yiin dinma a ra, ne birin yi kendeyama nen.

7

Yahudiyane namun feene Matiyu 15.1-9

¹ Awa, Farisi muxuna ndee nun sariya karamoxona ndee yi e malan Yesu rabilinni sa keli Yerusalen taani. ² E yi a to fa fala a xarandina ndee e degema, e yiine mi yi sarjnan lan Yahudiyane dinan kiin ma. Na bunna neen fa fala e mi e yiin naxaxi.

³ Anu, Farisi muxune nun Yahudiyane birin mi yi donseen donje xa e mi e yiin naxa lan e dinan kiin ma, amasoto e yi kankanxi e benbane namun feene ma. ⁴ E na keli loxo tideni, xa e mi e fatin maxa lan e dinan kiin ma, e mi e dega. Namun fe wuyaxi mon e yii, alo igelengenna nun tunden nun sulan goronne maxana.

⁵ Farisi muxune nun sariya karamoxone yi Yesu maxodin, e naxa, "Nanfera, i ya xarandiine mi en benbane namunna suxuma? E donseen donma e yiin mi raxaxi lan en ma dinan kiin ma!" ⁶ Yesu yi e yabi, a naxa, "Nabi Esayi waliyiya falan naxan ti e fe yi, a jondin nan yi a ra, e tan nafigine, bayo a sebexi, a naxa, 'Yamani ito n binyama e deen nin, koni e bojen makuya n na pon! ⁷ E n batuma fuyan! Amasoto e xaranna findixi adamadiyaan yamari xaranxine nan gbansan na.* "

⁸ Yesu naxa, "E bata Alaa yamarine bejin, e adamadiine namun feene suxu. ⁹ E fatan Alaa yamarine kaladeni alogo e xa kankan e gbee namun feene ma! ¹⁰ Amasoto Musa a fala nen, a naxa, 'Ibaba nun i nga binya,' a mon naxa, 'Naxan na a baba danga hanma a nga, e na kanna faxes.' ¹¹ Koni e tan a falama, e naxa, a naxan na a fala a fafe xa hanma a nga xa, a naxa, 'I yi maliin naxan sotoma n yii nun, na bata findi Ala gbeen na,' e yi na falama e kon xuiin, fa fala 'korobanna.' ¹² Xa a na fala, e mi fa tinma a xa sese liga a fafe nun a nga xa. ¹³ Nayi, e Alaa falan kalama e namun feene xon e yamaan xaranma naxanye ma. E na fe sifa wuyaxi gbeteeye ligama."

Muxuna sarjanna kala fena Matiyu 15.10-20

¹⁴ Na xanbi ra, Yesu mon yi yamaan xili a fema. A yi a fala e xa, a naxa, "E birin xa e tuli mati n xuiin na, e yi ito famu. ¹⁵ Muxun seen naxan birin donma, na mi a sarjanna kalama. Koni feen naxan kelima a bojeni, na nan a sarjanna kalama. ¹⁶ Awa, xa tunla naxan xon, a xa feen me, na xa a tuli mati!"

¹⁷ A keli yamaan fema waxatin naxan yi, a so banxini, a xarandine yi a maxodin na sandan bunna ma. ¹⁸ Yesu yi a fala e xa, a naxa, "E fan munma xaxili soto ba? E mi a to, muxuna sarjanna mi kalama donseen xan xon naxan soma a de? ¹⁹ Amasoto a mi soma a bojen xan yi, fo a godo a kui, na xanbi ra, a yi mini a fatini." Yesu to ito fala, a yi a falama nen fa fala donse yo mi haramuxi.

²⁰ A yi a fala, a naxa, "Naxan kelima muxun bojeni, na nan a sarjanna kalama. ²¹ Bayo feen naxanye kelima a bojeni, ne nan itoe ra, miriya jaxin nun yanga suxun nun munan nun muxu

* 7:7: Esayi 29.13 † 7:10: Xoroyaan 20.12 nun 21.17 e nun Sariyane 5.16

faxana ²² e nun yalunyaan nun milan nun fe μ xin nun yanfan-tenyaan nun haramu feene nun χ o χ o χ o χ nyaan nun muxu makonbin nun wason nun xaxilitareyana. ²³ Fe μ xin sifani itoe birin kelima muxun b β en nin, e yi a sari μ anna kala.”

*Naxanla a denkeleyana fe
Matiyu 15.21-28*

²⁴ Yesu yi keli na yi, a siga Tire yamanani, a sa so banxina nde kui. A mi yi waxi a χ on ma, muxu yo xa a yiren kolon. Koni a mi yi n α e a luxun μ e. ²⁵ Naxanla nde yi na, yinna μ xin yi naxan ma dii temen f χ o ra. Na to Yesu a fe me tun, a fa bira a sanna bun ma.

²⁶ Gir ϵ ki kaan nan yi na μ xanla ra, a bari Siriya-Fenisa yamanan nin. A yi Yesu mafan, a xa yinnan kedi a dii temen f χ o ra. ²⁷ Koni Yesu yi sandan sa a xa, a naxa, “En diidine dege singen han e lugo. A mi lan en yi diidine donseen tongo, en yi a sa e barene bun ma.”†

²⁸ Naxanla yi a yabi, a naxa, “N fafe, baren naxanye tabanla bun ma, ne donse yolonxine nan donma, diidine naxanye rayolonma b χ oni!”

²⁹ A yi a fala a xa, a naxa, “I bata n yabi ki fajni. Nayi, siga i konni, yinnan bata xete i ya dii temen f χ o ra!” ³⁰ Nayi, a yi xete a konni, a yi a diin to saxi a sadeni, yinnan bata xete a f χ o ra fefe!

Yesu yi bobon nakendeya

³¹ Na xanbi ra, Yesu yi keli Tire yamanani a dangu Sidon yamanani. A yi gidi Galile Daraan binni Taa Xun Fune yamanani. ³² Muxuna ndee yi fa xeme tuli x α r α na nde ra a fema fala ti feen yi x α d α x α naxan ma. E yi Yesu mafan, a xa a yiin sa a ma. ³³ Nanara, Yesu yi a tongo a keli yamaan ye. A yi a yii sonla raso a tunle kui, a yi a degen namini, a yi a sa xemen lenna

ma. ³⁴ Na xanbi ra, Yesu yi a yeen nate kore, a yi kutun sununi! A yi a xui ramini a kon xuini, a naxa, “Epafata.” Na bunna neen “A xa rabi!” ³⁵ Na waxatin yeteni xemen tunle yi raba ayi, a lenna yi fulun, a falan ti f α o ki fajni.

³⁶ Yesu yi e birin yamari, a e nama a fala muxu yo xa. Koni a yi danna sama na falan ma kii naxan yi, falan yi sigama ayi na kii nin. ³⁷ Yamaan yi kabe kati, e naxa, “A feen birin ligama ki fajni! Hali tuli x α rine, a ne tunla rabama ayi, bobone yi falan ti.”

8

*Yesu yi muxu wuli naanin dege
Matiyu 15.32-39*

¹ Na waxatini, yama gbeen mon yi malan. Donse to mi yi na, Yesu yi a xarandiine xili a fema, a yi a fala e xa, a naxa, ² “N bata kininkinin yamani ito ma, amasoto e bata soge saxan ti n fema. Donse yo mi fa e yii iki. ³ Xa n na e kametone rasiga e konne yi, e sa fugama a ra nen kira yi amasoto e tan ndee kelideni kuya.” ⁴ A xarandiine yi a yabi, e naxa, “Donseen soton minen yi wulani ito yi naxan e luge?” ⁵ Yesu yi e maxodin, a naxa, “Buru xun yoli e yii?” E yi a yabi, e naxa, “Solofere.”

⁶ A yi a fala yamaan xa, a e xa doxo b χ oni. A yi na buru xun soloferen tongo, a barikan bira Ala xa, a yi e yigira, a yi e so a xarandiine yii, a e xa e yitaxun yamaan na. Awa, xarandiine yi a liga na kiini. ⁷ Yexedina ndee fan yi e yii. Yesu yi barikan bira ne fan ma fe ra. A yi a fala xarandiine xa, a naxa, a e xa ne fan yitaxun yamaan na. ⁸ Muxune birin yi e dege, e yi lugo ken! Xarandiine yi na donxe dungi dungi matongo, e debe solofere rafe ne ra. ⁹ Xemene gbansofa, e

† 7:27: Yesu μ xanli ito a denkeleyaan nan fese ϵ fese ϵ ma sandani ito χ on. Sandan kui, siya gbetene findixi barene ra, diidine fan yi lu alo Isirayila kaane.

muxu wuli naanin nan ɲɔxɔn yi a ra. Nayi, Yesu yi e rasiga. ¹⁰ Na waxatin yɛtɛni, e nun a xarandine yi so kunkin kui, e siga Dalamanuta yamanani.

*Taxamasenna maxɔdin fena
Matiyu 16.1-4*

¹¹ Farisi muxuna ndee yi fa, e Yesu tandi fɔlɔ. E yi waxi a bunba feni, e yi a maxɔdin, a xa taxamasenna nde liga sa keli ariyanna yi. ¹² Yesu yi kutun sununi ki fajɪ, a yi a fala e xa, a naxa, “Nanferato muxune taxamasenna nde maxɔdinma? N xa ɲɔndin fala ε xa, e mi taxamaseri yo toma.” ¹³ Na xanbi ra, a yi keli e fema, a mɔn yi te kunkin kui, a yi dangu daraan bode fɔxɔn na.

*Marakolonna lan xaranne ma
Matiyu 16.5-12*

¹⁴ Nba, xarandiine yi ɲinan, e mi siga buru ra e yii fɔ buru xun keden pe, na nan yi kunkin kui. ¹⁵ Yesu yi e yamari, a naxa, “E a liga ε yeren ma Farisi muxune nun Herode a muxune buru rate sena* fe yi.” ¹⁶ E yi falan ti e bode tagi, e naxa, “A ito falan nɛn bayo buru mi en yii.”

¹⁷ E yi naxan falama, Yesu yi na kolon. Nanara, a yi e maxɔdin, a naxa, “E falan tima nanferato fa fala buru mi en yii? E mɔn munma a yee to ε munma xaxili sɔtɔ? E bɔɲɛn nan xɔdɔxɔ ba?” ¹⁸ Yɛɛna ε ma ba, ε mi sese toma? E tunla na koni ε mi fefe mɛɛn ba? E bata ɲinan ba, ¹⁹ n to muxu wuli suulunna dege buru xun suulunna ra, ε debe yoli rafe a dungi dungi dɔnxɛne ra?” E yi a yabi, e naxa, “Fu nun firin.” ²⁰ Yesu mɔn naxa, “N to muxu wuli naaninna dege buru xun soloferen na, ε debe yoli rafe a dungi dungi dɔnxɛne ra?” E yi a yabi, e naxa,

“Soloferere.” ²¹ A yi e maxɔdin, a naxa, “E munma a famu ba?”

Yesu yi danxutɔɔn nakendɛya

²² Nba, Yesu nun a xarandiine to sa Betasada taan li, muxuna ndee yi fa xɛmɛ danxutɔɔn na Yesu fema. E yi a mafan, a xa a yiin sa danxutɔɔn ma. ²³ Yesu yi danxutɔɔn yiin suxu, a yi siga a ra taa xanbin na, a yi a degen sa xɛmɛn yɛɛne ma, a yi a yiine sa a ma, a yi a maxɔdin, a naxa, “I sena nde toma ba?” ²⁴ Xɛmɛn yi a yɛɛn nate, a naxa, “N muxune toma, koni e luxi alo wudi binle nan sigan tima.” ²⁵ Yesu mɔn yi a yiine sa xɛmɛn yɛɛne ma. A yɛɛne yi rabi, a yi seene yigbɛ ki fajɪ! ²⁶ Yesu yi a rasiga a konni, a naxa, “I nama fa xɛtɛ taani sɔnɔn de!”†

*Piyɛri a falana Yesu a fe yi
Matiyu 16.13-20, Luka 9.18-21*

²⁷ Na xanbi ra, Yesu nun a xarandiine yi siga Sesariya rabilinna taane yi Filipi yamanani. Yesu yi a xarandiine maxɔdin kira yi, a naxa, “Yamana a falama a nde n tan na?” ²⁸ E yi a yabi, e naxa, “Ndee naxa, a Yoni Marafu Tiina. Bonne naxa, a Nabi Eli nan i tan na, koni ndee gbɛtɛye fan naxa, a nabina nde nan i tan na.” ²⁹ Yesu yi e maxɔdin, a naxa, “E tan go? E tan naxa a di? Nde n tan na?” Piyɛri yi a yabi, a naxa, “Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na.” ³⁰ Awa, Yesu yi e yamari, a e nama a fe fala muxu yo xa.

*Yesu yi a sayana fe fala
Matiyu 16.21-28, Luka 9.22-27*

³¹ Na xanbi ra, Yesu yi a xarandiine xaran fɔlɔ, a naxa, a fɛrɛ mi na fɔ a tan Muxuna Dii Xɛmɛn xa tɔrɔ wuyaxi sɔtɔ. A naxa, a yamaan fonne nun saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne e mɛma

* **8:15:** burun nate sena: Lebɛnna na a ra naxan burun nagboma ayi. Yesu na lebɛnna sama Farisi muxune xaranna nan ma. Farisi muxune xaranna yamaan birin kalama alo lebɛn xurudin burun birin nagboma kii naxan yi. † **8:26:** Yanyina nde, Yesu mi yi waxi a xɔn ma muxune xa a kolon fa fala a bata muxun nakendɛya alogo yamaan nama gbo ayi.

a ra nen, e yi a faxesa. A soge saxandeni, a yi keli sayani. ³² A yi ito yeba e xa ki fajni. Nanara, Piyeri yi a ba bonne fema, a yi a maxadi folo. ³³ Koni Yesu yi a yeε rafindi e ma, a yi a xarandiine mato, a Piyeri maxadi, a naxa, “Setana, fata n ma! I mi i mirima Alaa feene ma fo adamadiine.”

³⁴ Yesu yi yamaan xili a fema e nun a xarandiine. A yi a fala e xa, a naxa, “Xa muxu yo waxi bira feni n tan foxo ra, a xa a me a yete ra, a yi a faxesa wudin† tongo, a bira n foxo ra. ³⁵ Amasoto naxan waxi a niin nakisi feni, na bonoma a yi nen. Koni naxan na bono a niini n tan nun n ma falan Xibaru Fajina fe ra, na kisima nen. ³⁶ Xa muxun dunuɗa birin soto, a bono a niini habadan, tonon mundun na ra? ³⁷ Muxun noε nanse fiye, a mon yi a niin soto? ³⁸ Awa, xa muxun yagi a tiye n tan nun n ma fe falana fe ra hake kanne nun nafigine yeε ra iki, n tan Muxuna Dii Xemen fan yagima nen na kanna fe ra, nxu nun maleka sariɗanxine na fa waxatin naxan yi n Fafe Alaa binyeni.”

9

¹ A mon yi a fala e xa, a naxa, “N xa mondin fala ε xa: Ndee be, ne mi faxe fo e Alaa Mangayaan to fe a senbeni.”

*Yesu a naronafe
Matiyu 17.1-13, Luka 9.28-36*

² Xii sennin danguxina, Yesu yi Piyeri nun Yaki nun Yoni tongo, a siga e ra e danna geya gbeen fari. A keɗan yi masara e yeε ra yi. ³ A dugin yi lu mayilenje, a fixa ayi fefe! Dugi xaan mi dunuɗa yi naxan noε dugin fixe na kiini. ⁴ Nabi Eli nun Nabi Musa yi mini kenenni e yetagi, e yi lu falan tiye

Yesu xa. ⁵ Piyeri yi a fala Yesu xa, a naxa, “Karamoxo, a lanxi bayo nxu be. Nxu xa gage saxan ti be, i gbeen keden, Nabi Musa gbeen keden, Nabi Eli gbeen keden.” ⁶ A mi yi fa a kolon a naxan falama, amasoto gaxun bata yi e suxu han! ⁷ Kundaan yi godo e xun ma, fala xuiin yi keli na kundani, a naxa, “N nafan Dii Xemen nan ito ra, ε tuli mati a xuiin na!” ⁸ E yi e yeε rakopin e rabilinni mafuren, koni e mi muxu yo to e fema fo Yesu kedenna!

⁹ E yi godoma geyaan na waxatin naxan yi, Yesu yi e yamari, a e feen naxan toxi, e nama na fala muxu yo xa fo a tan Muxuna Dii Xemen na keli sayani. ¹⁰ E yi na falan namara, koni e yi falan ti folo e bode tagi, e naxa, “Keli fena sayani, na bunna di?”

¹¹ E yi Yesu maxodin, e naxa, “Sariya karamoxone a falama nanfera fa fala Nabi Eli nan singe fama?”* ¹² A yi e yabi, a naxa, “Nabi Eli nan singe fama yati, a yi feene birin yiton. Koni nanfera Kitabuna a falama a Muxuna Dii Xemen toroma nen kati, muxune yi e me a ra? ¹³ Koni n xa a fala ε xa, Nabi Eli bata yelin fe. E yi e rafan feene birin liga a ra alo Kitabuna a fe falaxi kii naxan yi.”

*Yinnan yi diidin naxan foxo ra
Matiyu 17.14-21, Luka 9.37-43*

¹⁴ E to fa xarandiin bonne fema, e yi yama gbeen to e rabilinni. E nun sariya karamoxona ndee yi e bode matandima. ¹⁵ Yamaan to Yesu to, e yi kabε kati! E siga e giye a ralandeni, e yi a xonton. ¹⁶ Yesu yi a xarandiine maxodin, a naxa, “E bode matandima nanfera?”

¹⁷ Muxu keden yi a yabi yamaan ye, a naxa, “Karamoxo, n bata fa

† **8:34:** Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxesa. Ito bunna neen, fa fala fo Yesu a xarandiine xa e wεkile sayaan na Yesu foxo ra. * **9:11:** Nabi Eli a fe seβexi Malaki 3.23 kui. Sariya karamoxone yi laxi a ra a Nabi Malaki bata a fala a Nabi Eli mon fama nen benun Alaa Muxu Sugandixin xa fa. Yoni Marafu Tiin nan na nabiyi falan nakamalixi. A a lixi taruxuni ito kui, Herode bata yi Yoni Marafu Tiin faxesa.

n ma dii xemen na i fema amasoto yinnana a foxo ra. A mi noe falan tiye. ¹⁸ Yinnan na keli a ra waxati yo yi, a a rabirama nen boxoni. A de xunfanna yi lu mine, a lu a jinna raxinjye. A xara ayi. N bata i ya xarandiine mafan, alogo e xa yinnani ito kedi, koni e mi noxi a kede.” ¹⁹ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E tan denkeleyatarene, n luma e fema han waxatin mundun yi? N xa dija e xa han waxatin mundun yi? E fa diin na n fema.” ²⁰ E yi fa a ra Yesu fema.

Yinnan to Yesu to, a yi banxulanna raxuruxurun keden na, a yi bira boxoni, a yi lu a makutukute, a de xunfanna yi lu mine. ²¹ Yesu yi banxulanna fafe maxodin, a naxa, “Xabu waxatin mundun ito ligama a ra?” A fafe yi a yabi, a naxa, “Xabu a dii jorena. ²² Yinnan bata kata a faha feen na sanja ma wuyaxi. A bata yi a rabira teen nun igeni. Xa i noe a lige, kininkinin nxu ma, i yi nxu mali.” ²³ Yesu naxa, “I tan naxa, ‘Xa i noe.’ Naxan na denkeyaya, na noe feen birin lige nen.” ²⁴ Banxulanna fafe yi a xuini te sa, a naxa, “N denkeyaxi, koni n mali n ma denkeleyatareyani.”

²⁵ Yesu yi a to, yamaan yi masoma e ra. Nanara, a yinna jaxin yamari, a naxa, “I tan yinnan bobo tuli xarina, n bata i yamari, xete diidini ito foxo ra, i nama fa a toro sonon!” ²⁶ Yinnan yi gbelegbele. A banxulanna raxara ayi ken! A xete a foxo ra. Banxulanna yi liga alo faha muxuna. Muxune birin yi a fala, e naxa, “A bata faha.” ²⁷ Koni Yesu yi banxulanna suxu a yiin ma. A yi a rakeli, a ti.

²⁸ Yesu so banxini waxatin naxan yi, a xarandiine yi a maxodin e danna, e naxa, “Nanfera nxu tan mi noxi na yinnan kede?” ²⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Na sifan mi kede Ala maxandin xanbi.”

*Yesu mon yi a faha feen fala
Matiyu 17.22-23, Luka 9.43-45*

³⁰ E yi keli menni, e dangu Galile yamanani. Yesu mi yi waxi a xon ma muxune xa a yire kolon, ³¹ amasoto a yi a xarandiine nan xaranma. A yi a fala e xa, a naxa, “N tan Muxuna Dii Xemen yanfama nen, e yi n so muxune yii, e yi n faha. Koni soge saxan na dangu, n mon kelima nen sayani.” ³² Koni, e mi na falan bunna kolon, e mon yi gaxu a maxodinje.

Nde gbo birin xa?

Matiyu 18.1-5, Luka 9.46-48

³³ E Kaperunan taan li waxatin naxan yi, e so banxini. Yesu yi a xarandiine maxodin, a naxa, “E yi e bode matandima kira yi nanfe ma?” ³⁴ Koni e yi dundu amasoto e bata yi e bode matandi kira yi nun fa fala nde gbo birin xa e ye. ³⁵ Yesu yi doxo, a yi a xarandii fu nun firinne xili, a yi a fala e xa, a naxa, “Xa muxu yo waxi findi feni xunna ra, na xa a yete lu a rajanna ra, a findi birin ma walikenen na.” ³⁶ A yi diidina nde rakeli, a yi a ti e birin yetagi. A yi a tongo, a yi a fala e xa, a naxa, ³⁷ “Naxan na diidini ito nde yisuxu n xinli, na bata n tan yisuxu. Naxan na n tan yisuxu, na mi n tan xan tun yisuxi, fo naxan n xexi.”

Naxan mi kelixi e xili ma

Luka 9.49-50

³⁸ Yoni yi a fala Yesu xa, a naxa, “Karamoxo, nxu bata xemena nde to jinanne kede i xinli, nxu yi a raxolo, a xa a lu amasoto a mi yi en tan foxo ra.” ³⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “E nama a raxolo amasoto muxun naxan kabanako feen ligama n xinli, na mi noe n ma fe jaxin fale. ⁴⁰ Amasoto naxan mi kelixi en xili ma, na en xa nen. ⁴¹ N xa jondin fala e xa, muxu yo igen so e yii amasoto Alaa Muxu Sugandixin gbeen nan e tan na, na barayin sotoma nen!”

*Yulubina fe
Matiyu 18.6-9, Luka 17.1-2*

42 Yesu naxa, “Diidin naxanye denkeleyaxi n ma itoe ra, muxu yo na nde keden bira yulubini, a yi fisa nun geme gbeen yi xidi na kanna koe ra, a woli tilinna ma. 43 Xa i yii nan i bire yulubini, a sege a ra. A fisa i yii keden kanna xa so habadan nii rakisini, benun i yii firin kanna xa so yahannama te tutareni, 44 ‘kunle nun teen mi janye denaxan yi habadan!’ 45 Xa i sanna nan i bire yulubini, a sege a ra. A fisa i san keden kanna xa so ariyanna yi benun i san firin kanna xa so yahannama yi, 46 ‘kunle nun teen mi janye denaxan yi habadan!’ 47 Xa i yeen nan i bire yulubini, a ba na. A fisa i yee keden kanna xa so Alaa Mangayani benun i yee firin kanna xa so yahannama yi, 48 ‘kunle nun teen mi janye denaxan yi habadan!’ 49 Amasoto teen sama muxun birin ma nen menni alo i na foxon so suben ma.”

50 “Foxon fan, koni xa a mexemexenna ba ayi, a fa ramexemexenna nanse ra nayi? E kewali fajine xa lu e dunuja yi gidini alo foxon naxan donse jaxumeni, e lu boje xunbenli e bode xan.”

10

*Xaranna lan futu kala feen ma
Matiyu 19.1-12, Luka 16.18*

1 Na xanbi ra, Yesu yi keli menni, a yi siga Yudaya yamanani, a Yuruden baan gidi. Yamaan mon yi malan a fema. A mon yi e xaran alo a darixi a lige kii naxan yi.

2 Farisi muxuna ndee yi fa a fema, e yi a maxodin alogo e xa a kejaan fesefese, e naxa, “A fala nxu xa, a daxa sariyani ba xemnen xa a me a jaxanla ra?” 3 Yesu yi e yabi, a naxa, “Musa yamarin mundun so e yii?” 4 E yi a yabi, e naxa, “Musa

bata tin a xemnen xa futu kala kedin sebe, a yi a jaxanla bejin.”

5 Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Musa na yamarin sebexi e xa nen bayo e bojen xodoxo. 6 Koni a foloni dunuja da waxatini, ‘Ala xemnen nun jaxanla da nen,’ 7 ‘Nanara, xemena a nga nun a fafe bejinma nen, a yi a maso a jaxanla ra, 8 e findi fati bendekedenna ra.’* Nayi, muxu firin mi fa e ra koni muxu keden. 9 Nanara, Ala bata seen naxanye tugun e bode ra, muxe nama ne fata.”

10 E xete banxini waxatin naxan yi, xarandiine yi Yesu maxodin na feen ma. 11 A yi a fala e xa, a naxa, “Xemnen naxan na a jaxanla bejin, a jaxalan gbete futu, a bata yalunyaan liga lan a jaxalan singen ma.† 12 A na kii nin, jaxanla naxan na a me a xemnen na, a lu xeme gbete xa, na jaxanla bata yalunyaan liga.”

Yesu yi duba diidine xa

Matiyu 19.13-15, Luka 18.15-17

13 Muxune yi fa diidine ra Yesu fema, alogo a xa a yiin sa e xunni, a duba e xa. Koni xarandiine yi falan ti ne ma. 14 Yesu to na to, a yi xolo, a yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “E tin diidine xa fa n fema, e nama e raxete amasoto e tan sifane nan gbee Alaa Mangayaan na. 15 N xa jondin fala e xa, xa naxan mi Alaa Mangayaan suxu alo diidine, na mi soe Alaa Mangayani mumel!” 16 Na xanbi ra, a yi diidine dexo a kanke ra, a yi a yiin sa e ma, a duba e xa.

Xeme nafulu kanna fe

Matiyu 19.16-30, Luka 18.18-30

17 Yesu sigamatona, xemena nde yi a gi Yesu foxo ra, a sa a xinbi sin a bun ma. A yi a maxodin, a naxa, “Karamoxo fajina, n nanfe lige n habadan nii rakisin soto?” 18 Yesu yi a maxodin, a naxa, “I n xilima nanfera fa fala muxu fajina? Muxu yo mi fan, Ala nan keden fan.

* 10:8: Dunuja Folon 1.27 nun 2.24 † 10:11: A yalunyaan ligaxi bayo a mon futu singen yamarin bun Ala yee ra yi.

19 I yamarine kolon ba? Fa fala, ‘I nama faxan ti. I nama yalunyaan liga. I nama mujan ti. I nama wule seren ba. I nama muxun yii seene kansun. I baba nun i nga binya.’ † ”

20 Xemen yi a fala, a naxa, “Karamoxo, xabu n dii jareyani waxatin naxan yi, n ne birin suxi.”

21 Yesu yi a mato, a yi a xanu, a yi a fala a xa, a naxa, “Fe keden luxi i ma. Siga, i sa i yii seene birin mati, i yiigelitone ki. I nafunla sotoma nen ariyanna yi. Na xanbi ra, i fa bira n foxo ra.” 22 Xemen na me waxatin naxan yi, a boren yi rajaxu a ma, a sunuxin yi siga, amasoto nafulu kan gbeen nan yi a ra nun. 23 Yesu yi a xarandiine mato a rabilinni. A yi a fala e xa, a naxa, “Nafulu kanne so raxolo Alaa Mangayani han!”

24 Xarandiine yi kabε na falan ma. Koni Yesu mon yi a fala e xa, a naxa, “N ma diine, Alaa Mangayani so raxolo han! 25 Nafulu kanna so raxolo Alaa Mangayani dangu jogomen so feen na sagilaan yinla ra.” 26 Xarandiine yi kabε kati, e yi e bode maxodin, e naxa, “Nde nεe kise nayi?” 27 Yesu mon yi e mato. A yi a fala, a naxa, “Muxun mi nεe na lige koni Ala tan nεe nen. Ala nεe feen birin lige nen.”

28 Piyeri yi a fala a xa, a naxa, “A mato, nxu bata feen birin bejin, nxu bira i foxo ra.” 29 Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N xa jondin fala ε xa, naxan birin bata a konna lu na hanma a ngaxakeden xemεmane nun a jaxalanmane, hanma a nga hanma a fafe hanma a diine hanma a xεene, n tan nun n ma falan Xibaru Fajina fe ra, 30 na kanna na joxon keme sotoma nen waxatini ito yi, banxine nun ngaxakeden xemεmane nun jaxalanmane nun ngane nun diine nun xεene, besenxonyane fan yi sa ne fari, a yi habadan nii rakisin soto waxati famatoni.

31 Koni naxanye yeen na, ne wuyaxi sa luma nen xanbin na. Naxanye xanbin na iki, ne yi sa lu yeen na.”

*Yesu mon yi a faxa feen fala
Matiyu 20.17-19, Luka 18.31-34*

32 E yi kira yi waxatin naxan yi, e sigama Yerusalen taani, Yesu yi tixi a xarandiine yee ra. Xarandine yi kuisan kati! A foxorabirane yi gaxu. Yesu mon yi a xarandii fu nun firinne tongo, a siga e ra e danna. Feen naxanye fama ligadeni a ra, a na fala e xa. 33 Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E a mato, en sigama Yerusalen taani. N tan Muxuna Dii Xemen soma nen saraxarali kuntigine nun sariya karamoxone yii na yi. E n ma kitin bolonma nen, a lan sayaan ma. Na xanbi ra, e yi n so siya gbetene yii, 34 naxanye n magelema, e yi e degen namini n ma, e yi n bulan, e yi n faxa. Soge saxan na dangu, n mon kelima nen.”

*Yaki nun Yoni e maxandina fe
Matiyu 20.20-28*

35 Na xanbi ra, Sebede a dii xemene Yaki nun Yoni yi fa Yesu fema, e naxa, “Karamoxo, nxu waxi a xon ma, i xa fena nde liga nxu xa.” 36 Yesu yi e maxodin, a naxa, “E waxi a xon ma, n xa nanfe liga ε xa?” 37 E yi a yabi, e naxa, “I na dexo i ya binyeni, tin nxu xa doxoden soto i fema, keden i yiifanna ma, keden i komenna ma.” 38 Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E n xandima naxan yi, ε mi na kolon. N na n minma toroya igelengenna naxan na, ε nεe ε minje na ra ba hanma ε rafuye xoleni alo n nafuma kii naxan yi?” 39 E yi a yabi, e naxa, “On, nxu a nεe.” Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N na n minma toroya igelengenna naxan na, ε fama ε mindeni na ra nen yati! N nafuma xoleni kii naxan yi, ε fan yi rafu na kiini.

40 Koni muxun dexo fena n yiifanna ma hanma n komenna ma, n tan

mi na ragidima. Ala bata yelin na yirene ragide muxune ma.”

⁴¹ Xarandii fuun bonne na me waxatin naxan yi, e yi xɔɔ Yaki nun Yoni ma. ⁴² Nanara, Yesu yi e birin xili a fema, a naxa, “E a kolon fa fala naxanye yatexi mangane ra siyane ye, ne nɔyaan nan ligama e xun na, e muxu gbeene fan yi kuntigiyaan dɔxɔ e ra. ⁴³ Koni a mi na kiini e tan tagi. Koni xa naxan yo waxi findi feni muxu gbeen na e ye, fo na xa findi e walikeen na. ⁴⁴ Xa naxan yo waxi findi feni e yeeratiin na, fo a xa findi birin ma konyin na. ⁴⁵ Amasoto hali n tan Muxuna Dii Xemena, n mi faxi fa fala muxu xa wali n xa, koni alogo n tan xa wali, n yi n niin fi muxu wuyaxi xunbaan na.”

*Yesu yi danxutɔɔn yeen naba ayi
Matiyu 20.29-34, Luka 18.35-43*

⁴⁶ Awa, e yi sa Yeriko taan li. Yesu nun a xarandiine nun yama gbeen yi minima Yeriko taani waxatin naxan yi, danxutɔna nde yi dɔxi kiraan de xandi tideni naxan yi xili Baritime. Na bunna neen “Time a dii xemena.” ⁴⁷ A to a me a Yesu Nasareti kaan nan danguma, a gbelegbele fofo, a naxa, “Yesu, Dawudaa Dii Xemena, kininkin n ma!” ⁴⁸ Muxu wuyaxi yi a masabari. Koni a mon yi lu gbelegbele, a naxa, “Dawudaa Dii Xemena, kininkin n ma!” ⁴⁹ Yesu yi ti, a naxa, “E a xili.” Nayi, e danxutɔɔn xili, e naxa, “I boɔɔen xa xunbeli. Keli i ti, a i xilima.” ⁵⁰ A yi a doma gbeen nawoli ayi, a tukan, a fa Yesu fema. ⁵¹ Yesu yi a maxodin, a naxa, “I waxi a xon ma, n xa nanfe liga i xa.” Danxutɔɔn yi a yabi, a naxa, “Karamoxo, n waxi a xon ma, n xa seen to.” ⁵² Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Siga, i ya denkeleyaan bata i rakendeya.” A yi seen to mafureya, a bira Yesu foxo ra kiraan xon ma.

11

*Yesu so fena Yerusalɛn taani
Matiyu 21.1-11, Luka 19.28-40,
Yoni 12.12-19*

¹ E to maso Yerusalɛn taan na, e yi so Betifage nun Betani taadine yi, Oliwi Geyaan dexon ma. Yesu yi a xarandii firin nasiga e yee ra. ² A yi a jɔngu e ma, a naxa, “E siga banxidɛen na e yee ra. E na na li tun, e sofalidina nde toma nen xidixi, muxu munma dɔxɔ naxan fari singen. E a fulun, e fa a ra be. ³ Xa muxuna nde e maxodin fa fala, ‘E na ligama nanfera?’ E a fala a xa, e naxa, ‘Marigin makona a ma,’ na kanna a soma e yii nen mafuren.”

⁴ Nanara, e yi siga, e sa sofalidin to xidixi kiraan de banxina nde de ra. E yi a fulunma waxatin naxan yi, ⁵ muxun naxanye yi tixi na yi, na ndee yi e maxodin, e naxa, “E sofalidini ito fulunma nanfera?” ⁶ E yi e yabi alo Yesu a fala e xa kii naxan yi, e yi tin e xa siga. ⁷ E yi fa sofalidin na Yesu fema, e yi e domane yifulun sofalidin fari, Yesu yi dɔxɔ a fari. ⁸ Muxu wuyaxi yi e domane yifulun kiraan xon ma, bonne yi joxondene magira, e yi e sa kiraan xon ma a binya feen na. ⁹ Naxanye yi sigama a yee ra e nun naxanye yi biraxi a foxo ra, ne yi lu sonxoe, e naxa, “Ala tantun! Naxan fama Marigin xinli, Ala xa na baraka! ¹⁰ En benba Dawudaa mangayaan naxan fama, Ala xa na baraka! Ala tantun kore xonna ma pon!”

¹¹ Yesu yi so Yerusalɛn taani, a siga Ala Batu Banxini. A yi banxin kui seene birin mato, koni a li kee bata so, a yi siga Betani taani e nun a xarandii fu nun firinne.

*Yesu yi xode binla danga
Matiyu 21.18-19*

¹² Na xoton bode, e yi kelima Betani taani waxatin naxan yi, kamen yi Yesu suxu. ¹³ A yi xode binla to wulani a deene jingixi a ma. A yi siga na alogo a xa sa a bogina

ndee fen a kɔɛ ra. Koni a to na li, a mi a bogi yo to, fɔ a deene amasɔtɔ xɔden bogi waxatin munma yi a li. ¹⁴ Yesu yi a fala xɔde binla ma, a naxa, “Muxu yo mi fa i tan bogin donma!” A xarandiine yi a fala xuiin mɛ.

Yesu yi siga Ala Batu Banxini

Matiyu 21.12-17, Luka 19.45-48,

Yoni 2.13-22

¹⁵ E Yerusalɛn li waxatin naxan yi, Yesu yi siga Ala Batu Banxini. Naxanye yi sare matiin nun sare soni mɛnni, a ne kedi fɔlɔ. A yi gbeti masarane tabanle rafelen, e nun ganba matine gbɛdene. ¹⁶ A mi yi tinma muxu yo xa goronna radangu Ala Batu Banxin tanden ma. ¹⁷ A yi yamaan xaran, a naxa, “A seɓexi Kitabun kui, Ala naxa, ‘N ma Banxin xili bama nɛn, Ala maxandi banxina siyane birin xa.’” Koni ε tan bata a findi muɗadene luxunden na!”

¹⁸ Saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne na mɛ waxatin naxan yi, e yi Yesu faxa fɛrɛn fen fɔlɔ. Bayo e yi gaxuxi a yɛɛ ra nun, amasɔtɔ yamaan birin bata yi kabɛ a xaranna ma. ¹⁹ Ninbari soxina, Yesu nun a xarandiine yi keli taani.

Xɔde binla fe xaranna

Matiyu 21.20-22

²⁰ Na xɔtɔn bode subaxani, e yi sigama kiraan xɔn ma waxatin naxan yi, e yi na xɔde binla to xaraxi han a salenne. ²¹ A fe yi rabira Piyeri ma. A yi a fala Yesu xa, a naxa, “Karamɔxɔ, i xɔde binla naxan danga, a mato, a bata xara!”

²² Yesu yi e yabi, a naxa, “E denkeleya Ala ma. ²³ N xa ɗɔndin fala ε xa, naxan na a fala geyani ito ma fa fala, ‘Siga, i sa bira fɔxɔ igeni,’ xa a mi sikɛ a bɔɗɗeni, a yi denkeleya, fa fala a falan nakamalima nɛn, a ligama a xa nɛn. ²⁴ Na na a toxi, n na a falama ε xa, ε na Ala maxandi fena nde ma, xa ε la a sɔtɔ feen na,

ε na sɔtɔma nɛn. ²⁵ Awa, ε nɛma Ala maxandɛ waxatin naxan yi, xa fena nde ε kui muxuna nde xili ma, ε xa a mafelu na ra. Nanara, ε Fafe Ala naxan ariyanna yi, na ε mafeluyɛ ε hakɛne ra. ²⁶ Xa ε mi bonne mafelu, ε Fafe Ala naxan ariyanna yi, na mi ε fan mafeluyɛ ε yulubine ra.”

Yesu senben maxɔdinna fe

Matiyu 21.23-27, Luka 20.1-8

²⁷ Awa, e mɔn yi so Yerusalɛn taani. Yesu yi a masiga tima Ala Batu Banxin tanden ma waxatin naxan yi, saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne nun yamaan fonne yi fa a fɛma. ²⁸ E yi a maxɔdin, e naxa, “Ifeni itoe ligama senben mundun yi? Nde i tixi itoe ligan na?” ²⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “N xa ε maxɔdin fe keden na, xa ε n yabi, naxan n tixi na feene ra, n na falama ε xa nɛn. ³⁰ Awa, ε a fala n xa, nde Yoni rafaxi a xa muxune rafu igeni e tubi xinla ma, a kelixi Ala nan ma ba, hanma muxune?”

³¹ E yi falan ti fɔlɔ e bode tagi, e naxa, “Xa en na a yabi fa fala a kelixi Ala nan ma, a a falama nɛn nayi, a naxa, ‘Nanfera ε mi la Yoni ra?’ ³² Koni xa en na a fala fa fala a kelixi muxun nan ma, na di?” Amasɔtɔ, e yi gaxuxi yamaan yɛɛ ra bayo yamaan birin yi laxi a ra a nabiin nan yi Yoni ra. ³³ Nayi, e Yesu yabi, e naxa, “Nxu mi a kolon.” Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N tan fan feni itoe ligama senben naxan yi, n mi na falama ε xa na yi.”

12

Nakɔ kantanne fe sandana

Matiyu 21.33-46, Luka 20.9-19

¹ Na xanbi ra, Yesu yi sandan sa e xa, a naxa, “Muxuna nde yi manpa bili nakɔɔn sa. A yi a sansan, a yi manpa ige badeni tɔn, a yi gbengben ti. Na xanbi ra, a nakɔɔn taxu a kantan muxune ra, a siga sigatini.

* **11:17:** Esayi 56.7 nun Yeremi 7.11

² A bogi waxatin to a li, a yi a walikena nde rasiga nakɔ kantanne ma, a e xa a gbeen so na yii. ³ Nakɔ kantanne yi na walikɛen suxu, e yi a bɔnbɔ, e yi a raxɛtɛ. E mi sese so a yii. ⁴ Na xanbi ra, nakɔ kanna mɔn yi walikɛ gbɛtɛ rasiga e ma, e yi na fan bɔnbɔ a xunna ma, e yi a makonbi. ⁵ A yi a saxanden fan nasiga, e yi na tan faxesa. Na xanbi ra, a yi ndee gbɛtɛye rasiga, e yi na ndee bɔnbɔ, e yi ndee faxesa. ⁶ A lu a rafan dii xɛmɛ keden peen ma. Dɔnxɛn na, a yi na rasiga, a naxa, 'E yagima nɛn n ma diin tan yɛɛ ra.' ⁷ Koni nakɔ kantanne yi a fala e bode xa, e naxa, 'Nakɔ kanna kɛ tongon nan ito ra, ɛ fa be, en na a faxesa. Nayi, a kɛɛn yi findi en gbeen na!' ⁸ Awa, e yi a dii xɛmɛn suxu, e yi a faxesa, e yi a woli ayi nakɔɔn fari ma.*

⁹ Yesu yi e maxɔdin, a naxa, "Nakɔ kanna nanfe ligama nayi? A fama nɛn nayi, a yi na muxune faxesa. A nakɔɔn taxu muxu gbɛtɛye ra. ¹⁰ Ɛ munma Kitabun yireni ito xaran ba, a sebɛxi dɛnaxan yi fa fala, 'Banxi tiine e mɛ gɛmɛn naxan na, na bata findi banxin gɛmɛ fisamantenna ra. ¹¹ Marigin nan na ligaxi, kabanako feen nan na ra en yɛɛ ra yi.'† ?"

¹² E yi kata Yesu suxu feen na amasɔtɔ e yi a kolon fa fala Yesu na sandan saxi e tan nan xa. Koni e gaxu yamaan yɛɛ ra. Nanara, e keli a fɛma, e siga.

Mudu fiin maxɔdinna fe
Matiyu 22.15-22, Luka 20.20-26

* **12:8:** Sandani ito kui Ala nan misalixi nakɔ kanna ra. A dinan taxuxi Isirayila kaane ra. A walikɛne findixi nabine ra naxanye xɛ Isirayila kaane ma. A diin findixi Yesu ra. † **12:11:** Yaburin 118.22-23 † **12:14:** Xa a fala e nama a fi, a birama mangane ra nɛn, xa a fala e xa a fi, a birama yamaan na nɛn naxanye yigbɛtenxi mudu maxinle xɔn. § **12:17:** Ala gbeena: Mangan yetagin sawuran to gbɛti gbananna ma, na a findixi mangan gbeen na bayo a tan nan a rafalaxi. Adamadiine daxi Ala maligan nan na, nayi e fan findixi Ala gbeen na. Gbetin lan a so mangan yii mudun na, koni muxune lan e yi e yetɛ so Ala yii bayo e findixi e da mangan gbeen nan na.

* **12:18:** Saduse muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. Lanna mi yi e nun Farisi muxune tagi. E tan mi yi laxi malekane ra. E mɔn mi yi laxi a ra a muxune kelima nɛn sayani. † **12:19:** Dunuja Fɔlɔn 38.8 nun Sariyane 25.5-10

¹³ E yi Farisi muxuna ndee nun Herode a muxuna ndee rasiga Yesu fɛma alogo e xa a suxu feni tɔn a falana fe ra. ¹⁴ E yi fa a fɛma, e naxa, "Karamɔxɔ, nxu a kolon fa fala jɔndi falan ni i ra. Muxu yo mi nɔɛ i ya miriyaan maxɛtɛ, amasɔtɔ i mi muxune rafisaxi e bode xa fɔ i yamaan xaranma Alaa kiraan ma jɔndini. Awa, a daxa mudun xa fi Romi Manga Gbeen ma ba hanma a nama fi? Nxu lan nxu yi a fi, hanma nxu nama a fi?"†

¹⁵ Koni Yesu yi e nafiyaan kolon. A yi e yabi, a naxa, "Ɛ n dɛɛn bunbama nanfera? Ɛ fa gbɛti gbanan keden na, n xa a mato." ¹⁶ E yi fa gbɛti gbanan keden na a xɔn. A yi e maxɔdin, a naxa, "Nde xili nun a yetagin sawura a ma?" E yi a yabi, e naxa, "Romi Manga Gbeena." ¹⁷ Yesu naxa, "Mangan gbeen xa so a yii, Ala gbeen xa so Ala yii."§

E kabɛ a ma kati!

Faxesa muxune rakeli fena
Matiyu 22.23-33, Luka 20.27-40

¹⁸ Saduse muxuna* ndee yi fa Yesu fɛma naxanye a falama fa fala a muxune mi kelima sayani. E yi a maxɔdin, ¹⁹ e naxa, "Karamɔxɔ, Musa ito nan sebɛxi en xa, a naxa, 'Xa xɛmɛna nde faxesa, a jaxanla lu, koni dii mi a yii, xɛmɛn na ngaxakedenna xa na kɛ jaxanla tongo, e diin bari faxesa muxun xa.'† ²⁰ Awa, ngaxakedenmane muxu solofere yi na nun, a forimaan yi jaxanla futu, a faxesa, a mi dii lu. ²¹ A xunyɛn yi kɛ jaxanla tongo, na fan yi faxesa,

a mi dii lu. A liga na kiini a xunyen saxanden fan na. ²² Na muxu soloferene sese mi dii lu. Dɔnxɛn na, na ɲaxanla fan yi faxa. ²³ Awa, faxa muxune na keli sayani waxatin naxan yi, na ɲaxanla findima nde gbee ra nayi? Amasɔto a bata yi dɔxɔ muxu solofereni ito birin xɔn ma nun!”

²⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ɛ bata tantan, amasɔto ɛ mi Kitabun kolon hanma Ala senbena. ²⁵ Bayo faxa muxune na keli sayani waxatin naxan yi, e ligama nɛn alo malekan naxanye ariyanna yi. Xɛmɛn mi ɲaxalan futuma, ɲaxanla mi dɔxɔn xɛmɛn xɔn ma. ²⁶ Awa, n xa faxa muxune rakeli feen ɲɔndin yita ɛ ra. Ɛ mi na xaranxi Musaa Kitabun kui ba, Ala naxan fala a xa fɔtɔndin yireni, a naxa, ‘Ibrahimaa Ala nan n tan na, e nun Isiyagaa Ala e nun Yaxubaa Ala?’[†] ²⁷ Anu, faxa muxune Ala mi a tan na, koni fɔ niiramane. § Ɛ tantanna gbo.”

*Yamari fisamantenna fe
Matiyu 22.34-40, Luka 10.25-28*

²⁸ Sariya karamɔxɔna nde yi na nun naxan e fe matandi xuiin mɛ. Na yi a to a Yesu bata Saduse muxune yabi ki faɲi. Nanara, a yi a maxɔdin, a naxa, “Yamarin mundun gbo dangu a birin na sariyan yamarine yɛ?” ²⁹ Yesu naxa, “Naxan gbo a birin xa na nan ito ra. Isirayila kaane, ɛ tuli mati. Marigina en ma Ala keden peen na a ra. ³⁰ I xa i Marigina Ala xanu i bɔɲɛn birin na, e nun i niin birin na e nun i xaxinla birin na e nun i senbɛn birin na.”^{*} ³¹ A firinden nan ito ra. ‘I adamadi boden xanu alo i

yetena.’[†] Yamari gbete mi na naxan gbo itoe firinna xa.”

³² Sariya karamɔxɔn yi a fala Yesu xa, a naxa, “Karamɔxɔ, na lanxi. I bata ɲɔndin fala fa fala Ala keden peen nan a ra, gbete yo mi na fɔ a tan. ³³ I na Ala xanu i bɔɲɛn birin na e nun i xaxinla birin e nun i senbɛn birin, i yi i adamadi boden xanu alo i yetena, na dangu saraxa gan daxine nun saraxane birin na.” ³⁴ Yesu yi a to fa fala a bata a yabi xaxilimayani. Nanara, Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I mi makuya Alaa Mangayaan na.”

Na xanbi ra, muxu yo mi susu a maxɔdinɲɛ fe gbete ma.

*Yesu yi maxɔdinna ti
Matiyu 22.41-46, Luka 20.41-44*

³⁵ Yesu yi yamaan xaranma Ala Batu Banxini waxatin naxan yi, a yi maxɔdinna ti, a naxa, “Sariya karamɔxɔne a falama nanfera fa fala Dawudaa bɔnsɔnna nan Alaa Muxu Sugandixin na? ³⁶ Dawuda yetɛɛn bata a fala, fata Alaa Nii Sarijanxin na, a naxa, ‘Marigin yi a fala n marigin xa, a naxa, “Dɔxɔ n yiiƴanna ma han n yi i yaxune sa i sanna bun ma.”[†]

³⁷ Dawuda yetena a xili nɛn, a naxa, ‘N Marigina.’ Awa, Alaa Muxu Sugandixin findixi Dawuda bɔnsɔnna ra di nayi?” §

Yama gbeen yi Yesu xuiin name sɛwani.

*Yesu yi Sariya karamɔxɔne nun
Farisi muxune yalagi*

Matiyu 23.1-36, Luka 20.45-47

³⁸ A yi e xaranma waxatin naxan yi, a naxa, “Ɛ a liga ɛ yeren ma

† **12:26:** Xɔɔɲayaan 3.2 nun 3.6 nun 3.15-16 § **12:27:** niiramane: Ala naxa a Ibrahimaa Ala nan a ra. A mi a falaxi nun fa fala Ibrahimaa Ala nan yi a tan na, a yi a nii ra waxatin naxan yi. A luxi alo Ala yɛena e ra laxira yi. E mɔn e nii ra Ala yɛɛ ra yi. Nanara, faxa muxune kelima sayani. * **12:30:** Sariyane 6.4-5 † **12:31:** Saraxaraline 19.18 † **12:36:** Yaburin 110.1 § **12:37:** Na waxatini karamɔxɔne yi a falama a Alaa Muxu Sugandixin barima Dawuda bɔnsɔnna nin fata Alaa falan na Samuyeli Firinden 7.16 kui. Anu, xa Dawuda nan Yaburin 110 sebe, nayi a tan a falama Alaa Muxu Sugandixin ma fa fala “N Marigina.” Na bunna nɛɛn fa fala Alaa Muxu Sugandixin gbo a benba Dawuda xa. Na yi muxune yifu, a yi a yita a Yesu Alaa Muxu Sugandixin tiden gbo dangu Dawuda ra Ala yɛɛ ra yi.

sariya karamoxone fe yi. A rafan e ma e xa doma gbeene ragodo e ma, e yi lu e masiga tiye. A rafan e ma yamaan xa e xonton loxo tidene yi. ³⁹ Muxu gbee doxodene rafan e ma salide banxine yi, e nun doxode fajine donse donna malanne yi. ⁴⁰ E kaɲa gilene yii seene bama e yii. E yi e yete mayita sali xunkuyene yi! E yalagima nen na feene ma han a radangu ayi!”

Kaɲa gilena kisenā
Luka 21.1-4

⁴¹ Yesu yi doxo Ala Batu Banxin gbeti maraden yetagi yamaan yi darixi Ala kiseenε se denaxan yi. A yi yamaan matoma, e gbetin sama na yi. Nafulu kan wuyaxi yi gbeti gbeen sa. ⁴² Koni, kaɲa gile yi-igelitɔɔn fan yi fa, a wure gbeeli gbanan firin sa, naxanye munanfanna xurun a birin xa. ⁴³ Yesu yi a xarandiine xili a fema, a yi a fala e xa, a naxa, “N xa jɔndin fala ε xa, fa fala kaɲa gile yiigelitɔni ito naxan saxi gbeti maradeni, na gbo bonne birin gbeen xa. ⁴⁴ Amasoto bonne birin naxan saxi, ne birin baxi e nafunla nde nan na, koni kaɲa gileni ito, hali yiigelitɔɔn to a ra, naxan birin a yii a balon na, a na nan saxi.”

13

Ala Batu Banxin kalana fe
Matiyu 24.1-2, Luka 21.5-6

¹ Yesu to yi minima Ala Batu Banxini, a xarandiina nde yi a fala a xa, a naxa, “Karamoxo, i yeen ti gemε fajine nun banxi fajine ra!”

² Yesu yi a yabi, a naxa, “I bata banxi gbeeni itoe to ba? Hali gemeni ito kedenna mi luye a bode fari. E birin naxuyama ayi.”

Tɔɔn nun besenxonyana a fe
Matiyu 24.3-14, Luka 21.7-19

³ Yesu yi doxi Oliwi Geyaan fari Ala Batu Banxin yetagi waxatin

naxan yi, Piyeri nun Yaki nun Yoni nun Andire yi siga a fema e danna a maxodindeni. ⁴ E yi a fala, e naxa, “Na feene liga waxatin fala nxu xa. Taxamasenna mundun a yitama nxu ra fa fala a waxatin bata a li?”

⁵ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E a liga ε yeren ma alogo muxε nama ε mayenden. ⁶ Muxu wuyaxi fama nen n xinli, e yi a fala fa fala, ‘A tan nan n tan na.’ E muxu wuyaxi mayenden. ⁷ E na yenge feene mε e nun yengena ndee xinla, ε nama gaxu. A fεε mi na fo na fe sifane xa liga nen. Koni waxati rajanna mi na ra singen. ⁸ Siya kedenna siyaan bonna yenge ma nen, yamana keden yi yamanan bonna yenge. Bɔxon xuruxurunma nen yirena ndee yi. Fitina kamene yi so. Na feene birin ligama nen alo jaxanla dii barin kui xole singena.”

⁹ “E a liga ε yeren ma, amasoto muxune ε suxuma nen, e siga ε ra kiti sadeni.* E ε bulan salide banxine yi. E tima nen yamana kanne nun mangane yetagi n tan ma fe ra, ε yi n ma fe sereyaan ba e xa. ¹⁰ A fεε mi na fo n ma falan Xibaru Fajin kawandin xa ba siyane birin xa singen. ¹¹ E na ε suxu waxatin naxan yi, e siga ε ra kiti sadeni, ε naxan falama, ε nama xamin na ra benun a waxatin xa a li. Ala na naxan so ε yii na waxatini, ε na fala. Amasoto ε tan xa mi falan tima fo Alaa Nii Sarijanxina. ¹² Muxuna a ngaxakedenna yanfama nen, a yi a faxa. Fafane na joxonna ligama nen e diine ra. Diine murutema nen e soto muxune xili ma, e yi e ti sayaan ma. ¹³ Muxun birin ε rajaxuma nen n tan ma fe ra. Koni muxun naxan dijama han a rajanna, na kisima nen.”

Se Haramuxina
Matiyu 24.15-28, Luka 21.20-24

¹⁴ “E na ‘Se Haramuxi Halagi Tiin’ to yirena nde yi, a mi daxa

* 13:9: ε suxuma nen: E suxuma Yesu a xinla fe ra.

denaxan yi, nayi naxanye Yudaya yamanani, ne xa e gi, e te geyane fari. Naxan na feni ito xaran, na xa a bunna kolon! ¹⁵ Muxun naxan a kore banxin kɔɛ ra, na nama xɛɛ, a godo banxini a yii seene tongodeni. ¹⁶ Muxun naxan xɛɛn ma, na nama xɛɛ banxini a doamaan tongodeni. ¹⁷ Gbalo gbeen fudi kanne yɛɛ ra na lɔxɔni e nun diin ngane! ¹⁸ Ɛ Ala maxandi alogo na feene nama liga xunbeli waxatini! ¹⁹ Amasɔtɔ na lɔxɔne tɔrɔn jɔxɔn munma liga singen xabu Ala dunuɔa da waxatin naxan yi han iki. A jɔxɔn fan mi fa ligama sɔnɔn! ²⁰ Xa Marigin mi yi nde ba na lɔxɔne ra nun, adamadi yo mi yi kisima, koni a bata nde ba e ra a muxu yɛbaxine fe ra.”

²¹ “Xa muxu yo a fala ɛ xa na waxatini, a naxa, ‘A mato, Alaa Muxu Sugandixin be yi’ hanma, ‘A mato, a sa mɛnni,’ ɛ nama la ne ra. ²² Amasɔtɔ muxu wulexi sugandixine nun wule nabine kelima nɛn, e taxamasenne nun kabanako feene liga alogo e xa Ala muxu yɛbaxine mayenden, xa na lanɔɛ. ²³ Koni, ɛ xa a liga ɛ yeren ma! N bata feene birin fala ɛ xa benun e waxatin xa a li.”

Muxuna Dii Xɛmɛn fa fena

Matiyu 24.29-31, Luka 21.25-28

²⁴ “Na lɔxɔne yi, na tɔrɔ lɔxɔne na dangu, ‘sogeni dimima nɛn, kiken mi fa dɛgɛma. ²⁵ Sarene kelima nɛn kore, e yolon. Kore xɔnna senbene yimaxama nɛn.’ ²⁶ N tan Muxuna Dii Xɛmɛn minima nɛn kɛnɛnni kundani senbɛ gbeen nun binyeni. ²⁷ N yi n ma malekane rasiga bɔxɔn tongon naaninne birin yi. E yi n ma muxu yɛbaxine malan keli dunuɔa danna bonna ma sa dɔxɔ bonna ra.”

* **14:1:** Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla: Nabi Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nɛn Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kɔɛ kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine dɛ wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xɔrɔyaan 12.1-13 kui. † **14:1:** Buru Tetaren Sanla: Yahudiyane yi burun donma lɛbɛn mi saxi naxan kui xii solofere sanli ito bun. E sarijan kiina nde nan yi a ra. A mato Xɔrɔyaan 12.15 kui.

Xɔdɛ binla fe taxamasenna *Matiyu 24.32-35, Luka 21.29-33*

²⁸ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ xaxili sɔtɔ xɔdɛ binla fe ma. A yiine na maringi, a dɛene yi mini fɔlɔ, ɛ a kolonma nɛn nayi fa fala jɛmɛn bata maso. ²⁹ A na kiini, ɛ na feni itoe to lige waxatin naxan yi, ɛ a kolonma nɛn nayi fa fala waxati saxin bata maso, a bata a so dɛɛn yetɛɛn li. ³⁰ N xa jɔndin fala ɛ xa, to muxune mi dangue mumɛ fɔ na feene birin liga. ³¹ Kore xɔnna nun bɔxɔ xɔnna danguma nɛn. Koni n ma falane mi danguma habadan!”

Muxu yo mi na waxatin kolon *Matiyu 24.36-44*

³² “Muxu yo mi na lɔxɔn nun waxati saxin kolon hali malekan naxanye ariyanna yi hanma Muxuna Dii Xɛmɛna, fɔ Fafe Ala keden peena. ³³ Ɛ a liga ɛ yeren ma, ɛ yi lu ɛ yɛɛ ra yi amasɔtɔ ɛ mi na waxatin kolon. ³⁴ A ligama nɛn alo xɛmɛn naxan keli a konni, a siga sigatini, a yi a senben nadangu a walikene ma, a yi wanla so e keden kedenna birin yii. A yi a fala banxi xunna xa, a xa lu a yɛɛ ra yi. ³⁵ Awa, ɛ lu ɛ yɛɛ ra yi amasɔtɔ ɛ mi banxi kanna fa waxatin kolon, xa jinbanna na a ra ba hanma kɔɛ tagini hanma subaxani donton wugan ma hanma xɔtɔnni. ³⁶ Xa a fa sinma, a nama ɛ li xixɔnli! ³⁷ Awa, n naxan falama ɛ xa, n na a falama muxune birin nan xa. Ɛ lu ɛ yɛɛ ra yi!”

14

Mangane yi yanfani tɔn Yesu ma *Matiyu 26.1-5, Luka 22.1-2, Yoni 11.45-53*

¹ A bata yi lu nun soge firin benun Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla* nun Buru Tetaren Sanla†

xa a li. Saraxarali kuntigine nun sariya karamoxone yi katama Yesu suxu feen na yanfani alogo e xa a faha. ² E yi a fala, e naxa, “En nama a liga sanla waxatini alogo yamaan nama sɔnxɔ sɔnxɔ.”

*Latikɔnɔnna sa fena Yesu ma
Matiyu 26.6-13, Yoni 12.1-8*

³ Yesu yi Simɔn dogonfontona banxini Betani taani waxatin naxan yi, a yi a degema, jaxanla nde yi fa, a so banxini. Albasita gemen muranna suxi a yii latikɔnɔnna sare xɔdexen yi naxan kui naxan xili naradi. A na muranni bɔ Yesu xun ma a latikɔnɔnna sa a xunni. ⁴ Muxuna ndee yi na yi, ne yi xɔlɔ, e yi a fala e bode xa, e naxa, “Latikɔnɔnni ito yikalaxi nanfera? ⁵ A yi sare nen dangu walikɛen jee keden saranna ra, na gbetin yi so yiigelitone yii.” E yi jaxanla mafala kati!

⁶ Koni Yesu yi a fala, a naxa, “E fata a ma, e a mafalama nanfera? A bata fe fajin naba n tan xa. ⁷ Amasɔto yiigelitone e fema waxatin birin, e fe fajin nabe e xa nen, xa e wa, koni n tan mi luma e fema waxatin birin yi. ⁸ A nɔe naxan lige, a bata na liga. A bata latikɔnɔnna sa n fatin ma, a yi a yiton n maluxun lɔxona fe ra benun na waxatin xa a li. ⁹ N xa jɔndin fala e xa, n ma falan Xibaru Fajini ito na rali dunuɗa yire yo yi, jaxanli ito naxan ligaxi, na fan falama nen, yamaan yi e miri a ma.”

*Yudasi yi Yesu yanfa
Matiyu 26.14-16, Luka 22.3-6*

¹⁰ Na xanbi ra, Yudasi Isakariyoti, Yesu a xarandii fu nun firinna nde, na yi siga saraxarali kuntigine fema Yesu so feen na e yii. ¹¹ E yi e tuli mati a ra sewani, e yi a nata a e xa gbetin so a yii. Nanara, Yudasi yi ferɛn fen fɔlɔ, a xa Yesu so e yii.

*Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla fe
Matiyu 26.17-25, Luka 22.7-14,
21-23, Yoni 13.21-30*

¹² Buru Tetaren Sanla lɔxɔ singena, yexee diin faxama lɔxɔn naxan yi Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla saraxan na, xarandiine yi Yesu maxɔdin, e naxa, “I waxi a xɔn ma, nxu xa sa Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla donseen nafala i xa minen yi?” ¹³ Awa, Yesu yi a jungu muxu firin ma e ye, a yi e rasiga, a naxa, “E siga taani, e xemena nde toma nen ige fejɛn dɔxi a xun ma, e bira a fɔxɔ ra. ¹⁴ A na so denaxan yi, e a fala menna banxi kanna xa, e naxa, ‘Karamoxo naxa, a xɔje yigiyaden minen e nun a xarandiine Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla donsee donna tiin denaxan yi?’ ¹⁵ Nayi, a banxin yire gbeena nde yitama e ra nen kore banxin kɔe ra, a yitonxi ki fajni, e xa donseen nafala en xa menni.” ¹⁶ Xarandiine yi keli, e siga taani, e sa feene birin li na alo Yesu a fala e xa kii naxan yi. E yi Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla donseen nafala.

¹⁷ Ninbanna to a li, Yesu nun a xarandii fu nun firinne yi fa. ¹⁸ E yi e degema waxatin naxan yi, Yesu naxa, “N xa jɔndin fala e xa, e tan naxanye e degema n fema, e tan nde keden n yanfama nen.” ¹⁹ Xarandiine yi sunu han, e yi e bode maxɔdin fɔlɔ keden keden yeen ma, e naxa, “N tan nan a ra ba?” ²⁰ Yesu yi e yabi, a naxa, “E tan muxu fu nun firinna nde keden nan a ra nxu nun naxan nxu yiin nagodoma lenge kedenna kui yati! ²¹ N tan Muxuna Dii Xemɛn faxama nen alo Kitabuna a falaxi kii naxan yi, koni gbalon na kanna yee ra naxan n tan Muxuna Dii Xemɛn soma yamaan yii! A yi fisa nun hali na muxun mi yi bari nun mumɛ!”

*Marigina ximenna fe
Matiyu 26.26-30, Luka 22.15-20,
Kɔrenti Kaane Singena 11.23-25*

²² E yi e degema waxatin naxan yi, Yesu yi burun tongo, a barikan bira Ala xa, a yi a yigira, a yi a so

a xarandiine yii. A yi a fala, a naxa, “E a tongo, n fati benden nan ito ra.”

²³ Na xanbi ra, a yi igelengenna fan tongo, a barikan bira Ala xa, a yi a so e yii, e birin yi e min a ra. ²⁴ Yesu naxa, “N wunla ni ito ra n layirin xidima en tagi naxan xon. A minima muxu wuyaxi nan xa. ²⁵ N xa jondin fala e xa, en wudi bogi igen naxan minma ito ra, n mi fa a minma han n mon yi a min Alaa Mangayani.”

²⁶ Na xanbi ra, e betin ba, † e siga Oliwi Geyaan fari.

Piyeri yi a me Yesu ra

Matiyu 26.31-35, Luka 22.31-34, Yoni 13.36-38

²⁷ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E birin e mema n na nen, amasoto a sehexi Kitabuni, fa fala, ‘N xuruse rabaan faxama nen, yexene birin yi xuya ayi.’” ²⁸ Koni n na keli sayani, n sigama nen e yee ra Galile yamanani.” ²⁹ Piyeri yi a yabi, a naxa, “Hali bonne birin e me i ra, n tan mi na lige!” ³⁰ Yesu yi a fala Piyeri xa, a naxa, “N xa jondin fala i xa. To keen na, benun dontonna xa wuga sanja ma firin, i yetena a falama nen doxona ma saxan a i mi n kolon.” ³¹ Piyeri yi a yabi a so been na, a naxa, “Hali en birin faxesa, n mi a fale mumu, fa fala n mi i kolon!” Xarandiin bonne fan birin yi na fala.

Yesu yi Ala maxandi nakoni

Matiyu 26.36-46, Luka 22.39-46

³² E yi siga yirena nde yi naxan xili Getesemani. Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “E doxo be, n tan xa sa Ala maxandi.” ³³ Na xanbi ra, a Piyeri nun Yaki nun Yoni tongo, a siga e ra, a bojen yi raforo, a yi sunu. ³⁴ A yi a fala e xa, a naxa, “N bojen naforoxi han n faxesa. E lu be, e lu e yee ra yi.”

† **14:26:** E namunna nan yi a ra e xa betin ba na sali waxatini fata Yaburin sorana nde ra keli Yaburin 113 han Yaburin 118 kui. § **14:27:** Sakari 13.7 Sandani ito kui, Yesu misalixi xuruse rabaan na. E na Yesu faxesa, a xarandiine birin xuyama ayi nen. * **14:43:** Silanfanna: Sofane yengeso degemana.

³⁵ A yi a masiga ndedi, a yi bira boxoni, a yi Ala maxandi alogo a xa no na toro waxatin makuye a ra.

³⁶ A yi Ala maxandi, a naxa, “N Fafe Ala, baba, i noe feen birin lige nen. Toroya igelengenni ito masiga n na, koni n tan sagoon nama liga fo i tan sagona.” ³⁷ Na xanbi ra, a mon yi xete, a yi a xarandiine li xixonli. A yi a fala Piyeri xa, a naxa, “Simon, i xiin nen ba, i mi noxi luye i yee ra yi hali waxatidi? ³⁸ E lu e yee ra yi, e yi Ala maxandi alogo e nama bira tantanni. E niin waxon feen fan koni e fati benden senben mi na.”

³⁹ A mon yi siga, a sa Ala maxandi, a mon yi xete na falane ma. ⁴⁰ A mon yi xete, a xarandiine li xiye, bayo xixonla bata yi e suxu. E mi yi fa a kolon e a yabin naxan na. ⁴¹ A mon yi xete a saxandeni a yi a fala e xa, a naxa, “E mon xima ba? E mon e matabuma ba? E a lu iki, waxatin bata a li! A mato, n tan Muxuna Dii Xemen bata so hake kanne senben bun ma iki. ⁴² E keli, en siga. Muxun naxan n yanfama, a n so yiini, a bata fa!”

Yesu suxu fena

Matiyu 26.47-56, Luka 22.47-53, Yoni 18.3-12

⁴³ A mon yi fala tiini, Yudasi, Yesu a xarandii fu nun firinna nde yi fa, ganla biraxi a foxo ra saraxarali kuntigine nun sariya karamoxone nun yamaan fonne naxanye rafa. Silanfanne nun gbengbetenne e yii.* ⁴⁴ Naxan yi a yanfama, na bata yi taxamasenna fala nun, a naxa, “N na muxun naxan sunbu, a tan nan na ra. E yi a suxu, kantan muxune yi siga a ra!”

⁴⁵ Yudasi yi a tinxin Yesu ra keden na, a naxa, “Karamoxo!” A yi a sunbu. ⁴⁶ Nayi, e dutun Yesu ma, e yi a suxu! ⁴⁷ Muxun naxanye yi tixi na dexon, na nde yi

a silanfanna botin, a yi Saraxarali Kuntigi Singena konyin tunla sege a ma. ⁴⁸ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E bata fa n suxudeni silanfanne nun gbengbetenne e yii alo mafu tiin nan yi n na nun. ⁴⁹ N yi e fema loxo yo loxo, n yi xaranna tima Ala Batu Banxini, e mi n suxu. Koni a fere mi na fo Kitabuna falan xa kamali.”

⁵⁰ Na xanbi ra, xarandiine birin yi a rabejin, e yi e gi. ⁵¹ Banxulanna nde yi biraxi Yesu foxo ra, a bitinganna nan tun yi mafilinfilinxi a ma. E yi a suxu, ⁵² koni a yi a dugin lu e yii, a ragenla yi a gi.

Yesu Yahudiya mangane yetagi

Matiyu 26.57-68, Luka 22.54-55, 63-71, Yoni 18.13-14, 19-24

⁵³ E yi Yesu tongo, e siga a ra Saraxarali Kuntigi Singena banxini. Saraxarali kuntigine nun yamaan fonne nun sariya karamoxone yi e malan na. ⁵⁴ Piyeri yi bira a foxo ra, koni e yi tagi kuya, han Saraxarali Kuntigi Singena tande ma. A dexo kantan muxune fema teen xon e maxaradeni. ⁵⁵ Saraxarali kuntigine nun kitisa yamaan birin yi kata sereyana nde fendeni Yesu xili ma alogo e xa a faxes. Koni e mi sese soto. ⁵⁶ Muxu wuyaxi yi wulen seren ba Yesu xili ma, koni sereyane mi yi lanxi e bode ma.

⁵⁷ Muxuna ndee mon yi keli e wule sereni ito ba Yesu xili ma, e naxa, ⁵⁸ “Nxa a xuiin mexi nen a falama, a naxa, ‘N na Ala Batu Banxini ito kalama nen adamadiine naxan nafalaxi, n yi gbete ti soqe saxan bun ma, adamadiine mi naxan tiye.’ ” ⁵⁹ Koni hali ne fan, e sereyane mi lan e bode ma.

⁶⁰ Saraxarali Kuntigi Singen yi ti e birin yetagi, a Yesu maxadin, a naxa, “Muxuni itoe naxan falama i xun ma, na yabi mi i xon ba?” ⁶¹ Koni Yesu mi fala yo ti. Saraxarali Kuntigi Singen mon yi a maxadin, a naxa, “Alaa Muxu

Sugandixin nan i tan na ba, Duban Kanna a Diina?” ⁶² Yesu yi a yabi, a naxa, “A tan nan n tan na. Awa, e birin n tan Muxuna Dii Xemen toma nen dxi Ala Senbemaan yiifanna ma. E yi n famatxon to kundani keli kore.” ⁶³ Saraxarali Kuntigi Singen yi a domani bo, a naxa, “En mako mi fa sereya yo ma sonon! ⁶⁴ E bata a xuiin me a Ala rayelefuma. E mirixi a ma di?” E birin yi a yalagi, e naxa, a lan nen a xa faxes. ⁶⁵ Ndee yi e degen namini folo Yesu ma. E yi a yeen maxidi, e yi a bonbo, e naxa, “Nabiya falane ti!” Kantan muxune yi a suxu, e yi a bonbo.

Piyeri a me fena Yesu ra

Matiyu 26.69-75, Luka 22.56-62, Yoni 18.15-18, 25-27

⁶⁶ Piyeri yi dxi tanden ma waxatin naxan yi, Saraxarali Kuntigi Singena walike naxanla nde yi fa. ⁶⁷ A to Piyeri to a maxare, a yi a mato ki faji, a naxa, “I tan fan yi Yesu Nasareti kaan foxo ra.” ⁶⁸ Koni Piyeri yi a tandi, a naxa, “N mi a kolon i waxi naxan fala fe yi,” a siga tanden so deen na. Nayi, dontonna yi wuga. ⁶⁹ Walike naxanla to a to menni, muxun naxanye yi tixi na, a mon yi a fala ne xa, a naxa, “A tan muxuna nde nan ito ra.” ⁷⁰ A mon yi a matandi. Waxatidi danguxina, muxun naxanye yi tixi na, ne mon yi a fala Piyeri xa, e naxa, “A tan nde nan i tan fan na yati, amasoto Galile kaan nan i tan fan na.” ⁷¹ Nayi, Piyeri yi a kolon dangane ra, a yi a fala e xa, a naxa, “N mi xemeni ito kolon e naxan ma.”

⁷² Na waxatin yeteni dontonna mon yi wuga a firindeni, Yesu falan naxan ti, na yi rabira Piyeri ma, a naxa, “Benun dontonna xa wuga sanja ma firin, i a falama nen dxiorna ma saxan a i mi n kolon.” Nayi, a yi wuga folo.

15

E siga Yesu ra Pilati fema

Matiyu 27.1-2, 11-14, Luka 23.1-5, Yoni 18.28-38

¹ Subaxani saraxarali kuntigine nun yamaan fonne nun sariya karamɔxɔne nun kitisa yamaan birin yi a feen nagidi. E yi Yesu xidi, e yi a xali Pilati fema. ² Pilati yi a maxɔdin, a naxa, “Yahudiyane mangan nan i tan na ba?” Yesu yi a yabi, a naxa, “I bata a fala.” ³ Saraxarali kuntigine yi Yesu kansun fe wuyaxi ra. ⁴ Nanara, Pilati mɔn yi a maxɔdin, a naxa, “I mi e yabin ba? A mato, e bata i kansun fe wuyaxi ra.” ⁵ Yesu mi tin fala yo tiyε. Pilati yi kabε na ma kati!

E Yesu faxa feen nagidi

Matiyu 27.15-26, Luka 23.13-25, Yoni 18.39-19.16

⁶ E yi darixi nɛn kasorasa keden bejinɲε sali lɔxɔni, yamaan na naxan ma fe fala. ⁷ Na waxatini xɛmɛna nde yi na naxan yi xili Baraba, a yi kasoni e nun muxu murutɛxin naxanye keli mangan xili ma, e faxan ti. ⁸ Yamaan yi fa Pilati mafan, a xa a dari feen liga e xa. ⁹ Pilati yi e maxɔdin, a naxa, “E waxi a xɔn ma n xa Yahudiyane mangan bejin ε xa?” ¹⁰ Amasɔɔ a yi a kolon a saraxarali kuntigine Yesu soxi a yii xɔxɔlɔnyaan nan ma.

¹¹ Koni saraxarali kuntigine yi yamaan nadin, alogo Pilati xa Baraba nan bejin. ¹² Pilati mɔn yi falan ti yamaan xa, a naxa, “E naxan xilima fa fala a Yahudiyane mangana, n xa nanfe liga a ra?” ¹³ E yi sɔnxɔ, e naxa, “A gbangban wudin ma!” ¹⁴ Koni Pilati yi e maxɔdin, a naxa, “A fe ɲaxin mundun ligaxi?” Koni e sɔnxɔn yi siga gboε ayi, e naxa, “A gbangban!” ¹⁵ Pilati yi tin a xa yamaan nafan feen naba.

Nanara, a yi Baraba bejin e xa. A yi yamarin fi a Yesu xa bulan, e yi a gbangban wudin ma.

Sofane yi Yesu magele

Matiyu 27.27-31 Yoni 19.2,3

¹⁶ Yamana kanna sofane yi Yesu xali yamana kan banxini, sofane ganla birin yi e malan. ¹⁷ E yi doma mamiloxin nagodo a ma,* e wudi yii ɲali kanne dɛnbε kɔmɔtin na mangaya taxamasenna ra, e yi a so a xunna. ¹⁸ E yi lu a magele, e naxa, “I xɔnyε, Yahudiyane mangana!” ¹⁹ E yi tamina nde tongo, e lu a bɔnbε a xunna ma, e yi e dɛgen namini a ma, e yi e xinbi sin a yetagi, e a binya mageleni. ²⁰ E to yelin a magele, e doma mamiloxin ba a ma e mɔn yi a maxidi a gbee dugine yi. Na xanbi ra, e yi siga a ra a gbangbandeni wudin ma.

E yi Yesu gbangban wudin ma

Matiyu 27.32-44, Luka 23.26-43, Yoni 19.17-27

²¹ E yi lan xɛmɛna nde ra naxan yi xili Simɔn Sireni kaana, Aleksandire nun Rufu fafe. A yi kelima xɛɛn ma siga taani. E yi a karahan a xa Yesu faxa wudin tongo. ²² E yi siga Yesu ra han na yireni dɛnaxan xili Gologota, naxan bunna nɛɛn, “xun xɔri yirena.” ²³ E yi mirihi nun manpaan basanxin so Yesu yii alogo a xa a min, nde yi ba tɔrɔyaan na, koni a mi tin a rasuxε. ²⁴ Awa, e yi a gbangban wudin ma, e yi masɛnsenna ti lan a dugine yitaxun feen ma. ²⁵ E yi a gbangban wudin ma soge raxɛnxɛn waxatini. ²⁶ E yi a kansun kedin sɛbε fa fala “Yahudiyane Mangan nan ito ra.” ²⁷ E yi mujade firin gbangban wudine ma Yesu fema, keden a yi-ifanna ma, keden a kɔmɛnna ma.

²⁸ Kitabuna falan bata kamali nayi, a naxa, “A yate nɛn alo fe ɲaxi rabane.” ²⁹ Dangu muxune yi a makonbi e yi e xunni maxa,

* 15:17: Doma mamiloxin findixi mangane domaan na. E fa a mangayaan nan magelema.

e naxa, “Ee! I tan naxan Ala Batu Banxin kalama, i yi a ti soge saxan bun ma, ³⁰ awa, iki, godo i keli wudin kɔɛ ra, i yi i yetɛ rakisi!”
³¹ Saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne fan yi Yesu magele na kiini, e yi a fala e bode xa, e naxa, “A bata bonne rakisi, koni a mi nɔɛ a yetɛ rakise!” ³² Nxu xa Alaa Muxu Sugandixina, Isirayila mangan to gode iki keli wudin ma alogo nxu xa denkeleya a ma!”

Muxun naxanye yi gbangbanxi wudin ma a fɛma, ne fan yi a makonbi han!

Yesu faxa fena

Matiyu 27.45-56, Luka 23.44-49, Yoni 19.28-30

³³ Dimin yi so yiren birin xun na yanyi tagini han se din waxatin yi maso. ³⁴ Na waxatini, Yesu yi gbelegbele a kon xuini lengben, a naxa, “Eli, Eli, lama sabakitani?” Na bunna nɛɛn fa fala, “N ma Ala, n ma Ala, i n nabɛɛnxi nanfera?”†

³⁵ Muxuna ndee yi tixi na yi, na ndee yi a xuiin mɛ, e naxa, “Ɛ tuli mati, a Nabi Eli xilima!” ³⁶ E tan nde yi dugi dungin tongo, a siga a giyɛ, a sa a sin minse muluxunxini, a yi a so wudin xun na, a yi a ti Yesu xa. A yi a lan Yesu dɛɛn ma, a naxa, “A mame, nxu xa a to xa Nabi Eli a ragode keli wudin kɔɛ ra!”

³⁷ Yesu yi a xuini te fangan na, a faxa.

³⁸ Dugin naxan yi singanxi Ala Batu Banxin tagi, na yi bɔ firinna ra, fɔlɔ a xunna ma han a labena. ³⁹ Sofa Kuntigin naxan yi tixi wudin yetagi nun, na yi Yesu xuiin mɛ, a yi a faxa kiin to, a naxa, “Alaa Dii Xɛmɛn nan yi a ra yati!”

⁴⁰ Naxanla ndee yi tixi wulani, e a matoma. Mariyama Magadala kaan yi ne ye nun, e nun Mariyama, Yaki xuri nun Yose nga e nun Salome. ⁴¹ Ne nan yi biraxi a fɔxɔ ra Galile yamanani nun a malideni. Naxalan wuyaxi gbete

fan yi na naxanye fan fa a fɔxɔ ra Yerusalɛn taani.

Yesu maluxun fena

Matiyu 27.57-61, Luka 23.50-56, Yoni 19.38-42

⁴² Ninbanna bata yi a li. Yuma lɔxɔn nan yi a ra Matabu Lɔxɔn nan yi na xɔtɔn bode. ⁴³ Yusufu Arimate kaan yi fa, muxu gbeen nan yi a ra kitisane malanni, naxan fan yi Alaa mangayaan mamɛma, na yi susu sigɛ Pilati fɛma a maxɔdinden Yesu binbina fe ma. ⁴⁴ Pilati na mɛ waxatin naxan yi fa fala a Yesu bata faxa, a yi tɛɛna na falan na. A sofa kuntigin xili, a yi a maxɔdin xa Yesu bata faxa. ⁴⁵ Pilati to sofa kuntigina falan mɛ, a yi yamarin fi, a e xa Yesu binbin so Yusufu yii. ⁴⁶ Yusufu yi kasangenna sara, a yi a binbin nagodo, a yi a kasangen, a sa a maluxun gaburun na fanye kui gexini alo faran yili. Na xanbi ra, a gɛmɛ gbeen makutukutu gaburun dɛ ra. ⁴⁷ Mariyama Magadala kaan nun Mariyama bonna, Yose nga, ne yi a matoma e Yesu sa denaxan yi.

16

Yesu keli fena sayani

Matiyu 28.1-8, Luka 24.1-12, Yoni 20.1-10

¹ Matabu Lɔxɔn to dangu, Mariyama Magadala kaan nun Mariyama, Yaki nga nun Salome yi latikɔnɔnna sara alogo e xa sa a sa Yesu binbin ma. ² Xatin xɔtɔnni sogen te waxatini, e yi sigama gaburu dɛɛn na, ³ e yi e bode maxɔdin, e naxa, “Nde gɛmɛn makutukutuma, a yi a ba gaburun dɛ ra en xa?” ⁴ E fa e yeɛn nakeɛ, e yi a to a gɛmɛn bata yi makutukutu, a ba gaburun dɛ ra. Na gɛmɛn yi gbo han! ⁵ E yi so gaburun kui, e banxulan doma fixɛ kanna nde to dɔxi yiifanna ma, e gaxu kati!

⁶ A yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ nama gaxu, ɛ Yesu Nasarɛti kaan nan

† 15:34: Yaburi 22.2

fenma naxan gbangban wudin ma. A mi be, a bata keli sayani! E a sa be nin. ⁷ Koni ε siga, ε sa a fala a xarandiine nun Piyeri xa, ε naxa, ‘A sa ε lima Galile yamanani, ε sa a toma nen na yi, alo a fala ε xa kii naxan yi.’ ” ⁸ E kui fuxin yi siga e giye keli gaburun kui, e xuruxurunma. Koni e mi sese fala muxu yo xa amasoto e yi gaxuxi han!

Yesu yi mini kenenni Mariyama Magadala kaan xa

Matiyu 28.9-10, Yoni 20.11-18

⁹ Yesu to keli sayani xatin subaxani, a mini Mariyama Magadala kaan nan singe xa kenenni, a jinan soloferen kedi naxan foxo ra. ¹⁰ Mariyama yi sa na xibarun nali Yesu foxorabirane ma, naxanye yi wugama Yesu jan feen na. ¹¹ Awa, e to a me a Yesu niin mon bata bira a yi, a Mariyama bata a to, e mi la a ra.

Yesu yi a yete yita a xarandii firin na

Luka 24.13-35

¹² Na xanbi ra, Yesu yi a yete yita e tan muxu firinna nde ra kii gbete yi kiraan xon ma, e yi sigan tima burunna ra waxatin naxan yi. ¹³ E yi xete, e sa na fala bonne xa, koni e mi la e ra.

Yesu yi a xarandiine xe

Matiyu 28.16-20, Luka 24.36-49, Yoni 20.19-23, Kewanle 1.6-8

¹⁴ Na xanbi ra, Yesu yi mini kenenni xarandii fu nun kedenne xa, e yi e degema waxatin naxan yi. A yi e maxadi e denkeleyatareyaan nun e boje xodezeyana fe ma amasoto naxanye a to a niini, e mi la ne ra. ¹⁵ A yi a fala e xa, a naxa, “E siga dunuɲa yiren birin yi, ε n ma falan Xibaru Fapin kawandin ba daala birin xa. ¹⁶ Naxan na denkeleya, a rafu igeni, na kisima nen. Xa naxan mi denkeleya, na yalagima nen. ¹⁷ Naxanye na denkeleya, e taxamasenni itoe ligama nen n xinli: E jinanne kedima nen, e yi xui gbete nenene

fala, ¹⁸ e yi sapine suxu e yiine ra, e dabarin don, sese mi liga e ra. E yiin sama nen furetone ma, e yi e rakendeya.”

Yesu te fena ariyanna yi

Luka 24.50-53, Kewanle 1.9-11

¹⁹ Marigi Yesu yelin falan tiye e xa waxatin naxan yi, a te ariyanna yi a sa doxo Ala yiifanna ma. ²⁰ E yi siga kawandin badeni yiren birin yi. Marigin yi walima e xon, a yi a falan senbe so taxamasenne ra.

Luka Luka Yesu a Fe Xibaru Fajin Naxan Sebe

Marigi Yesu fɔxɔrabira naanin nan Yesu a taruxun nun a falane sebe Alaa Nii Sariɗanxin barakani: Matiyu, Maraka, Luka, e nun Yoni. Luka Kitabun yireni ito sebexi nen fɔ jɛɛ tonge saxan e nun suulun jɔxɔndɔn Yesu te xanbini kore xɔnna ma. Luka mi yi Yesu fɔxɔ ra a dunuɗa yi gidini. A denkeleya Yesu te xanbin nin kore xɔnna ma Xera Pɔli waxatini. Dandan tiin nan yi Luka ra, a yi lɔnnixi ki fajni. A siga nen Yesu a xarandiine fema Yerusalɛn taani, a yi Yesu a fe birin fɛsɛfɛsɛ alogo a xa dentɛge kamalixin sa dunuɗa muxune birin xa. A sebexi muxuna nde nan ma naxan xili, “Teyofili.” A kari mi kolonxi to, koni a xinla bunna nɛɛn fa fala “Ala Xanu Muxuna.” Han to, a mɔn sebexi ne nan ma naxanye bata Ala xanu.

Kitabun yireni ito Yesu bari kiin nan singe yɛbama, Mariyamaa diina. Yesu a dunuɗa yi gidini, a xaran wuyaxi ti nen a yamaan xa. A mɔn yi kabanako wuyaxi liga. Luka na nan yɛbama Ningila Yesu kui. Dɔnxɛn na, a Yesu a sayaan nan yɛbama e nun a keli fena sayani. Yesu texi ariyanna yi kii naxan yi, na fan yɛbaxi Kitabun yireni ito yi.

Kitabun yireni ito nan muxune malima alogo e xa a famu Yesu findixi Alaa Diin na kii naxan yi. Na feen sebexi Luka 1.34-35 kui. Ala mi findɛ diin sɔtɔ muxun na alo adamadiine diin sɔtɔn kii naxan yi. Ala Yesu daxi a nga kui nen alo a dunuɗa da a fala xuiin xɔn ma kii naxan yi. Ala nan a falaxi a xa da a nga kui, a yi da. Nayi, Yesu Fafe mi toxi dunuɗa yi. Xa a fafe mi toxi dunuɗa yi, a fafe findixi nde ra

nayi? Na feen ma, yamaan to a fafe a fe falama, e yi a fala fa fala Ala nan a fafe ra bayo a tan nan Yesu da a nga kui. Na nan Yesu findixi Alaa Diin na.

¹ N xɔyin Teyofili,*

Muxu wuyaxi bata seɓenla ti lan feene ma naxanye liga nxu yɛɛ xɔri. ² E feene yɛbaxi nen alo sereya kendɛne a fala e xa kii naxan yi, xabu a fɔlɔni, naxanye Alaa falan nalima. ³ Awa, n xɔyin Teyofili, n bata feni itoe xaran, n yi e fɛsɛfɛsɛ ki fajni xabu a fɔlɔni. N bata n miri a ma, n naxa, “A lan n xa a seɓe ki fajni, n yi a rasiga i ma.” ⁴ N ni ito ligaxi nen alogo i xa na feene birin jɔndin kolon i xaranxi naxanye ma.

Yoni bari feen yi fala

⁵ Ito birin fɔlɔxi Herode a man-gayaan waxatin nin Yudaya yamanani. Saraxaralina nde yi na, a xili Sakari naxan yi kelixi saraxarali Abiya bɔnsɔnni. A jaxanla yi xili Elisabeti. Na fan yi kelixi saraxarali Haruna bɔnsɔnna nin. ⁶ E firinna birin yi tinxin Ala yɛɛ ra yi, e yi Marigina yamarin nun a sariyan birin suxi. ⁷ Dii yo mi yi e yii nun, amasɔtɔ gbantan nan yi Elisabeti ra, e firinna birin bata yi fori han!

⁸ Lɔxɔna nde, Sakari a saraxarali wanla waxatin yi a li Ala xa, ⁹ e yi a sugandi masɛnsɛnna xɔn alo saraxaraline darixi a ra kii naxan yi, alogo a xa so Marigin Batu Banxin wusulan gandeni. ¹⁰ Yamaan yi malanxi tandeni Ala maxandideni wusulanna gan waxatini, ¹¹ nayi, Marigina malekan yi mini kenɛnni a xa, a ti wusulan ganden yiifanna ma. ¹² Sakari malekan to waxatin naxan yi, a kuisan, a gaxu. ¹³ Koni malekan yi a fala a xa, a naxa, “Sakari, i nama gaxu! Ala bata i xuiin mɛ, i ya jaxanla, Elisabeti dii xɛmɛn sɔtɔma nen i xa, i yi a xili

* 1:1: Teyofili: Muxu xinla na a ra naxan bunna nɛɛn, fa fala “Muxun naxan Ala xanuxi.”

sa Yoni. ¹⁴ I seƵwama nen, muxu wuyaxi fan yi seƵwa a bari feen na. ¹⁵ Amasoto a findima nen muxu gbeen na Marigin yetagi. A nama manpaan min, a nama dolo ma se yo min. A lugoma nen Alaa Nii Sarijanxin na xabu nga kui waxatin naxan yi. ¹⁶ A fama nen Isirayila kaan wuyaxi ra e Marigina Ala ma. ¹⁷ A sigama Marigina xerayaan na nen senbeni alo Nabi Eli† a liga kii naxan yi. A yi dii fafane bojen nafindi e diine ma. A yi muxu muruteƵxine masara, e miriyaan yi liga alo tinxin muxune, alogo a xa yamani ton Ala xa ki faji.”

¹⁸ Sakari yi a fala malekan xa, a naxa, “N na a kolonma di, fa fala jondi nan ito ra? N tan bata fori, n ma jaxanla fan bata fori.”

¹⁹ Malekan yi a yabi, a naxa, “Baraka Yibirila nan n tan na, naxan tima Ala yetagi. A tan nan n xexi i ma feni ito Xibaru Fajin nalideni i ma. ²⁰ Koni bayo i mi laxi n ma falan na, naxan sa kamalima a waxatini, i findima nen bobon na, i mi falan tima han na yi liga.”

²¹ Na waxatini, yamaan yi Sakari mamema. E yi kontofli bayo a bata yi bu Ala Batu Banxini. ²² Koni a to mini, a mi no falan tiye e xa, e yi a kolon fa fala a bata fe toon ti Ala Batu Banxini. A yi a yiin maliga e xa bayo a mi yi no falan tiye.

²³ A wali loxone jaxxina Ala xa, Sakari yi xete a konni. ²⁴ Na dangu xanbini, a jaxanla Elisabeti yi fudikan. Kike suulun, a mi mini tandeni. ²⁵ A yi a fala, a naxa, “Marigina ito nan ligaxi n xa, a bata tin a xa n ma yagin ba n ma n ma muxune tagi.”

Yesu bari feen yi fala

²⁶ Elisabeti kuiin kike senninna, Ala yi maleka Yibirila rasiga Galile taana nde yi naxan xili “Nasarati.” ²⁷ A falan ti sungutun

nasolonxin xa, xemena nde bata yi a masuxu naxan yi xili Yusufu, Manga Dawuda bonsonna muxuna nde nan yi na ra. Na sungutun nasolonxin yi xili nen Mariyama. ²⁸ Malekan yi fa a fema, a naxa, “SeƵwani i xa Ala fe fajin nagidixi i tan naxan ma. Marigina i xon!”

²⁹ Mariyama yi kuisan malekana falana fe ra, a yi a miri a xontonna bunna ma. ³⁰ Malekan yi a fala a xa, a naxa, “Mariyama, i nama gaxu amasoto Ala bata maragidi fajin fi i ma. ³¹ I fudikanma nen, i dii xemen soto, i yi a xili sa Yesu.† ³² A binyen sotoma nen, a xili bama nen a Kore Xonna Alaa Dii Xemena. Marigina Ala a findima nen mangan na alo a benba Dawuda yi kii naxan yi. ³³ A findima nen Yaxuba bonsonna mangan na habadan. A mangayaan mi janye mume!”

³⁴ Mariyama yi a fala malekan xa, a naxa, “Sungutun nasolonxin nan n tan na, ito ligama di nayi?”

³⁵ Malekan yi a yabi, a naxa, “Alaa Nii Sarijanxin godoma nen i ma, Kore Xonna Ala senben godoma nen i xun ma. Nanara, na dii sarijanxin xili bama nen a Alaa Dii Xemena. ³⁶ I ngaxakedenna Elisabeti fan fudikanna nan a ra iki. Hali a to bata fori, e yi a falama naxan ma a gbantana, na kuiin kike senninden na ra iki. ³⁷ Amasoto Ala no feen birin lige nen.”

³⁸ Mariyama naxa, “Marigina walikeen nan n tan na, Ala xa na liga n xa alo i bata a fala kii naxan yi.” Malekan yi keli a fema.

Mariyama yi siga Elisabeti fema

³⁹ Na xanbi ra, Mariyama yi a yiton mafuren, a siga taana nde yi Yuda yamanani, geya wuyaxi yi denaxan yi. ⁴⁰ A siga Sakari konni Elisabeti xontonden. ⁴¹ Elisabeti Mariyama xonton ti xuiin me waxatin naxan yi, diin yi a ramaxa

† 1:17: A mato Malaki 3.23-24 kui. ‡ 1:31: Heburu xuini.

Yesu xinla bunna nen, fa fala “Marakisi Tiina”

Elisabeti kui. Elisabeti yi lugo Alaa Nii Sarijanxin na. ⁴² A yi a fala ti xuini te, a naxa, “Baraka diin nan i tan na jaxanle tagi! I diin naxan fan sɔtɔma, baraka diin nan na ra! ⁴³ N binyen sifani ito sɔtɔxi di, n kanna nga xa fa n konni? ⁴⁴ Amasɔtɔ, n na i xɔntɔn ti xuiin me waxatin naxan yi, diin yi a ramaxa n kui sɛwani. ⁴⁵ Sɛwani i xa, i tan naxan laxi a ra fa fala Marigina falan kamalima nen.”

Mariyamaa betina

⁴⁶ Mariyama naxa, “N Marigin tantunma n bɔɓeni. ⁴⁷ N sɛwaxi n bɔɓeni n nakisimana Alaa fe ra. ⁴⁸ Amasɔtɔ a bata a xaxili lu n tan a walike magodoxin xɔn ma. Nanara, fɔlɔ iki ma han habadan, muxun birin a falama nen a baraka diin nan n tan na. ⁴⁹ Amasɔtɔ Ala Sɛnbɛmaan bata fe gbeen liga n xa.

A xinla sarijan.

⁵⁰ A kininkinin a yɛɛragaxu muxune ma

han mayixete mayixetene.

⁵¹ Ala bata a yiini bandun,

a yi waso muxune raxuya ayi

e nun e fe yitɔnxine.

⁵² Ala bata manga sɛnbɛ kanne ba e manga gbɛdene yi.

Naxanye e yɛte magodoxi, a yi ne yite.

⁵³ A kamɛtɔne ralugo fe fajin na.

A nafulu kanne yii seene jan.

⁵⁴ Ala layirin naxan xidi en benbane xa,

a mi jinanxi na ma.

⁵⁵ A yi a xaxili lu a hinanna xɔn ma Iburahima xa e nun a bɔnsɔnna birin han habadan!”

⁵⁶ Mariyama yi kike saxan ti Elisabeti fema. Na xanbi ra, a yi xete a konni.

Yoni Marafu Tiin bari fena

⁵⁷ Elisabeti dii bari waxatin yi a li, a yi dii xɛmen sɔtɔ. ⁵⁸ A dɔxɔ bodene nun a xabilan muxune yi a me a

Marigin bata kininkinin a ma, e yi sɛwa e bode xɔn ma.

⁵⁹ Diin barin lɔxɔ xunna, e fa a ra a banxulandeni, e yi a xili sama nen Sakari alo a fafe xinla kii naxan yi. ⁶⁰ Koni a nga naxa, “En-en de! A xili sama nen Yoni.”

⁶¹ E yi a fala a xa, e naxa, “Muxu yo mi i bɔnsɔnni naxan xili na kini.” ⁶² Nayi, e yi e yiin maliga a fafe xa, e yi a maxɔdin diin xinla ma.

⁶³ Sakari yi walaxan tongo, a yi a sɛbe, a naxa, “A xili nen Yoni.” E birin yi kabɛ kati! ⁶⁴ Na waxatin yeteni, Sakari yi nɔ falan tiye, a Ala tantun fɔlɔ. ⁶⁵ A dɔxɔ bodene yi gaxu kati! Muxune yi na feene falama Yudaya yamanan birin yi. ⁶⁶ Naxan birin a me, ne yi e miri, e maxɔdinna ti, e naxa, “Diini ito sa ligama di?” Amasɔtɔ e bata yi a yigbɛ kati, a Marigin sɛnbena a xun ma.

Sakari yi waliyiya falane ti

⁶⁷ Yoni Fafe Sakari yi lugo Alaa Nii Sarijanxin na, a yi waliyiya falane ti, a naxa,

⁶⁸ En Marigin tantun, Isirayilaa Ala!

Amasɔtɔ a bata fa,

a yi a yamaan mali,

a yi e xɔɔya.

⁶⁹ A bata Marakisi Tiin sɛnbɛmaan namini

a walikeɛn Dawuda bɔnsɔnni,

⁷⁰ alo a fala a nabi sarijanxine xɔn ma kii naxan yi

xabu waxati danguxine.

⁷¹ A layirin xidi

a a en xunbama nen en yaxune yii, e nun naxanye birin en najaxuxi.

⁷² A yi kininkinin en benbane ma, a yi a xaxili lu a layiri sarijanxin xɔn ma,

⁷³ alo a kɔlɔ en benba Iburahima xa kii naxan yi.

⁷⁴ A yi en xunba en yaxune ma.

A tin, en yi a batu bɔɓɛ xunbenli.

⁷⁵ A yi en findi a muxu sarijanxine nun tinxin muxune ra a yɛɛ ra yi en siin birin yi.

⁷⁶ N ma diina, e i xilima nen

a Kore Xonna Alaa nabina.
I sigama nen Marigin yee ra.

I kirani ton a xa.

⁷⁷ I yi kisi feen yita a yamaan na,
e yulubine yi xafari

⁷⁸ a kininkin gbeen barakani.

A tan nan a ligama en lu kenenni
alo sogen tematona.

⁷⁹ A yi muxune makenen

naxanye dxi dimini sayaan yee ra.

A yi bɔɛ xunbenla kiraan yita en
na.

⁸⁰ Awa, diin yi gboma, a yi senben
sotoma e nun xaxinla. A yi lu wu-
lani han a mini waxatin yi a li
kenenni Isirayila muxune xa.

2

Yesu yi bari

Matiyu 1.18-25

¹ Na waxatini, Romi Manga
Gbee Ogustu yi yamarin fi a
yamanan muxune birin xinla
xa sebe. ² Kiriniyusi yi yamana
kanyani Siriya yamanani waxatin
naxan yi, a sebe folon nan yi na ra.
³ Awa, muxune birin yi siga e taane
yi e xinle sebedeni.

⁴ Yusufu fan yi keli Galile
Nasareti taani, a siga Yudaya taana
nde yi naxan yi xili Betelimi,
Manga Dawuda sotaxi denaxan
yi. Yusufu yi siga na, amasoto
Dawuda bansonna nan yi a tan
fan na, ⁵ a siga a xili sebedeni e
nun Mariyama naxan yi masuxi a
xon jaxalandiyani. A fudi kanna
nan yi a ra. ⁶ E yi Betelimi yi
waxatin naxan yi, Mariyama dii
bari waxatin yi a li. ⁷ A yi a dii xeme
singen soto. A yi a mafilin dugini, a
yi a sa xuruseene balon sa seen kui
kulani amasoto e mi yigiya soto xɔɛ
yigiyadeni.

Yexee kantanne nun malekane fe

⁸ Yexee kantanna ndee yi na ya-
manani naxanye yi xima burunna
ra, e yi e yexee kantanna kɔɛen
na. ⁹ Marigina malekan yi mini

kenenni e xa, Marigina nɔɔn yi
godo e xun ma. E gaxu kati! ¹⁰ Koni
malekan yi a fala e xa, a naxa,
“E nama gaxu amasoto n faxi fena
nde Xibaru Fajin nan nalideyi e
ma, naxan findima sewa gbeen
na yamaan birin xa. ¹¹ Marakisi
Tiin bata soto e xa to kɔɛen na
Dawuda gbee taani. Alaa Muxu
Sugandixin na a ra! Marigin na a
ra! ¹² Taxamasenna ni ito ra e xa,
e diidin lima saxi nen xuruseene
balon sa seen kui kulani, a mafil-
inxi dugini.”

¹³ Na waxatin yeteni maleka
ganla yi keli kore, e fa malekan
boden fema, e yi Ala tantun, e naxa,

¹⁴ “Binyen xa fi Ala ma kore
xonna ma pon! Muxun naxanye
bata Ala kenen, ne xa bɔɛ xun-
benla soto dunuɔa yi.”

¹⁵ Malekane keli e fema waxatin
naxan yi, e xete ariyanna yi, yexee
kantanne yi a fala e bode xa, e
naxa, “En siga Betelimi yi, en sa
feni ito to naxan ligaxi, Marigin
naxan falaxi en xa.”

¹⁶ Nanara, e siga mafuren, e sa
Mariyama nun Yusufu li na, e di-
idin to saxi xuruseene balon sa
seen kui kulani. ¹⁷ Yexee kantanne
to diidin to, malekan falan naxan ti
e xa diidina fe yi, e yi na birin yeba.
¹⁸ Muxun naxanye birin e xuiin me,
ne yi kabɛ xuruse kantanne falan
ma. ¹⁹ Mariyama yi feni itoe birin
namara a xaxinla ma, a yi a miri ne
ma kati! ²⁰ Yexee kantanne yi xete, e
Ala tantunma, e a binya na feen na
e naxan toxi alo malekana a fala e
xa kii naxan yi.

Yesu xili sa fena

²¹ Lɔxɔ xun keden danguxina, di-
idin banxulan waxatin yi a li, e yi a
xili sa Yesu alo malekana a fala kii
naxan yi benun a xa bari.

E Yesu taxu Ala ra

²² E marasariyanna waxatin to
jan alo Musaa Sariya Kitabun
naxan falaxi lan dii bari feen

* 2:22: Na feen sebexi Saraxaraline 12.1-4 kui.

ma,* Yusufu nun Mariyama yi siga diidin na Yerusalen taani, e sa a taxu Marigin na. ²³ A seβexi Marigina Sariya Kitabuni, a naxa, “Dii xεmε singen birin xa rasarijan Marigin xa.”† ²⁴ E yi saraxan ba alo Marigina Sariya Kitabuna a falaxi kii naxan yi, a naxa, “ganba firin hanma kolokonde dii frin.”‡

²⁵ Muxuna nde yi Yerusalen taani nun, a xili Simeyɔn. Tinxin muxu tɔgɔndiyaxin nan yi a ra. A yi Ala mamεma Isirayila mali feen na. Alaa Nii Sarijanxin yi a yi. ²⁶ A bata yi a kolon Alaa Nii Sarijanxin xɔn ma fa fala a mi faxε fɔ a Marigina Muxu Sugandixin to. ²⁷ Alaa Nii Sarijanxin yi Simeyɔn nasiga Ala Batu Banxini. Yesu sɔtɔ muxune yi fa a ra Ala Batu Banxini, e xa a liga alo Sariya Kitabuna a fala kii naxan yi. ²⁸ Simeyɔn yi Yesu tongo, a yi a sa a kanke ra, a barikan bira Ala xa, a naxa, ²⁹ “Marigina, i bata i ya layirin nakamali n xa. Iki, i ya walikεen xa siga bɔɓe xunbenli ³⁰ amasɔtɔ n bata i ya kisi feen to, ³¹ i naxan yitɔnxi yamane birin yeε ra. ³² A tan nan findima kenenna ra siyane xa, a findima nen Isirayilaa binyen na, i ya yamana.”

³³ Simeyɔn falan naxan ti Yesu a fe yi, a nga nun a fafe yi kabε na ra. ³⁴ Simeyɔn yi duba a nga Mariyama xa, a naxa, “Ala bata diini ito yeβa, a yi Isirayila muxu wuyaxi halagi, a yi a wuyaxi rakisi. A findima nen taxamasenna ra koni muxu wuyaxi a matandima nen, ³⁵ a yi e miriya luxunxine ramini kenenni. Tɔrɔna i bɔɓen sɔxɔnna nen alo degema xenxena.”

³⁶ Nabi naxalanmana nde yi na nun, a yi xili Anna, Fanuweli a dii temena. A yi kelixi Aseri bɔnsɔnna nin. Naxalan fori gbeen nan yi a ra

naxan bata yi jεε solofere ti futuni nun, ³⁷ a jεε tonge solomasεε e nun jεε naanin ti kaɓa gileyani. A yi Ala Batu Banxini waxatin birin, a yi Ala batuma kɔεen nun yanyin na, a yi Ala maxande, a sunna suxu. ³⁸ Na waxatin yeteni, a fa, a barika bira Ala xa, a lu diina fe fale muxune xa naxanye yi Yerusalen taan xunba waxatin mamεma.

Xεte feen Nasarɛti yi

³⁹ Yusufu nun Mariyama to yelin feene birin nakamale alo Marigina Sariya Kitabuna a yamarixi kii naxan yi, e xεte Galile yamanani e taani Nasarɛti. ⁴⁰ Diidin yi gboma, a senben sɔtɔ, a fe kolonna yi dεfe. Alaa hinanna yi a yi.

Yesu dii jɔrɛna Ala Batu Banxini

⁴¹ Yesu sɔtɔ muxune yi sigama Yerusalen taani jεε yo jεε Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanli. § ⁴² Yesu sɔtɔn jεε fu nun firinna ti waxatin naxan yi, e siga sanla rabadeni alo e namunna kii naxan yi. ⁴³ Sanla jan waxatin naxan yi, e xεte e konni. Yesu yi lu Yerusalen taani, koni a sɔtɔ muxune mi yi a kolon. ⁴⁴ E yi e miri, a a yi yamaan ye, e ferijɛn sigan tiye. Na xanbi ra, e Yesu fen fɔlɔ e ngaxakedenne nun e xɔyine tagi. ⁴⁵ Koni e mi a to. Nanara, e xεte a fendeni Yerusalen taani. ⁴⁶ A soge saxandeni, e yi sa a to Ala Batu Banxini, a dɔxi Yahudiya karamɔxɔne tagi, a tuli matixi e ra, a e maxɔdinma. ⁴⁷ Naxan birin a xuiin me, ne yi kabε a xaxilimayaan yabine ma. ⁴⁸ A sɔtɔ muxune a to waxatin naxan yi, e kabε. A nga yi a fala a xa, a naxa, “N ma diina, i ito ligaxi nxu ra nanfera? Nxu nun i fafe bata yigitege e fendeni kati!”

† **2:23:** A mato Xɔrɔyaan 13.2 nun 13.12 nun 13.15 nun Yatene 18.15-16 kui. ‡ **2:24:** A mato Saraxaraline 12.8 kui. § **2:41:** Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nen Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kɔε kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xɔrɔyaan 12.1-13 kui.

⁴⁹ A yi e yabi, a naxa, “Ɛ n fenma nanfera? Ɛ mi a kolon fa fala a lan nen n xa lu n Fafe a banxini?”
⁵⁰ Koni a naxan fala e xa, e mi na famu.

⁵¹ Nanara, Yesu yi siga e fɔxɔ ra Nasareti yi, a yi e sagoon liga. A nga yi feni itoe birin namara a xaxinla ma. ⁵² Yesu yi xungbo, a xaxili sɔtɔ, a fe yi rafan Ala nun yamaan ma.

3

Yoni Marafu Tiina kawandina

Matiyu 3.1-12, Maraka 1.1-8,

Yoni 1.19-28

¹ Pɔnsi Pilati yi yamana kanyani Yudaya yamanani waxatin naxan yi, Romi Manga Gbeen Tiberi a mangayaan jɛɛ fu nun suulunna nan yi a ra nun. Herode fan yi kuntigiyani Galile yamanan xun na. A ngaxakedenna, Filipi fan yi kuntigiyani Iture nun Tirakoniti yamanane xun na. Lisanisa fan yi kuntigiyani Abileni yamanan xun na. ² Anasa nun Kayafa, saraxarali kuntigi singene nan yi ne fan na. Ala falan ti Sakari a dii xɛmɛn Yoni xa na waxatin nin wulani. ³ Yoni yi sigama Yurudɛn baan dɛ kawandi badeni, a naxa, “Ɛ xun xanbi so ɛ yulubine yi, ɛ rafu igeni, ɛ yulubine xafarima nɛn.” ⁴ Nabi Esayi a seɓe nɛn a Kitabun kui, a naxa, “Muxuna nde xuiin minima tonbonni,

a naxa, ‘Ɛ kirani tɔn Marigin yɛɛ ra, ɛ kirane matinxin a xa!

⁵ Ɛ folone birin naxutu, ɛ geyane nun yire matexine birin wuru.

Kira yidɔxine birin yi tinxin.

Kira jaxine birin yi malaxun.

⁶ Adamadiine birin kiɕi feen toma nɛn fata Ala ra!”* ”

⁷ Yamaan yi fa Yoni fema, a a xa e rafu igeni e tubi xinla ma Ala ma. A yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ tan saɓi bɔnsɔnne! Nde ɛ rakolonxi, ɛ xa ɛ gi Alaa xɔlɔn bun ma? ⁸ Ɛ kɛwanle xa a yita fa fala ɛ bata ɛ

xun xanbi so ɛ hakɛne yi. Ɛ nama ɛ miri fa fala, ɛ benban nan Iburahima ra. N xa a fala ɛ xa, Ala nɔɛ gɛmɛni itoe maxɛtɛ nɛn, a e findi Iburahima bɔnsɔnne ra! ⁹ Bunbin bata yitɔn wudi salenne sege feen na. Wudin naxan mi bogi faɓin tima, na segeɓa nɛn, a woli tɛɛni.”

¹⁰ Yamaan yi a maxɔdin, e naxa, “Nxu nanfe ligama na yi?”

¹¹ A yi e yabi, a naxa, “Doma firin naxan yii, a xa keden fi gbɛtɛ ma se mi naxan yii, donseen muxun naxan yii, a xa a yitaxun.”

¹² Mudu maxinla ndee yi fa alogo e xa rafu igeni e tubi xinla ma Ala ma, e yi a maxɔdin, e naxa, “Karamɔxɔ, nxu tan nanfe ligama?”

¹³ A yi e yabi, a naxa, “Ɛ nama seen maxili dangu a danna ra.”

¹⁴ Sofana ndee fan yi a maxɔdin, e naxa, “Nxu tan go? Nxu nanfe ligama?”

A yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ nama gbetin ba muxune yii fangan na hanma wuleni. Ɛ wasa so ɛ saranni.”

¹⁵ Yamaan yi e yigin sa fɔlɔ Yoni yi. E yi mirixi a ma fa fala Alaa Muxu Sugandixin na a ra.

¹⁶ Nanara, Yoni yi a fala e birin xa, a naxa, “N tan ɛ rafuma igen nin, koni naxan senben gbo n tan gbeen xa, na fama, n tan mi sa lan nɛn n findi a sankidi fulunna ra. Na ɛ rafuma Alaa Nii Sarijanxin nun tɛɛn nin. ¹⁷ A segedenna a yii, a maali fe, a yi a sa sagan kui, koni a se dagin sama nɛn tɛɛ tutareni!”

¹⁸ Yoni yi Alaa falan Xibaru Faɓin nali yamaan ma maxadi kii wuyaxi yi. ¹⁹ Koni Yoni yi Manga Herode sɔn jaxina fe fala, amasɔtɔ a bata yi a fafaxakedenna jaxanla Herodiyade futu e nun a mɔn bata yi fe jaxi wuyaxi liga. ²⁰ Herode mɔn yi fe jaxi gbɛtɛ liga naxan dangu bodene ra, a Yoni sa kasoon na.

* 3:6: Esayi 40.3-5

Yoni yi Yesu rafu igeni

Matiyu 3.13-17, Maraka 1.9-11,

Yoni 1.32-34

²¹ Yamaan birin yelin nafuyɛ waxatin naxan yi, Yesu fan yi rafu igeni. Yesu yi Ala maxandima waxatin naxan yi, kore xonna deɛn yi rabi, ²² Alaa Nii Sariɲanxin yi godo a ma ganba sawurani. Fala xuiin yi keli kore, a naxa, “N nafan Dii Xɛmɛn nan i tan na. I bata n kɛnɛn ki faɲi.”†

Yesu benbane fe

Matiyu 1.1-17

²³ Yesu to ɲɛɛ tonge saxan sɔto, a yi a wanla fɔlb. Yamaan yi mirixi a Yusufu a dii xɛmɛn nan a tan na.

Heli nan ma dii yi Yusufu ra,

²⁴ Mataha nan ma dii yi Heli ra,

Lewi nan ma dii yi Mataha ra,

Meliki nan ma dii yi Lewi ra,

Yanayi nan ma dii yi Meliki ra,

Yusufu nan ma dii yi Yanayi ra,

²⁵ Matahisa nan ma dii yi Yusufu ra,

Amosi nan ma dii yi Matahisa ra,

Nahun nan ma dii yi Amosi ra,

Esili nan ma dii yi Nahun na,

Nagagi nan ma dii yi Esili ra,

²⁶ Maati nan ma dii yi Nagagi ra,

Matahisa nan ma dii yi Maati ra,

Sɛmɛnni nan ma dii yi Matahisa ra,

Yoseke nan ma dii yi Sɛmɛnni ra,

Yoda nan ma dii yi Yoseke ra,

²⁷ Yohana nan ma dii yi Yoda ra,

Resa nan ma dii yi Yohana ra,

Sorobabeli nan ma dii yi Resa ra,

Selatili nan ma dii yi Sorobabeli ra,

Neri nan ma dii yi Selatili ra,

²⁸ Meliki nan ma dii yi Neri ra,

Adi nan ma dii yi Meliki ra,

Kosan nan ma dii yi Adi ra,

Elemadan nan ma dii yi Kosan na,

Eri nan ma dii yi Elemadan na,

²⁹ Yosuwe nan ma dii yi Ere ra,

Elisere nan ma dii yi Yosuwe ra,

Yorimi nan ma dii yi Elisere ra,

Mataha nan ma dii yi Yorimi ra,

Lewi nan ma dii yi Mataha ra,

³⁰ Simeyɔn nan ma dii yi Lewi ra,

Yuda nan ma dii yi Simeyɔn na,

Yusufu nan ma dii yi Yuda ra,

Yonan nan ma dii yi Yusufu ra,

Eliyakimi nan ma dii yi Yonan na,

³¹ Meleya nan ma dii yi Eliyakimi ra,

Mena nan ma dii yi Meleya ra,

Matata nan ma dii yi Mena ra,

Natan nan ma dii yi Matata ra,

Dawuda nan ma dii yi Natan na,

³² Yese nan ma dii yi Dawuda ra,

Obedi nan ma dii yi Yese ra,

Boosu nan ma dii yi Obedi ra,

Salimon nan ma dii yi Boosu ra,

Naxason nan ma dii yi Salimon na,

³³ Aminadabo nan ma dii yi Naxason na,

Rami nan ma dii yi Aminadabo ra,

Xesirɔn nan ma dii yi Rami ra,

Peresi nan ma dii yi Xesirɔn na,

Yuda nan ma dii yi Peresi ra,

³⁴ Yaxuba nan ma dii yi Yuda ra,

Isiyaga nan ma dii yi Yaxuba ra,

Ibrahimima nan ma dii yi Isiyaga ra,

Tera nan ma dii yi Ibrahimima ra,

Nahori nan ma dii yi Tera ra,

³⁵ Serugu nan ma dii yi Nahori ra,

Rehu nan ma dii yi Serugu ra,

Pɛlɛgi nan ma dii yi Rehu ra,

Eberi nan ma dii yi Pɛlɛgi ra,

Selaxa nan ma dii yi Eberi ra,

³⁶ Kayinan nan ma dii yi Selaxa ra,

Arapaxadi nan ma dii yi Kayinan na,

Semi nan ma dii yi Arapaxadi ra,

Nuhan nan ma dii yi Semi ra,

Lameki nan ma dii yi Nuhan na,

³⁷ Matusela nan ma dii yi Lameki ra,

Xenɔki nan ma dii yi Matusela ra,

Yarɛdi nan ma dii yi Xenɔki ra,

Mahalaleli nan ma dii yi Yarɛdi ra,

Kenan nan ma dii yi Mahalaleli ra,

³⁸ Enosi nan ma dii yi Kenan na,

Seti nan ma dii yi Enosi ra,

N Benba Adama nan ma dii yi Seti ra,

Ala nan N Benba Adama da.

† 3:22: A mato Yaburin 2.7 nun Esayi 42.1 kui.

4

Setana yi kata a xa Yesu ratantan

Matiyu 4.1-11, Maraka 1.12-13

¹ Yesu yi keli Yuruden baani a lugoxi Alaa Nii Sarijanxin na. Alaa Nii Sarijanxin yi siga a ra tonbonni. ² Yinna Manga Setana yi kata a xa Yesu ratantan soge tonge naanin. Yesu mi sese don na waxatini, sunna yi a suxu han!*

³ Yinna Manga Setana yi a fala a xa, a naxa, “Xa Alaa Dii Xemen nan i tan na, a fala gemeni ito xa, a xa findi burun na.”

⁴ Yesu yi a yabi, a naxa, “A sebexi Kitabuni, a naxa ‘Muxun mi balon donseen xan gbansan na.’† ”

⁵ Na xanbi ra, Yinna Manga Setana yi a tongo, a siga a ra, a dunuja mangayane birin yita a ra mafuren. ⁶ Awa, Yinna Manga Setana yi a fala a xa, a naxa, “N noon birin fima i ma nen e nun nafunli ito birin amasoto a birin taxuxi n tan nan na, muxun naxan na n kenen, n yi a so na yii. ⁷ Awa, xa i n batu, n ni ito birin fima nen i ma.”

⁸ Yesu yi a yabi, a naxa, “A sebexi Kitabuni, a ‘I xa i Marigina Ala binya, i yi a keden peen batu!’‡ ”

⁹ Na xanbi ra, Yinna Manga Setana yi Yesu tongo, a siga a ra Yerusalen taani, a yi a ti Ala Batu Banxin xun tagi, a yi a fala a xa, a naxa, “Xa Alaa Dii Xemen nan i tan na, tungan be, ¹⁰ amasoto a sebexi Kitabuni, fa fala, ‘Ala yamarin fima nen a malekane ma i ya fe yi alogo e xa i kantan,’ ¹¹ a mon yi a fala, a naxa, ‘e i tongoma nen alogo i nama i sanna din gеме yo ra.’§ ”

¹² Yesu yi a yabi, a naxa, “A sebexi, ‘I nama i Marigina Ala mato bunbani.’* ”

¹³ Yinna Manga Setana to yelin Yesu matoε kiin birin yi, a keli a fema han waxati gbete.

Yesu yi a wanla fɔɔ Galile

Matiyu 4.12-17, Maraka 1.14-15

¹⁴ Na xanbi ra, Yesu yi xete Galile yi, Alaa Nii Sarijanxin senbena a xun ma. A fe xibarun yi rali na yamanan birin yi. ¹⁵ A yi e xaran e salide banxine yi, e birin yi a tantun.

Nasarēti kaane yi e me Yesu ra

Matiyu 13.53-58, Maraka 6.1-6

¹⁶ Na xanbi ra, Yesu yi siga Nasarēti taani, a maxuruxi denaxan yi. Matabu Loxoni, a yi siga salide banxini alo a darixi a lige kii naxan yi. A keli, a ti xaran feen na. ¹⁷ E yi Nabi Esayi gbee Kitabun so a yii. A yi a rabi, a na yiren to a sebexi denaxan yi, a naxa,

¹⁸ “Marigina Niina n yi. A bata n sugandi, a n xa Alaa falan Xibaru Fajin nali yiigelitone ma. A bata n nasiga, a n xa xaroya feen kawandin ba suxu muxune xa, n yi danxutone yeen nabi. Naxanye noon bun ma, n ne xaroya. ¹⁹ N xa Marigina muxune xunba jeen nali.”†

²⁰ Yesu yi Kitabun nagali, a yi a so a suxu muxun yii, a doxo. Muxun naxanye birin yi salide banxini, ne yi e yeen ti a ra. ²¹ A falan ti fɔɔ e xa, a naxa, “To, n bata naxan xaran, ε yi a me, na bata kamali.”

²² E birin yi a sere ba, e kabε na fala fajine ma a naxanye ti e xa. E yi a fala, e naxa, “Yusufu a dii xemen xa mi ito ra ba?”

²³ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N laxi a ra yati, fa fala ε sandani ito sama n ma nen fa fala, ‘Seribana, i yetε rakendeya.’ ε mon a falama n ma nen fa fala, ‘Nxu feen naxanye mexi i ya fe yi Kaperunan yi, ne fan liga i gbee taani.’ ” ²⁴ Yesu mon

* 4:2: Yesu mi sese don: Na waxatini, muxun na yi sunna suxu, a mi yi donseen donma hali koεen na. Waxatina nde, e mon yi a jεnige e nama igen fan min hali koεen na. † 4:4: Sariyane 8.3 ‡ 4:8: Sariyane 6.13-14 § 4:11: Yaburin 91.11-12 * 4:12: Sariyane 6.16 † 4:19: Esayi 61.1-2

yi a fala e xa, a naxa, “N xa jɔndin fala ε xa, nabiin mi binyen sɔtε a kon taani mumε!”²⁵ A yi a fala, a naxa, “Ɖ tuli mati, jɔndin na a ra, ke jaxalan wuyaxi yi Isirayila muxune ye Nabi Eli waxatini. Na waxatini tulen mi fa jɛε saxan e nun a tagi, fitina kamεn yi so na yamanan birin yi.²⁶ Koni hali na Ala mi Nabi Eli rasiga e tan nde keden yo ma, fɔ ke jaxalan keden peen naxan yi Sarepata taani, Sidon yamanani.²⁷ Dogonfontɔ wuyaxi yi Isirayila muxune ye Nabi Elise waxatini, koni hali na keden pe, a mi kεndεya fɔ Naman, Siriya kaana.”†

²⁸ Muxun naxanye yi salide banxini, ne na mε waxatin naxan yi, e bɔjεn yi te.²⁹ E keli, e siga a ratuntunɛ taan fari ma han geyaan tintinna ra taan yi geyaan naxan fari, alogo e xa a radin lanbanni.³⁰ Koni a dangu yamaan tagi, a siga.

*Yinnan muxun naxan fɔxɔ ra
Maraka 1.21-28*

³¹ Na xanbi ra, Yesu yi siga Galile Kaperunan taani, a yamaan xaran denaxan yi Matabu Lɔxɔni.³² E birin yi kabε a xaran ti kiin ma amasɔtɔ a yi falan tima Ala senben nin.³³ Xεmεna nde yi salide banxini yinnan yi naxan fɔxɔ ra, yinna jaxina. A yi a xuini te, a gbelegebele, a naxa³⁴ “Ee! Yesu Nasareti kaana, i waxi nanse xɔn ma nxu yii? I faxi nxu halagiden nin ba? N na a kolon nde i ra. Alaa muxu sarijanxin nan i tan na.”

³⁵ Yesu yi yinnan yamari a sɔbεεn na, a naxa, “I dundu, xεtε xεmεni ito fɔxɔ ra.” Yinnan yi xεmεn nabira e birin yetagi, a xεtε a fɔxɔ ra, a mi sese jaxi liga a ra.

³⁶ Muxune birin yi kabε, e yi a fala e bode xa, e naxa, “Xaran sifan mundun ito ra? Xεmεni ito bata falan ti yinna jaxine xa nɔɔn nun senbeni, e xεtε muxune fɔxɔ ra!”

³⁷ Yesu a fe xibarun yi xuya ayi na yamanan birin yi.

*Yesu yi muxu wuyaxi rakεndεya
Matiyu 8.14-17, Maraka 1.29-34*

³⁸ Yesu yi keli salide banxini, a siga Simɔn konni. A yi a li Simɔn bitan gilεn fatin wolonxi a ma. E yi a fe fala Yesu xa.³⁹ A sa a ti a saden dεxɔn ma, a yi falan ti fati mawolonna xili ma, jaxanla yi kεndεya na waxatin yeteni, a yi keli a fɔlɔ wale e xa.

⁴⁰ Sogen godo waxatin naxan yi, furemane yi muxun naxanye birin yii, furen sifa wuyaxi, ne yi fa ne ra Yesu fεma. A yi a yiin sa e birin xun ma, a yi e rakεndεya.⁴¹ Ninanne fan yi muxun naxanye fɔxɔ ra, e yi ne ragbelegebele e falan ti e xɔn, e naxa, “Alaa Dii Xεmεn nan i tan na!” E xεtε muxu wuyaxi fɔxɔ ra.

Koni, a yi jinanne yamari a e nama falan ti, amasɔtɔ e yi a kolon a Alaa Muxu Sugandixin nan a tan na.

*Yesu yi kawandin ba
Maraka 1.35-39*

⁴² Subaxani, Yesu yi keli taani, a siga a danna yirena nde yi. Yamaan yi a fen fɔlɔ. E a to waxatin naxan yi, e kata e xa a makankan alogo a nama siga⁴³ koni a yi a fala e xa, a naxa, “A fεrε mi na fɔ n xa Alaa Mangayaan Xibaru Fajin nali taan bonne fan yi nεn amasɔtɔ Ala n xεxi na nan ma.”

⁴⁴ Nanara, a yi kawandin bama Yudaya yamanani salide banxine yi.

5

*Yesu yi a xarandii singene xili
Matiyu 4.18-22, Maraka 1.16-20*

¹ Lɔxɔna nde, Yesu yi tixi Gene-sareti Daraan dε, yamaan yi a yigbεtenma Alaa falan mεdeni,² a yi kunki firin to igen dε yeXe suxune bata yi keli naxanye kui e lu e yalane raxe.³ Yesu yi so Simɔn

† 4:27: A mato Mangane Firinden sora 5.1-14 kui.

ma kunkin kui, a yi a mafan, a xa a tutin igen xun ma ndedi. Yesu yi dɔxɔ kunkin kui, a yamaan xaran.

⁴ A yelin falan tiye waxatin naxan yi, a yi a fala Simɔn xa, a naxa, “Kunkin nasiga tilin yireni ε nun i lanfane xa yalane ragodo igeni, ε yeXen suxu.”

⁵ Simɔn yi a yabi, a naxa, “Nxu kannna, nxu bata wali kɔɛɛn na kati! Nxu mi sese suxu. Koni xa i bata a fala na kiini, n yalane ragodoma nen igeni.” ⁶ E to yalane ragodo igeni, e yeXe wuyaxi suxu han yalane yi lu yibɔɛ. ⁷ E lanfaan naxanye yi kunkin boden kui, e ne xili e malideni. E fa, e yi kunkin firinne birin nafe yeXen na han e godo fɔɔɔ igen bun ma. ⁸ Feen naxan liga, Simɔn Piyeri* na to waxatin naxan yi, a yi a xinbi sin Yesu bun ma, a naxa, “Marigina, i masiga n na amasɔto hake kannna nan n tan na!”

⁹ Gaxun yi a suxu a tan nun a lanfane birin na yeXe suxine fe ra ¹⁰ hali Yaki nun Yoni Sebede a dii xemene. Yesu yi a fala Simɔn xa, a naxa, “I nama gaxu, fɔɔɔ to ma, i fa muxune nan sɔtoma Ala xa alo i yi yeXen suxuma kii naxan yi.”

¹¹ E kunkine rate xareyaan na, e seene birin lu na, e bira Yesu fɔxɔ ra.

*Yesu yi dogonfontɔɔn nakendeya
Matiyu 8.1-4, Maraka 1.40-45*

¹² Yesu yi taana nde yi, xemena nde yi fa dogonfonna yi naxan fatin birin ma. A Yesu to waxatin naxan yi, a yi bira, a yetagin yi lan bɔxɔn ma, a yi a mafan, a naxa, “N kannna, xa i tin, i nɔɛ n nakendeye nen!”

* **5:8:** Muxune mɔn Piyeri ma a Pita. † **5:14:** dogonfontɔna: Alaa sariyan kui, dogonfontɔɔn mi yi daxa a xa so taani. A yi luma taan fari ma nen. Saraxaraline nan yi muxun fatin matoma a yi a fala, xa na kannna sarijan, hanma xa a mi sarijan. Muxu gbete mi yi a yiin dinje dogonfontɔɔn na, bayo na yi na kannna sarijana kalama nen. A mato Saraxaraline 13.45-46. Xa dogonfonna na ba muxun ma, fɔ a xa saraxan ba alogo a mɔn xa sarijan kii naxan yi, a fa so taani, a dɔxɔ a konni. A mato Saraxaraline sora 14. † **5:17:** Farisi muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. E tan nan e sɔbe so Musaa sariyan suxun ma dangu Yahudiyen bonne ra. E mɔn yi e benbane namunne suxuma kii xɔdexeni. E tan yi laxi malekane ra. E mɔn yi laxi a ra a muxune kelima nen sayani.

¹³ Yesu yi a yiin sa a ma, a naxa, “N bata tin, i xa kendeya!” Dogonfonna yi a bejin sasa! ¹⁴ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I nama a fala muxu yo xa, koni siga saraxaraliin fema, a xa i mato. Na xanbi ra, i saraxan ba i rasarijan feen na alo Musa a yamari kii naxan yi. Na findima seren na e xa.”†

¹⁵ Koni Yesu xinla yi xuya ayi na yiren birin yi. Yama gbeen yi fa a falan namɛdeni e nun e rakendeya feen na. ¹⁶ Koni a yi keli, a siga a danna, a yi Ala maxandi, alo a darixi a ra kii naxan yi.

*Yesu yi lebutenna rakendeya
Matiyu 9.1-8, Maraka 2.1-12*

¹⁷ Lɔxɔna nde Yesu yi xaranna tima, Farisi muxuna† ndee nun sariya karamɔxɔne yi dɔxi na yi, naxanye yi kelixi Galile nun Yuda taan birin yi e nun Yerusalen taani. Marigin senben yi Yesu yi a furetɔne rakendeya. ¹⁸ Muxuna ndee yi fa lebutenna ra a sa seni e yii. E kata, a e xa a raso banxini, alogo e xa sa a sa Yesu bun ma.

¹⁹ Koni yamaan yi gbo, e mi kira sɔto e yi a raso. Na nan a liga e te banxin fari e yinla raba mɛnni, e yi e nun a sa seen nagodo yamaan tagi Yesu yetagi. ²⁰ Yesu e denkeleyaan to waxatin naxan yi, a yi a fala xemene xa, a naxa, “N xɔyina, i yulubine bata mafelu.”

²¹ Sariya karamɔxɔne nun Farisi muxune yi e miri, e naxa, “Nde xemene ito ra naxan Ala rayelefuma? Muxu yo mi nɔɛ yulubine mafeluyɛ fɔ Ala keden peena!”

22 Yesu yi e miriyaan kolon. Nana, a fala e xa, a naxa, “E mirima fe sifani itoe ma nanfera?” 23 Nanse fala raxɔɔ, ‘Iyulubine bata mafelu’ hanma ‘Keli, i ya sa seen tongo, i sigan ti?’ 24 N na yitama ε ra nen nayi fa fala senbena n tan Muxuna Dii Xemen yii dunuɔa yi, n muxun mafelu a yulubine ra.” A yi a fala lebutenna xa, a naxa, “Keli, i ya sa seen tongo, i siga i konni!”

25 Xemen yi keli e birin yetagi, a yi a sa seen tongo, a siga a konni mafuren, a yi Ala tantun. 26 E birin yi kabε kati! E yi Ala tantun amasɔɔ e bata yi gaxu Ala yεε ra, e naxa, “En bata kabanako feen to to!”

Yesu yi Lewi xili

Matiyu 9.9-13, Maraka 2.13-17

27 Na xanbi ra, Yesu yi mini, a siga, a sa mudu maxinla nde to, a xili Lewi, a yi dɔxi mudu maxilideni. Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Bira n fɔxɔ ra.” 28 Lewi yi keli, a yi a seene birin lu na, a bira Yesu fɔxɔ ra.

29 Na xanbi ra, Lewi yi naxanaxani tɔn a banxini Yesu xa. Mudu maxili wuyaxi nun muxu gbeteɣe fan wuyaxi yi dɔxɔ e fema.

30 Farisi muxuna ndee nun sariya karamɔxɔna ndee yi falan ti Yesu a xarandiine fe yi, e yi e maxɔdin, e naxa, “Nanfera ε donseen donma ε yi ε min mudu maxinle nun hake kanne fema?”

31 Yesu yi e yabi, a naxa, “Muxun naxan kendε na maƙo mi seribaan ma fɔ furetɔne. 32 Amasɔɔ n mi faxi tinxin muxune xilideni fɔ hake kanne, alogo e xa e xun xanbi so e hakeɣe yi.”

Sun suxu feen maxɔdinna

Matiyu 9.14-17, Maraka 2.18-22

33 Muxuna ndee yi a fala Yesu xa, e naxa, “Yoni a xarandiine sunna suxuma yε yo yε, e yi Ala maxandi. Farisi muxune xarandiine fan na ligama. Koni i ya xarandiine donseen donma, e yi e min.”

34 Yesu yi e yabi, a naxa, “Naxalandi kanna nεma naxalandi tiine fema waxatin naxan yi, e sunε ba?§ Na mi ligε mumε! 35 Koni waxatina nde fama naxalandi kanna bama nen e yε, e sunna suxuma nen na waxatini.”

36 Yesu yi sandani ito fan sa e xa, a naxa, “Muxu yo mi nɔε dugi nenεn tongε, a yi a yibɔ, a dugi fonna betεren a ra.* Xa a na liga, a dugi nenεn kalama nen. Dugi dungi nenεn fan mi lanjε a fonna ma.

37 Muxun mi manpa nenεn se se sase fonna kui. Xa a na liga, manpa nenεn se sase fonna kalama nen, manpaan yi bɔxɔn, se sase fonna yi kala. 38 Koni manpa nenεn sama se sase nenεn nan kui! 39 Awa, muxun na manpa fonna min waxatin naxan yi, a nenεn mi fa rafan a ma sɔnɔn, a falama nen nayi, a naxa, ‘A fonna fan.’ ”

6

Matabu Lɔxɔna fe

Matiyu 12.1-8, Maraka 2.23-28

1 Yesu yi danguma xεena nde ma lɔxɔna nde yi, Matabu Lɔxɔni, a xarandiine yi sansi tɔnsɔnne ratorondon fɔɔ, e yi a tεrεxen e yiin kui, e a keɣen don. 2 Farisi muxuna ndee naxa, “E ito ligama nanfera? A mi daxa Matabu Lɔxɔni.”*

3 Yesu yi e yabi, a naxa, “E mi na xaranxi ba, kamεn Dawuda suxu waxatin naxan yi, e nun a fɔxɔrabirane naxan liga?† 4 A so nen Alaa banxini, a yi Alaa buru

§ 5:34: Naxalandi kanna: Yesu nan luxi alo naxalandi kanna sandani ito kui. A bunna nεen, fa fala muxune mi sunna suxuma sεwa waxatine yi. * 5:36: dugi nenεna: Yesu a sariya nenεn mi se Musaa sariya fonna ma. Sariya fonna mɔn mi se sariya nenεn ma. * 6:2: Farisi muxune namunne mi yi tinjε wali yo xa ke Matabu Lɔxɔni. Na feen seβexi Xɔrɔyaan 20.8-10 kui. Farisi muxune fena ndee saxi sariyan fari, e naxa, a hali muxu sɔxɔlexine mi yi maliyε na lɔxɔni. † 6:3: A mato Samuyli Singen 21.2-7 kui.

ralixin don, a yi nde so a muxune fan yii. Anu, a mi daxa muxun xa a don fɔ saraxaraline.”

⁵ Yesu mɔn yi a fala, a naxa, “N tan Muxuna Dii Xɛmɛn nan Matabu Lɔxɔn kanna ra.”

Xɛmɛ yii madɔnxina fe

Matiyu 12.9-14, Maraka 3.1-6

⁶ Yesu yi siga salide banxini Matabu Lɔxɔ gbɛtɛ yi, a sa e xaran. Xɛmɛna nde yi na naxan yifari ma yiin yi madɔnxi. ⁷ Sariya karamɔxɔna ndee nun Farisi muxuna ndee yi waxi a xɔn ma e xa Yesu tɔɲɛɛ. Nanara, e yi e yɛɛn ti a ra alogo e xa a kolon xa a muxun nakɛndɛyɛ Matabu Lɔxɔni. ⁸ Koni Yesu yi e miriyaan kolon. Nanara, a yi a fala xɛmɛn yi madɔnxin xa, a naxa, “Keli, i fa yamaan yɛtagi be.” Xɛmɛn yi keli, a ti e yɛtagi. ⁹ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N xa ε maxɔdin, Matabu Lɔxɔni, nanse daxa a xa liga, a ɲaxina xa a fajina? En yi muxun niin nakisi ba, xa en yi a halagi?” ¹⁰ A yi e birin mato, a yi a fala xɛmɛn xa, a naxa, “I yiini bandun.” A yi a liga na kiini, a yiin yi kɛndɛya.

¹¹ Koni e xɔlɔ kati, e naxan ligama Yesu ra e na fala e bode tagi.

Yesu yi xɛra fu nun firinne yɛba

Matiyu 10.1-4, Maraka 3.13-19

¹² Yesu yi siga geyaan fari, a sa Ala maxandi na waxatini, a xi Ala maxandɛ. ¹³ Kuye ba waxatin naxan yi, a yi a xarandiine xili, a fu nun firin yɛba e tagi, a yi ne xili sa xɛrane. ¹⁴ E xinle ni itoe ra, Simɔn, a naxan xili sa Piyɛri, e nun a ngaxakedenna Andire, e nun Yaki nun Yoni nun Filipi nun Barotolome nun ¹⁵ Matiyu nun Tomasi e nun Alifaa dii xɛmɛn Yaki, e nun Simɔn e naxan ma a “Yahudiya siya xanuna,”[†] ¹⁶ e nun Yaki a dii xɛmɛn Yudasi e nun Yudasi Isakariyoti naxan Yesu yanfa, a yi a so yiini.

[†] 6:15: Yahudiya siya xanuna: Muxun nan yi ne ra naxanye yi Romi kaane yengema alogo Isirayila kaane xa mini e nɔɔn bun ma.

Yesu yi yamaan mali

Matiyu 4.23-25

¹⁷ Yesu yi godo keli geyaan fari e nun a xɛrane, a ti lanbanni, e nun a xarandii wuyaxi. Yama gbeen yi na nun sa keli Yudaya yamanan yiren birin yi, e nun keli Yerusalɛn taani, e nun taan naxanye tixi fɔxɔ igen dɛxɔn ma, naxanye xili Tire e nun Sidɔn. Mɛn kanne yi fa a xuiin namɛdeni e nun e rakɛndɛyadeni e furen sifan birin ma. ¹⁸ Yinna ɲaxine bata yi naxanye tɔɔ ne fan yi fa e rakɛndɛyadeni. ¹⁹ Muxun birin yi kataxi, alogo e xa e yiin diɲɲɛ a ra, amasɔtɔ sɛnben yi min-ima ayi naxan yi e rakɛndɛyama.

Sɛwa kɛndɛna

Matiyu 5.1-12

²⁰ Yesu yi a xarandiine mato, a naxa, “Sɛwana ε tan yiiigelitɔne xa, amasɔtɔ ε gbeen nan Alaa Man-gayaan na!

²¹ Sɛwana ε xa, kamɛn naxanye ma iki amasɔtɔ ε lugoma nɛn ken! Sɛwana ε xa, naxanye wugama iki, amasɔtɔ ε gelema nɛn!”

²² “Yamaan na ε ɲaɲaxu waxatin naxan yi, e yi ε kedi, e yi ε konbi fa fala muxu ɲaxin nan ε tan na Muxuna Dii Xɛmɛna fe ra, sɛwana ε xa na yi. ²³ Na na liga waxatin naxan yi, ε xa sɛwa, ε yi ε bodon sɛwana fe ra amasɔtɔ barayi gbeen namaraxi ε xa ariyanna yi. Bayo e benbane nabine tɔɔ na kii nin.”

²⁴ “Koni nafulu kanne, gbalona ε yɛɛ ra amasɔtɔ ε bata yelin ε gbee ɲaxunna sɔtɛ ε siini.

²⁵ ε tan naxanye lugoxi iki, gbalona ε yɛɛ ra, amasɔtɔ kamɛna ε suxuma nɛn. ε tan naxanye gelema iki, gbalona ε yɛɛ ra, amasɔtɔ ε mɔnɛma nɛn, ε wuga.”

²⁶ “Muxun birin na ε xili fajin fala waxatin naxan yi, gbalona ε yeε ra amasoto e benbane a fala na kii nin wule nabine ma.”

*Iyaxune xanu
Matiyu 5.38-48*

²⁷ “Koni, naxanye n xuiin mema, n na falama ε xa nen. E ε yaxune xanu, naxanye bata ε rajaxu, ε xa fe fajin liga ne xa. ²⁸ E xa duba ε danga muxune xa. Naxanye ε toɔma, ε xa Ala maxandi ne xa. ²⁹ Naxan na i deen foxo kedenna garin a ma, bode foxo fan ti a xa. Xa muxuna nde i ya doma gbeen tongo, i xa tin a xa doma bun biran fan tongo. ³⁰ Naxan na i xandi seni, i xa na ki. Xa muxuna nde i yii seen tongo, i nama a maxodin na ra sɔnɔn. ³¹ I waxi muxune xa feen naxan naba i xa, na joxonna liga bonne xa.”

³² “Muxun naxanye bata ε xanu, xa ε ne nan tun xanu, ε barayin sotoɔma na yi di? Hali hake kanne fan muxun xanuma naxan bata e xanu! ³³ Muxun naxanye bata fe fajin liga ε xa, xa ε fe fajin liga ne nan tun xa, ε barayin sotoɔma na yi di? Hali hake kanne fan na ligama. ³⁴ Xa ε muxune nan tun dolima naxanye a fima, ε barayin sotoɔma na yi di? Hali hake kanne fan e bode dolima na kiini. ³⁵ Koni, ε tan xa ε yaxune xanu, ε fe fajin liga e xa. E muxune doli, ε nama ε miri se soto feen ma ne yi. E barayi gbee sotoɔma nen na yi. E ligama nen alo ε Fafe, Kore Xonna Ala. Amasoto a fe fajin ligama finsiriwanle nun muxu jaxine xa. ³⁶ E kininkinin alo ε Fafe Ala kininkininxi kii naxan yi.”

*E nama ε lanfane kewanle makiti
Matiyu 7.1-5*

³⁷ “E nama ε yete findi ε lanfane kewanle makiti muxun na, alogo Ala nama ε fan makiti. E nama bonne yalagi alogo Ala nama ε fan

yalagi. E muxune mafelu alogo Ala xa ε fan mafelu. ³⁸ E muxune ki alogo Ala xa ε fan ki. E yi liga seen nafexin soto na yi, a rafexina ken, a madeten, ε yi a sa ε dugi deni. E ligaseen naxan yatema bonne xa, Ala fan na yatema ε xa nen.”

³⁹ Yesu yi sandani ito sa e xa, a naxa, “Danxutɔɔn mi danxutɔɔn yii rasuxe, xa a na liga e firinna birin birama nen yinla kui. ⁴⁰ Xarandii mi gboε a karamoxo xa. Xarandii yo xarandii, a na yelin xaranna ra waxatin naxan yi, a ligama nen alo a karamoxona.”

⁴¹ “Nanfera jamadin naxan i adamadi boden yeen xon, i na toma, koni gbindonna naxan i tan yeen xon, i mi na toma? ⁴² I a falama i adamadi boden xa nanfera fa fala, ‘Yandi, tin n xa jamadin ba i yeen xon ma.’ Koni i mi na gbindonna toma i yete yeen xon ma ba? I tan nafigina, gbindonna ba i yete yeen xon ma singen, na xanbi ra i noε na jamadin toε nen, i yi a ba i adamadi boden yeen xon ma.”

*Wudin nun a bogina fe
Matiyu 7.16-20, 12.33-35*

⁴³ “Wudin fajin mi bogi jaxin tima, wudi jaxin mi bogi fajin tima. ⁴⁴ Wudin birin kolonma a bogin nan xon ma, i mi xode bogin bolonje wudi majalixin koe ra, i mi manpa bogin bolonje tansinna koe ra. ⁴⁵ Muxu fajin fe fajin nan naminima a muxu fajiyani. Muxu jaxin yi fe jaxin namini a muxu jaxiyani. Amasoto feen naxan muxun boɔneni, a na nan falama.”

*Banxi ti firinne fe
Matiyu 7.24-27*

⁴⁶ “E n xilima nanfera fa fala, ‘Marigina, Marigina,’ koni n naxan falama ε xa, ε mi na ligama? ⁴⁷ Naxan birin fama n fema, e yi n ma falane rame, e yi e suxu, n na muxune maligan yitama ε ra nen. ⁴⁸ A ligaxi nen alo naxan a banxin

ti, a yi yinla ge kati! Han a fanyen li a bun ma, a banxin ti fanyen fari. S Tulen yi fa, foyen yi fa, koni a mi a ramaxa amasoto a tixi ki faji. ⁴⁹ Koni muxun naxan bata n ma falane me, a mi e suxu, a ligaxi nen alo muxun naxan a banxin tiin boxon fari ma, a mi boxon ge alogo a xa a beten sa. Tulen fa waxatin naxan yi, a yi bira, a kala kiin yi jaxu ayi kati!”

7

Sofa kuntigina walikɛɛn nakɛndɛya fena
Matiyu 8.5-13

¹ Yesu yelin na falane birin tiye yamaan xa waxatin naxan yi, a siga Kapɛrunan yi. ² Romi kaa sofa kɛmen kuntigina nde yi na, a walikɛɛn naxan yi rafan a ma han, na yi furaxi, a yi fa luxi ndedi a xa faxa. ³ Na kuntigin Yesu a fe me waxatin naxan yi, a Yahudiya fonna ndee rasiga Yesu ma, e yi a mafan a a xa fa a walikɛɛn nakɛndɛya. ⁴ E fa Yesu mafan, e naxa, “A lan i xa xɛmeni ito mali ⁵ amasoto a bata en kon kaane xanu, a tan nan mon nxo salide banxin tixi.”

⁶ Yesu yi siga e boxo ra. E bata yi maso banxin na, kuntigin yi a xoyina ndee rasiga a faladeni a xa, e naxa, “Nkanna, i nama i yete toro. Na binyen mi lan n ma, i so n ma banxini, ⁷ na nan a ligaxi, n yi n miri n yete ma fa fala a mi lan n xa fa i fama. Falan ti tun, n ma walikɛɛn kɛndɛyama nen!” ⁸ N tan fan kuntigina ndee senben bun ma, koni sofane fan n bun ma. N na a falama na nde xa nen, n naxa, ‘Siga,’ a siga. N yi a fala nde gbete xa, n naxa, ‘Fa,’ a fa. N yi a fala n ma konyin xa, n naxa, ‘Ito liga,’ a na liga.”

⁹ Yesu na me waxatin naxan yi, a kabɛ, a yi a yeɛ rafindi e ma, a yi a fala yamaan xa a boxo ra, a naxa, “N xa a fala e xa, n munma

denkɛɛyaan sifani ito to singen hali Isirayila muxune ye!”

¹⁰ Xɛrane yi xete kuntigin konni, e yi a li a walikɛɛn bata kɛndɛya.

Yesu yi kapa gilena dii xɛmen nakeli sayani

¹¹ Na xoton bode, Yesu yi siga taana nde yi naxan xili Nayin. A xarandiine nun yama gbeen yi siga a boxo ra. ¹² A taan so deen li waxatin naxan yi, a sa binbi tine li. Kapa gilena dii xeme keden peen bata faxa. Muxu wuyaxi yi na jaxanla fama keli na taani.

¹³ Marigin na jaxanla to waxatin naxan yi, a kininkinin a ma kati, a yi a fala jaxanla xa, a naxa, “I nama wuga.” ¹⁴ A sa a yiin din binbin na, naxanye yi a xalima, ne yi ti. Yesu naxa, “Banxulanna, n na a falama i xa, keli, i ti!” ¹⁵ Faxe muxun yi keli, a falan ti folo. Yesu yi a raxete a nga ma mon.

¹⁶ Yamaan birin yi gaxu kati, e yi Ala tantun, e naxa, “Nabi gbeen bata mini kenenni nxu tagi! Ala bata fa, a yi a yamaan kisi!”

¹⁷ Muxune yi Yesu a fe xibarun me Yudaya nun a dexon yamanan birin yi.

Yoni Marafu Tiina xɛrane fe
Matiyu 11.2-19

¹⁸ Yoni a xarandiine yi feni ito birin fala a xa. Yoni yi muxu firin xili a fama, ¹⁹ a yi e rasiga Marigin fama, e yi a maxodin, e naxa, “Yoni yi naxan ma fe falama, fa fala a muxuna nde fama, i tan nan na ra ba, hanma nxu lan nxu xa muxu gbete nan legeden?”

²⁰ E fa Yesu fama waxatin naxan yi, e naxa, “Yoni Marafu Tiin nan nxu xexi i ma, a nxu xa i maxodin, fa fala a yi muxun naxan fa fe falama, na nan i tan na ba, hanma nxu lan nxu xa muxu gbete nan legeden?”

²¹ Na waxatin yeteni, Yesu yi muxu wuyaxi rakɛndɛya furen sifan birin ma e nun jinan jaxin

yi naxanye fəxə ra. A danxutə wuyaxi yεεn naba ayi. ²² Yesu yi Yoni a xεrane yabi, a naxa, “E xεtε, ε naxan toxi, ε yi a mε, ε sa na fala Yoni xa fa fala danxutəne seen toma, lεbutenne sigan tima, dogonfontəne kεndεyaan sətəma, tuli xərine falan mεma, faxa muxune kelima sayani, Alaa falan Xibaru Fajin nalima yiigelitəne ma. ²³ Naxan mi biran tantanni n ma fe yi, sεwan na kanna xa!”

²⁴ Yoni a xεrane siga waxatin naxan yi, Yesu yi Yoni a fe fala fələ yamaan xa, a naxa, “E siga nanse matodeyi tonbonni? Foyen sεxε ramaxan ba? ²⁵ Xa na mi a ra, ε siga nanse matodeyi? Xεmεn naxan maraberi baxi dugi fajin na ba? Koni, naxanye maraberi baxi na kini, ne manga banxine nin! ²⁶ Nayi, ε siga nanse matodeyi, nabiin ba? N xa a fala ε xa, ε bata nde to naxan gbo nabiin xa. ²⁷ Amasətə Kitabun bata Yoni a fe fala, a naxa, ‘Ala naxa: N nan n ma xεraan nasigama nεn i yεε ra, a yi kirani tən i xa.’* ” ²⁸ Yesu mən yi a fala, a naxa, “N xa a fala ε xa, muxun naxan birin bata bari a fələni, Yoni gbo ne birin xa. Koni naxan xurun e birin xa Alaa Mangayani, na gbo Yoni xa.”

²⁹ Yamaan nun mudu maxinle yi Yesu xuiin mε, e yi Alaa tinxinyaan falan suxu, bayo Yoni bata yi ne rafu igeni e tubi xinla ma Ala ma. ³⁰ Koni Farisi muxune nun sariya karaməxəne bata yi e mε Alaa fe ragidixine ra. E mi tin Yoni xa e rafu igeni.

³¹ “Awa, to muxune, n na e misalima nanse ra iki? E nun nanse maliga? ³² E luxi nεn alo diidin naxanye sabaan soma ləxə tideni. Bonne a falama bonne xa, e naxa, ‘Nxu bata xulenna fe ε xa, koni ε mi ε bodon. Nxu yi binbi wuga sigin sa koni ε mi wuga!’ ³³ Yoni Marafu Tiin yi fa, a sunna suxu, a mi manpaan min, koni ε naxa,

‘Ninanna a fəxə ra!’ ³⁴ N tan Muxuna Dii Xεmεn yi fa, n donseen don, n yi n min, koni ε naxa ‘Xεmεni ito mato! Fudimaan nun dələ minna nan a ra! Mudu maxinle nun hake kanne xəyin nan a ra!’ ³⁵ Koni naxanye Alaa fe kolonna suxi, ne jəndin yitama e kεwanle xən ma nεn.”

Yesu yi siga Farisi muxun konni

³⁶ Farisi muxuna nde yi Yesu xili a konni, alogo a xa fa a dεge a fεma. Nanara, Yesu yi siga a banxini, a sa a dεge a xən ma. ³⁷ Naxanla nde yi na taani, yalunden nan yi a ra. A yi a mε, a Yesu a dεgema na Farisi muxun konni. Nanara, a fa alabasita gemen muranna ra latikənənnə yi naxan kui. ³⁸ A ti Yesu san xanbi ra, a wugama, a Yesu sanna makun a yεεgen na. Na xanbi ra, a yi a sanna masugusugu a xun sεxεn na, a yi a sanna sunbu, a latikənənnə sugusugu a ma a binya feen na. ³⁹ Farisi muxun naxan Yesu xili, na ito to waxatin naxan yi, a yi a miri a yetε ma, a naxa, “Xa nabiin nan yati yi xεmεni ito ra nun, a yi a kolonma nεn nun, nde jaxanli ito ra naxan a yiin dinxi a ra. A yi a kolonma nεn nun a jaxanli ito yulubin gbo!”

⁴⁰ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Simən, n waxi a xən ma, n xa fena nde fala i xa.”

A yi a yabi, a naxa, “Karaməxə, awa, a fala n xa.”

⁴¹ Yesu naxa, “Xεmε firin yi na nun naxanye gbetin doli gbeti kanna ma, kedenna yi kεmε suulun tongo a yii, bonna yi tonge suulun tongo a yii. ⁴² E firinna sese mi a donla fi. Nama, a yi dijna e firinna birin ma donle ma. Na muxu firinna, mundun a xanuma dangu a lanfaan na?”

⁴³ Simən yi a yabi, a naxa, “N mirixi a ma, doli gbeen naxan ma.”

Yesu naxa, “I bata a yabi ki fajni.” ⁴⁴ Na xanbi ra, Yesu yi a yεε rafindi jaxanla ma, a yi a fala Simən xa,

* 7:27: Malaki 3.1 Xəryaan 23.20 fan mato.

a naxa, “I bata ɲaxanli ito to? N bata fa i ya banxini, i mi igen so n yii n yi n sanna maxa. Koni a tan bata n sanna maxa a yeegen na, a yi a masugusugu a xun seXen na. ⁴⁵ N fa waxatin naxan yi, i mi n nalan, koni xabu n fa a tan mi xadan n sanna sunbue. ⁴⁶ I mi turen so n yii n yi a sugusugu n xunna ra, koni a tan bata n sanna birin masugusugu latikənənna ra. ⁴⁷ N na a falama i xa nen nayi, fa fala ɲaxanli ito yulubi wuyaxine birin bata mafelu bayo a bata xanuntenya gbeen yita n na. Koni naxan bata mafelu ndedi, na a xanuntenyaan mayitama nen ndedi.”

⁴⁸ Na xanbi ra, Yesu yi a fala ɲaxanla xa, a naxa, “I bata mafelu i yulubine ra.” ⁴⁹ Muxun naxanye yi dɔxi na, ne yi a fala fɔlɔ e bode xa, e naxa, “Nde ito ra naxan yulubin mafeluma?”

⁵⁰ Koni Yesu yi a fala ɲaxanla xa, a naxa, “I ya denkeleyaan bata i rakisi, siga bɔɲe xunbenli.”

8

ɲaxanla naxanye Yesu fɔxɔ ra

¹ Na xanbi ra, Yesu yi siga taane nun banxidene yi, a sa Alaa Mangayaan Xibaru Fajin kawandin ba e xa. Xarandii fu nun firinne yi siga a fɔxɔ ra, ² e nun ɲaxanla ndee naxanye rakendeya ɲinan ɲaxine nun furene ma, ne nan xiliye itoe ra: Mariyama naxan xili Magadala kaana ɲinan solofere raxete naxan fɔxɔ ra e nun ³ Yoyana Herode a tande kuntigin Kusa a ɲaxanla, e nun Susana e nun ɲaxalan gbete wuyaxi. Ne nan yi Yesu nun a xarandiine malima e yete yii seene ra.

Sansi wonla fe sandana

Matiyu 13.1-9, Maraka 4.1-9

⁴ Yama gbeen yi e malan a fema, taa wuyaxi muxune yi fa. A yi sandani ito sa e xa, a naxa, ⁵ “Xe

biina nde yi mini, a siga a sansiin wolideni. A yi sansiin wolima waxatin naxan yi, ndee yi bira kiraan xɔn ma, yamaan yi dangune fari, xoline yi e don. ⁶ Ndee yi bira fanyen ma, bendε gbee mi yi denaxan yi. E to soli, e xara mafuren amasɔtɔ igen mi yi e bun ma. ⁷ Sansina ndee yi bira seXe ɲali kanne tagi e nun seXene yi gbo e bode xɔn ma, seXen yi e don. ⁸ Sansina ndee yi bira bɔxɔ fajini, e soli, e bogi, e keden kedenna birin yi kemε sɔtɔ.” A yelinxi na falε, a yi a fala, a naxa, “Xa tunla naxan xɔn, a feen mε, na xa a tuli mati.”

Sandane sa xunna

Matiyu 13.10-17, Maraka 4.10-12

⁹ Yesu a xarandiine yi a maxɔdin sandani ito bunna ma. ¹⁰ Yesu yi e yabi, a naxa, “Alaa Mangayaan wundo feene kolonna bata so ε yii, koni a falama bonne xa sandane nin alogo e xa e yeen ti, koni e nama a yigbe, e yi e tuli mati, koni e nama a famu.”*

Yesu yi sandan bunna yeBa

Matiyu 13.18-23, Maraka 4.13-20

¹¹ Yesu naxa, “Sandani ito bunna nan ito ra. Sansina, Alaa falan nan na ra. ¹² Sansiin naxanye bira kiraan xɔn ma, ne findixi muxune nan na naxanye Alaa falan mε koni Yinna Manga Setana yi fa, a yi a ba e bɔɲeni, alogo e nama denkeleya, e kisi. ¹³ Sansiin naxanye bira fanyen fari, ne findixi muxune nan na naxanye Alaa falan mε, e yi a suxu sewani, koni salen mi e bun ma. E denkeleya waxatidi tun, koni e na tɔrɔ waxatin naxan yi, e bama nen denkeleyani. ¹⁴ Sansiin naxanye bira seXe ɲali kanne tagi, ne findixi muxune nan na naxanye Alaa falan mε, koni dunuɲa xaminna nun nafulu feen nun yete rafan feene yi e kala, e mi bogin nayi e mɔ hali! ¹⁵ Sansiin naxanye

* 8:10: Esayi 6.9

bira bɔxɔ fɔɔɔni, ne findixi muxune nan na naxanye Alaa falan ma, e lu e bɔɔɔni sɔbɛɛn na, e yi a suxu, e tunnafan han a bogi, a mɔ.”

*Lɛnpun dɔxɔ fena seen bun ma
Maraka 4.21-25*

16 “Muxu yo mi lɛnpun nadɛɛ, a deben so a xun na, hanma a yi a raso saden bun ma, fɔ a xa a dɔxɔ se nan fari, alogo yamaan na so banxini waxatin naxan yi, e kɛnɛnna to. 17 Feen naxanye birin luxunxi, ne makɛnɛnma nɛn. Wundo feen birin kolonma nɛn, a yi mini kɛnɛnni.”

18 “E a liga ε yeren ma ε fe mɛ kiini, amasɔtɔ seen muxun naxan yii nde soma nɛn na yii, koni se mi muxun naxan yii hali a mirixi naxan di ma a yii, na bɛ a yii.”

Yesu nga nun a xunyɛne fe

Matiyu 12.46-50, Maraka 3.31-35

19 Yesu nga nun a xunyɛne yi fa a fɛma, koni e mi nɔ a masɔtɛ, amasɔtɔ yamaan yi gbo. 20 E yi a fala Yesu xa, e naxa, “I nga nun i xunyɛne tixi tandeni, e waxi i to feni.”

21 Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Naxanye Alaa falan namɛma, e yi a suxu, n nga nun n xunyɛne ne nan na.”

Yesu yi foye gbeen nati

Matiyu 8.23-27, Maraka 4.35-41

22 Lɔxɔna nde Yesu nun a xarandiine yi so kunkin kui, a yi a fala e xa, a naxa, “En dangu daraan bode fɔxɔn na.” Nayi, e siga. 23 E yi sigama waxatin naxan yi, Yesu yi xi kunkin kui. Foye gbeen yi keli daraan xun ma. Kunkin yi rafe fɔɔ igen na, na yi magaxu han! 24 Xarandiine yi fa Yesu fɛma, e yi a raxulun, e naxa, “Nxu kannna, nxu kannna, nxu faxamaan ni i ra!”

Yesu yi keli, a falan ti foyen nun igen mɔrɔnne xili ma,† e yi e raxara. 25 A yi a fala a xarandiine

xa, a naxa, “E mi dɛnkeleyaxi ba?” Koni e kabɛ, e gaxu. E yi a fala e bode xa, e naxa, “Muxun sifan mundun ito ra? A bata igen nun foyen yamari, e yi a falan suxu ken!”

Yesu yi muxun nakɛndɛya yinnane naxan fɔxɔ ra

Matiyu 8.28-34, Maraka 5.1-20

26 E dangu Gadara yamanani naxan Galile yamanan yetagi. 27 Yesu ti bɔxɔni waxatin naxan yi, muxuna nde yi fa a ralan keli na taani yinna ɔaxin yi a fɔxɔ ra. A bata yi bu a mi domain nagodo a ma, a mi yi tinɔɛ dɔxɛ a konni fɔ a dɔxɔ bilingan yireni. 28 A to Yesu to, yinnan yi a rasɔnxɔ kati, a yi a sa Yesu bun ma, yinnan yi falan ti a xɔn a xui yitexin na, a naxa, “Yesu, Kore Xɔnna Alaa Dii Xɛmɛna, i waxi nanse xɔn ma n tan xa? Yandi, i nama n ɔaxankata!” 29 Amasɔtɔ Yesu bata yi yinna ɔaxin yamari a xa xɛtɛ xɛmɛn fɔxɔ ra, a bata yi naxan suxu xabu waxati xunkuye. E yi a yiine nun a sanne xidima yɔɔnxɔnna nan na. Koni a yi a xidi seene bolonma nɛn, yinnan yi a rayaya ayi burunna ra.

30 Yesu yi yinnan maxɔdin, a naxa, “I xili di?” A yi a yabi, a naxa, “N xili nɛn ‘Ganla.’ ” Amasɔtɔ yinna wuyaxi bata bira a fɔxɔ ra. 31 Yinnane yi Yesu mafan a nama e rasiga yili ɔaxin na.

32 Xɔsɛ kuru gbeen yi na dɛxɔn ma nun, e yi e dɛgema geyaan na, yinnane yi Yesu mafan, a xa tin a yi e rasiga xɔsɛne fɔxɔ ra. A tin e xa. 33 Nanara, yinnane yi xɛtɛ xɛmɛn fɔxɔ ra, e siga xɔsɛne fɔxɔ ra. Xɔsɛ kurun yi godo a giyɛ geyaan na, e sa faxa darani. 34 Muxun naxanye yi xɔsɛne kantanna, ne to na feen to, e yi siga e giyɛ, e sa na feen xibarun nali taan nun banxidɛne yi. 35 Muxune yi siga na feen matodeni, e yi fa Yesu fɛma, e

† 8:24: Igen mɔrɔnne: alo foyen na so igeni.

xεmεn li dɔxi a fεma yinnane xεtε naxan fɔxɔ ra, domaana nagodoxi a ma, a bata xaxinla sɔtɔ. E birin yi gaxu. ³⁶ Yinnane xεtε xεmεn fɔxɔ ra kii naxan yi, muxun naxanye na to, e na fala bonne xa. ³⁷ Gadara kaane birin yi a fala Yesu xa, a xa siga amasɔtɔ e birin bata yi gaxu kati! Nanara, Yesu yi so kunkin kui, a siga. ³⁸ Yinnane xεtε xεmεn naxan fɔxɔ ra, na yi Yesu mafan, a naxa, “Tin n xa siga i fɔxɔ ra.” Koni Yesu yi a raxεtε, a naxa, ³⁹ “Siga i konni, Ala bata naxan liga i xa, i sa na yεba.” Yesu naxan ligaxi a xa, a sa na rali taan birin ma.

*Yesu yi muxu firin nakendeya
Matiyu 9.18-26, Maraka 5.21-43*

⁴⁰ Yesu xεtε daraan bode fɔxɔn na waxatin naxan yi, yamaan yi a ralan amasɔtɔ e birin yi a legedenna. ⁴¹ Xεmεna nde yi fa naxan yi xili Yirusu, salide banxin kuntigin nan yi a ra. A yi bira Yesu sanna bun ma, a yi a mafan, a xa siga a konni ⁴² amasɔtɔ a dii tεmε keden peen yi faxa feni. A sɔtɔn bata yi jεε fu nun firin ti. Yesu sigama Yirusu fɔxɔ ra waxatin naxan yi, yamaan yi a yigbeten han! ⁴³ Naxanla nde yi na yi, jaxalan furen yi a ma xabu jεε fu nun firin. A bata yi a yii seen birin so seribane yii, koni muxu yo mi nɔ a rakendeyε. ⁴⁴ A fa yamaan tagi Yesu xanbi ra, a yi a yiin din Yesu a doma lenben na, a kendeya mafuren! ⁴⁵ Yesu yi maxɔdinna ti, a naxa, “Nde a yiin dinxi n na?” Muxun birin yi a tandi, koni Piyeri yi a fala, a naxa, “N kanna, yamaan tixi i rabilinni, e bata i yigbeten.” ⁴⁶ Koni Yesu naxa, “Muxuna nde bata a yiin din n na yati, n bata a kolon amasɔtɔ senbena nde bata mini n yi.” ⁴⁷ Naxanla yi a to fa fala a bata mini kenenni. Nayi, a fa, a xuruxurunma, a yi a sa Yesu bun ma yamaan birin yetagi. A a yiin dinxi Yesu ra feen naxan ma, a na fala a xa, e nun a kendeyaxi kii

naxan yi mafuren! ⁴⁸ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “N ma dii tεmεna, i ya denkeleyaan bata i rakendeya. Siga bɔjε xunbenli.”

⁴⁹ Yesu na falama waxatin naxan yi, xeraan yi fa sa keli salide banxin kuntigina banxini, a yi a fala Yirusu xa, a naxa, “I ya dii tεmεn bata faxa, i nama Karamɔxɔ tɔrɔ sɔnɔn.” ⁵⁰ Yesu yi na mε, a yi a fala Yirusu xa, a naxa, “I nama gaxu, i denkeleya tun, a kendeyama nen.”

⁵¹ Yesu na li waxatin naxan yi, a mi tin muxu yo xa so a fɔxɔ ra fɔ Piyeri nun Yoni nun Yaki, e nun diidina nga nun a fafe. ⁵² Muxune birin yi wugama, e gbelegbelema diidina fe ra. Yesu naxa, “E nama wuga, diidin mi faxaxi, a xiin nen tun!”

⁵³ E birin yi gele a ma amasɔtɔ e yi a kolon yati, fa fala diidin bata faxa! ⁵⁴ Koni Yesu yi a suxu a yiin ma, a yi a xili, a naxa, “Diidina, keli!” ⁵⁵ A niin yi xεtε ayi, a keli mafuren! Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E donseen so a yii.” ⁵⁶ A sɔtɔ muxune yi kabε, koni Yesu yi e maxadi, a naxa, “Feen naxan ligaxi, ε nama na fala muxu yo xa.”

9

*Xera fu nun firinne xe fena
Matiyu 10.5-15, Maraka 6.7-13*

¹ Yesu yi a xarandii fu nun firinna xili, a senben so e yii alogo e xa jinanne kedi, e furetɔne rakendeya. ² A yi e rasiga, a e xa sa Alaa Mangayaan kawandin ba, e furetɔne rakendeya. ³ A yi a fala e xa, a naxa, “E nama siga sese ra ε yii sigatini. E nama siga dungari ra ε yii, ε nama siga bɔnduli ra ε yii, hanma donsena hanma gbetina. E nama siga doma firin na ε ma. ⁴ E na yigiya denaxan yi, ε xa lu menni han ε keli waxatini na taani. ⁵ Xa muxε mi ε yisuxu taan naxan yi, e keli na taani, ε yi ε sanne rakunkun

ε na gbangbanna ba ε sanne ra,* na yi findi sereyaan na e xa.”

⁶ Xarandiine yi siga banxidene birin na, e sa Yesu a fe Xibaru Faɓin kawandin ba, e yamaan nakendeɣa yiren birin yi.

Manga Herode kuisan fena

Matiyu 14.1-12, Maraka 6.14-29

⁷ Herode, Galile mangan yi feni itoe birin me, a kuisan kati! Amasoto ndee naxa, “Yoni Marafu Tiin bata keli sayani!” ⁸ Bonne naxa, a Nabi Eli bata mini kenenni. Koni bonne naxa, a nabi fonna nde nan kelixi sayani. ⁹ Manga Herode naxa, “N bata yi Yoni xunna sege a de nun. Koni muxun mundun ito ra, n naxan ma fe mema?” Awa, a yi kata Yesu to feen na.

Yesu yi muxu wuli suulun dege

Matiyu 14.13-21, Maraka 6.30-44, Yoni 6.1-14

¹⁰ Xerane to xete, e naxan birin liga, e na yeba Yesu xa. A siga e ra a foxo ra a danna taana nde yi naxan xili Betasada. ¹¹ Yamaan na me waxatin naxan yi, e siga a foxo ra. A yi e yisuxu, a yi Alaa Mangayana fe fala e xa. Naxanye yi waxi kendeɣa xon ma, a yi ne rakendeɣa.

¹² Sogen godo foxina, xarandii fu nun firinne yi fa a fema, e naxa, “Yamaan beɓin alogo e xa no sigɛ banxidene ra e nun xene ma naxanye en nabilinni, e yi donseen nun e yigiyaan soto menne yi, bayo en burunna nan na be.”

¹³ Koni Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E tan yeteen xa donseen so e yii.”

E yi a yabi, e naxa, “Naxan nxu yii, buru xun suulun e nun yexe firin. I waxi a xon ma nxu xa donseen sara yamani ito birin xa di?”

¹⁴ Xemene gbansanna, muxu wuli suulun joxon nan yi e ra.

Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “E yamaan nadxo tonge suulun suulun yeen ma.”

¹⁵ Xarandiine yi na liga, e yi e birin nadxo. ¹⁶ Yesu yi buru xun suulunne nun yexe firinne tongo, a yi a yeen nate kore, a barikan bira Ala xa, a yi e yigira, a yi e so a xarandiine yii, e yi e yitaxun yamaan na. ¹⁷ E birin yi e dege, e lugo ken! Xarandiine yi deben fu nun firin nafe a dungi donxene ra.

Piyeri a falana Yesu a fe yi

Matiyu 16.13-19, Maraka 8.27-29

¹⁸ Loxona nde Yesu yi Ala maxandima a kedenna a xun xon ma, a xarandiine yi fa a fema, a yi e maxodin, a naxa, “Yamaan naxa, a nde n tan na?”

¹⁹ E yi a yabi, e naxa, “Ndee naxa, a Yoni Marafu Tiin nan i tan na. Ndee naxa, a Nabi Eli nan i tan na, koni ndee fan naxa, a nabi fonna nde nan kelixi sayani.”

²⁰ Yesu mon yi e maxodin, a naxa, “E tan go, e naxa a nde n tan na?”

Piyeri yi a yabi, a naxa, “Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na!”

Yesu yi a sayana fe fala

Matiyu 16.20-28, Maraka 8.30-9.1

²¹ Awa, Yesu yi a xarandiine yamari, a e nama na fala muxu yo xa. ²² A mon yi falan ti, a naxa, “A fere mi na fo n tan Muxuna Dii Xemen xa toro wuyaxi soto. Yamaan fonne nun saraxarali kuntigine nun sariya karamoxone e mema n na nen, e yi n faxa, a soge saxandeni n keli sayani.”

²³ A yi a fala e birin xa, a naxa, “Xa muxu yo waxi bira feni n tan foxo ra, fo a xa a me a yete ra, a yi a faxa wudin† tongo loxo yo loxo, a bira n foxo ra. ²⁴ Amasoto naxan na wa a niin nakisi feni, a bonoma ayi

* **9:5:** E sanne rakunkun feen findixi taxamasenna ra naxan a yitama fa fala na taan goron yo mi luxi xerane xun ma hali e gbangbanna mi luxi e sanna ra. † **9:23:** Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxa. Ito bunna neen, fa fala fo Yesu a xarandiine xa e wekile sayaan na Yesu foxo ra.

nɛn. Koni naxan bɔnɔma a niini n tan ma fe ra, na kisima nɛn. ²⁵ Hali muxun dunuɲa birin sɔtɔ, koni xa a bɔnɔ a niini habadan, na nanse fanma a ma? ²⁶ Xa muxun yagi a tiye n tan nun n ma fe falana fe ra, Muxuna Dii Xɛmɛn fan yagima nɛn na kanna fe ra a na fa a binyeni waxatin naxan yi e nun a Fafe Alaa binyena e nun maleka sariɲanxine. ²⁷ N xa ɲɔndin fala ε xa, ndee be, ne mi faxε fɔ e Alaa Mangayaan to.”

Yesu a nɔrɔna fe

Matiyu 17.1-8, Maraka 9.2-8

²⁸ Yesu yelin feni itoe fale waxatin naxan yi, lɔxɔ xun keden ɲɔxɔn danguxina, a Piyeri nun Yoni nun Yaki tongo, e siga a fɔxɔ ra geyaan fari Ala maxandideni. ²⁹ A yi Ala maxandima waxatin naxan yi, a yetagin kɛɲaan yi masara, a domaan yi fixa ayi alo kuyen na a ɲinna masɔxɔn! ³⁰ Na waxatini, muxu firin yi mini kɛnɛnni, Nabi Musa nun Nabi Eli, e falan ti a xa. ³¹ E yi nɔrɔxi. E yi Yesu faxa feen fala a xa naxan yi kamalima Yerusalɛn taani. ³² Piyeri nun a lanfane yi xima, koni e xulun, e Yesu a nɔrɔn to e nun xɛmɛ firin yi tixi a dɛxɔn ma. ³³ Na muxune kelima Yesu fɛma waxatin naxan yi, Piyeri yi a fala a xa, a naxa, “Nxu kanna, a lanxi bayo nxu be yi. Nxu xa gage saxan ti be yi, i gbeen keden, Nabi Musa gbeen keden, Nabi Eli gbeen keden.” A mi yi a kolon a naxan falama.

³⁴ A falan tima waxatin naxan yi, kundaan yi godo e xun ma, xarandiine yi gaxu. ³⁵ Fala xuiin yi keli kundani, a naxa, “N ma Dii Xɛmɛn nan ito ra, n bata naxan sugandi, ε tuli mati a xuiin na!”

³⁶ Fala xuiin dan waxatin naxan yi, Yesu keden peen yi lu na yi. Xarandiine yi e dundu feni ito birin ma, e feen naxanye toxi, e mi ne fala muxu yo xa na waxatini.

Yinnan yi diidin naxan fɔxɔ ra

Matiyu 17.14-18, Maraka 9.14-27

³⁷ Na xɔtɔn bode e godo keli geyaan fari, yama gbeen yi Yesu ralan. ³⁸ Xɛmɛn yi a xuini te yamaan tagi, a naxa, “Karamɔxɔ, n ni i mafanma, i xa n ma dii xɛmɛ keden peen mato. ³⁹ Yinnan na keli a ra, a gbelegbelema nɛn mafurɛn, a xuruxurun, a yi a rabira, a dɛ xunfanna yi lu mine, a mi a beɲinma xulɛn fɔ a na a tɔrɔ kati! ⁴⁰ N bata i ya xarandiine mafan, alogo e xa a kedi a fɔxɔ ra, koni e mi nɔxi a kedε.”

⁴¹ Yesu yi a yabi, a naxa, “Ee! E tan dɛnkɛlyatarene nun tinxintarene, n xa lu ε fɛma han waxatin mundun yi? N diɲama ε xa han waxatin mudun yi?” A yi a fala xɛmɛn xa, a naxa, “Fa i ya diin na be.”

⁴² Diidin fama waxatin naxan yi, yinnan yi a raxuruxurun, a yi a rabira bɔxɔni. Yesu yi falan ti yinna ɲaxin xili ma, a diidin nakɛndɛya, a yi a so a fafe yii mɔn. ⁴³ Muxune birin yi kabɛ Ala sɛnbɛn ma.

Yesu mɔn yi a faxa feen fala

Matiyu 17.22-23, Maraka 9.30-32

Yesu feen naxan birin liga, yamaan yi lu kabɛ ne ma, a yi a fala a xarandiine xa na waxatini, a naxa, ⁴⁴ “N naxan falama ε xa, ε nama ɲinan na xɔn ma! N tan Muxuna Dii Xɛmɛn soma nɛn yamaan yii, n lu e sɛnbɛn bun ma.” ⁴⁵ Koni e mi ito bunna kolon. A bata luxun e ma alogo e nama a bayen kolon. E mɔn yi gaxu a maxɔdinɲɛ na feen na.

Nde gbo birin xa?

Matiyu 18.1-5, Maraka 9.33-37

⁴⁶ Falan yi keli xarandiine tagi fa fala nde gbo dangu e birin na. ⁴⁷ E yi mirixi naxan ma, Yesu na kolon. Nanara, a yi diidina nde tongo, a yi a ti a dɛxɔn ma. ⁴⁸ A yi a fala e xa, a naxa, “Naxan na diidini ito yisuxu n xinli, na bata n fan yisuxu.

Naxan na n tan yisuxu, na bata na kanni suxu naxan n xexi. Amasoto naxan xurun e birin tagi, na nan gbo e birin xa.”

*Naxan mi kelixi e xili ma
Maraka 9.38-40*

⁴⁹ Yoni yi falan ti, a naxa, “Nxu kannna, nxu bata xemena nde to jinanne kede i xinli, nxu yi a raxolo, a xa a lu amasoto a mi en tan foxo ra.”

⁵⁰ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E nama a raxolo amasoto naxan mi kelixi e xili ma, na e xa nen.”

Muxune yi tondi Yesu yisuxe

⁵¹ Yesu siga waxatin masoxina ariyanna yi, a yi a ragidi a xa siga Yerusalen taani. ⁵² A xerane rasiga a yee ra Samariya taana nde yi, alogo e xa sa feene yiton a yee ra. ⁵³ Koni muxun naxanye na yi, ne mi a yisuxu amasoto e a kolon, a a sigama Yerusalen taan nin. ⁵⁴ A xarandiine, Yaki nun Yoni na to waxatin naxan yi, e naxa, “Marigina, i waxi a xon ma ba, nxu xa teen yamari keli kore xonna ma, a yi itoe halagi?”

⁵⁵ Yesu yi a yee rafindi e ma, a yi e maxadi. ⁵⁶ E yi siga taa gbete yi.

*Birana Yesu foxo ra
Matiyu 8.19-22*

⁵⁷ E yi kira yi waxatin naxan yi, xemena nde yi a fala Yesu xa, a naxa, “I siga dede, n sigi i foxo ra.”

⁵⁸ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Xulumaseene xima yinle nan na, xoline yi e teen sa, koni hali n na n xunna sama denaxan yi, na mi n tan Muxuna Dii Xemen yii.” ⁵⁹ A yi a fala xemena nde xa, a naxa, “Bira n foxo ra.”

Koni na xemen yi a fala, a naxa, “N Marigina, tin n xa sa n fafe maluxun singen.”

⁶⁰ Yesu yi a yabi, a naxa, “A lu faxa muxune xa e faxa muxune

maluxun.† I tan xa sa Alaa Mangayana fe Xibarun nali.”

⁶¹ Gbete fan yi a fala, a naxa, “N kannna, n birama nen i foxo ra, koni tin n xa sa n jungu n kon kaane ma singen.”

⁶² Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Muxu yo jinge kenna suxu, a lu a xanbi ratoe, na mi daxa a wali Alaa Mangayani.”

10

Xarandii tonge solofere e nun firinne xerayana

¹ Na xanbi ra, Marigin yi muxu tonge solofere e nun firin gbeteeye yeba. A yi e rasiga firin firin yeen ma a yee ra taan birin yi e nun yiren birin a tan yeteen yi lan a xa siga denaxanye yi. ² A yi a fala e xa, a naxa, “Malo xaba daxin gbo koni a xaba muxune mi wuya. E xee kannna mafan, a xa walikena ndee rasiga e sa maala xaba.* ³ E siga, n bata e xe alo yexene kankone tagi. ⁴ E nama siga gbeti ra, e nama benbelidi xali, e nama sankidi xali. E nama bu muxune xontondenira kira yi. ⁵ E na so banxin naxan kui, e xa a fala singen, e naxa, ‘Ala xa boje xunbenla lu banxini ito kui.’ ⁶ Xa boje xunbeli muxuna nde na, na duban xa lu a xon ma. Xa na mi a ra, na duban mon xa xete e tan ma. ⁷ E xa yigiya banxi kedenna nan kui. E na naxan so e yii, e xa na don, e yi e min, amasoto walikenen lan nen a yi a saranna soto. E nama lu sigamatini keli banxini ito yi, siga ito yi. ⁸ E na so taan naxan yi, xa e e yisuxu, e na naxan so e yii, e na don. ⁹ E xa furetone yiyalan na taani, e yi a fala na muxune xa, e naxa, ‘Alaa Mangayaan bata maso e ra.’ ¹⁰ Koni e na siga taan naxan yi, xa e mi e yisuxu na yi, e siga yamaan malandeni, e yi a fala e xa,

† **9:60:** A muxune nan ma naxanye mi biraxi a foxo ra naxanye mi nii rakisin sotoxi. Ne luxi alo faxa muxune niin mabinni. * **10:2:** Sandani ito kui, xee kannna findixi Ala nan na. Denkeleya muxune lan e xa muxune soto Ala xa alo malo xabane maala malanma kii naxan yi.

ε naxa, ¹¹ ‘Hali ε taan gbangbanna naxan nxu sanna ra, nxu bata na rakunkun ε xili ma, koni ε xa a kolon Alaa Mangayaan bata maso!’
¹² N xa a fala ε xa, Kiti Sa Loxoni Ala xolma nen na taan ma dangu Sodoma taan na!”†

*Taa denkeleyatarene fe
 Matiyu 1.20-24*

¹³ “Gbalon Korasin kaane yeε ra! Gbalon Betasada kaane fan yeε ra, bayo kabanako feen naxanye liga ε tagi, xa ne yi liga Tire taan nun Sidon taani nun, na kaane yi tinxinma ayi nen nun, to mi na ra, e yi kasa benbeli dugin nagodo e ma, e yi xuben so e yete ma, e yi a yita fa fala e bata e xun xanbi so e hakene yi! ¹⁴ Ala kininkininma nen Tire taan nun Sidon taan ma Kiti Sa Loxoni dangu ε tan na. ¹⁵ E tan Kapεrunan kaane, ε tema nen kore xonna ma ba? En-en, ε godon laxira nin!”

¹⁶ Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “Naxan na a tuli mati ε xuiin na, na kanna bata a tuli mati n fan xuiin na. Naxan na a me ε ra, na kanna bata a me n fan na. Naxan na a me n tan na, na kanna bata a me n xe muxun fan na.”

Na muxu tonge solofere e nun firinna xete fena

¹⁷ Na muxu tonge solofere e nun firinna yi xete sewa gbeeni. E yi a fala, e naxa, “Marigina, hali jinanne nxu xuiin name nen i xinli!”

¹⁸ Yesu yi e yabi, a naxa, “N bata Setana to bire keli kore xonna ma alo galanna. ¹⁹ A mato, n bata senben fi ε ma, ε xa sigan ti sapine nun tanle fari e nun yaxun Setana senben fari, na sese mi ε maxole. ²⁰ Koni ε nama sewa tun, fa fala jinanne bata ε fala xuiin suxu, koni ε sewa amasoto ε xinla bata sebe ariyanna yi.”

† **10:12:** Sodoma findixi taana nde ra Ala naxan halagi. A mato Dunuja Folon 19.1-29 kui.

‡ **10:27:** Sariyane 6.5 nun Saraxaraline 19.18

Yesu yi sewa

Matiyu 11.25-27, 13.16-17

²¹ Na waxatini, Yesu yi lugo sewan na Alaa Nii Sarijanxin xon ma, a naxa, “N Fafe, kore xonna nun dunuja Marigina! N barikan birama i xa bayo i feen naxanye luxunxi xaxilimane nun fekolonne ma, i bata ne yita diidine ra. N Fafe, a rafanxi i ma na kii nin.”

²² “N Fafe bata feen birin taxu n na. Muxu yo mi Dii Xemen kolon fo a fafe Ala. Muxu yo mi Fafe Ala kolon fo a Dii Xemena e nun a Dii Xemen waxi a xon ma a xa a yita naxanye ra.”

²³ Na xanbi ra, Yesu yi a yeε rafindi a xarandiine ma, a yi a fala e xa wundoni, a naxa, “Sewan na kanne xa naxanye yeen feen toma ε naxan toma. ²⁴ Amasoto n xa a fala ε xa, nabi wuyaxi nun manga wuyaxi yi waxi a to feni ε naxan toma, koni e mi a to, e mi a me ε naxan mema.”

Samariya kaana fe sandana

²⁵ Awa, na waxatini Sariya karamoxona nde yi fa Yesu bunbadeni, a yi a maxodin, a naxa, “Karamoxo, n nanfe lige n habadan nii rakisinsoto?”

²⁶ Yesu yi a yabi, a naxa, “Sariya Kitabun nanfe falaxi? I a xaranma di?”

²⁷ Xemen yi a yabi, a naxa, “I xa i Marigina Ala xanu i bojen birin na, e nun i niin birin na e nun i senben birin na e nun i xaxinla birin na’ e nun i yi i adamadi boden xanu alo i yetena.”‡

²⁸ Yesu yi a yabi, a naxa, “I ya falan tinxin. I xa na liga, i niin kisima nen.”

²⁹ Koni Sariya karamoxon yi waxi a xon ma nen, a xa yoon soto a yete xa. Nanara, a Yesu maxodin, a naxa, “N adamadi bodena nde ra?”

³⁰ Yesu yi sandan sa a xa, a naxa, “Xemena nde yi keli Yerusalen taani siga Yeriko yi, muxu mafune

yi a suxu, e yi a bɔnbɔ, a lu ndedi e xa a faxa. ³¹ A mi bu saraxaralina nde yi fa na kiraan xɔn ma. A na xɛmɛn to waxatin naxan yi, a dangu a ra bode fɔxɔn na. ³² Lewi bɔnsɔnna muxuna nde fan yi fa, a xɛmɛn to, a dangu a dɛxɔn ma. ³³ Koni Samariya kaana nde dangumatɔɔn na a ra, na kiraan xɔn ma, na yi a li na, a to a to, a kininkinin a ma kati!§ ³⁴ A siga a fɛma, a turen nun manpaan sa a maxɔbdene dɛ, a yi e maxidi. Na xanbi ra, a xɛmɛn sa a soon fari, a siga a ra xɔɲɛ yigiya banxini a dandandeni. ³⁵ Na xɔtɔn bode, a gbeti gbanan firin tongo, a yi a so xɔɲɛ yigiya banxin kanna yii. A yi a fala a xa, a naxa, ‘A dandan, n na xɛtɛ waxatin naxan yi, i naxan yo baxi a fe ra, n na a raxɛtɛ i ma.’ ”

³⁶ Yesu yelinxina sandan sɛ, a yi a maxɔdin, a naxa, “I tan yɛɛ ra yi, na muxu saxanne yɛ, muxu mafune xɛmɛn naxan bɔnbɔxi, nde na adamadi bode kɛndɛn na?”

³⁷ Sariya karamɔxɔn yi a yabi, a naxa, “Naxan kininkinixi a ma.”

Yesu yi a yabi, a naxa, “Siga, i sa na ɲɔxɔnna liga.”

Marata nun Mariyama fe

³⁸ Yesu nun a xarandiine yi sigama waxatin naxan yi, e taana nde li, ɲaxanla nde yi na yi, a xili Marata, na yi a yigiya a banxini. ³⁹ A xunye ɲaxalanmaan xili Mariyama, na yi dɔxɔ Marigin dɛxɔn ma, a yi a tuli mati a xaranna ra. ⁴⁰ Marata yi xaminxi wali wuyaxi kɛ feen na. Nanara, a fa a fala Marigin xa, a naxa, “Marigina n xunyen bata wanla birin lu n yii, i ya fe mi na yi ba? A fala a xa, a xa fa n mali!”

⁴¹ Marigin yi a yabi, a naxa, “Ee! Marata, i xaminxi, i kɔntɔfilixi fe wuyaxi ra. ⁴² Koni adamadiin makoon se keden peen nan ma.

Mariyama bata wa fe faɲin xɔn. Na mi fa bɛ a yii!”

11

Xaranna Ala maxandin ma Matiyu 6.9-13, 7.7-11

¹ Lɔxɔna nde, Yesu yi Ala maxandima yirena nde yi. A yelin waxatin naxan yi, a xarandii keden yi a fala a xa, a naxa, “Marigina, nxu xaran Ala maxandin ma alo Yoni a xarandiine xaran kii naxan yi.”

² Yesu yi a fala e xa, a naxa, “ɛ Ala maxandima ikiini, ɛ naxa, ‘Nxu Fafe, i xinla xa sariɲan, i ya Mangayaan xa fa.

³ I xa nxɔ lɔxɔ yo lɔxɔ balon fi nxu ma.

⁴ I xa nxu mafelu nxu yulubine ra, alo nxu fan bata nxu hake tongone mafelu kii naxan yi.

I nama tin nxu xa bira tantanni.’ ”

⁵ Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “Xa ɛ tan nde keden siga a xɔyin fɛma kɔɛ tagini, a yi a fala a xa, a naxa, ‘N xɔyina, n doli buru xun saxan yi ⁶ amasɔtɔ n lanfaan naxan sa sigatini, na bata fa iki sasa, koni sese mi n yii n naxan soɛ a yii!’ ⁷ Koni xa bonna a yabi banxini, a naxa, ‘I nama n tɔrɔ! Dɛɛn balanxi, nxu nun n ma diine bata nxu sa, n mi fa nɔɛ keɛ, n sena nde so i yii.’ ⁸ Awa, n xa a fala ɛ xa, hali xa a mi keli e xɔyiyana fe ra, a burun so a yii, koni a keɛ, a makoon seen naxan birin ma, a na so a yii amasɔtɔ a mi yagixi a xandɛ. ⁹ Awa, n xa a fala ɛ xa, ɛ seen maxɔdin, ɛ a sɔtɔma nɛn, ɛ seen fen, ɛ a toma nɛn, ɛ dɛɛn kɔnkɔn, a rabima ɛ xa nɛn. ¹⁰ Amasɔtɔ naxan yo na seen maxɔdin, na a sɔtɔma nɛn. Naxan na seen fen, na a toma nɛn. Naxan na dɛɛn kɔnkɔn, a rabima a xa nɛn. ¹¹ Muxuna nde ɛ yɛ ba, naxan ma diin yɛxɛn maxandima a ra, a yi saɲin so a yii? ¹² Hanma

§ 10:33: Na waxatini Yahudiyane yi Samariya kaane yatɛxi kafirine nan na. E fe fɔlɔden sɛbɛxi Mangane Firinden 17.24 kui.

a na a xandi tɔxε xeleni, a yi tanla so a yii? ¹³ Hali ε to findixi muxu jaxine ra, ε a kolon fa fala a lan nen, ε xa se faɲin so ε diine yii. E faxi fa, ε Fafe naxan ariyanna yi, na a Nii Sarijanxin fima a maxandi muxune ma kii naxan yi!”

Bobon nakendeya fena

Matiyu 12.22-30, Maraka 3.20-27

¹⁴ Lɔxɔna nde Yesu yi jinanna raxete bobon fɔxɔ ra. Ninanna xete xemen fɔxɔ ra waxatin naxan yi, a falan ti fɔlɔ, yamaan yi kabe. ¹⁵ Koni e ndee naxa, “A jinanne kedima Yinna Mangan Belesebu barakan nin.”

¹⁶ Bonne yi waxi a xɔn ma e xa a keɲaan fεsefεse. Nanara, e yi a maxodin a a xa kabanako fena nde liga, naxan kelixi Ala ma. ¹⁷ Koni Yesu yi e miriyaan kolon, a yi a fala e xa, a naxa, “Yamanan naxan yitaxunxi yengeni, na yamanan kalama nen mafuren!”* Yengeni tanden naxan kui, na fan kalama nen. ¹⁸ Awa, xa Setanaa mangayana a yete yenge, a sabatima nayi di? E bata a fala, a n bata jinanne kedi Belesebu barakani. ¹⁹ Xa n jinanne kedima Belesebu barakan nin, ε fɔxɔrabirane e kedima nanse xɔn nayi? Na ma, ε fɔxɔrabirane a yitama nen nayi fa fala yo mi ε xa! ²⁰ Xa n jinanne kedima Ala senben barakan nin, na a yitama nen nayi fa fala Alaa Mangayaan bata e li.”

²¹ “Senbemaan na a yitɔn yenge so xinla ma, a yi a banxin kantani, a seene birin natangama nen.† ²² Koni xa senbe kanna nde bage ma, a yi a nɔ, a sigama a yenge so seene birin na nen nayi, a yigi saxi

naxanye fari, seen naxanye a yii, a yi ne yitaxun.”

²³ “Naxan mi n tan fɔxɔ ra, na bata keli n xili ma. Nxu nun naxanye mi malanma, ne sigama ayi nen.”

Yinna jaxin xete fena

Matiyu 12.43-45

²⁴ Yesu naxa, “Yinna jaxin na xete muxun fɔxɔ ra, a sigama yire yixaren nin, a sa a matabuden fen. Xa a mi yire yo to, a a mirima nen nayi, a naxa, ‘N kelixi denaxan yi, n mɔn xa xete na.’ ²⁵ Nanara, a na xete na, xa a li na makoxi, a yitɔnxi,† ²⁶ nayi a sigama nen, a sa fa yinna jaxi solofere gbeteeye ra naxanye jaxu dangu a tan na. Ne yi lu a fema. Na muxuna fe rapanna jaxuma ayi nen dangu a fɔlɔn na.”

Sewa kendena fe

²⁷ Yesu ito fala waxatin naxan yi, jaxanla nde yi falan ti a xa yamaan ye, a naxa, “Naxanla naxan i sɔtɔxi, a yi i maxuru, muxu sewaxin nan na ra!”

²⁸ Koni Yesu yi a yabi, a naxa, “Naxan dangu na ra, muxu sewaxin nan ne ra naxanye Alaa falan mema, e yi a suxu ken!”

Taxamasenna fe

Matiyu 12.38-42

²⁹ Yamaan malan Yesu fema waxatin naxan yi, a yi a fala, a naxa, “Iki muxune findixi muxu jaxine nan na, ε to n maxodinma kabanako taxamasenna ma. Koni ε mi kabanako fe yo toε ba Nabi Yunusa§ findi taxamasenna ra. ³⁰ Nabi Yunusa§ findi taxamasenna ra kii naxan yi Niniwa kaane xa, n tan Muxuna Dii Xemen findima taxamasenna ra na kii nin iki muxune xa. ³¹ Naxalan Mangan naxan keli

* **11:17:** yamanana: Ninanne nun yinnane Setana senben bun alo yamanan nun a mangan kii naxan yi. Seen naxanye Setana senben bun, xa ne e bode kedi, na luxi nen alo yamanan na yitaxun. Nayi, Setana mi jinanne kede alo muxuni itoe a falama Yesu ma kii naxan yi. † **11:21:** Sandani ito kui, Setana findixi senbemaan na. Xa Yesu bata muxune ba Setana jinan jaxine senben bun ma, nayi, Yesu bata Setana nɔ. ‡ **11:25:** Na yire makoxin findixi muxun bɔnen nan na. Xa a mi lugoxi Alaa Nii Sarijanxin na, a mi ratangaxi yinnane wali kobine ma. § **11:30:** A mato Yunusa sora 1 han 4 kui.

sogeteden yiifanna ma, na tima nen Kiti Sa Lɔxɔni, a yi iki muxune yalagi bayo a kelixi bɔxɔn danna nan na, a fa a tuli mati Sulemani a fekolonna falan na. Awa, n xa a fala ε xa, naxan gbo dangu Sulemani ra, na be yi. ³² Niniwa kaane tima nen Kiti Sa Lɔxɔni, e yi ε yalagi amasɔtɔ ne Yunusa a kawandin mε waxatin naxan yi, e xun xanbi so nen e hakene yi. Koni n xa a fala ε xa, nde be naxan gbo Yunusa xa!”

*Fati benden kenenna fe
Matiyu 5.15, 6.22-23*

³³ Yesu naxa, “Muxu yo mi lenpun nadeɣema, a yi a luxun hanma a yi a raso deben bun ma, koni a dɔxɔma seen nan fari alogo yamaan na so banxini, e xa kenenna to. ³⁴ I yεen luxi nen alo lenpuna i fati benden xa. Xa i yεen kende, i fatin birin luma nen kenenni, koni xa i yεen kala, i fatin luma nen dimini. ³⁵ A liga i yeren ma nayi, kenenna naxan i yi, na nama findi dimin na. ³⁶ Xa i fatin kenenni, dimi yo mi a yi, a birin deɣema nen alo lenpun deɣema kii naxan yi.”

*Yesu yi Sariya karamɔxɔne nun
Farisi muxune yalagi*

Matiyu 23.1-36, Maraka 12.38-40

³⁷ Yesu yelin falan tiyε waxatin naxan yi, Farisi muxuna nde yi a xili, a a xa sa a dege a konni. Nanara, a so, a dɔxɔ a degedeni. ³⁸ Farisi muxuna a to waxatin naxan yi, a Yesu mi a yiin naxaxi lan e dinan kiin ma benun a xa a dege, a kabε. ³⁹ Nanara, Marigin yi a fala a xa, a naxa, “E tan Farisi muxune, ε igelengenna nun donse sa seen fanna maxama, koni ε kuiin nafexi muxu seen nun fe jaxin na. ⁴⁰ E tan daxune! Xa Ala nan seen fanna daxi, a tan xa mi a kuiin fan daxi ba? ⁴¹ Koni naxan ε donse don goronna kui, ε xa na so yiigelitɔne yii, seen birin sarijanma nen na yi.”

⁴² “E tan Farisi muxune, gbalona ε yεε ra! Amasɔtɔ ε nakɔ yi seene yaganna bama, alo sorontonna nun sabi gbeteɣe, koni ε bata ε mε tinxinyaan nun Alaa xanun-tenyana fe ra. A lan nen ε xa ne nan liga, e nun yagan baana.”

⁴³ “Gbalona ε xa, ε tan Farisi muxune, amasɔtɔ dɔxɔde fajin nafan ε ma salide banxine yi, binye xɔntɔnne rafan ε ma lɔxɔ tideni. ⁴⁴ Gbalona ε xa! Amasɔtɔ ε ligaxi nen alo gaburu fonna. Yamaan sigan tima a fari, e mi a kolon.”

⁴⁵ Sariya karamɔxɔ keden yi a fala a xa, a naxa, “Karamɔxɔ, i naxan falama ito ra, i nxu fan nafeyama nen nayi!”

⁴⁶ Yesu yi a yabi, a naxa, “Gbalona ε xa, ε tan sariya karamɔxɔne! Amasɔtɔ ε goronna sama yamaan xun ma naxan binya kati, koni ε tan yetεen mi ε yii dinɣe a ra hali, ε yi e mali a tongε. ⁴⁷ Gbalona ε xa! E bata gaburu fajine rafala nabine xa, ε

benbane nabiin naxanye faxa yatil! ⁴⁸ E benbane naxan liga, ε yetεen bata tin, ε bata a mayita amasɔtɔ e nabine faxa nen, ε tan bata gaburune yitan mon. ⁴⁹ Nanara, en bata Ala xaxinla to, a naxa, ‘N nabine nun xεrane rasigama e ma nen, e ndee faxama nen, e yi ndee besɛnxɔnya.’ ⁵⁰ Nanara, iki

muxune saranma na nabine birin faxa feen nan na xabu dunuɣa da waxatini, ⁵¹ fɔlɔ Habila saya feen ma han sa dɔxɔ Sakari saya feen ma, e naxan faxa saraxa ganden nun yire sarijanxin tagi. N xa a fala ε xa, na feene xεtεma nen iki muxune ma.”

⁵² “Gbalona ε xa, ε tan sariya karamɔxɔne, amasɔtɔ ε bata dεen jinna mara naxan xaxilimaya banxin dεen nabima, ε tan yetεen mi soε. Naxanye waxi so feni, ε bata ne raxete!”

⁵³ Yesu keli na yi waxatin naxan yi, sariya karamɔxɔne nun Farisi muxune yi a yigbeten fɔlɔ, e yi a

ye mo ayi kati! E yi a maxodin fe wuyaxi ma amasoto⁵⁴ e yi waxi a xon ma, e xa a suxu feni ton a falana fe ra.

12

*Maxadina nafigina fe yi
Matiyu 10.26-27*

¹ Muxu wuli wuyaxi e malan waxatin naxan yi han e lu tiye e bode ma, Yesu yi falan ti a xarandine singe xa, a naxa, “E a liga e yeren ma Farisi muxune buru rate sena* fe yi, naxan findixi e nafigiyaan na. ² Feen naxan luxunxi na minima nen kenenni, wundo feen birin kolonma nen. ³ Nanara, e bata naxan fala dimini, na mema nen kenenni. E bata naxan birin koyekoyen muxune xa konkoni, ne ralima nen taa tagini kenenni.”

*Ala yεεragaxuna fe
Matiyu 10.28-31*

⁴ “N xoyine, n xa a fala e xa, e nama gaxu ne yeε ra naxanye fati benden faxama koni e mi noε fefe lige dangu na ra. ⁵ E gaxuma naxan yeε ra, n na yitama e ra nen: e xa gaxu Ala yeε ra, senbena a yii, a na i faxa waxatin naxan yi, na xanbi ra a yi i rasiga yahannama yi. N xa jondin fala e xa, e xa gaxu na nan yeε ra!”

⁶ “Xolidi suulun mi sare gbanan firin na ba? Koni hali na keden, Ala mi jinanje a xon ma. ⁷ Hali e xun sexen keden kedenne, Ala e xasabin birin kolon. Nanara, e nama gaxu, e dangu xolidi wuyaxin na!”

*I ti Yesu a fe ra yamaan yetagi
Matiyu 10.32-33, 12.32, 10.19-20*

⁸ “N xa a fala e xa, naxan yo na a ti n ma fe ra yamaan yetagi, n tan Muxuna Dii Xemen fan na joxonna ligama nen a xa Alaa malekane yetagi. ⁹ Koni naxan yo na a me n na yamaan yetagi, n tan Muxuna

Dii Xemen fan n mema a ra nen Alaa malekane yetagi.”

¹⁰ “Naxan na n tan Muxuna Dii Xemen nayelevu, na mafeluma nen. Koni naxan na Alaa Nii Sarijanxin nayelevu, na mi mafeluye mumε!”

¹¹ “E na siga e ra salide banxin yetagi waxatin naxan yi, e yi e yigbeten, hanma mangane yetagi hanma kuntigine yetagi, e nama xamin e xon ba feen na hanma e naxan falama. ¹² Amasoto e naxan falama Alaa Nii Sarijanxina e xaranma nen na ra na waxatin yeteni.”

Nafulu kan daxuna fe sandana

¹³ Muxuna nde yi a fala a xa yamaan tagi, a naxa, “Karamoxo, a fala ngaxakedenna xa, nxu fafe nafunla naxan lu nxu yii, a xa a yitaxun, a yi n gbeen so n yii.”

¹⁴ Yesu yi a yabi, a naxa, “Ee! I tan! Nde n findixi kiti bolonna ra hanma se taxun na muxu firinna tagi?” ¹⁵ Na xanbi ra, a yi a fala e birin xa, a naxa, “E a liga e yeren ma milana fe yi amasoto muxun findi nafulu kanna ra ki ki, a mi noε luyε a sii ra a nafunla fe ra.”

¹⁶ Awa, Yesu yi sandani ito sa e xa, a naxa, “Boxona nde yi nafulu kanna nde yii nun naxan sise yi sabatima kati! ¹⁷ A yi a miri a yete ma, a naxa, ‘Yire mi n yii, n na n ma sisee bogine ramare denaxan yi. N nanfe ligama nayi?’ ¹⁸ A yi a miri a yete ma, a naxa, ‘N naxan ligama na ni ito ra. N na n ma se ramara banxine kalama nen, n yi nde gbete ye ti naxanye gbo dangu a fonne ra. N yi n ma maala nun n yii seene ramara na yi. ¹⁹ Na xanbi ra, n na a fale nen n yete ma, n naxa, n makoon seen naxan birin ma jeε wuyaxi bun ma, n bata ne soto. N xa n dege ki fani, n yi n min, n yi n yete rasewa.’ ²⁰ Koni Ala yi a fala a xa, a naxa, ‘I tan daxuna, to koεen na e nun i niin fatama nen, na xanbi ra i bata seen naxanye birin

* 12:1: burun nate sena: Lebenna na a ra naxan burun nagboma ayi.

namara i yete xa, ne findima nde gbee ra? ”

²¹ Yesu naxa, “A na kii nin ε birin xa naxanye nafunla malanma e yete xa, koni nafulu kan mi e ra Ala yeε ra yi.”

Iyigi sa Ala yi
Matiyu 6.25-34

²² Na xanbi ra, Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “Nanara, n na a falama ε xa, ε nama kontofili ε dunuƙa yi gidina fe ra, ε naxan donma hanma ε ε maxidima naxan yi. ²³ Amasoto niin dangu donseen na, fati benden dangu dugin na pon! ²⁴ E xoline mato, e mi sese sima, e mi sese xabama, donse ramarade mi e yii, koni Ala e baloma. E tan dangu xoline ra pon! ²⁵ E tan nde nœ waxatidi se a yete siin fari xaminna fe ra ba? ²⁶ Xa ε mi nœ fe xuridine lige, nanfera ε xaminma a donxene fe ra nayi? ²⁷ E wudi fuge fajine gbo kii mato. E mi walima, e mi dugi rafalama e yete xa, koni n xa a fala ε xa, hali Manga Sulemani e nun a nœn birin yi, a mi maraberi ba alo e tan nde. ²⁸ Ala nan seXene maraberi bama naxanye be yi to, tila a ganma nen, a jan fefe! A mi ε maraberi be dangu ne ra ba? E denkeleyaan xurun. ²⁹ Nanara, ε nama kontofili sena fe ra ε naxan donma e nun ε naxan minna. ³⁰ Amasoto dunuƙa denkeleyatarene seni itoe birin fenma waxatin birin. Koni ε Fafe Ala ε makoon kolon. ³¹ Koni ε Alaa Mangayaan fen, na xanbi ra, a seni itoe fan soma ε yii nen.”

Ariyanna nafunla fe
Matiyu 6.19-21

³² Yesu naxa, “YeXee kurudina, ε nama gaxu amasoto a bata ε Fafe Ala kenen, a Mangayaan so ε yii. ³³ E ε yii seene birin sara, ε gbetin so yiigelitone yii. E gbetin namara seene soto e yete xa naxanye mi kale. E yi ε nafunle ramara ariyanna yi a mi janma denaxan yi, muƙadene nun melimenle mi a kale denaxan

yi. ³⁴ Bayo i ya nafunla denaxan yi, i xaxinla fan menna nin.”

Walikeen naxanye yitonxi

³⁵ Yesu naxa, “E ε yiton alogo ε xa wali, ε yi ε lenpune radεge. ³⁶ E xa liga alo walikeen naxanye e kuntingin legedenma keli jaxalandi tiin malanni. A na fa waxatin naxan yi a deen konkon, e a rabima a xa nen mafuren! ³⁷ Muxu sewaxin nan ne ra naxanye kuntingina e lima e ye, e yitonxi! N xa jondin fala ε xa, a a tagi xidima nen, a yi e radaxo, a donseen so e yii. ³⁸ Muxu sewaxin nan ne ra xa a e yitonxin li, hali a fa kœ tagini hanma dangu na ra. ³⁹ E xaxili lu ito xon ma. Xa banxi kanna muƙaden fa waxatin kolon, a mi tinje muƙaden yi so a banxini. ⁴⁰ E fan xa e yiton amasoto ε xaxili mi waxatin naxan ma, n tan Muxuna Dii Xemen fama na waxatin nin.”

Walike tinxinxina fe
Matiyu 24.45-51

⁴¹ Piyeri yi Yesu maxodin, a naxa, “Marigina, i sandani ito sama nxu tan nan xa ba hanma muxun birin xa?”

⁴² Marigin yi a yabi, a naxa, “Walikeen mundun lannaya muxun nun xaxilimaan na? Naxan ma kuntigi a doxi walikeen bonne xun na, a donseen taxun e ra a waxatini, a tan nan na ra. ⁴³ Na walikeen sewama nen xa a kuntigina a li na wanla ke! ⁴⁴ N xa a fala ε xa yati, a kuntigina a yii seen birin taxuma a ra nen. ⁴⁵ Koni xa a walikena a miri a yete ma fa fala, ‘N ma kuntigin bata buye ayi, a mi xeten xulen,’ xa a walikeen bonne bonbo folo, xemen nun jaxanle, a a dege, a yi a min han a yi a radangu ayi, ⁴⁶ a kuntigin na fa waxatin naxan yi, walikeen na xaxili mi a xon ma waxatin naxan yi, a kuntigina a jaxankatama nen nayi, a yi a saranna fi alo denkeleyatarene kii naxan yi.”

47 “Walikεεn naxan a kuntigin sagoon kolon, koni a mi tin na lige, na bɔnbɔma nεn bosaan yε wuyaxi ra kati! 48 Koni walikεεn naxan mi a kuntigin sagoon kolon, xa na fena nde liga, a bosaan sɔtɔma naxan ma fe ra, a bulanma nεn nayi ndedi. Awa, a wuyaxi soxi naxan yii, a wuyaxi maxilima nεn na ra. A gbegebe soxi naxan yi, a gbegebe maxilima nεn na fan na dangu bonna ra.”

*Mayitaxun tiin nan Yesu ra
Matiyu 10.34-36*

49 Yesu naxa, “N bata fa tεen na dunuƚa yi. Xa a yi dεgeε nun, na rafan n ma han! 50 Koni fɔ n xa mamin tɔrɔni singen. N bɔƚe mi sε han a kamali! 51 E mirixi a ma fa fala a n faxi bɔƚe xunbenla nan na dunuƚa yi ba? N xa a fala ε xa, n mi faxi bɔƚe xunbenla xan na fɔ mayitaxunna. 52 To xanbi ra, muxu suulun yitaxunma nεn denbaya kedenna kui, saxon fɔxɔ kedenni, firin fɔxɔ kedenni. 53 Dii fafane kelima nεn dii xεmεne xili ma, dii xεmεne fan yi keli e fafane xili ma. Dii ngane kelima nεn e dii tεmεne xili ma, dii tεmεne fan yi keli e ngane xili ma. Mamene kelima nεn e diine ƚaxanle xili ma. Diine ƚaxanle fan yi keli e mamene xili ma.”

*Waxatine famu fena
Matiyu 16.2-3*

54 Yesu mɔn yi a fala yamaan xa, a naxa, “E na kundaan to sogegododeni waxatin naxan yi, ε a kolonma nεn nayi fa fala, ‘Tulen famaani ni i ra,’ a ligama na kii nin. 55 E na foyen to keke sogetede yiifari fɔxɔni waxatin naxan yi, ε a falama nεn, ε naxa, ‘Kuye wolonma nεn to,’ anu a ligama nεn. 56 E tan nafigine, ε nɔε kore xɔnna nun bɔxɔ xɔnna matɔε nεn, ε yi a bunna kolon, nanfer a ε mi nɔε waxatini ito bunna kolonƚe?”

*Yεngεn ƚan fena yεngεfane tagi
Matiyu 5.25-26*

57 “Nanfer a ε mi nɔε kitin sε ε yetε ma, naxan tinxin ε na liga? 58 Xa i yεngεfaan sigama i ra i kitideni, ε nεma kira yi waxatin naxan yi, i xa kata i na feen ƚan ε tagi alogo a nama siga i ra kitisaan fεma, alogo kitisaan fan nama i so doma kanne yii, doma kanne fan yi i sa kasoon na. 59 N xa a fala i xa, i mi keke na fɔ i yanginna birin fi.”

13

E xun xanbi so ε hakεne yi

1 Na waxatini, muxuna ndee yi fa Galile kaane fe fala Yesu xa, Pilati naxanye faxa e yi saraxan bama Ala xa waxatin naxan yi. 2 Yesu yi e yabi, a naxa, “Bayo Galile kaane bata faxa na kiini, ε mirima na ma nεn ba, fa fala hake kanna nan ne ra dangu Galile kaan bonne birin na ba? 3 E n-εn de! N xa a fala ε xa, xa ε mi ε xun xanbi so ε hakεne yi, ε birin faxama nεn alo bonne. 4 Kore banxin naxan Siloyan yi, a bira muxu fu nun solomasεxen naxanye fari, ne fe di? E mirixi a ma fa fala ne ƚaxu dangu Yerusalεn kaane birin na ba? 5 E n-εn de, n xa a fala ε xa, xa ε mi ε xun xanbi so ε hakεne yi, ε birin faxama nεn alo bonne.”

Xɔde binla fe sandana

6 Yesu yi sandani ito sa e xa, a naxa, “Xɔde binla yi xεmεna nde yii a nakɔni. A siga a bogin fendeni koni a mi sese to a kɔε ra. 7 Nanara, a yi a fala a nakɔ kantanna xa, a naxa, ‘A mato, a ƚεε saxanna nan ito ra, n fama be yi, n fa xɔdeni ito bogin fen koni n mi se to a ra. A sεge, i yi a woli ayi, a nama bɔxɔ faƚin kala.’ 8 Koni a nakɔ kantanna yi a yabi, a naxa, ‘N kanna, a lu na ƚεε kedenni ito yi. N xa yinla ge a rabilinni, n yi a rafe lɔxɔn na naxan a sabatama. 9 Xa xɔde binli ito bogi nayi faraxi, na fan, xa a mi bogi, i yi a sεge.’ ”

Yesu yi jaxalan furetɔn nakendɛya Matabu Lɔxɔni

¹⁰ Matabu Lɔxɔna nde yi, Yesu yi xaranna tima salide banxini. ¹¹ Naxanla nde yi na nun jinan jaxin yi naxan fɔxɔ ra, a bata yi a rafura jɛɛ fu nun solomaseɛɛ, a bata yi a mafelen, a mi yi fa nɔɛ a ratinxin jɛ hali! ¹² Yesu a to waxatin naxan yi, a yi a xili, a yi a fala, a naxa, “Nga jaxanla, i bata i sɔtɔ i ya fureni ito ra to!” ¹³ A yi a yiin sa a fari, jaxanla yi ratinxin kedenna, a yi Ala tantun.

¹⁴ Salide banxin kuntigin yi xɔlɔ, bayo Yesu bata muxun nakendɛya Matabu Lɔxɔni. Nanara, a falan ti yamaan xa, a naxa, “Wanla kɛma xii sennin nan bun, nayi ɛ xa fa na lɔxɔne ma, ɛ fa kɛndɛyaan sɔtɔ, koni a mi ligɛ Matabu Lɔxɔni!”

¹⁵ Marigin yi a yabi, a naxa, “Ɛ tan nafigine, ɛ tan naxanye birin be, ɛ mi ɛ jingena hanma ɛ sofanla fulunma ba, ɛ sa a ramin Matabu Lɔxɔni?” ¹⁶ Awa, Iburahima bɔnsɔnna nan jaxanli ito ra, Setana bata naxan xidi jɛɛ fu nun solomaseɛɛ. A mi lan, a xa xɔɔya, a fulun Matabu Lɔxɔni ba?” ¹⁷ Yesu a falan yi a yengefane birin nayagi. Na waxatini yamaan birin yi lu sɛwɛ a kabanako feene birin na.

Sansi xurina fe sandana

Matiyu 13.31-32, Maraka 4.30-

32

¹⁸ Yesu naxa, “Alaa Mangayaan maligaxi nanse ra? N na a misalima nanse ma? ¹⁹ A luxi nɛn alo sansi kɛɛ xuridina, * xɛmɛn naxan si a xɛɛn ma, a gbo, a findi wudin na, xɔline yi e tɛɛn sa a yi.”

Burun nate sena fe sandana

Matiyu 13.33

²⁰ Yesu mɔn yi maxɔdinna ti, a naxa, “N na Alaa Mangayaan misalima nanse ma? ²¹ A ligaxi nɛn alo burun nate sena† jaxanla naxan

tongo, a yi a sa buru fuji bɛnbɛli keden yi, a yi a yimaxa, a birin yi te.”

So dɛ xurina fe

Matiyu 7.13-14, 21-23

²² Yesu yi siga taa gbeene nun banxidene ra, a xaranna ti a yi a tinxin Yerusalɛn taan na.

²³ Nde yi a maxɔdin, a naxa, “N kannna, muxun naxan kisima, na mi wuya ba?”

Yesu yi e yabi, a naxa, ²⁴ “Ɛ yixɔdɔxɔ ɛ so dɛ xurin na, n xa a fala ɛ xa, muxu wuyaxi katama nɛn so feen na koni e mi nɔɛ soɛ.”

²⁵ “Banxi kannna kelima nɛn, a dɛɛn balan. Ɛ ti a xanbi ra, ɛ dɛɛn makɔnkɔn fɔlɔ, ɛ naxa, ‘N kannna, dɛɛn nabi nxu xa,’ a ɛ yabima nɛn nayi, a naxa, ‘N mi ɛ keliden kolon.’

²⁶ Awa, ɛ a yabima nɛn nayi, ɛ naxa, ‘N xu bata yi nxu dɛge, nxu yi nxu min i fɛma, i bata xaranna ti nxɔ taani!’ ²⁷ A mɔn a falama nɛn, a naxa, ‘Ɛ tan tinxintarene, ɛ keli n fɛma, n mi ɛ keliden kolon.’

²⁸ Ɛ na Iburahima nun Isiyaga nun Yaxuba nun nabine birin to Alaa Mangayani waxatin naxan yi, koni ɛ tan mi so, ɛ wugama nɛn nayi, ɛ yi ɛ jinna raxin kati! ²⁹ Yamaan fama nɛn, sa keli sogeteden nun sogegododen nun yiifari fɔxɔn nun kɔmɛnna ma, e dɔxɔ sɛwa bande dondeni Alaa Mangayani. ³⁰ Nayi, naxanye xanbin na, na ndee sa luma nɛn yɛɛn na. Naxanye yɛɛn na iki, ne yi sa lu xanbin na.”

Yesu yi Yerusalɛn taan xanu

Matiyu 23.37-39

³¹ Na waxatin yeteni Farisi muxuna ndee yi fa Yesu fɛma, e yi a fala a xa, e naxa, “Keli be yi, i siga yire gbɛtɛ yi, amasɔtɔ Herode waxi i faxa feni.”

³² Yesu yi e yabi, a naxa, “Ɛ sa a fala na xulumaseen xa, ɛ naxa, ‘N jinanne kedima nɛn, n muxune rakendɛya to nun tila yi, a soge

* **13:19:** Sansini ito xili nɛn mutaridi. † **13:21:** burun nate sena: Lebɛnna na a ra naxan burun nagboma ayi.

saxandeni, n yelinma nen n ma wanla ra.’ ³³ Koni hali na, fo n xa lu sigan tiye nen to nun tila nun tila buda yi, bayo a mi lan nabiin xa faxa yire gbete yi fo Yerusalen taani.”

³⁴ A yi a fala, a naxa, “Yerusalen kaane! Yerusalen kaane! E tan naxanye nabine faxaxi, e yi Alaa xerane magolon. A xonla n suxu nen sanja ma wuyaxi n xa e malan n fema alo toxε ngana a diine malanma a gabutεen bun ma kii naxan yi, koni e mi tin! ³⁵ Awa, Ala e konna rabejinma nen fefe! N xa a fala e xa, e mi fa n toma han e yi a fala, e naxa, ‘Naxan fama Marigin xinli, Ala xa na baraka!’ ”

14

Yesu yi furetεan nakendeya

¹ Matabu Loxona nde yi, Yesu yi siga a degedeni Farisi muxu gbeena nde konni. Awa, yamaan yi Yesu matoma kati! ² Xemen naxan fatin yi makusixi, na yi fa Yesu yetagi. ³ Yesu yi sariya karamoxone nun Farisi muxune maxodin, a naxa, “A daxa muxune yi rakendeya Matabu Loxoni ba, hanma na mi lan?”

⁴ Koni e mi a yabi hali! Yesu yi xemen tongo, a yi a rakendeya, a siga. ⁵ Na xanbi ra, a yi a fala e xa, a naxa, “Xa dii xemena hanma turana e tan nde yii, xa a bira xopinna kui Matabu Loxoni, i mi a ratema mafuren Matabu Loxoni ba?” ⁶ Koni e mi no a maxodinna yabe.

Yete yitena fe

⁷ Yesu mon yi falan ti muxu xilixine xa sandani, amasoto a yi e rakorosima e katama doxodeni yeen na kii naxan yi, a naxa, ⁸ “Muxuna nde na i xili jaxalandi ti malanni waxatin naxan yi, i nama doxo yeen na, amasoto yanyina nde muxu gbete xilixi naxan dangu i tan na. ⁹ Awa, naxan e birin xilixi, na fama nen, a yi a fala i xa, a naxa,

‘Doxodeni ito so a yii.’ Xa na liga, i yagima nen nayi amasoto i bata keli na doxode fajini. ¹⁰ Koni e na i xili waxatin naxan yi, siga i sa doxo xanbin na, nayi i xone yatigin fama nen i fema, a yi a fala i xa, a naxa, ‘Soxo, fa i magodo yire fajini ito yi.’ I binyama nen nayi muxu xilixin bonne birin yetagi. ¹¹ Amasoto naxan birin a yete yitema, na magodoma nen. Naxan na a yete magodo, na yitema nen.”

¹² Yesu yi a fala xone yatigin xa, a naxa, “Xa i ferijen seen hanma ximenna soma yamaan yii, i nama i xoyine xili, hanma i ngaxakedenne hanma i xabilane hanma i doxo bode nafulu kanne, amasoto ne fan i xilima nen, e yi i ya donla saran. ¹³ I na jaxanaxan ti waxatin naxan yi, i xa yigelitone xili e nun madontone nun sankalatone nun danxutone. ¹⁴ Awa, i barayin sotoma nen nayi amasoto ne mi noe a donla saranje. Koni Ala a saranna fiye muxu tinxinxine rakeli waxatini sayani.”

Dege malan gbeena fe sandana Matiyu 22.1-10

¹⁵ Donse donna nde yi a fema, na ito me waxatin naxan yi, a yi a fala Yesu xa, a naxa, “Muxu sewaxin nan ne ra naxanye balon donma Alaa Mangayani.”

¹⁶ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Xemena nde yi na naxan donse donna malan gbeen ti, a muxu wuyaxi xili. ¹⁷ Na malanna waxati saxini, a yi a walikeen nasiga, a xa sa a fala a muxu xilixine xa, a e xa fa, seene birin bata yi yelin yitonje! ¹⁸ Koni e birin yi e makone fala folo. A singe ra xiin yi a fala walikeen xa, a naxa, ‘N bata xeen sara fo n xa sa na mato, yandi i hake lu n xa.’ ¹⁹ Bonna naxa, ‘N bata jinge fu sara, n sa e matoma, yandi i xa i hake lu n xa.’ ²⁰ Bonna fan naxa, ‘N baxi jaxanla futudeni nen. Nana, n mi noe sigε.’ ²¹ Walikeen yi

xετε, a sa na birin fala a kuntigin xa. Awa, banxi kannna yi xɔlɔ nayi han, a yi a fala a walikεεn xa, a naxa, 'I mafura, i siga kirane xɔn ma, i sa fa yiigelitɔne nun madɔntɔne nun danxutɔne nun sankalatɔne ra.' ²² A mi bu walikεεn naxa, 'N kannna, i naxan fala n xa, n bata na liga koni dɔxɔdena ndee mɔn luxi.' ²³ Nanara, kuntigin yi a fala walikεεn xa, a naxa, 'Siga xεen ma kirane xɔn ma e nun burunna ra, i kankan yamaan ma, e xa fa, alogo n ma banxin xa rafe. ²⁴ N xa a fala i xa, muxun naxanye xilixi, ne sese mi fa ferijɛn seni ito donjɛ!' "

Bira Yesu fɔxɔ ra
Matiyu 10.37-38

²⁵ Yama gbeen yi Yesu fɔxɔ ra sigatini, a yi a yeε rafindi e ma, a yi a fala e xa, a naxa, ²⁶ "Muxu yo fa n tan fɛma, a mi nɔε findε n ma xarandiin na fɔ a xa a mε a nga nun a fafe ra e nun a jaxanla nun a dine nun a ngaxakeden xεmεmane nun a jaxalanmane nun a yetεen na. ²⁷ Muxu yo mi a faxa wudin* tongo, a bira n fɔxɔ ra, na mi findε n ma xarandiin na. ²⁸ Xa ε tan nde waxi a xɔn, a xa sangansoon ti, a dɔxɔma nɛn singen, a yi a gbetin yate a yi a kolon naxan jɔxɔn a yii, xa na wanla jɔnjɛ. ²⁹ Xa a mi na liga, a na yelin a beten se waxatin naxan yi, a mi nɔε sangansoon nɔnjɔnjɛ. Naxan birin na na to, e a magelema nɛn. ³⁰ E a falama nɛn, e naxa, 'Xεmɛni ito bata banxin ti fɔlɔ koni a mi nɔxi a rajɔnjɛ!' " ³¹ Yesu naxa, "Xa mangana nde na naxan ma gali muxu wuli fu liye, a waxi a xɔn ma, a xa sa mangan bonna yεngε naxan ma gali sigε han muxu wuli mɔxɔnjɛ, a dɔxɔma nɛn singen, a yi a yate xa a sɛnbɛn na mangan yεngε. ³² Xa sɛnbε mi a yii, a xεraan nasigama nɛn benun a xa a fɛman li, a yi a mafan, alogo e nama yεngε.

* **14:27:** Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxa. Ito bunna nɛen, fa fala fɔ Yesu a xarandiine xa e wekile sayaan na Yesu fɔxɔ ra.

³³ Awa, a na kii nin, ε tan nde keden mi nɔε findε n ma xarandiin na fɔ a xa a yii seen birin yiba."

Fɔxɔna fe

Matiyu 5.13, Maraka 9.50

³⁴ "Fɔxɔn fan, koni xa a mεxεmεxenna ba ayi, a fa ramεxεmεxεnma nanse ra nayi?"

³⁵ A mi lan bɔxɔn ma, a mɔn mi findε lɔxɔn na sansine xa fɔ a xa woli ayi nɛn. Xa tunla naxan ma a feen mε, na xa a tuli mati!"

15

YeXεε tununxina fe sandana
Matiyu 18.12-14

¹ Lɔxɔna nde muɔu maxinle nun yulubitɔ wuyaxi yi fa Yesu fɛma e tuli matideni. ² Farisi muxune nun sariya karamɔxɔne yi falan ti fɔlɔ e dε bun ma, e naxa, "Xεmɛni ito yulubitɔne yisuxuma, a yi a dεge e fɛma." ³ Nanara, Yesu yi sandan sa e xa, a naxa,

⁴ "Xa yeXεε kεmε ε tan nde yi, na nde keden yi lɔ ayi, a nanfe ligama? A yeXεε tonge solomanaanin e nun solomanaaninna luma nɛn burunna ra, a sa a tununxin fen han a yi a to. ⁵ A na a to waxatin naxan yi, a sɛwama nɛn, a yi a sa a kɔε ma, ⁶ a mɔn yi siga a ra a konni, a yi a dɔxɔ bodene nun a xɔyine xili, a yi a fala e xa, a naxa, 'En sɛwa amasɔtɔ n ma yeXεεn naxan yi tununxi n bata a to!' ⁷ N xa a fala ε xa, a na kii nin, sɛwan tima nɛn ariyanna yi hake kan keden tubixina fe ra dangu tinxin muxu tonge solomanaanin e nun solomanaaninna ra naxanye mirixi a ma fa fala e mako mi tubin ma."

Gbeti gbanan tununxina fe

⁸ "Awa, gbeti gbanan fu jaxanla naxan yii, xa na keden tunun a ma, a nanfe ligama? A lenpun nan nadεgεma, a yi a banxin makɔ mafuren, a yi a fen yiren birin yi han a yi a to. ⁹ A na a to waxatin naxan

yi, a a xoyine nun a dɔxɔ bodene xilima nɛn e bode xɔn ma, a yi a fala e xa, a naxa, ‘En sɛwa en bode xɔn ma amasɔtɔ n ma gbetin naxan tunun, n bata a to!’¹⁰ Awa, n xa a fala ε xa a na kii nin, Alaa malekane sɛwama nɛn hakɛ kan keden na fe ra naxan bata tubi.”

Dii Xeme tununxina fe sandana

¹¹ Yesu yi lu falan tiyε, a naxa, “Xɛmɛna nde yi na, dii xɛmɛ firin yi a yii.¹² A xurimaan yi a fala a fafe xa, a naxa, ‘N fafe, i ya nafunla taxun, i n gbeen so n yii.’* Awa, a fafe yi nafunla taxun e nun a tada ra.¹³ Waxatidi danguxina xurimaan yi a gbee seene sara, a gbetin tongo, a siga yamana makuyena nde yi, a sa a gbetin birin kala dunuja feene yi.¹⁴ A yii seen birin yi jan, na xanbi ra, kamε gbeen yi so na yamanan birin yi, sese mi yi fa a tan yii sɔnɔn.¹⁵ Awa, a siga na yamanan dugurena nde fɛma wali kɛdeni, na yi a rasiga a xɛɛn ma xɔsɛ kantandeni.¹⁶ Xɔsɛne toge dagin naxan donma, a xɔnla yi a suxu a xa na nde don koni muxε mi na so a yii.¹⁷ Dɔnxɛn na, a yi a miri, a naxa, ‘N fafe a walikεne donseen donma han e mi a janjε koni kamɛna n tan faxamaan ni i ra.¹⁸ N xa siga n fafe fɛma n sa a fala a xa, n naxa, N fafe, n bata haken liga i tan na, n yi Ala yulubin tongo.¹⁹ I mi lan sɔnɔn i xa n xili fa fala i ya diina, i xa n suxu alo i ya walikɛɛn bonne.’²⁰ Awa, a keli, a xεtε a fafe konni.”

“Benun a xa na li waxatin naxan yi, a fafe yi a to fε, a ndedi makuya. A kininkinin a ma kati, a yi a bara, a sa a ralan, a yi a yiin nabilin a dii xɛmɛn ma, a yi a sunbu.²¹ A dii xɛmɛn naxa, ‘N fafe, n bata haken liga i tan na, n yi Ala yulubin tongo, a mi lan sɔnɔn i xa n xili fa fala i ya diina.’²² Koni a fafe yi a walikεne xili, a naxa, ‘E mafura, ε fa doma gbeen na, ε yi a ragodo a ma, ε yii

rasoon so a yii sonla ra, ε sankidin so a sanni.²³ E sa jinge raturaxin faxa, en malanna raba, en sɛwa.²⁴ Amasɔtɔ n ma dii xɛmɛn bata yi faxa nun koni iki a niin bata bira ayi mɔn. A bata yi tunun nun koni iki, n bata a to.’ Awa, e jaxaxanaxan folo.”

²⁵ “Na waxatini, dii xɛmɛn forimaan sa xɛɛn ma. A faxi na sa keli xɛɛn ma, a maso banxin na waxatin naxan yi, a sumun xuiin nun bodon ti xuiin mε.²⁶ Awa, a walikε keden xili, a yi a maxɔdin, a naxa, ‘Nanfe ligaxi?’²⁷ Walikɛɛn yi a yabi, a naxa, ‘I xunyɛn bata fa, i fafe bata jinge raturaxin faxa a xa, amasɔtɔ a mɔn bata a dii xɛmɛn to, a kɛndε.’²⁸ A tada yi xɔlɔ kati, a mi tin soε banxini. Nanara, a fafe yi fa, a yi a mafan a xa so.²⁹ Koni, a yi a yabi, a naxa, ‘A mato, n bata jɛɛni itoe birin wanla kε i xa alo konyina, n mi i ya yamarin matandi hali sanja ma keden pe. I nanse soxi n yii? Hali sii diina, i mi a so n yii nxu nun n lanfane yi sɛwa nxu bode xɔn ma!³⁰ Koni i ya dii xɛmɛn naxan bata i ya nafunla birin kala yalunyani, bayo na mɔn bata fa, i bata jinge raturaxin faxa a xa!’³¹ A fafe yi a yabi, a naxa, ‘N ma diina, i tan n fɛma be waxatin birin, n yii seen birin i tan nan gbee a ra.³² Koni a lan en xa malanna ti, en sɛwa amasɔtɔ i xunyɛn bata yi faxa nun koni a niin bata bira ayi iki. A bata yi tunun nun koni iki n bata a to.’ ”

16

Kuntigi tinxintarena fe

¹ Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “Nafulu kanna nde yi na nun, walikɛɛn yi naxan yii a feene xun na. Muxune yi a fala nafulu kanna xa, e naxa, ‘I walikε mangan naxan dɔxi, a i ya nafunla kalama.’² Nafulu kanna yi na walikε mangan xili banxini, a yi a fala a xa, a

* 15:12: A waxi a kɛɛn nan xɔn benun a baba xa faxa.

naxa, ‘N naxan mæxi i ya fe yi ito ra, na di? N nafunla naxan soxi i yii, fa i dentεge amasotō n mi i findima walikε mangan na sonon.’

³ A yi a fala a yetε ma, a naxa, ‘N ma kuntigina n yibama nεn n ma wanli ito ra, n nanfe ligama nayi? Senbε mi n na n xεen sa, n yagima nεn xanditideni. ⁴ Koni n naxan ligama, n bata na kolon iki! Benun n xa n yii ba wanli waxatin naxan yi, n xoyine sotōma nεn naxanye n yisuxε e konne yi.’ ⁵ Awa, a kuntigina donla muxun naxanye birin ma, a yi ne xili. A yi a fala a singe ra xiin xa, a naxa, ‘N ma kuntigina donla yoli i ma?’ ⁶ A yi a yabi, a naxa, ‘Oliwi turen liga se xungbeen ye kεmε donla nan n ma.’ Walikε mangan yi a fala, a naxa, ‘I ya doli kedin nan ito ra, dōxō, i tonge suulun seβε.’ ⁷ A yi a fala bonna xa, a naxa, ‘Yoli i tan ma?’ Na yi a yabi, a naxa, ‘Malo bεnbεli kεmε nan n ma.’ Kuntigin yi a fala a xa, a naxa, ‘I ya doli kedin nan ito ra, tonge solo-masεxε seβε.’ ⁸ Na walikε manga tinxintarena kuntigin yi a matōxō a to kōtaxi ayi fe jaxi rabadeni, amasotō dunuƆa muxune kōta fe jaxi rabadeni dangu kenenna gbee muxune ra.”

⁹ Yesu yi a fala, a naxa, “E xoyine fen ε yetε xa dunuƆa nafunli alogo a na jan i yii waxatin naxan yi, naxanye ariyanna yi ne ε yisuxuma nεn habadan banxine yi. ¹⁰ Naxan lannayaan liga fedi xurini, na lannayaan ligama nεn fe gbeene fan yi. Koni naxan tinxintareyaan ligama fe xurine yi, a tinxintareyaan ligama nεn fe gbeene fan yi. ¹¹ E nafunla naxan soma ε yii dunuƆa yi, xa ε mi lannayaan liga nayi, nde lama ε ra nafulu feni ariyanna yi? ¹² Xa ε mi lannayaan liga muxune gbeeni, nde i tan gbeen soma i yii?”

¹³ “Walikε yo mi nōε walε kuntigi firinna xa sanƆa ma kedenni. Amasotō a kedenna rapaxuma nεn,

a kedenna xanu, hanma a kedenna binya, a yi a mε bonna ra. E mi nōε wanla kε Ala nun nafunla xa sanƆa ma kedenni.”

Yesu yi yamaan kawandi

Matiyu 11.12-13, 5.31-32, Maraka 10.11-12

¹⁴ Farisi muxune yi ito birin mε, e yi Yesu magele amasotō e bata gbetin xanu. ¹⁵ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E yetε findima muxu tinxinxine ra yamaan yetagi, koni Ala tan ε bōƆε yi feen kolon. Amasotō muxun feen naxan yatεxi, fe hara-muxin nan na ra Ala yeε ra yi.”

¹⁶ “Benun Yoni gbee waxatin xa a li Sariya Kitabun nun nabine kitabune nan yi ralima nun. Fōbō na waxatin ma Alaa Mangayana fe Xibarū Fajin yi rali, muxun birin yi e yixōdōxō, e so a yi. ¹⁷ Koni kore xōnna nun bōxō xōnna danguma nεn benun Sariya Kitabun seβenla yiredi keden xa ba a ra.”

¹⁸ “Xεmεn naxan na a mε a jaxanla ra a yi nde gbete futu, na bata yalunyaan liga. Xεmεn naxan na jaxalan namεxin futu, na fan bata yalunyaan liga.”

Nafulu kannu nun Lasarusi a fe

¹⁹ Yesu naxa, “Nafulu kannu nde yi na nun naxan yi maraberi baxi dugi sare xōdεxεne ra, a yi jaxunni waxatin birin. ²⁰ Yiigelitōna nde fan yi na nun, a xili Lasarusi, koron yi a fatin birin ma. Na yi saxi nafulu kannu dεεn na waxatin birin. ²¹ A yi waxi a xōn ma bande kesedin naxanye yolonma keli nafulu kannu tabanla ra, a xa ne don. Barene fan yi lu a korone dε kōƆƆε. ²² Xεmε yiigelitōn na yi faxa, malekane yi siga a ra Iburahima dεxōn ma yire jaxumεni. Awa, nafulu kannu fan yi faxa, e yi a maluxun. ²³ A tōrō laxira yi kati! A yi a yeε rasiga, a yi Iburahima to wulani, Lasarusi a dεxōn ma. ²⁴ A yi gbelegbele, a naxa, ‘N Fafe Iburahima, kininkinin n ma, Lasarusi

xε n ma, a xa a yii sonla sin igeni, a yi fa a dindin n lenna ma, amasoto n tɔrɔxi tɛɛni be kati!’ ²⁵ Koni Iburahima yi a yabi, a naxa, ‘N ma dii, i xaxili na xɔn ma ba, i yi kende waxatin naxan yi, i se fajin birin soto nen koni Lasarusi tan yi tɔrɔn nin. Iki a tan sɛwaxi be, i tan tɔrɔni. ²⁶ Mɔn sɔnɔn, yili gbeena en tagi alogo naxanye waxi keli feni be, siga i fema, ne nama siga. Muxe nama keli i fan fema mɛnni fa nxu fema be.’ ²⁷ Nafulu kanna naxa, ‘N fafe, n na i mafanma, i xa Lasarusi xε, a xa siga n fafe konni, ²⁸ bayo ngaxakedenmaan muxu suulun na yi, a xa sa e kawandi alogo e nama fa tɔrɔ yireni ito yi be.’ ²⁹ Iburahima yi a yabi, a naxa, ‘Musa nun nabine falane e fema na, e xa ne xuiin name.’ ³⁰ Nafulu kanna yi a yabi, a naxa, ‘N fafe Iburahima, na mi a gase! Koni xa muxun keli sayani, a siga e fema, e e xun xanbi soma e hakeni nen, e tubi.’ ³¹ Koni Iburahima naxa, ‘Xa e mi e tuli mati Musa nun nabine ra, hali muxun keli sayani, a siga e fema, e mi lε a ra.’”

17

Yulubina fe

Matiyu 18.6-7, Maraka 9.42

¹ Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “Feen naxanye muxune birama yulubini, a fεε mi na fɔ ne xa taran na, koni gbalona e yεε ra naxanye na findi sabun na. ² A yi lan ne ma, gεmε gbeen xa xidi e kɔε ra, e woli baan nin benun e xa diidi xurini ito nde keden bira yulubini. ³ E a liga ε yeren ma!”

“Xa i ngaxakedenma haken liga, i xa a sɔnna yita a ra. Xa a na feen bejin, i xa a mafelu. ⁴ Xa a haken liga i ra sanja yi solofere

soge kedenni, koni a yi fa i fema na waxatin birin yi, a naxa, ‘N bata nimisa,’ a mafelu.”

Denkeleyana fe

⁵ Xεrane yi a fala Marigin xa, e naxa, “Nxɔ denkeleyaan fari sa.”

⁶ Marigin yi e yabi, a naxa, “Xa ε denkeleyaan gbo ayi alo sansi keε xuridina,* ε nɔε a fale nen wudi bili gbeeni ito ma, ε naxa, ‘I yεtε tala bɔxɔni, i sa ti fɔxɔ igen tagi!’ A e fala xuiin suxuma nen.”

Walikeen lan a xa naxan liga

⁷ “Xa konyina ε tan nde yii naxan xεen sama hanma a yεxεene kantān, a na fa waxatin naxan yi, sa keli xεen ma, i a falama a xa nen ba, fa fala, ‘Fa i dege?’ ⁸ En-εn, koni i a falama nen, i naxa, ‘N ma ximenna rafala, i yi i ya walike do- maan tongo, i wanla ke n xa. N na n dege waxatin naxan yi, n yi n min, na xanbi ra i fan yi i dege, i yi i min.’ ⁹ Konyi kanna mi barika birε a konyin xa bayo a bata wanla ke a tixi naxan na. ¹⁰ E tan fan na kii nin ε na Alaa yamarine birin suxu waxatin naxan yi, ε xa a fala, ε naxa, ‘Konyin nan tun nxu tan na, nxu bata nxɔ wanla ke.’”

Yesu yi dogonfontɔ fu rakendeya

¹¹ Yesu sigama Yerusalem taani waxatin naxan yi, a dangu Samariya yamanan nun Galile yamanan tagi. ¹² A soma taadina nde yi waxatin naxan yi, dogonfontɔ fu yi a ralan. E yi yire makuyeni. E gbelegbele, e naxa, ¹³ “Nxu kanna! Yesu! Kininkinin nxu ma!”

¹⁴ Yesu yi e to, a yi a fala e xa, a naxa, “E siga saraxaraline konni, e xa ε mato.”†

Awa, e sigama kiraan xɔn ma waxatin naxan yi, e kendeya.

* **17:6:** Sansini ito xili nen mutaridi. † **17:14:** dogonfontɔna: Alaa sariyan kui, dogonfontɔn mi yi daxa a xa so taani. A yi luma taan fari ma nen. Saraxaraline nan yi muxun fatin matoma a yi a fala, xa na kanna sarijan, hanma xa a mi sarijan. Muxu gbete mi yi a yiin dinje dogonfontɔn na, bayo na yi na kanna sarijanna kalama nen. A mato Saraxaraline 13.45-46. Xa dogonfonta na ba muxun ma, fɔ a xa saraxan ba alogo a mɔn xa sarijan kii naxan yi, a fa so taani, a doxɔ a konni. A mato Saraxaraline sora 14.

15 Muxu keden yi e tagi, na a to waxatin naxan yi, fa fala a bata kendeƴa, a xete Ala tantunƴe a xuini texin na. 16 A bira Yesu sanna bun ma, a yetagin yi lan baxan ma, a barikan bira a xa. Samariya kaan nan yi na xemen na nun. 17 Yesu yi a fala, a naxa, “Muxu fu xa mi kendeƴaxi ba? A donxe muxu solomanaaninna bonne tan minen yi? 18 Muxu yo mi luxi naxan xetexi, a fa barikan bira Ala xa, fo xopeni ito ba?” 19 Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Keli, i siga, i ya denkeleyaan bata i rakisi.”

*Alaa Mangayaan fa feen taxam-
asenne*

Matiyu 24.23-28, 37-41

20 Farisi muxuna ndee yi Yesu maxadin, a Alaa Mangayaan fama waxatin mundun yi. A yi e yabi, a naxa, “Alaa Mangayaan mi fama alo en seen naxan toma. 21 Muxu mi a fale fa fala, ‘A mato, a be yi,’ hanma, ‘A sa menni.’ Amasoto Alaa Mangayana e tan yi.”

22 A yi a fala xarandiine xa, a naxa, “Waxatina nde fama a xonla e suxuma nen, e xa n tan Muxuna Dii Xemen fa waxatin to koni e mi a toe. 23 Nde taranma nen nayi naxanye a falama, e naxa, ‘A sa menni,’ hanma ‘A be yi.’ Koni e nama siga, e nama e gi a matodeni. 24 Amasoto a luma nen alo kuyen na a jinna masaxon keli bode foxon na sa ti bode foxon na. N tan Muxuna Dii Xemen fama na kii nin n fa laxoni. 25 Koni fo n xa toro nen singen katil! A fere mi na fo iki muxune xa e me na. 26 Nuhan gbee waxatin liga kii naxan yi,† a ligama na kii nin n tan Muxuna Dii Xemena waxatini. 27 Muxune birin yi e degema na waxatini, e yi e minma, e yi jaxanle futuma, e yi e diine fima xemene ma futun na, han Nuhan so waxatin yi a li kunkin kui. Fufaan yi fa, a yi e birin faxa. 28 A man ligama nen na kiini alo a liga Loti

gbee waxatini kii naxan yi. Muxun birin yi lu e dege, e yi e min, e seen sara, e seen mati, e seen si, e banxin ti. 29 Awa, Loti keli Sodoma yi waxatin naxan yi, teen nun dolen ganmatoon yi godo keli kore, a yi e birin faxa.‡ 30 N tan Muxuna Dii Xemen na mini kenenni waxatin naxan yi, a ligama na kii nin.”

31 “Na laxoni, muxun naxan a kore banxin koe ra, na nama godo banxini a yii seene tongodeni. A man na kii nin, muxun naxan xeen ma, na nama fa xete banxini. 32 E xaxili lu Loti a jaxanla xon ma.*

33 Naxan na kata a niin nakisi feen na, na bonoma ayi nen. Naxan na bono a niini, na kisima nen. 34 N xa a fala e xa, na kosen na xeme firin luma nen sade kedenna ma, keden xalima nen, keden yi lu na. 35 Naxalan firin luma nen se dinni, kedenna xalima nen, keden yi lu na. 36 Xeme firin luma nen xeen ma, kedenna xalima nen, keden yi lu na.”

37 Xarandiine yi a maxadin, e naxa, “Marigina, na ligama minen yi?” Yesu yi e yabi, a naxa, “Sube faxaxin denaxan yi, dugane e malanma menna nin.”

18

Kaƴa gilɛn nun kitisana fe

1 Na xanbi ra, Yesu yi sandani ito sa e xa, a yi e xaran, a e xa Ala maxandi waxatin birin, e nama xadan, 2 a naxa, “Kitisana nde yi taana nde yi nun naxan mi yi gaxuxi Ala yee ra, a mi danma muxe ra. 3 Kaƴa gilena nde yi na taani nun, na yi siga a fema, a yi a mafan, a naxa, ‘Kitin sa nxu nun n yengefaan tagi.’ 4 A bu han, a mi tin, koni donxen na a miri a yete ma, a naxa, ‘Hali n mi gaxu Ala yee ra, n mi danƴe muxe ra, 5 koni bayo kaƴa gilɛni ito n yee gbama ayi, n xa kata, n xa a kitin sa, xa na mi a ra

† 17:26: Dunuƴa Folan 6.5-12 nun 7.6-23

‡ 17:29: Na feen seƴexi Dunuƴa Folan 19.24 kui.

* 17:32: A mato Dunuƴa Folan 19.26 kui.

a luma fe nen waxatin birin han n tunnaxɔɔ n ma.’ ”

⁶ Awa, Marigin mən yi siga falan ma, a naxa, “Kiti bolon tinxintaren naxan fala, ε tuli mati na ra. ⁷ Awa, Ala mi a gbee muxune xun mafale ba, naxanye a xilima kɔεεn nun yanyin na? A buyε na yi ba? ⁸ N xa a fala ε xa, a e xun mafala kitin bolonma nen mafuren! Koni n tan Muxuna Dii Xemen na fa waxatin naxan yi, n denkeleyaan liye dunuɲa yi ba?”

Farisi muxune nun mudu maxinla fe sandana

⁹ Yesu yi sandani ito fan sa na muxune xa naxanye laxi e yetena tinxinyaan na, e muxun bonne yalagi. ¹⁰ A naxa, “Muxu firin yi siga Ala Batu Banxini Ala maxandideni, Farisi muxun nan yi bonna ra, bonna mudu maxinla. ¹¹ Farisi muxun yi ti, a yi Ala maxandi a bɔɲeni. A Ala maxandi ikiini, a naxa, ‘Ala, n barikan birama i xa amasɔɔ kumade mi n tan na, tinxintare mi n tan na hanma yalundena alo muxun bonne birin a ligama kii naxan yi. N barikan birama i xa amasɔɔ n tan mi ligaxi alo mudu maxinli ito. ¹² Lɔxɔ xun yo lɔxɔ xun n sunna suxuma nen soge firin, n naxan birin sɔɔtoma, n ne yaganna fima.’ ”

¹³ “Koni mudu maxinla yi ti yire makuyeni, a mi tin a yeεn natε kore koni a yi lu a kanken makudunɲε, a yi a fala, a naxa, ‘Ee! Ala, kininkinin n tan hake kanna mal!’ ” ¹⁴ Yesu naxa, “N xa a fala ε xa, xemeni ito, benun a xa siga a konni waxatin naxan yi, a tinxin nen Ala yeε ra yi fefe! Amasɔɔ muxun naxan birin a yetε yitema, ne magodoma nen. Naxan birin a yetε magodoma, ne yitema nen.”

Yesu yi duba diidine xa

Matiyu 19.13-15, Maraka 10.13-

16

¹⁵ Muxuna ndee yi fa e diidine ra Yesu fema, a xa a yiin sa e xunne ma, a duba e xa. Koni a xarandine to na to, e yi falan ti e ma amasɔɔ e bata fa diidine ra Yesu fema. ¹⁶ Koni Yesu yi diidine xili a fema, a naxa, “E tin diidine xa fa n fema, ε nama e raxete amasɔɔ e tan sifane nan gbee Alaa Mangayaan na. ¹⁷ N xa ɲɔndin fala ε xa, xa naxan mi Alaa Mangayaan suxu alo diidine, na mi soε Alaa Mangayani mumε!”

Xeme nafulu kanna fe

Matiyu 19.16-30, Maraka 10.17-

31

¹⁸ Yahudiyane kuntigina nde yi Yesu maxɔdin, a naxa, “Karamɔxɔ fajina, n nanfe lige n habadan nii rakisin sɔɔtɔ?”

¹⁹ Yesu yi a maxɔdin, a naxa, “Nanfera, i n xilima karamɔxɔ fajina? Muxu yo mi fan fɔ Ala keden peena! ²⁰ I yamarine kolon fa fala, ‘I nama yalunyaan liga, i nama faxan ti, i nama muɲan ti, i nama wule seren ba, i baba nun i nga binya.’* ”

²¹ Xemen yi a yabi, a naxa, “Xabu n dii ɲɔreyani waxatin naxan yi, n ne birin suxi.”

²² Yesu ito me waxatin naxan yi, a yi a fala a xa, a naxa, “Fe keden nan luxi, i xa i yii seene birin sara, i yiigelitɔne ki, i nafunla sɔɔtoma nen ariyanna yi. Na xanbi ra, i bira n fɔxɔ ra.” ²³ Koni xemen na me waxatin naxan yi, a bɔɲen yi rapaxu a ma kati, amasɔɔ nafunla yi a yii nun kati!

²⁴ Yesu yi a mato, a naxa, “Nafulu kanne so raxɔɔ Alaa Mangayani han! ²⁵ Nafulu kanna so raxɔɔ Alaa Mangayani dangu ɲɔgɔmen so feen na sagilaan yinla ra.”

²⁶ Muxun naxanye na me, ne yi a maxɔdin, e naxa, “Nde nɔε kise nayi?”

* 18:20: Xarɔyaan 20.12-16 nun Sariyane 5.16-20

²⁷ Yesu yi e yabi, a naxa, “Muxun mi nɔɛ feen naxan ligɛ, Ala nɔɛ na ligɛ nɛn.”

²⁸ Piyɛri yi a fala a xa, a naxa, “A mato, nxu bata feen birin bejin, nxu bira i fɔxɔ ra.”

²⁹ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N xa jɔndin fala ɛ xa, naxan birin bata a konna lu na hanma a jaxanla hanma a ngaxakedenne hanma a sɔtɔ muxune hanma a diine Alaa Mangayana fe ra ³⁰ na kanna na jɔxɔn sɔtɔma nɛn dangu na ra waxatini ito yi, a habadan nii rakisin fan sɔtɔ waxati famatɔni.”

*Yesu mɔn yi a faha feen fala
Matiyu 20.17-19, Maraka 10.32-*

³⁴ ³¹ Yesu yi a xarandii fu nun firinne xili a fɛma e danna, a yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ tuli mati! En sigama Yerusalɛn taani, nabine feen naxan birin sɛbɛ n tan Muxuna Dii Xɛmɛna fe yi, ne kamalima nɛn na yi. ³² N tan Muxuna Dii Xɛmɛn soma nɛn siya gbɛtɛne yii, e yi n magele, e yi n nafɛya, e yi e dɛ igen namini n ma. ³³ E n bulanma nɛn, e yi n faha, koni a soge saxandeni n mɔn kelima nɛn sayani.”

³⁴ A falan naxan birin ti, xarandine mi ne bayen kolon, bayo falan bunna yi luxunxi e ma. Yesu yi falan tima naxan ma fe yi nun, e mi na kolon.

*Yesu yi danxutɔɔn nakɛndɛya
Matiyu 20.29-34, Maraka 10.46-*

⁵² ³⁵ Yesu maso Yeriko ra waxatin naxan yi, danxutɔɔna nde yi dɔxi kiraan na xanditideni. ³⁶ A yamaan dangu xuiin mɛ waxatin naxan yi, a maxɔdinna ti, a naxa, “Nanfe ligaxi?”

³⁷ E yi a fala a xa, e naxa, “Yesu Nasarɛti kaan nan danguma.”

³⁸ A gbelegbele, a naxa, “Dawuda a Dii Xɛmɛn Yesu, kininkinin n ma!”

³⁹ Muxun naxanye yɛɛn na, ne yi xarɛ a ma, a xa a dundu koni a mɔn yi gbelegbele kati! A naxa,

“Dawuda a Dii Xɛmɛn Yesu, kininkinin n ma!”

⁴⁰ Awa, Yesu yi ti, a yi a fala, a e xa fa danxutɔɔn na a fɛma. A fa a fɛma waxatin naxan yi, Yesu yi a maxɔdin, a naxa, ⁴¹ “I waxi a xɔn n xa nanfe liga i xa?”

A yi a yabi, a naxa, “N kanna, n waxi a xɔn ma nɛn, n mɔn xa seen to.”

⁴² Yesu yi a fala a xa nayi, a naxa, “I xa seen to, i ya dɛnkɛleyaan bata i rakɛndɛya.”

⁴³ Xɛmɛn yi seen to mafurɛn, a bira Yesu fɔxɔ ra, a Ala matɔxɔma. Yamaan na to waxatin naxan yi, e birin yi Ala tantun kati!

19

Yesu nun Sakeyɛ a fe

¹ Yesu yi so Yeriko yi, a dangu matɔɔn nan yi a ra nun. ² Mudu maxinle kuntigina nde yi na nun a xili Sakeyɛ. Nafulu kanna nan yi a ra. ³ A yi kata a xa Yesu to alogo a xa a kolon muxun sifan naxan a ra, bayo a yi dungi nun, a mi yi nɔɛ Yesu toɛ amasɔtɔ yamaan yi gbo. ⁴ Nanara, a yi siga a giyɛ yamaan yɛɛ ra, a sa te xɔdɛ binla kɔɛ ra alogo Yesu nɛɛn dangue kiraan xɔn ma waxatin naxan yi, a xa a to. ⁵ Yesu na li waxatin naxan yi, a yi a yɛɛn nate kore, a yi a fala Sakeyɛ xa, a naxa, “Sakeyɛ, godo mafurɛn, amasɔtɔ n yigiyama i konna nin to!”

⁶ Sakeyɛ yi godo mafurɛn, a yi a rasɛnɛ sɛwani. ⁷ Muxun naxanye birin na to, e falan ti fɔlɔ e dɛ bun ma, e naxa, “Xɛmɛni ito bata sa yigiya hake kanna konni.”

⁸ Sakeyɛ yi keli a ti, a yi a fala Margin xa, a naxa, “N kanna, a mato, n na n ma nafunla fɔxɔ kedenna soma yigelitɔne yii nɛn. Xa n bata naxan yii se kansun, n na jɔxɔn naanin naxɛtɛma nɛn na kanna ma.”

⁹ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Muxune bata kisin sɔtɔ denbayani ito yi to. Iburahima bɔnsɔnna nan

xemēni ito fan na. ¹⁰ Amasōtō nax-
anye lōxi ayi, n tan Muxuna Dii
Xemēn faxi ne nan fende yi, n yi e
rakisi.”

Xema gbananna fe sandana
Matiyu 25.14-30

¹¹ Muxune yi Yesu xuiin
namema, a sandan sa e xa. Bayo
a bata yi maso Yerusalēn taan na,
e yi a miri a Alaa Mangayaan yi
minima nēn kēnēni. ¹² Nanara,
Yesu naxa, “Muxu gbeena nde
yi na nun naxan siga yamana
makuyeni, a xa findi a konna
mangan na, na xanbi ra, a xete
a konni. ¹³ Benun a xa siga a
sigatini, a yi a walikē fu xili, a xema
gbananna so e keden kedenna
birin yii, a naxa, ‘E kata ε tōnōn
sōtō itoe fari n xanbi han n fa.’
¹⁴ Koni a yamanan muxune bata yi
a rajaxu. Nanara, e xerane rasiga a
fōxō ra, e naxa, ‘Nxu mi waxi a xōn
ma, xemēni ito xa mangayaan sōtō
nxu xun na.’ ”

¹⁵ “Koni xemēn na yi mangayaan
sōtō, a mōn yi xete a konni. A xema
gbananne so a walikēēn naxanye
yii, a ne xili mafurēn, a e tōnōn
naxanye sōtōxi, e xa na yita a ra.
¹⁶ A singe ra xiin yi fa, a naxa, ‘N
kanna, i xema gbananna naxan so
n yii, n bata fu sōtō a fari.’ ¹⁷ A yi
a yabi, a naxa, ‘I bata i yixōdōxō,
walikē fajin nan i tan na, amasōtō
i bata lannayaan liga fe xurini, n
na i findima nēn kuntigin na taa fu
xun na.’ ¹⁸ Walikēēn firinden yi fa,
a naxa, ‘N kanna, i xema gbananna
naxan so n yii, n bata suulun sōtō
a fari.’ ¹⁹ A yi a fala na fan xa, a
naxa, ‘N na i dōxōma nēn taa suu-
lun xun na.’ ²⁰ Walikēēn bonna fan
yi fa, a naxa, ‘N kanna, i ya xema
gbananna rasuxu. N na a ramaraxi
dugi dungin nin. ²¹ N gaxuxi i yee
ra amasōtō i ya fe xōdōxō, i gbee mi
seen naxan na, i na nan tongoma. I
mi naxan wolixi, i na nan xabama.’
²² A yi a fala a xa, a naxa, ‘I tan wa-
like jaxina, n na i yalagima i yete de

xuiin nan ma! I a kolon fa fala n ma
fe xōdōxō, n gbee mi seen naxan na,
n na nan tongoma. N mi naxan sixi,
n na nan xabama. ²³ Awa, nanfera
nayi, i mi n ma gbetin taxu gbeti
mara banxin yulane ra, alogo n na
fa waxatin naxan yi, n yi gbetin
nun a tōnōdin sōtō?’ ²⁴ Naxanye yi
tixi na yi, a yi a fala ne xa, a naxa, ‘E
xemaan ba ito yii, xemaan gbanan
fuun yi naxan yii, ε a so na yii.’ ²⁵ E
yi a fala a xa, e naxa, ‘Nxu kanna,
koni xemaan gbanan fu a tan yii!’
²⁶ A yi e yabi, a naxa, ‘N xa a fala
ε xa, seen muxun naxan birin yii,
nde sama nēn ne xun ma e xa, koni
se mi naxan yii hali naxan di a yii,
na be a yii. ²⁷ Nba, n yaxuni itoe
a mi rafan naxanye ma, n xa findi
mangan na, ε fa ne ra be yi, ε yi e
faxes n yetagi!’ ”

Yesu so fena Yerusalēn taani

Matiyu 21.1-11, Maraka 11.1-11,
Yoni 12.12-19

²⁸ Yesu ito fala xanbini, a siga e
yee ra Yerusalēn taani. ²⁹ A maso
Betifage taan nun Betani taan na
Oliwi Geyaan dēxōn ma waxatin
naxan yi, a yi a xarandii firin
nasiga a yee ra, ³⁰ a yi a jundu e
ma, a naxa, “E siga banxidēēn na
ε yee ra. E nema na liye waxatin
naxan yi, ε sofalidin xidixin toma
nēn muxe munma dōxō naxan fari
singen. E a fulun, ε fa a ra be. ³¹ Xa
muxuna nde ε maxōdin fa fala, ‘E
ito fulunma nanfera?’ ε a fala e xa,
ε naxa ‘Marigin nan mako a ma.’ ”

³² Nayi, e yi siga. Marigi Yesu
naxan birin fala e xa, e sa na birin
li na kiini alo a a fala e xa kii naxan
yi. ³³ E yi sofalidin fulunma wax-
atin naxan yi, a kanna yi a fala e xa,
a naxa, “E ito fulunma nanfera?”

³⁴ E yi a yabi, e naxa, “Marigin
makona a ma.” ³⁵ E siga sofalidin
na Yesu fema. E yi e domane yifu-
lun sofalidin fari, e yi Yesu mali a
dōxō a fari. ³⁶ A yi sigama waxatin

naxan yi, yamaan yi e dugine yifulun kiraan xɔn a yεε ra a binya feen na.

³⁷ A maso Yerusalɛn taan na waxatin naxan yi, a na kiraan li naxan godoma Oliwi Geyaan bun ma. Xarandiin birin yi barikan bira fɔlɔ Ala xa, e yi a tantun e xui yitexin na, fata kabanako feen birin na e naxanye toxi. ³⁸ E yi a fala, e naxa, “Mangan naxan fama Marigin xinli, Ala xa na baraka! Bɔɲɛ xunbenla xa lu ariyanna yi e nun binyena!”

³⁹ Farisi muxuna ndee yi yamaan yε, na ndee yi falan ti Yesu xa, e naxa, “Karamɔxɔ, i ya xarandiine yamari, e xa e dundu.”

⁴⁰ Yesu yi e yabi, a naxa, “N xa a fala ε xa, xa e dundu, gɛmɛni itoe nan sɔnxɔma.”

Yesu yi wuga Yerusalɛn ma fe ra

⁴¹ A maso taan na waxatin naxan yi, a yi a to, a wuga a fe ra, ⁴² a naxa, “Ee! E tan, xa ε yi bɔɲɛ xunbenla kiraan kolon nun to, na yi lan, koni iki ε mi a kolonɲɛ amasɔtɔ a bata luxun ε ma! ⁴³ Lɔxɔna nde a lima ε ma nɛn, ε yaxune luma ε rabilinɲɛ nɛn, e yi gbingbinna rate taan nabilinni, e kiraan bolon ε ma yiren birin yi. ⁴⁴ E ε halagima nɛn, e nun muxun naxanye birin taan kui. Hali gɛmɛ keden pena, a mi luyɛ a funfuni ε taani ito yi, amasɔtɔ Ala fa ε kisideni waxatin naxan yi, ε mi yi a kolon nun!”

Yesu yi siga Ala Batu Banxini

Matiyu 21.12-17, Maraka 11.15-19, Yoni 2.13-22

⁴⁵ Yesu yi so Ala Batu Banxini, a saresone kedi fɔlɔ, ⁴⁶ a yi a fala e xa, a naxa, “A sebɛxi Kitabun kui, Ala naxa, ‘N ma banxin xili bama nɛn Ala maxandi banxina.’* Koni ε tan bata a findi muɲadene luxunden na!”

⁴⁷ Yesu yi xaranna tima Ala Batu Banxini lɔxɔ yo lɔxɔ. Saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne

nun yamaan yεeratine yi kata a faxa feen na. ⁴⁸ Koni e mi yi a kolon e a masɔtɛ kii naxan yi, bayo yamaan birin yi tuli matixi a ra.

20

Yesu sɛnben maxɔdinna fe

Matiyu 21.23-27, Maraka 11.27-

³³

¹ Lɔxɔna nde Yesu yi yamaan xaranma Ala Batu Banxini waxatin naxan yi, a yi Alaa falan Xibaru Fajin kawandin ba, saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne nun yamaan fonne yi fa. ² E yi a fala a xa, e naxa, “I feni itoe ligama sɛnben mundun na? Na fala nxu xa. Nde sɛnben soxi i yii, i yi e liga?”

³ Yesu yi e yabi, a naxa, “N xa ε maxɔdin, ε a fala n xa. ⁴ Nde Yoni rafaxi, a xa muxune rafu igeni e tubi xinla ma, a kelixi Ala nan ma ba, hanma muxune?”

⁵ E yi falan ti fɔlɔ e bode xa, e naxa, “Xa en na a fala fa fala, ‘A kelixi Ala nan ma,’ a falama nɛn nayi fa fala, ‘Nanfera, ε mi laxi Yoni ra?’ ⁶ Koni xa en na a fala fa fala, ‘A kelixi muxun nan ma,’ yamana en magɔlonma nɛn, amasɔtɔ e yi laxi a ra fa fala nabiin nan yi Yoni ra nun.” ⁷ Nanara, e yi a yabi, e naxa, “Nxu mi a keliden kolon.”

⁸ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N tan fan feni itoe ligama sɛnben naxan na, n mi na falama ε xa na yi.”

Nakɔ kantanne fe sandana

Matiyu 21.33-46, Maraka 12.1-12

⁹ Na xanbi ra, Yesu yi sandani ito sa yamaan xa, a naxa, “Muxuna nde yi manpa bili nakɔɔn sa, a yi a taxu a kantan muxune ra, a keli a konni, a sa buyɛ ayi. ¹⁰ A bogi waxatina a lixina, a yi a walikɛ keden xɛ nakɔɔn kantan muxune ma, a e xa sa a gbeen so a yii, koni a kantan muxune yi na walikɛɛn bɔnbɔ, e yi a raxɛtɛ, e mi se so a

* 19:46: A mato Esayi 56.7 nun Yeremi 7.11 kui.

yii. ¹¹ Na xanbi ra, a walikε gbete xe e ma, e yi na fan bɔnbɔ, e yi a rayagi kati, e yi a raxete, e mi sese so a yii. ¹² A yi walikεen saxanden nasiga e ma. E yi na fan maxɔɔ, e yi a kedi. ¹³ Awa, na xanbi ra nakɔ kanna naxa, ‘N nanfe ligama? N xa n nafan dii xεmεn nasiga e ma, yanyina nde, e danma nεn na ra.’ ¹⁴ Koni a kantan muxune to a to, e yi a fala e bode xa, e naxa, ‘Nakɔ kanna ke tongon nan ito ra. En na a faxa alogo nakɔɔn xa findi en gbeen na.’ ¹⁵ E yi a torotoron nakɔɔn fari ma, e sa a faxa. * Awa, nakɔ kanna na fa waxatin naxan yi, a nanfe ligama a kantan muxune ra? ¹⁶ A na muxune faxama nεn, a nakɔɔn taxu muxu gbete ye ra.”

Yamaan to na mε, e naxa, “Ala xa nxu tanga na ma.”

¹⁷ Yesu yi e mato, a yi e maxɔɔdin, a naxa, “Kitabun yireni ito bunna di? A naxa, ‘Banxi tiine e mε gεmεn naxan na, na bata findi banxin gεmε fisamantenna ra.’† ¹⁸ Naxan yo na bira gεmεni ito fari, na yigirama nεn dungi dungi na. Xa a nu bira naxan yo fari, a na yilunburunma nεn.”

Mudu fiin maxɔɔdinna

Matiyu 22.15-22, Maraka 12.13-

17

¹⁹ Sariya karamɔxɔne nun saraxarali kuntigine yi kata Yesu suxu feen na na waxatini amasɔɔ e yi a kolon a sandani ito saxi e tan nan ma fe ra koni e gaxuxi yamaan yeε ra. ²⁰ Nanara, e fεren fen. E seen so muxuna nde yii naxanye e yetε findε muxu tinxin na, e ne xe Yesu ma a suxu feen na a

fala xuine xɔn ma alogo e xa nɔ a rasoε yamana kanna senben nun a nɔɔn bun ma. ²¹ Na muxune yi a maxɔɔdin, e naxa, “Karamɔxɔ, nxu a kolon i xaranna naxan tima e nun i falan naxan tima, e tinxin. Nxu a kolon fa fala i mi muxune rafisaxi e bode xa. I muxune xaranna Alaa kiraan nan ma jɔndini. ²² A fala nxu xa, xa nxu lanma nxu xa mudun so Romi Manga Gbeen yii ba?”

²³ Koni Yesu yi e yanfantenyaan to, a yi a fala e xa, a naxa, ²⁴ “E gbeti gbananna yita n na. Nde xili nun a yetagin sawura a ma?”

E yi a yabi, e naxa, “Romi Manga Gbeena.”

²⁵ Nanara, Yesu naxa, “Mangan gbeen xa so a yii, Ala gbeen xa so Ala yii.”†

²⁶ E mi nɔ a suxun fεren sɔte yamaan yetagi. Nanara, e yi e dundu, e kabε a fala ti kiin ma.

Faxa muxune rakeli fena

Matiyu 22.23-33, Maraka 12.18-27

²⁷ Saduse muxune§ yi e maso Yesu ra naxanye a falama a faxa muxune mi kelima sayani, e yi a maxɔɔdin, e naxa, ²⁸ “Karamɔxɔ, Musa sariyani ito seβε nεn nxu xa, a naxa, ‘Xa xεmεn faxa, a jaxanla lu, koni a mi dii lu, na xεmena ngaxakedenna nde xa ke jaxanla tongo, e yi diin bari faxa muxun xa.’* ²⁹ Awa, ngaxakedenmane muxu solofere yi na yi nun, forimaan yi jaxanla futu, a faxa, a mi dii sɔɔ. ³⁰ A firinden yi na jaxanla tongo, ³¹ a saxanden fan yi a tongo. Awa, a liga na kiini muxu soloferene birin na, e birin yi faxa,

* **20:15:** Sandani ito kui Ala nan misalixi nakɔ kanna ra. A dinan taxuxi Isirayila kaane ra. A walikene findixi nabine ra naxanye xe Isirayila kaane ma. A diin findixi Yesu ra. † **20:17:**

Yaburin 118.22 † **20:25:** Mangan yetagin sawuran to gbeti gbananna ma, na a findixi a gbeen na bayo a tan nan a rafalaxi. Adamadiine daxi Ala maligan na, nayi e fan findixi Ala gbeen na. Gbetin lan a so mangan yii mudun na, koni muxune lan e yi e yetε so Ala yii bayo e findixi e da mangan gbeen na. § **20:27:** Saduse muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. Lanna mi yi e nun Farisi muxune tagi. E tan mi yi laxi malekane ra. E man mi yi laxi a ra a muxune kelima nεn sayani. * **20:28:** A mato Dunuja Fɔlɔn 38.8 nun Sariyane 25.5-6 kui.

e mi dii sɔtɔ. ³² Dɔnxɛn na, ɲaxanla fan yi faxa. ³³ Awa, faxa muxune na keli sayani waxatin naxan yi, a findima nde a ɲaxalan na nayi? Bayo e muxu soloferene birin bata yi a tongo!”

³⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “Waxatini ito yi, xɛmɛne ɲaxanla futuma nɛn ɲaxanle fan yi dɔxɔ xɛmɛn xɔn, ³⁵ koni naxanye na keli sayani waxati famatɔni, na xɛmɛne mi ɲaxalan fute, a ɲaxanle mi dɔxɛ xɛmɛn xɔn. ³⁶ E luma nɛn nayi alo malekane. E mi faxama, e findima Alaa diine nan na amasɔtɔ e bata keli sayani. ³⁷ Koni Musa na yita nɛn a faxa muxune kelima nɛn sayani. Awa, Kitabun kui, fɔtɔndin gan feen sebɛxi dɛnaxan yi, Musa yi falan ti Marigina fe yi, a naxa, ‘Iburaahimaa Ala nun Isiyagaa Ala nun Yaxubaa Ala.’† ³⁸ Awa, a bunna ni ito ra fa fala niiramane Ala nan a tan na, faxa muxune gbee mi a ra, amasɔtɔ e birin niina e yi Ala yɛɛ ra yi.”‡

³⁹ Sariya karamɔxɔna ndee yi falan ti a xa, e naxa, “Karamɔxɔ, i bata a yabi ki fajii!” ⁴⁰ Na xanbi ra, e mi fa susu a maxɔdinɲɛ fefe ra.

Yesu yi maxɔdinna ti

Matiyu 22.41-46, Maraka 12.35-37

⁴¹ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E a falama di fa fala Dawuda bɔnsɔnna nan Alaa Muxu Sugandixin na? ⁴² Amasɔtɔ Dawuda yetɛɛn bata a fala Yaburin Kitabun kui, a naxa, ‘Marigin yi a fala n marigin xa, a naxa, “Dɔxɔ n yiifanna ma ⁴³ han n yi i yaxune sa i sanna bun ma.” ’§ ”

⁴⁴ “Dawuda yi a xili, a naxa, ‘N Marigina.’ Awa, Alaa Muxu Sugandixin findixi Dawuda bɔnsɔnna ra di?”*

Yesu yi a xarandiine maxadi

Matiyu 23.1-36, Maraka 12.38-40

⁴⁵ Yamaan birin yi e tuli mati Yesu ra, a yi a fala a xarandiine xa, a naxa, ⁴⁶ “Ɛ a liga ɛ yeren ma sariya karamɔxɔne fe yi. A rafan e ma e xa doma gbeene ragodo e ma, e yi lu e masiga tiyɛ. A rafan e ma yamaan xa e binya, e yi e xɔntɔn lɔxɔ tidene yi. A rafan e ma e xa muxu gbee dɔxɔden sɔtɔ salide banxini e nun dɔxɔde fajine malanni. ⁴⁷ E kaɲa gilɛne yii seene bama e yii. E yi e yetɛ mayita sali xunkuyeni. E yalagima nɛn na feene ra han a radangu ayii!”

21

Kaɲa gilena kisen a fe

Maraka 12.41-44

¹ Yesu yi a yɛɛn nasiga, a n-fulu kanne to, e kiseen sama Ala Batu Banxin gbeti maradeni. ² A kaɲa gilɛ yiigelitɔna nde fan to, a gbanan firin sama gbeti sa seen kui. ³ Yesu naxa, “N xa ɲɔndin fala ɛ xa, kaɲa gilɛ yiigelitɔni ito bata naxan sa, na gbo bonne birin gbeen xa. ⁴ Amasɔtɔ bonne naxan saxi, e nafulu dɔnxɛn xa mi ne ra. Koni a tan, hali yiigelitɔn to a ra, naxan birin a yii a balon na, a na nan saxi.”

Ala Batu Banxin kalana fe

Matiyu 24.1-2, Maraka 13.1-2

⁵ Muxune yi a falama a Ala Batu Banxin yi maxidixi gɛmɛ to fajine nan na e nun muxune yi fama seen

† **20:37:** A mato Xɔrɔyaan 3.2-6 kui. ‡ **20:38:** niiramane: Ala naxa a Iburaahimaa Ala nan a ra. A mi a falaxi nun Iburaahimaa Ala nan yi a tan na, a yi a nii ra waxatin naxan yi. A luxi alo Ala yɛɛna e ra laxira yi. E mɔn e nii ra Ala yɛɛ ra yi. § **20:43:** Yaburin 110.1 * **20:44:** Na waxatini karamɔxɔne yi a falama a Alaa Muxu Sugandixin barima Dawuda bɔnsɔnna nin fata Alaa falan na Samuyeli Firinden 7.16 kui. Anu, xa Dawuda nan Yaburin 110 sebɛ, nayi a tan a falama Alaa Muxu Sugandixin ma fa fala “N Marigina.” Na bunna nɛn fa fala Alaa Muxu Sugandixin gbo a benba Dawuda xa. Na yi muxune yifu, a yi a yita a Yesu Alaa Muxu Sugandixin tiden gbo dangu Dawuda ra Ala yɛɛ ra yi.

naxanye ra kiseen na Ala xa. Yesu naxa, ⁶ “E naxan toma ito ra, waxatina nde fama, gemen naxanye birin banxini ito yi, keden mi luyε a funfuni, e e birin naxuyama ayi nen.”

Tɔrɔn nun besenxɔnyana fe

Matiyu 24.3-14, Maraka 13.3-13

⁷ E yi a maxɔdin, e naxa, “Karamɔxɔ, na ligama waxatin mundun yi? Taxamasenna mundun a yitama nxu ra fa fala a waxatin bata a li?”

⁸ Yesu naxa, “E a liga ε yeren ma alogo muxe nama ε mayenden. Amasɔtɔ muxu wuyaxi fama nen n xinli, e yi a fala, e naxa, ‘A tan nan n tan na.’ E naxa, ‘Waxatin bata a li!’ Koni ε nama bira ne fɔxɔ ra. ⁹ E na yenge feene nun murute feene mε waxatin naxan yi, ε nama gaxu amasɔtɔ a fεε mi na fɔ ne xa liga singen. Koni waxati rajanna munma maso singen.”

¹⁰ A lu falan tiyε, a naxa, “Siya keden siyaan bonne yengema nen yamana keden yi yamanan bonne yenge. ¹¹ Bɔxɔn xuruxurun gbeen tima nen e nun fitina kamen nun fitina furen yi so yirena ndee yi. Gaxu fe gbeene nun taxamaseri gbeene ligama nen kore xɔnna ma. ¹² Koni benun feni itoe birin xa liga, e ε suxuma nen, e yi ε besenxɔnya. E yi ε raso salide banxine yi, e yi ε makiti, e yi ε sa kasoon na. E sigama ε ra nen mangane nun kuntigine fema n tan ma fe ra. ¹³ Nayi, ε findima nen n serene ra e xa. ¹⁴ E nama xamin, ε sa ε xun mafalama naxan na. ¹⁵ Amasɔtɔ n falan nun xaxinla soma ε yii nen. Nanara, ε yaxune mi ε tandε e yi ε nɔ. ¹⁶ E sɔtɔ muxune nun ε ngaxakedenne nun ε xabilane nun ε xɔyine ε soma nen e yii, e yi ε tan ndee faxa. ¹⁷ Muxun birin ε rajaxuma nen n tan ma fe ra. ¹⁸ Koni hali ε xun sεxe kedenna

mi lɔ ayi. ¹⁹ Nayi, ε tunnafan alogo ε niin xa ratanga.”

Yesu yi Yerusalen kala feen fala

Matiyu 24.15-21, Maraka 13.14-

19

²⁰ “E na a to waxatin naxan yi, sofane bata Yerusalen taan nabilin, ε a kolonma nen nayi fa fala a kala waxatin mi fa buma sɔnɔn. ²¹ Xa naxan Yudaya yi na waxatini ne xa e gi, e siga geyane fari. Naxanye taan kui, ne xa e gi, e keli taani. Naxanye xeen ma, ne nama xete taani. ²² Amasɔtɔ ‘Tɔrɔn Lɔxɔne’ nan ne ra, Kitabun naxan fala, a na birin xa kamali. ²³ Gbalo gbeen ligama nen fudi kanne nun dii ngane ra na lɔxɔne yi! Tɔrɔ gbeen fama nen bɔxɔ xɔnni ito ma. Alaa xɔlɔn fama nen yamani ito xili ma. ²⁴ E faxama nen silanfanna ra,* ndee sigama nen konyiyani yamanan birin yi. Yerusalen taan luma nen siya gbetene bun ma han e waxatin yi defe.”

Muxuna Dii Xemen fa fena

Matiyu 24.29-31, Maraka 13.24-

27

²⁵ “Awa, na waxatini taxamasenna sama nen sogen ma, e nun kiken nun sarene ma. Dunujia siyane birin yigitεgema nen nayi, e gaxu fɔxɔ igen xuiin nun xunfan gbeen yεε ra. ²⁶ Feen naxanye ligama dunujia yi, muxune nεma ne mame waxatin naxan yi, e gaxuma nen, e fuga a ra. Amasɔtɔ kore xɔnna senbeni maxama nen. ²⁷ N tan Muxuna Dii Xemen minima nen kenenni, n fa kundani senbeni e nun binye gbeeni. ²⁸ Koni feni itoe na liga fɔlɔ waxatin naxan yi, ε xa ε xunna rakeli, e yi ε yeen nabi amasɔtɔ ε xunba waxatin bata maso.”

Xɔde binla fe taxamasenna

Matiyu 24.32-35, Maraka 13.28-

31

²⁹ Na xanbi ra, Yesu yi sandana nde sa e xa, a naxa, “E ε xaxili lu

* **21:24:** Silanfanna: Sofane yengeso degemana.

xɔde binla nun wudin birin xɔn ma.
³⁰ E na jingi waxatin naxan yi, ε a kolonma nen nayi fa fala jemɛn bata maso. ³¹ A na kii nin, ε na feni itoe to ligε waxatin naxan yi, ε a kolonma nen nayi fa fala Alaa Mangayaan fa waxatin bata maso.”

³² “N xa jɔndin fala ε xa. Iki muxune mi danguma fɔ na feene birin liga. ³³ Kore xɔnna nun bɔxɔ xɔnna danguma nen koni n ma falane mi danguma habadan.”

³⁴ “E a liga ε yeren ma! E nama ε yetε findi fudimane nun dɔlɔ minne ra. E nama xamin ε lu kiina fe ra alogo na Lɔxɔn nama ε raterena. ³⁵ Amasɔtɔ a dunuja muxune birin naterenama nen alo woɔon suben naterenama kii naxan yi. ³⁶ E lu ε yeε ra yi, ε yi Ala maxandi waxatin birin, ε senben sɔtɔ, ε ratanga feni itoe birin ma naxanye ligama alogo ε xa ti n tan Muxuna Dii Xɛmɛn yetagi.”

³⁷ Yesu yi xaranna tima Ala Batu Banxini nen yanyin na, a sa kɔɛɛn nadangu geyaan fari naxan xili Oliwi. ³⁸ Yamaan birin yi sigama nen a fema xɔtɔnni Ala Batu Banxini, alogo e xa e tuli mati a ra.

22

Mangane yi yanfani tɔn Yesu ma
Matiyu 26.1-5, Maraka 14.1-2,
Yoni 11.45-53

¹ Buru Tetaren Sanla* yi maso naxan xili Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla.† ² Saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne yi kata Yesu faxan fɛrɛn fendeni, koni e yi gaxuxi yamaan yeε ra.

Yudasi yi Yesu yanfa
Matiyu 26.14-16, Maraka 14.10-11

³ Setana yi so Yudasi yi, naxan xili Isakariyoti, xarandii fu nun firinna nde nan yi a ra. ⁴ Awa, Yudasi yi siga, a sa a fala saraxarali kuntigine nun Ala Batu Banxin kantan muxune kuntigine xa, a nɔε Yesu soε e yii kii naxan yi. ⁵ Na yi rafan e ma, e gbetin ba, a e xa a saren fi. ⁶ Yudasi yi tin na ma, a fɛrɛn fen fɔlɔ, a nɔε Yesu soε e yi kii naxan yi hali yamaan mi fe kolon ayi.

Yesu yi a yitɔn sanla fe yi
Matiyu 26.17-25, Maraka 14.12-21

⁷ Buru Tetaren Sanla yi a li, yeXεε diin faxa waxatin yi a li Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla fe ra. ⁸ Yesu yi Piyeri nun Yoni xε, a yi a jɔngu e ma, a naxa, “E sa Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla ximenna rafala en xa.”

⁹ E yi a maxɔdin, e naxa, “I waxi a xɔn ma, nxu xa a rafala minen yi?”

¹⁰ A yi e yabi, a naxa, “E nɛma soma taani waxatin naxan yi, ε xɛmɛna nde lima kira yi, ige fɛjɛn dɔxi a xun ma. E bira a fɔxɔ ra han a na so banxin naxan kui. ¹¹ E yi a fala na banxin kanna xa, ε naxa, ‘Karamɔxɔ naxa, a xɔjɛ yigiyaden minen yi, a tan nun a xarandine Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla donseen donma denaxan yi?’ ¹² A banxin yire gbeena nde yitama ε ra nen kore banxin kɔε ra, naxan kui yitɔnxi ki fajɛ. E donseene rafalama mɛnna nin.” ¹³ E sa seen birin li na yi alo Yesu a fala e xa kii naxan yi. E Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla ximenna rafala mɛnni.

Marigina Ximenna fe
Matiyu 26.26-30, Maraka 14.22-26, Kɔrɛnti Kaane Singena 11.23-25

¹⁴ Na waxatina a lixina, Yesu yi dɔxɔ a dɛgedeni e nun a xɛra fu

* **22:1:** Buru Tetaren Sanla: Yahudiyane yi burun donma xii solofere leben mi saxi naxan yi sanli ito yi. E sarijan kiina nde nan yi a ra. A mato Xɔrɔyaan 12.15 kui. † **22:1:** Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nen Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kɔε kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xɔrɔyaan 12.1-13 kui.

nun firinne. ¹⁵ A yi a fala e xa, a naxa, “A xɔnla n ma kati, n xa Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla donseen don ε xɔn benun n xa tɔrɔ! ¹⁶ Amasɔtɔ n xa a fala ε xa, n mi a donma sɔnɔn han a bunna rakamalima Alaa Mangayani waxatin naxan yi.”

¹⁷ Na xanbi ra, Yesu yi igelengenna tongo, a barikan bira Ala xa, a naxa, “E ito tongo, ε yi a yitaxun ε ra. ¹⁸ Amasɔtɔ n xa a fala ε xa, en wudi bogi igen naxan minma ito ra, n mi fa a minma han Alaa Mangayaan yi fa.”

¹⁹ Na xanbi ra, a burun tongo, a barikan bira Ala xa, a yi a yigira, a yi a so e yii, a naxa, “N fati bendɛn ni ito ra naxan fixi ε fe ra, ε xa ito liga naxan n ma fe rabire ε ma.” ²⁰ Ximɛn donna baxi na a ra, a yi igelengenna fan tongo na kiini, a naxa, “Igelengenni ito, Layiri Nɛnɛn na a ra naxan xidima en tagi n wunla xɔn naxan minima ε fe ra.”

²¹ “Koni a mato! Muxun naxan n yanfama, a n so yiini, na kanna a degema n xɔn be yi! ²² Awa, Muxuna Dii Xɛmɛn faxama nɛn alo Ala bata a ragidi kii naxan yi, koni muxun naxan a yanfama, gbalon na kanna ye ra!”

²³ E yi e bode maxɔdin fɔlɔ naxan na ligama e ye.

Naxan gbo a birin xa

²⁴ Matandin yi keli xarandiine tagi fa fala muxune mirima nde ma e tagi a gbo dangu e birin na. ²⁵ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Siyane mangane nɔyaan nan ligama e xun na. Kuntigine e xili bama nɛn fa fala, ‘Yamaan Yatigine.’” ²⁶ Koni a mi na kiini ε tagi. Naxan gbo ε birin xa ε tagi, fɔ na xa lu alo dii nɔrɛna. E yeeratiin xa liga alo walikɛna. ²⁷ Amasɔtɔ nde gbo dangu bodene ra, naxan dɔxi a degedeni hanma naxan fama donseen na a xa? Naxan a degema,

na nan gbo! Koni n tan ε tagi alo walikɛna.”

²⁸ “E bata lu n fema n ma tɔrɔn birin yi. ²⁹ Nanara, n mangayaan fima ε ma alo n Fafe Ala bata a fi n ma kii naxan yi. ³⁰ E ε degema nɛn, ε yi ε min n xɔn ma n ma Mangayani, ε dɔxɔ mangaya gbɛdɛne yi. E yi Isirayila bɔnsɔn fu nun firinne makiti.”

Piyeri a mɛ fena Yesu ra

Matiyu 26.31-35, Maraka 14.27-31, Yoni 13.36-38

³¹ Yesu naxa, “Ee! Simɔn, i tuli mati, Setana bata Ala mafan alogo a xa tin Setana yi ε birin mato, a yi ε yife alo xɛɛ biina a maali fema kii naxan yi, a yi a dɛɛla ba a yi. ³² Koni Simɔn, n bata Ala maxandi i xa alogo i ya denkeleyaan nama jan. I mɔn na xɛɛ n fema waxatin naxan yi, i yi i ngaxakedenne sɛnbɛ so.”

³³ Piyeri yi a yabi, a naxa, “Marigina, n bata n yitɔn siga feen na kasoni i fɔxɔ ra, n faxa i fɔxɔ ra!”

³⁴ Yesu yi a yabi, a naxa, “Piyeri, n xa a fala i xa benun dontonna xa wuga, i a falama nɛn sanja ma saxan, i naxa, i mi n tan kolon.”

³⁵ Na xanbi ra, Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N na ε xɛ waxatin naxan yi, ε mi siga gbeti yo ra ε yii, hanma benbelidina hanma sankidina, sena nde dasa nɛn ε ma ba?”

E yi a yabi, e naxa, “Sese mi dasa.”

³⁶ Yesu naxa, “Koni iki xa gbeti sa seen naxan yii hanma benbelidina, a xa a tongo. Silanfana mi muxun naxan yii, na xa a domaan mati, a silanfanna sara.† ³⁷ Amasɔtɔ n xa a fala ε xa, Kitabun naxan falaxi n tan ma fe yi fɔ na xa kamali nɛn, a naxa, ‘A yate nɛn alo fe naxi rabane.’”

³⁸ Xarandiine naxa, “Marigina, a mato, degema firin be yi.”

A yi e yabi, a naxa, “Na bata wasa ti.”

† 22:36: Silanfanna: Sofane yengeso degemana.

Yesu yi Ala maxandi

Matiyu 26.36-46, Maraka 14.32-42

³⁹ Yesu yi keli na yi, a siga Oliwi Geyaan fari alo a darixi a ligε kii naxan yi. Xarandiine yi siga a fɔxɔ ra. ⁴⁰ A na yiren li waxatin naxan yi, a yi a fala e xa, a naxa, “E Ala maxandi alogo ε nama bira tantanni.”

⁴¹ Na xanbi ra, a keli e fεma, a yi a makuya e ra ndedi, a yi a xinbi sin, a yi Ala maxandi. ⁴² A yi a fala, a naxa, “N fafe, xa i tinjε, i xa tɔrɔya igelengenni ito masiga n na, koni n tan sagoon nama liga fɔ i tan sagona.” ⁴³ Malekan yi mini kenenni a xa, keli ariyanna yi, a yi sɛnbɛn fi a ma. ⁴⁴ A tɔrɔxi kii naxan yi, a yi a yixɔdɔxɔ Ala maxandideni na kiini. Kuye wolonna yi mini a ma, a lu dindinjε alo wunla.

⁴⁵ A yelin Ala maxandε waxatin naxan yi, a xεte a xarandiine fεma, a yi e sunuxin li xixɔnli! ⁴⁶ A yi a fala e xa, a naxa, “E xima nanfera? E keli, ε yi Ala maxandi alogo ε nama bira tantanni.”

Yesu suxu fena

Matiyu 26.47-56, Maraka 14.43-50, Yoni 18.3-11

⁴⁷ A yi fala tiini waxatin naxan yi, ganla yi fa, Yudasi xarandii fu nun firinna nde tixi yamaan yεε ra, a fa Yesu fεma a sunbudeni. ⁴⁸ Koni Yesu naxa, “Yudasi, i n tan Muxuna Dii Xemen yanfama sunbun nan xɔn ma ba?”

⁴⁹ Xarandiin naxanye yi Yesu fɔxɔ ra, feen naxan fama ligadeni Yesu ra, e na to waxatin naxan yi, e naxa, “Marigina, nxu xa nxɔ silanfanne tongo, nxu yεngɛn so ba?” § ⁵⁰ E tan nde yi Saraxarali Kuntigi Singena konyin yiifari ma tunla sege a ma. ⁵¹ Koni Yesu yi e yabi, a naxa, “A lu.” Yesu yi a yiin sa na xemen tunla ma, a kendeya.

⁵² Na xanbi ra, Yesu yi a fala saraxarali kuntigine nun Ala Batu

Banxin kantan muxune kuntigine nun yamaan fonne xa naxanye faxi a suxudeni, a naxa, “E bata fa silanfanne nun gbengbetenne ra n xili ma alo gbalotɔɔn nan n tan na ba?” ⁵³ N yi ε fεma Ala Batu Banxini nun lɔxɔ yo lɔxɔ, ε mi kata ε yi n suxu. Koni ε waxatin na a ra iki e nun dimin sɛnbɛna.”

Piyeri yi a mε Yesu ra

Matiyu 26.57-58, 69-75, Maraka 14.53-54, 66-72, Yoni 18.12-18, 25-27

⁵⁴ E yi Yesu suxu, e siga a ra Saraxarali Kuntigi Singen konni, Piyeri yi bira a fɔxɔ ra koni e yi tagi kuya. ⁵⁵ E yi tεen sa kiti saden tanden tagi, e yi a dɔxɔ mɛnni. Piyeri yi dɔxɔ e fεma. ⁵⁶ Walikε jaxanla nde a to dɔxi tεen xɔn ma waxatin naxan yi, a yi a mato ki faji, a naxa, “Xɛmɛni ito fan yi a fɔxɔ ra nun yati!”

⁵⁷ Piyeri yi a tandi, a naxa, “Ee! I tan jaxanla, n mi a kolon mumε!” ⁵⁸ A mi bu na xanbi ra xɛmɛna nde fan yi a to, a naxa, “A tan nan nde i tan fan na!”

Koni Piyeri yi a yabi a naxa, “Ee! I tan xɛmɛna, a tan se mi n tan na del!”

⁵⁹ Awa, waxatidi danguxina, xɛmɛna nde fan yi a fala a xa a sɔbɛen na, a naxa, “Sikε yo mi naxan yi, xɛmɛni ito yi a fɔxɔ ra nun amasɔtɔ Galile kaan nan a tan fan na!”

⁶⁰ Koni Piyeri yi a yabi, a naxa, “Ee! I tan xɛmɛna, i naxan falama, n mi na kolon!”

Awa, a yi falan tima waxatin naxan yi, dontonna yi wuga mafuren! ⁶¹ Marigin yi a firifiri, a Piyeri mato. Piyeri yi a miri Marigina falan ma alo a fala kii naxan yi, a naxa, “Benun dontonna xa wuga to, i a falama nɛn dɔxɔ saxan a i mi n kolon.” ⁶² Piyeri yi mini, a sɔxɔle wugan ti!

§ 22:49: Silanfanna: Sofane yεngεso dεgεmana.

E yi Yesu magele, e yi a bɔnbɔ

Matiyu 26.67-68, Maraka 14.65

⁶³ Muxun naxanye yi Yesu kantanma, ne yi Yesu magele, e yi a bɔnbɔ. ⁶⁴ E yi a yɛɛn maxidi, e yi a maxodin, e naxa, “Nde i bɔnbɔxi? Nabiya falane ti nxu xa.” ⁶⁵ E yi a makonbi han!

E yi Yesu ti muxu gbeene yetagi

Matiyu 26.59-66, Maraka 14.55-64, Yoni 18.19-24

⁶⁶ Kuye yibaxina, yamaan fonne nun saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne yi e malan, e fa Yesu ra Kitisa Gbeene fɛma. ⁶⁷ E yi a fala, e naxa, “Xa Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na, a fala nxu xa.”

A yi e yabi, a naxa, “Xa n na a fala ε xa, ε mi lama n na. ⁶⁸ Xa n na ε maxodin, ε mi n yabε, ⁶⁹ koni fɔlɔ iki ma, n tan Muxuna Dii Xɛmɛn dɔxɔma nɛn Ala Sɛnbɛmaan yiifanna ma.”

⁷⁰ E birin naxa, “Alaa Dii Xɛmɛn nan i tan na nayi ba?” A yi e yabi, a naxa, “Ɛ bata a fala. A tan nan n tan na.”

⁷¹ E yi a fala, e naxa, “En mako mi fa sere ma sɔnɔn! En tan yetɛɛn bata a xuiin mɛ!”

23

E siga Yesu ra Pilati fɛma

Matiyu 27.1-2, 11-14, Maraka 15.1-5, Yoni 18.28-38

¹ Yamaan birin yi Yesu tongo, e siga a ra Pilati fɛma, ² e a kansun fɔlɔ na yi, e naxa, “Nxu bata xɛmɛni ito suxu, a nxɔ siyani murutema. A yi a fale e xa, a e nama mudun so Manga Gbeen yii. A naxa, a tan nan Alaa Muxu Sugandixin na e nun mangana.”

³ Awa, Pilati yi a maxodin a naxa, “Yahudiyane mangan nan i tan na ba?”

Yesu yi a yabi, a naxa, “Ɔn, alo i a falaxi kii naxan yi.”

⁴ Na xanbi ra, Pilati yi a fala saraxarali kuntigine nun yamaan

xa, a naxa, “N mi xɛmɛni ito yalagi fe toxi hali!”

⁵ Koni e mɔn yi kata, e naxa, “A bata yamaan tagi so a xaranna xɔn ma! A fɔlɔxi Galile nin han sa dɔxɔ Yudaya birin na, iki a bata fa be fan yi.”

⁶ Pilati ito mɛ waxatin naxan yi, a yi maxodinna ti, a naxa, “Galile kaan nan xɛmɛni ito ra ba?”

⁷ A na kolon waxatin naxan yi fa fala Yesu kelixi na yamanan nin Herode yi kuntigiyani dɛnaxan yi, a yi a rasiga a ma, Herode fan yi Yerusalɛn taani na waxatini.

Yesu Herode fɛma

⁸ Herode Yesu to waxatin naxan yi, na yi rafan a ma kati, amasɔtɔ a bata yi Yesu a fe mɛ nun! A xɔnla yi a ma nun, a xa a to xabu waxati xunkuye. A yi waxi a xɔn ma, a xa Yesu to kabanako fena ndee ligɛ. ⁹ Nanara, Herode yi Yesu maxodin sanja ma wuyaxi, koni Yesu mi a yabi hali fala keden peen na! ¹⁰ Saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne yi Yesu kansun kati! ¹¹ Herode nun a sofane yi Yesu magele, e yi a rafɛya kati! E yi doma fajin nagodo a ma, e yi a raxɛtɛ Pilati ma. ¹² Na lɔxɔn yetɛni Pilati nun Herode yi findi xɔyimane ra amasɔtɔ e mi yi rafan e bode ma nun.

E Yesu faxa feen nagidi

Matiyu 27.15-26, Maraka 15.6-15, Yoni 18.39-19.16

¹³ Pilati yi saraxarali kuntigine nun mangane nun yamaan maxili, a yi e malan, ¹⁴ a yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ bata fa xɛmɛni ito ra n fɛma, a a yamaan namurutema. Nba, n bata a fɛsɛfɛsɛ ε yɛɛ xɔri. Ɛ a kansunxi fe jaxin naxanye ra, n mi a sɔn toxi hali keden. ¹⁵ Herode fan mi a sɔn toxi. Nanara, a bata a raxɛtɛ n ma, xɛmɛni ito mi fe yo ligaxi a faxɛ naxan ma. ¹⁶ Awa, n xa a bɔnbɔ, n yi a bejin.”

¹⁷ Bayo Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sali waxatine yi, fɔ Pilati xa muxu

kedon namini nen kasoon na e xa.
¹⁸ Muxune birin yi sɔnxɔ, e naxa,
 “Yesu xa faxa, i Baraba bejin nxu
 xa!” ¹⁹ Baraba yi kasoon na mu-
 ruten nun muxu faxa feen nan ma
 taani.

²⁰ A xoli yi Pilati ma a xa Yesu
 bejin. Nanara, a mɔn yi yamaan
 xili. ²¹ Koni e mɔn yi sɔnxɔ, e naxa,
 “A gbangban wudin ma!”

²² Pilati yi a fala e xa sanja ma
 saxon, a naxa, “A fe naxin mundun
 ligaxi? N mi fe naxi yo toxi a ra a
 faxe naxan ma. N xa a bonbo, n yi a
 bejin.”

²³ Koni e lu sɔnxɔe, e yi e xuini
 te, e naxa, a Yesu xa gbangban
 wudin ma. E kui feen yi liga e sɔnxɔ
 sɔnxɔna fe ra. ²⁴ Nanara, Pilati yi
 a kitin bolon alo e a fala a xa kii
 naxan yi. ²⁵ E waxi xemen naxan
 xon ma, a na bejin e xa naxan sa
 kasoon na muruten nun muxu faxa
 feen na. Awa, a Yesu so e yii a e xa
 e rafan feen liga a ra.

Eyi Yesu gbangban wudin ma
Matiyu 27.32-44, Maraka 15.21-
32, Yoni 19.17-27

²⁶ E sigama Yesu ra a gbangban-
 deni wudin ma waxatin naxan yi,
 e lan xemena nde ra, a xili Simɔn
 Sireni kaana. A kelima xeen ma
 siga taani. E yi a suxu, e Yesu
 gbangban wudin sa a xun ma, e yi
 a bira Yesu foxo ra.

²⁷ Muxu wuyaxi yi bira a foxo
 ra. Naxanla ndee yi e ye nun, ne
 yi e yiin sa e xun ma, e gbelegbele
 a fe ra. ²⁸ Yesu yi a yee rafindi
 e ma, a yi a fala e xa, a naxa,
 “Yerusalen naxanle, e nama wuga
 n tan ma fe ra, koni e wuga e yete
 nun e diine fe ra. ²⁹ Amasoto lɔxɔna
 nde fama, muxuna nde a falama
 nen fa fala, ‘Sewan gbantane xa,
 sewan naxanle xa naxanye mi dii
 barixi, dii nga mi e ra.’ ³⁰ Nayi,
 muxune a falama nen geyane xa,
 e naxa, ‘E bira nxu fari,’ e yi a
 fala yire matexine xa, e naxa, ‘E
 nxu ye maluxun.’ ³¹ Amasoto xa

fe sifani itoe liga wudi xinden na,
 nanfe ligama wudi xaren na nayi?”

³² E fe naxi raba firinne fan
 tongo, a e xa faxa Yesu fema.
³³ E na yiren li waxatin naxan yi
 naxan xili “xun xori yirena,” e Yesu
 gbangban wudin ma na yi e nun fe
 naxi raba firinne, keden a yiifanna
 ma, bodena a komenna ma. ³⁴ Yesu
 naxa, “N Fafe, e mafelu, amasoto e
 naxan ligama e mi na kolon.”

Awa, e yi masensenna ti lan
 a dugine yitaxun feen ma.
³⁵ Yamaan yi ti na yi, e lu Yesu
 matoe. Yamaan kuntigine yi a
 magele, e naxa, “A bata bodene
 rakisi, xa Alaa Muxu Sugandixin
 nan a tan na, a xa a yete rakisi!”

³⁶ Sofane fan yi a magele, e fa
 a fema, e yi minse muluxunxin ti
 a xa. ³⁷ E yi a fala, e naxa, “Xa
 Yahudiyane mangan nan i tan na,
 i yete rakisi.”

³⁸ E falani itoe sebe a xun ma, e
 naxa, “Yahudiyane Mangan ni ito
 ra.”

³⁹ Fe naxi rabaan naxanye yi
 gbangbanxi a fema, na nde keden
 yi a rayelefu, a naxa, “Alaa Muxu
 Sugandixin xa mi i tan na ba? I yete
 rakisi e nun nxu tan fan!”

⁴⁰ Koni bonna yi a maxadi, a
 naxa, “I mi gaxue Ala yee ra ba?
 En tan fan yalagin nan bun ma be
 yi. ⁴¹ Koni en gbeen lanxi, amasoto
 en na en ma fe naxin saranna nan
 soto ma ito ra. Koni a tan mi fe naxi
 yo ligaxi.” ⁴² A yi a fala Yesu xa, a
 naxa, “Yesu, i na fa i ya Mangayani
 waxatin naxan yi, i xa i xaxili lu n
 xon ma!”

⁴³ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “N xa
 jondin fala i xa, i luma n fema nen
 ariyanna yi to.”

Yesu faxa fena
Matiyu 27.45-46, Maraka 15.33-
41, Yoni 19.28-30

⁴⁴ Sogen bata yi a ratinxin, dimin
 yi so yamanan yiren birin yi han
 se din waxatin yi maso. ⁴⁵ Sogen

yi dimi. Awa, dugin naxan yi sin-ganxi Ala Batu Banxin tagi, na yi bɔ firinna ra. ⁴⁶ Yesu yi a xuini te kati, a naxa, “N Fafe, n bata n niin so i yii.”* A na fala xanbini, a faxa.

⁴⁷ Feen naxan liga, sofa kɛmɛn kuntigin yi na to, a yi Ala tantun, a naxa, “Muxu tinxinxin yatin nan yi ito ra!”

⁴⁸ Muxun naxanye fa fe yigɛdeni, a feen naxanye ligaxi e yɛɛ xɔri, e ne to waxatin naxan yi, e birin yi xɛtɛ e konni, e yiin saxi e xun ma, e wugama. ⁴⁹ Naxanye birin yi Yesu kolon ki fajɪ e nun ɲaxanla naxanye bira a fɔxɔ ra keli Galile yi, ne yi sa ti yire makuyeni, e lu feni itoe matoe.

Yesu maluxun fena

Matiyu 27.57-61, Maraka 15.42-47, Yoni 19.38-42

⁵⁰ Xɛmɛna nde yi na nun, a xili Yusufu. A yi yamaan fonne yɛ. A yi fan, a yi tinxin. ⁵¹ A mi yi tinxi bonne kiti saxin nun e kɛwanle ma. Arimate taan muxuna nde nan yi a ra, Yudaya yamanana. A yi Alaa Mangayaan nan mamɛma. ⁵² A siga Pilati konni, a sa a maxodin Yesu binbina fe ma. ⁵³ A yi a binbin ba wudin kɔɛ ra, a yi a kasangen. Awa, gaburun naxan gexi fanyeni alo faran yinla, muxe munma yi sa naxan kui singen, a yi sa a maluxun mɛnni. ⁵⁴ Yuman nan yi a ra nun. Matabu Lɔxɔn bata yi maso nun.

⁵⁵ Naxanla naxanye bira Yesu fɔxɔ ra keli Galile, ne yi siga Yusufu fɔxɔ ra, e sa gaburun to, alogo e xa a kolon Yesu binbin saxi kii naxan yi. ⁵⁶ E xɛtɛ e konni, e sa se xiri ɲaxumɛne nun latikɔnɔnna rafala a binbin xa.

E yi e matabu Matabu Lɔxɔni alo sariyana a fala kii naxan yi.

24

Yesu keli fena sayani

Matiyu 28.1-10, Maraka 16.1-8, Yoni 20.1-10

¹ Xati lɔxɔn xɔtɔn xɔtɔnni, ɲaxanle ture xiri ɲaxumɛn naxanye rafalaxi, e yi siga ne ra gaburu dɛɛn na. ² E yi a li gɛmɛn baxi gaburun dɛ ra. ³ E yi so gaburun kui koni e mi Marigi Yesu binbin to na yi. ⁴ E kuisanxin yi lu tixi na yi, e yi e tɛrɛna xɛmɛ dugi mayilenxi kan firinna e dɛxɔn ma. ⁵ Naxanle yi gaxu kati, e yi e xinbi sin, e e ticine sin bɔxɔn ma. Na xɛmɛ firinne yi a fala ɲaxanle xa, e naxa, “E niiramaan fenma faxa muxune yɛ nanfera? ⁶ A mi be, a bata keli sayani. A yi Galile yi waxatin naxan yi, a naxan fala ε xa, ε xaxili lu na xɔn ma. ⁷ A naxa, ‘Fɔ Muxuna Dii Xɛmɛn xa so hake kanne yii, e yi a gbangban wudin ma, a soge saxandeni a keli sayani.’ ”

⁸ Na xanbi ra, a falane yi rabira ɲaxanle ma. ⁹ E xɛtɛ keli gaburu dɛɛn na, e sa na birin fala xarandii fu nun kedenna xa e nun a muxune birin. ¹⁰ Naxanli itoe nan a fala xɛrane xa, Mariyama Magadala kaan nun Yoyana nun Mariyama Yaki nga e nun ɲaxanla bonne, ne yi feni itoe fala xɛrane xa. ¹¹ Koni e yi a miri a ɲaxanle daxuya falan nan tixi, e mi la e ra mumɛ! ¹² Koni Piyɛri yi keli, a siga gaburu dɛɛn na, a yi a yigodo, a yi a yɛ masa gaburun kui, a kasangenna kui genla to saxi, a xɛtɛ a konni. Feen naxan ligaxi, a kabɛma na ra.

Yesu siga fena Emayusi Taani

Maraka 16.12-13

¹³ Na lɔxɔ yeteni, muxu firin yi sigama taadina nde yi naxan yi xili Emayusi, e nun Yerusalɛn taan yi tagi kuya ndedi. ¹⁴ Feen naxanye bata yi liga, e batuma na feene ma. ¹⁵ E yi batuma waxatin naxan yi, Yesu yi a maso e ra, e birin yi lu sigɛ.

* 23:46: Yaburin 31.6

16 E yi a to koni hali na, e mi a kolon.
17 Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ sigama kiraan xɔn waxatin naxan yi, ɛ yi nanfe falama?”

E sunuxin yi ti. 18 Na nde keden, naxan yi xili Kelopa, na yi a yabi, a naxa, “I tan keden peen nan Yerusalen taani ba, naxan mi a kolon feen naxanye ligaxi mɛnni waxati danguxini itoe yi?”

19 A yi a maxɔdin, a naxa, “Nanfe ne ra?”

E yi a yabi, e naxa, “Feen naxan ligaxi Yesu Nasareti kaan na. Nabi sɛnbɛ kanna nan yi a ra a falan nun kɛwanli Ala nun yamaan birin yɛtagi. 20 Saraxarali kuntigine nun en ma kuntigine yi a suxu, alogo e xa a faxa. E yi a gbangban wudin ma. 21 Anu, nxu bata yi nxu yigi sa a yi nun fa fala a tan nan Isirayila muxune xunbaan na. A birin mi na ra, a ligan soge saxanna nan to, 22 naxanla ndee yi nxu tagi, ne nxu rakɔntɔfili nɛn. E siga nɛn gaburu dɛɛn na subaxani, 23 e mi a binbin to, e xɛtɛ, e fa a fala nxu xa, a malekane mini nɛn e ma naxanye a fala e xa, a a niin bata bira ayi! 24 Nxu lanfana ndee yi siga gaburu dɛɛn na, e sa a to alo naxanle a fala nxu xa kii naxan yi, a yatin ligaxi na kii nin, koni e mi a to.”

25 Awa, Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ xaxili mi na. Nabine feen naxanye birin fala ɛ xa, ɛ mi la ne ra ɛ bɔɲɛni xulɛn! 26 Ɛ mi a kolon a lanma Alaa Muxu Sugandixin xa tɔrɔ feni itoe ra benun a xa so a binyeni?” 27 Na xanbi ra, feen naxan birin falaxi Yesu a fe yi Kitabun kui, fɔlɔ Nabi Musaa Kitabun ma, han nabi gbɛtɛye, a na birin yɛba e xa.

28 E yi sigama taan naxan yi nun, e to maso mɛnna ra, Yesu yi a liga alo a dangumatɔɔn na a ra. 29 Koni e yi a raxɛtɛ, e naxa, “Lu nxu fɛma amasɔtɔ kɔɛ soamaan ni i ra, dimin yi so.” Nayi, a yi lu e fɛma. 30 A dɔxɔ a dɛgedeni e fɛma, a burun

tongo, a barikan bira Ala xa, na xanbi ra a buruni gira, a yi a so e yii. 31 E yɛɛn yi rabi mafuren, e yi a kolon fa fala a Yesu na a ra. Koni a tunun e yɛtagi. 32 E yi a fala e bode xa, e naxa, “A ligaxi nɛn alo tɛɛn nan yi en kuiin ganma, a Kitabun fɛsɛfɛsɛma en xa waxatin naxan yi kiraan xɔn ma.”

33 E keli mafuren, e xɛtɛ Yerusalen taani, e xarandii fu nun kedenna li malanxi dɛnaxan yi e nun bonne. 34 E yi a fala, e naxa, “Marigin bata keli sayani yati! Simɔn bata a to!”

35 Feen naxan liga kiraan xɔn ma, muxu firinne yi ne yɛba e xa, e Marigin kolon kii naxan yi, a buruni gira waxatin naxan yi.

Xarandiiɛn yi Yesu to

Matiyu 28.16-20, Maraka 16.14-18, Yoni 20.19-23, Kɛwanle 1.6-8

36 E yi ito falama waxatin naxan yi, Marigin yɛtɛɛn yi ti e tagi mafuren, a yi a fala e xa, a naxa, “Ala xa ɛ bɔɲɛn xunbeli.”

37 E gaxu kati, e yi e miri, e naxa, a e bata muxun yelɛnna to. 38 Koni a yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ kuisanxi nanfera, sikɛna ɛ bɔɲɛni nanfera? 39 Ɛ n yiine nun n sanne mato, ɛ a kolonma nɛn a n tan nan a ra. Ɛ yiin din n na, ɛ a toma nɛn nayi amasɔtɔ fati bɛndɛn nun xɔnne mi muxun yelɛnni alo ɛ a toma n tan yi kii naxan yi.”

40 A to yi na falama e xa, a yi a yiin nun a sanne yita e ra. 41 Sɛwan nun kabɛn yi a liga, e mi la a ra xulɛn. Nayi, a yi e maxɔdin, a naxa, “Donsena ɛ yii be ba?” 42 E yɛxɛ gilinxɛ dungin so a yii, 43 a yi a tongo, a yi a don e yɛtagi.

44 Na xanbi ra, a yi a fala e xa, a naxa, “N yi ɛ fɛma waxatin naxan yi, n feni itoe nan fala ɛ xa. Feen naxan birin sɛbɛxi n ma fe yi Musaa Sariya Kitabun kui e nun nabine kitabune nun Yaburin kui, fɔ ne xa kamali nɛn.”

⁴⁵ A yi a liga e xaxili soto alogo e xa Kitabuna feene famu. ⁴⁶ A yi a fala e xa, a naxa, “Ito nan sebexi fa fala Alaa Muxu Sugandixin xa tɔɔ, a keli sayani a soge saxandeni. ⁴⁷ Tubi feen nun yulubi xafarin kawandin bama nen a xinli siyane birin xa, folo Yerusalen taan ma. ⁴⁸ Feni itoe seren nan e tan na. ⁴⁹ N Fafe Ala e tuli sa naxan na, n tan yeteen na rafama nen e ma. Koni e lu Yerusalen taani han na senben yi fa sa keli kore a godo e xun ma.”

Yesu yi te ariyanna yi

Maraka 16.19-20, Kewanle 1.9-

11

⁵⁰ Na xanbi ra, a siga e ra han Betani taani, a sa a yiini te denaxan yi, a duba e xa. ⁵¹ A yi dubama e xa waxatin naxan yi, a keli e fama, a te ariyanna yi. ⁵² E to yelin a batue, e sewaxi gbeen yi xete Yerusalen taani. ⁵³ E yi lu Ala Batu Banxini waxatin birin, e lu barikan birɛ Ala xa.

Yoni Yoni Yesu a Fe Xibaru Fajin Naxan Sebɛ

Marigi Yesu fɔxɔrabira naanin nan Yesu a taruxun nun a falane sebɛxi Alaa Nii Sarijanxin barakani: Matiyu nun Maraka nun Luka e nun Yoni. Yoni a fe yɛba kiin nan baxi bonne ma. A luxi alo Yoni yi waxi Yesu a fe tilinxine nan makɛnɛn fe yi muxune xa. Na kui, a Yesu a fala wuyaxi sebɛxi nɛn bonne mi naxanye sebɛxi e nun a taruxuna ndee. A mɔn Yesu a dunuɗa yi gidin bunna yɛbama miriya tilinxin nin. Yoni Kitabun yireni ito sebɛxi nɛn fɔ jɛɛ tonge naanin hanma jɛɛ tonge sennin jɔxɔndɔn Yesu te xanbini kore xɔnna ma.

Kitabun yireni ito miriya tilinxina ndee nan singe yitama naxan Yesu fa xunna yɛbama. Yoni Yesu tiden yɛbama fala tilinxin nin alogo muxune xa e miri ki fajɛ Yesu a fe ma. Yoni mi Yesu bari kiin yɛbaxi. Yesu a dunuɗa yi gidini, a xaran wuyaxi ti nɛn a yamaan xa. A mɔn kabanako fe wuyaxi liga nɛn. Yoni na nan yɛbama Ningila Yesu kui. Yoni mɔn Yesu a fala dɔnxɛne yɛbama dangu bonne ra. Dɔnxɛn na, a Yesu a sayaan nan yɛbama e nun a rakeli fena sayani.

Yoni Yesu a falane nan sebɛxi itoe ra naxanye Yesu kɛɗaan yitama en na: Yesu naxa, “N tan nan nii rakisin balon na.” (Yoni 6.35 nun 6.41 nun 6.48 nun 6.51) Yesu naxa, “N tan nan dunuɗa kenɛnna ra.” (Yoni 8.12) Yesu naxa, “N tan nan sansanna so dɛɛn na yɛxɛne xa.” (Yoni 10.7) Yesu naxa, “N tan nan xuruse raba fajin na.” (Yoni 10.11 nun 10.14) Yesu naxa, “N tan nan marakeli tiin na sayani e nun nii rakisin na.” (Yoni 11.25) Yesu naxa, “Kiraan nan n tan na, e nun

jɔndina e nun nii rakisina.” (Yoni 14.6) Yesu naxa, “N tan nan jɔndin binla ra alo wudi binla.” (Yoni 15.1 nun 15.5)

Yesu mɔn a Alayana a fe falaxi wundoni na yire sifana ndee yi, a naxa, “N tan nan a ra, naxan na yi.” (Yoni 8.24 nun 8.28 nun 8.58 nun 13.19 nun 18.5) Kitabun yiren naxan xili Xɔrɔyaan sora 3.14, na naxa fa fala Ala xinla yetɛɛn findixi na falan nan na bayo Ala naxa mɛnni, “N tan na a ra, Ala naxan na yi.” Ala mɔn naxa mɛnni fa fala a yetɛɛn xili nɛn “N Na Yi.” Nayi, Yesu to a falama muxune xa fa fala “N tan nan a ra, naxan na yi,” na bunna nɛɛn fa fala Yesu findixi Alaa falan nan na, falan naxan findixi Ala ra. (Yoni 1.1).

Alaa Falana fe

¹ Dunuɗa fɔlɔni, Alaa Falan yi na. Falan yi Ala fema. Falan nan mɔn yi Ala ra.* ² A yi Ala fema a fɔlɔni. ³ Ala seen birin daxi a tan nan xɔn ma. Ala mi sese daxi a tan xanbi. ⁴ Nii rakisin yi a tan nin. Na nii rakisin yi findi kenɛnna ra adamadiine xa. ⁵ Kenɛnna yi mini dimini, koni dimin mi a nɔ.

⁶ Ala yi muxuna nde xɛ naxan yi xili Yoni.† ⁷ Na yi fa, a findi kenɛnna seren na, alogo muxun birin xa denkeleya a tan xɔn. ⁸ Kenɛnna mi yi a tan na, koni a fa nɛn, alogo a xa fa kenɛnna sereyaan ba. ⁹ Kenɛnna yetɛɛn nan yi na ra, naxan famato yi a ra dunuɗa muxune birin makenɛndeni.

¹⁰ Alaa Falan yi dunuɗa yi. Dunuɗa da a tan nan na, koni dunuɗa muxune mi a kolon. ¹¹ A fa nɛn a konni, koni a kon kaane mi a rasuxu. ¹² Koni naxanye a rasuxu e denkeleya a xinli, a senben fi nɛn ne ma e findi Alaa diine ra. ¹³ E mi barixi Ala diine ra adamadiyaan kiin xan xɔn ma hanma fati bɛndɛna hanma

* **1:1:** Alaa Falani ito findixi Yesu nan na. A mato Yoni 1.14 kui. Ala dunuɗa da a falan naxan xɔn a fɔlɔni, Ala na nan findixi muxun na, Yesu. † **1:6:** Yoni Marafu Tiin nan Yoni ito ra.

muxun sagona, koni na fataxi Ala nan na.

¹⁴ Alaa Falan yi findi fati benden na, a yi lu en ye. Nxu bata a binyen to, alo fafana dii xeme kedenna binyena, a lugoxi hinanna nun jondin na.

¹⁵ Yoni yi a feen fala a xuini texin na, a naxa, “N na a tan nan ma fe fala, n naxa, ‘A fama n xanbi ra, koni a gbo n tan xa amasoto benun n tan xa da, a tan yi na.’”

¹⁶ En birin bata barakan soto barakan fari a hinan kamalixin xon ma. ¹⁷ Amasoto Alaa sariyan falaxi yamaan xa Musa nan xon ma, koni hinanna nun jondin faxi Yesu nan xon ma, Alaa Muxu Sugandixina. ¹⁸ Muxu yo munma Ala to singen. Koni a Dii Xeme keden peen naxan nun a tan Alan, naxan a fafe fema, na nan bata Ala yita en na.

Yoni Marafu Tiina sereyana fe

Matiyu 3.1-12, Maraka 1.1-8,

Luka 3.1-18

¹⁹ Yoni sereyani ito nan ba, Yahudiyane to saraxaraline nun Lewine xe a ma a maxodinden keli Yerusalen taani, e naxa, “Nde i tan na?” ²⁰ Yoni mi tondi a fale, a yi a fala e birin yetagi, a naxa, “Alaa Muxu Sugandixin mi n tan na.”

²¹ E yi a maxodin, e naxa, “Nde fa i tan na? Nabi Eli nan i tan na ba?” Yoni yi e yabi, a naxa, “En-en, na mi n tan na.” E mon yi a maxodin, e naxa, “Nabiin nan i tan na ba?” A yi e yabi, a naxa, “En-en, na mi n tan na.” ²² E yi a fala, e naxa, “Nde i tan na? Amasoto naxanye nxu xexi, fo nxu xa sa nxu dentege nen ne xa. I nanse fale i yete a fe yi?” ²³ Yoni yi e yabi Nabi Esayi a falane xon, a naxa,

“N tan na a ra naxan a xuini tema tonbonni,

n naxa, ‘E kira tinxinxin nafala Marigin xa.’[†]”

²⁴ Farisi muxun^s naxanye yi xexi Yoni ma, ²⁵ ne yi a maxodin, e naxa, “Xa Alaa Muxu Sugandixin mi i tan na, Nabi Eli mi i tan na, nabi mi i tan na, nanfera i fa muxune rafuma igeni e sarijan feen na?”

²⁶ Yoni yi e yabi, a naxa, “N tan marafuun tima igen nin, koni muxuna nde e tagi e mi naxan kolon. ²⁷ A fama nen n xanbi ra, koni n tan mi lan hali n yi findi a sankidi fulunna ra.”

²⁸ Ito birin ligaxi Betani taan nin, Yuruden baan kidima, Yoni yi muxune rafuma igeni denaxan yi.

Alaa Yexee Diina fe

²⁹ Na xoton bode, Yoni yi Yesu to fe a fema, a naxa, “Alaa Yexee Diin nan ito ra, naxan dunuja birin yulubin bama. ³⁰ N yi ito nan ma fe falama, n naxa, ‘Muxuna nde fama n xanbi ra, koni a gbo n tan xa amasoto benun n tan xa bari, a tan yi na.’ ³¹ N tan mi yi a kolon nun, koni n bata fa yamaan nafudeni igeni alogo n xa a yita Isirayila yamaan na.” ³² Yoni mon yi sereyani ito ba, a naxa, “N bata Alaa Nii Sarijanxin to gode a ma ganba sawurani, a yi lu a ma. ³³ N mi yi a kolon nun, koni naxan n nafaxi yamaan nafudeni igeni, na a fala n xa nen, a naxa, ‘I na Alaa Nii Sarijanxin to gode naxan ma, a tan nan marafuun tima Nii Sarijanxin na.’ ³⁴ N bata a to, n yi a seren ba, fa fala Alaa Dii Xemena a tan nan na.”

Yesu a xarandii singene fe

³⁵ Na xoton bode Yoni nun a xarandii firin yi tixi nun, ³⁶ a yi Yesu to dangue, a naxa, “Alaa Yexee Diin nan ito ra!” ³⁷ A xarandii firinna yi a xuiin me, e siga Yesu foxo ra. ³⁸ Yesu yi a yee raxete, a yi

[†] **1:23:** Esayi 40.3 **S 1:24:** Farisi muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. E tan nan e sobe so Nabi Musaa sariyan suxun ma dangu Yahudiyen bonne ra. E mon yi e benbane namunne suxuma kii xodexeni. E tan yi laxi malekane ra. E mon yi laxi a ra a muxune kelima nen sayani.

e to biraxi a fəxə ra, a yi e maxədin, a naxa, “E nanse fenma?” E yi a yabi, e naxa, “Rabi, i yigiyaxi minən?” Rabi bunna nəen fa fala, “Karaməxə.”³⁹ A yi e yabi, a naxa, “E fa a mato.” Se din waxatin nan yi a ra nun. E yi siga, e sa a yigiyaden to. E jinbari raso a fəma.

⁴⁰ Xarandii firinna naxanye Yoni xuiin mε e bira Yesu fəxə ra, na keden yi xili nən Andire, Simən Piyeri xunyena.*⁴¹ Andire yi a tada Simən fen keden na, a yi a fala a xa, a naxa, “Nxu bata Mesiya to.” Mesiya bunna nəen fa fala, “Alaa Muxu Sugandixina.”⁴² Na xanbi ra, a fa Simən na Yesu fəma.

Yesu yi a mato, a naxa, “Simən nan i tan na, Yoni a dii xəmənna. I xili bama nən sənən, Sifasi.” Xinli ito nun Piyeri, xili kedenna nan e ra.†

Yesu yi Filipi nun Nataniyeli xili

⁴³ Na xətən bode Yesu yi a ragidi, a xa siga Galile yamanani. A yi Filipi to, a yi a fala a xa, a naxa, “Bira n fəxə ra!”⁴⁴ Filipi yi kelixi Betasada taan nin alo Andire nun Piyeri.⁴⁵ Filipi yi Nataniyeli to, a yi a fala a xa, a naxa, “Musa muxun naxan ma fe sebe Sariya Kitabun kui e nun nabine fan naxan ma fe sebe, nxu bata a to, Yusufu a dii xəmənna Yesu, Nasareti kaana.”

⁴⁶ Nataniyeli yi a maxədin, a naxa, “Se fajin nəe keke Nasareti ba?” Filipi yi a yabi, a naxa, “Fa a mato.”⁴⁷ Yesu Nataniyeli to fe a fəma waxatin naxan yi, a naxa, “Isirayila kaan yeteen nan ito ra! Yanfa mi naxan ma fe yi!”⁴⁸ Nataniyeli yi a maxədin, a naxa, “I n kolonxi di?” Yesu yi a yabi a naxa, “N ni i toxi nən, i xədə binla bun ma waxatin naxan yi benun Filipi xa i xili.”⁴⁹ Nataniyeli yi a yabi, a naxa, “Karaməxə, Alaa Dii Xəmən nan i tan na! Isirayila Mangan nan i tan na!”⁵⁰ Yesu

yi a fala, a naxa, “N to a falaxi i xa, n naxa, ‘n bata yi i to xədə binla bun ma,’ i denkeleyaxi n ma na nan na ba? I feene toma nən naxanye gbo na xa!”⁵¹ A yi a fala e xa, a naxa, “N xa jəndin fala ε xa, ε ariyanna dēen nabixin toma nən, ε yi Ala malekane to, e tema, e godoma Muxuna Dii Xəmən xən ma!”

2

Naxalandi tiina Kana taani

¹ Soge firin danguxina, e siga jaxalandi tideni Kana taani, Galile yamanani. Yesu nga yi na nun.² E yi Yesu nun a xarandiine fan xili na jaxalandi tiini.³ Manpaan to dasa, Yesu nga yi a fala a xa, a naxa, “Manpaan bata jan e yii.”⁴ Yesu yi a yabi, a naxa, “N na, en ma fe na yi? N ma waxatin munma a li singen.”⁵ Yesu nga yi a fala walikene xa, a naxa, “A na naxan fala ε xa, ε na liga.”

⁶ Awa, ige feje sennin yi dəxi na nun, naxanye yi findixi Yahudiyane marasarijan ige sa seen na, litiri ye keme nan yi sama e keden kedenna birin kui.⁷ Yesu yi a fala walikene xa, a naxa, “E ige fejeni itoe rafe igen na.” E yi e rafe igen na pen!⁸ Na xanbi ra, a yi a fala e xa, a naxa, “E igena nde sege, ε siga a ra jaxalandi ti sumunna kuntigin fəma.” E yi siga a ra a xa.⁹ Naxalandi ti sumunna kuntigin yi igen mato, a bata maxete manpaan na, koni a mi yi a keliden kolon. Anu, walikeen naxanye igen sege, ne yi a kolon. Nanara, kuntigin yi jaxalandi kanna xili,¹⁰ a yi a fala a xa, a naxa, “Manpa fajin nan soma muxune yii singen, na xanbi ra, manpaan na muxune suxu waxatin naxan yi, i yi nde gbetε ramini naxan mi fan jaxi ra. Koni i bata manpa fajin namara han iki!”

* 1:40: Muxune mən Piyeri ma a Pita. † 1:42: Piyeri xinla bunna nəen fa fala geməna.

¹¹ Yesu a kabanako fe singen ni ito ra, a naxan liga Kana taani Galile yamanani. A yi a binyen mayita a xarandiine ra, ne yi la a ra.

¹² Na xanbi ra, Yesu nun a nga nun a xunyene nun a xarandiine yi siga Kaperunan yi, e yi sa xi dando ti na.

Yesu yi siga Ala Batu Banxini

Matiyu 21.12-13, Maraka 11.15-17, Luka 19.45-46

¹³ Waxatin bata yi maso Yahudiyane Halagi Tiin Dangu Loxon Sanla* yi rabama waxatin naxan yi nun, Yesu yi siga Yerusalen taani. ¹⁴ A yi muxune li Ala Batu Banxin tanden ma, e jingene nun yexene nun ganbane matima na. Gbeti masarana ndee fan yi dxi na nun. ¹⁵ Nayi, a yi fsonna rafala, a yi e birin kedi Ala Batu Banxini, jingene nun yexene, a yi gbeti masarane gbeti gbananne raxuya ayi boxoni, a yi e tabanle rafelen. ¹⁶ Muxun naxanye yi ganba matini, a yi a fala ne xa, a naxa, “E itoe birin ba be. E nama n Fafe Alaa banxin findi sare soden na!” ¹⁷ Naxan sebexi Kitabuni, na feen yi rabira a xarandiine ma, a naxa, “I ya banxina fe xaminna n na han a n ganma alo tenna!”

¹⁸ Yahudiyane yi a maxodin, e naxa, “I nxe taxamasenna mundun yite nxu ra fa fala senbena i yii, i yi na birin liga?” ¹⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “E Alaa banxini ito kala, n mon a tiye soge saxanna bun.” ²⁰ Yahudiyane yi a fala a xa, e naxa, “Ala Batu Banxini ito tixi jee tonge naanin e nun jee sennin nan bun ma. I tan nxe na tiye soge saxanna bun?” ²¹ Koni Yesu yi Ala Batu Banxin naxan ma fe falama, a yeteen fati benden nan yi na ra. ²² Nanara, Yesu to keli sayani, a

falan yi rabira a xarandiine ma. E yi la Kitabun na e nun Yesu a fala tixine.

Yesu muxune kui feene kolon

²³ Yesu yi Yerusalen taani waxatin naxan yi Halagi Tiin Dangu Loxon Sanla waxatini, muxu wuyaxi yi a kabanako feene to, e denkeleya a ma. ²⁴ Koni Yesu mi yi a lannayaan saxi e yi, bayo a yi adamadiine birin kui feene kolon. ²⁵ A mako mi yi a ma, e xa muxu yo a fe fala a xa, bayo a tan yeteen yi adamadiin kui feene kolon.

3

Yesu nun Nikodemi a fe

¹ Farisi muxuna nde yi na nun, a yi xili Nikodemi, Yahudiyane kuntigina nde nan yi a ra. ² Na yi fa Yesu fema kxeen na, a yi a fala a xa, a naxa, “Karamoxo, nxu a kolon a karamoxon nan i ra fata Ala ra. I kabanako feen naxanye ligama, muxu yo mi nxe ne lige xa Ala mi a xon ma.” ³ Yesu yi a yabi, a naxa, “N xa jondin fala i xa, xa muxun mon mi xete, a bari a nenen na, a mi nxe Alaa Mangayaan toe.” ⁴ Nikodemi yi a maxodin, a naxa, “Muxun naxan bata fori, na mon nxe bare di? A mi nxe xete a nga fatini, a mon yi a bari!” ⁵ Yesu yi a yabi, a naxa, “N xa jondin fala i xa, muxu yo mi nxe soe Alaa Mangayani fo a bari fata igen nun Alaa Nii Sarijanxin na. ⁶ Naxan barixi fati bendeni, fati benden nan na ra. Naxan barixi Alaa Nii Sarijanxini, niin nan na ra. ⁷ I nama kabe bayo n bata a fala i xa, n naxa, ‘Fo e mon xa xete, e bari a nenen na.’ ⁸ Foyen fama yiren nin denaxan na a kenan, i yi a xuiin me, koni i mi a keliden kolon, i mon mi a sigaden kolon. A na kii nin birin xa naxanye na bari Alaa Nii Sarijanxini.”

* **2:13:** Halagi Tiin Dangu Loxon Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nen Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa koe kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi dangue e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xoxoyaan 12.1-13 kui.

⁹ Nikodemi yi a maxodin, a naxa, “Na ligan di navi?” ¹⁰ Yesu yi a yabi, a naxa, “Isirayila kaane karamoxon nan i tan na, i mi feni itoe kolon ba? ¹¹ N xa jondin fala i xa, nxu naxan kolon, nxu na nan falama. Nxu naxan toxi, nxu na nan sereya bama. Koni hali na, ε mi nxo sereya falan suxi. ¹² Nba, xa n dunuƙa feene fala ε xa, ε mi la ne ra. N na kore xonna feene fala ε xa, ε lama ne ra di? ¹³ Muxu yo munma te ariyanna yi singen, fo naxan kelixi ariyanna yi, n tan Muxuna Dii Xemeni.”

¹⁴ “Musa saƙini te kore kii naxan yi tonbonni wudin ma, fo n tan Muxuna Dii Xemen fan xa yite na kii nin* ¹⁵ alogo naxan yo na denkeleya n ma, na xa habadan nii rakisin soto. ¹⁶ Amasoto Ala bata dunuƙa xanu han a bata a Dii Xeme keden peen fi en ma, alogo muxu yo na denkeleya a ma, na nama halagi fo a habadan nii rakisin soto. ¹⁷ Bayo Ala mi a Dii Xemen nafaxi dunuƙa yi alogo a xa dunuƙa muxune yalagi, koni alogo dunuƙa muxune xa kisi a xon ma.”

¹⁸ “Naxan yo na denkeleya a ma, na kanna mi fa yalagin sonon. Koni naxanye mi denkeleyaxi a ma, ne bata yelin yalage, bayo e mi denkeleyaxi Alaa Dii Xeme keden peen ma. ¹⁹ E yalagima ito nan na: Kenenna bata fa dunuƙa yi koni dimin nan nafan adamadiine ma dangi kenenna ra, amasoto e kewanle mi fan. ²⁰ Naxan yo fe jaxin ligama, kenenna mi rafan na ma. Na mi minin kenenna ma, alogo a sonna nama mini kenenni. ²¹ Koni naxan fe tinxinxin ligama, na fama nen kenenna ma, alogo yamaan xa a yigbe a a walima Ala sagoon nin.”

Yesu nun Yoni a fe

* **3:14:** Saƙini te feen Musa xon, na mato Yatene 21.8-9 kui. Yesu yite nen a yelin xanbini bhangbanƙe wudin ma. A man yi te ariyanna yi. Yesu falan tima na fe firinna nan ma.

²² Na xanbi ra, Yesu nun a xarandiine yi siga Yudaya yamanani. A waxati ti e fema. A yi yamaan nafuma igeni e tubi feen na. ²³ Yoni fan yi marafuun tima Ayenon xudeni Salin taan dexon ma, amasoto ige gbeen yi na nun. Yamaan yi lu sigemenni e rafudeni. ²⁴ Yoni munma yi sa kasoon na singen.

²⁵ Yoni a xarandiina ndee nun Yahudiyana nde yi e bode matandi fo lo lan marasarijan feen ma. ²⁶ E yi siga Yoni fema, e yi a fala a xa, e naxa, “Karamoxo, i xaxili luxi a xon ma ba, ε nun naxan yi Yuruden kidima, i naxan ma fe sereya ba nxu xa. Nba iki, a marafuun tima, muxune birin sigama a fema!” ²⁷ Yoni yi e yabi, a naxa, “Muxun mi sese soto ma fo Ala na naxan fi a ma. ²⁸ E tan yeteen nan n seren na, a n na a fala nen, n naxa, ‘Alaa Muxu Sugandixin mi n tan na, xeraan nan tun n tan na a yee ra.’ ²⁹ Naxalandi kanna nan gbee jaxanla ra. Koni a xoyin naxan tixi a fema, na tuli matixi a ra. A na a xuiin me waxatin naxan yi, a sewama nen. N ma sewan na kii nin, a defexi. ³⁰ Fo a tan xa yite nen, n tan yi magodo.”

Naxan kelixi ariyanna yi

³¹ “Naxan kelixi kore xonna ma, na seen birin xun na. Naxan kelixi dunuƙa yi, dunuƙa gbeen nan na ra. Na dunuƙa feene nan falama. Naxan kelixi ariyanna yi, na nan seen birin xun na. ³² A naxan toxi, a a me, a na nan sereya bama koni yamaan mi a sereya falan suxi. ³³ Naxan na a falan suxu, na bata a mayita a Ala nan tinxin. ³⁴ Ala naxan xexi, na Alaa falan nan tima amasoto Alaa Nii Sarijanxin fima a ma nen dan mi naxan na! ³⁵ Fafe Alaa Dii Xemen nafan a ma. A bata feen birin taxu a ra. ³⁶ Naxan na denkeleya a Dii Xemen ma, na

habadan nii rakisin sɔtɔma nɛn. Naxan mi laxi a Dii Xɛmɛn na, na mi nii rakisin sɔtɛ, bayo Alaa xɔlɔn luma nɛn a fari!”

4

Samariya kaa naxanla fe

¹ Farisi muxune yi a mɛ fa fala Yesu yi xarandiine sɔtɔma dangu Yoni ra, a yi e rafu igeni. ² Anu, Yesu yetɛɛn mi yi marafuun tima, koni a xarandiine nan yi muxune rafuma. ³ Yesu to muxune falane mɛ, a keli Yudaya yamanani, a siga Galile yamanani.

⁴ A yi lan nun a xa dangu Samariya yamanani. ⁵ A taana nde li Samariya yamanani naxan xili Sikara, naxan yi maso xɛɛn na Yaxuba naxan so a dii xɛmɛn Yusufu yii. ⁶ Yaxubaa xɔɲinna yi na yi. Yesu bata yi xadan siga tideni, a yi dɔxɔ na xɔɲinna de ra yanyin na.

⁷ Samariya kaa naxanla nde yi fa ige badeni. Yesu yi a fala a xa, a naxa, “N ki igeni, n xa n min.” ⁸ A xarandiine bata yi siga taani donse saradeni. ⁹ Samariya kaa naxanla yi a yabi, a naxa, “Yahudiyen nan i tan na, Samariya kaan nan n tan na. I n xandima igeni nan-fera?” Amasɔtɔ Yahudiyane mako mi Samariya kaane ma. * ¹⁰ Yesu yi a yabi, a naxa, “Xa i yi Alaa kiseen kolon nun e nun naxan i xandixi igeni, xa i yi na fan kolon nun, i yi a xandima nɛn nun, a yi siimaya igen fi i ma.” ¹¹ Naxanla yi a fala, a naxa, “N fafe, ige rate se mi i yii, anu igen makuya. I na siimaya igen sɔtɔn minɛn yi?” ¹² Nxu benba Yaxuba nan xɔɲinni ito fixi nxu ma, a tan nun a diine nun a xuruseene birin yi e minma be nin nun. I tan gbo Yaxuba xa ba?”

¹³ Yesu yi a yabi, a naxa, “Muxu yo igeni ito min, min xɔnla a suxuma nɛn mɔn, ¹⁴ koni n tan igen naxan fima muxune ma, xa muxun

na min, min xɔnla mi fa a suxuma sɔnɔn. Amasɔtɔ n ni igen naxan fima a ma, na luma nɛn a yi alo tigi igen naxan minima han a habadan nii rakisin sɔtɔ.” ¹⁵ Naxanla yi a fala, a naxa, “N fafe, na igen fi n ma alogo min xɔnla nama fa n suxu sɔnɔn, n mɔn yi fa ige badeni be.”

¹⁶ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Sa i ya xɛmɛn xili, ɛ fa be.” ¹⁷ Naxanla yi a yabi, a naxa, “Xɛmɛn mi n yii.” Yesu yi a yabi, a naxa, “I bata ɲɔndin fala fa fala xɛmɛ mi i yii. ¹⁸ Koni i bata yi dɔxɔ xɛmɛ suulun xɔn ma nun. I naxan yii iki, i ya xɛmɛn yetɛɛn mi na ra. I bata ɲɔndin fala n xa.”

¹⁹ Naxanla yi a fala, a naxa, “N fafe, n bata a kolon fa yati, fa fala nabiin nan i tan na. ²⁰ Nxu tan Samariya kaane, nxu benbane Ala batu geyani ito nan fari, koni ɛ tan Yahudiyane naxa, a lan nɛn, en xa Ala batu Yerusalen nin.” ²¹ Yesu yi a fala naxanla xa, a naxa, “La n na, waxatina nde fama, yamaan mi fa fama Fafe Ala batudeni geyani ito fari, e mɔn mi a batuɛ Yerusalen taan fan yi. ²² ɛ tan Samariya kaane, ɛ naxan batuma, ɛ mi na kolon. Nxu tan Yahudiyane naxan batuma, nxu na kolon, amasɔtɔ kisi feen fataxi Yahudiyane nan na. ²³ Koni waxatina nde fama, a yetɛɛn bata a li, Ala batu muxu kɛndɛne fama Fafe Ala batudeni niin nun ɲɔndini nɛn yati! Bayo Fafe Ala na muxu sifane nan fenma, e yi a batu. ²⁴ Niin nan Ala ra. Naxanye a batuma, ne xa a batu niin nun ɲɔndin yatin nin.”

²⁵ Naxanla yi a fala a xa, a naxa, “N na a kolon fa fala Mesiya fama nɛn, naxan xili Alaa Muxu Sugandixina. A na fa waxatin naxan yi, a feen birin yɛbama nxu xa nɛn.” ²⁶ Yesu yi a yabi, a naxa, “A tan nan n tan na, n tan naxan falan tima i xa ito ra.”

* 4:9: Na waxatini Yahudiyane yi Samariya kaane yatɛxi kafirine nan na. E fe fɔlɔden sebɛxi Mangane Firinden 17.24 kui.

27 Na waxatin yeteni, Yesu a xarandiine yi fa, e kabε amasotε e bata a li falan tiyε naxanla xa. Koni e sese mi naxanla maxodin fa fala, “I waxi nanse xon?” E mi Yesu fan maxodin fa fala, “I nanse falama naxanla xa?” 28 Nba, naxanla yi ige ba feyen lu na, a xete taani. A sa a fala yamaan xa, 29 a naxa, “E fa xemena nde mato, n bata feen naxanye birin liga, a bata ne birin fala n xa. Alaa Muxu Sugandixin mi a ra ba?” 30 Na ma, yamaan yi keli taani, e siga Yesu fema.

31 Xarandiine yi Yesu mafanma na waxatini, e naxa, “Karamoxo, donseen don!” 32 Koni a yi e yabi, a naxa, “Donsena n yii, ε mi naxan kolon.” 33 Nayi, xarandiine yi e bode maxodin folo, e naxa, “Muxuna nde bata donseen fi a ma ba?” 34 Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N ma donseen nan n xe muxun sa-goon wanla keen na han wanla yi kamali. 35 E a falama nen, ε naxa, ‘Kike naanin luxi, malo xaba waxatin yi a li,’ koni n xa a fala ε xa, ε yeen nakeli, ε xεene mato. Maala bata mo, malo xaba waxatin bata a li. 36 Malo xabane bata folo e saranna sote. E naxanye malanma, ne habadan nii rakisin sotoma nen. Nanara, maala bi muxun nun a xaba muxun sewama nen e bode xon ma. 37 Na kui, nondin nan sandani ito ra, naxan a falaxi, a naxa, ‘Muxuna nde maala bima, gbete yi a xaba.’ 38 N bata ε xe, ε sa maala xaba, ε mi naxan walixi. Muxu gbete ye nan a walixi. E tan yi tonε soto e wanli.”

39 Samariya kaan naxanye yi na taani, ne wuyaxi yi denkeleya Yesu ma na naxanla falana fe ra, a naxa, “N feen naxan birin ligaxi, a bata na fala n xa.” 40 Nanara, Samariya kaane to fa Yesu fema, e yi a mafan, a xa lu e fema. Yesu yi lu e fema

xii firin. 41 Muxu wuyaxi gbete ye yi denkeleya Yesu ma a falane fe ra. 42 Ne yi a fala naxanla xa, e naxa, “Nxu bata denkeleya iki koni nxu mi denkeleyaxi i ya falan gbansanna xan ma fe ra bayo nxu fan bata a xuiin me. Nxu bata a kolon yati fa fala dunuja muxune rakisimaan nan a tan na.”

Yesu yi kuntigina diini yalan

43 Yesu to xii firin ti na, a yi siga Galile yamanani. 44 Yesu yeteen bata yi a fala e xa nun, a naxa, “Nabiin mi binyen sote a yetena yamanani.” 45 A Galile yamanan li waxatin naxan yi, na kaane yi a yisuxu ki fani, amasoto e fan bata yi a fe ligaxine to Yerusalem taani Halagi Tiin Dangu Laxon Sanla† waxatini. Bayo e fan yi na nun. 46 Nayi, Yesu mon yi xete Kana taani Galile yamanani, a igen maxete manpaan na denaxan yi.

Mangana kuntigina nde yi menni naxan ma dii xemene yi furaxi Kaperonan yi. 47 A to a me a Yesu bata fa Galile yi sa keli Yudaya yamanani, a yi siga a fema, a yi a mafan, alogo a xa siga Kaperonan yi, a sa a dii xemene yalan. Amasoto a faxamatoon nan yi fa a ra. 48 Yesu yi a fala a xa, a naxa, “E tan tondixi denkeleye fo ε na taxamasenne nun kabanako feene to.” 49 Mangana kuntigin yi a yabi, a naxa, “N kannna, yandi, fa en siga benun n ma diin xa faxesa.” 50 Yesu yi a fala, a naxa, “Siga, i ya dii xemene mi faxama.” Xemene yi la Yesu a falan na, a siga. 51 A yi sigama a konni waxatin naxan yi, a lan a walikene ra. Ne yi a fala a xa, fa fala a a diin mon a nii ra. 52 A yi e maxodin a dii xemene fisaxi waxatin naxan yi. E yi a yabi, e naxa, “Xoro yanyi tagini, a fati mawolonna yi a bejin.” 53 Na

† 4:45 Halagi Tiin Dangu Laxon Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nen Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxesa koe kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi dangue e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xoroyaana 12.1-13 kui.

yi rabira a fafe ma a Yesu a fala na waxatin nin, a naxa, “I ya dii xemen mi faxama.” Nanara, a tan nun a denbayaan birin yi denkeleya Yesu ma.

⁵⁴ Kabanako feen firinden nan ito ra Yesu naxan liga a to keli Yudaya yamanani siga Galile yamanani.

5

Yesu yi lebutenna rakendeya

¹ Na xanbi ra, Yesu yi siga Yerusalen taani Yahudiyane sanla nde a fe ra. ² Nba, maxadena nde yi rafalaxi Yerusalen taan yexene so deen dexon, a xili “Betesata” Heburu xuini. Gage suulun tixi na maxaden nabilinni. ³ Fureto wuyaxi yi saxi na gagene bun ma, danxutone nun sankalatone nun lebutenne. E yi igeni maxa waxatin nan legedenma ⁴ amasoto malekana nde yi godoma igeni waxatina nde yi, a yi a yimaxa. Furetɔn naxan singe na yi godo igeni, malekana igeni maxama waxatin naxan yi, na furen yi yalanma nen, a na findi a sifa yo ra.

⁵ Xemena nde yi na nun naxan yi furaxi jee tonge saxan e nun solomasexe. ⁶ Yesu to a to saxi na yi, a yi a kolon fa fala na xemen bata yi bu furaxi, Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I waxi a xon ma, i xa kendeya ba?” ⁷ Furetɔn yi a yabi, a naxa, “N kanna, igeni maxan waxatin naxan yi, muxe mi n yii be naxan n nagode igeni. N na kata, n xa godo a yi, muxu gbete singe nan godoma n yee ra.” ⁸ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Keli, i ya sa seen tongo, i siga.” ⁹ Xemen yi yalan sa, a yi a sa seen tongo, a siga.

Matabu Lɔxon nan yi a ra. ¹⁰ Na ma, xemen naxan kendeyaxi, Yahudiyane yi a fala na xa, e naxa, “Sariyan mi a falaxi i xa i ya sa

seen tongo Matabu Lɔxonni.”* ¹¹ A yi e yabi, a naxa, “Muxun naxan n nakendeyaxi, na nan a falaxi, a n xa n ma sa seen tongo, n siga.”

¹² E yi a maxodin, e naxa, “Nde na ra naxan a falaxi, a i xa i ya sa seen tongo, i siga?” ¹³ Koni xemen naxan yi kendeyaxi, na mi yi a kolon, bayo Yesu bata yi lo ayi yamaan ye. ¹⁴ Na xanbi ra, Yesu yi sa a to Ala Batu Banxini, a naxa, “A mato, i bata kendeya. Fata yulubin ma alogo fe gbeten nama i soto naxan jaxu dangu ito ra.” ¹⁵ Xemen yi siga, a sa a fala Yahudiyane xa, a naxa, a Yesu nan a rakendeyaxi. ¹⁶ Nayi, e yi Yesu fen yengen na, bayo a bata yi na liga Matabu Lɔxonni.

¹⁷ Nanara, Yesu yi e yabi, a naxa, “N Fafe Ala walima waxatin birin, a lan nen, n fan xa wali.” ¹⁸ Na ma, Yahudiya kuntigine mon yi e yixodxo feren fendeni Yesu faxa xinla ma. Amasoto a mi yi Matabu Lɔxon sariyan xan gbansan kalama, koni a mon yi a falama a a Fafe nan Ala ra, a yi a fala alo e nun Ala keden.

Alaa Dii Xemen senbena fe

¹⁹ Nanara, Yesu yi e yabi, a naxa, “N xa jondin fala e xa. Fafana a Dii Xemen mi fefe lige a yete ma, fo a na a Fafe to naxan lige. N Fafe Ala na naxan liga, n tan a Dii Xemen fan na nan ligama. ²⁰ Bayo a Dii Xemen nafan a ma, a yi a yita a ra a feen naxanye birin ligama. A feene yitama a ra nen naxanye gbo itoe xa, alogo e birin xa kabe ne ma. ²¹ Amasoto n Fafe Ala faxa muxune rakelima sayani kii naxan yi, a nii rakisin fi e ma, a Dii Xemen fan nii rakisin fima a waxon muxune ma na kii nin. ²² Fafe Ala mi muxu yo a kiti bolonma koni a bata muxu makitin birin taxu a Dii Xemen na, ²³ alogo muxun birin xa a Dii Xemen binya, alo Fafe Ala

* **5:10:** Farisi muxune namunne mi yi tɔɔɔɔ wali yo xa ke Matabu Lɔxonni. Na feen sebexi Xorɔyaan 20.8-10 kui. Farisi muxune fena ndee saxi sariyan fari, e naxa, a hali muxu sɔɔɔɔɔɔɔɔ mi yi maliye na lɔxonni hali muxune tɔɔɔɔɔɔɔɔ na namunna fe ra a xodexen na.

binyaxi kii naxan yi. Muxu yo mi a Dii Xेमen binya, na mi Fafan fan binyaxi naxan a xexi.”

²⁴ “N xa jɔndin fala ε xa, naxan yo n ma falan mε, a denkeleya n xε muxun ma, na habadan nii rakisin sɔtɔma nεn. Na kanna mi yalagima, koni a bata keli sayani, a so nii rakisini. ²⁵ N xa jɔndin fala ε xa, waxatin fama, a bata a li, faxa muxune Alaa Dii Xेमen xuiin namεma nεn. Naxanye na a mε, ne nii rakisin sɔtɔma nεn. ²⁶ Bayo alo habadan nii rakisin Fafe Ala yii kii naxan yi, a bata a ragidi a Dii Xेमen ma na kiini. ²⁷ A bata kiti saan senben fi a Dii Xेमen ma, amasɔtɔ Muxuna Dii Xेमen na a ra. ²⁸ E nama kabε ito ra, bayo waxatin fama faxa muxune birin a xuiin namεma nεn, ²⁹ e yi keli e gaburune kui. Naxanye fe fajin ligaxi, ne kelima nεn, e nii rakisin sɔtɔ. Naxanye fe jaxin ligaxi, ne fan kelima nεn, e yalagi. ³⁰ N mi nɔε fefe lige n yetε ra. N kitin sama nεn alo n na mεma kii naxan yi. N ma kitin mɔn tinxin bayo n mi n yetε sagoon ligama, koni fɔ n xε muxun sagona.”

Yesu a sereyane fe

³¹ “Xa n tan nan n yetε sereyaan bama, ε mi na yatεma jɔndin na. ³² Koni muxu gbete na naxan sereyaan bama n xa. N na a kolon, a sereyaan naxan bama n ma fe yi, jɔndin nan na ra. ³³ E bata xεrane rafa Yoni ma, a seren ba jɔndini. ³⁴ N tan mako mi adamadiine sereyaan ma koni n na falama nεn alogo ε xa kisi. ³⁵ Yoni luxi nεn alo lenpu degena ε tagi, a findi kenenna ra ε xa. E bata tin sεwε a kenenna ra waxatidi bun. ³⁶ Koni sereyana n yii naxan gbo Yoni gbeen xa. N Fafe Ala wanla naxanye soxi n yii n xa e rakamali, ne a yitama nεn a

n Fafe nan n xexi. ³⁷ Fafe Ala naxan n xexi, na fan bata seren ba n xa. E munma a xuiin mε, ε mɔn munma a yetagin to mumε! ³⁸ A falan mi ε tan kui, amasɔtɔ ε mi denkeleyaxi a xεraan ma. ³⁹ E kitabun fεfεfεsema amasɔtɔ ε mirixi a ma, a ε habadan nii rakisin sɔtɔma a xɔn ma, koni na fan seren bama n tan nan xa! ⁴⁰ Hali na, ε mi tinxi fε n tan ma, ε nii rakisin sɔtɔ.”

⁴¹ “N mako mi adamadiine binyen ma. ⁴² Koni n na ε tan kolon. Alaa xanuntenyaan mi ε bɔjɔni. ⁴³ N bata fa n Fafe Ala xinli koni ε mi n nasuxi. Xa muxu gbete fa a yetε xinli, ε na tan nasuxuma nεn. ⁴⁴ A rafan ε ma, ε xa binyen sɔtɔ ε bode ra koni ε mi kataxi ε yi binyen sɔtɔ Ala keden peen yii. E denkeleyama na yi di? ⁴⁵ Koni ε nama ε miri fa fala n na ε magima n Fafe xa nεn. Musa nan ε magima, ε yigi saxi naxan yi. ⁴⁶ Xa ε yi laxi Musa ra nun, ε yi lama n tan fan na nεn nun amasɔtɔ a bata n ma fe sebe. ⁴⁷ Koni xa ε mi laxi a fe sebexine ra, ε lama n ma falan na di nayi?”

6

*Yesu yi muxu wuli suulun dege
Matiyu 14.13-21, Maraka 6.30-44, Luka 9.10-17*

¹ Na xanbi ra, Yesu yi dangu Galile Daraan kidima, naxan mɔn xili Tiberiyadi Darana. ² Yama gbeen yi biraxi a fɔxɔ ra amasɔtɔ e bata yi a kabanako wanle to. A yi furetɔne yiyalanma. ³ Yesu nun a xarandiine yi te geyaan fari, e sa dɔxɔ na.

⁴ Yahudiyane sanla, Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla* bata yi maso.

⁵ Yesu yi a yeen nasiga, a yama gbeen to fe a fema. A yi a fala Filipi xa, a naxa, “En donseen sarama minen yi muxuni itoe xa, e yi e dege?” ⁶ A na fala a xa nεn alogo

* **6:4:** Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nεn Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kɔε kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xɔrɔyaan 12.1-13 kui.

a xa a keɲaan feɲefeɲe, bayo a yi a kolon a yi naxan ligama. ⁷ Filipi yi a yabi, a naxa, “Hali en gbeti gbanan keɲe firin sara donseen na, birin mi ndedi soɲe!” ⁸ Yesu a xarandiina nde Simɔn Piyeri ngaxakedenna Andire yi a fala, a naxa, ⁹ “Banxulanna nde be buru xun suulun nun yeɲe firin a yii. Koni na nanse ligɛ muxuni itoe birin na?”

¹⁰ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ yamaan naɔxo.” Nba, seɲen yi mɛnni han. Nayi, muxune birin yi ɔxo. Fayida xeɲe wuli suulun nan ɲoxon yi e ye nun. ¹¹ Yesu yi buru xunne tongo, a barikan bira Ala xa. Muxun naxanye yi ɔxi na, a yi a taxun ne ra han e wasa! A yeɲen fan liga na kiini. ¹² E birin to lugo, a yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “Ɛ dungi dungi ɔnxene matongo. Ɛ nama sese yikala.” ¹³ Nanara, e ne birin matongo. E debe fu nun firin nafe buru xun suulunna dungi dungine ra, naxanye lu e dege xanbini.

¹⁴ Na muxune to a to Yesu kabanako feen naxan liga, e yi a fala, e naxa, “Nabiin nan yati xeɲeni ito ra naxan yi lanma a fa dunuɲa yi.”

¹⁵ Yesu yi a kolon, a e yi fama a karahanden nin, a xa findi mangan na. Nayi, a mon yi keli na, a kedenna yi siga geyaan fari.

Yesu yi sigan ti igen fari

Matiyu 14.22-23, Maraka 6.45-

52

¹⁶ Ninbanna a lixina, a xarandiine yi godo daraan de, ¹⁷ e te kunkin kui siga daraan kidima Kapɛrunan binni. Kɔe yi so, Yesu mi fa e feɲa. ¹⁸ Foye gbeen yi fa, igen yi walaɲe ayi kati! ¹⁹ Na waxatini, xarandiine bata yi siga kilo suulun hanma sennin igen xun ma. E yi Yesu to a masoɛ kunkin na, a sigan tima igen fari. E yi gaxu. ²⁰ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ nama gaxu, n tan nan a ra.” ²¹ Xarandiine yi tin a so

kunkin kui, kunkin yi a sigaden li mafuren.

Yamaan yi Yesu fen

²² Na xɔɔn bode yamaan naxan lu daraan de, ne yi a to a kunki keden peen nan yi na yi, anu Yesu mi te na kunkin kui. A xarandiine nan gbansan siga. ²³ Marigi Yesu barikan bira Ala xa denaxan yi, yamaan yi burun don, kunki gbeteɲe yi fa mɛnni sa keli Tiberiyadi taani.

²⁴ Nanara, yamana a to waxatin naxan yi, a Yesu nun a xarandiine mi yi na, e te kunkine kui, siga Yesu fendeni Kapɛrunan yi.

Yesu luxi nen alo burun naxan findixi nii rakisi seen na

²⁵ E Yesu to daraan xanbi ra waxatin naxan yi, e yi a fala a xa, e naxa, “Karamɔxo, i faxi be waxatin mundun yi?” ²⁶ Yesu yi e yabi, a naxa, “N xa ɲɔndin fala e xa, e mi n fenma amasɔɔ e bata kabanako feene to, koni bayo e bata burun don, e lugo. ²⁷ Ɛ nama wali don-

sena fe ra naxan kalama, fo naxan habadan nii rakisin fima e ma n tan Muxuna Dii Xeɲen naxan soma e yii. Amasɔɔ Fafe Ala bata a taxamasenna sa n ma.” ²⁸ E yi a maxɔdin, e naxa, “Nxu tan nanfe ligama alogo nxu yi Alaa wanle ke.” ²⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ɛ walima Ala xa ikiini: Ɛ xa la a xeraan na.”

³⁰ E yi a yabi, e naxa, “I kabanako feen mundun ligama, nxu a to, nxu denkeɲeɲa i ma? I nanfe ligama na yi? ³¹ Nxu benbane donseen don nen tonbonni naxan xili ‘Manna donsena’ alo a seɲxi Kitabun kui kii naxan yi, a naxa, ‘A burun so e yii sa keli kore, e yi a don.’†”

³² Yesu naxa, “N xa ɲɔndin fala e xa. Musa xa mi burun so e yii de sa keli kore, koni n Fafe Ala nan buru kenden so e yii, sa keli kore.

³³ Amasɔɔ Ala burun naxan fima e ma, sa keli kore, na nan nii rakisin fi dunuɲa muxune ma.”

† 6:31: Manna donsena: A mato Xɔɔyaan 16.13-15 nun 16.31 kui.

³⁴ Nayi, e yi a fala a xa, e naxa, “Nxu kann, lu na burun soe nxu yii tun.”

³⁵ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N tan nan nii rakisin balon na. Muxu yo fa n tan ma, kamen mi na suxe mumε! Muxu yo denkeleya n tan ma, min xonla mi na suxe mumε! ³⁶ Koni n na a fala ε xa nen, a ε bata yi n to nun koni ε mi denkeleya. ³⁷ N Fafe Ala muxun naxanye fi n ma, ne fama nen n fema. Naxan na fa n fema, n mi na kedε mumε! ³⁸ Amasoto n godoxi nen sa keli ariyanna yi alogo n xa fa n xe muxun sagoon liga koni n tan sagoon mi a ra. ³⁹ N xe muxun sagoon ni i ra: a bata muxun naxanye fi n ma, n nama ne sese ralɔ ayi, koni fo n xa e rakeli sayani loxo donxeni. ⁴⁰ Amasoto n Fafe Ala sagoon nan ito ra, a naxan yo na a Dii Xemen to, e denkeleya a ma, n yi e rakeli sayani loxo donxeni, ne habadan nii rakisin sotoma nen.”

⁴¹ Yahudiyane yi Yesu mafala folo bayo a bata a fala, a naxa, “N tan nan balon na naxan sa kelixi ariyanna yi.” ⁴² Na ma, e naxa, “Yusufu a dii xemen Yesu xa mi ito ra ba? Nxu a fafe nun a nga kolon. A tan a falama di nayi, a godoxi nen sa keli ariyanna yi?”

⁴³ Yesu yi e yabi, a naxa, “E ba n mafale ε bode tagi. ⁴⁴ Muxu yo mi fe n fema fo n Fafe Ala na naxan mabandun, n xe muxuna. Awa, n na a rakelima nen sayani loxo donxeni. ⁴⁵ Nabine bata a sebe, e naxa, ‘Ala e birin xaranma nen.’ Naxan yo na n Fafe Ala xuiin name, a yi a xaranna suxu, na fama nen n fema. ⁴⁶ Muxu yo munma Fafe Ala to, fo naxan kelixi Ala yi, na nan tun bata Fafe Ala to. ⁴⁷ N xa nɔndin fala ε xa, muxu yo na denkeleya, na bata habadan nii rakisin soto. ⁴⁸ N tan nan nii rakisin balon na. ⁴⁹ E benbane burun don nen tonbonni, naxan xili Manna donsena, koni e faxesa nen. ⁵⁰ Koni na balon ni i ra naxan sa kelixi ariyanna yi,

muxu yo na a don, na mi faxama. ⁵¹ N tan nan nii rakisin balon na sa keli ariyanna yi. Muxu yo na baloni ito don, a nii rakisin sotoma nen habadan. N fati benden nan findixi baloni ito ra, n naxan fima alogo dunuɔa muxune birin xa nii rakisin soto.”

⁵² Yahudiyane xoloxin yi e bode matandi folo, e naxa, “Xemeni ito noe a fati benden fiye en ma di, en yi a don?”

⁵³ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N xa nɔndin fala ε xa, xa ε mi Muxuna Dii Xemen fati benden don, ε yi a wunla min, nii rakisin mi luma ε xa mumε! ⁵⁴ Muxu yo n fati benden don, a yi n wunla min, habadan nii rakisina a xa. N na a rakelima nen sayani loxo donxeni. ⁵⁵ Amasoto donse kenden nan n fati benden na. Min se kenden nan n wunla ra. ⁵⁶ Naxan na n fati benden don, a yi n wunla min, na bata lu n tan yi, n fan bata lu na kanni. ⁵⁷ Habadan Fafe, na nan n xexi. Nii rakisina n tan yii a barakani. Na kiini, naxan na balo n tan xon, na fan nii rakisin sotoma nen n barakani. ⁵⁸ Baloni ito nan godoxi sa keli ariyanna yi. E benbane burun don nen naxan xili Manna donsena, e faxesa. Koni, naxan na baloni ito don, na nii rakisin sotoma nen habadan.”

⁵⁹ Yesu na birin falaxi waxatin naxan yi, a yi xaranna tima salide banxini Kaperunan taani.

Habadan nii rakisina fe

⁶⁰ E to na me, a xarandii wuyaxi yi a fala, e naxa, “Xaranni ito xodoxo de! Nde tinje a ma?” ⁶¹ Yesu yi a kolon a yete ma fa fala a xarandiine a mafalama a falana fe ra. Nanara, a yi a fala e xa, a naxa, “Na falan bata ε magaxu ba? ⁶² Xa ε fa Muxuna Dii Xemen to te a kelideni go? ⁶³ Alaa Nii Sarijanxin nan nii rakisin fima. Sese mi fati benden na. N falan naxanye tixi ε xa, niin nun nii rakisin nan ne ra. ⁶⁴ Koni hali na, ε tan ndee mi denkeleyaxi.” Amasoto xabu a foloni, Yesu yi ne kolon naxanye mi

yi denkeleyaxi a ma e nun naxan sa a yanfama. ⁶⁵ A mən yi a fala, a naxa, “Na feen ma, n bata a fala ε xa, n naxa, ‘Muxu yo mi nəε fe n fəma fə n Fafe Ala na naxan mali.’”

⁶⁶ A xarandii wuyaxi yi xεte a fəxə ra na waxatini, e mi fa siga a fəxə ra sənən.

⁶⁷ Nanara, Yesu yi a fala a xarandii fu nun firinne xa, a naxa, “ε tan go, ε fan waxi xεte feni ba?”

⁶⁸ Simən Piyəri yi a yabi, a naxa, “Marigina, nxu sigama nde fəma? Habadan nii rakisi falane i tan nan yii. ⁶⁹ Nxu bata denkeleya, nxu bata a kolon fa fala i tan nan Alaa Muxu Sarijanxin na.” ⁷⁰ Yesu yi e yabi, a naxa, “N tan xa mi ε tan muxu fu nun firinne sugandixi ba? Koni hali na, muxu keden ε ye, se naxin nan na ra!” ⁷¹ A yi na falama Simən Isakariyoti a dii xəmən Yudasi nan ma. Na yi a xarandii fu nun firinne nan ye, koni na nan yi a yanfama.

7

Yesu nun a ngaxakedenne fe

¹ Na xanbi ra, Yesu yi Galile yamanani siga. A mi tin sigε Yudaya yamanani amasəto Yahudiyān nax- anye yi na, ne yi waxi a fəxa feni.

² Yahudiyane Bubu Kui Sanla* bata yi maso. ³ Nanara, Yesu ngaxakedenne yi a fala a xa, e naxa, “I lan nən i xa keli be, i siga Yuda- ya yamanani, alogo i ya xarandine xa i ya kabanako fe wanle to.

⁴ Muxun wanla naxan kema, a mi na luxunje xa a waxi findi feni xili kanna ra. Bayo i feni itoe ligama, i yetε yita dunuɲa birin na.” ⁵ Amasəto hali a ngaxakedenne mi yi laxi a ra. ⁶ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N ma waxatin munma a li singen. Koni waxatin birin lan ε tan xa. ⁷ Dunuɲa mi nəε ε tan naxuxε. Koni a bata n tan naxuxu, amasəto n bata a fala a kewanle naxu. ⁸ ε siga sanli. N tan mi

sigama iki, amasəto n ma waxatin munma a li singen.” ⁹ A yi na fala e xa, a lu Galile yamanani.

Yesu yi siga yamaan malanni

¹⁰ Yesu ngaxakedenne sigaxin sanli, na xanbi ra a fan yi siga. Koni a mi a yetε makenen, a yi a yeε raluxunje ayi.

¹¹ Yahudiyane yi a fen malanni, e naxa, “A minen yi?” ¹² Yamaan yi kəyəkəyənma a fe yi han! Nde naxa, “Muxu fəɲin nan a ra.” Nde fan naxa, “En-εn, a yamaan mayendenma.” ¹³ Koni muxu yo mi falan ti kənenni a fe ma, amasəto e yi gaxuxi Yahudiyane yeε ra.

¹⁴ Malanna bata yi siga han a tagi, Yesu yi siga Ala Batu Banxini, a yamaan xaran fəlo.

¹⁵ Yahudiyane yi kabε kati! E yi a fala, e naxa, “Xəmēni ito Kitabun kolonxi di? A mi xaranxi.” ¹⁶ Yesu yi e yabi, a naxa, “N xaranna naxan tima, na mi kelixi n tan ma, koni a kelixi n xε muxun nan ma. ¹⁷ Naxan waxi Ala sagoon liga feni, na a kolonma nən, xa xaranni ito kelixi Ala nan ma, hanma xa a kelixi n tan nan ma. ¹⁸ Muxun naxan a yetε a fe falama, na binyen nan fenma a yetε xa. Koni naxan binyen fenma a xε muxun xa, na nənɲin nan falama, tinxintareya mi na kanni. ¹⁹ Musa xa mi Alaa sariyan so ε yii ba? Koni ε sese mi sariyan suxi! Nanfera ε kataxi n fəxa feen na?”

²⁰ Yamaan yi a yabi, e naxa, “Yinnani i fəxə ra! Nde kataxi i tan fəxa feen na?” ²¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “N bata yi kabanako fe gbee keden liga, ε birin kabε nən na ma. ²² Musa gaan tiin yamarin so nən ε yii. Nanara, ε ε dii xəmēne dugi soma Matabu Ləxəni. Anu, Musa xa mi a fəlo koni xabu ε bənbane. ²³ Xa ε ε dii xəmēne dugi soma Matabu Ləxəni, alogo Musaa sariyan nama kala, ε xələma n tan ma nanfera, a n bata xəmən

* 7:2: Bubu Kui Sanla fe sebexi Saraxaraline 23.33-38 kui.

gbindin birin nakendeya Matabu Loxoni? ²⁴ E nama kitin bolon benun e xa feen fesefese. E kitin sa tinxinna nin.”

Yamaan yi Yesu a fe fala

²⁵ Yerusalen taan muxuna ndee yi a fala, e naxa, “Na xemen xa mi ito ra ba, e kataxi naxan faxa fe ra? ²⁶ A mato, a falan tima kenenni, e mi a mafalama! Kuntigine bata a kolon ba, fa fala Alaa Muxu Sugandixin nan ito ra? ²⁷ Koni Alaa Muxu Sugandixin na fa waxatin naxan yi, muxu yo mi a keliden kolonje. Koni en birin xemeni ito keliden kolon.” ²⁸ Yesu yi xaranna tima Ala Batu Banxini waxatin naxan yi, a yi a xuini te, a naxa, “E n kolon ba e nun n keliden yetena? N mi faxi n yete ma. Naxan n xexi, jondin nan na kanna ra. E mi a tan kolon, ²⁹ koni n tan a kolon, amasoto n kelixi a tan nan fema. A tan nan n xexi.” ³⁰ Na xanbi ra, e kata a suxu feen na. Koni muxu yo mi a yiin din a ra, amasoto a waxatin munma yi a li singen.

³¹ Koni muxu wuyaxi yi denkeleya a ma yamaan ye, e naxa, “Alaa Muxu Sugandixin na fa waxatin naxan yi, a kabanako feene ligene naxanye gbo muxuni ito gbeene xa ba?” ³² Farisi muxune yi yamaan koyekoyen xuiin me Yesu a fe ma. Saraxarali kuntigine nun Farisi muxune yi kantan muxune rasiga a suxudeni.

³³ Yesu naxa, “N na e fema han waxatidi mon, na xanbi ra n siga n xe muxun fema. ³⁴ E n fenma nen, koni e mi fa n toe sonon, amasoto n sigan denaxan yi, e mi noe sige na yi.” ³⁵ Yahudiyane yi a fala e bode tagi, e naxa, “A sigan minen yi, en mi a toe denaxan yi? A sigama Girekine yamanani ba, en kon kaane xuyaxi ayi denaxan yi, a yi Girekine xaran? ³⁶ A falani ito bunna di? Fa fala, e n fenma nen,

koni e mi n toe? Fa fala, n sigan denaxan yi, e mi sige menni?”

Igen naxan habadan nii rakisin fima

³⁷ Sanla loxo donxeni, sanla loxo gbeena, Yesu yi ti, a yi a xuini te, a naxa, “Xa min xonla naxan ma, a xa fa n ma, a fa a min. ³⁸ Naxan na denkeleya n tan ma, siimaya igene minima nen na kanni alo baana, alo Kitabuna a falaxi kii naxan yi.”† ³⁹ Yesu yi Alaa Nii Sarijanxin nan ma fe falama. Naxanye yi denkeleyama Yesu ma, ne yi a sotoma nen. Na waxatini, Nii Sarijanxin munma yi fi, amasoto Yesu munma yi keli a binyeni.

Yamaan yi yitaxun Yesu a fe ra

⁴⁰ Muxuna ndee yi Yesu xuiin me yamaan ye, e naxa, “Nabi yeteen nan xemeni ito ra yati!” ⁴¹ Nde gbete ye fan naxa, “Alaa Muxu Sugandixin nan a ra.” Koni nde gbete ye naxa, “Alaa Muxu Sugandixin minima Galile yamanani di? ⁴² Kitabun xa mi a falaxi ba fa fala Alaa Muxu Sugandixin minima Dawuda bansonna nin keli Betelami taani, Dawuda doxodena?”‡ ⁴³ Nanara, yamaan yi yitaxunxi a fe ra. ⁴⁴ Ndee yi waxi a suxu feni koni muxu yo mi a yiin din a ra.

Yahudiya kuntigine denkeleyatareyana fe

⁴⁵ Kantan muxune yi xete saraxarali kuntigine nun Farisi muxune fema, naxanye e maxodin, e naxa, “Nanfera e mi faxi Yesu ra?” ⁴⁶ Kantan muxune yi e yabi, e naxa, “Muxu yo munma falan ti singen alo xemeni ito falan tima kii naxan yi.” ⁴⁷ Farisi muxune yi e maxodin, e naxa, “A bata e fan mayenden n je? ⁴⁸ E yamaan kuntigina nde kolon hanma Farisi muxuna nde naxan laxi a ra? ⁴⁹ Yamani ito mi Musaa sariyan kolon. Nanara, Ala

† 7:38: Siimaya igena fe mon sebexi Sakari 14.8 kui. ‡ 7:42: A mato Samuyeli Firinden 7.12 nun Yaburin 89.4-5 nun Yereimi 23.5 nun Mika 5.1 kui.

dangana e fəxə ra!”⁵⁰ Nikodemi naxan bata yi fa Yesu fəma a fəloni nun, na yi e ye, a yi a fala e xa, a naxa,⁵¹ “En ma sariyan na a ra ba, en xa muxun yalagi benun en xa a xuiin me, en yi a kolon a naxan ligama?”⁵² E yi a yabi, e naxa, “Galile kaan nan i tan fan na ba? Kitabun xaran. I a kolonma nen nayi a nabiin mi kele Galile yamanani mumel!”⁵³ Nayi, birin yi siga a konni.

8

Naxanla naxan suxu yalunyani

¹ Yesu yi siga Oliwi geyaan fari.
² Na xətən bode subaxani, a mən yi xete Ala Batu Banxini. Yamaan birin yi fa a fəma, a dəxə, a yi e xaran fələ.

³ Sariya karaməxəne nun Farisi muxune yi naxanla nde suxu yalunyaan ligadeni, e fa a ra, e yi a ti e tagi.⁴ E yi a fala Yesu xa, e naxa, “Karaməxə, nxu naxanli ito suxi yalunyaan nan lige.”⁵ Musa a yamari nen Sariya Kitabuni, a na naxalan sifan xa magələn gemen na han a fəxa. Nba, i tan naxa a di?”⁶ E yi na falama a bunba feen nan ma, alogo e xa a suxu. Koni Yesu yi a yigodo, a lu sebenla tiye a yii sonla ra bəxən ma.⁷ E yi tixi a dəxən ma na waxatini, e lu a maxədinje. Yesu yi a rakeli, a yi a fala e xa, a naxa, “Naxan munma yulubin liga e tagi singen, na singe xa gemen woli a ma.”⁸ A mən yi a yigodo, a lu sebenla tiye bəxən ma.⁹ E ito me waxatin naxan yi, e birin yi keli na yi keden keden yeen ma fələ xeme fonne ma. Yesu kedenna yi lu na yi, naxanla fan yi lu tixi na yi.¹⁰ Yesu yi keli, a yi a fala naxanla xa, a naxa, “Nga naxanla, e minen yi? Muxe mi lu be, e yi i yalagi?”¹¹ A yi a yabi, a naxa, “N fafe, muxu yo.”

Yesu naxa, “Nba, n tan fan mi i yalagima. Siga, koni i nama fa yulubin liga sənən.”

Dunya kenenna nan Yesu ra

¹² Yesu mən yi falan ti e xa, a naxa, “N tan nan dunya kenenna ra. Naxan na bira n tan fəxə ra, na nii rakisin kenenna sətəma nen, a mi sigan tiye dimini mumel!”

¹³ Farisi muxune yi a fala a xa, e naxa, “I yete seren nan bama iki, nəndi mi i ya sereyaan na!”

¹⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “Hali n nan n yete seren ba, n nəndin nan falama. Amasətə n na n keliden nun n sigaden kolon. Koni e tan mi n keliden nun n sigaden kolon.”¹⁵ E kitin sama adamadiyaan nin. N mi muxu yo a kiti bolonma.¹⁶ Koni xa n tan na kitin sa, n ma kitisaan findima nəndin nan na, amasətə n keden mi a ra. Nxu nun n fafe na a ra naxan n xexi.¹⁷ A sebexi e sariyan kui, a naxa, “Xa sere firinna falan naxan ti, nəndin nan na ra.”*

¹⁸ N seren bama n yete xa, n Fafe naxan n xexi, na fan seren bama n xa.”¹⁹ E yi a fala a xa, e naxa, “I fafe minen yi?” Yesu yi e yabi, a naxa, “E mi n kolon, e mi n Fafe fan kolon. Xa e yi n tan kolon nun, e yi n Fafe fan kolonma nen.”

²⁰ Yesu yi na falane birin tima, a lu xaranna tiye Ala Batu Banxini, Alaa kiseene rasuxuma denaxan yi. Hali na, muxu yo mi a suxu, amasətə a waxatin munma yi a li singen.

Yesu sigama denaxan yi

²¹ Yesu mən yi a fala e xa, a naxa, “N bata siga. E n fenma nen, koni e faxama nen e yulubine yi. N sigama denaxan yi, e mi nəe sigemenni.”²² Nanara, Yahudiyane yi maxədinna ti, e naxa, “A waxi a yete fəxa feen nin ba, bayo a falama, a naxa, ‘N sigama denaxan yi, e mi nəe fe menni?’ ”²³ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Dunya gbeen

* 8:17: A mato Sariyane 17.6 nun 19.15 kui.

nan ε tan na, koni n tan kelixi kore xonna nan ma. Ε tan fataxi dunuḡa ito nan na, koni n tan mi kelixi dunuḡa ito yi. ²⁴ Nanara, n na a falaxi ε xa fa fala, ε faxama nen ε yulubine yi. Nba, xa ε mi laxi a ra fa fala ‘N tan nan a ra, naxan na yi,’ ε faxama nen ε yulubine yi yati!”† ²⁵ E yi a maxodin, e naxa, “Nde i tan na?” Yesu yi e yabi, a naxa, “N naxan falama ε xa xabu a fɔloni, na nan n tan na. ²⁶ Fala wuyaxi n xon ε kitideni, koni naxan n nafaxi, jɔndin nan a tan na. N naxan mexi a ra, n na falama nen dunuḡa muxune xa.” ²⁷ E mi yi a famuma fa fala a Fafe Ala nan ma fe falama e xa. ²⁸ Nanara, Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E na Muxuna Dii Xemeni te† waxatin naxan yi, ε a kolonma nen na yi fa fala ‘N tan nan a ra, naxan na yi.’§ Ε a kolonma nen na waxatini, n mi fefe ligama n yete ma fɔ n Fafe Ala n xaraxi naxan ma. ²⁹ Naxan n xexi, na n fɔxɔ ra, a mi n kedenna luxi, amasoto n na a rafan feen ligama waxatin birin.”

³⁰ Muxu wuyaxi yi a falane me, e denkeleya a ma.

Jɔndina i xɔɔyama nen

³¹ Na ma, Yahudiyan naxanye yi denkeleyaxi a ma, Yesu yi a fala ne xa, a naxa, “Xa ε n ma xaranna suxu, n ma xarandiin yeteen nan ε tan na na yi. ³² Ε jɔndin kolonma nen, jɔndin yi ε xɔɔya.” ³³ E yi a yabi, e naxa, “Iburahima bɔnsɔnna nan nxu tan na. Han to, nxu mi yi muxe konyiya bun. Fa fala, ε xɔɔyama nen, na bunna di?”

³⁴ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N xa jɔndin fala ε xa, naxanye yulubin ligama, yulubina konyin nan ne ra. ³⁵ Konyin mi luma denbayani

waxatin birin, koni dii xemen luma nen denbayani habadan. ³⁶ Xa Dii Xemena ε xɔɔya, ε bata xɔɔya nayi yati! ³⁷ N na a kolon Iburahima bɔnsɔnna nan ε tan na. Anu, ε kataxi n faxa feen na amasoto n ma falan mi xanma ε ma. ³⁸ N naxan toxi n Fafe Ala fema, n na nan falama ε xa, koni ε naxan mexi ε fafe ra, ε na nan ligama.”

³⁹ E yi a yabi, e naxa, “Nxu fafe nan Iburahima ra.” Yesu yi e yabi, a naxa, “Xa Iburahimaa diine nan yi ε ra nun, ε yi a liga feene ligama nen. ⁴⁰ N jɔndin naxan mexi Ala ra, n na nan falama ε xa, koni hali na, ε kataxi n faxa feen na. Iburahima mi ito jɔxonna lige! ⁴¹ Ε fafe liga feene nan ligama.” E yi a yabi, e naxa, “Nxu mi barixi futun fari ma. Ala nan keden peen nxu Fafe ra.”

⁴² Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Xa ε fafe nan yi Ala ra nun yati, ε yi n xanuma nen nun, amasoto n fataxi Ala nan na, n be nin iki. N mi faxi n yete ra, Ala nan n xexi. ⁴³ N naxan falama, nanfera ε mi na yete toma? Amasoto ε mi nɔe n fala xuiin me. ⁴⁴ Ε fafe nan Yinna Manga Setana ra, ε waxi a xon ma, ε xa a rafan feene liga. Xabu a fɔloni muxu faxan nan a tan na. A mi tin jɔndin ma amasoto jɔndi mi a tan yi mume! A neen wulen falama, a minima a yete gbee kejaan nan ma amasoto wule xelen nan a ra. Wulene birin fafe nan a tan na. ⁴⁵ Koni ε mi laxi n na bayo n jɔndin nan falama ε xa. ⁴⁶ Nde ε ye be naxan a yite a n bata yulubin liga? Xa n jɔndin fala ε xa, nanfera ε mi lama n na? ⁴⁷ Naxan fataxi Ala ra, na a tuli matima nen Alaa falan na, Ε mi ε tuli matima bayo Ala gbee mi ε tan na.”

Yesu nun Iburahima fe

† **8:24:** A sebexi Xɔɔyaan 3.14 kui fa fala Ala xinla yeteen findixi na falan nan na bayo Ala naxa menni, “N tan na a ra, Ala naxan na yi.” Ala man naxa menni fa fala a yeteen xili nen “N Na Yi.” Nayi, Yesu a falani ito bunna nen fa fala Yesu findixi Alaa falan nan na, falan naxan findixi Ala ra. Na feen mon sebexi Yoni 1.1 kui. † **8:28:** Muxuna Dii Xemeni te fena: A mato Yoni 3.14 kui. Yesu yite nen a yelin xanbini gbangbanje wudin ma. A mon yi te ariyanna yi. Yesu falan tima na fe firinna nan ma. § **8:28:** A mato Xɔɔyaan 3.14 kui.

48 Yahudiyane yi Yesu yabi, e naxa, “Nxu mi jɔndin xan falan ba, fa fala Samariya kaan nan i tan na jinan jaxin naxan fɔxɔ ra?”*
 49 Yesu yi e yabi, a naxa, “Yinnan mi n tan fɔxɔ ra. N na n Fafe Ala nan tun binyama, koni ε tan n yelefuma. 50 N mi binyen fenma n yete xa. Ala naxan kitin sama, na nan binyen fenma n tan xa. 51 N xa jɔndin fala ε xa, naxan na n ma falan suxu, na kanna mi sayaan sɔte habadan!”

52 Yahudiyane yi a fala a xa, e naxa, “Nxu bata a kolon yati, fa fala yinnana i tan fɔxɔ ra! Iburahima bata faxa, nabine fan bata faxa, koni i tan naxa, ‘Naxan na n ma falan suxu, na kanna mi sayaan sɔte habadan.’ 53 I tan gbo nxu fafe Iburahima xa ba, naxan bata faxa? Nabine fan bata faxa. I ya fe mirixi di?” 54 Yesu yi e yabi, a naxa, “Xa n yi n yete binya nun, n ma binyen mi findima sese ra. N Fafe nan n binyama, ε a falaxi naxan ma fa fala ε Ala nan a ra. 55 E mi a tan kolon, koni n tan a kolon. Xa n na a fala fa fala n mi a kolon, n bata findi wale xelen na nayi alo ε tan. Koni n na a kolon, n na a falan suxuma. 56 E fafe Iburahima yengi yi tixi n fa waxatin na sewani. A bata a to, a yi sewa.” 57 Yahudiyane yi a fala a xa, e naxa, “I munma jee tonge suulun sɔto singen, i yi Iburahima to nun ba?” 58 Yesu yi e yabi, a naxa, “N xa jɔndin fala ε xa, Iburahima barixi nen, n tan na yi.”†

59 Na ma, e yi gemene tongo a magɔlon xinla ma, koni Yesu yi a luxun, a mini Ala Batu Banxini.

9

Yesu yi danxutɔɔn yeɛn nabi

1 Yesu yi a masiga tima waxatin naxan yi, a yi xemena nde to naxan barixi danxutɔɔni. 2 A xarandiine yi a maxodin, e naxa, “Karamɔxɔ, nanfera xemeni ito barixi danxutɔɔni, a yeteɛn nan yulubin ligaxi ba hanma a sɔto muxune?” 3 Yesu yi e yabi, a naxa, “A yetena yulubin xa mi a danxuxi, a sɔto muxune fan gbeen mi a danxuxi. A danxuxi nen alogo Ala senben wanla xa mayita yamaan na a tan xɔn ma. 4 Fanni sogen texi fɔ en xa n xe muxuna wanle ke nen. Amasɔto kɔeɛn somaan ni i ra, muxe mi nɔe wale waxatin naxan yi. 5 N dunuja yi waxatin naxan yi, dunuja kenenna nan n tan na.”

6 Yesu to na fala, a degen namini bɔxɔni, a benden namulan a ra, a boron boli danxutɔɔn yeɛne ma. 7 A yi a fala xemen xa, a naxa, “Sa i yeɛn naxa ige ramaradeni naxan xili Siloyan.” Siloyan bunna neɛn, “Xerana.” Na ma, xemen yi siga, a sa a yeɛn naxa. A xetematɔna, a seen to.

8 Na xanbi ra, a dɔxɔ bodene nun muxun naxanye yi a toma xandi tideni a fɔlɔni, ne yi maxodinna ti, e naxa, “Xemen naxan yi dɔxi xandi tideni nun, na xa mi ito ra ba?” 9 Nde naxa, “A tan nan a ra.” Koni bonne naxa, “En-ɛn, e maliga nen tun!” Koni xemen yeteɛn yi a fala, a naxa, “N tan nan yati a ra.” 10 E yi a maxodin, e naxa, “I yeɛn nabixi di?” 11 A yi e yabi, a naxa, “Xemen naxan xili Yesu, na nan benden namulanxi a yi boron boli n yeɛne ma. A yi a fala n xa, a naxa, ‘Siga Siloyan yi, i sa i yeɛn naxa.’ Nayi, n sa n yeɛn naxa, n yi seen to.” 12 E yi a maxodin, e naxa, “Na xemen minen yi?”

* **8:48:** Na waxatini Yahudiyane yi Samariya kaane yatexi kafirine nan na. E fe fɔlɔden sebexi Mangane Firinden 17.24 kui. † **8:58:** Yesu a alayana a fe falaxi wundoni yireni ito yi. Na feen mon sebexi Xɔrɔyaan 3.14 kui, na naxa fa fala Ala xinla yeteɛn findixi na falan nan na bayo Ala naxa menni, “N tan na a ra, Ala naxan na yi.” Ala mon naxa menni fa fala a yeteɛn xili nen “N Na Yi.” Nayi, Yesu to a falama muxune xa fa fala “Iburahima barixi nen, n tan na yi,” na bunna nen fa fala Yesu findixi Alaa falan na, falan naxan findixi Ala ra. Na feen mon sebexi Yoni 1.1 kui.

A yi e yabi, a naxa, “N mi a kolon.”

Farisi muxune yi danxutɔɔn maxɔdin

¹³ Nba, xɛmɛn naxan yi danxuxi nun, e yi siga na ra Farisi muxune fɛma. ¹⁴ Anu, Yesu bɛndɛn namulan waxatin naxan yi, a xɛmɛn yɛene rabi, Matabu Lɔxɔn nan yi a ra. ¹⁵ Nanara, Farisi muxune mɔn yi xɛmɛn maxɔdin a yɛɛn nabi kiin ma. A yi a fala e xa, a naxa, “A bɛndɛn nan namulanxi, a yi a bɔli n yɛene ma, n yi n yɛɛn naxa, iki n bata seen to.” ¹⁶ Farisi muxuna nde naxa, “Xɛmɛn naxan ito ligaxi, na mi fataxi Ala xan na, amasɔtɔ a mi Matabu Lɔxɔn tɔnna suxi.” Koni nde gbete naxa, “Yulubi kanna nɔɛ kabanako fe sifani itoe ligɛ ba?” Na ma, e yitaxun. ¹⁷ Nba, Farisi muxune mɔn yi xɛmɛn maxɔdin, e naxa, “I tan naxa a di a fe yi, a i tan naxan yɛɛye rabixi?”

A yi e yabi, a naxa, “Nabiin nan a ra.”

¹⁸ Benun e xa xɛmɛn sɔtɔ muxune xili, Yahudiyane mɔn mi yi laxi a ra a danxutɔɔn nan yi a ra, a bata seen to. ¹⁹ E yi e maxɔdin, e naxa, “ɛ diin nan ito ra ba, ɛ naxan ma a a sɔtɔxi danxutɔyaan nin? Nanfe ligaxi a to fa seen toma iki?” ²⁰ A sɔtɔ muxune yi e yabi, e naxa, “Nxu a kolon fa fala a nxɔ diin na a ra. Nxu mɔn a kolon a sɔtɔxi danxutɔyaan nin. ²¹ Koni nxu mi a kolon naxan a ligaxi a fa seen toma iki. Naxan a yɛɛn nabixi, nxu mi na fan kolon. ɛ a maxɔdin, bayo dii jɔrɛ mi fa a ra sɔnɔn. A yetɛɛn xa ɛ yabi!” ²² A sɔtɔ muxune ito fala nɛn, amasɔtɔ e yi gaxuxi Yahudiyane yɛɛ ra, bayo Yahudiyane bata yi lan a ma fa fala naxan na a tiyɛ a ra, a Alaa Muxu Sugandixin nan Yesu ra, e na kanna kedima nɛn salide banxini. ²³ Na nan a liga, a sɔtɔ muxune naxa, “ɛ a maxɔdin, amasɔtɔ dii jɔrɛ mi fa a ra sɔnɔn!”

²⁴ E mɔn yi na xɛmɛn xili naxan yi danxuxi, e yi a fala a xa, e naxa,

“Nɔndin fala, i binyen fi Ala ma! Nxu a kolon fa fala yulubi kanna nan na xɛmɛn na.” ²⁵ Xɛmɛn yi e yabi, a naxa, “N tan mi a kolon xa yulubi kanna nan a ra. N naxan kolon, danxutɔɔn nan yi n na, koni iki n seen toma!” ²⁶ E yi a maxɔdin, e naxa, “A nanfe ligaxi i ra? A i yɛɛn nabixi di?” ²⁷ A yi e yabi, a naxa, “N bata yelin na fale ɛ xa, koni ɛ mi ɛ tuli mati. Nanfera ɛ mɔn waxi a mɛ feni? ɛ fan waxi findi feni a xarandiine nan na ba?” ²⁸ E yi a makonbi, e yi a fala a xa, e naxa, “A xarandiina i tan nan na, Musa gbee xarandiine nan nxu tan na. ²⁹ Nxu a kolon fa fala Ala falan ti nɛn Musa xa, koni nxu mi xɛmɛni ito kelide kolon!” ³⁰ Xɛmɛn yi e yabi, a naxa, “Ee! Nba, kabanako feen nan na ra, ɛ mi a keliden kolon, koni a bata n tan yɛɛn nabi. ³¹ En na a kolon fa fala Ala mi a tuli matima yulubi kanne ra. A tuli matima a binya muxu nan xui ra naxan a sagoon ligama. ³² Xabu dunuɔra da, muxɛ munma a mɛ singen fa fala muxuna nde bata danxutɔɔn yɛɛn nabi naxan sɔtɔxi danxutɔyani. ³³ Xa xɛmɛni ito mi fataxi Ala xan na nun, a mi yi nɔɛ fefe ligɛ nun.” ³⁴ E yi a yabi, e naxa, “I sɔtɔxi yulubin yetɛɛn nin, i kataxi nxu xaran feen nan na ba?” E yi a kedi tanden ma.

Danxutɔyana Alaa feene yi

³⁵ Yesu yi a mɛ fa fala a e bata xɛmɛn kedi. A yi a to, a naxa, “I bata dɛnkeleya Muxuna Dii Xɛmɛn ma ba?” ³⁶ Xɛmɛn yi a yabi, a naxa, “N kanna, nde na ra alogo n xa dɛnkeleya a ma?” ³⁷ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I bata yelin a toɛ, a tan nan falan tima i xa iki.” ³⁸ Xɛmɛn yi a fala, a naxa, “N Marigina, n bata dɛnkeleya i ma.” A yi a xinbi sin Yesu bun ma.

³⁹ Yesu naxa, “N faxi dunuɔra makitiden nin alogo danxutɔne xa seen to, yɛɛ kanne yi danxu.” ⁴⁰ Farisi muxuna ndee yi a fɛma na yi, ne yi a xuiin mɛ. E yi a maxɔdin,

e naxa, “I yengi a ma danxutɔɔn nan nxu tan fan na ba?” ⁴¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Xa danxutɔɔn nan yi ε ra nun, ε mi yi yatema yulubi kanna ra na yi. Koni bayo ε naxa, ‘Nxu seen toma,’ ε yulubin luma nen ε ma na yi.”

10

YeXee kulana fe sandana

¹ Yesu naxa, “N xa nɔndin fala ε xa, muxun naxan mi soma xuruse sansanni fata a so deen na, koni a te sansanna ra, muɔaden nun mafu tiin nan na kanna ra. ² Muxun naxan soma xuruse sansanni fata a deen na, xuruse rabaan nan na kanna ra. ³ De kantanna deen nabima a xa nen. A na a yeXeeene xili waxatin naxan yi, e a xuiin mema nen, a yi e ramini. ⁴ A na a gbeene ramini waxatin naxan yi, a ti e ye ra, a yeXeeene birama a fɔxɔ ra nen, amasɔtɔ e a xuiin kolon. ⁵ E mi birama muxu gbete fɔxɔ ra, e gima muxu gbete ye ra nen, amasɔtɔ e mi a xuiin kolon.”

⁶ Yesu yi sandani ito sa e xa, koni a feen naxan falama e xa, e mi na famu.

Yesu, xuruse raba fajina

⁷ Nayi, Yesu mɔn yi a fala e xa, a naxa, “N xa nɔndin fala ε xa, n tan nan sansanna so deen na yeXeeene xa. ⁸ Naxanye birin faxi n ye ra, muɔadene nun mafu tiine nan yi ne ra. Koni yeXeeene mi e tuli mati ne xuiine ra. ⁹ N tan nan sansanna so deen na. Muxu yo so n tan xɔn ma, na kisima nen. Na nɔe minε nen a so, a yi balon sɔtɔ. ¹⁰ Muɔaden mi fama fefe ra fɔ muɔan nun faxa tiin nun kalan xili ma. N tan faxi nen alogo e xa dunuɔa yi gidi defexin sɔtɔ.”

¹¹ “N tan nan xuruse raba fajin na. Xuru se raba fajin tinɔe nen, a faxa yeXeeene fe ra. ¹² Koni walikεen tan mi luxi alo xuruse rabana bayo a gbee mi yeXeeene ra. Xa a kankon to fe, a yeXeeene rabejinma nen, a yi a gi. Kankon yi wuru yeXee kuruni

a yi e raxuya ayi. ¹³ Walikεen nan na ra, yeXeeene fe kɔntɔfili mi a ma. ¹⁴ N tan nan xuruse raba fajin na. N na n ma xuruseene kolon, e fan n kolon ¹⁵ alo Fafana n kolon kii naxan yi, alo n fan Fafan kolon kii naxan yi. N nan n niin fima nen n ma xuruseene fe ra. ¹⁶ YeXee gbete ye n yii naxanye mi kulani ito yi fɔ n xa fa ne fan na. E tuli matima nen n xuiin na. E findi kuru kedenna ra xuruse raba kedenna xa. ¹⁷ N Fafe Ala bata n xanu amasɔtɔ n bata n niin fi, alogo n mɔn xa sa a sɔtɔ. ¹⁸ Muxu yo mi n niin be n yi, koni n na a fima nen n ye ra. Senbena n yii, n yi a fi, a senben mɔn n yii, n yi a tongo. N yamarini ito nan sɔtɔxi n Fafe Ala ra.”

¹⁹ Yahudiyane mɔn yi yitaxun na falane fe ra. ²⁰ E wuyaxi yi a fala, e naxa, “Yinna naxin nan ito fɔxɔ ra. Seen bata so a yi! E tuli matima a ra nanfera?” ²¹ Koni bonne naxa, “Yinna naxin naxan fɔxɔ ra, na mi falan tima na kiini. Yinnan nɔe danxutɔɔn ye nen nabiyε ba?”

Yahudiyane yi e mε Yesu ra

²² Ala Batu Banxin nabi waxatin sanla sewan nan yi a ra Yerusalen taani, xunbeli waxatini. ²³ Yesu yi a masiga tima Ala Batu Banxin tanden ma Sulemani a Gagene bun ma. ²⁴ Yahudiyane yi a rabilin, e yi a fala a xa, e naxa, “I sikeni ito bama nxu ma waxatin mundun yi? Xa Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na, a fala nxu xa kenenni.”

²⁵ Yesu yi e yabi, a naxa, “N bata yelin a fale ε xa, koni ε mi laxi a ra. N kabanako fe wanla naxanye kema n Fafe Ala senbeni, ne nan n seren na. ²⁶ Koni ε mi laxi n na, amasɔtɔ n ma yeXeeene mi ε tan na. ²⁷ N ma yeXeeene n xuiin mema nen. N na e kolon, e birama nen n fɔxɔ ra. ²⁸ N habadan nii rakisin fima e ma nen, e mi faxe habadan. Muxu yo mi nɔe e be n yii. ²⁹ N Fafe Ala naxan e soxi n yii, na gbo birin xa. Muxu yo mi nɔe e be n Fafe Ala yii. ³⁰ N tan nun n Fafe, keden nan nxu

ra.”³¹ Yahudiyane mən yi gəməne tongo a magələn xinla ma.

³² Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N bata wali faji wuyaxi ke ε yetagi n Fafe Ala barakani. E n magələnma wanla mundun ma fe ra ne ye nayi?”³³ Yahudiyane yi a yabi, e naxa, “Nxu mi i magələnma wali fafine xan ma fe ra fə i Ala rayelefun naxan tima! Bayo muxun nan tun i tan na, koni i kataxi i xa i yete findi Ala ra!”³⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “A mi səbexi ε sariyani ba, a Ala naxa, ‘Alane nan ε tan na.’”³⁵ Kitabun naxan falaxi jəndin nan na ra habadan. Alaa falan tixi muxun naxanye xa, xa a yi a fala ne ma, a ‘alane’ nan ne ra,³⁶ nanfera ε tan naxa, a n tan bata Ala rayelefu n to a falaxi a Alaa Dii Xəmənen nan n tan na? N Fafe Ala nan n sugandixi, a yi n nafa dunuɣa yi.³⁷ Awa, xa n mi Fafe Alaa wanla kema hali ε mi la n na.³⁸ Koni xa n na e kema, xa ε mi la n na, ε la n ma wanle ra alogo ε xa a kolon fa, a Fafana n yi e nun n tan fafani.”

³⁹ Yahudiyane mən yi kata Yesu suxu feen na, koni a yi a ba e yii.

⁴⁰ Yesu mən yi xete Yurudən kidi ma, Yoni yi marafuun tima dənaxan yi igeni a fəlōni. A sa lu na.⁴¹ Muxu wuyaxi yi fa a fəma, e naxa, “Yoni mi kabanako fe liga, koni a falan naxanye birin tixi xəməni ito a fe yi, jəndin nan ne ra.”⁴² Muxu wuyaxi yi denkeleya a ma menni.

11

Lasarusi faxa fena

¹ Xəməna nde yi furaxi, naxan yi xili Lasarusi Betani kaana, Mariyama nun a tada jaxalanmana, Marata yi dəxi taan naxan yi.² Mariyama findi jaxanla nan na naxan latikənənna sa Marigin sanne ma, a yi e masugusugu a xun səxene ra, na ngaxakedenna Lasarusi nan yi

furaxi.³ Nanara, a tadane yi xəraan nasiga Yesu ma, e naxa, “Marigina, i xəyin bata fura.”⁴ Yesu to na mə, a naxa, “Saya fure mi a ra. Ito ligaxi nən alogo Ala xa binya. Alaa Dii Xəmənen binyama nən fureni ito xən ma.”

⁵ Marata nun a xunyən jaxalanmaan nun Lasarusi yi rafan Yesu ma han!⁶ Anu, a to a mə fa fala a Lasarusi furaxi, a yi dənaxan yi, a mən yi xii firin ti menni.⁷ Na xanbi ra, a yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “En xete Yudaya yamanani.”⁸ A xarandiine yi a fala a xa, e naxa, “Karaməxə, a munma bu singen Yahudiyane yi waxi i magələn feni, i mən waxi xete feni menna nin ba?”⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Yanyin birin na, kənenna mi na ba? Naxan na sigan ti yanyin na, na mi dagalanma ayi amasəto a dunuɣa kənenna toma.”¹⁰ Koni xa muxun sigan ti kəeen na, a dagalanma ayi nən amasəto kənenna mi na.”¹¹ Yesu to na fala, a naxa, “En xəyin Lasarusi xiin nən, koni n xa sa a raxulun.”¹² A xarandiine yi a fala a xa, e naxa, “Marigina, xa a xiin nən, a kəndeyama nən.”¹³ Koni Yesu yi Lasarusi faxa feen nan ma fe falama nun. A xarandiine yi mirixi a ma, a xixənla nan tun yi a ma.¹⁴ Nanara, Yesu yi falan makənən e xa, a naxa, “Lasarusi faxaxin nan a ra.”¹⁵ Koni n bata səwa ε tan ma fe ra bayo n mi yi a fəma nun, alogo ε xa denkeleya. En siga a fəma.”¹⁶ Nayi, Tomasi, naxan yi xili a “Gulunna,” na yi a fala xarandiin bonne xa, a naxa, “En fan xa siga, alogo en birin xa sa faxa!”

Yesu nan nii rakisin fima

¹⁷ Yesu to fa, a yi a kolon a Lasarusi maluxunna bata yi xii naanin ti.¹⁸ Betani nun Yerusalən taan yi tagi so, fə kilo saxan jəxən.¹⁹ Yahudiya wuyaxi bata yi fa nun Marata nun Mariyama xunyə

* 10:34: Yaburin 82.6

xememaan saya xontonna tideni e ma.

²⁰ Marata to a me, a Yesu fama, a yi siga a ralandeni koni Mariyama yi lu banxini. ²¹ Marata yi a fala Yesu xa, a naxa, “N Marigina, xa i yi be nun, n xunyen mi yi faxe nun!” ²² Koni n na a kolon, hali iki, i na Ala maxandi fefe ra, a na ligama i xa nen.” ²³ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I xunyen mon kelima nen sayani.” ²⁴ Marata yi a yabi, a naxa, “N na a kolon a kelima nen sayani dunuɗa rajanni.” ²⁵ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “N tan nan marakeli tiin na sayani e nun nii rakisin na. Naxan na denkeleya n tan ma, hali a faxesa, a nii rakisin sotoma nen.” ²⁶ Naxan na lu a nii ra a denkeleya n ma, na mi faxe mume! I laxi ito ra ba?” ²⁷ Marata yi a yabi, a naxa, “On Marigina, n laxi a ra fa fala Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na, Alaa Dii Xemena, naxan yi fama dunuɗa yi nun.”

²⁸ Marata na fala xanbini, a xete, a yi a xunyen Mariyama xili wundoni, a yi a fala a xa, a naxa, “Karamoxo be yi, a i xilima.” ²⁹ Mariyama na me waxatin naxan yi, a yi keli mafuren, a sa a ralan. ³⁰ Yesu munma yi taan li nun, Marata a li denaxan yi, a yi menna nin nun. ³¹ Yahudiyannaxanye siga Mariyama xontondeni, ne a to waxatin naxan yi Mariyama bata keli mafuren, a mini, e yi bira a foxo ra. E yengi yi a ma, a sigan gaburun deen nan na wugadeni.

³² Mariyama Yesu feman li waxatin naxan yi, a yi a to, a yi a xinbi sin a bun ma, a naxa, “Marigina, xa i yi be nun, n xunyen mi yi faxe nun!” ³³ Yesu yi a to, a wugama, Yahudiyannaxanye fan yi a foxo ra, ne fan yi wugama, na yi a niin sunu han! ³⁴ A yi e maxodin, a naxa, “E a maluxunxi minen yi?” E yi a yabi, e naxa, “Marigina, fa a mato.”

³⁵ Yesu yi wuga. ³⁶ Na ma, Yahudiyane naxa, “A bata a xanu

kii naxan yi, e na mato!” ³⁷ Koni nde naxa, “Ito xa mi danxutoon yeen nabi ba? A mi yi a lige nun, Lasarusi nama faxesa ba?”

Lasarusi rakeli fena sayani

³⁸ Yesu bonen yi sunuxi, a siga gaburun deen na. Faranna nan yi a ra nun, gemen saxi a deen na. ³⁹ Yesu yi e yamari, a naxa, “E gemen ba a de ra!” Faxesa muxun tadan jaxalanmaan Marata yi a fala a xa, a naxa, “Marigina, a xirin nan fa minima iki amasoto a maluxunna bata soge naanin ti.” ⁴⁰ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “N mi yi a fala i xa nun fa fala xa i denkeleyaxi, i Alaa binyen toma nen?” ⁴¹ Nayi, e gemen ba na. Yesu yi a yee rate kore, a yi Ala maxandi, a naxa, “N Fafe, n barikan birama i xa amasoto i bata n xuiin me. ⁴² N na a kolon fa fala i n xuiin mema waxatin birin. Koni n ni ito falama muxuni itoe nan ma fe ra naxanye tixi be, alogo e xa la a ra fa fala a i tan nan n xexi.” ⁴³ A to na fala, a yi a xuini te, a naxa, “Lasarusi, mini!” ⁴⁴ Faxesa muxun yi keli gaburun kui, a sanna nun a yiine raxidixi kasangenna ra, a xunna fan mafilinxi kasangenni. Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E a mafulun, e a lu, a xa siga.”

E wundo fena Yesu xili ma

Matiyu 26.1-5, Maraka 14.1-2, Luka 22.1-2

⁴⁵ Nanara, Yahudiyannaxanye yi na Mariyama xontondeni, Yesu feen naxan liga, e to na to, e wuyaxi yi denkeleya a ma. ⁴⁶ Koni nde yi siga Farisi muxune fema. Yesu feen naxan ligaxi, e sa na fala e xa.

⁴⁷ Nanara, saraxarali kuntigine nun Farisi muxune yi kitisa yamaan xili bode toni, e naxa, “En nanfe ligama? Xemeni ito kabanako fe wuyaxi ligama!” ⁴⁸ Xa en na a lu iki, muxune birin denkeleyama a ma nen. Romi kuntigine kelima nen, e yi en ma yire sariɗanxin kala e nun

en siyaan birin!”* 49 E tan nde keden nan yi xili Kayafa, naxan yi Saraxarali Kuntigi Singen na nun na j̄een na, a yi a fala, a naxa, “Ɛ mi fefe kolon! 50 Ɛ mi a kolon ba, fa fala a fisa muxu kedenna xa faxa yamaan xa benun siyaan birin xa halagi?” 51 Anu, a mi na falaxi a yete ma. Kayafa to yi saraxarali kuntigiyani nun na j̄een na, a waliyiya falan nan tixi na ra fa fala Yesu xa faxa Yahudiyane siyaan xa. 52 Koni na siyaan gbansanna xa mi a ra fɔ Ala diin naxanye xuyaxi ayi, a yi ne findi yama kedenna ra. 53 Nba, fɔlɔ na waxatin ma, Yahudiya kuntigine yi Yesu faxa feni tɔn. 54 Nanara, Yesu mi fa a masiga ti Yudaya yamanani kenenni sɔnɔn koni a keli, a siga taana nde yi tonbonna dɛxɔn ma, dɛnaxan xili Efirami. E nun a xarandiine yi lu na yi.

55 Yahudiyane sanla, Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla† bata yi maso. Muxu wuyaxi yi keli na yamanani siga Yerusalɛn taani alogo e xa sa e yete rasarijan benun sanla xa a li. 56 E yi lu Yesu feɲɲe. E yi malanxi Ala Batu Banxini waxatin naxan yi, e yi lu e bode maxɔdinɲe, e naxa, “Ɛ mirixi nanse ma? A mi fe sanli ba?” 57 Saraxarali kuntigine nun Farisi muxune bata yi yamarin fi, e naxa, xa naxan Yesu yire kolon, a xa a yire ba alogo e xa sa a suxu.

12

*Latikɔnɔnna sa fena Yesu ma
Matiyu 26.6-13, Maraka 14.3-9*

1 A bata yi lu soge sennin benun Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla xa a li, Yesu yi siga Betani taani, Lasarusi yi dɔxi dɛnaxan yi, Yesu naxan nakeli sayani. 2 E yi donseen

nafala a xa na yi. Lasarusi yi dɔxi Yesu fema a dɛgedeni, Marata yi walima e xa. 3 Nba, Mariyama yi latikɔnɔnna sare xɔdɛxɛn litiri tagi tongo, naxan xili naradi, a yi a sa Yesu sanne ma. A yi e masugusugu a xunɛxɛn na. Latikɔnɔnna xirin yi banxin suxu. 4 Yudasi Isakariyoti, Yesu a xarandiina nde naxan yi a yanfama, a a so yiini, na yi a fala, a naxa, 5 “Nanfera latikɔnɔnni ito mi matixi gbeti gbanan kemɛ saxan na, a so yuigelitɔne yii?” 6 A mi na falaxi fa fala a xaminxi yuigelitɔne fe ra, koni bayo mupaden nan yi a tan na nun. Gbeti benbenla yi ramaraxi a tan nan yii. A yi na gbetina nde donma nun. 7 Koni Yesu naxa, “Fata a ra! A ito maraxi n binbin maluxun lɔxɔn nan yete ra. 8 Yuigelitɔne e fema waxatin birin koni n tan mi luma e fema waxatin birin.”

Eyi Lasarusi fan faxa feni tɔn

9 Yahudiya wuyaxi yi a me, a Yesu na yi. E yi siga Yesu nun Lasarusi fan matodeni Yesu naxan nakeli sayani. 10 Na ma, saraxarali kuntigine yi Lasarusi fan faxa feni tɔn. 11 Amasɔtɔ Yahudiya wuyaxi yi xetema e fɔxɔ ra, e yi dɛnkɛleya Yesu ma Lasarusi a fe ra.

Yesu yi so Yerusalɛn taani

*Matiyu 21.1-11, Maraka 11.1-11,
Luka 19.28-40*

12 Na xɔtɔn bode, yama gbeen naxan yi faxi sanli, ne yi a me, a Yesu fama Yerusalɛn taani. 13 Nanara, e sa tugu yiine masege, e sa a ralan, e sɔnxɔ, e naxa, “Ala tantun! Naxan fama Marigin xinli, Ala xa na baraka! Ala xa Isirayila Mangan baraka!” 14 Yesu yi sofanla to, a dɔxɔ a fari alo a

* **11:48:** Yesu a waxatini, Romi kaane Isirayila yamanan suxu nen yengeni. Nayi, xa Yerusalɛn taani maxa j̄axi ra, Romi kaane yi na yatema nen muruten na nun, e fa yengɛn so, e taan yirene kala. Na nan gaxu yi Isirayila kaane ma. † **11:55:** Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nen Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kɛ kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine dɛ wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xɔrɔyaan 12.1-13 kui.

sebexi Kitabuni kii naxan yi, a naxa,

¹⁵ “Siyon kaane, ε nama gaxu!

A mato, ε mangan fama.

A dɔxi sofali diin fari.”*

¹⁶ A xarandiine mi yi na birin famuxi singen, koni Yesu binya waxatin naxan yi, nayi e yi a kolon a na feene yi sebexi a tan nan ma fe ra, a e tan yeƙeen bata yi na liga a xa.

¹⁷ Yamaan naxan yi Yesu fema a Lasarusi xili gaburun na waxatin naxan yi, a yi a rakeli sayani, ne birin yi lu na seren be. ¹⁸ Nanara, yamaan yi siga a ralandeni amasoto e bata a me Yesu kabanako feen naxan ligaxi. ¹⁹ Farisi muxune yi a fala e bode xa, e naxa, “E mi a to, en katan naxan tima, a munanfan yo mi en ma! A mato, dunuɗa muxune birin biraxi a foxo ra!”

Girekina ndee yi Yesu fen

²⁰ Girekina ndee bata yi siga sanli Ala batudeni. ²¹ E fa Filipi fema naxan yi kelixi Betasada taani Galile yamanani, e yi maxodinna ti, e naxa, “Nxu Fafe, nxu waxi a xon ma, nxu xa Yesu to.” ²² Filipi yi sa a fala Andire xa, e firinna birin yi siga, e sa a fala Yesu xa.

²³ Yesu yi e yabi, a naxa, “Muxuna Dii Xemen binya waxatin bata a li. ²⁴ N xa jɔndin fala ε xa, fanni sansi keƙen mi bira bɔxoni a yeƙe maluxun, a mi wuyε ayi. Koni xa a yeƙe maluxun, a solima nen, a wuya ayi. ²⁵ Muxu yo niin nafan a ma, a bɔnɔma a yi nen, koni muxu yo a me a niin na dunuɗa ito yi, na a ramarama nen habadan nii rakisini. ²⁶ Muxu yo waxi a xon ma, a xa wanla ke n xa fo a xa bira n foxo ra nen. Nayi, n denaxan yi, n ma walikeen fan luma nen menni. Muxu yo wanla kema n xa, n Fafe Ala na binyama nen.”

Yesu yi a faxa feen fala

* **12:15:** Sakari 9.9 † **12:32:** Yesu yite nen a yelin xanbini gbangbanɗe wudin ma. A mɔn yi te ariyanna yi. Yesu falan tima na fe firinna nan ma. A mato Yoni 3.14 kui. ‡ **12:38:** Esayi 53.1

²⁷ Yesu naxa, “N bɔɗen tɔrɔxi na a ra iki. N nanfe falama? N xa a fala ba, fa fala, ‘N Fafe, i nama tin waxatini ito xa n li?’ Anu, n faxi na nan ma. ²⁸ N Fafe, i xinla binya!”

Nayi, fala xuiin yi keli kore naxan a fala, a naxa, “N bata a binya, n mɔn a binyama nen.” ²⁹ Yamaan naxan yi tixi na, ne yi fala xuiin me, e naxa, “Galanna bata a xui ramini!” Ndee naxa, “Malekan bata falan ti a xa!” ³⁰ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Fala xuiini ito mi minixi n tan ma fe ra, fo ε tan ma fe ra. ³¹ Dunuɗa kitin bolon waxatin bata a li iki. Ala dunuɗani ito kuntigi jaxin kedima nen iki. ³² N na yite† bɔxɔn ma waxatin naxan yi, n muxune birin mabandunma nen n ma.” ³³ A ito falaxi nen alogo a xa a faxa kiin yita e ra. ³⁴ Yamaan yi a yabi, e naxa, “Nxu bata a kolon Sariya Kitabun xɔn, a Alaa Muxu Sugandixin luma nen habadan. I tan a falama nanferfa fa fala a Muxuna Dii Xemeni tema nen? Nde Muxuna Dii Xemeni ito ra?” ³⁵ Yesu yi e yabi, a naxa, “Keɗenna kanna mɔn ε yeƙe singen waxatidi tun. Keɗenna ε tagi waxatin naxan yi ε sigan ti, alogo dimin nama so ε ma. Bayo naxan dimini, na mi a sigaden kolon. ³⁶ Keɗenna kanna ε tagi waxatin naxan yi, ε denkeleya a ma, alogo ε xa findi keɗenna muxune ra.”

Yesu ito fala e xa waxatin naxan yi, a yi siga, a a luxun e ma.

Yahudiyane mi tin denkeleye

³⁷ Hali a to kabanako fe wuyaxi liga e yeƙe xori, e mi la a ra. ³⁸ Na liga nen alogo Nabi Esayi fala xuiin xa kamali, a naxa, “Marigina, nde laxi nxo falan na? Marigina a senben maƙenen nde xa?”‡

³⁹ Nanara, e mi yi nɔƙe denkeleye bayo Esayi mɔn naxa,

⁴⁰ “A bata e yeƙe danxu, a yi e bɔɗen xɔdɔxɔ ayi, alogo e yeƙene nama toon ti,

e xaxinla nama feene famu,
a e nama maxεε,
Ala yi e rakεndεya.”§

⁴¹ Esayi na falaxi nεn, bayo a bata
yi Yesu a binyen to, a yi a tan nan
ma fe falama.

⁴² Anu, hali yamaan kuntigine
ye, muxu wuyaxi denkeleya nεn
Yesu ma. Koni e mi yi tinma a fale
Farisi muxune fe ra alogo e nama
e ramini salideni. ⁴³ A rafan e ma
muxune xa e binya benun Ala xa e
binya.

Kitisana

⁴⁴ Yesu yi a xuini te, a naxa,
“Naxan na denkeleya n ma, a mi
denkeleyaxi n tan xan tun ma fε
naxan n xεxi. ⁴⁵ Muxu yo n to, na
bata n xε muxun fan to. ⁴⁶ N bata
fa dunuƣa yi alo kenenna kanna.
Naxan na denkeleya n ma, na mi
luyε dimini. ⁴⁷ Muxu yo n ma
falan mε, a mi a suxu, n tan xa
mi a yalagima. Amasεtε n mi faxi
dunuƣa muxune yalagideni, fε e
rakisideni. ⁴⁸ Naxan na a mε n na,
a mi tin n ma falane suxε. N ma
falan na kanna yalagima nεn lεxε
dεnxεni. ⁴⁹ Amasεtε n mi falan tima
n yetε xan ma fe ra fε n Fafe Ala
naxan n xεxi. Na nan n ma fala
tixine yamarima n ma. ⁵⁰ N na
a kolon fa fala a yamarin findima
nεn habadan nii rakisin na. N falan
tiin nεn alo n Fafe Ala a yamarixi n
ma kii naxan yi.”

13

Yesu yi a xarandiine sanne maxa

¹ Nba, na xεtεn bode, Halagi Tiin
Dangu Lεxεn Sanla nan yi a ra.
Yesu yi a kolon fa fala a keli wax-
atin bata a li dunuƣa yi, siga a Fafe
Ala konni. A gbee muxun naxanye
yi dunuƣa yi, a yi ne xanu waxatin
birin, a yi e xanu han a rapanna.

² E yi e dεgema waxatin naxan yi,
Yinna Manga Setana bata yi yelin
soε Simεn ma dɔi xεmεn Yudasi
Isakariyoti bεƣεni a xa Yesu yanfa,

a a so yiini. ³ Yesu yi a kolon fa
fala Fafe Ala bata feen birin sa a
senbeni. A yi a kolon fa fala a fataxi
Ala nan na, a mεn sigama Ala nan
ma. ⁴ Nanara, e to yi e dεgema, a yi
keli, a yi a doma gbeen ba a ma, a
dugin xidi a tagi. ⁵ Na xanbi ra, a
yi igen sa ige sa seen kui, a yi fεlo
a xarandiine sanne maxε. Dugin
naxan yi xidixi a tagi, a yi e sanne
masugusugu na ra. ⁶ A yi fa Simεn
Piyeri fεma, na yi a fala a xa, a
naxa, “Marigina, i tan nan n sanna
maxama ba?”

⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “I mi
a kolon n naxan ligama iki, koni i
fama a kolondeni nεn.” ⁸ Piyeri yi
a fala, a naxa, “I tan mi n sanna
maxε mumε!” Yesu yi a yabi a
naxa, “Xa n mi i sanna maxa, i mi
findε n ma xarandiin na.” ⁹ Simεn
Piyeri yi a yabi, a naxa, “Marigina,
i nama n sanna gbansanna maxa
nayi, koni e nun n yiine nun n
xunna!” ¹⁰ Yesu yi a yabi, a naxa,
“Naxan bata a gbɔndin maxa, na
mako mi fa a maxan ma fε a sanne,
bayo a sariƣan. E fan sariƣan, koni
ε birin mi a ra.” ¹¹ Yesu yi a yanfa
muxun kolon. Nanara, a yi a fala, a
naxa, “E birin mi sariƣan.”

¹² Yesu yelin e sanne maxε wax-
atin naxan yi, a yi a doma gbeen
nagodo a ma, a mεn yi sa dεxε a
funfuni. A yi e maxεdin, a naxa,
“N naxan ligaxi ito ra, ε na fa-
munxi ba? ¹³ E n tan xilima fa fala
‘Karamεxε’ e nun ‘Marigina.’ Na
falan lanxi amasεtε na nan n tan
na. ¹⁴ Xa n tan ε Marigin nun ε
karamεxεn bata ε sanne maxa, ε
tan fan xa ε bode sanne maxa. ¹⁵ N
misaala yitaxi ε ra nεn, alogo ε xa
a liga alo n na a ligaxi kii naxan yi.
¹⁶ N xa ƣεndin fala ε xa, konyin mi
gbo a kanna xa, xεraan mi gbo a xε
muxun xa. ¹⁷ E bata feni itoe kolon
iki, sεwana ε xa, xa ε lu na ligε!”

¹⁸ “N mi falan tima ε birin ma fe
ra. N bata naxanye sugandi, n ne
kolon. Koni fε Kitabun fala xuiin

xa rakamali nɛn, a naxa, ‘Nxu nun naxan donseen donma nxu bode xɔn, na bata keli n xili ma.’* 19 N ni ito falama ε xa iki benun a xa liga. Nayi, a na liga waxatin naxan yi, ε lama a ra nɛn, fa fala, ‘N tan nan a ra, naxan na yi.’ †

20 “N xa jɔndin fala ε xa. Naxan na n ma xɛrani suxu, na bata n fan yisuxu. Naxan na n tan yisuxu, na kanna bata Ala yisuxu naxan n xɛxi.”

Yudasi Yesu yanfama nɛn

Matiyu 26.20-25, Maraka 14.17-21, Luka 22.21-23

21 Yesu ito fala waxatin naxan yi, a niin yi sunu! A yi sereya falani ito ti, a naxa, “N xa jɔndin fala ε xa, ε tan nde keden n yanfama nɛn, a n so yiini yati!” 22 A xarandiine yi e bode mato, e mi yi a kolon a yi muxun naxan ma. 23 Yesu a xarandii keden yi na, a yi naxan xanuxi kati, na yi dɔxi a dɛxɔn ma. 24 Simɔn Piyeri yi a yiin maliga na xa, a naxa, “A maxɔdin, a nde a fe falama.” 25 Na xarandiin yi a maso Yesu ra, a yi a maxɔdin, a naxa, “N Marigina, nde na ra?” 26 Yesu yi a yabi, a naxa, “N na donseen sin sabini, n na a so naxan yii, na kanna nan a ra.” Awa, a donseen sin sabini, a yi a so Simɔn ma dii xɛmɛn Yudasi Isakariyoti yii. 27 Yudasi donseen nasuxina, Setana yi so a yi sa! Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I naxan ligama, na liga mafuren.” 28 Yesu naxan fala a xa, bonna naxanye yi dɔxi e dɛgedeni, ne sese mi yi na famunxi. 29 Bayo Yudasi nan yi e gbetin marama, ndee yengi yi lu a ma, a Yesu bata a fala a xa, a xa sa sena ndee sara sanla fe ra. Hanma a xa sa sena nde so yiigelitɔne yii. 30 Yudasi yi na donseen nasuxu, a mini na sa! Kɔɛɛn nan yi a ra.

Sariya nɛnɛna fe

31 Yudasi siga waxatin naxan yi, Yesu naxa, “Iki, n tan Muxuna Dii Xɛmɛna binyen bata makɛnɛn, Alaa binyen fan bata makɛnɛn n barakani. 32 Xa Alaa binyen bata makɛnɛn n tan barakani, Ala yetɛna n tan Muxuna Dii Xɛmɛna binyen makɛnɛnma nɛn mafuren!”

33 “N ma diine, n mi buma ε fɛma sɔnɔn. E n fenma nɛn, koni n naxan fala Yahudiyane xa, n na nan falama ε fan xa, n naxa, ‘N sigama yiren naxan yi, ε mi nɔɛ sigɛ na yi.’ 34 N yamari nɛnɛn nan soma ε yi, ε bode xanu. E ε bode xanu alo n na ε xanuxi kii naxan yi. 35 E na ε bode xanu, muxune birin ε kolonma n ma xarandiine ra na nan xɔn.”

Yesu yi Piyeri rakolon

Matiyu 26.31-35, Maraka 14.27-31, Luka 22.31-34

36 Simɔn Piyeri yi a maxɔdin, a naxa, “Marigina, i sigan minɛn yi?” Yesu yi a yabi, a naxa, “N sigama dɛnaxan yi, i mi nɔɛ sigɛ n fɔxɔ ra mɛnni iki, koni i sigama n fɔxɔ ra nɛn waxati famatɔni.” 37 Piyeri yi a maxɔdin, a naxa, “Marigina, nanfera, n mi nɔɛ birɛ i fɔxɔ ra iki? N faxɛ nɛn i ya fe ra!” 38 Yesu yi a yabi, a naxa, “I faxɛ n ma fe ra ba? N xa jɔndin fala i xa, benun dontonne xa wuga waxatin naxan yi, i ya falama nɛn dɔxɔna ma saxan fa fala i mi n kolon.”

14

Kiraan nan Yesu ra

1 Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E bɔnɛn nama tɔrɔ, ε dɛnkeleya Ala ma, ε dɛnkeleya n tan fan ma. 2 Banxi wuyaxi n Fafe Ala konni. Xa a mi yi na kiini, n yi a falama ε xa nɛn nun. N sigama n xa sa yirena nde yitɔn ε xa na yi. 3 N na sa yirena

* 13:18: Yaburin 41.10 † 13:19: A seɓɛxi Xɔrɔyaan 3.14 kui fa fala Ala xinla yetɛɛn findixi na falan nan na bayo Ala naxa mɛnni, “N tan na a ra, Ala naxan na yi.” Ala mɔn naxa mɛnni fa fala a yetɛɛn xili nɛn “N Na Yi.” Nayi, Yesu a falani ito bunna nɛn fa fala Yesu findixi Alaa falan nan na, falan naxan findixi Ala ra. Na feen mɔn seɓɛxi Yoni 1.1 kui.

nde yit̄on ε xa, n m̄on fama nen, n yi siga ε ra n yii alogo n denaxan yi, ε fan yi sa lu m̄enni. ⁴ N sigan denaxan yi, ε m̄en kiraan kolon.”

⁵ Tomasi yi a fala a xa, a naxa, “Marigina, nxu mi i sigaden kolon, nxu na kiraan kolonma di?” ⁶ Yesu yi a yabi, a naxa, “Kiraan nan n tan na, e nun j̄ondina e nun nii rakisina. Muxu yo mi sigε n Fafe Ala ma n tan ma sabuyaana xanbi. ⁷ Xa ε n tan kolon, ε n Fafe fan kolonma nen. To xanbi ra, ε bata a kolon, ε bata a to.”

⁸ Filipi yi a fala a xa, a naxa, “Marigina, Fafe Ala yita nxu ra, na nan nxu wasama.” ⁹ Yesu yi a yabi, a naxa, “Filipi, en bata bu en bode fema kati! Han to, i mi n kolon? Muxu yo na n to, na kanna bata Fafe Ala to. I tan a falama nanfera fa fala a n xa Fafe Ala yita ε ra? ¹⁰ Filipi, i mi laxi a ra ba, fa fala n Fafe Ala yi, Fafe Ala n fan yi? N falan naxanye tima ε xa, n gbee mi ne ra. Koni n Fafe Ala naxan luma n tan yi, na nan a wanla kema. ¹¹ E denkeleya a ma fa fala n Fafe Ala yi, Fafe Ala n fan yi. Hanma ε denkeleya kabanako fe wanli itoe x̄on.”

¹² “N xa j̄ondin fala ε xa, naxan na denkeleya n ma, na feene ligama nen alo n naxanye ligama. A yet̄een feene ligama nen naxanye gbo itoe xa, amas̄ot̄o n sigama n Fafe Ala fema. ¹³ E na Ala maxandi fefe ra n tan xinli, n na ligama ε xa nen alogo n Fafe Alaa binyen xa mayita a Dii X̄emen barakani. ¹⁴ Xa ε n xandi fefe ra n xinli, n na ligama ε xa nen.*”

Alaa Nii Sarijanxin fa fena

¹⁵ “Xa ε n xanuxi, ε n ma yamarine suxu. ¹⁶ N Fafe Ala maxandima nen, a yi Mali Ti gbete so ε yii naxan luma ε fema habadan. ¹⁷ Alaa Nii Sarijanxin nan a ra, j̄ondin kanna. Dunuḡa muxune mi n̄e na s̄ote amas̄ot̄o e

mi n̄e a tōe, e mi a kolonḡe. Koni ε tan a kolon amas̄ot̄o a luma nen ε fema, a m̄on yi lu ε yi. ¹⁸ N mi ε luyε alo kiridine, n m̄on fama nen ε fema. ¹⁹ Ndedi nan fa luxi, dunuḡa muxune mi fa n toma s̄on̄on koni ε tan n toma nen. Bayo n tan bata niin kisin s̄ot̄o, ε fan nii rakisin s̄ot̄oma nen. ²⁰ Na waxatin na a li, ε a kolonma nen, a n Fafe Ala yi, ε tan fan n tan yi alo n tan ε yi kii naxan yi. ²¹ Muxu yo n ma yamarine s̄ot̄o, a yi e suxu, na nan bata n xanu. Muxu yo n xanu, n Fafe Ala fan na kanna xanuma nen, n tan fan yi a xanu, n yi n yet̄e yita a ra.”

²² Yudasi bonna, Yudasi Isakariyoti mi naxan na, na yi a fala, a naxa, “Marigina, nanfera i lan i xa i yet̄e yita nxu ra, koni i mi i yet̄e yite dunuḡa muxune ra?” ²³ Yesu yi a yabi, a naxa, “Muxu yo n xanu, na n ma falan suxuma nen. N Fafe Ala fan yi a xanu, n tan nun n Fafe Ala yi siga a fema, nxu yi nxu konni t̄on a fema. ²⁴ Muxu yo mi n xanu, na mi n ma falan suxe. E bata falan naxan m̄e, n gbee fala mi na ra. N Fafe Ala naxan n x̄exi, na nan gbee na ra.”

²⁵ “N to yi ε fema, nanara, n falani itoe ti ε xa. ²⁶ Koni Mali Tiina, Alaa Nii Sarijanxina, Fafe Ala naxan nafama ε ma n xinli, na ε xaranma nen feen birin ma. N feen naxan birin falaxi ε xa, a ne birin nabirama nen ε ma.”

²⁷ “N bata b̄oḡe xunbenla lu ε yi. N bata n ma b̄oḡe xunbenla fi ε ma. N mi a fixi ε ma alo dunuḡa kiin tima kii naxan yi. E b̄oḡen nama t̄ōo, ε nama gaxu. ²⁸ E bata n ma falan m̄e, n naxa, ‘N sigama koni n m̄on fama ε fema nen.’ Xa ε yi n xanuxi, ε yi s̄ewama nen n siga feen na n Fafe Ala konni amas̄ot̄o a gbo n tan xa. ²⁹ N feni itoe falama ε xa nen iki benun a xa liga. Nanara, a na liga waxatin naxan yi, ε denkeleyama nen. ³⁰ N mi fa buma falan tiye

* **14:14:** Ala maxandi feni ito m̄on seb̄exi Yoni 15.16 nun 16.23-26 nun 15.7 kui.

ε fema sɔnɔn, amasɔtɔ dunuɲa ito kuntigi ɲaxin fama. Sese mi a ra n tan yi. ³¹ Koni dunuɲa xa a kolon fa fala n bata n Fafe Ala xanu. Nana, n feen birin ligama alo a n yamarixi kii naxan yi. E keli, ε fa, en siga.”

15

Ƴɔndin binla nan Yesu ra

¹ Yesu yi a fala, a naxa, “N tan nan Ƴɔndin binla ra alo wudin binla. N Fafe Ala nan nakɔn kanna ra. ² Wudi yiin naxanye birin n tan wudi binla ma, xa na naxanye mi bogi, Fafe Ala ne bama nɛn n ma. Naxanye birin bogima, a ne rasariɲanma nɛn alogo e mɔn xa bogi dangu a singen na. ³ N falan naxan tixi ε xa, na bata ε sarinɲan iki. ⁴ E lu n tan yi, n fan yi lu ε yi. Wudi yiin mi nɔε boge a yete ra, xa a mi a binla ma. E fan na kii nin, xa ε mi lu n tan yi. ⁵ N tan nan wudin binla ra, a yiine nan ε tan na. Naxan na lu n tan yi, n tan fan luma nɛn na kanni, a yi bogi wuyaxi ti a kewanli.* Amasɔtɔ ε mi nɔε sese ligε n tan xanbi. ⁶ Xa muxun naxan mi lu n tan yi, na rawolima ayi nɛn alo wudi yiina, a xara. Na wudi yii sifane malanma nɛn, e sa tɛɛni, e gan. ⁷ Xa ε lu n tan yi, n ma falan yi lu ε yi, ε na n xandi sese yi, ε na sɔtɔma nɛn. ⁸ E na findi n ma xarandiine ra, ε yi bogi wuyaxi ti ε kewanli, na nan n Fafe Alaa binyen makenɛnma.”

⁹ “N Fafe Ala n xanuxi kii naxan yi, n fan bata ε xanu na kiini. E lu n ma xanuntenyani. ¹⁰ Xa ε n ma yamarine suxu, ε luma nɛn n ma xanuntenyani alo n fan n Fafe Alaa yamarin suxi kii naxan yi, n lu a xanuntenyani. ¹¹ N ni ito falaxi ε xa nɛn alogo n ma sewan xa lu ε yi, ε sewan yi dɛfe.”

* **15:5:** Wudi faɲin bogi faɲin nan tima. Adamadi faɲin fan kewali faɲin nan ligama. Na lusi nɛn alo wudin nun a bogina. Na feen mɔn seɓexi Galati 5.22 kui. † **15:25:** Yaburin 35.19 nun 69.5

¹² “N ma yamarin nan ito ra, ε bode xanu alo n na ε xanuxi kii naxan yi. ¹³ Xanuntenyaan mi muxu yo yi dangu ito ra fa fala a xa faxa a xɔyine fe ra. ¹⁴ Xa ε n ma yamarine suxu, n xɔyine nan ε tan na. ¹⁵ N mi fa a falama ε ma sɔnɔn fa fala walikene amasɔtɔ walikεεn mi a kolon a kuntigin naxan ligama. Koni n fa ε xili bama nɛn, ‘n xɔyine’ amasɔtɔ n naxan birin mɛxi n Fafe Ala ra, n bata na yeɓa ε xa. ¹⁶ E tan mi n sugandixi koni n tan bata ε sugandi, n yi ε ti a ra a ε xa siga, ε sa bogi wuyaxi ti ε kewanle xɔn, bogin naxanye luma a ra habadan alogo ε na fefe maxandi n xinli, n Fafe Ala xa na fi ε ma. ¹⁷ N ma yamarin nan ito ra, ε bode xanu.”

Dunuɲa muxune ε rapaxuma nɛn

¹⁸ “Xa dunuɲa muxune ε rapaxu, ε xaxili lu a xɔn ma fa fala a e n singe nan rapaxu. ¹⁹ Xa dunuɲa muxun nan yi ε tan na nun, dunuɲa muxune yi ε xanuma nɛn alo e kon kaane. Koni n bata ε sugandi keli dunuɲa muxune tagi. E gbee mi fa ε tan na. Na nan a ligaxi dunuɲa muxune ε rapaxuxi. ²⁰ N naxan falaxi ε xa, ε xaxili lu na xɔn ma, n naxa, ‘Konyin mi gbo a kanna xa.’ Xa e bata n tan beɓenxɔnya, e ε fan beɓenxɔnyama nɛn. Xa e bata n ma falan suxu, e ε fan gbeen suxuma nɛn. ²¹ Koni e ito birin ligama ε ra nɛn amasɔtɔ n gbeen nan ε tan na, bayo e mi n xe muxun kolon. ²² Xa n mi yi fa nun, n fa falan ti e xa, e mi yi yatema yulubi tongone ra nun. Koni iki, mawuga yo mi fa e xa yulubina fe ra sɔnɔn. ²³ Muxu yo n tan rapaxu, na kanna bata n Fafe Ala fan rapaxu. ²⁴ Xa n mi yi kabanako fe wanle ke e tagi nun, muxu gbete munma yi naxanye liga singen, e mi yi yaten yulubi tongone ra nun. Koni iki, n naxan ligaxi, e bata na to. Hali na, e n tan nun n Fafe Ala

raɲaxuxi. ²⁵ Koni naxan sebexi e Sariya Kitabun kui, fɔ na xa kamali nen, a naxa, ‘E bata n tan naɲaxu fuuni.’† ”

²⁶ “Mali Tiin na fa, n naxan nafama sa keli Fafe Ala fema, Alaa Nii Sariɲanxina, ɲɔndin kanna, na n ma fe sereyaan bama nen. ²⁷ E tan fan n ma fe sereyaan bama nen amasɔtɔ e yi n fɔxɔ ra nun xabu a fɔlɔni.”

16

¹ “N ni ito birin falaxi e xa nen alogo e nama bira tantanni. ² E e kedima nen salide banxine yi. Nba, waxatina nde fama, xa muxu yo e faxa, na kanna a mirima nen fa fala a bata Alaa wanla ke. ³ E feni itoe ligama e ra nen amasɔtɔ e mi n tan kolon, e mi n Fafe Ala fan kolon. ⁴ Koni n bata feni itoe fala e xa. Nanara, e nema feni itoe lige e ra waxatin naxan yi, n ma falane rabirama e ma nen. N munma yi feni itoe fala e xa nun a singeni amasɔtɔ n yi e fema.”

Alaa Nii Sariɲanxin wanla fe

⁵ “Koni iki, n sigama n xe muxun fema koni e tan sese mi n maxɔdinma fa fala, ‘I sigan minen yi?’ ⁶ Koni xabu n na a fala e xa, e bɔɲen bata rafɔrɔ. ⁷ Hali na, n xa ɲɔndin fala e xa, a fisa e ma n siga. Amasɔtɔ xa n mi siga, Mali Tiin* mi fama e fema. Koni xa n siga, n Mali Tiin nafama e ma nen. ⁸ A na fa, a dunuɲa muxune tantanna yitama e ra nen lan yulubin nun tinxinyaan nun Ala kiti bolonna ma. ⁹ Yulubina, amasɔtɔ e mi denkeleyaxi n tan ma. ¹⁰ Tinxinyana, amasɔtɔ n sigama n Fafe Ala konni, e mi fa n toma sɔnɔn. ¹¹ Kiti bolonna, amasɔtɔ dunuɲa kuntigi ɲaxin bata yelin yalage.”

¹² “Fe wuyaxi n kui, n naxanye fale e xa, koni e mi xanɲe e ma

iki. ¹³ Koni Alaa Nii Sariɲanxina, ɲɔndin kanna na fa, a e tima nen ɲɔndin birin kiraan xɔn. A mi a yete sagoon xan falama. Koni a naxan mɛma, a na nan falama e xa. A yi fe famatɔne rali e ma. ¹⁴ A n tan binyama nen amasɔtɔ a na naxan sɔtɔ n tan yii, a na nan nalima e ma. ¹⁵ N gbeen nan n Fafe Ala yii seene birin na. Nanara, n naxa, ‘Alaa Niin na naxan sɔtɔ n yii, a na nan nalima e ma.’ ”

Bɔɲe rafɔrɔn yi masara sewan na

¹⁶ Awa, Yesu yi a fala, a naxa, “Ndedi mɔn luxi, e mi fa n toma, koni na waxatidin na dangu e mɔn n toma nen.”

¹⁷ A xarandiina ndee yi a fala e bode tagi, e naxa, “Ito bunna di? Fa fala, ‘Ndedi mɔn luxi, e mi fa n toma, koni na waxatidin na dangu, e mɔn n toma nen?’ A mɔn naxa, a sigama a Fafe fema.” ¹⁸ E yi a falama, e naxa, “A nanse falama ito ra, a naxa, ‘Waxatidi?’ En mi a kolon a naxan falama.”

¹⁹ Yesu to a kolon fa fala e yi waxi a maxɔdin feni, a yi a fala e xa, a naxa, “N naxan falaxi e xa fa fala, ‘Ndedi mɔn luxi, e mi fa n toma, koni na waxatidin na dangu, e mɔn n toma nen’ e e bode maxɔdinma na nan ma ba? ²⁰ N xa ɲɔndin fala e xa, e wugama nen, e sunu koni dunuɲa muxune sewama nen. E bɔɲen nafɔrɔma nen koni e bɔɲe rafɔrɔn findima nen sewan na. ²¹ Xa ɲaxanla diin barima waxatin naxan yi, a niini suxuma a ma nen kati, amasɔtɔ a waxatin nan na ra. Koni a na diin sɔtɔ waxatin naxan yi, a ɲinanma nen a tɔrɔn birin na, a sewa amasɔtɔ a bata diin sɔtɔ dunuɲa yi. ²² E tan fan na kii nin. E bɔɲen nafɔrɔxi iki koni n mɔn e toma nen. E bɔɲen yi rafe sewan na. Muxu yo mi nɔe e sewan be e yii. ²³ Na waxatin na a li, e mi n maxɔdinɲe fefe ra. N

* **16:7:** Mali Tiini ito findixi Alaa Nii Sariɲanxin nan na. A mi nɔe finde adamadi yo ra bayo a luma nen denkeleya muxune bɔɲeni. Na feen sebexi Yoni 14.17 kui.

xa jɔndin fala ε xa, ε na n Fafe Ala maxandi fefe ra n tan xinli, a na fima ε ma nɛn. ²⁴ Han iki, ε munma Ala maxandi fefe ra n xinli singen. E xandin ti, ε a sɔtɔma nɛn alogo ε sɛwan xa dɛfe.”

Yesu bata dunuɗa nɔ

²⁵ “N bata yi feni itoe fala ε xa sandani. Koni waxatina nde fama, n mi fa falan tima ε xa na kiini, koni n nan n Fafe a fe makenɛnma ε xa nɛn na waxatini. ²⁶ Na waxatin na a li, ε Ala maxandima nɛn n xinli. N mi a falama a n tan nan n Fafe maxɔdinma ε xa. ²⁷ Na mi a ra. Amasɔtɔ Fafe Ala bata ε xanu bayo ε bata n tan xanu, ε bata la a ra fa fala n kelixi Ala nan ma. ²⁸ N kelixi n Fafe Ala nan fɛma, n fa dunuɗa ito yi. Iki n kelima dunuɗa yi, n siga n Fafe Ala fɛma.”

²⁹ A xarandiine yi a fala, e naxa, “A mato, i falan tima nxu xa kɛnɛna nin iki, i mi fa sanda sama sɔnɔn. ³⁰ Nxu bata a kolon iki fa fala i feen birin kolon. Nanara, i mako mi a ma a muxe xa maxɔdinna ti. Nayi, nxu bata la a ra fa fala i kelixi Ala nan fɛma.” ³¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “E bata la a ra iki ba? ³² Waxatina a limaan ni i ra, a bata a li, ε birin xuyama ayi nɛn na waxatini, ε birin yi siga ε konne yi. E yi n keden peen lu. Koni n keden mi a ra amasɔtɔ n Fafe Ala n fɛma. ³³ N feni itoe falaxi ε xa nɛn alogo ε xa bɔɗɛ xunbenla sɔtɔ n tan barakani. E tɔrɔma nɛn dunuɗani ito yi, koni ε wɛkile! N tan bata dunuɗa nɔ.”

17

Yesu yi Ala maxandi

¹ Yesu yelin na fale waxatin naxan yi, a yi a yɛɛ rate kore, a naxa, “N Fafe, waxatin bata a li. I ya Dii Xɛmɛna binyen makenɛn alogo i ya Dii Xɛmɛn xa i binya. ² I bata sɛnɛn fi n tan ma adamadiine birin xun na, a n xa habadan nii rakisin fi muxune ma i naxanye soxi n yii. ³ Habadan nii rakisin nan ito ra, a e xa i tan Ala keden

peen nan kolon e nun Yesu Alaa Muxu Sugandixina i naxan xɛxi. ⁴ N bata i ya binyen makenɛn dunuɗa yi. I wanla naxan soxi n yii, n bata yelin na ra. ⁵ N Fafe, iki n ma binyen makenɛn i yetagi, binyen naxan yi n yii i fɛma nun benun dunuɗa xa da.”

⁶ “I muxun naxanye fixi n ma dunuɗa yi, n bata i makenɛn ne xa. I gbeen nan yi e tan na. I bata e so n tan yii, e yi i ya falan suxu. ⁷ E bata a kolon iki fa fala i seen naxan birin fixi n ma, ne kelixi i tan nan yii. ⁸ I falan naxan tixi n xa, n bata na fala e xa, e yi a suxu. E bata a kolon yati, fa fala n kelixi i tan nin. E bata la a ra fa fala i tan nan n xɛxi.”

⁹ “N ni i tan Ala maxandima e xa. N mi i maxandima dunuɗa muxune birin xan xa fɔ i muxun naxanye soxi n yii amasɔtɔ i gbeen nan ne ra. ¹⁰ Naxanye birin n yii, i gbeen nan ne ra. I gbeen naxanye birin na, n gbeen nan ne ra. N binyaxi e tan xɔn. ¹¹ Iki n sigama i fɛma, n mi fa luma dunuɗa yi sɔnɔn koni e tan mɔn dunuɗa yi. N Fafe sariɗanxina, i xinla naxan fixi n ma, e ratanga na xinla sɛnɛni alogo e xa findi kedenna ra, alo en tan findixi kedenna ra kii naxan yi. ¹² N yi e fɛma waxatin naxan yi, i xinla naxan so n yii, n na e ratanga na xinla sɛnɛn nan xɔn, n yi e kantan. Hali keden mi lɔ ayi, fɔ halagin yi ragidixi naxan ma, alogo Kitabun sɛnɛnla xa kamali. ¹³ Iki n sigama i fɛma, n bata feni itoe fala dunuɗa muxune xa alogo e xa n ma sɛwa defexin sɔtɔ e bɔɗɛni. ¹⁴ N bata i ya falan nali e ma koni dunuɗa muxune bata e rapaxu amasɔtɔ dunuɗa gbee mi e tan na alo dunuɗa gbee to mi n tan na. ¹⁵ N mi i mafanma fa fala i xa e ba dunuɗa yi koni n ni i mafanma nɛn, i xa e ratanga Fe Naxin Kanna ma. ¹⁶ Dunuɗa gbee mi e ra alo dunuɗa gbee to mi n tan na. ¹⁷ E rasariɗan jɔndin xɔn. I

ya falan nan jɔndin na. ¹⁸ I n xɛxi dunuɗa yi kii naxan yi, n fan bata e xɛ dunuɗa yi na kiini. ¹⁹ N bata n yɛtɛ rasarijan e fe ra alogo e fan xa rasarijan jɔndin xɔn.”

²⁰ “N mi i maxandima e tan xan tun ma fe ra, koni fɔ e nun muxun naxanye fan denkeleyama n ma e fala xuiin xɔn ma ²¹ alogo e birin xa findi muxu kedenna ra, alo i tan n tan yi kii naxan yi, e nun n fan i tan yi kii naxan yi. N Fafe, e fan xa findi kedenna ra en tan yi aloɗo dunuɗa muxune xa la a ra fa fala i tan nan n xɛxi. ²² I binyen naxan soxi n yii, n fan bata na so e yii, alogo e fan xa findi kedenna ra alo n tan nun i tan kedenna ra kii naxan yi, ²³ n tan e tan yi, i tan fan n tan yi. E xa findi kedenna ra ngaxakedenya kamalixini alogo dunuɗa muxune xa a kolon fa fala i tan nan n xɛxi, a i bata e xanu alo i n xanuxi kii naxan yi. ²⁴ N Fafe, i bata e so n yii. N denaxan yi, n waxi a xɔn ma, e fan xa siga n fɔxɔ ra mɛnna nin, alogo e xa n ma binyen to, i binyen naxan fixi n ma, bayo i n xanuxi nɛn benun dunuɗa xa da. ²⁵ N Fafe tinxinxina, dunuɗa muxune mi yi i kolon, koni n tan i kolon, e fan bata a kolon a i tan nan n xɛxi. ²⁶ N bata a liga, e yi i kolon. N na ligama nɛn, alogo i n xanuxi xanuntenyaan naxan na, na xa lu e tan fan yi, n tan fan yi lu e yi.”

18

Yesu suxu fena

Matiyu 26.47-56, Maraka 14.43-50, Luka 22.47-53

¹ Yesu yelin Ala maxandɛ waxatin naxan yi, e nun a xarandiine yi siga, e sa dangu Kedirɔn lanbanna fɔxɔ kedenni, oliwi wudi bili nakɔɔn yireni, e nun a xarandiine sa so denaxan yi. ² Yudasi naxan Yesu yanfa, a a so yiini, na yi mɛnna kolon amasɔɓ Yesu nun a xarandiine yi darixi e malanɗɗe mɛnna nin.

³ Yudasi yi fa nakɔni, e nun Romi sofa ganla nun Yahudiyane kantan muxune, saraxarali kuntigine nun Farisi muxune naxanye xɛxi. Xaye degene nun lenpune nun yengɛ so seene yi e yii.

⁴ Feen naxanye fama ligadeni Yesu ra, a yi ne birin kolon. Yesu yi fa e fɛma, a yi e maxɔdin, a naxa, “ɛ nde fenma?” ⁵ E yi a yabi, e naxa, “Nxu Yesu Nasarɛti kaan nan fenma.” Yesu naxa, “N tan ni i ra.” Yudasi naxan a yanfama, a a so yiini, na fan yi tixi e tagi. ⁶ Yesu to a fala, a naxa, “N tan ni i ra,” e xɛtɛ e xanbi ra, e bira.

⁷ Yesu mɔn yi e maxɔdin, a naxa, “ɛ nde fenma?” E yi a fala, e naxa, “Yesu Nasarɛti kaana.” ⁸ Yesu yi a fala, a naxa, “N bata yi a fala ɛ xa, a n tan ni i ra. Xa ɛ n tan nan fenma, ɛ bonni itoe yiiba, e xa siga.” ⁹ A na liga nɛn alogo a fala tixin xa kamali, a naxa, “N Fafe Ala naxan birin fixi n ma hali na keden mi lɔxi ayi.”

¹⁰ Silanfanna yi Simɔn Piyɛri yii.*

Piyɛri yi a botinɗɗe ayi, a Saraxarali Kuntigi Singena konyin yiifari ma tunla sege a ma. Na konyin yi xili nɛn “Malikusi.” ¹¹ Yesu yi a fala Piyɛri xa, a naxa, “I ya silanfanna sɔti a tɛeni! N Fafe tɔɔ igelengenna naxan nagidixi n ma, n mi n minɗɗe na ra ba?”

E siga Yesu ra Anasa konni

¹² Sofa ganla nun e mangan nun Yahudiyane kantan muxune yi Yesu suxu, e yi a xidi. ¹³ E siga Yesu ra Anasa singe fɛma amasɔɓ Kayafa bitan xɛmɛmaan nan yi na ra. Kayafa nan yi Saraxarali Kuntigi Singen na na jɛɛn na. ¹⁴ Kayafa nan bata yi Yahudiyane rakolon nun, a naxa, a fisa muxu kedenna xa faxa yamaan xa.

Piyɛri a mɛ fena Yesu ra

Matiyu 26.69-70, Maraka 14.66-68, Luka 22.55-57

* **18:10:** Silanfanna: Sofane yengɛso degemana.

¹⁵ Simən Piyeri nun xarandiina nde yi biraxi Yesu fəxə ra. Saraxarali Kuntigi Singen yi xarandiin bonna kolon ki fajı. Nanara, a so Yesu fəxə ra Saraxarali Kuntigi Singena tanden ma kiti sadeni. ¹⁶ Koni Piyeri yi tixi sansanna so dēen dēxən. Xarandiin bonna, Saraxarali Kuntigi Singen yi naxan kolon, na yi mini, a falan ti walikε naxanla xa, naxan tixi dēen na, na yi Piyeri raso. ¹⁷ Walikε naxanla naxan yi tixi dēen na, na yi a fala a xa, a naxa, “Xεmɛni ito a xarandiina nde xa mi i fan na ba?” Piyeri yi a yabi, a naxa, “N tan mi a ra.” ¹⁸ Xunbenla yi fama na waxatini. Nanara, walikεne nun dε kantanne yi tēen sa a ra, e yi tixi naxan xən e maxaradeni. Piyeri fan yi tixi e yε a maxaradeni.

Kuntigin yi Yesu maxədin

Matiyu 26.59-66, Maraka 14.55-64, Luka 22.66-71

¹⁹ Saraxarali Kuntigi Singen yi Yesu maxədin a xarandiine nun a xaranna fe ma. ²⁰ Yesu yi a yabi, a naxa, “N bata falan ti yamaan birin xa kənenni, n yi darixi xaranna tiyε salide banxine nin hanma Ala Batu Banxini, Yahudiyane birin e malanma dənaxan yi. N mi sese falaxi wundoni. ²¹ I n maxədinma na ma nanfera? Muxun naxanye n xuiin mεxi, ne maxədin. E n ma fala tixine kolon ki fajı!” ²² Yesu ito fala waxatin naxan yi, dε kantanna naxanye yi na yi, na nde yi a dēen garin, a naxa, “I Saraxarali Kuntigi Singen yabima na kii nin?” ²³ Yesu yi a yabi, a naxa, “Xa n fala naxin tixi, na sereyaan ba. Koni xa n nəndin nan falaxi, nanfera i n garinxi?”

²⁴ Nayi, Anasa yi a xidixin nasiga Kayafa ma, Saraxarali Kuntigi Singena.

Piyeri mən yi a mε Yesu a xarandiyaan na

Matiyu 26.59-66, Maraka 14.69-72, Luka 22.58-62

²⁵ Simən Piyeri yi lu tixi na yi a maxaradeni. E yi a fala a xa, e naxa, “A xarandiina nde xa mi i fan na ba?” Koni Piyeri yi a tandi, a naxa, “N tan mi a ra.” ²⁶ Piyeri Saraxarali Kuntigi Singena konyin naxan tuli sege a ma, na kon kaana nde yi a maxədin, a naxa, “N mi i tan xa to a fεma oliwi bili nakəni?” ²⁷ Piyeri mən yi a tandi. Dontonna yi wuga keden na!

E siga Yesu ra Pilati konni

Matiyu 27.1-2, 11-14, Maraka 15.1-5, Luka 23.1-5

²⁸ E yi Yesu tongo Kayafa konni siga yamana kanna banxini. Xətən xətəonna nan yi a ra nun. Yahudiyane yetēen mi so yamana kanna banxini alogo Romi kaane nama e sarijanna kala, bayo e yi sigama Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla† donse donden nin. ²⁹ Pilati yi mini tandeni e fεma, a yi a fala e xa, a naxa, “E xεmɛni ito kansunma feen mundun ma?” ³⁰ E yi a yabi, e naxa, “Xa xεmɛni ito mi fe naxi rabaxi, nxu mi yi fama a ra i fεma nun.” ³¹ Pilati yi a fala e xa, a naxa, “E a tongo, ε yetēen xa a makiti ε sariyan na.” Yahudiyane yi a yabi, e naxa, “Koni ε sariyan mi a ra, nxu xa muxun fəxa.” ³² Ito ligaxi nən alogo Yesu naxan fala lan a fəxa kiin ma, na xa kamali.

³³ Pilati yi xεtε yamana kanna banxini, a sa Yesu xili, a yi a maxədin, a naxa, “Yahudiyane Mangan nan i tan na ba?” ³⁴ Yesu yi a yabi, a naxa, “I yetəna maxədinna ni ito ra ba hanma muxune nan a falaxi i xa?” ³⁵ Pilati yi a yabi, a naxa, “I mirixi a ma fa fala Yahudiyān nan n tan na ba? I

† **18:28:** Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nən Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin fəxa kəε kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine dε wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xətəyaan 12.1-13 kui.

kon kaane nun i ya saraxarali kuntigine nan i soxi n yii. I nanfe ligaxi?" ³⁶ Yesu yi a fala a xa, a naxa, "Dunuḡani ito gbee mi n ma mangayaan na. Xa dunuḡana ito gbeen nan yi n ma mangayaan na nun, n ma walikene yi yengen soma n xa nen nun alogo Yahudiyane nama n suxu. Koni iki, n ma mangayaan mi be xan yi." ³⁷ Nanara, Pilati yi a maxodin, a naxa, "Mangana nde nan i tan na nayi ba?" Yesu yi a yabi, a naxa, "I tan nan a falaxi fa fala a mangan nan n tan na. N barixi dunuḡa yi na nan ma, a n xa ḡndin seren ba. Naxan yo ḡndin xa, ne e tuli matima n xuiin na nen." ³⁸ Pilati yi a maxodin, a naxa, "Nanse ḡndin na?"

E Yesu faxes nata

Matiyu 27.15-31, Maraka 15.6-20, Luka 23.13-25

A to na fala, Pilati yi mini banxini, a mən yi siga Yahudiyane fema, a sa a fala e xa, a naxa, "N mi a yalagi xun toxi hali ndedi!" ³⁹ Koni ε namunna nan a ra, n muxu keden yiiba ε xa Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla waxatini. E waxi a xən ma, n xa Yahudiyane mangan yiiba ε xa ba?" ⁴⁰ E sənxcə sənxcə, e yi a yabi, e naxa, "En-en, a tan mi a ra. Nxu waxi Baraba nan xən!" Anu, mafu tiin nan yi Baraba ra.

19

¹ Nayi, Pilati yi Yesu tongo, e yi a bulan. ² Sofane yi kəmötin ḡali kanna rafala mangaya taxamasenna ra, e yi a so a xunna, e yi doma mamiloxin nagodo a ma. ³ E yi lu fe a fema, e yi a fala a xa, e naxa, "Yahudiyane Mangana, i kene." E yi a garin.

⁴ Pilati mən yi mini, a yi a fala Yahudiya yamaan xa, a naxa, "E a mato, n xa a ramini ε ma tandeni, alogo ε xa a kolon a n mi a yalagi xun toxi mumε!" ⁵ Nayi, Yesu yi mini tandeni, mangaya kəmöti

ḡali kanna soxi a xun na, doma mamiloxin fan yi ragodoxi a ma. Pilati yi a fala e xa, a naxa, "A tan xemən ni i ra!"

⁶ Saraxarali kuntigine nun de kantanne to a to, e sənxcə sənxcə, e lu a fale, e naxa, "A xa gbangban, a xa gbangban!" Pilati yi a fala e xa, a naxa, "E tan xa a tongo, ε sa a gbangban. N tan mi a yalagi xun toxi mumε!" ⁷ Yahudiyane yi a yabi, e naxa, "Sariyana nxu yii, fata na sariyan na a daxa a xa faxes amasəto a bata a yete findi Alaa Dii Xemən na."

⁸ Pilati to na me, a yi gaxu kati! ⁹ A mən yi xete yamana kanna banxini, a yi a fala Yesu xa, a naxa, "I tan kelixi minen yi?" Koni Yesu mi a yabi. ¹⁰ Pilati yi a fala a xa, a naxa, "I mi n yabima? I mi a kolon fa fala senbena n yii, n ni i beḡin hanma n ni i gbangban?" ¹¹ Yesu yi a yabi, a naxa, "Nə yo mi i yii n tan fari fo Ala naxan soxi i yii. Nanara, xemən naxan n soxi i yii na bata findi yulubi tongon na dangu i tan na."

¹² Pilati na me waxatin naxan yi, a beḡin xənla yi a suxu kati! Koni Yahudiyane yi lu sənxcə sənxcə, e naxa, "Xa i xeməni ito beḡin, Romi Manga Gbeen Sesare xəyi mi i tan na. Naxan yo a yete findi mangan na, na bata keli Romi Manga Gbeen xili ma." ¹³ Pilati to falani ito me, a Yesu ramini, a dəxcə a kiti sa gbədeni, denaxan xili "Geme Kirana" denaxan xili Heburu xuini, "Gabata." ¹⁴ Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla nan yi na xətən bode. Pilati yi a fala Yahudiyane xa, a naxa, "E mangan ni i ra, ε hən!" ¹⁵ E lu sənxcə, e naxa, "A xa faxes! A xa faxes! A xa gbangban!" Pilati yi e maxodin, a naxa, "E waxi a xən ma, n xa ε mangan gbangban wudin ma ba?" Saraxarali kuntigine yi a yabi, e naxa, "Manga yo mi nxu tan yii, ba Romi Manga Sesare ra." ¹⁶ Na xanbi ra, Pilati yi Yesu so e yii,

a e xa a gbangban wudin ma.

*Yesu yi gbangban wudin ma
Matiyu 27.32-44, Maraka 15.21-
32, Luka 23.26-43*

Nayi, sofane yi siga Yesu ra. ¹⁷ A yetɛɛn yi a faxa wudin tongo, e siga yirena nde yi dɛnaxan xili “Xun Xɔri Yirena” dɛnaxan xili Heburu xuiɛni, “Gologota.” ¹⁸ E yi sa a gbangban wudin ma mɛnni. E yi muxu firin fan gbangban wudin ma a fɛma, bonna a fɔxɔ kedenni, bonna fan a fɔxɔ kedenni. Yesu yi lu e tagi.

¹⁹ Pilati yi yamarin fi, e seβɛnla ti, e sa a singan a faxa wudin na, a naxa, “Yesu Nasarɛti kaana, Yahudiyane Mangana.” ²⁰ Yahudiya wuyaxi yi na xaran amasɔtɔ Yesu yi gbangbanxi wudin ma dɛnaxan yi, mɛn yi taan dɛxɔn ma nɛn, na yi seβɛxi Heburu xuiɛn nun Latin xuiɛn nun Gireki xuiɛn nin. ²¹ Yahudiyane saraxarali kuntigine yi a fala Pilati xa, e naxa, “I nama a seβɛ fa fala ‘Yahudiyane Mangana,’ koni fa fala xɛmɛni ito naxa, a Yahudiyane Mangan nan a tan na.” ²² Pilati yi e yabi, a naxa, “N naxan seβɛxi, n mi fa na kalama sɔnɔn.”

²³ Sofane to yelin Yesu gbangbanɲɛ wudin ma, e yi a dugine tongo, e yi a yitaxun dɔxɔde naanin sofa keden dɔxɔde keden. A doma bun biran naxan mi yi dɛgɛxi bayo dugi kedenna nan yi a ra, na yi lu. ²⁴ Sofane yi a fala e bode xa, e naxa, “En nama a yibɔ, en masɛnsɛnna ti, a na naxan suxu, na yi a sɔtɔ.” Ito ligaxi nɛn alogo Kitabuna falan xa kamali, a naxa, “E bata masɛnsɛnna ti n ma dugine fe ra, e xa e yitaxun e bode tagi.”*

Nayi, sofane yi na liga.

²⁵ Yesu nga yi tixi a faxa wudin fɛma nun, e nun a ngaxakeden

ɲaxalanmana, Mariyama, Kilofasi a ɲaxanla, e nun Mariyama Magadala kaana. ²⁶ Yesu yi a nga tixin to na yi e nun a xarandiina, a yi naxan maxanuxi han! A yi a fala a nga xa, a naxa, “Nga, i ya dii xɛmɛn nan ito ra.” ²⁷ A yi a fala na xarandiin xa, a naxa, “I nga ni ito ra.” Na waxatin yetɛni, na xarandiin yi a nga tongo, a siga a ra a konni.

*Yesu faxa fena
Matiyu 27.45-56, Maraka 15.33-
41, Luka 23.44-49*

²⁸ Yesu yi a kolon fa fala feen birin bata yelin lige, a naxa, “N kɔɛ yinla bata raxara.” A na fala nɛn alogo naxan seβɛxi Kitabuni na xa kamali.† ²⁹ Ige sasena nde yi dɔxi na, na yi rafexi manpa muluxunxin na. E dugi dungina nde ragodo manpa muluxunxini, e yi a filin wudin ma naxan xili hisopi wudina.‡ E yi a lan Yesu dɛɛn ma a gbangban wudin kɔɛ ra. ³⁰ Yesu to manpa muluxunna min, a yi a fala, a naxa, “A birin bata kamali.”

Na danguxina, a yi a xun sin, a niin yi ba.

*Sofane yi Yesu ɲɛnsɛnna sɔxɔn
tanban na*

³¹ Yuman nan yi a ra, na xɔtɔn bode yi findima lɔxɔ binyen nan na Matabu Lɔxɔne ye. Yahudiyane kuntigine mi yi waxi e xa faxa muxune lu wudin kɔɛ ra Matabu Lɔxɔni. E yi a fala Pilati xa a e xa e sanne yigira alogo e xa e ragodo sinma. ³² Nanara, sofane yi siga, e yi xɛmɛn bonna sanne yigira naxan yi gbangbanxi Yesu dɛxɔn e nun bonna. ³³ Koni e Yesu li waxatin naxan yi, e yi a to, a bata faxa. Nanara, e mi a sanne yigira. ³⁴ Koni sofana nde yi Yesu sɔxɔn a ɲɛnsɛnni tanban na. Wunla nun igen yi mini a ma mafurɛn. ³⁵ Naxan na toxi,

* **19:24:** Yaburin 22.19 † **19:28:** A mato Yaburin 22.16 nun 69.22 kui. ‡ **19:29:** Hisopi yi findixi sansi bili xurudina nde nan na e yulubi xafari wunla xuyama naxan na saraxabadeni. Na feen seβɛxi Xɔrɔyaan 12.22 kui.

na bata a seren ba. Nɔndin nan a sereyaan na. A tan yatigi a kolon a nɔndin nan falaxi. Nayi, ε fan xa dɛnkɛleya. ³⁶ Na ligaxi nɛn alogo Kitabun sɛbɛnla xa kamali, a naxa, “Hali a xɔri kedenna mi yigire.”§

³⁷ A sɛbɛxi yire gbɛtɛ yi Kitabun kui, a naxa, “E muxun naxan yisɔxɔnxi, e e yɛɛn tima nɛn na ra.”*

Yesu Maluxun fena

Matiyu 27.57-61, Maraka 15.42-47, Luka 23.50-56

³⁸ Na xanbi ra, Yusufu Arimate kaan yi Pilati mafan, a xa Yesu binbin tongo. Nba, Yesu a xarandiina nde nan yi Yusufu ra, koni wundoni, amasɔtɔ a yi gaxuxi Yahudiyane yɛɛ ra. Pilati yi tin. Nanara, a yi fa Yesu binbin tongodeni. ³⁹ Nikodemi naxan siga Yesu fɛma kɔɛɛn na a fɔlɔni, na fan yi bira Yusufu fɔxɔ ra. Ture xiri naxumɛn kilo tonge saxon, mirihi latikɔnɔnna nun latikɔnɔn gbɛtɛ basanxin nan yi a yii. ⁴⁰ E yi Yesu binbin kasangen dugi fixɛn nun ture xiri naxumɛn na amasɔtɔ Yahudiyane namunna nan yi na ra. ⁴¹ Yesu gbangban wudin ma dɛnaxan yi, nakɔ yiren nan yi na dɛxɔn. Bilinganna nde yi na nun, muxɛ munma yi maluxun dɛnaxan yi. ⁴² Na xɔtɔn bode Yahudiyane Matabu Lɔxɔn nan yi a ra, gaburun faranna to mi yi makuya, e sa Yesu maluxun mɛnni.

20

Yesu keli feen gaburun kui

Matiyu 28.1-8, Maraka 16.1-8, Luka 24.1-12

¹ Xatin subaxani benun kuye xa yiba, Mariyama Magadala kaan yi siga gaburu dɛɛn na, a yi a li, gɛmɛn bata ba gaburun dɛ ra. ² A gimatɔɔn yi siga Simɔn Piyɛri nun a xarandiin boden fɛma, Yesu yi naxan maxanuxi han, a yi a fala

e xa, a naxa, “E bata Marigin ba gaburun kui, e a saxi dɛdɛ, nxu mi na kolon!”

³ Piyɛri nun xarandiin bonna yi mini, siga gaburu dɛɛn na. ⁴ E firinna birin yi siga e giyɛ koni xarandiin bonna yi dangu Piyɛri ra, a singe yi sa gaburu dɛɛn li. ⁵ A yi a felen, a yi a yɛɛ masa, a yi kasangenna to gaburun faranna kui koni a mi so na. ⁶ Na xanbi ra, Simɔn Piyɛri yi fa, a yi so gaburu faranna ra kedenna, a fan yi kasangenna to saxi na yi. ⁷ Yesu xunna yi mafilinxi dugin naxan yi, na mafilinxi yi saxi a danna, a mi yi kasangenna dɛxɔn ma. ⁸ Nayi, xarandiin naxan singe sa gaburu dɛɛn li, na fan yi so a kui. A yi na yito, a yi dɛnkɛleya. ⁹ Amasɔtɔ e munma yi a famu naxan sɛbɛxi Kitabuni, naxan yi a falaxi a Yesu kelima nɛn sayani. ¹⁰ Na xanbi ra, xarandiine yi xɛtɛ e konni.

Yesu yi mini kɛnɛnni Mariyama Magadala kaan xa

Matiyu 28.9-10, Maraka 16.9-11

¹¹ Mariyama tan tixin yi lu wugɛ gaburu dɛɛn na. A wugama, a yi a felen a yɛɛ masadeni gaburun kui. ¹² Yesu binbin yi saxi dɛnaxan yi nun, a yi maleka dugi fixɛ kan firin to dɔxi mɛnni. Kedenna dɔxi a xun saden binna ra. Bonna dɔxi a san saden binna ra. ¹³ E yi a maxɔdin, e naxa, “I wugan nanfera, nga naxanla?” A yi e yabi, a naxa, “E bata n Marigin ba be yi, n mi a kolon e a saxi dɛdɛ.”

¹⁴ A ito fala waxatin naxan yi, a yi a firifiri, a Yesu to tixi na yi. Koni a mi yi a kolon, xa Yesu nan yi a ra. ¹⁵ Yesu yi a maxɔdin, a naxa, “I wugan nanfera, nga naxanla? I nde fenma?” Naxanla yengi yi a ma, a nakɔ kantanna nan yi a ra. A yi a fala a xa, a naxa, “N fafe, xa i tan nan a baxi be, i sigaxi a ra dɛnaxan yi, na fala n xa, n xa sa a

§ 19:36: A mato Xɔrɔyaan 12.46 nun Yatene 9.12 nun Yaburin 34.21 kui. * 19:37: A mato Sakari 12.10 kui.

tongo na.”¹⁶ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Mariyama.” A yi a firifiri, a falan ti Yesu xa Heburu xuini, a naxa, “Raboni.” Na bunna nɛɛn, “Karamɔxɔ.”

¹⁷ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I nama kankan n ma, amasɔtɔ n munma siga n Fafe Ala fɛma singen. Koni siga, i sa a fala ngaxakedenne xa, i naxa, a n tema n Fafe nun ε Fafe fɛma, n ma Ala nun ε Ala.”¹⁸ Nayi, Mariyama Magadala kaan yi siga a faladeni xarandiine xa fa fala a bata Marigin to, a bata falani itoe ti a xa.

Yesu yi a xarandiine xɛ

Matiyu 28.16-20, Maraka 16.14-18, Luka 24.36-49

¹⁹ Na xati kedenna jinbanna ra, xarandiine yi malanxi banxina nde kui, dɛɛn balanxi e ma amasɔtɔ e yi gaxuxi Yahudiyane yɛɛ ra. Yesu yi fa, a ti e tagi, a naxa, “E bɔɔɛn xa xunbeli.”²⁰ A yelinxini ito fale, a yi a yiine nun a jɛnsɛnna yita e ra. Xarandiine Marigin toxina, e sɛwa kati!²¹ Yesu mɔn yi a fala e xa, a naxa, “E bɔɔɛn xa xunbeli! N Fafe Ala n xɛxi kii naxan yi, n fan bata ε xɛ na kiini.”²² A ito fala waxatin naxan yi, a yi a dɛ foyen fe e ma, a naxa, “E Alaa Nii Sariɔnanxin sɔtɔ.”²³ E na diɔna naxanye yulubiye ma, ne mafeluun sɔtɔma nɛn, ε na naxanye gbeeye ramara, ne gbeene ramarama nɛn.”

Yesu nun Tomasi

²⁴ Muxu keden yi a xarandii fu nun firinne yɛ, Tomasi, naxan mɔn yi xili “Gulunna,” na mi yi e fɛma Yesu fa waxatin naxan yi.²⁵ Nanara, xarandiin bonne yi a fala a xa, e naxa, “Nxu bata Marigin to!” Tomasi yi a fala e xa, a naxa, “Xa n mi a gbangban funfun to a yiine kui, n yi n yii sonla raso a sɔxɔndene ra, n yi n yiin naso a jɛnsɛnna sɔxɔnden na, n mi lɛ a ra mumɛ!”

²⁶ Lɔxɔ xun keden danguxina, xarandiine mɔn yi e malan banxini, Tomasi yi e fɛma, dɛɛne yi balanxi. Koni Yesu yi fa, a ti e tagi, a naxa, “E bɔɔɛn xa xunbeli.”²⁷ Na xanbi ra, a yi a fala Tomasi xa, a naxa, “I yii sonla rafa, i yi n yiine mato. I yiini bandun, i yi a raso n jɛnsɛnna, alogo i nama denkeleyatareyaan liga, denkeleya.”²⁸ Tomasi yi a yabi, a naxa, “N Marigina, n ma Ala!”²⁹ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Bayo i bata n to, i bata denkeleya ba? Muxun naxanye denkeleyaxi hali e munma n to, sɛwan ne xa!”

Kitabun yireni ito sebɛ xunna

³⁰ Yesu kabanako fe gbɛtɛ wuyaxi liga nɛn a xarandiine yɛɛ xɔri naxan mi sebɛxi Kitabuni ito kui.³¹ Koni itoe sebɛxi nɛn alogo ε xa la a ra fa fala Alaa Muxu Sugandixin nan Yesu ra, Alaa Dii Xɛmɛna. E na denkeleya a ma, ε nii rakisin sɔtɔma nɛn a xinli.

21

Yesu yi mini kenɛnni xarandii solofere tagi

¹ Na xanbi ra, Yesu mɔn yi a yetɛ makenɛn a xarandiine xa Tiberiyadi daraan dɛxɔn ma. A a yetɛ makenɛn kii naxan yi, na nan ito ra.² Simɔn Piyeri nun Tomasi naxan xili Gulunna, e nun Nataniyɛli naxan kelixi Kana taani Galile yamanani e nun Sebede a dii xɛmɛne nun xarandii firin gbɛtɛye, ne yi malanxi.³ Simɔn Piyeri yi a fala bonne xa, a naxa, “N sigama yɛxɛ suxudeni.” E yi a yabi, e naxa, “Nxu fan sigama i fɔxɔ ra nɛn.” Nayi, e siga, e sa dɔxɔ kunkin kui. Koni e mi sese suxu na kɔɛn na.

⁴ Kuye yibaxina, Yesu yi fa ti daraan dɛ. Koni a xarandiine mi yi a kolon a Yesu nan yi a ra.⁵ A yi a fala e xa, a naxa, “Banxulanne, ε bata yɛxɛna nde suxu ba?” E yi a yabi, e naxa, “ɛn-ɛn.”⁶ A yi a fala e xa, a naxa, “E yalaan nagodo

kunkin yiifanna ma, ε nde suxuma nen na yi.” E to yalaan nagodo menni, e mi no a bandunne amasoto yexe wuyaxi bata yi e suxu yalaan na. ⁷ Yesu yi xarandiin naxan maxanuxi, na yi a fala Piyeri xa, a naxa, “Marigin nan a ra!” Simon Piyeri to na me tun, fa fala Marigin nan a ra, a yi a domain xidi a ra, amasoto a ragenla nan yi a ra. A tugan, a sin igeni. ⁸ Xarandiin bonne yi bira a foxo ra kunkin kui, e fa yalaan bandunne, a rafexi yexen na ken! Amasoto, e nun xaren mi yi tagi kuya, fo nongonna ye keme firin joxon.

⁹ E to xaren li, e yi teen to na, yexene yi ganma denaxan yi e nun buruna. ¹⁰ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E baxi yexen naxan suxude, ε fa na nde ra.” ¹¹ Simon Piyeri yi so kunkin kui, a yalaan bandun xareyaan na, a rafexi yexe xungbene ra. Keme tonge suulun e nun saxon nan yi a birin na. Hali e to a wuyaxi suxu, koni yalaan mi yibo. ¹² Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E fa e dege.” Xarandiine sese mi susu a maxodinne fa fala, “Nde i tan na?” Amasoto e yi a kolon, a Marigin nan yi a ra. ¹³ Nanara, Yesu yi a maso, a burun tongo, a yi a so e yii. A yexen fan liga na kiini.

¹⁴ A saxanden nan yi na ra Yesu xa a makenen a xarandiine xa, xabu a keli sayani.

Yesu nun Piyeri

¹⁵ E yelin xanbini e dege, Yesu yi a fala Simon Piyeri xa, a naxa, “Simon, Yoni a dii xemena, i n xanuxi dangu itoe ra ba?” Piyeri yi a yabi, a naxa, “On, n Marigina, i a kolon, i rafan n ma.” Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I yengi dexo n ma yexee diine xon.” ¹⁶ Yesu mon yi a fala a xa a firindeni, a naxa, “Simon, Yoni a dii xemena, i n xanuxi ba?” Piyeri yi a yabi, a naxa, “On, n Marigina, i a kolon, i rafan n ma.” Yesu yi a fala a xa,

a naxa, “I yengi lu n ma yexene xon.” ¹⁷ Yesu mon yi a fala a xa a saxandeni, a naxa, “Simon, Yoni a dii xemena, n nafan i ma ba?” Piyeri bonen yi yifu amasoto Yesu bata a maxodin daxon ma saxon fa fala, “I n xanuxi ba?” Piyeri yi a fala a xa, a naxa, “N Marigina, i feen birin kolon, i a kolon, i rafan n ma.” Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I yengi dexo n ma yexene xon. ¹⁸ N xa jondin fala i xa. I yi banxulanyani waxatin naxan yi, i yi darixi i yete maxide nen, i yi siga denaxan na i kenen. Koni i na fori waxatin naxan yi, i yiine yibandunma nen muxu gbete yi i maxidi, a siga i ra yire yi denaxan mi rafan i ma.” ¹⁹ Yesu yi na falama nen alogo a xa Piyeri faha kiin yita, a yi Ala binyama naxan xon. A yi a fala a xa, a naxa, “Bira n foxo ra.”

²⁰ Piyeri yi a firifiri, a yi xarandiin bonna to e foxo ra, Yesu yi naxan maxanuxi. A tan nan yi dxi Yesu fema e degedeni, a Yesu maxodin waxatin naxan yi, a naxa, “Marigina, nde i yanfama, a i so yiini?” ²¹ Awa, Piyeri a toxina, a yi a fala Yesu xa, a naxa, “Marigina, nanfe ligama xemeni ito ra?” ²² Yesu yi a yabi, a naxa, “Xa n waxi a xon ma, a tan xa lu a nii ra han n fa, na nanfe ligama i tan na? I tan xa bira n foxo ra tun.” ²³ Nayi, falani ito yi xuya ayi Yesu a xarandiine tagi fa fala xarandiini ito mi faxama. Koni Yesu mi a falaxi fa fala a mi faxama, koni a a fala a xa nen, a naxa, “Xa n waxi a xon ma a tan xa lu a nii ra han n fa, na nanfe ligama i tan na?”

²⁴ Na xarandiin nan feni itoe seren bama. A tan nan mon itoe sebe xi. En na a kolon fa fala jondin nan a sereyaan na.

Fala dnxena

²⁵ Yesu mon fe gbete wuyaxi liga nen. Xa ne birin yi sebe nun, n ma miriyani, a kitabune mi yi xanne dunupani ito yi.

Kewanle Yesu a Xerane Kewanle

Luka naxan Ningila Yesu yirena nde sebexi, na nan mon yireni ito fan sebexi naxan xili “Yesu a Xerane Kewanle.” Ningila Yesu a yitama en na nen Yesu feen naxanye ligaxi a siimayani. A firindenit to fɔlɔxi a singen danden nin. A fan a yitama en na nen Yesu fɔxɔrabirane nun a xerane naxan liga alogo Yesu a xaranna xa xuya ayi dunuɔa yiren birin yi.

Yesu yelin xanbini a xerane xe, a e xa a xaranna kawandin ba dunuɔa yirene birin yi, a yi a Nii Sariɔanxin fan nagodo e ma alogo e xa senben sɔtɔ a wanla ke feen na. E to na sɔtɔ, e yi kawandin ba fɔlɔ Yerusalɛn taani. Muxu wuyaxi yi la e falane ra, e findi Yesu fɔxɔrabirane ra. Kabanako fe wuyaxi yi liga alogo muxune xa la Yesu a xerane falane ra.

Na kawandin yi senben sɔtɔma Yerusalɛn taani waxatin naxan yi, Yesu yaxune yi denkeleya muxune tɔrɔ fɔlɔ. Na kui, Yesu fɔxɔrabirane yi xuya ayi Yerusalɛn taan fari ma. E yi siga kawandin be Yudaya nun Samari bɔxɔn ma. Kitabun yireni ito sora singena han sora fu nun firinden na wanla nan yitama en na. Piyeri tiden gbo na taruxune kui.

Na xanbi ra, Ala yi xera gbete xili naxan findixi Pɔli ra. Benun Ala xa a xili, Pɔli yi Yesu fɔxɔrabirane naxankatama Isirayilaa dinan xinli han! Koni Yesu yi a yete yita Pɔli ra, a fa a xe yamana gbete ye ma. Na kui Yesu a fe xibarun yi dangu Isirayila bɔxɔn danne ra siga siya gbete ne yamanane yi.

Pɔli yi na wanla ke yire wuyaxi yi, keli Yerusalɛn taani siga han Romi taani. Yahudiyane yi a

naxankata, koni e mi a nɔ. A yi kawandin bama Yahudiyane xa salide banxine kui, a mon yi a bama siya gbete ne se batudene kui. A na liga nen alogo dunuɔa muxune birin xa a kolon Yesu naxan ligaxi e xa.

Luka taruxuni itoe fese fese xi nen, a e se be. Koni yirena nde se be kiina a yitama en na, a a ligaxi Luka ye xɔri nen. Waxatina nde Luka naxa, “Nxu yi siga iki...” Na falan na a yitama en na, a a fan yi na nun. E nun Pɔli nan yi sigama sigatini Yesu fe xibarun nalideni. Dandan tiin nan yi Luka ra.

Na birin kui, to denkeleya muxune nɔe a kolonɔe nen Yesu fɔxɔrabira singene dunuɔa yi gidixi kii naxan yi. E wanla lan a xa findi misaala ra en xa.

Yesu te feen kore

¹ N xoyin Teyofili,*

N bata Yesu a feene se be i xa n ma se be singen kui a wanla fɔlɔ feen naxanye birin ma e nun a xaranna naxan birin ti xabu a fɔlɔni ² han a te kore waxatin naxan yi a yelin xanbini yamarine fiye a xera sugandixine ma Alaa Nii Sariɔanxin barakani. ³ A naxankata xanbini, a yi a niiramaan yita e ra taxamaseri wuyaxi xɔn ma xii tonge naanin bun, a mon yi Alaa Mangayana fe fala e xa. ⁴ A yi e fema waxatin naxan yi, a yi e yamari, a naxa, “E nama keli Yerusalɛn taani singen. N Fafe Ala e tuli saxi naxan na,† e na mame be, n bata yi naxan ma fe fala e xa. ⁵ Amasɔtɔ Yoni muxune rafuxi igen nin koni a mi fa buma, e rafu Alaa Nii Sariɔanxini.”

⁶ Nba, xerane yi malanxi Yesu fema waxatin naxan yi, e yi a maxodin, e naxa, “Marigina, i mon

* **1:1:** Teyofili: Muxu xinla na a ra naxan bunna nen, fa fala “Muxun naxan Ala xanuxi.” A mato Luka 1.1 kui. † **1:4:** Ala e tuli saxi naxan na, na findixi Alaa Nii Sariɔanxin nan na. A mato Xerane 2.2 kui.

Isirayila mangayani tønma waxatini ito nin ba?"† 7 Yesu yi a fala xerane xa, a naxa, "N Fafe Ala bata waxatin naxanye ragidi a senben bun, a mi lan ε xa ne liga waxatine kolon. 8 Koni Alaa Nii Sarijanxin na godo ε ma waxatin naxan yi, ε senben sōtōma nen, ε yi findi n serene ra Yerusalen taani, e nun Yudaya yamanan nun Samariya yamanan birin siga han bōxōn danne ra." 9 A yelinxini ito fale, Ala yi a rate kore e yεε xōri, a yi lō ayi e ma kundani. 10 E yεen mōn yi xelēxi ayi a fōxō ra waxatin naxan yi, xεmε dugi fixε kan firin yi ti xerane fεma. 11 E yi a fala, e naxa, "Galile kaane, ε tixi be nanfera, ε koren matoma? Yesu ito naxan bata tongo ε tagi, a te kore xōnna ma, a mōn fama nen alo ε a toxi te kii naxan yi."

Yudasi jōxōn sugandi fena

12 E yi xεte Yerusalen taani sa keli Oliwi geyaan na. Na geyaan nun taa tagina, kilo keden jōxōndōn na a ra. 13 E soxina taani, e te kore banxin kui e yigiyaan na. Naxanye yi na yi, ne nan xili itoe ra, Piyeri§ nun Yoni nun Yaki nun Andire nun Filipi nun Tomasi nun Barotolome nun Matiyu nun Alifaa dii xεmεna Yaki nun Simōn e naxan ma a "Yahudiya siya xanuna,"* e nun Yaki a dii xεmεna, Yudasi. 14 Itoe birin yi e malanma yire kedenni Ala maxandideni waxatin birin e nun jaxanla ndee nun Yesu nga, Mariyama e nun Yesu xunyene.

15 Na waxatini, Piyeri yi keli, a falan ti denkeleya muxune ye. Muxu kεmε muxu mōxōje nan yi na yi. 16 A yi a fala, a naxa, "Ngaxakedenne, Alaa Nii Sarijanxin naxan falaxi Kitabun kui Dawuda xōn ma Yudasi a fe yi, naxan yi Yesu suxu muxune yεε ra fō na xa kamali nen.

17 Yudasi, en tan nde nan yi a ra nun. A fan yi wanli ito ligama en xōn ma."

Yudasi faxa fena

Matiyu 27.3-9

18 Nba, Yudasi gbetin naxan sōtō a saranna ra tinxintareyaan xōn ma, a bōxōn sara na ra. A bira na bōxōn fari, a faxa, a kuiin yi rabō ayi. A kui seene birin yi mini. 19 Yerusalen kaane birin yi na feen kolon. Nanara, e na bōxōn xili sa e kon xuini, Hakeladama. Na bunna nεen, "Wuli bōxōna."

Yudasi jōxōn sugandi fena

20 Piyeri mōn yi a fala, a naxa, "Amasōtō a seβexi Yaburin kui, fa fala, 'A yireni genla xa lu, muxu yo nama lu na yi.' A mōn seβexi, 'Muxu gbete xa a tiden tongo.'† 21 Nanara, fō muxuna nde xa sugandi, naxan yi en fεma waxatin birin yi, en Marigi Yesu yi sigan tima en xōn ma waxatin naxan yi 22 fōlō Yesu rafu waxatin ma Yoni xōn, han sa ti Yesu rate lōxōn ma kore. Fō na kanna xa kafu en ma, a fan yi findi seren na a Yesu bata keli sayani." 23 Nanara, e muxu firin yeβa, Yusufu naxan yi xili Barasaba, a mōn yi xili Yusutu e nun Matiyasi. 24 E yi Ala maxandi, e naxa, "Marigina, i tan muxun birin bōje yi feen kolon. Nanara, a yita nxu ra, itoe firinna, i bata naxan sugandi 25 alogo a xa wali xerayani Yudasi jōxōni, Yudasi wanla naxan bejin, a siga a sigadeni." 26 Na danguxina, e masensenna ti, a yi Matiyasi suxu, a sa Yesu a xera fu nun kedenna fari.

2

Alaa Nii Sarijanxin fa fena

1 Se Xaba Singen Sali lōxōna a liye, denkeleya muxune birin yi

† 1:6: E yi waxi a xōn ma Ala xa Isirayila mangayani tøn bayo Romi kaane bata yi Isirayila yamanan suxu yengeni. § 1:13: Muxune mōn Piyeri ma a Pita. * 1:13: Yahudiya siya xanuna: Muxune nan yi ne ra naxanye yi Romi kaane yengema alogo Isirayila kaane xa mini e nōn bun ma. † 1:20: A mato Yaburin 69.26 nun 109.8 kui.

malanxi yirena nde yi, ² sanja ma kedenni, e yi xui gbeena nde me keli kore naxan yi ligaxi alo foye gbeen xuina. E yi dɔxi banxin naxan kui, a yi na rafe. ³ Tεε degene yi siga godε e keden kedenna birin xun ma alo tεen lenna. ⁴ E birin yi lugo Alaa Nii Sarijanxin na. E falan ti fɔlɔ xui gbetene yi, alo Nii Sarijanxina a fixi e ma kii naxan yi.

⁵ Yahudiya tɔgɔndiyaxina ndee yi yigiyaxi Yerusalen taani na waxatini, naxanye sa kelixi dunuja siyane birin ye. ⁶ E to xui gbeeni ito me, yamaan yi e malan. Na yi e birin natereɛna amasɔtɔ e keden kedenna birin yi e yetε kon xuiin nan mema denkeleya muxune falani. ⁷ E yi kabε han, e naxa, “Naxanye falan tima itoe ra, Galile kaane xa mi e birin na ba?” ⁸ Nanfera nayi, en keden kedenna birin fa e xuiin mema en yetε bari xuine yi? ⁹ Parate kaane, Mede kaane, Elan kaane, naxanye dɔxi Mesopotamiya nun Yudaya nun Kapadose nun Pontu nun Asi yi ¹⁰ e nun Firigi nun Panfiliya nun Misiran nun Libiya bɔxɔn naxan Sireni yamanan dexɔn e nun naxanye kelixi Romi taani ¹¹ Yahudiyane ba, Yahudiyataren naxanye so Yahudiya dinani ba, Kirɛti kaane ba, Arabi kaane ba, en birin e xuiin mema, e Alaa kabanako feene ralima en ma, en ma xuine yi!” ¹² E birin yi kabε, e yifu, e lu a fale e bode xa, e naxa, “Ito bunna di?” ¹³ Koni ndee yi lu denkeleya muxune magele, e naxa, “Itoe minxin nan a ra.”

Piyeri kawandin naxan ba

¹⁴ Nba, Piyeri nun xarandii fu nun kedenna bonne yi keli, e ti, Piyeri yi falan ti yamaan xa a xuini texin na, a naxa, “E tan Yahudiyane nun Yerusalen kaane, ε tuli mati

n xuiin na, alogo ε xa a kolon, ¹⁵ fa fala muxuni itoe mi minxi alo ε yengi a ma kii naxan yi, soge raxenxen* waxatin na a ra iki.

¹⁶ Koni Ala naxan fala Nabi Yoweli a Kitabun kui, na nan ito ra. A naxa,

¹⁷ “Waxati rananni,

n na n ma Nii Sarijanxin nagodoma nen adamadiin birin ma.

ε dii xεmene nun ε dii tεmene nabiya falane tima nen.

ε banxulanne yi fe toon ti alo xiyena.

ε xεme fonne yi xiyen sa.

¹⁸ Na lɔxɔne yi,

n na n ma Nii Sarijanxin nagodoma nen

hali n ma konyi xεmene

nun n ma konyi gilene xun ma,

e yi nabiya falane ti.

¹⁹ N kabanako feene yitama nen kore xonna ma

e nun taxamasenne bɔxɔ xonna ma,

wunla nun tεen nun tεε tuti gbeen minima nen.

²⁰ Sogeni dimima nen,

kiken yi gbeeli alo wunla,

benun Marigina lɔxɔ binye gbeen xa a li.

²¹ Nba, muxu yo na Marigin maxandi a xinla ra,

na kisima nen.† ”

²² “Isirayila xεmene, ε tuli mati falani ito ra. Ala nan Yesu Nasarɛti kaan xexi. Ala bata na yita ε ra kabanako feene nun fe magaxuxine nun taxamasenne xɔn a naxanye

liga ε tagi alo ε tan yetena a kolon kii naxan yi. ²³ Ala bata yi a ragidi alo

a yi a kolon kii naxan yi, a Yesu xa so ε yii. E yi kafu gbalotɔne ma, ε yi

a gbangban wudin ma, ε yi a faxa. ²⁴ Koni Ala mɔn yi a rakeli, a yi a ba

sayaan xɔlɛni amasɔtɔ sayaan mi yi nɔε a ramare. ²⁵ Bayo Dawuda a

fala nen a fe yi, a naxa,

* 2:15: Piyeri soge raxenxena fe falaxi nen alogo yamaan xa la a ra a dɔlɔ fe mi yi a ra bayo men kaane mi yi darixi dɔlɔn minje xɔtɔnni. † 2:21: Yoweli 3.1-5

‘N xaxili Marigin xɔn ma waxatin
birin,

bayo a n dɛxɔn ma,
sese mi n mamaxe.

²⁶ Nanara, n bɔɲɛn sɛwaxi,
n yi falan ti sɛwani.

N fati bɛnden fan luma nɛn yigini.

²⁷ Amasɔtɔ, i mi i mɛ n na,
n siga laxira yi.

I mi tinɲɛ i ya muxu tɔgɔndiyaxin yi
kun gaburun na.

²⁸ I bata kiraan yita n na

nii rakisin sɔtɔma naxan xɔn.

I n nalugoma nɛn sɛwan na i
yɛtagi.’† ”

²⁹ “Awa, ngaxakedenne, n xa
ɛn bɛnba Dawudaa fe fala ɛ xa
sikɛ mi naxan yi. A faxa nɛn, a
maluxun, a gaburun mɔn na han
to. ³⁰ Koni nabiin nan yi a ra, a
a kolon nɛn a Ala bata a tuli sa,
a yi a kɔlb, a Dawuda bɔnsɔnna
nde findima nɛn Mangan na a tan
funfuni.† ³¹ Ala yi feen naxan lig-
ama, Dawuda to na to, a yi Alaa
Muxu Sugandixin nakeli feen fala,
a naxa, a mi a mɛ a ra, a siga laxira
yi. A fati bɛnden mɔn mi kunma.*

³² Ala na Yesu nan nakelixa sayani.
En birin bata findi na seren na. ³³ A
bata te Ala yiifanna ma. A yi Alaa
Nii Sarijanxin sɔtɔ, Fafe Ala bata
en tuli sa naxan na, a yi a ragodo
en ma iki. ɛ na nan toma. ɛ na
nan mɛma iki. ³⁴ Amasɔtɔ Dawuda
yɛtɛɛn mi te ariyanna yi. Anu, a
yɛtɛɛn bata a fala, a naxa, ‘Marigin
yi a fala n marigin xa, a naxa,
“Dɔxɔ n yiifanna ma

³⁵ han n yi i yaxune sa i sanna bun
ma.”† ’ ”

³⁶ “Nayi, Isirayila muxune xa
ito kolon yati, a ɛ Yesu naxan
gbangbanxi wudin ma, Ala bata
na findi Marigin na e nun a Muxu
Sugandixin na.”

³⁷ Nba, yamaan to na mɛ, na yi
e bɔɲɛn kala. E yi a fala Piyɛri

nun xɛraan bonne xa, e naxa,
“Nxu ngaxakedenne, nxu nanfe
ligama?” ³⁸ Piyɛri yi a fala e xa, a
naxa, “ɛ keden kedenna birin xa ɛ
xun xanbi so ɛ hakɛni, ɛ rafu igeni
Yesu Alaa Muxu Sugandixin xinli,
alogo ɛ yulubine xa xafari, ɛ yi
Alaa kiseen sɔtɔ, a Nii Sarijanxina.
³⁹ Amasɔtɔ Ala bata ɛ tan nun ɛ
diine tuli sa na ra e nun naxanye
birin yire makuyene yi en Marig-
ina Ala naxanye xilima a fɛma.”

⁴⁰ Piyɛri yi sereyaan ba, a yi e
rawɛkilɛ fala wuyaxi ra, a naxa,
“ɛ yɛtɛ ratanga waxatini ito tinx-
intareyaan ma.” ⁴¹ Naxanye tin a
falan ma, ne yi rafu igeni. Muxu
wuli saxan ɲɔxɔn yi sa dɛnkɛleya
muxune fari na lɔxɔni. ⁴² E yi
bira xɛrane xaranna fɔxɔ ra, e yi lu
ngaxakedenyani, e lu e dɛgɛ e bode
xɔn ma,† e lu Ala maxandɛ.

⁴³ Xɛrane yi kabanako fe wuyaxi
liga e nun taxamasenne han birin
yi gaxu. ⁴⁴ Dɛnkɛleya muxune birin
yi lu e bode fɛma, e yii seene birin
yi findi e bode gbee ra. ⁴⁵ E yi e
bɔxɔne nun e yii seene matima nɛn,
e yi na gbetine yitaxun e bode ra
alo e keden kedenna birin makona
a ma kii naxan yi. ⁴⁶ E yi lu e
malanɲɛ Ala Batu Banxini lɔxɔ yo
lɔxɔ, e yi e dɛgema e bode xɔn ma
e konne yi, sɛwan nun bɔɲɛ xun-
benli. ⁴⁷ E yi lu Ala tantunɲɛ, e yi
rafan yamaan birin ma. Marigin yi
nde sama kisi muxune fari nɛn lɔxɔ
yo lɔxɔ.

3

Lɛbutɛnna rakɛndɛya fena

¹ Lɔxɔna nde, Piyɛri nun Yoni yi
siga Ala Batu Banxini Ala maxandi
waxatini, benun se din waxatin
xa a li. ² Nba, muxune yi fama
xɛmɛna nde ra Ala Batu Banxin
nabilinna yinna so dɛɛn na xandi
tideni lɔxɔ yo lɔxɔ naxan yi barixi

† **2:28:** Yaburin 16.8-11 § **2:30:** Yaburin 132.11 * **2:31:** Yaburin 16.10 † **2:35:** Yaburin 110.1 † **2:42:** Yanyina nde, ito bunna nɛɛn fa fala e yi Marigina ximɛnna yitaxunma. A matɔ Luka 22.19 kui.

lebutenyani. Na so dɛɛn yi xili nɛn, “Dɛ Tofajina.”³ A to Piyeri nun Yoni to soɛ, a yi e xandi gbetini.

⁴ E yi e yɛɛn ti a ra. Piyeri yi a fala a xa, a naxa, “Nxu mato.”⁵ A yi e mato. A yengi yi a ma, a e yii sena nde nan fima a ma. ⁶ Koni Piyeri yi a fala a xa, a naxa, “Gbeti mi n yii! Xɛma mi n yii! Koni seen naxan n yii, n na soma nɛn i yii. Yesu Alaa Muxu Sugandixin Nasarɛti kaan xinli, keli, i sigan ti.”⁷ Piyeri yi a suxu a yiifanna ma, a yi a rakeli. Xɛmɛn sanne nun a wɔsɔxɔne yi senbɛn sɔtɔ. ⁸ A yi tugan, a ti a sanne xun na, a sigan ti fɔlɔ. E nun xarandiine yi so Ala Batu Banxini, a sigan tima, a tuganma, a Ala tantunma.

⁹ Yamaan birin yi a to sigan tiyɛ, a Ala tantunma. ¹⁰ E yi a kolon a a tan nan yi xandi tiini Ala Batu Banxin nabilinna yinna so dɛɛn na, naxan yi xili “Dɛ Tofajina.” Feen naxan liga xɛmɛn xa, e birin yi e tɛrɛna na ra, e kabɛ kati!

Piyeri a kawandina

¹¹ Bayo a mi yi fa xɛtɛma Piyeri nun Yoni fɔxɔ ra, yamaan kuisanxin yi fa e giyɛ, e yi e malan Sulemani a Gagene bun ma. ¹² Piyeri yamaan to waxatin naxan yi, a yi falan ti e xa, a naxa, “Isirayila xɛmɛne, nanfera ɛ kabɛma feni ito ma? Nanfera ɛ nxu matoma alo nxu tan nan a ligaxi xɛmɛni ito yi sigan ti nxu senbɛn nun nxɔ Ala kolonna barakani?”¹³ Iburahimaa Ala nun Isiyagaa Ala nun Yaxubaa Ala nun en benbane Ala nan a walikɛɛn Yesu a binyen mayitaxi, ɛ naxan yanfa, ɛ yi ɛ mɛ a ra Pilati yɛtagi, naxan yi wama a bɛjɛn feni. ¹⁴ ɛ ɛ mɛxi muxu sarijanxin nun muxu tinxinxin na, ɛ Pilati mafan, a xa muxu faxan bɛjɛn ɛ xa. ¹⁵ ɛ nii rakisɛn kannaxa nɛn, koni Ala yi a rakeli sayani. Na seren nan nxu tan na.

¹⁶ Nxu to dɛnkɛleyaxi Yesu xinla ma, na nan fangan fixi xɛmɛni ito ma, ɛ naxan toma, ɛ a kolon. Dɛnkɛleyana Yesu xinla ma na nan a rakɛndɛyaxi ɛ yɛɛ xɔri.”

¹⁷ “Nba, ngaxakedenne, n na a kolon ɛ tan nun ɛ mangane feen naxan liga Yesu ra, ɛ a ligaxi a kolontareyaan nan ma. ¹⁸ Ala bata yi naxan fala a nabine birin xɔn ma, a na nan nakamalixi, a fɔ a Muxu Sugandixin xa tɔrɔ. ¹⁹ Nanara, ɛ xun xanbi so ɛ hakɛni, ɛ tubi Ala ma alogo ɛ yulubine xa xafari ²⁰ Marigin yi matabu waxatine fi ɛ ma, a mɔn yi a Muxu Sugandixin nafa ɛ ma Yesu, a naxan nagidi ɛ ma. ²¹ Koni fɔ a xa lu nɛn kore xɔnna ma singen han a waxati saxin a a li Ala feen birin yitɔnma waxatin naxan yi alo a bata a fala a nabi sarijanxine xɔn ma kii naxan yi waxati danguxine yi. ²² Musa a fala nɛn, a naxa, ‘Marigina ɛ Ala nabina nde raminima nɛn ɛ yɛ alo n tan, ɛ tuli mati a falane birin na. ²³ Xa naxan yo mi a tuli mati na nabiin na, a kedima nɛn yamaan yɛ.’* ²⁴ Nabiin naxanye birin bata falan ti xabu Nabi Samuyɛli waxatini, ne birin bata yi lɔxɔni itoe fe fala. ²⁵ ɛ findixi nabine diine nan na. Ala layirin xidixi e nun ɛ benbane tagi nɛn, a yi a fala Iburahima xa, a naxa, ‘Dunuja siyane birin duban sɔtɔma nɛn i tan bɔnsɔnna barakani.’† ²⁶ Ala to a walikɛɛn nafa, a a xɛ ɛ singe nan ma alogo ɛ xa duban sɔtɔ a xɔn, a yi ɛ birin naxɛtɛ ɛ fe jaxine fɔxɔ ra.”

4

Piyeri nun Yoni makiti fena

¹ Piyeri nun Yoni yi fala tiini waxatin naxan yi yamaan xa, saraxaraline nun Ala Batu Banxin kantan

* 3:23: A mato Sariyane 18.15 nun 18.18-19 kui.

† 3:25: Dunuja Fɔlɔn 22.18 nun 26.4 kui.

muxune mangan nun Saduse muxune* yi fa. ² E yi xɔlɔxi han, bayo xerane yi yamaan xaranma. E yi a falama a faxa muxune kelima nen sayani alo Yesu. ³ E yi e suxu, e yi e sa kasoon na han xɔtɔnni bayo kɔɛɛn bata yi so. ⁴ Koni muxun naxanye e falan me, na wuyaxi yi la a ra. Denkeleya muxune yi wuya ayi han muxu wuli suulun jɔxɔn xemene gbansanna.

⁵ Na xɔtɔn bode, yamaan mangane nun fonne nun sariya karamɔxɔne yi e malan Yerusalɛn taani. ⁶ Saraxarali Kuntigi Singena Anasa yi na e nun Kayafa nun Yoni nun Alesandire nun Saraxarali Kuntigi Singena denbayaan muxu gbeteeye. ⁷ E yi Piyeri nun Yoni ti e yetagi, e yi e maxɔdin, e naxa, “E ito ligaxi nde senbe bun hanma xinla mundun yi?”

⁸ Piyeri yi lugoxi Alaa Nii Sarijanxin na, a yi e yabi, a naxa, “Yamaan mangane nun fonne, ⁹ xa e nxu makitima wali fajina fe ra to naxan ligaxi lebutenna xa, e nun a rakendeyaxi kii naxan yi, ¹⁰ nayi e xa a kolon, e tan nun Isirayila yamaan birin, fa fala xemɛni ito tixi e yetagi kendeyani Yesu Nasarɛti kaan xinla barakan nin, Alaa Muxu Sugandixina, e naxan gbangban wudin ma, Ala yi a rakeli sayani. ¹¹ Kitabun Yesu ito nan ma fe falaxi, a naxa, ‘E tan banxi tiine e me gemɛn naxan na, na bata findi banxin gemɛ fisamantenna ra.’† ¹² Kisin mi sɔte muxu gbete yo xɔn, bayo xili gbete yo mi dunuɓa yi, naxan fixi muxune fe ra en kisin sɔte naxan sabu ra.”

¹³ E yi kabɛ Piyeri nun Yoni a xaxili ragidin ma, amasɔto xarantarene nan tun yi e ra naxanye mi fe kolon. Na yi a yita e ra a e yi Yesu nan fɔxɔ ra. ¹⁴ Koni

bayo e yi xemɛn kendeyaxin toma tixi e dexɔn ma, e mi yi nɔɛ sese fale. ¹⁵ Koni e yi xarandiine yamari, a e xa mini kitisa yamaan malanni, e yi falan ti fɔlɔ e bode xa, e naxa, ¹⁶ “En nanfe ligama muxuni itoe ra? Amasɔto Yerusalɛn kaane birin a kolon a e bata kabanako fe gbeen liga. En mi nɔɛ a matandɛ. ¹⁷ Koni en xa tɔnna sa e ra, a e nama fa falan ti muxu yo xa Yesu xinli alogo feni ito nama xuya ayi yamaan tagi.”

¹⁸ E yi Piyeri nun Yoni xili, e yi e yamari a e nama fa fala yo ti hanma e xaranna ti Yesu xinli. ¹⁹ Koni Piyeri nun Yoni yi e yabi, e naxa, “E tan yetɛɛn xa a mato xa nxu lan nxu xa e tan nan xui suxu hanma Ala. ²⁰ Nxu naxan toxi nxu yi a me, nxu mi nɔɛ tondɛ na fale.” ²¹ E mɔn yi e kɔnkɔ e ma kati, na xanbi ra, e yi e bejin. E mi yi nɔɛ e jaxankate, amasɔto yamaan birin yi Ala tantunma fe ligaxini ito a fe ra. ²² Amasɔto xemɛn naxan nakendeya findi kabanako feen na, na barin bata yi dangu jɛɛ tonge naanin na.

Yesu mantonne Ala maxandina

²³ E to e bejin, Piyeri nun Yoni yi siga e lanfane fema. Saraxarali kuntigine nun yamaan fonne feen naxan falaxi e xa, e na birin yeɓa e xa. ²⁴ E na me waxatin naxan yi, e birin yi e xui ramini Ala ma jɛnige kedenni, e naxa, “Nxu kanna, i tan naxan kore xonna nun bɔxɔ xonna nun fɔxɔ igen nun e yi seene birin daxi, ²⁵ i tan naxan falan ti Alaa Nii Sarijanxin nun nxu benba Dawuda xɔn ma, i ya walikena, i naxa,

‘Nanfera siyane murutɛma?

Nanfera yamanane muxune yanfa fuune soma?

²⁶ Dunuɓa mangane bata tondi, kuntigine bata e malan

* **4:1:** Saduse muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. Lanna mi yi e nun Farisi muxune tagi. E tan mi yi laxi malekane ra. E mɔn mi yi laxi a ra a muxune kelima nen sayani. † **4:11:** Yaburin 118.22 ‡ **4:26:** Yaburin 2.1-2

Margin nun a Muxu Sugandixin xili ma.’‡ ”

²⁷ “Bayo jɔndin na a ra yati, Herode nun Pɔnsi Pilati nun Yahudiyatarene nun Isirayila yamaan birin e malan nen taani ito kui i ya walike sarijanxin Yesu xili ma i naxan sugandixi. ²⁸ I senben nun i sagoon bata yi feen naxanye ragidi, e yi ne birin liga. ²⁹ Awa iki, Marigina, i tuli mati e fala xɔlene ra, i tin i ya walikene xa i ya falan nali xaxili ragidi gbeeni. ³⁰ I yiini bandun algo muxune xa kendeɣa, taxamasenne nun kabanako feene yi liga i ya walike sarijanxin Yesu xinli.”

³¹ E yelinxina Ala maxandɛ, e yi malanxi denaxan yi, menna yi xuruxurun. E birin yi lugo Alaa Nii Sarijanxin na. E yi Alaa falan nali xaxili ragidini.

Denkeleya muxune lanna

³² Xaxili kedenna nun nii kedenna yi lu denkeleya yamaan muxune birin ma. Muxu yo mi yi a falama, a naxa, n gbeen ni ito ra, bayo e birin malanna nan yi e yii seene ra. ³³ Xerane yi lu Marigi Yesu keli feen serayaan be senbe gbeeni. Baraka gbeen yi lu e birin xɔn! ³⁴ Bayo sese mi yi dasaxi muxu yo ma e ye. Xee bɔxɔn nun banxine yi naxanye yii, e yi e matima nen, e yi e saren xali, ³⁵ e sa e sa xerane bun. Xerane yi gbetin taxun muxune ra alo e makona a ma kii naxan yi.

³⁶ Awa, Lewi bɔnsɔnna xemena nde yi na, naxan bari Sipiri yamanani, a yi xili Yusufu. Xerane yi a xili sa Baranabasi. Na bunna nen, “Muxu Ralimaniyana.” ³⁷ Xee bɔxɔna nde yi a yii, a na mati, a yi fa a sara gbetin sa xerane bun.

5

Ananiyasi nun Safira a fe

¹ Xemena nde yi na naxan yi xili Ananiyasi, a jaxanla fan yi xili Safira. Na fan yi e bɔxɔna nde

mati, ² a yi a saren fɔxɔ kedenna ramara a yete xa. A jaxanla fan yi na kolon. A siga a dɔnxɛn na xerane yee ra. ³ Piyeri yi a fala a xa, a naxa, “Ananiyasi, nanfera i tinxi Setana yi so i bɔjɛni, han i wulen fala Alaa Nii Sarijanxin xa? Nanfera i bɔxɔn saren fɔxɔ kedenna ramaraxi i yii?”

⁴ Benun i xa na xee bɔxɔn mati waxatin naxan yi, i gbeen xa mi yi a ra ba? I to a mati i sagoon xa mi yi a gbetin na ba? Nanfera nayi, i fe sifani ito ligaxi? I mi wulen falaxi muxune xan xa de, fɔ Ala.”

⁵ Ananiyasi ito me waxatin naxan yi, a bira, a faxa. Naxanye birin na me, ne yi gaxu. ⁶ Banxulanne yi keli, e yi a kasangen, e sa a maluxun.

⁷ Awa waxatidi danguxina, a jaxanla fan yi fa, koni feen naxan ligaxi, a munma yi na me singen.

⁸ Piyeri yi a fala a xa, a naxa, “A fala n xa, e bɔxɔn saraxi xasabini ito nan na ba?” Jaxanla yi a yabi, a naxa, “ɔn, a saren yatin nan ito ra.”

⁹ Nayi, Piyeri yi a fala a xa, a naxa, “Nanfera e nun i ya xemɛn lanxi a ma e xa Marigina Nii Sarijanxin bunba? I ya xemɛn maluxun muxune san xuiin ni i ra deen na, e i fan xalima nen iki sa!”

¹⁰ A yi bira Piyeri bun ma, a faxa keden na! Banxulanne yi fa, e yi jaxanla fan li faxaxi, e yi a tongo, e sa a maluxun a xemɛn dexɔn ma.

¹¹ Denkeleya yamaan nun muxun naxanye birin na feen me, gaxu gbeen yi ne suxu.

Taxamasenne fe

¹² Xerane yi taxamaseri wuyaxi nun kabanako fe wuyaxi liga yamaan tagi. Denkeleya muxune birin yi e malanma Sulemani a Gagene nan bun ma. ¹³ Muxu yo mi susu a masoe e ra. Hali na, yamaan yi e xili fajin falama. ¹⁴ Koni muxu wuyaxi yi lu se e fari, xemɛn nun jaxanla naxanye denkeleya Marigin ma. ¹⁵ Nayi, muxune yi lu fe furetɔne ra, e yi e sa e sa seene nun

dagine ma kirane xɔn ma alogo Piyeri dangumatɔɔn nininna xa e li. ¹⁶ Yama gbeen yi malan, sa keli Yerusalɛn rabilinna taane yi. E fa e furetane ra e nun jinan jaxine naxanye tɔɔma. E keden kedenna birin yi kɛndɛya.

Xɛrane bɛsɛnχɔnyana fena

¹⁷ Saraxarali Kuntigi Singen nun a muxun naxanye yi findixi Saduse muxune ra, ne yi xɛrane maχɔχɔlɔn han e yi keli e xili ma. ¹⁸ E yi xɛrane suxu, e yi e sa kasoon na. ¹⁹ Koni Marigina malekan yi fa kaso banxin dɛɛn nabi kɔɛɛn na. A yi e ramini, a yi a fala e xa, ²⁰ a naxa, “Ɛ siga, ɛ sa ti Ala Batu Banxini, Yesu dunuɔa yi gidi kiin naxan yitaxi ɛ ra, ɛ na feene birin yɛba yamaan xa.” ²¹ E to na mɛ, e yi so Ala Batu Banxini subaxani, e xaranna ti folɔ.

Nba, Saraxarali Kuntigi Singen nun a muxune to fa, e yi kitisa yamaan birin xili, Isirayila yamaan fonne birin. E muxun nasiga kaso banxini, a e xa sa fa xɛrane ra e yɛtagi. ²² Koni e na lixina, kantan muxune mi xɛrane to. E yi xɛtɛ, e sa a fala bonne xa, e naxa, ²³ “Nxu kasoon lixi balanxi nɛn ken, kantan muxune tixi dɛɛn na, koni nxu to dɛɛn nabi, muxu yo mi yi na kui!” ²⁴ Ala Batu Banxin kantan muxune kuntigin nun saraxarali kuntigine ito mɛxina, e yi kui fu xɛrane fe yi, e naxa, “Nanfe ligaxi e ra?” ²⁵ Nba, xɛmɛna nde yi so, a yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ fa a mato, ɛ xɛmɛn naxanye saxi kasoon na, e sa tixi Ala Batu Banxin kui, yamaan xarandeni!” ²⁶ Kantan muxune kuntigin nun a muxune yi keli, e sa fa xɛrane ra. Koni e mi fa xɛrane karahan, amasɔtɔ e yi gaxuxi e magɔlɔn feen na yamaan xɔn.

²⁷ E faxina xɛrane ra, e yi e ti kitisa yamaan yɛtagi. Saraxarali Kuntigi Singen yi e maxɔdin, ²⁸ a naxa, “Nxu mi yi ɛ yamari nun, a ɛ nama fa yamaan xaran xɛmɛni ito xinli ba? Koni a mato, ɛ bata Yerusalɛn taan birin nafe ɛ xaranni ito ra. Ɛ waxi a xɔn ma, ɛ xa xɛmɛni ito faxa feen sa nxu xun ma!”

²⁹ Piyeri nun xɛraan bonne yi e yabi, e naxa, “A fɛrɛ mi na fɔ nxu xa Alaa falan nan suxu dangu muxune gbee falan na. ³⁰ En benbane Ala bata Yesu rakeli sayani, ɛ naxan gbangan wudin ma, ɛ yi a faxa. ³¹ Ala mɔn yi a rate kore, a yi a dɔxɔ a yiifanna ma, a yi a findi Mangan na e nun Marakisi Tiin na alogo Isirayila kaane xa nɔ e xun xanbi soɛ e hakɛne yi, e yulubine yi xafari. ³² Feni itoe serene nan nxu tan na. Ala bata a Nii Sarijanxin naxan fi a falan suxu muxune ma, na feene seren nan na fan na.”

³³ E ito mɛxina, e bɔjɛn yi te kati, han xɛrane faxa xɔnla yi e suxu! ³⁴ Koni Gamaliyɛli naxan findixi Farisi muxuna* nde ra, na yi na yi. Sariya karamɔχɔn nan yi a ra naxan yi binyaxi yamaan birin xɔn. Na yi keli, a ti kitisa yamaan tagi, a yi yamarin fi, a xɛrane xa ramini singe. ³⁵ Na danguxina, a yi a fala kitisane xa, a naxa, “Isirayila kaane, ɛ muxuni itoe fe liga ɛ yeren ma. ³⁶ Waxati danguxina nde yi, xɛmɛna nde yi xili Tudasi, na a yɛtɛ findi nɛn muxu gbeena nde ra, muxu kɛmɛ naanin jɔχɔn yi bira a fɔxɔ ra. Koni muxune a faxa nɛn. A fɔxɔrabirane birin yi xuya ayi, a fe yi lu fuu. ³⁷ Na danguxina, Yudasi Galile kaan fan yi keli muxune birin xili sɛbɛ waxatini, a yi ti ganla nde yɛɛ ra murutɛ xinla ma. Koni muxune yi a fan faxa, a fɔxɔrabirane fan yi xuya

* **5:34:** Farisi muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. E tan nan e sɔbɛ so Nabi Musaa sariyan suxun ma dangu Yahudiyane bonne ra. E mɔn yi e benbane namunne suxuma kii xɔdɛxɛni. E tan yi laxi malekane ra. E mɔn yi laxi a ra a muxune kelima nɛn sayani.

ayi. ³⁸ Nanara, n xa a fala ε xa iki, ε muxuni itoe lu na, ε e bejin, e xa siga. Amasoto xa e feene nun e wanle fataxi muxune nan na, e kalama nen. ³⁹ Koni xa a fataxi Ala nan na, ε mi e nɔε mumε! Na ma, ε a liga ki faji alogo a nama liga alo ε Ala nan yengema.” E yi tin a maxadi xuiin ma.

⁴⁰ E yi xerane xili banxini, e yi e bulan, e yi tonna doxo a e nama fa falan ti Yesu xinla ra. E yi e bejin. ⁴¹ Xerane sewaxin yi keli kitisa yamaan fema bayo Ala bata na binyen fi e ma a e xa jaxankata Yesu xinla fe ra. ⁴² E yi lu yamaan xaranye, e Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe xibarun nali Ala Batu Banxin nun muxune konne yi loxo yo loxo.

6

Denkeleya yamaan mali tiine fe

¹ Na waxatini, Yesu foxorabirane to yi wuyama ayi, Yahudiyan naxanye yi Gireki xuiin falama, ne yi e mawuga Yahudiyan bonne fari naxanye yi Heburu xuiin falama bayo e kaja gilene mi yi loxo yo loxo balon soto ma a kiini a taxun waxatini. Yahudiya Gireki xui falane naxa, “Gbetin naxan yitaxunma loxo yo loxo balon na, nxo kaja gilene mi na se soto ma.” ² Nayi, xarandii fu nun firinne yi Yesu foxorabirane birin malan, e yi a fala e xa, e naxa, “A mi lan nxu yi Alaa falan nabekin donse feen na. ³ Na ma, ngaxakedenne, ε muxu binyaxi solofere sugandi ε ye naxanye lugoxi Alaa Nii Sarijanxin na, xaxinla e ma, en yi e ti na wanla ra. ⁴ Nayi, en nɔε en soε soε nen Ala maxandin nun a falan wanli.”

⁵ Na falan yi yamaan birin kenɛn. Nayi, e yi Etiyen sugandi, naxan yi lugoxi denkeleyaan nun Alaa Nii Sarijanxin na, e nun Filipi nun Pirokoru nun Nikanoro nun Timon nun Paramenasi e nun Nikolasi Antiyaki kaan naxan so

Yahudiya dinani. ⁶ E yi ne yita xerane ra. Xerane yi e yiin sa e ma, e yi Ala maxandi e xa.

⁷ Na ma, Alaa falan yi lu xuyε ayi. Yesu foxorabirane yi wuya ayi Yerusalen taani kati! Saraxarali wuyaxi yi denkeleya.

Etiyen suxu fena

⁸ Nba, Etiyen yi lugoxi Alaa hinanna nun a senben na. A yi kabanako fe gbeene nun taxamasenne liga yamaan tagi. ⁹ Koni salide banxina nde muxune yi keli Etiyen xili ma naxan yi xili “Muxu Xoroyaxine Salide Banxina” naxanye yi kelixi Sirɛni nun Alesandire taan nun Silisi nun Asi yamanani, e yi Etiyen matandi folo.

¹⁰ Koni e mi yi nɔε tiyε Etiyen ma fe kolonna yeε ra e nun a yi falan tima Nii Sarijanxin naxan baraka yi. ¹¹ Awa, e muxuna ndee saranna fi alogo e xa a fala, e naxa, “Nxu a xuiin namexi nen Musa nun Ala rayelefuε!” ¹² Nayi, e yi yamaan nun yamaan fonne nun sariya karamoxone radin Etiyen xili ma. E yi Etiyen suxu, e siga a ra kitisa yamaan fema. ¹³ E yi fa wule sere baane ra. Ne yi a fala, e naxa, “Xɛmeni ito luma fala jaxine tiyε Yire Sarijanxini ito nun Musaa sariyan xili ma. ¹⁴ Amasoto nxu bata a mε a ra, a a falama, a naxa, a Yesu Nasareti kaan yire sarijanxin kalama nen, a yi en ma namun fonne maxete en naxanye sotoxi Musa ra.”

¹⁵ Naxanye birin yi doxi kitisa yamaan malanni, ne birin yeen yi lu tixi Etiyen na, e yi a yetagin to alo malekan yetagin na a ra.

7

Etiyen ma sereyana

¹ Saraxarali Kuntigi Singen yi a fala, a naxa, “Feen naxan falaxi i xun ma, jɛndin na a ra ba?”

² Etiyen yi a yabi, a naxa, “N fafane nun ngaxakedenne, ε tuli mati n xuiin na. En benba

Iburahima yi Mesopotamiya yamanani waxatin naxan yi benun a xa dɔxɔ Xarani taani, Ala Binyen Kanna a yete makenen nen a xa. ³ Ala yi a fala a xa, a naxa, ‘Keli i ya yamanan nun i xabilani. Siga na yamanani, n naxan yitama i ra.’* ⁴ Nayi, a keli Kalidi kaane yamanani, a sa dɔxɔ Xarani taani. A fafe to faxa, Ala yi a rafa yamanani ito yi, ε dɔxi denaxan yi iki. ⁵ Ala mi bɔxɔ yo fi Iburahima ma yamanani ito yi na waxatini hali san tide keden jɔxɔn. Koni Ala a tuli sa nen, a yamanani ito findima nen a tan nun a bɔnsɔnna gbeen na. Anu, dii yo mi yi a yii na waxatini. ⁶ Ala ito nan falaxi, a naxa, ‘I bɔnsɔnna dɔxɔma nen yamana gbete yi, e konna mi denaxan yi, e yi tɔrɔ jee keme naanin konyiyani. ⁷ Koni e na lu siyaan naxan bun konyiyani, n na makitima nen. Na xanbi ra, e minima nen na yamanani, e yi fa n batu be.’† ⁸ Na xanbi ra, Ala yi banxulan tiin layirin xidi e nun Iburahima tagi. Na xanbi ra, a yi Isiyaga bari, a yi a banxulan a xii solomasexede lɔxɔni. Isiyaga fan yi Yaxuba banxulan. Yaxuba fan yi en benba fu nun firinne banxulan.”

⁹ “Awa, Yusufu a fe xɔxɔlɔnyaan ma, en benbane yi a mati Misiran kaane ma. Koni Ala yi a xɔn. ¹⁰ Ala yi a xunba a tɔrɔn birin yi. A yi xaxilimayaan fi Yusufu ma, a yi a rafan Misiran mangan ma. A yi Yusufu dɔxɔ Misiran yamanan xun na e nun a banxi yi feene birin. ¹¹ Nba, fitina kamen yi so Misiran yamanan nun Kanan yamanani, tɔrɔn yi gbo ayi. Donse yo mi yi fa en benbane yii. ¹² Koni Yaxuba a me waxatin naxan yi, a murutun yi Misiran yi, a yi en benbane rasiga a singeni. ¹³ E sigan firindeni, Yusufu yi a yete yita a

ngaxakedenne ra. Misiran mangan Yusufu kon kaane fe kolon na waxatin nin. ¹⁴ Na xanbi ra, Yusufu yi xeraan nasiga a fafe Yaxuba nun a denbayaan birin tongodeni, muxu tonge solofere e nun suulun nan yi e birin malanxin na. ¹⁵ Yaxuba yi siga Misiran yi, a faxa denaxan yi e nun en benbane. ¹⁶ Yamaan yi siga e binbine ra Siken taani. Iburahima gaburun naxan sara Hamori a diine ma Siken taani gbetin na, yamaan yi sa e maluxun menni.”

¹⁷ “Ala Iburahima tuli sa naxan na, na rakamali waxatin yi maso, en ma yamaan yi wuya ayi Misiran yi. ¹⁸ Na danguxina, Manga gbete yi dɔxɔ Misiran yi naxan mi yi Yusufu kolon. ¹⁹ Na Mangan yi en ma yamaan yanfa, e yi en benbane tɔrɔ, a yi e karahan alogo e xa e diine rabejin, e faxa. ²⁰ Musa bari na waxatin nin, a yi Ala kenan han! A lu nen a fafe konni han kike saxan. ²¹ A ba a fafe konni waxatin naxan yi, Misiran mangana dii temen yi sa a tongo, a yi a maxuru, a yi a findi a dii xeman na. ²² E yi Musa xaran Misiran kaane fe kolonna birin ma, a yi senben sɔtɔ a falan nun a kewanli.”

²³ “Musa barin to jee tonge naanin sɔtɔ, a ngaxakeden Isirayila kaan bonne xɔntɔn xɔnla yi a suxu. ²⁴ A yi Misiran kaana nde to a ngaxakedennda nde tɔre, a yi a xun mayenge, a yi a gbeen jɔxɔ, a Misiran kaan faxa. ²⁵ A yengi yi a ma a a kon kaane yi a famuma nen a Ala yi waxi e xunba feni a tan nan xɔn. Koni e mi a famu mumu! ²⁶ Na xɔtɔn bode a yi Isirayila kaan muxu firin to yenge, a kata e tagini tɔndeni. A yi a fala e xa, a naxa, ‘Ngaxakedenmane nan e ra, nanfera ε ε bode tɔrɔma?’ ²⁷ Koni naxan yi a boden jaxankatama, na yi Musa radinjɛ ayi, a yi a fala, a naxa, ‘Nde i findixi mangan

* 7:3: Dunuja Fɔlɔn 12.1 † 7:7: Dunuja Fɔlɔn 15.13-14 nun Xɔrɔyaan 3.12

nun kitisaan na nxu xun na? 28 I waxi n fan faxa feen nin ba alo i Misiran kaan faxa kii naxan yi xoro? 29 Musa to na me, a yi a gi, a siga Midiyan yamanani. A dii xeme firin soto menni.”

30 “Awa, jee tonge naanin danguxina, malekan yi mini kenenni Musa xa teen yiyani fotondin tagi Sinayi geyaan dexon ma burunna ra. 31 Musa na to waxatin naxan yi, a kabe. A to yi a masoma a ra alogo a xa a yigbe, Marigin xuiin yi mini, a naxa, 32 ‘I benbane Ala nan n tan na, Iburahimaa Ala nun Isiyagaa Ala nun Yaxubaa Ala.’ Musa yi gaxu, a xuruxurun, a mi fa susu a matoe. 33 Marigin yi a fala a xa, a naxa, ‘I ya sankidine ba i sanni amasoto i tixi denaxan yi, boxo sarijanxin na a ra. 34 N bata n ma yamana toron to Misiran yamanani, n bata e kutun xuiin me, n bata fa e xunbadeni. Fa iki, n xa i xe Misiran yamanani.’ †

35 “Na Musa kedenna nan yi a ra Isirayila kaane bata yi e me naxan na nun, e yi a fala, e naxa, ‘Nde i findixi mangan nun kitisaan na?’ Ala a tan nan nasiga e mangan nun e xunbaan na fata malekan fala xuiin na naxan mini kenenni a xa fotondini. 36 Musa e ramini nen na yi, a kabanako feene nun taxam- asenne liga Misiran yi e nun Baa Gbeeli, e nun tonbonni jee tonge naanin. 37 Na Musa nan ito ra naxan a fala Isirayila kaane xa, a naxa, ‘Ala nabina nde raminima nen e ye, naxan luma alo n tan.’ § 38 A tan nan yi yamaan ye tonbonni, e nun malekan nan yi a ra naxan yi falan tima a xa Sinayi geyaan fari, a yi falane soto naxanye nii rakisin fima muxune ma alogo a xa ne radangu en ma.”

39 “Koni en benbane mi tin a

falan suxe, e yi e me a ra, xete xonla yi e suxu Misiran yi. 40 E yi a fala Haruna xa, e naxa, ‘Ala gbetene rafala en xa naxan tima en yee ra amasoto Musa naxan en naminixi Misiran yamanani, en mi a kolon naxan a sotoxi.’* 41 Nayi, e jinge dii sawuran nafala e suxuren na, e saraxan ba na xa, e yi sewa e yetena se rafalaxina fe ra. 42 Na ma, Ala yi xete e foxo ra, a yi e lu kore xonna yanban seene batu e alo a sebexi nabine kitabune kui kii naxan yi, a naxa, ‘E tan Isirayila yamaan to yi tonbon yireni jee tonge naanin, e saraxane ba nen n tan xa ba?’ 43 E Mlakoko suxuren batu bubun† nan xali, e nun Ramafan saren suxurena, e suxuren naxanye rafalaxi e batu seene ra. Nanara, n na e xalima nen konyiyani Babilon xanbi ra.’ †

44 “Layiri sereyaan bubun§ yi en benbane yii tonbonni. A yi tixi alo Ala a yeba Musa xa kii naxan yi a yi a misaala yita a ra. 45 E to na soto, en benbane yi a xali e yii Yosuwe a mangayaan bun ma, e yi en ma boxon tongoma siyane yii waxatin naxan yi, Ala yi siyaan naxanye kedima e yee ra. A yi lu en ma boxoni han Dawuda waxatini. 46 Dawuda yi Alaa hinanna soto, a yi a maxodin alogo a xa no Yaxubaa Ala Batu Banxin tiye. 47 Koni Sulemani nan banxin ti a xa.”

48 “Koni Kore Xonna Ala mi doxoma muxune banxi tixine kui, alo nabina a falaxi kii naxan yi, a naxa,

49 ‘Marigin naxa:

Kore xonna nan n ma manga gbeden na,

boxon yi findi n san tiden na.

E banxin sifan mundun tiye n tan xa?

N ma matabuden finde minen na?

† 7:34: A mato Xoroyaan 2.14 han 3.10 kui.

§ 7:37: Sariyane 18.15 * 7:40: Xoroyaan 32.1 nun 32.23 † 7:43: bubuna: Bubuni itoe yi rafalaxi sube kidine nan na naxanye singanxi xalanbene ra. E yi e maxalima yirene yi e nema sigatini waxatin naxan yi. † 7:43: Amosi 5.25-27 Mlakoko findixi suxuren nan na muxune yi e diine bama saraxan na naxan xa. Siyana ndee yi Mlakoko nun Ramafan kolonxi e alane nan na na waxatini. § 7:44: Xoroyaan 25.9

50 N tan xa mi seni itoe birin nafalaxi ba?"**

51 "E tan yama murutexina, e bəɲene nun e tunle luxi alo Ala kolontarene. E Alaa Nii Sarijanxin matandima alo e benbane! 52 E benbane mi nabiin mundun besenxənya? E nabine faxa nen, naxanye Tinxinna Kanna fa feen fala. Iki e fan bata a tan yeteen yanfa, e yi a faxa. 53 E tan bata Alaa sariyan sətə fata malekane ra, koni e mi a suxi!"

Etiyen magələn fena

54 E to na me, e bəɲen yi te, han e yi e jinne raxin! 55 Koni Etiyen yi lugoxi Alaa Nii Sarijanxin na, a koren mato, a yi Ala nərən to, Yesu yi tixi Ala yiifanna ma. 56 A yi a fala, a naxa, "A mato! N kore xənna rabixin toma, Muxuna Dii Xemen tixi Ala yiifanna ma!"

57 E yi sənə gbeeni te. E yi e yiine sa e tunle de ra. E birin yi gbisin a xili ma. 58 E yi a bubu, e a ramini taani, e sa a magələn han a faxa. Na feen serene yi e dugine taxuma banxulanna nde ra, naxan yi xili Səli. 59 E yi Etiyen magələnma waxatin naxan yi, Etiyen yi lu Ala maxande, a naxa, "Marigi Yesu, n niin nasuxu!" 60 A yi a xinbi sin, a yi gbelegbele, a naxa, "Marigina, i nama e suxu e yulubini ito ra." A yelin xanbin na fale, sayaan yi a li.

8

Səli yi denkeleya yamaan besenxənya

1 Səli yi tinxi Etiyen faxa feen ma.

Nba, na ləxəni, besenxənya gbeen yi keli denkeleya yamaan xili ma Yerusalen taani. E birin yi xuya ayi Yudaya yamanan nun Samariya yamanani, fə xerane. 2 Muxu təgəndiyaxina ndee yi Etiyen binbin maluxun, e wuga a fe ra kati!

3 Koni Səli tan yi kataxi denkeleya yamaan kala feen nan na. A

yi soma banxine kui, a denkeleya xemene nun ɲaxanle suxu, a yi e sa kasoon na.

Yesu a fe yi rali Samariya yi

4 Denkeleya muxun naxanye xuya ayi, ne yi lu Alaa falan naliye yiren birin yi. 5 Filipi yi siga Samariya yamanan taana nde yi, a sa Alaa Muxu Sugandixina fe kawandin ba na yi. 6 Yamaan birin yi e tuli mati Filipi a falane ra ki fajni, e mən yi lu a kabanako feene mato e a yi naxanye ligama. 7 Yinna ɲaxine yi muxun naxanye fəxə ra, ne yi e ragbelegbele, e xete e fəxə ra. Fati mafaxatəne nun lebuten wuyaxi fan yi kendeaya. 8 Səwa gbeen yi so na taani.

9 Xemena nde yi na taani naxan yi xili Simən. Na yi woyimeyaan ligama. Samariya kaane birin yi kabema a ma. A yi a yete yigboma. 10 Taan muxune birin yi biraxi a fəxə ra, fonna nun dii ɲərəna, e lu a fale, e naxa, "Xeməni ito, Ala senben ni ito ra, yamaan naxan xili sa a 'Fanga Gbee Kanna.'" 11 E yi biraxi a fəxə ra, bayo e yi kabema a ma xabu to mi na ra a woyimeyana fe ra. 12 Koni Filipi Alaa Mangayaan nun Yesu Alaa Muxu Sugandixina a fe xibarun nali e ma waxatin naxan yi, e yi denkeleya. Xemene nun ɲaxanle, e birin yi rafu igeni e tubi xinla ma. 13 Simən fan yeteen yi denkeleya. A yi rafu igeni, a lu biraxi Filipi fəxə ra yiren birin yi. A yi taxamaseri gbeene nun kabanako feene to, a kabə kati!

14 Xeraan naxanye yi Yerusalen taani, ne a me waxatin naxan yi a Samariya kaane bata Alaa falan suxu, e Piyəri nun Yoni rasiga e ma. 15 E to so na, e yi Ala maxandi e xa alogo e xa Alaa Nii Sarijanxin sətə. 16 Amasətə Alaa Nii Sarijanxin munma yi godo e tan sese fari singen. E bata yi rafu igeni Marigi Yesu xinla nan tun yi

* 7:50: Esayi 66.1-2

gbansan! ¹⁷ Nayi, Piyeri nun Yoni yi e yiin sa e ma, e yi Alaa Nii Sarijanxin soto.

¹⁸ Simon a to waxatin naxan yi, a Nii Sarijanxin yi sotoma xerane yiine xon, a yi fa gbetin na e xon, ¹⁹ a naxa, “E senbeni ito fi n fan ma alogo n na n yiin sa muxu yo ma, na kanna fan xa Alaa Nii Sarijanxin soto.”

²⁰ Koni Piyeri yi a yabi, a naxa, “E nun i ya gbetin xa halagi yire kedenni, amasoto i mirixi a ma fa fala a i Alaa kiseen soton gbetin nan xon! ²¹ I gbee yo mi nxo wanle yi amasoto i bonen mi tinxixi Ala yee ra yi. ²² Nayi, xete i ya miriya jaxin foxo ra, i yi Marigin maxandi alogo a xa i mafelu i ya miriya jaxin na, xa a sa tin. ²³ Amasoto n bata a to, i lugoxi xoxolonnyaan nan na, i kankan tinxintareyaan ma.”

²⁴ Simon yi a fala Piyeri nun Yoni xa, a naxa, “Yandi, e Marigin maxandi n xa, alogo, e feen naxanye falaxi, ne sese nama n li.” ²⁵ Piyeri nun Yoni seren baxina, e Marigina falan nali, e xete Yerusalen taani, e dangu Yesu a fe Xibaru Fajin naliye Samariya taa wuyaxi yi.

Filipi nun Etiyopi kaana fe

²⁶ Marigina malekan yi falan ti Filipi xa, a naxa, “Keli, i siga sogeteden yiifanna ma, kiraan naxan kelima Yerusalen taani siga Gasa taani naxan dangun burunna ra, i siga na xon.” ²⁷ Filipi yi keli, a siga, a Etiyopi kaa xeme tegehxina* nde li kira yi. Kuntigi gbeen nan yi na xemena na nun. A tan nan yi Etiyopi Najalan Mangan Kandasi a nafunle birin xun na. A bata yi siga Yerusalen taani Ala batudeni. ²⁸ A xetematona a konni, a yi doxi a wontoron kui, a yi lu Nabi Esayi a Kitabun xaranye. ²⁹ Alaa

Nii Sarijanxin yi a fala Filipi xa, a naxa, “Siga, i sa i maso na wontoron na.” ³⁰ Filipi yi siga a giye, a yi Etiyopi kaan xuiin me Nabi Esayi a Kitabun xaranye. Na ma, Filipi yi a maxodin, a naxa, “I naxan xaranma, i a bunna kolon ba?”

³¹ A yi a yabi, a naxa, “N na a kolonma di, xa muxe mi a yeba n xa?” A Filipi xili alogo a xa te, a doxo a fema wontoroni. ³² A yi denaxan xaranma Kitabun kui, na ni ito ra, a naxa,

“E a xali nen
alo yexeen faxa daxina.

A mi fala yo ti,

alo yexeen naxan a dunduma a
fati ma xaben xaba muxun
bun.†

³³ E a rayagi nen,

e mi tin a kitin bolonye tinxinni.

Nde noe a yixetena fe fale?

Amasoto e bata a siimayaan dan
dunya yi.”‡

³⁴ Kuntigin yi a fala Filipi xa, a naxa, “Yandi, a fala n xa, nabini ito nde a fe falama, a yete fe ba, hanma muxu gbete a fe?” ³⁵ Filipi yi falan tongo, a yi a folo na Kitabun yiren ma, a Yesu a fe xibarun nali a ma. ³⁶ E yi sigan tima kiraan xon ma waxatin naxan yi, e xudena nde li. Kuntigin yi a fala a xa, a naxa, “Igen mato, nanfera n mi rafuye?” ³⁷ Filipi yi a fala a xa, a naxa, “Xa i bata denkeleya i boneni, i noe rafuye nen.” Kuntigin yi a yabi, a naxa, “N bata denkeleya a ma, a Yesu Alaa Muxu Sugandixin nan Alaa Dii Xemena na.”

³⁸ A yi yamarin fi a e xa wontoron nati. E nun Filipi yi godo igeni, a yi rafu. ³⁹ E to te igeni, Marigina Nii Sarijanxin yi Filipi tongo, a siga a ra. Kuntigin mi fa a to soton, koni a sewaxin yi siga a sigatini. ⁴⁰ Filipi yi sa mini Asotu taani, a yi Yesu a fe Xibaru Fajin nalima a dangu taane

* **8:27:** Xeme tegehxina: Na waxatini, mangane yi xemena ndee tegehma nen alogo e xa e yengi doxo mangana feene xon, e mi bira mangana jaxanle foxo ra. † **8:32:** xabena: Yirena ndee

yi, yexee xaben kuyama ayi nen, a yi xaba a findi dugin na. ‡ **8:33:** Esayi 53.7-8

birin yi, han a sa so Sesariya taani waxatin naxan yi.

9

Sɔli tubi fena

Xɛrane 22.6-16 nun 26.12-18

¹ Nba, Sɔli naxan yi kɔnkɔxi Marigin fɔxɔrabirane ma e faxa feen na, na yi siga Saraxarali Kuntigi Singen fɛma, ² a yi kɛdine maxɔdin a ra, a naxanye sɛbɛ Damasi taan salide banxine muxune ma, alogo xa a sa naxanye li na, xɛmɛn nun ɲaxanla, e biraxi Yesu a Kiraan fɔxɔ ra, a xa fa e xidixin na Yerusalɛn taani.

³ A yi kira yi, a bata yi maso Damasi taan na, tɛɛ dɛgɛ gbeen yi keli kore mafuren, a lu dɛgɛ a rabilinni. ⁴ A yi bira bɔxɔni, a fala xuiin mɛ, naxan yi a falama, a naxa, “Sɔli, Sɔli i n bɛsɛnxɔnyama nanfera?” ⁵ Sɔli yi maxɔdinna ti, a naxa, “Marigina, nde i tan na?” Na xuiin yi a yabi a naxa, “N tan, Yesu na a ra, i naxan bɛsɛnxɔnyama. ⁶ Koni keli, i siga taani. I lan i xa naxan liga, e sa na falama i xa nɛn.” ⁷ Muxun naxanye yi Sɔli fɔxɔ ra nun, ne dunduxin yi lu tixi. E yi fala xuiin mema koni e mi yi muxu yo toma. ⁸ Sɔli yi keli, a ti, a yi a yɛɛn nabi, koni a mi yi sese toma. E yi a yii rasuxu, e siga a ra Damasi taani. ⁹ A lu danxutɔyani han soqe saxan. A mi yi donse donma, a mi yi a minma.

¹⁰ Nba, Yesu fɔxɔrabirana nde yi Damasi taani nun, a xili Ananiyasi. Marigin yi falan ti na xa fe tooni alo xiyena, a naxa, “Ananiyasi.” Ananiyasi yi a yabi, a naxa, “Marigina, n tan ni i ra.” ¹¹ Marigin yi a fala a xa, a naxa, “Keli, i siga kiraan xɔn ma, naxan xili Kira Tinxinxina, i sa muxuna nde maxɔdin Yudasi a banxini naxan kelixi Tarise taani naxan xili Sɔli bayo a n maxandima. ¹² A bata fe toon ti alo xiyena, a xɛmɛna nde to fɛ naxan xili Ananiyasi, a yi a yiin

sa a ma, alogo a mɔn xa nɔ seen toɛ.” ¹³ Ananiyasi yi a yabi, a naxa, “Marigina, muxu wuyaxi bata na xɛmɛna fe fala n xa, a fe ɲaxin naxanye birin ligaxi i ya yama sariɲanxin na Yerusalɛn taani. ¹⁴ A bata sɛnbɛn sɔtɔ saraxarali kuntigine yii, a xa fa Damasi taani alogo muxun naxanye birin i xinla falama, a xa ne suxu.” ¹⁵ Marigin yi a fala Ananiyasi xa, a naxa, “Siga tun, amasɔtɔ n bata Sɔli sugandi n ma walikɛɛn na, a xa n xinla rali siya gbɛtɛne nun e mangane nun Isirayila muxune ma. ¹⁶ N na yitama a ra nɛn a tɔrɔn yatɛn naxan sɔtɔma n ma fe ra.”

¹⁷ Nayi, Ananiyasi yi siga na banxini, a sa a yiin sa Sɔli ma. A yi a fala a xa, a naxa, “Ngaxakedenna Sɔli, Marigi Yesu naxan mini i xa kɛnɛnni kira yi, i to yi fama be, na nan n nafaxi i ma alogo i mɔn xa seen to, i lugo Alaa Nii Sariɲanxin na.” ¹⁸ Mafuren sena nde yi ba Sɔli yɛɛn ma alo se xanla, a mɔn yi seen to. A yi keli, a rafu igeni. ¹⁹ A yi a dɛge, a mɔn yi sɛnbɛn sɔtɔ.

Sɔli yi kawandin ba Damasi taani

Sɔli yi xii dando raba Yesu fɔxɔrabirane fɛma Damasi taani. ²⁰ A yi kawandin ba fɔlɔ salide banxine kui keden na, a Alaa Dii Xɛmɛn nan Yesu ra. ²¹ Naxanye birin na mɛ, ne yi kabɛ, e maxɔdinna ti, e naxa, “Xɛmɛni ito xa mi yi muxune ɲaxankatama Yerusalɛn taani naxan yi Ala maxandima xinli ito yi ba? A mi faxi ne xan suxudeyi be ba, alogo a xa siga e ra saraxarali kuntigine fɛma?” ²² Koni Sɔli sɛnbɛn yi gboma ayi kati! A yi a mayitama, a Yesu nan Alaa Muxu Sugandixin na han Damasi taan Yahudiyane yifu.

²³ Xii wuyaxi danguxina, Yahudiyane yi e bode to Sɔli faxa feen ma. ²⁴ Koni Sɔli yi e wundon kolon. E yi lu taan so dɛɛne

kantanje kœen nun yanyin na, alogo e xa a faxa. ²⁵ Koni Söli a xarandiine yi sa a ragodo sagan kui taan nabilinna yinna xanbi ra.

Söli Yerusalen taani

²⁶ Söli yi siga Yerusalen taani, a kata sigadeni Yesu fœxarabirane fema. Koni e gaxu a yee ra, bayo e mi yi laxi a ra xa Yesu fœxarabiran nan yi a ra nun. ²⁷ Koni Baran-abasi yi a xali xerane fema. Söli Marigin to kii naxan yi kira yi, a mœn yi a xuiin me, a na yeba e xa e nun Söli kawandin ba kii naxan yi Damasi taani Marigi Yesu xinli. ²⁸ Nayi, Söli yi lu e fema. A lu sigœ kawandi badeni xaxili ragidini Marigi Yesu xinli Yerusalen taan birin yi. ²⁹ Yahudiyan naxanye yi Gireki xuiin falama, Söli yi lu ne matandœ, koni ne fan yi kata a faxa feen na. ³⁰ A ngaxakedenne to na me, e yi siga a ra Sesariya taani, e yi a rasiga Tarise taani.

³¹ Nayi, denkeleya yamaan yi waxati ti bœne xunbenli Yudaya yamanan nun Galile yamanan nun Samariya yamanani, e lu e bode senbe soœ. Alaa Nii Sarijanxin yi lu e ralimaniye Marigin yœeragaxuni, e wuya ayi.

Piyeri yi siga Lida nun Yafa yi

³² Piyeri yi a masigan tima na yirene birin yi. Lœxœna nde, a yi siga Lida taan yama sarijanxin xœntœndeni. ³³ A xœmena nde li na naxan yi xili Ene, lebutenna nan yi a ra. Na yi saxi xabu jœœ solomasœœ. ³⁴ Piyeri yi a fala a xa, a naxa, "Ene, Yesu Alaa Muxu Sugandixin bata i rakendeya. Keli, i sadeni tœn." Ene yi keli mafuren! ³⁵ Lida kaane nun Sarœn kaane birin yi xœmen to, e tubi Marigin ma.

³⁶ Naxanla nde yi Yafa taani naxan findixi Yesu fœxarabirana nde ra, a xili Tabita, naxan mœn yi xili Dœrakasi Gireki xuiini. A yi fe fajin ligama waxatin birin, a yi

yiigelitœne malima. ³⁷ Na waxatini, a yi fura, a faxa. E to yelin a binbin maxœ, e yi sa a sa kore banxina nde kui.

³⁸ Awa, Yesu fœxarabiran naxanye Yafa taani, ne bata yi a me a Piyeri Lida taani Yafa taan dœxœn ma. E yi xœraan muxu firin nasiga, e naxa, "Yandi, fa nxu fema keden na." ³⁹ Piyeri yi keli, e nun na xœmene yi siga. E to so, e yi siga a ra kore banxin kui. Kœna gilene birin wugamatœœn yi fa a fema. Dœrakasi domaan nun gubaan naxanye rafala a to yi jœje, e yi ne yita a ra. ⁴⁰ Piyeri yi e birin namini banxini, a yi a xinbi sin, a Ala maxandii. Na xanbi ra, a yi a yœœ rafindi a binbin ma, a yi a fala, a naxa, "Tabita, keli." A yi a yœœn nabi, a Piyeri to, a keli, a dœœ. ⁴¹ Piyeri yi a suxu a yiin ma, a yi a rakeli. Na xanbi ra, a yama sarijanxin nun kœna gilene xili, a yi a jœjœn yita e ra. ⁴² Feni ito xibarun yi xuya ayi Yafa yiren birin yi. Muxu wuyaxi yi denkeleya Marigin ma. ⁴³ Piyeri yi xii wuyaxi ti Yafa yi xœmena nde fema naxan yi xili Simœn. Garangen nan yi a ra.

10

Piyeri nun Kœœneyi a fe

¹ Xœmena nde yi Sesariya taani a xili Kœœneyi, sofa kemœn kuntingin nan yi a ra, a yi Itali yamanan ganla nin. ² Dina muxun nan yi a ra. A tan nun a denbayaan birin yi gaxuxi Ala yœœ ra. A yi Yahudiya yiigelitœne kima han! A yi Ala maxandima waxatin birin. ³ Lœxœna nde, se din waxatin bata yi maso, a yi fe toon ti alo xiyena, a yi Alaa malekana nde to, a a yigbe ki fajni. Malekan yi so a konni, a yi a fala a xa, a naxa, "Kœœneyi!" ⁴ A yi malekan mato gaxuni, a yi a yabi, a naxa, "N kannna, nanfe ligaxi?" Malekan yi a yabi, a naxa, "I ya maxandi xuiin nun i ya yiigelitœ kiseene bata Ala kenœn. Na

nan a ligaxi a bata a yengi lu i xɔn.
⁵ Muxuna ndee rasiga Yafa taani iki, e xa sa fa muxun na naxan xili Simɔn, naxan mɔn xili Piyeri.
⁶ A yigiyaxi Simɔn garangen konna nin, fɔxɔ igen dɛ.”

⁷ Na xanbi ra, malekan naxan yi falan tima Kɔrɔneyi xa, na yi siga. Kɔrɔneyi yi a walikɛɛn muxu firin xili e nun sofa dinaxina nde naxan yi walima a fɛma. ⁸ Feen naxan ligaxi, a na birin yeɓa e xa, a yi e rasiga Yafa taani.

⁹ Na xɔtɔn bode, e yi kira yi, e bata yi maso Yafa taan na, Piyeri yi te kore banxin xuntagi yanyi tagini Ala maxandideni. ¹⁰ Kamen yi a suxu, a yi waxi a dege feni. E yi donseen nafalama a xa waxatin naxan yi, a yi fe toon ti alo xiyena. ¹¹ A yi kore xɔnna rabixin to, a sena nde to gode, a ligaxi alo dugi yigbeena. A singanxi a tongon naaninne ma godo bɔxɔni. ¹² Subene nun bubu seene nun xɔliin siyaan birin yi na kui. ¹³ Piyeri yi fala xuiin mɛ a fe tooni, a naxa, “Piyeri, keli i yi nde faxesa, i yi a don!”

¹⁴ Koni Piyeri yi a yabi, a naxa, “En-en de Marigina! Han iki, n munma se haramuxin* hanma se sarijantaren don singen.” ¹⁵ Na fala xuiin mɔn yi mini, a naxa, “Ala bata naxan nasarijan, i tan nama na yatɛ se sarijantaren na.” ¹⁶ Na yi liga dɔxɔna ma saxan. Na seen mɔn yi te kore keden na.

¹⁷ Piyeri fe toon naxan ti alo xiyena, a yi a mirima na bunna ma waxatin naxan yi, Kɔrɔneyi a xerane bata yi Simɔn ma banxin to, e tixi a dɛ ra. ¹⁸ E yi muxune xili, e maxɔdinna ti, xa Simɔn yi yigiyaxi mɛnni naxan mɔn xili Piyeri.

¹⁹ Piyeri mɔn yi a mirima a fe toon bunna ma waxatin naxan yi, Alaa Nii Sarijanxin yi a fala a xa, a naxa, “Simɔn, a mato, xɛmɛ saxan i fenma. ²⁰ Keli i siga e fɔxɔ ra

hali i mi sike, amasɔtɔ n tan nan e rafaxi.” ²¹ Nayi, Piyeri yi siga na muxune fɛma, a yi a fala e xa, a naxa, “N tan ni i ra, ε naxan fenma. E faxi nanfera?” ²² E yi a yabi, e naxa, “Kɔrɔneyi, sofa kɛmɛn kuntigin nan nxu xɛxi. Muxu tinxinin nan a ra, a gaxu Ala yeɛ ra, Yahudiyane birin a seren bama! Maleka sarijanxin bata a fala a xa, a xa i xili a konni a yi i ya falane rame.” ²³ Nayi, Piyeri yi e yigiya banxini. Na xɔtɔn bode, a yi keli, e birin yi siga. Yafa taan denkeleya muxuna ndee yi siga e fɔxɔ ra.

²⁴ Na xɔtɔn bode mɔn, e Sesariya taan li. Kɔrɔneyi yi e legedenma, a bata yi a kon kaane nun a xɔyine birin malan nun. ²⁵ Piyeri to so banxini, Kɔrɔneyi yi a ralan, a yi a xinbi sin Piyeri bun ma a binya feen na. ²⁶ Koni Piyeri yi a rakeli, a naxa, “Keli, amasɔtɔ muxun nan tun n fan na.” ²⁷ E yi lu fala tiini han Piyeri yi so, a yi muxu wuyaxi li malanxi na yi. ²⁸ A yi a fala e xa, a naxa, “E a kolon yati fa fala a Yahudiyane dinan mi tinjɛ e nun siya gbɛtɛn xa lu e bode xɔn hanma a so a konni. Koni Ala bata a yita n na, a n nama a fala muxu yo ma fa fala a mi sarijan hanma a haramuxi. ²⁹ Nanara, i ya xerane to n xili, n mi tondixi fe. Nba, ε n xilixi nanfera?”

³⁰ Kɔrɔneyi yi a fala, a naxa, “A soge naaninna nan i ra, n yi salima n ma banxini alo waxati sifani ito yi, benun se din waxatin xa a li, nba, xɛmɛna nde yi mini kɛnɛnni n xa, a ti n yetagi, a domaan mayilenma. ³¹ A yi a fala, a naxa, ‘Kɔrɔneyi, Ala bata i ya maxandin xuiin mɛ. I ya yiigelitɔ kiseene bata a liga Ala yi a yengi lu i xɔn ma. ³² Nayi, muxuna nde rasiga Yafa taani Simɔn xilideni naxan mɔn xili Piyeri. A yigiyaxi Simɔn garangen konna nin fɔxɔ igen dɛ.’

* **10:14:** se haramuxina: Sube wuyaxi mi radaxaxi Yahudiyane dinani. A mato Saraxaraline sora 11 kui.

33 Nanara, n xeraan nasigaxi i fəxə ra keden na, i fan bata tin fε. Awa, iki nxu birin Ala yetagi be alogo nxu xa na falan mε Marigina i yamarixi naxan na.”

Piyeri yi falan ti

34 Piyeri yi falan ti fəɓ, a naxa, “Iki, n bata a kolon, a jəndin na a ra, fa fala Ala mi muxune rafisaxi e bode xa. 35 Naxan na gaxu a yeε ra, a tinxinyaan naba, a na yisuxuma nən, a na findi muxun siya yo ra. 36 Ala bata a falan nasiga Isirayila kaane ma, a yi Yesu a fe Xibaru Fajin nali e ma fa fala a bəne xunbenla sətəma Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakan nin, muxun birin Marigina. 37 E a kolon naxan liga Yudaya yamanan birin yi, naxan bata yi fəɓ Galile yamanani Yoni kawandin ba xanbini a yamaan xa rafu igeni e tubi xinla ma. 38 E mən a kolon, a Alaa Nii Sarijanxin nagodo nən Yesu Nasareti kaan xun ma alo masusan turena, a yi sənben fi a ma. E mən a kolon Yesu siga kii naxan yi yiren birin yi, a yi lu fe fajine lige, a muxune rakendeya, naxanye birin yi Yinna Manga Setana sənben bun ma, amasətə Ala yi a xən ma. 39 A feen naxanye birin liga Yahudiya yamanan nun Yerusalen taani, ne serene nan nxu tan na. E yi a gbangban wudin ma, e yi a faxa. 40 Koni Ala yi a rakeli sayani a soqe saxande ləxəni, a yi a yita yamaan na. 41 Yamaan birin mi a to, koni fə Ala sereyaan naxanye sugandixi, en tan naxanye en dεge a xən, en yi en min a dεxən a keli xanbini sayani. 42 A bata en yamari, a en xa kawandin ba yamaan xa, en yi a seren ba fa fala Ala bata a ragidi Yesu ma, a xa faxa muxune nun jεjε muxune makiti. 43 Nabine birin a seren ba nən, a muxu yo na denkeleya a ma, na kannu yulubine xafarima nən Yesu xinla barakani.”

Siya gbetene Alaa Nii Sarijanxin sətəfena

44 Piyeri yi falan tima waxatin naxan yi, naxanye birin yi tuli matixi a falan na, Alaa Nii Sarijanxin yi godo ne birin ma. 45 Yahudiyan denkeleya muxun naxanye fa Piyeri fəxə ra, ne yi kabe bayo Ala a Nii Sarijanxin nagodo nən siya gbetene fan ma. 46 Amasətə e yi na muxune fala xuine mema e Ala matəxəma xui gbetene yi. Nayi, Piyeri yi a fala, 47 a naxa, “Tondi tiye muxuni itoe rafuye igeni ba, naxanye bata Alaa Nii Sarijanxin sətə alo en tan a sətəxi kii naxan yi?” 48 Nanara, a yi e yamari a e xa rafu Yesu Alaa Muxu Sugandixin xinli. Na xanbi ra, e yi Piyeri mafan, a xa lu na xi dando.

11

Piyeri yi a dentεge Yerusalen denkeleya yamaan xa

1 Xerane nun denkeleya muxun naxanye yi Yudaya yamanan birin yi, ne yi a mε, a siya gbetene fan bata Alaa falan suxu. 2 Piyeri to siga Yerusalen taani, Yahudiya denkeleya muxune yi a mafala fəɓ, e naxa, 3 “I bata siga banxulantarene konni, ε birin yi ε dεge ε bode xən ma!”

4 Piyeri yi na feene yeɓa e xa ki faji a danguxi kii naxan yi, 5 a naxa, “N yi Ala maxandima Yafa taani waxatin naxan yi, n fe toon ti nən alo xiyena. N sena nde to gode, a ligaxi alo dugi yigbeena. A singanxi a tongon naaninne ma, a ti n dεxən ma. 6 N yi a kui to, n yi fa subene nun burunna subene nun bubu seene nun xəline to. 7 Na xanbi ra, n fala xuiin mε, a naxa, ‘Piyeri, keli, i nde faxa, i yi a don!’ 8 Koni n yi a yabi, n naxa, ‘En-en de, Marigina, n nunma donse haramuxin don singen hanma donse sarijantarena.’ 9 Fala xuiin mən yi keli kore, a naxa, ‘Ala bata

naxan nasarijan, i nama na yate se sarijantaren na!’¹⁰ Na yi liga dɔxɔna ma saxan. Dɔnxɛn na, na seen mɔn yi te kore.¹¹ Na waxatin yeteni xɛmɛ saxan yi fa n ma banxini nxu yi yigiyaxi denaxan yi keli Sesariya taani.¹² Alaa Nii Sarijanxin yi a fala n xa, a n nama sike sigɛ e fɔxɔ ra. Denkeleya muxu senninni itoe naxanye be, ne fan yi n mati, nxu birin yi so Kɔrɔneyi a banxini.¹³ Kɔrɔneyi malekan to tixi a banxini kii naxan yi, a yi na yɛba nxu xa. Malekan yi a fala a xa, a naxa, ‘Muxuna nde rasiga Yafa taani, e xa sa Simɔn xili, naxan mɔn xili Piyɛri.’¹⁴ A falane tima i xa nɛn, naxanye ɛ nun i ya denbayaan birin nakisima.’¹⁵ N to falan fɔlɔ, Alaa Nii Sarijanxin yi godo e ma alo a godo nxu fan ma kii naxan yi a fɔlɔni.¹⁶ Nayi, Marigin falan naxan ti n xa, na yi rabira n ma, a naxa, ‘Yoni marafuun tixi igen nin, koni ɛ tan nafuma Alaa Nii Sarijanxin nin.’¹⁷ Awa, Ala to e kixi alo a en fan kixi kii naxan yi, en tan naxanye denkeleyaxi Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin ma, n tan yi lan nun n xa Ala matandi ba?”

¹⁸ E na falane mɛ waxatin naxan yi, e birin yi e dundu, e yi Ala tantun, e naxa, “Ala bata tin siya gbɛtɛne fan xa tubi, e nii rakisin sɔtɔ!”

Antiyɔki denkeleya yamana fe

¹⁹ Awa, tɔrɔ lɔxɔn naxanye fa Etiyɛn faxa waxatini, na yi a liga denkeleya muxune yi xuya ayi. Ndee yi siga han Fenisa nun Sipiri nun Antiyɔki taani. E yi Alaa falan nalima Yahudiyane nan tun ma.²⁰ Koni xɛmɛn naxanye denkeleya Sipiri yamanan nun Sireni taani, na ndee yi siga Antiyɔki taani, e Marigi Yesu a fe Xibaru Fajin nali Girekine fan ma.²¹ Marigin senben

yi lu e fɔxɔ ra, muxu wuyaxi yi denkeleya, e tubi Marigin ma.

²² Awa, na fe xibarun yi Yerusalɛn denkeleya yamaan li, e Baranabasi rasiga Antiyɔki taani.²³ A to na li, Ala hinanxi e ra kii naxan yi, a na to, a sɛwa. A yi e birin nalimaniya, a e xa lu Marigin fɔxɔ ra e bɔjɛn birin na!²⁴ Muxu fajin nan yi Baranabasi ra, a yi lugoxi Alaa Nii Sarijanxin na, a denkeleyaxi. Muxu wuyaxi yi bira Marigin fɔxɔ ra.

²⁵ Na xanbi ra, Baranabasi yi siga Tarise taani Sɔli fendeni.²⁶ A a to waxatin naxan yi, a yi fa a ra Antiyɔki yi. Baranabasi nun Sɔli yi lu denkeleya yamaan xɔn, e muxu wuyaxi xaran han jɛɛ kɛden. Antiyɔki kaane nan singe Yesu fɔxɔrabirane xili sa a Yesu mantonne.

²⁷ Awa, na waxatini, nabina ndee yi keli Yerusalɛn taani, e siga Antiyɔki taani.²⁸ E tan nde yi xili Agabusi, na yi keli, a yi a fala Alaa Nii Sarijanxin barakani, a fitina kamɛn soma nɛn dunuɔna birin yi. Na feen kamali nɛn Manga Kilɔdi waxatini.²⁹ Mɛn kaan naxanye yi Yesu fɔxɔ ra, ne yi lan a ma, a e birin xa e fanga bɛrɛn liga alogo e xa mali seen nasiga e ngaxakedenne ma naxanye yi Yudaya yamanani.³⁰ E yi na liga, e yi na so Baranabasi nun Sɔli yii siga Yudaya denkeleya yamaan fonne ma.

12

Piyɛri sa feen kasoon na

¹ Na waxatini, Manga Herode yi denkeleya yamaan muxuna ndee suxu, a xa e jaxankata.² A yi yamarin fi, a e xa Yoni tada Yaki faxa silanfanna ra.*³ A to a to, a na rafan Yahudiyane ma, a mɔn yi Piyɛri fan suxu. Na liga Buru Ratetaren Sali lɔxɔne

* **12:2:** Silanfanna: Sofane yengɛso degɛmana. burun donma xii solofere lɛben mi saxi naxan yi mato Xɔrɔyaan 12.15 kui.

† **12:3:** Buru Tetaren Sanla: Yahudiyane yi sanli ito yi. E sarijan kiina nde nan yi a ra. A

nin.† 4 Herode to Piyeri suxu, a yi a sa kasoon na, a yi sofa naanin dɔxɔde naanin ti a kantandeni. A xɔli yi Herode ma, Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla† na ba a ra, a yi a makiti yamaan yetagi. 5 Nanara, e yi Piyeri ramara kasoon na, koni denkeleya yamaan yi Ala maxandima a xa kati!

Piyeri mini fena kasoon na

6 Na kɔɛn na, benun Herode xa Piyeri makiti, Piyeri yi xidixi yɔlɔnxɔnne ra, a xima sofa firin tagi. Kaso banxin kantan muxune tixi dɛɛn na. 7 Marigina malekan yi mini kenenni a xa, kaso banxin kuiin yi yalan. Malekan yi Piyeri jɛnsenna magarin, a yi a raxulun, a yi a fala a xa, a naxa, “Keli mafuren!” Yɔlɔnxɔnne yi ba a yiine ra, e yolon. 8 Malekan yi a fala a xa, a naxa, “I maxidi, i ya sankidine so.” Piyeri yi na liga. Malekan yi a fala a xa, a naxa, “I ya domaan nagodo i ma, i bira n fɔxɔ ra.” 9 Piyeri yi bira malekan fɔxɔ ra mini kasoon na. Koni malekan yi naxan ligama, Piyeri mi yi a kolon xa jɔndin nan yi a ra. A yengi yi a ma a a yi fe toon nan tima alo xiyena. 10 E yi dangu kantan ti singen na, e nun a firindena, e yi sa tande yi dɛɛ wure daxin li siga taani. Na yi rabi a yete ra, e yi mini. E sigaxin kiraan xɔn ndedi, malekan yi tunun Piyeri ma.

11 Piyeri to xaxili sɔtɔ, a yi a fala, a naxa, “N bata a kolon yati, a Marigin nan a malekan xɛxi, a n nakisi Herode senben ma e nun Yahudiya yamaan yi waxi naxan birin liga fe yi n na.” 12 A yelixina a mirɛ, a yi siga Yoni Maraka nga Mariyama konni. Muxu wuyaxi yi malanxi na yi nun, e Ala maxandima. 13 Piyeri to dɛɛn kɔnkɔn, walike jaxanla nde

yi na nun naxan yi xili Roda. Na yi siga, a sa a tuli mati. 14 A Piyeri xuiin kolonxina, a sɛwa han a yi jinan dɛɛn nabi feen xɔn, a xɛte a giye. A sa a fala, a naxa, “Piyeri tixi dɛɛn na!” 15 E yi a fala a xa, e naxa, “I xunna bata keli!” Koni a kankan a ma a jɔndin na a ra. E yi a yabi, e naxa, “Piyeri yelenna nan na ra.”

16 Koni na waxatin birin, Piyeri yi dɛɛn kɔnkɔma tun. Dɔnxɛn na e dɛɛn nabi. E Piyeri to waxatin naxan yi, e kabɛ. 17 Koni a yi a yiin maliga e xa, a e xa e dundu. Marigina a ramixi kasoon na kii naxan yi, a yi na yeba e xa, a naxa, “E na fala YakiS nun en ngaxakedenne birin xa.” Na xanbi ra, a yi mini, a siga yire gbete yi.

18 Kuye to yiba, sofane yi kuisan kati, e naxa, “Nanfe ligaxi Piyeri ra?” 19 Herode yi e yamari, a e xa a fen koni e mi a to. Nayi, a yi kaso kantanne makiti, a yi a yamari, a e xa faxa. Na xanbi ra, Herode yi keli Yudaya yamanani, a sa waxati ti Sesariya taani.

Herode faxa fena

20 Herode yi xɔlɔxi Tire kaane nun Sidɔn kaane ma nun. Nanara, ne yi e malan, siga Herode fema. E yi mangana muxu gbeena nde singe masɔtɔ, Bilasati. Na xanbi ra, e yi kata yengen jan feen na e nun mangan tagi, amasɔtɔ e yamanan muxune yi donseen sɔtɔma Manga Herode a yamanan nin. 21 E lɔxɔn naxan saxi, Herode yi a mangaya domaan nagodo a ma, a dɔxɔ a mangaya gbɛdeni, a falan ti yamaan xa. 22 Yamaan yi sɔnxɔ, e naxa, “alana nde nan xui ito ra, adama mi a ra.” 23 Na waxatin yeteni, Marigina malekan yi furen

† 12:4: Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nen Firawonaa yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kɔɛ kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xɔɔyaan 12.1-13 kui. § 12:17: Herode bata yi Yaki gbete nan faxa. A mato Xerane 12.2 kui. Yanyina nde, Yaki ito nan yi Yerusalɛn denkeleya yamaan xunna ra. A mato Galati 1.19 nun Yaki 1.1 nun Xerane 15.13 kui.

nadin Herode ma, amasotō a mi yi Ala binyaxi. Kunle yi a don, a faxa.

²⁴Alaa falan yi xuya ayi, a senben sotō. ²⁵Baranabasi nun Sōli yi yelin e xerayaan na, e keli Yerusalen taani, e xete Antiyōki taani. E siga Yoni Maraka ra e fōxō ra.

13

E Baranabasi nun Sōli rasiga

¹Nabina ndee nun karamōxōna ndee yi Antiyōki denkeleya yamaan ye nun, Baranabasi nun Simeyōn, e yi naxan xilima a fati fārena, e nun Lusiyusu Sirēni kaan nun Manahēn naxan nun Manga Herode maxuruxi e bode xōn ma, e nun Sōli. ²Lōxōna nde, e yi sunni, e Marigin batuma, Alaa Nii Sarijanxin yi a fala e xa, a naxa, “E Baranabasi nun Sōli lu e danna n xa n ma wanla ra, n na e xilixi naxan ma.” ³Nayi, e to yelin sun suxun nun Ala maxandin na, e yi e yiin sa Baranabasi nun Sōli ma e taxu feen na Ala ra, e yi e rasiga.

⁴Nba, Alaa Nii Sarijanxin to Baranabasi nun Sōli rasiga, e yi siga Silusi taani, e dōxō kunkin kui fōxō igen xun ma, e siga han Sipiri yamanani. ⁵E to so Salamin taani, e sa Alaa falan nali Yahudiyane salide banxine yi. Yoni Maraka yi e fōxō ra e mali feen na.

⁶E dangū na yamanan birin yi, han e sa Pafosi taan li. E yi woyimēna nde li na, a xili Barayisa. Wule nabiin nan yi a ra Yūdaya yamanani. ⁷Kuntigina nde nan yi a ra yamana kanna Seriyu Pōli fēma. Xaxilimaan nan yi na yamana kanna ra. A yi Baranabasi nun Sōli xili a konni amasotō a yi waxi a xōn ma a xa Alaa falan name. ⁸Koni Barayisa na woyimēn naxan mōn yi xili Gireki xuini, Elimasi, na yi e matandi. A yi kata a yamana kanna xa tondi denkeleya feen ma. ⁹Awa, Sōli naxan mōn xili Pōli, na yi lugoxi Alaa Nii Sarijanxin na, a yi

woyimēn mato kati! ¹⁰A yi a fala, a naxa, “I tan lugoxi yanfan nun kotē jaxin siyaan birin na! Yinna Manga Setanaa diina! Tinxinyaan birin yaxun nan i tan na. I mi bē Marigina kira tinxinxine matandē ba? ¹¹A mato, Marigin bata a yiini te i xili ma iki, i danxuma nēn. I waxati tima nēn i mi sogen to.”

Na waxatin yetēni, kundaan nun dimin yi Elimasi yēen suxu. A lu a masiga tiyē, a muxune fenma naxan a yii rasuxē. ¹²Yamana kanna na to waxatin naxan yi, a denkeleya, a kabē Marigina xaranna ma.

Pōli a kawandina Pisidiya yi

¹³Pōli nun a fōxōrabirane yi dōxō kunkin kui Pafosi taani siga Pēriga taani Panfiliya yamanani. Koni Yoni Maraka yi xete e fōxō ra na yi, a siga Yerusalen taani. ¹⁴E yi keli Pēriga taani siga Antiyōki taani naxan Pisidiya yamanani. Matabu Lōxōni, e sa so Yahudiyane salide banxini, e dōxō. ¹⁵E yelin Musaa Sariya Kitabun nun nabine kitabune xaranyē waxatin naxan yi, salide banxin kungitine yi a fala e xa, e naxa, “Ngaxakedenne, xa kawandi falana nde ε xōn lan yamaan ma, ε a fala.” ¹⁶Pōli yi keli, a yi e masabari a yiin na, a falan fōlō, a naxa, “E tan Isirayila kaane nun siya gbeten naxanyē gaxuxi Ala yēē ra, ε tuli mati n xuiin na! ¹⁷Isirayila kaane Ala bata en benbane sugandi, a yi e rawuya ayi, e yi Misiran yamanani waxatin naxan yi. Na xanbi ra, a yi e ramini na yamanani a senbē gbeeni. ¹⁸A yi ti e bun ma tonbonni jēē tonge naanin, ¹⁹a yi siya solofere halagi Kanan bōxōni, a yi a yamaan findi na bōxōn kanna ra. ²⁰Na birin danguxi jēē kēme naanin e nun jēē tonge suulun jōxōn nan bun.”

“Na xanbi ra, a kitisane fi e ma han Nabi Samuyeli a waxatini. ²¹Na xanbi ra, e yi mangan maxōdin Ala ra, Ala yi Bunyamin

bõnsõnna Kisu a dii xemen Sõli findi e mangan na jee tonge naanin. ²² Ala Sõli ba mangayani waxatin naxan yi, a yi Dawuda findi e mangan na. Ala a fala nen Dawuda fe yi, a naxa, ‘N bata a to, a muxun nan Yese a dii xemen Dawuda ra naxan bõnen luxi alo n bõnen.’”*

²³ “Ala yi Yesu Marakisi Tiin namini Dawuda bõnsõnni Isirayila xa, a bata yi e tuli sa naxan na. ²⁴ Benun Yesu xa fa waxatin naxan yi, Yoni yi Isirayila yamaan birin kawandi, a e xa e kepaan maxete, e rafu igeni e tubi xinla ma. ²⁵ Yoni yi yelinma a wanla ra waxatin naxan yi, a yi a fala yamaan xa, a naxa, ‘E mirixi a ma, a nde n tan na? E naxan mamema, na mi n tan na. Koni na fama nen n tan xanbi ra. N yeteen mi lan n yi a sankidin fulun.’”

²⁶ Põli mõn yi a fala, a naxa, “Ngaxakedenne, Iburahima bõnsõnne nun siya gbeten naxanye gaxuma Ala yee ra, kisi feen Xibaru Fajini ito faxi en tan nan ma. ²⁷ Amasõto Yerusalen kaane nun e kuntigine mi Yesu kolon. E mõn mi nabine falane famuxi naxanye xaranma Matabu Lõxõne birin yi. Koni, e na falane rakamali nen, e to Yesu yalagi. ²⁸ Hali e to mi a yalagi xun yo to a ra, a yi lan a xa faxes naxan ma. Koni e Pilati mafan nen, alogo a xa a faxes. ²⁹ Kitabun naxan falaxi a fe yi, e na birin nakamali waxatin naxan yi, e yi a ragodo a gbangban wudin ma, e yi a maluxun. ³⁰ Koni Ala yi a rakeli sayani. ³¹ Naxanye yi biraxi a fõxõ ra Yerusalen taani nun keli Galile yi, ne yi a to xi wuyaxi bun. Ne nan a serene ra en ma yamaan xa iki.”

³² “Nõu bata fa Yesu a fe Xibaru Fajini ito ralideni e ma. Ala bata yi en benbane tuli sa naxan na, ³³ a bata na rakamali en tan xa, e bõnsõnne, a Marigi Yesu rakeli sayani, alo a sebexi kii naxan yi

Yaburin sora firinden kui, a naxa, ‘N ma dii xemen nan i tan na. N bata findi i fafe ra to.’† ”

³⁴ “Ala naxan fala Yesu rakeli feni sayani, alogo a nama fa faxes sõnõn, a ito nan fala, a naxa, ‘N Dawuda tuli sa duba sarijanxi kenden naxanye ra, n na fima nen e ma.’‡ ³⁵ Nanara, a sebexi yire gbete yi, a naxa, ‘I mi tinje i ya muxu sarijanxin yi kun gaburun kui.’§ ³⁶ Anu, Dawuda yelin xanbini wale Ala xa a waxatini, a faxes nen, e yi a maluxun a benbane fema, a binbin yi kun. ³⁷ Koni Ala naxan nakeli sayani, na mi kunma.”

³⁸ “Nanara, ngaxakedenne, nõu bata a rali e ma, e xa a kolon, a yulubine xafarima Yesu barakan nin. Musaa sariyan mi yi nõe e ratinxinje Ala yee ra yi yulubine fe ra, ³⁹ koni naxanye na denkeleya Yesu ma, ne tinxinma nen Ala yee ra yi a barakani. ⁴⁰ Nanara, e a liga e yeren ma, nabine naxan fala, na nama fa e soto, ⁴¹ e naxa, ‘E tan muxu de jaxine, e kabe, e xuya ayi. Bayo n fena nde ligama nen e waxatini ito yi e mi yi le naxan na, hali xa a fala e xa.’* ”

⁴² Põli nun Baranabasi yi minima salide banxini waxatin naxan yi, yamaan yi e mafan, a e mõn xa falani ito ti e xa Matabu Lõxõ famatõni. ⁴³ Awa, yamaan keli malanni waxatin naxan yi, Yahudiya wuyaxi nun siya gbeten naxanye yi tubixi Yahudiyane dinan ma, ne yi bira Põli nun Baranabasi fõxõ ra. Nanara, ne yi e kawandi, a e xa lu Alaa hinanna bun ma.

⁴⁴ Na Matabu Lõxõn xunsagin ma, fayida taan muxune birin yi e malan Marigina falan name xinla ma. ⁴⁵ Yahudiyane bonne yamaan to waxatin naxan yi, e xõxõlõnyaan yi keli e ra kati! E yi Põli a falane matandi, e yi a rayelefu. ⁴⁶ Koni

* 13:22: Samuyeli Singen 13.14 † 13:33: Yaburin 2.7 ‡ 13:34: Esayi 55.3 § 13:35:

Yaburin 16.10 * 13:41: A mato Xabakuki 1.5 kui.

Pōli nun Baranabasi yi falan ti xaxili ragidini, e naxa, “A fere mi na fō Alaa falan xa ti ε tan nan singe xa. Koni bayo ε bata ε me Alaa falan na, ε mi ε yete yatexi habadan nii rakisin muxune ra, nxu kelima ε fema nen, nxu siga siyane fema. ⁴⁷ Amasoto Marigina a yamarixi en ma na kii nin, a naxa, ‘N bata i findi kenenna ra siyane xa, alogo i xa siga kisi feen na han baxan danne.’† ”

⁴⁸ Siya gbetene ito me waxatin naxan yi, e sewa, e Marigina falan binya. Naxanye birin yi yebaxi nun habadan nii rakisin soto feen na, ne yi denkeleya.

⁴⁹ Marigina falan yi xuya ayi na yamanan yiren birin yi. ⁵⁰ Koni taan muxu gbeene nun siya gbeten jaxalan xili kanna naxanye yi gaxuma Ala yee ra, Yahudiyane yi ne radin. E besenxonya nakeli Pōli nun Baranabasi xili ma, e yi e kedi e yamanani. ⁵¹ Xerane yi e sanne rakunkun† e rame feen na, e siga Ikoniyon taani. ⁵² Yesu foxorabirane tan boren yi rafe sewan nun Alaa Nii Sarijanxin na.

14

Eyi siga Ikoniyon taani

¹ Pōli nun Baranabasi yi so Yahudiyane salide banxini Ikoniyon taani alo e darixi a ra kii naxan yi, e yi falan ti a fajin na han Yahudiyane nun siya gbete wuyaxiye yi denkeleya. ² Koni Yahudiyane naxanye mi tin denkeleye, ne yi siyaan bonne radin denkeleya muxune xili ma. ³ Pōli nun Baranabasi yi bu Ikoniyon taani. E yi falan ti xaxili ragidini Marigina fe yi, naxan yi taxamasenne nun kabanako feene liga senben fima e ma alogo na xa

findi a hinanna xibarun sereyaana. ⁴ Taa kui kaane yi yitaxun firinna ra, ndee yi lu Yahudiyane mabinni, bonne yi lu xerane fari.

⁵ Yahudiyane nun siya gbetene nun e kuntigine yi e yiton Pōli nun Baranabasi rayarabi feen na, e nun e magolon feen na e faha xinla ma. ⁶ Xerane na mexina, e yi e gi. E siga taana ndee yi naxanye xili Lisitire nun Deribe, Likayoni yamanani, e nun na rabilinna birin. ⁷ E yi lu Yesu a fe Xibaru Fajin naliye na yi.

Pōli nun Baranabasi Lisitire yi

⁸ Xemena nde yi doxi Lisitire taani, lebutenna nan yi a ra. Xabu a bari, a lebutenxi. A munma yi sigan ti mumel! ⁹ A yi a tuli mati Pōli a falane ra. Pōli to a yeen ti xemen na, a yi a kolon a na xemena denkeleyaan yi nae a rakendeye nen. ¹⁰ Nayi, Pōli yi a fala xuini te, a naxa, “Keli, i ti i sanne xun na!” Xemen yi tugan, a sigan ti folo.

¹¹ Yamaan Pōli a fe ligaxin to waxatin naxan yi, e yi sonxo Likayoni xuini, e naxa, “Alane nan bata godo en tagi adamadiine maligan na!” ¹² E yi Baranabasi xili sa, a “Seyusi,” e Pōli fan xili sa, “Hereme”* amasoto Pōli nan yi fala tiin na. ¹³ Seyusi batuden naxan yi taa deen na, na saraxaraliin yi fa turane nun joxonde komotine ra taan so deen na. E yi waxi nen, a yamaan xa saraxane ba Pōli nun Baranabasi xa.

¹⁴ Xerane, Baranabasi nun Pōli to na kolon, e yi e domane yibo e ma. E siga e giye yamaan tagi, e gbelegbelema, e naxa, ¹⁵ “E ito ligama nanfera? Muxun nan tun nxu tan na alo ε tan! Nxu faxi Yesu a fe Xibaru Fajin nan nalideyi ε ma, alogo nxu xa a fala ε xa, a ε xa xete fe fuuni itoe foxo ra, ε yi

† 13:47: Esayi 49.6 ‡ 13:51: E sanne rakunkun feen findixi taxamasenna nan na naxan a yitama fa fala na taan goron yo mi luxi e xun ma halli e gbangbanna mi luxi e sanna ra. Na feen mon sebexi Matiyu 10.14 kui e nun Maraka 6.11 nun Luka 9.5. * 14:12: Gireki kaane gbee alane mangan yi xili nen Seyusi. E gbee alane xeraan fan xili nen Hereme.

bira habadan Ala fəxə ra, naxan kore xənna nun bəxə xənna nun igen daxi e nun e yi seene birin. ¹⁶ Waxati danguxine yi, Ala tin nən siyane birin yi sigan ti e gbee kiraan xən. ¹⁷ Koni a yi wali fajine ligama a fe sereyane ra. A yi tulen nafama kore, sansine yi bogima e waxatini, a yi ε ralugo balon nun səwan na.” ¹⁸ Hali xarandiine to falani itoe ti, a yi luxi ndedi yamaan xa saraxan ba e xa.

¹⁹ Yahudiyana ndee yi keli Antiyəki taan nun Ikoniyon taani. E yi yamaan nadin. E yi Pəli magələn, e yi a bubu siga taan fari ma. E yengi yi a ma, a a bata faxa. ²⁰ Koni Yesu fəxərabirane to a rabilin, a yi keli, a mən yi xətε taani. Na xətən bode e nun Baranabasi yi siga Deribe taani.

E yi xətε Antiyəki yi Siriya yi

²¹ Pəli nun Baranabasi yi Yesu a fe Xibaru Fajin kawandin ba Deribe taani, e xarandii wuyaxi sətə na yi. Na xanbi ra, e xətε Lisitire taan nun Ikoniyon taan nun Antiyəki taani. ²² E yi Yesu fəxərabirane sənbe so, e yi e rali-maniya, a e xa lu denkeleyaan kiraan xən ma. E yi e xaran, e naxa, “A fεε mi na fə en xa tərə nən han, en yi fa lu soε Alaa Mangayani.” ²³ E yi fonne dəxə e xunna denkeleya yamaan keden kedenna birin yi. E sunna suxu, e yi Ala maxandi, e ne taxu Marigin na e denkeleyaxi naxan ma.

²⁴ E yi dangu Pisidiya yamanani, siga Panfiliya. ²⁵ E to Yesu a fe Xibaru Fajin nali Pεriga taani, e yi godo Atali taani. ²⁶ E kelixin mənni, e dəxə kunkin kui, e xətε Antiyəki taani, e yi taxuxi Ala hinantenna ra denaxan yi a wanla fe ra, e naxan nakamali.

²⁷ Pəli nun Baranabasi Antiyəki lixina, e yi denkeleya yamaan malan. Ala feen naxan birin ligaxi e xən, e yi na birin yeba, e nun Ala tinxi kii naxan yi siya

gbetene yi findi denkeleya muxone ra. ²⁸ E yi waxati xunkuye ti Yesu fəxərabirane fεma Antiyəki yi.

15

Yerusalen Malanna fe

¹ Xεmena ndee yi keli Yudaya yamanani, siga Antiyəki taani, e denkeleya muxune xaran fəlb, e naxa, “E mi nəε kisε fə ε banxulan alo Musaa sariyana a falaxi kii naxan yi.” ² Fe matandi gbeen yi keli e nun Pəli nun Baranabasi tagi han e yi lan a ma, a Pəli nun Baranabasi nun Antiyəki denkeleya muxuna ndee xa siga Yerusalen taani, e sa xεrane nun fonne to falani ito ma.

³ Nayi, denkeleya yamaan yi e mali e siga. E yi dangu a fale Fenisa yamanan nun Samariya yamanani, siya gbetene tubixi kii naxan yi Ala ma. Xibaruni ito yi e ngaxakedenne birin nasεwa kati! ⁴ E Yerusalen taan lixina, denkeleya yamaan nun xεrane nun fonne yi e rasεnε. Ala feen naxan liga e xən ma, e na birin yeba e xa. ⁵ Farisi muxun naxanye bata yi denkeleya, na ndee yi keli, e naxa, “Fə siya gbetene xa banxulan nən, e yi yamari, a e xa Musaa sariyan suxu.”

⁶ Xεrane nun fonne yi e malan, e feni ito fεsεfεsε. ⁷ Matandin jənxina, Piyeri yi keli, a yi a fala e xa, a naxa, “Ngaxakedenne, ε a kolon a Ala bata n sugandi ε tagi to mi na ra, alogo n tan xa Yesu a fe Xibaru Fajin nali siya gbetene ma, e yi a mε, e denkeleya. ⁸ Ala naxan muxun birin bəjε yi feene kolon, na bata e fan nasuxu, a a Nii Sarijənxin so e yii alo a liga en fan xa kii naxan yi. ⁹ A mi tagi raba yo saxi en tan nun e tan tagi. Amasətə a bata e bəjən nasarijənan denkeleyaan xən. ¹⁰ Awa, nanfεra ε Ala bunbama, ε goronna sa Yesu fəxərabirane xun ma, en benbane nun en tan yetεen mi nəε goronna naxan tongε? ¹¹ Anu, en laxi a ra a

en kisixi en Marigi Yesu a hinanna nan xɔn alo e tan.”

¹² Yamaan birin yi e sabari, e yi e tuli mati Baranabasi nun Pɔli a falan na. Ala taxamasenne nun kabanako feen naxanye liga e xɔn ma siya gbɛtɛne tagi, e yi ne birin yeɓa yamaan xa. ¹³ E yelin falan tiye waxatin naxan yi, Yaki yi keli, a naxa, “Ngaxakedenne, ε tuli mati n xuiin na! ¹⁴ Ala siya gbɛtɛn muxune findi a yamaan na kii naxan yi a singeni, Simɔn bata na yeɓa en xa. ¹⁵ Awa, nabine falan bata lan ito ma yati! Alaa falan seɓexi Kitabuni na kii nin, a naxa, ¹⁶ ‘Na xanbi ra, n mɔn fama nɛn, n Dawudaa banxi kalaxini tɔn. N na rafalama nɛn, n yi a nɛnɛn ti ¹⁷ alogo muxu dɔnxɛn naxanye luxi yamaan ye, ne xa Marigin fen, e nun siyane birin naxanye n xinla batuma,* Marigina ito nan falaxi, naxan feni itoe birin ligama ¹⁸ naxanye kolonxi xabu a fɔlɔni.”

¹⁹ Yaki mɔn yi a fala, a naxa, “N gbee miriyani, siya gbɛtɛn naxanye tubima Ala ma, en nama ne tɔrɔ. ²⁰ Koni fɔ en xa kedin seɓe, en yi a fala e xa, a e xa e yete ratanga donseen donna ma naxan bata rali suxure kideni, e nun yanga suxun nun sube yifaxi donna nun sube wuli donna.† ²¹ Amasɔtɔ xabu en benbane waxatine yi, Musaa sariyana fe kawandin bama taane birin yi, a xaranma salide banxine kui Matabu Lɔxɔne birin yi.”

E kedin nasiga siya gbɛtɛne denkeleya muxune ma

²² Xɛrane nun fonne nun denkeleya yamaan birin yi lan a ma, a e xa muxuna ndee sugandi e ye, e yi e rasiga Antiyɔki yi Pɔli nun Baranabasi fɔxɔ ra. E yi Yudasi sugandi naxan mɔn xili Barasaba e nun Silasi, naxanye findixi yeɛratine ra denkeleya muxune ye.

* **15:17:** Amosi 9.11-12 † **15:20:** A mato Saraxaraline 18.6-18 nun Saraxaraline 17.10-16 kui. Siyana ndee yi wunla nan donma menni.

²³ E yi na xɛrane rasiga kɛdini ito ra e yii, a seɓexi, e naxa,

“Xɛrane nun fonne, ε ngaxakedenne bata kɛdini ito seɓe denkeleya muxune ma naxanye siya gbɛtɛne ye Antiyɔki nun Siriya nun Silisi yi. Nxu ε xɔntɔn.”

²⁴ “Nxu bata a mɛ, a muxuna ndee bata keli nxu konni, nxu mi naxanye xexi, e sa ε tɔrɔ, e yi ε rakɔntɔfili e falane ra. ²⁵ Nanara, nxu birin bata lan a ma, a nxu xa muxuna ndee rasiga ε ma sa en xanuntenne Baranabasi nun Pɔli fari, ²⁶ naxanye bata e niin gerun en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina wanla fe ra. ²⁷ Nanara, nxu Yudasi nun Silasi rafaxi ε ma feni ito yebadeni alogo e xuiin fan xa lan kɛdina falan ma. ²⁸ Amasɔtɔ Alaa Nii Sarijanxin nun nxu tan bata tin, a nxu nama goron gbɛte sa ε xun ma ba sariyani itoe ra: ²⁹ E xa ε yete ratanga donseen donna ma naxan bata rali suxurene ma, e nun sube wuli donna nun sube yifaxi donna nun yanga suxuna. A lan ε nama na feene liga. Ala xa ε ratanga.”

³⁰ Nayi, e yi keli, e yi siga Antiyɔki yi. E yi denkeleya yamaan birin malan, e yi kedin so e yii. ³¹ Yamaan to kedin xaran, e birin yi seɓa na kawandi falana fe ra. ³² Yudasi nun Silasi naxanye findixi nabine ra, ne fan yi denkeleya muxune ralimaniya, e yi e seɓe so fala wuyaxi ra. ³³ E to waxati ti e fema, denkeleya muxune yi tin e siga bɔɓe xunbenli, e yi xete e xe muxune fema. ³⁴ Koni Silasi yi lu na.

³⁵ Pɔli nun Baranabasi yi lu Antiyɔki yi. E nun bonne yi lu xaranna tiye, e lu Marigina falan kawandin be.

Pɔli nun Baranabasi fata fena

³⁶Na dangu xanbini, Pöli yi a fala Baranabasi xa, a naxa, “En Marigina falan kawandin baxi taan naxanye birin yi, en mən xa xete mənne yi en ngaxakedenne xəntəndeni, alogo en xa sa a kolon e kii naxan yi.” ³⁷A xəli yi Baranabasi ma, Yoni Maraka xa siga e fəxə ra, ³⁸koni Pöli yi a miri, a na mi daxa, amasotə a xete nən e fəxə ra Panfiliya yi benun e xa yelin e wanla ra. ³⁹E yi e bode matandi han, e fata. Baranabasi yi Yoni Maraka tongo, e so kunkin kui, siga Sipiri bəxəni fəxə igen tagi.

⁴⁰Koni Pöli tan yi Silasi tongo e yi siga, dənkeleya muxune yelin xanbini e luyə Marigina hinantenyaa bun.

⁴¹A yi dangu Siriya nun Silisi yamanane yi, a dənkeleya yamane sənbe so.

16

Timote yi siga Pöli nun Silasi fəxə ra

¹Pöli yi siga Deribe nun Lisitire yi. Dənkeleya muxuna nde yi na, a xili Timote. Yahudiyān nan yi a nga ra e nun dənkeleya muxuna. Koni Gireki kaan nan yi a fafe ra. ²Dənkeleya muxun naxanye yi dəxi Lisitire taan nun Ikoniyon taani, ne birin yi a xili fajin falama. ³A xənla yi Pöli suxu, a xa siga a ra a fəxə ra. Nayi, a yi a rabanxulan Yahudiyane fe ra naxanye yi na yamanani, bayo e birin yi a kolon a Gireki kaan nan yi a fafe ra. ⁴E dangu taan naxanye birin yi, xerane nun fonne lanxi sariyan naxan ma Yerusalən taani, e yi na fala na kaane xa, alogo e xa a suxu. ⁵Awa, dənkeleya yamane yi sənben sotə dənkeleyani. Ləxə yo ləxə, muxune yi xun masama nən.

Pöli yi fe toon ti alo xiyena

⁶Alaa Nii Sarijanxin mi yi tinxi e Alaa falan nali Asi yamanani. Nayi, e yi siga Firigi nun Galati

yamanane yi. ⁷E Misi yamanan li waxatin naxan yi, e yi kata siga feen na Bitini yamanani, koni Yesu a Nii Sarijanxin mi tin e xa.

⁸Nayi, e dangu Misi yamanani, siga Tirowasi taani. ⁹Kəeen na, Pöli yi fe toon ti alo xiyena, a yi Masedoniya kaana nde to tixi, naxan yi a mafanma, a naxa, “Fa Masedoniya yamanani, i fa nxu mali!”

¹⁰Na fe toon danguxina, nxu* yi kata siga feen na Masedoniya yamanani mafuren, amasotə nxu yi laxi a ra a Ala nan nxu xilixi Yesu a fe Xibaru Fajin nalideni e ma.

Lidi tubi fena Filipi taani

¹¹Awa, nxu yi so kunkin kui Tirowasi taani, nxu siga nxu tinxinni Samatirosi bəxəni fəxə igen tagi. Na xətən bode, nxu siga Neyapoli taani. ¹²Nxu yi keli na yi, nxu siga Filipi taani, na rabilinna taa singena Masedoniya bəxəni Romi kaane yi dəxi dənaxan yi. Nxu yi xi dando ti na taani.

¹³Matabu Ləxəni, nxu yi mini na taan so dəen na, nxu siga ba dəen na. Nxu yengi yi a ma, a nxu yi Yahudiyane salidena nde toə mənni. Naxanla naxanye yi malanxi na yi, nxu yi dəxə ne fəma, nxu falan ti ne xa. ¹⁴Na jaxanle ye, keden yi na naxan yi xili Lidi, na yi kelixi Tiyatire taan nin. Dugi mamiloxi yulan nan yi a ra. A yi gaxu Ala yee ra. A yi a tuli mati. Marigin yi a bəjən nabi alogo Pöli yi naxan falama a xa na suxu. ¹⁵E nun a kon kaane birin yi rafu igeni e tubi xinla ma. Na xanbi ra, a yi nxu mafan, a naxa, “Xa ε laxi a ra, a n dənkeleyaxi Marigin ma, ε fa yigiya n ma banxini.” A yi nxu karahan, a nxu xa so a banxini.

Pöli nun Silasi kasoon na

¹⁶Ləxəna nde, nxu yi sigama salideni, nxu lan konyi sungutunna nde ra, yinnan yi naxan fəxə ra

* **16:10:** Fəlo be ma, Kitabun yireni ito sebə muxun luma a fale fa fala “Nxu” naxan bunna nən Luka fan yi Pöli fəxə ra sigatiini itoe yi.

alo ninginangana, a yi fe famatone falama naxan baraka yi. A yi gbeti gbeen nan sotoma na xon so a kanne yii. ¹⁷ A yi bira nxu nun Pɔli foxo ra, yinnana a rasoxoma, a falan ti a xon, a naxa, “Kore Xonna Alaa walikeen nan itoe ra! E kisi feen kiraan nan yitama e ra!” ¹⁸ A yi lu na lige xii wuyaxi han a yi gba Pɔli ra. Donxen na, a yi a yee rafindi a ma, a yi falan ti yinnan xa, a naxa, “N bata i yamari Yesu Alaa Muxu Sugandixin xinli, xete sungutunni ito foxo ra!” Yinnan yi xete a foxo ra na waxatin yeteni!

¹⁹ Awa, a kanne a kolon waxatin naxan yi, a e mi fa gbeti sotoma a ra sonon, e Pɔli nun Silasi suxu, e yi e bubu, e siga e ra kuntigine fema lxo tideni. ²⁰ E siga e ra kitisane yetagi. E yi a fala e xa, e naxa, “Yahudiyin nan xemene itoe ra, e en ma taan basanna kati!” ²¹ E yamaan xaranma namunna naxanye ma, en tan Romi kaane mi daxa en xa tin ne ma en yi e liga.” ²² Ganla yi keli e xili ma, kitisane yi Pɔli nun Silasi a domane ba e ma, e yi yamarin fi, a e xa e bulan. ²³ E to e bulan kati, e yi e raso kaso banxini, e yi a fala kaso kantanna xa, a a xa e mara ki faji! ²⁴ Kaso kantanna yamarin soto waxatin naxan yi, a yi sa e sa kutun na kaso banxin tagi konkoni.

²⁵ Koe tagini, Pɔli nun Silasi yi Ala maxandima, e betin bama Ala xa, kasorasaan bonne yi tuli matixi e ra. ²⁶ Sanja ma kedenni, boxon yi xuruxurun gbeen ti, han kaso banxin yi xuruxurun han! Banxin kaso yirene deene birin yi rabi, yobnoxonne yi ba kasorasane birin ma. ²⁷ Kaso kantanna xulun waxatin naxan yi, a deene rabixin to, a yi a silanfanna botinje ayi,† alogo a xa a yete faxa, bayo a yengi yi a ma, a kasorasane bata e gi. ²⁸ Koni Pɔli yi sonxo, a naxa, “I nama i yete maxolo! Nxu birin be!”

²⁹ Nayi, kaso kantanna yi lenpun maxili, a so kaso banxini mafuren, a xuruxurunma, a yi a bira Pɔli nun Silasi bun ma. ³⁰ Na xanbi ra, a yi e ramini, a yi e maxodin, a naxa, “N nanfe lige, n kisi?” ³¹ E yi a yabi, e naxa, “Denkeleya Marigi Yesu ma, i yi kisi, e nun i ya denbayana.” ³² E yi Marigina falan kawandin ba e nun a denbayaan birin xa. ³³ Na keen yeteen na, kaso kantanna yi e tongo, a e maxolodene de fitan. E nun a muxune birin yi rafu igeni e tubi xinla ma mafuren! ³⁴ A siga Pɔli nun Silasi ra a banxini, a donseen so e yii. E nun a denbayaan birin yi sewa amasoto e bata denkeleya Ala ma.

³⁵ Kuye yibaxina, kitisane yi doma kanne rasiga kaso kantanna ma, e naxa, “Na xemene bejin.” ³⁶ Nayi, kaso kantanna yi a fala Pɔli xa, a naxa, “Kitisane bata yamarin fi, a n xa i tan nun Silasi bejin, e siga boje xunbenli.” ³⁷ Koni Pɔli yi a fala doma kanne xa, a naxa, “E bata nxu tan Romi dugurenne bonbo kenenna ma, e mi sa nxu makitixi nen, e yi nxu sa kasoon na. Koni iki, e fa waxi nxu bejin feen nin wundoni ba? Na mi lanje mum! Fo e yeteen xa fa be, e fa nxu bejin.”

³⁸ Doma kanne yi sa falani ito ti kitisane xa. E a me waxatin naxan yi, a Romi dugurenna nan Pɔli nun Silasi ra, e gaxu kati! ³⁹ Nanara, e yi Pɔli nun Silasi mafan. Na xanbi ra, e yi e ramini kasoon na, e yi e mafan, a e xa keli na taani. ⁴⁰ Pɔli nun Silasi to mini kasoon na, e yi siga Lidi a banxini, e sa e ngaxakedenne li na, e yi ne ralimaniya, e siga.

17

Pɔli a kontafinle Tesaloniki taan nun Beere taani

† 16:27: Silanfanna: Sofane yengeso degemana.

¹ E yi dangu Anfipoli nun Apoloni taane yi, e fa Tesaloniki taani, Yahudiyane salide banxina nde yi denaxan yi. ² Pöli yi so e salide banxini alo a yi darixi a ra kii naxan yi. A yi xunsagi saxan ti na, Yahudiyane nun Pöli yi Kitabuna fe falama Matabu Loxone yi. ³ A yi a yeba e xa, a a yita e ra fa fala a Alaa Muxu Sugandixin yi daxa a tɔɔ, a yi keli sayani. A yi a fala e xa, a naxa, “N Yesu naxan ma fe kawandi bama ε xa, Alaa Muxu Sugandixin nan na ra.” ⁴ Yahudiyana ndee yi la a ra, e yi sa Pöli nun Silasi fari. Girēki kaan naxanye yi gaxuxi Ala yeε ra, ne wuyaxi yi na liga e nun jaxalan xili kan wuyaxi.

⁵ Koni xoxolonyaani yi keli Yahudiyane ra, e fuyantenna ndee malan lɔxɔ tideni a e xa yamaan nadin, taan birin yi maxa. E siga Yason ma banxini Pöli nun Silasi fendeni alogo e xa sa e ti yamaan yetagi. ⁶ Koni e to mi e to, e yi Yason nun denkeleya muxuna ndee bubu, e siga e ra taan kitisane fema. E sɔnxɔ sɔnxɔ, e naxa, “Muxuni itoe dunuɲa birin yifuma, iki e bata fa be, ⁷ Yason yi e yigiya a banxini. Muxuni itoe birin tondixi Romi Manga Gbeena sariyan suxe, amasɔɔ e a falama a manga gbete na naxan xili Yesu.” ⁸ Na falane yi taan kitisane nun yamaan nakɔntɔfili, ⁹ e mi Yason nun bodene beɲin fɔ e to e xunba gbetin fi.

E siga Beere taani

¹⁰ Kɔe to so, denkeleya muxune yi Pöli nun Silasi rasiga Beere yi. E na li waxatin naxan yi, e siga Yahudiyane salide banxini. ¹¹ Beere kaane yugon yi fan

Tesaloniki kaane xa, bayo Alaa falan nasuxun kunfan yi ne yi. Lɔxɔ yo lɔxɔ e yi Kitabun fεsεfεsεma nen alogo e xa Pöli a falane jɔndin kolon. ¹² Yahudiya wuyaxi yi denkeleya e ye, e nun Girēki jaxalan xili kan wuyaxi nun Girēki xεmε wuyaxi. ¹³ Koni Yahudiyani naxanye yi Tesaloniki taani, ne to a me a Pöli Alaa falan nalima Beere taani, e fan yi fa na yi, e yamaan nadin, a yi maxa. ¹⁴ Mafuren denkeleya muxune yi Pöli rasiga fɔxɔ igen binni, koni Silasi nun Timote yi lu Beere taani. ¹⁵ Muxun naxanye sa Pöli mati, ne yi siga a ra han Atena taani. Na xanbi ra, e mɔn yi xεte Beere taani Pöli a jungu xuiin na, a Silasi nun Timote xa fa a fema sinma.

Pöli Atena taani

¹⁶ Pöli yi e legedenma waxatin naxan yi Atena taani, a niin yi rajaxu a ma, bayo a bata yi a to, a suxure yiren nan yi na taan na. ¹⁷ Nanara, e nun Yahudiyane yi batuma feene ma salide banxini e nun Girēkin naxanye yi gaxuma Ala yeε ra, e nun a yi naralanma muxun naxanye ra lɔxɔ tideni lɔxɔ yo lɔxɔ. ¹⁸ Lɔnnilana ndee yi na yi, e yi xili Epikuri muxune nun Sitoyisi muxune, ne yi falan ti fɔlɔ a xa.* Nde yi lu e bode maxɔdinɲε e naxa, “Fala tiini ito waxi nanse fala fe yi?” Bonne naxa, “A ligaxi alo a ala xɔɲεne nan ma fe ralima.” Amasɔɔ Pöli yi Yesu a fe xibarun kawandin bama e nun a keli fena sayani. ¹⁹ Nayi, e yi Pöli tongo, e siga a ra Areyopagi malan yireni, e yi a fala a xa, e naxa, “Nxu wama a kolon feni nanse xaran neneni ito ra i naxan ma fe falama? ²⁰ Amasɔɔ nxu fe nenene nan mema, nxu waxi e bunna kolon feni.” ²¹ Atena

* **17:18:** Mɔn kaana ndee yi findixi xili kanne ra e miriya tilinxine fe ra lan dunuɲa keɲaan fεsεfεsεn ma. E mi yi dina yi. E fe fεsεfεsεne nan yi findixi e gbee dinan na. Epikuri muxune yi biraxi muxuna nde a xaranna fɔxɔ ra naxan xili Epikuri. E yi laxi a ra a dunuɲa feene mi ragidixi fɔ xunna ayi gbansan nan muxun malima e xa e masiga tɔɔyaan na. Sitoyisi muxune yi biraxi muxu gbete a xaranna fɔxɔ ra naxan xili Senoni. E yi waxi dunuɲa gelene kolon feni alogo e xa e suxu ki fani.

kaane nun xɔɲɛn naxanye yi e ye, ne yi e waxatin birin nadanguma fala nɛnɛne nan tun namɛdeyi.

22 Pɔli yi ti yamaan tagi Areyopagi fala tideni, a naxa, “Atena kaane, n bata a to a ε dinaxi feen birin yi. 23 Amasɔtɔ n yi ε taani sigama waxatin naxan yi, n yi ε batu seene toma. N mɔn bata saraxa gandena nde fan to, a sɛbɛxi dɛnaxan ma fa fala, ‘En mi ala naxan kolon.’ Awa, ε naxan batuma ε mi a kolon n faxi na nan ma fe ralideyi ε ma. 24 Ala naxan dunuɲa nun a yi seene birin daxi, na naɲ kore xɔnna nun bɔxɔ xɔnna Marigin na. Na mi dɔxɔma seene batu banxine kui muxune naxanye tixi. 25 A mako mi muxun yii fɔxɔn ma. Amasɔtɔ a tan nan siimayaan fima yamaan ma, e nun niiraxinla nun seen birin. 26 A siyane birin da nɛn mini muxu kedenni. A yi e dɔxɔ dunuɲa yiren birin yi. A yetɛɛn yi e gbee waxatine nun e dɔxɔdene danne ragidi. 27 Ala na ligaxi nɛn alogo muxune xa a fen, e yi kata a kolon feen na, xa e nɔɛ. Anu, a mi makuya en sese ra. 28 Amasɔtɔ, ε gbee fala ɲaxumɛ tiina ndee a falama, e naxa, ‘En dunuɲa yi gidin ligama a tan nin, en na en masigama a tan nin, en luma dunuɲa yi a tan nin.’ E mɔn naxa, ‘Ala bɔnsɔnna nan en fan na.’ 29 Xa Ala bɔnsɔnna nan en tan na, en nama en miri, a Ala maliga xɛmaan na hanma gbetina hanma gɛmɛ sawuran naxan nafalaxi adamane kɔtɛne nun miriyane xɔn. 30 Ala mi na fe kolontareya waxatine yatɛxi, koni iki, a muxun birin xilima yiren birin yi, a e xa e keɲaan maxɛtɛ. 31 Amasɔtɔ a bata lɔxɔ keden nagidi a dunuɲa birin kitin bolonma naxan yi tinxinni a muxu yɛbaxin xɔn. A bata na kanna mataxamaseri muxun birin xa, a to a rakeli sayani.”

32 E to Pɔli xuiɲ mɛ a muxune kelima sayani, nde yi a magele, koni bonne naxa, “Nxu mɔn waxi i

ya falan name feni waxati gbɛtɛ.”

33 Nanara, Pɔli yi keli e tagi.

34 Koni muxuna ndee yi sa a fari, e denkeleya alo Denisi Areyopagi muxuna nde, e nun ɲaxanla nde naxan yi xili Damarisi e nun ndee gbɛtɛye.

18

Pɔli yi siga Kɔrɛnti taani

1 Na xanbi ra, Pɔli yi keli Atena taani, a siga Kɔrɛnti taani. 2 A Yahudiyana nde li na, naxan yi xili Akila Pontu kaana. E nun a ɲaxanla Pirisila yi baxi fade nɛn sa keli Itali yamanani. Amasɔtɔ Manga Kilɔdi bata yi a yamari a Yahudiyane birin xa keli Romi taani. Pɔli yi kafu e ma, 3 bayo e birin yi fatan wali siya kedenni ito ra, kidi dɛgɛna bubun na. A yi lu e fema walideni. 4 Matabu Lɔxɔn birin, a yi falan tima nɛn Yahudiyane salide banxini, a yi kata Yahudiyane nun Girekine masɔtɔdeni. 5 Silasi nun Timote na li waxatin naxan yi keli Masedoniya yi, Pɔli yi lu kawandin bɛ waxatin birin. A sereyaan ba Yahudiyane xa, a Yesu nan Alaa Muxu Sugandixin na. 6 Koni Yahudiyane to a matandi, e a rayelefu, a yi a domani kunkun taxamasenna ra, a yi a fala e xa, a naxa, “Xa ε halagi, ε yetɛɛn nan funfu na ra. Na goronna mi fa n tan xun ma. Iki n sigama siya gbɛtɛne nan fema.” 7 Awa, a yi keli na, a siga, a sa so muxuna nde a banxini naxan yi xili Titi-Yusutu. Ala yɛɛragaxu muxun nan yi na ra. A banxin yi salide banxin dɛxɔn ma. 8 Salide banxin kuntigin naxan yi xili Kirisipu, na nun a denbayaan birin yi denkeleya Marigin ma. Kɔrɛnti kaa wuyaxi yi a falan mɛ, e denkeleya, e rafu igeni e tubi xinla ma.

9 Lɔxɔna nde, Pɔli yi fe toon ti kɔɛɛn na alo xiyena. Marigin yi a

fala a xa, a naxa, “I nama gaxu, koni falan ti! I nama i dundu!¹⁰ Amasotō n na i fəxə ra. Muxu yo yii mi i liye, a fe naxin naba i ra, bayo n ma muxu wuyaxi taani ito yi!”¹¹ Nanara, Pōli yi lu na yi naxan keden kike sennin, a yamaan xaran Alaa falan ma.

¹² Galiyon yi Akaya yamana kanna ra waxatin naxan yi, Yahudiyane birin yi e malan Pōli xili ma, e siga a ra kiti sadeni.¹³ E yi a kansun, e naxa, “Xəməni ito yamaan mabandunma Ala batu kiina nde nin naxan mi daxa sariyani.”

¹⁴ Benun Pōli xa falan ti, Galiyon yi a fala Yahudiyane xa, a naxa, “Xa e tan Yahudiyane yi e mawugama tinxintareyana fe yi nun hanma gbalona nde, a yi lan nun nayi n xa n tuli mati e falan na.¹⁵ Koni e to e bode matandima e falane yi, e nun xinle nun e gbee sariyane, na e tan nan ma. N tan mi waxi findi feñi na feen kitisaan na.”¹⁶ A yi e kedi kiti sadeni.¹⁷ Awa, e birin yi salide banxin kuntigi Sosaten suxu, e yi a mabənbə kitisa banxin yetagi. Koni Galiyon ma fe mi taran na yi hali!

E xete Antiyōki taani

¹⁸ Pōli yi soge wuyaxi ti a ngaxakedenne fəma Kərənti taani. Na xanbi ra, a yi keli e fəma. E nun Pirisila nun Akila yi so kunkin kui siga Siriya yamanani. Koni a bata yi a xunna bi Sankire taani a de tiina nde a fe ra.¹⁹ E to sa Efesi li, Pōli yi Pirisila nun Akila lu na yi. Koni Pōli yeteñi yi siga Yahudiyane salide banxini, e falan ti e bode tagi.²⁰ E yi a mafan, a a xa bu e fəma, koni a mi tin.²¹ A yi sigama waxatin naxan yi, a yi a fala e xa, a naxa, “Xa Ala tin, n man fama nən e fəma.” A yi dəxə kunkin kui, a siga Efesi taani.

²² A Sesariya taan li waxatin naxan yi, a yi siga Yerusalən taani, a sa na denkeleya yamaan xəntən. Na xanbi ra, a yi siga Antiyōki

taani.²³ A yi waxatidi ti, a yi siga. A yi a masiga ti Galati yamanan nun Firigi yamanan birin yi, a yi Yesu fəxərabirane kawandi, e senben soto.

Apolosi Efesi nun Kərənti yi

²⁴ Na waxatini, Yahudiyana nde yi siga Efesi taani, a xili Apolosi naxan bari Alesandire taani. A yi falan kolon kati, a yi Kitabun kolon ki fajni.²⁵ A yi xaranxi Marigina Kirana fe ma. A yi Yesu a fe xaranna tima a səbēen nun tinxinna nin. Koni a yi Yoni a xaranna nan gbansan kolon marafu feen na igeni.²⁶ A yi falan ti fələ xaxili ragidini Yahudiyane salide banxini. Pirisila nun Akila a xuiin me waxatin naxan yi, e yi a tongo, e yi Alaa Kirana fe yeəba a xa a kiin yeteni.²⁷ Siga xənlə bata yi Apolosi suxu Akaya yamanani. Nanara, denkeleya muxun naxanye yi Efesi taani, ne yi a mali, e kedin səbē Yesu fəxərabirane ma Akaya yi, a e xa a yisuxu na yi. A na li waxatin naxan yi, naxanye yi denkeleyaxi Ala hinanna barakani, a yi ne mali kati!²⁸ Amasotə a yi Yahudiyane falan matandima senbeni kenenni, a yi a yita Kitabun kui, a Yesu nan Alaa Muxu Sugandixin na.

19

Pōli yi siga Efesi taani

¹ Apolosi yi Kərənti taani waxatin naxan yi, Pōli yi geya yamanani siga, a yi fa Efesi taani. A yi Yesu fəxərabirana ndee li na yi.² A yi e maxədin, a naxa, “E denkeleya waxatin naxan yi, e yi Alaa Nii Sarijanxin soto ba?” E yi a yabi, e naxa, “Nxu munma sa Alaa Nii Sarijanxina fe me nən.”³ Pōli yi e maxədin, a naxa, “E rafuxi igeni xaranna mundun xəntən?” E yi a yabi, e naxa, “Yoni gbee marafuun xaranna.”⁴ Pōli yi a fala e xa, a naxa, “Yoni yi muxune rafuma igen nin alogo e xa e kejaan

maxete. A yi a falama yamaan xa nen, a e xa denkeleya na kanna ma naxan fama a tan xanbi ra. Na nan Yesu ra.”

⁵ E na me waxatin naxan yi, e rafu igeni Marigi Yesu xinli. ⁶ Pöli yi a yiin sa e ma, Alaa Nii Sariñanxin yi godo e ma, e yi falan ti xui gbetene yi, e yi nabiya falane ti. ⁷ E tan naxanye birin yi na, muxu fu nun firin jaxondon.

⁸ Pöli yi siga Yahudiyane salide banxini, a falan ti yamaan xa xaxili ragidini kike saxon. A yi kata a xa e mabandun Alaa Mangayaan ma. ⁹ Koni ndee yi tengbesen, e mi tin denkeleye, e yi lu Yesu a Kirana fe yibeseyama yetagi. Nanara, Pöli yi a masiga e ra, a Yesu foxorabirane xali e danna. E yi lu falan tiye laxo yo laxo Tiranusi a xarande banxini. ¹⁰ Na yi lu lige han jee firin. Nanara, muxun naxanye birin yi daxi Asi yamanani, Yahudiyane nun Girekine, ne birin yi Marigina falan me.

Sebaa dii xeme ne fe

¹¹ Ala yi kabanako fe gbeene liga Pöli xon ma. ¹² Nanara, dugi dungin nun wali domain naxanye bata yi din a fatin na, e yi ne tongoma nen, e yi e sa furemane fatin ma. E yi kendeya, yinnane fan yi xete e foxo ra. ¹³ Yahudiyane naxanye yi sigama yirene yi yinnane kedidene, ne fan yi kata Marigi Yesu xinla rawalidene e yinnan jaxine kedi. E yi a falama yinnane xa nen, e naxa, “N bata e yamari Yesu xinli, Pöli naxan ma fe kawandi bama, e xete muxuni ito foxo ra!” ¹⁴ Yahudiyane saraxarali kuntigina nde Sebaa dii xeme soloferene yi na nan ligama.

¹⁵ Koni laxona nde yinnan yi e yabi, a naxa, “N Yesu kolon, n Pöli fan ma fe kolon, koni nde e tan na?” ¹⁶ Yinnan yi xemen naxan foxo ra, na yi dutun e ma senben na, han a yi e birin no. A yi e mabonbo han e ragenle yi e gi, e maxoloxin

yi mini banxini. ¹⁷ Yahudiyane nun Girekin naxanye yi daxi Efesi taani, ne to ito me, e birin yi gaxu kati! Marigi Yesu xinli binya han! ¹⁸ Muxun naxanye denkeleya, na wuyaxi yi fa, e yi e ti e fe jaxine ra kenenna ma. ¹⁹ Naxanye yi woyimeyaan ligama, ne yi e kedine malan, e fa e ra, e yi e gan birin yetagi. E yi kedine saren yate, a birin malanxina, gbeti gbanan wuli tonge suulun. ²⁰ Alaa falan yi xuyama ayi na kii nin, Marigin senben barakani.

Sonxo sonxo naxan te Efesi taani

²¹ Na feene danguxina, Pöli yi a miri, a xa siga Masedoniya nun Akaya yamanani, siga han Yerusalen taani. A yi a fala, a naxa, “N na siga na waxatin naxan yi, fo n xa sa Romi fan to.” ²² Nanara, a yi a mali muxu firin nasiga Masedoniya yamanani, Timote nun Erasite. A tan yi lu Asi yamanani ndedi.

²³ Na waxatini, sonxo gbeen yi te Efesi taani masoto Yesu a Kirana fe ma. ²⁴ Xabuna nde yi na, a xili Demetiri. A tan nan yi e gbee ala jaxalanmana nde Aritemi batu banxin sawura xunxurine rafalama gbeti bonboxin na. Na yi ton gbeen nan sotoma a tan nun a walike bodene xa. ²⁵ Nanara, a yi a walike bodene birin xili, e nun naxanye yi na wali sifan ligama, a yi a fala e xa, a naxa, “N fafane, e a kolon en nafunla sotoma wanli ito nin. ²⁶ Pöli ito feen naxan ligama, e bata na me, e yi a to. A naxa, a muxune suxuren naxanye rafalama e ala ra, Ala mi ne ra mume! A bata muxu wuyaxi mayenden, a yi e maxete Efesi taani be e nun fayida Asi yamanan birin. ²⁷ Fe xodexen nan na ra. En ma wanli ito fama xili jaxin sotodeni nen! En ma ala Aritemi batu banxin fan yi xunna kala. Aritemi naxan batuma Asi

yamanan nun dunuḡa yiren birin yi, na binyen bama a ma nɛn.”

²⁸ Yamaan falani itoe mɛ waxatin naxan yi, e bɔɲɛn yi te, e sɔnxɔ sɔnxɔ, e naxa, “Efesi kaane gbee ala Aritemi gbo!” ²⁹ Sɔnxɔ sɔnxɔn yi te taan yiren birin yi. Yamaan yi Pɔli sigati bodene suxu, Gayi nun Arisitaraki, Masedoniya kaane. E birin gimatɔɔn yi siga ne ra yamaan malandeni. ³⁰ A xɔnla yi Pɔli suxu, a xa siga yamaan yetagi koni Yesu fɔxɔrabirane mi tin a siga. ³¹ Yamanan muxu gbeena ndee naxanye yi Pɔli xɔyine ra, na ndee yi xɛraan nasiga a ma, e yi a mafan a nama so yamaan ye. ³² Malanden tan yi basanxi han! Ndee yi sɔnxɔma fena nde ra, bonne yi sɔnxɔma fe gbɛtɛ ra, amasɔtɔ e yi malanxi na feen naxanye ma, a wuyaxi mi yi sa ne kolon nɛn. ³³ Yahudiyane yi muxuna nde radinma yeɛn na alogo a xa falan ti naxan yi xili Alesandire. Muxuna ndee yi a yeɓama a xa naxan ligaxi, nayi, a yi yamaan masabari a yiin na alogo a xa falan ti. ³⁴ Koni e a kolon waxatin naxan yi, a Yahudiya nan yi a ra, e birin yi sɔnxɔ e bode xɔn ma han waxati xunkuye, e naxa, “Efesi kaane gbee ala Aritemi gbo!”

³⁵ Dɔnxɛn na, taan seɓeli tiin yi yamaan masabari, a naxa, “Efesi kaane, dunuḡa muxune birin a kolon, a Efesi taan nan Aritemi batu banxin kantanma e nun a sawuran naxan godo keli kore!” ³⁶ Muxu yo mi nɔɛ feni itoe matandɛ. Nanara, ɛ lan nɛn ɛ yi ɛ sabari. ɛ nama fefe liga a wolonni. ³⁷ ɛ bata fa muxuni itoe ra be koni e mi se muḡaxi alane batu banxine yi, e mi en ma suxuren ḡaxalanmaan nayelexuxi hali! ³⁸ Xa mawugana nde Demetiri nun a walikɛɛn bodene kui lan muxu yo

ma, kiti banxine nun kitisane na. E xa sa e mawuga mɛnni. ³⁹ Xa ɛ mɔn wama fe gbɛtɛ xɔn ma fɔ ɛ xa a fala taan dugurenne malanni. ⁴⁰ E nama sa en kansun murutɛ feen na to sɔnxɔ sɔnxɔna fe ra. Bayo en mi nɔɛ dentɛgɛ yo se malanni ito ti xunna ma.” A yelixini ito fale, a yamaan nasiga.

20

Pɔli Masedoniya nun Akaya yi

¹ Sɔnxɔ sɔnxɔn baxina a ra, Pɔli yi Yesu fɔxɔrabirane malan. A yi e ralimaniya, a yi a ḡungu e ma. Na xanbi ra, a siga Masedoniya yamanani. ² A dangu na yamanan birin yi, a yamaan nalimaniya fala wuyaxi ra. Na danguxina, a siga Girɛki yamanani, ³ a kike saxan ti na yi. A yi waxi siga feni Siriya yamanani kunkin kui, koni a to a kolon a Yahudiyane bata yanfan so a ma, a yi a miri, a xa xɛtɛ Masedoniya kiraan xɔn ma. ⁴ Pirusi a dii xɛmɛn Soperi Beere kaan yi siga a matideni, e nun Arisitaraki nun Sekundu Tesaloniki kaane nun Gayi Deribe kaan nun Timɔte e nun Tikiko nun Tirofime naxanye kelixi Asi yamanani. ⁵ Ne yi siga yeɛn na, e sa nxu legeden Tirowasi taani. ⁶ Buru Tetaren Sanla* danguxina, nxu yi dɔxɔ kunkin kui keli Filipi taani. Xii suulun danguxina, nxu yi sa bonne li Tirowasi taani, nxu yi lɔxɔ xun keden ti na yi.

Pɔli Eyutiki rakeli fena sayani

⁷ Simitin ḡinbanna ra, nxu yi malanxi buruni gira feen na nxu bode xɔn ma.† Pɔli yi falan ti yamaan xa, a lu falan tiye han kɔɛ tagini amasɔtɔ a yi sigama nɛn na xɔtɔn bode. ⁸ Nxu yi malanxi kore banxin naxan kɔɛ ra, lenpu wuyaxi yi mɛnni. ⁹ Banxulanna nde yi na

* **20:6:** Buru Tetaren Sanla: Yahudiyane yi burun donma xii solofere leɓen mi saxi naxan yi sanli ito yi. E sarḡan kiina nde nan yi a ra. A mato Xɔɔyaan 12.15 kui. † **20:7:** Yanyina nde, feni ito findixi Marigina ximenna nan na.

yi a xili Eyutiki, na yi d̄axi kore banxin foye soden nan na. P̄oli to yi falan xunkuyama ayi, na banxulanna yi xi han! Xix̄onla yi gbo ayi han, a yi bira keli kore banxin saxandeni. E yi sa a faxaxin li. ¹⁰ Awa, P̄oli yi godo, a yi a felen a xun ma mafuren, a yi a tongo, a naxa, “E nama xamin, a niin m̄on a yi.” ¹¹ Na xanbi ra, P̄oli m̄on yi te sangansoon k̄e ra. A yi buruni gira, a yi a don. P̄oli yi falan ti e xa han x̄ot̄onni, na xanbi ra a yi siga. ¹² E siga banxulanna k̄enden na, na yi e ralimaniya ki faji.

P̄oli nungu fena Efesi kaane ma

¹³ Nxu yi siga P̄oli yee ra kunkin kui Asosi taani, nxu yi P̄oli tongoma kunkin kui denaxan yi. Amas̄ot̄o, a yi sigama a sanna nan ma. ¹⁴ A to nxu li Asosi taani, nxu yi a tongo kunkin kui, nxu yi siga taana nde yi, naxan yi xili Mitilene. ¹⁵ Na x̄ot̄on bode, nxu yi keli na yi, siga igen xun ma han Kiyi taani. A soqe firindeni, nxu yi fa Samosi yi, a soqe saxandena, nxu sa Miletli li. ¹⁶ P̄oli yi a ragidi, a xa dangu Efesi taan d̄ex̄on kunkin kui amas̄ot̄o a mi yi waxi ti feni, alogo a nama bu Asi yamanani. A yi mafuraxi alogo Se Xaba Singen Sanla xa a li Yerusalen taani, xa na lanje.

P̄oli a nungu xuina

¹⁷ P̄oli yi xeraan nasiga Efesi taani keli Miletli yi, a denkeleya yamaan fonne xa fa. ¹⁸ E to fa, a yi a fala e xa, a naxa, “Xabu n faan soqe singena Asi yamanani e tagi, e n kewanle kolon. ¹⁹ N bata wali Marigin xa yete magodon nun yee geni. N m̄on yi t̄roma Yahudiyane yanfantenyaan bun. ²⁰ E a kolon a n mi e munanfan fe yo luxunxi e ma. N bata xaranna ti e xa yamani e nun e banxine yi. ²¹ N bata a rali Yahudiyane nun Girekine birin ma a e xa e k̄epaan maxete, e tubi Ala ma, e denkeleya en Marigi Yesu ma.”

²² “Nba, Alaa Niin nan sigama n na Yerusalen taani iki. Feen naxanye sa ligama n na na yi, n mi ne kolon. ²³ N naxan tun kolon f̄o n n̄ema danguma taa yo taa, Alaa Nii Sarijanxina n nakolonma a kasorasaan nun t̄ro wuyaxi n mam̄een yee na. ²⁴ Koni n mi n niin yatexi sese ra f̄o n bata kiraan naxan de suxu, n xa na rakamali. Marigi Yesu wanla naxan soxi n yii, n xa na rajan. Na ni ito ra, a n xa Alaa hinanna fe Xibaru Fajin seren ba.”

²⁵ “Iki n na a kolon, fa fala n bata sigan ti e tan naxanye birin tagi, n yi Alaa Mangayaan kawandin ba e xa, e tan sese mi fa n toma s̄on̄on. ²⁶ Nanara, n na a falama e xa to yeteni, xa e tan nde yo halagi, na goronna mi fa n tan xun ma. ²⁷ Amas̄ot̄o n bata Ala sagoon birin nali e ma, a sese mi fa luxi. ²⁸ E j̄ox̄o lu e yete x̄on e nun Alaa Nii Sarijanxina e findixi yamaan naxan birin masuxu muxuye ra. E Alaa yamaan masuxu alo xuruse rabaan nun a kuruna bayo a bata a sara a yete wunla ra. ²⁹ Amas̄ot̄o n na kolon, n na keli e tagi waxatin naxan yi, muxu j̄axine fama nen sodeni e tagi, e kata e yamaan kaladeni alo kankone xuruse kurun tagi. ³⁰ Muxuna ndee kelima nen e tagi, e yi fala tinxintarene ti alogo Yesu f̄ox̄rabirane xa bira e f̄ox̄o ra. ³¹ Nanara, e lu e yee ra yi! N na e keden kedenna birin nakolonxi feen naxanye ma j̄ee saxan k̄een nun yanyina yee geni, e nama j̄inan ne x̄on!”

³² “Awa, iki n bata e taxu Ala ra e nun a hinan falan naxan n̄e senben fiye e ma, a yi na k̄een fi e ma naxan maraxi muxu sarijanxine birin xa. ³³ N mi kunfahi muxu yo a gbeti x̄on, hanma x̄emana, hanma dugine. ³⁴ E yetena a kolon, n yeten yii f̄ox̄one nan nxu nun n lanfane makone fanxi. ³⁵ A lan en xa fangatarene mali kii naxan yi, n bata na birin yita e ra wali x̄o d̄exe sifani ito x̄on ma. Marigi Yesu falan

naxan ti, ε xaxili lu ne xɔn ma. A naxa, ‘Naxan seen fima, na barayin gbo dangu a sɔtɔ muxun na.’ ”

³⁶ Pɔli to yelin falan tiye e xa, a yi a xinbi sin e fema, e birin yi Ala maxandi. ³⁷ E birin yi wuga, e yi e yiin nabilin Pɔli ma, e yi a sunbu. ³⁸ A to a fala e xa, a naxa, a e mi fa a toma sɔnɔn, na yi e sunu kati. E sa a mati han kunki deen na.

21

Pɔli siga fena Yerusalen taani

¹ Nxu fata xanbini, nxu yi nxu tinxin Kosi bɔxɔn na kunkin kui. Na xɔtɔn bode, nxu sa so Rɔde bɔxɔni, nxu yi keli menni nxu fa Patara taani. ² Nxu yi kunkina nde li mɛn naxan yi fɔxɔ igeni gidima siga Fenisa yamanan binni, nxu yi te na kui. ³ Nxu Sipiri bɔxɔn toxina, nxu yi dangu a ra, a lu kɔmɛn fɔxɔn binni. Nxu yi siga Siriya yamanan binni. Nxu sa Tire taan li, kunkin yi lanma a xa goronne ragodo denaxan yi. ⁴ Nxu yi Yesu fɔxɔrabirana ndee li mɛn. Nxu yi lɔxɔ xun keden ti ne fema. E yi a fala Pɔli xa Alaa Nii Sarijanxin senbeni, e naxa, a a nama siga Yerusalen taani. ⁵ Koni na xunsagin janxina, nxu yi keli, nxu siga. Yesu fɔxɔrabirane birin yi sa nxu mati, e nun e naxanle nun e diine han taan fari ma. Nxu yi nxu xinbi sin baan de, nxu yi Ala maxandi menni. ⁶ Na xanbi ra, nxu yi nxu jɔngu nxu bode ma, nxu so kunkin kui, e tan yi xete e konni.

⁷ Nxu yi sigama kunkin kui, keli Tire taani siga Pitolome taani, nxu yi denkeleya muxune xɔntɔn na yi, nxu ferijen e fema. ⁸ Na xɔtɔn bode nxu yi keli mɛn, nxu yi siga Sesariya taani. Nxu yi sa so Filipi Xibaru Fajɔ Raliin konni naxan yi na muxu sugandixi soloferene ye.* ⁹ Dii tɛmɛ fututare rasɔlɔnxi naanin yi Filipi yii, ne yi nabiya falane tima. ¹⁰ Nxu xi dando tixin na,

nabiin naxan yi xili Agabusi, na yi fa sa keli Yudaya yi. ¹¹ A yi fa nxu fema, a yi Pɔli a tagi xidin tongo, a yi a yete sanne nun a yiine xidi na ra, a naxa, “Alaa Nii Sarijanxin naxa, ‘Yahudiyane tagi xidini ito kannu xidima ikiini Yerusalen taani, e a so siya gbetene yii.’ ”

¹² Nxu na me waxatin naxan yi, nxu birin yi Pɔli mafan, a a nama siga Yerusalen taani. ¹³ Koni a yi nxu yabi, a naxa, “Nanfera ε wugama han ε n bɔjen kala? Amasɔtɔn yitɔnxi na a ra e xa n xidi Yerusalen taani, e yi n faxa Marigi Yesu xinla fe ra.” ¹⁴ A to mi tin nxɔ falan suxe, nxu mi kankan a ma, nxu yi a fala, nxu naxa, “Marigin sagoon xa liga.”

¹⁵ Na lɔxɔne to dangu, nxu yi nxu yitɔn, nxu yi siga Yerusalen taani. ¹⁶ Yesu fɔxɔrabirana ndee yi nxu mati keli Sesariya taani. E yi nxu xali Menason Sipiri kaan konni, nxu yi lan nxu xa yigiya denaxan yi. Yesu fɔxɔrabiran nan yi a ra xabu waxati xunkuye.

Pɔli yi Yaki xɔntɔn

¹⁷ Nxu Yerusalen taan li waxatin naxan yi, denkeleya muxune yi nxu yisuxu sewani. ¹⁸ Na xɔtɔn bode, nxu nun Pɔli yi siga Yaki xɔntɔndeni. Denkeleya yamaan fonne birin yi malanxi na yi. ¹⁹ Pɔli yi e xɔntɔn, a yi a wanla birin dentegen sa e xa Ala feen naxanye ligaxi siya gbetene tagi. ²⁰ E na me waxatin naxan yi, e birin yi Ala tantun. E a fala Pɔli xa, e naxa, “Nxu ngaxakedenna, a mato, Yahudiyani wuli wuyaxi bata denkeleya, e birin mon tunnafanxi Musaa sariyan suxudeni. ²¹ Anu, muxune ito nan falaxi e xa, e naxa, a Yahudiyani naxanye birin siya gbetene ye, a i ne xaranma e xa xete Musaa sariyan fɔxɔ ra, a e mon nama e diine banxulan, a e nama en ma namunne suxu. ²² En fa

* **21:8:** A mato Xerane 6.5 nun Xerane 8.5-40 kui.

nanfe ligan nayi? Amasoto sike yo mi na, e a mema nen, a i bata fa.²³ Nanara, nxu naxan falama i xa, i xa na liga. Awa, xemε naanin be naxanye bata e de ti Ala xa.²⁴ Siga e foxo ra, ε sa ε rasarijan ε bode xon ma. I mon xa e saren fi, alogo e xa e xunne bi. Nayi, birin a kolonma nen, a e feen naxanye falaxi i ya fe yi, a jondi mi e sese ra, koni a i fan yeteen Musaa sariyane suxi.²⁵ Koni siya gbeten naxanye tan bata denkeleya, nxu bata nxo miriyane sebe, nxu yi a rasiga ne ma. Nxu naxa, e xa e yete ratanga donseen donna ma naxan bata rali suxurene ma, e nun sube wunli donna nun suben yifaxi donna nun yanga suxuna.”†

²⁶ Na xaton bode, Pöli yi na xemene tongo e yi rasarijan e bode xon ma. Na xanbi ra, a so Ala Batu Banxini alogo a xa a fala e xa e sarijan laxonε rakamalima waxatin naxan yi, e yi saraxan ba e keden kedenna birin xa.

Pöli suxu fena Ala Batu Banxini

²⁷ Soge solofereden janmatona, Yahudiyān naxanye keli Asi yamanani, ne yi Pöli to Ala Batu Banxini. E yi yamaan birin nadin a xili ma, e yi a suxu.²⁸ E sonxo sonxo, e naxa, “Isirayila muxune, ε nxu mali. Xemeni ito nan sigama yiren birin yi, a xaranna ti en ma yamaan nun Musaa sariyan nun yireni ito xili ma. A yeteen bata Girekine raso Ala Batu Banxini, e yi na sarijanna kala.”²⁹ E ito falaxi nen bayo e bata yi Tirofime Efesi kaan to a foxo ra taani, e yengi yi a ma a Pöli bata yi a raso Ala Batu Banxini.

³⁰ Taan birin yi maxa, yamaan yi e gi sa keli yiren birin yi. E yi Pöli suxu, e yi mini a bubue Ala Batu Banxini tande ma. E yi a so deene ragali keden na.³¹ Yamaan yi waxi Pöli faxa feni. Muxuna nde yi fa

a fala Romi kaane sofa ganla mangan xa, a sonxo sonxon Yerusalen taan yiren birin yi.³² Sofa mangan yi sofane nun sofa kemen kuntigine xili, e siga e giye yama gbeen fema. Na muxune sofane to waxatin naxan yi, e ba Pöli bonbe.³³ Sofa mangan yi sa Pöli suxu, a yi e yamari, a e xa a xidi yolonxon firin na. Na xanbi ra, a yi maxodinna ti a nde a ra, e nun a naxan ligaxi.³⁴ Koni muxuna ndee yi sonxoma fena nde ra, bonne sonxoma fe gbete ma. Sofa mangan mi yi sese yee toma sonxo sonxoni. Nayi, a yi yamarin fi a e xa siga Pöli ra yire makantanxini.³⁵ Pöli to e banxin te deen li, fo sofane xa yi fa a tongo nen, e siga a ra amasoto yamaan yi jajaraxi.³⁶ Yamaan birin yi biraxi a foxo ra, e sonxoma, e naxa, “A xa faxa!”

Pöli yi a yete yeba

³⁷ E yi sigama Pöli ra yire makantanxini waxatin naxan yi, a falan ti sofa mangan xa, a naxa, “I tinje ba n xa falana nde ti i xa?” Sofa mangan yi a maxodin a naxa, “I Gireki xuiin mema?”³⁸ Na Misiran kaan xa mi i tan na ba, naxan baxi yamaan namurutedeni, a siga yenge so muxu wuli naaninna ra tonbonni?”³⁹ Pöli yi a yabi, a naxa, “Yahudiyān nan n tan na, n barixi Tarise taan nin Silisi yamanani, na taa suturaxin dugurennan nan n tan na. Yandi, tin n xa falan ti yamaan xa.”

⁴⁰ Sofa mangan yi tin. Nanara, Pöli yi keli a ti banxin te deen na, a yamaan masabari a yiin na. Awa, e dunduxina, Pöli yi falan ti e xa Heburu xuiini.

22

¹ A naxa, “Ngaxakedenne nun n fafane, ε tuli mati, n xa n xonba ε xa!”² E to a me a Heburu xuiin falama, e yi e raxara. Awa, Pöli yi siga falan ma, a naxa,³ “Yahudiyān nan n tan na, n barixi Tarise taan

† 21:25: A mato Xerane 15.20 kui.

nin, Silisi yamanani. Koni n max-uruxi be nin. Gamaliyeli nan n xaranxi en benbane sariyan suxu kiin ma. Alaa fe kunfan yi n fan yi alo ε tan birin kii naxan yi to. ⁴ N fan yi Yesu a Kiraan muxune bešenxonyama han n yi e faxa. N yi xemene nun naxanle suxuma, n yi e sa kasoon na. ⁵ Saraxarali Kuntigi Singen nun yamaan fonne birin n seren be nen na ma, amasoto n kedind soto e ra nen, siga en ngaxakeden Yahudiyane ma Damasi taani. Nanara, n yi siga na yi muxuni itoe suxu xinla ma, n yi e xidi, n xete e ra Yerusalen taani e naxankatadeni.”

Poli yi a tubi feen fala

Xerane 9.1-19, 26.12-18

⁶ “Awa, n yi kira yi waxatin naxan yi, yani tagini, n bata yi maso Damasi taan na, tee degge gbeen yi ti n ma mafuren keli kore! ⁷ N bira baxoni. N fala xuiin me, a naxa, ‘Soli, Soli, i n bešenxonyama nanfera?’ ⁸ N yi a maxodin, n naxa, ‘Marigina, nde i tan na?’ A yi n yabi, a naxa, ‘Yesu Nasareti kaan nan n tan na, i naxan bešenxonyama iki!’ ⁹ Muxun naxanye yi n faxo ra, ne fan yi na tee degen to. Koni naxan yi falan tima n xa, e mi na xuiin me. ¹⁰ N yi maxodinna ti, n naxa, ‘Marigina, n xa nanfe liga?’ Awa, Marigin yi a fala n xa, a naxa, ‘Keli, i siga Damasi taani! Ala i yamarixi naxan birin liga fe ra, ne birin sa falama i xa nen menni.’ ¹¹ Na tee degge gbeen yi n danxu, na ma, n lanfane yi n yii rasuxu e siga n na Damasi taani.”

¹² “Awa, xemena nde yi na yi, naxan yi xili Ananiyasi. Muxu togondiyaxin nan yi a ra, a yi Alaa sariyan suxi, Yahudiyani naxanye birin yi daxi menni, ne yi a binyaxi kati! ¹³ Na yi fa, a ti n dexon, a naxa, ‘Ngaxakedenna Soli, seen to fa!’ N yi toon ti keden na, n yi a tan to. ¹⁴ A yi a fala, a naxa, ‘Nxu benbane Ala bata i sugandi alogo

i xa a sagoon kolon, i yi Tinxin Muxun Yesu to, i yi a xuiin yeteen me. ¹⁵ Amasoto i bata feen naxanye to, i yi a me, i findima nen na seren na muxune birin xa. ¹⁶ Awa, i fa nanse mamema iki? Keli, i rafu igeni, i yulubine birin xa ba i ma, i yi a maxandi a xinli.’ ”

Poli a xerayana siyane ma

¹⁷ “N xetexina Yerusalen taani, n yi Ala maxandima Ala Batu Banxini waxatin naxan yi, n yi fe toon ti alo xiyena. ¹⁸ N yi Marigin to, a yi a fala n xa, a naxa, ‘I mafura, i keli Yerusalen taani keden na, amasoto i sereyaan naxan bama n ma fe yi, e mi na suxuma.’ ¹⁹ N yi a yabi, n naxa, ‘Marigina, e a kolon yati a n yi sigama salide banxine yi, naxanye denkeleyaxi i ma, n yi ne sa kasoon na, n yi e bonbo. ²⁰ E to yi i serena Etiyen faxama, n tan yeteen yi na, n tin nen. Naxanye yi a faxama, n tan nan yi ne dugine kantanna.’ ²¹ Awa, Marigin yi a fala n xa, a naxa, ‘Siga, amasoto n na i rasigama nen siya gbetene ma yire makuyene yi.’ ”

²² Yamaan yi e tuli mati Poli xuiin na han a yi na fala. E yi sonxo folo kati, e naxa, “A xa faxa! Muxu sifani ito lu daxi mi a ra a nii ra!” ²³ E yi sonxoma, e e domane wolima kore, e gbangbanni te. ²⁴ Romi sofa mangan yi yamarin fi, a e xa so Poli ra yire makantanxini. A naxa, a e xa a bulan, e yi a maxodin alogo a xa a kolon yamaan sonxoma a ma feen naxan ma. ²⁵ Koni e to a xidi a bulan xinla ma, sofa kemen kuntigin naxan yi tixi na, Poli yi na maxodin, a naxa, “A daxe ε xa Romi dugurena nde bulan hali ε munma naxan makiti singen?”

²⁶ Sofa kemen kuntigin na me waxatin naxan yi, a yi siga sofa mangan fema, a yi na fala, a yi a maxodin, a naxa, “I nanfe lige? Romi dugurena nde nan xemeni ito ra!” ²⁷ Nanara, sofa mangan yi siga, a yi Poli maxodin, a naxa,

“A fala n xa, xa Romi dugureнна nde nan i tan na?” Pɔli yi a yabi, a naxa, “Ɔn, a tan nan nde n na.”²⁸ Sofa mangan yi a fala, a naxa, “N gbeti gbeen nan baxi, n findi Romi dugureнна ra.” Pɔli yi a yabi, a naxa, “Koni n tan barixi Romi dugurenyaan nin.”

²⁹ Muxun naxanye yi a bulanma nun alogo a xa falan ti, ne yi keli a fema keden na. Sofa mangana a kolon waxatin naxan yi, a bata yi Romi dugureнна nde xidi yɔlɔnxɔnna ra nun, na fan yi gaxu.

Yahudiyane yi Pɔli makiti

³⁰ Yahudiyane yi Pɔli kansunma feen naxan na, sofa mangan yi waxi na kolon feni. Nanara, na xɔtɔn bode, e yi Pɔli fulun. Sofa mangan yi saraxarali kuntigine nun kitisa yamaan yamari, e yi e malan. Na xanbi ra, a yi Pɔli ti e yetagi.

23

¹ Pɔli yi kitisa yamaan mato kati, a naxa, “Ngaxakedenne, n feen naxanye ligaxi Ala yeε xɔri han to, n mi n yetε yalagima ne ra.”² Muxun naxanye yi tixi Pɔli fema, Saraxarali Kuntigi Singena Ananiyasi yi ne yamari, a e xa Pɔli deεn garin.³ Pɔli yi a fala a xa, a naxa, “Ala i fan bɔnbɔma nɛn, i tan naxan luxi alo banxin naxan fari mafixa, koni a kuiin lɔxi. I dɔxi n makitideni sariyan xɔn. Koni i tan sariyan kalama amasɔtɔ i bata yamarin fi, a e xa n bɔnbɔ!”⁴ Muxun naxanye yi Pɔli fema, ne yi a fala a xa, e naxa, “I Alaa Saraxarali Kuntigi Singen nan konbima na ra.”⁵ Pɔli yi a yabi, a naxa, “Ngaxakedenne, n mi yi a kolon a Saraxarali Kuntigi Singen nan a ra. Amasɔtɔ a seβexi Kitabun kui, a naxa, ‘I nama fala naxin ti i ya yamaan mangan ma.’*”

⁶ Pɔli yi a kolon, a Saduse muxune nun Farisi muxune nan yi na yamaan na. A yi keli, a

yi a fala a xuini texin na kitisa yamaan tagi, a naxa, “Ngaxakedenne, Farisi muxun nan n na. N fafe fan Farisi muxun na a ra. E n makitima bayo n laxi a ra a faxa muxune kelima nɛn sayani!”⁷ A na falaxina, Saduse muxune nun Farisi muxune yi fɔlɔ e bode matandε, yamaan yi taxun.⁸ Saduse muxune yi a falama, e naxa, a muxune mi kelima sayani, e mɔn naxa, a malekane mi na hanma senβε totarene. Koni Farisi muxune tan yi laxi ne birin na.⁹ Nanara, sɔnxɔ sɔnxɔ gbeen yi keli. Awa, sariya karamɔxɔna ndee yi keli Farisi muxune ye, e ti, e matandin ti kati! E naxa, “Nxu mi fe naxi yo toxi xɛmeni ito a fe yi. Yanyina nde, senβε totarena nde hanma malekan falan ti a xa nɛn yati!”

¹⁰ Matandin yi gbo ayi han sofa mangan yi gaxu, a e nama Pɔli yibɔ dungi dungi na. Nanara, a sofane yamari, a e xa sa Pɔli tongo yamaan tagi, e siga a ra yire makantanxini.

¹¹ Na kɔεεn na, Marigin yi mini Pɔli xa, a naxa, “I wεkile! I sereyaan bama n xa nɛn Romi taani alo i a liga Yerusalɛn taani kii naxan yi.”

Eyanfan so Pɔli ma

¹² Na xɔtɔn bode, Yahudiyane yi e malan e lan a ma, e yi e kɔlɔ, a e mi donseen donma, e mi igen minma fɔ e Pɔli faxa.¹³ Naxanye na feni tɔn, e dangu muxu tonge naanin na.¹⁴ Na xanbi ra, e siga saraxarali kuntigine nun fonne fema, e naxa, “Nxu bata nxu kɔlɔ, a nxu nama sese don fɔ nxu Pɔli faxa.¹⁵ Awa, nayi ε tan nun kitisa yamaan xa xeraan nasiga Romi sofa mangan ma, a a xa Pɔli rafa ε ma alogo ε xa a fe fεsefεse. Nxu yitɔnxi nxu xa a faxa benun a xa be li.”

¹⁶ Koni Pɔli magilena dii xɛmen na yanfan mɛxina, a yi siga yire makantanxini, a sa feni ito fala Pɔli xa.¹⁷ Na xanbi ra, Pɔli yi sofa

* 23:5: Xɔrɔyaan 22.27

kemēn kuntigina nde xili, a yi a fala a xa, a naxa, “Banxulanni ito tongo, i siga a ra sofa mangan fēma, a waxi falana nde ti feni a xa.”¹⁸ A yi a tongo, a siga a ra sofa mangan fēma, a yi a fala a xa, a naxa, “Pōli naxan kasoon na, na nan n xilixi, a yi a fala n xa, a naxa, a n xa fa banxulanni ito ra i fēma amasōtō a waxi fena nde fala feni i xa.”¹⁹ Sofa mangan yi banxulanna yii rasuxu, a siga a ra a danna, a sa a maxōdin, a naxa, “I nanfe falama n xa?”²⁰ Banxulanna yi a fala a xa, a naxa, “Yahudiyane bata lan a ma a tila e xa i mafan, a i xa Pōli rasiga kitisa yamaan ma alogo e xa a fe fēsefēse.”²¹ Koni i nama i tuli mati ne ra amasōtō e dangu muxu tonge naanin na naxanye luxunxi Pōli yēe ra. E birin bata e kōlō, a e nama sese don, e nama e min, han e yi a faxa. E yitōnxi na nan ma iki. E i ya yamarin nan tun legedenma.”²² Sofa mangan yi a fala, a naxa, “I nama a fala muxu yo xa fa fala i bata na yēba n xa.” A banxulanna yiba, a yi siga.

Pōli yi rasiga Felisi ma

²³ Sofa mangan yi sofa kemēn kuntigi firin xili, a naxa, “E sofa kemē firin tongo, e nun soo kan tonge solofere nun tanba kan kemē firin. E ne yitōn, siga Sesariya taani to kōēen na dēge waxatin na dangu.”²⁴ E fa soona ndee ra Pōli tongo xinla ma, alogo a xa sa yamana kanna Felisi konna li bōjēe xunbenli.”²⁵ Na xanbi ra, a kedin sēbē, a naxa,²⁶ “N tan Kilōdi Lisiyasa bata i tan Felisi yamana kan fajin xōntōn.”²⁷ Yahudiyane xēmēni ito suxi, a yi luxi ndedi, e xa a faxa. N to a kolon a Romi dugureнна nan a ra, nxu nun n ma sofane yi siga, nxu sa a rakisi.”²⁸ E a kansunma feen naxan na, n yi waxi na kolon feni. Nanara, n siga a ra e kitisa yamaan fēma.”²⁹ N yi a to, a e a kansunma e sariya kala feen nan na, koni a mi fe yo ligaxi, a faxe feen

naxan ma hanma e a se kasoon na feen naxan ma.”³⁰ Koni n to a me a Yahudiyane bata yanfan so a ma, n yi a rasiga i ma keden na. N mōn yi a kansun muxune yamari a e xa sa e mawuga i tan fēma.”

³¹ Yamarin naxan fi sofane ma e yi na liga. E yi Pōli tongo, e siga a ra Antipatiri taani.”³² Na xōtōn bode sofaan naxanye siga e sanni, ne yi xēte yire makantanxini. Soo kanne yi Pōli tongo.”³³ E yi siga Pōli ra Sesariya taani, e yi a so yamana kanna yii, e kedin fan so a yii.”³⁴ Yamana kanna yi kedin xaran, a Pōli maxōdin a kelixi yamanan naxan yi. A a kolon waxatin naxan yi, a a kelixi Silisi yamanan nin,³⁵ a naxa, “I kansun muxune na be li waxatin naxan yi, n na n tuli matima nen i ya fe ra na waxatini.” Na xanbi ra, a yamarin fi a kantan muxune xa Pōli mara yamana kan banxini.

24

Yahudiyane yi Pōli kansun

¹ Soge suulun danguxina, Saraxarali Kuntigi Singena Ananiyasi yi siga Sesariya taani e nun yamaan fonna ndee nun muxu xun mayēngēn naxan xili Teritule. Ne yi e mawuga Pōli fari yamana kanna yetagi.”² E to Pōli maxili, Teritule yi Pōli kansun fōlō falani itoe yi, a naxa, “Felisi manga fajina, nxu bōjēe xunbeli gbeen naxan sōtōma i barakani, e nun i feen naxanye yitōnxi i ya xaxilimayani, nxu siyaan sabati feen na,³ nxu fe fajin naxanye birin sōtōma i yii waxatin birin e nun yiren birin yi, nxu barikan birama i xa na ra, manga Felisi.”⁴ Koni hali na, nxu nama i ya waxatin tongo. Nanara, n na i mafanma, yandi i tuli mati nxu dentēge xuiin na ndedi.”⁵ Nxu bata xēmēni ito to, muxu tōrō gbeen na a ra naxan sōnxō sōnxōn nakelima Yahudiya yamaan yē dunuḡa yiren

birin yi. A tan nan Yesu Nasareti kaana dinan yεεratiin na. ⁶ A mɔn bata kata a xa Ala Batu Banxina sarijanna kala. Nanara, nxu a suxi. A xɔnla yi nxu ma, nxu xa a makiti alo nxɔ sariyan kii naxan yi. ⁷ Koni sofa mangana, Lisiya yi fa a tongo nxu yii karahanni. ⁸ Na xanbi ra, a yi yamarin fi, a a kansun muxune xa fa i fɛma. Xa i xɛmɛni ito maxɔdin, i yetɛna a kolonma nɛn nxu a kansunma feen naxan birin na.” ⁹ Yahudiyane fan yi tin na falan ma, e naxa, a jɔndi nan na birin na.

Pɔli yi a xɔnba Felisi yetagi

¹⁰ Yamana kannna yi Pɔli yamari, a a xa falan ti. Pɔli yi a fala, a naxa, “N na a kolon, a i bata findi kiti-saan na siyani ito xun na xabu jɛε wuyaxi. Nanara, n na n xɔnbama i yetagi xaxili ragidini. ¹¹ I yetɛɛn nɔε a kolon jɛ nɛn yati, a munma danguxi fu nun firin na singen xabu n siga Yerusalɛn taani Ala batudeni. ¹² E mi n lixi Ala Batu Banxini muxɛ matandide yi, hanma yamaan kui sodeni salide banxine yi hanma yire gbɛtɛ yi taani. ¹³ E n kansunma feen naxanye ra iki, e mi nɔε na jɔndin yitɛ i ra. ¹⁴ N na n tiyɛ na ra i yetagi fa fala a n na n benbane Ala nan batuma Yesu a Kiraan xɔn e a falan naxan ma a wule dinan nan a ra. Anu, feen naxan birin sɛbɛxi Sariya Kitabun kui e nun nabine kitabune kui, n laxi ne birin na. ¹⁵ Nxu nun itoe birin yigi saxi Ala yi kii kedenna nin, a faxa muxune kelima nɛn sayani, tinxin muxune nun tinxintarene birin. ¹⁶ Nanara, n na n fanga bɛrɛn ligama waxatin birin, alogo n nama n yetɛ yalagi Ala yetagi e nun muxune yetagi.”

¹⁷ “N bata yi jɛε dando ti n mi Yerusalɛn taan li. Koni iki, n sigaxi Yerusalɛn taani nɛn alogo n xa siga kiseene ra n kon kaa yigelitɔne xa. N mɔn yi saraxane ba Ala xa. ¹⁸ N bata yi n yetɛ rasarijan, e n li Ala Batu Banxini na ligadeni waxatin

naxan yi. Gali mi yi n fɛma, sɔnxɔ sɔnxɔn mi yi na. ¹⁹ Koni Yahudiyane naxanye kelixi Asi yamanani, ne nan yi lanma e xa fa i yetagi n kansundeni, xa fena nde e kui n xili ma. ²⁰ Xanamu, muxun naxanye be, ne xa a fala n kalan naxan tixi, n yi tixi kitisa yamaan yetagi waxatin naxan yi. ²¹ Fɔ n falan naxan tixi e tagi n xuini texin na, n naxa, ‘E n makitima to bayo n laxi a ra a faxa muxune kelima nɛn sayani!’ ”

²² Felisi naxan yi Yesu a Kiraan kolon ki faji, na yi falani so, a yi a fala e xa, a naxa, “Sofa mangan Lisiyasa na fa waxatin naxan yi, n yi i ya kitin bolon.” ²³ A yi a fala sofa kemɛn kuntigin xa, a xa Pɔli kantan kasoon na, a yi a xɔnbɛjin ndedi, a e mɔn nama tondi a xɔyine xa a mali a makone ra.

Pɔli Felisi nun Dirusila yetagi

²⁴ Xi dando danguxina, Felisi nun a jaxanla Dirusila yi fa, Yahudiya jaxanla nan yi na ra. Felisi yi xɛraan nasiga Pɔli xilideni, a yi a tuli mati a falan na lan dɛnkɛleyaan ma Alaa Muxu Sugandixin ma Yesu. ²⁵ Koni Pɔli yi falan tima waxatin naxan yi lan tinxinna nun yetɛ suxun nun kiti famatɔna fe ma, gaxun yi Felisi suxu. A yi a fala a xa, a naxa, “Siga singen, xa waxati sa lu n yii, n na i xilɛ.” ²⁶ A mɔn yi waxi a xɔn a Pɔli xa gbetin so a yii. Na nan yi a ra a yi a xilima waxatin birin alogo e xa batu.

²⁷ Jɛε firin danguxina, Pɔrusu Fɛsitu yi dɔxɔ yamana kanyani Felisi funfuni. Felisi yi waxi a xɔn ma, a xa Yahudiyane rafan feen liga. Nanara, a yi Pɔli lu kasoon na.

25

Pɔli Fɛsitu yamana kannna yetagi

¹ A faan xii saxanna yamanani, Fɛsitu yi keli Sesariya taani siga Yerusalɛn taani. ² Saraxarali kuntigine nun Yahudiya fonne yi

e mawuga Pōli fari. ³ E yi Fesitu mafan a a xa e rafan feen liga, a yi fa Pōli ra Yerusalēn taani. E bata yi yanfan so a ma nun, e yi wama a faxa feni kira yi. ⁴ Fesitu yi e yabi, a naxa, “Pōli maraxi kasoon na Sesariya taani, n tan fan yetēen mi buma, n siga na yi. ⁵ Xa a fe ᵐaxi ligaxi, ε yeeratina ndee xa siga n fōxō ra Sesariya taani, e sa a kansun.”

⁶ Fesitu yi lu e fēma xii solo-masexē han fu yatē, na xanbi ra, a siga Sesariya taani. Na xōtōn bode, a yi dōxō kiti sadeni, a yi e yamari, a e xa Pōli raso. ⁷ Pōli na li waxatin naxan yi, Yahudiyān naxanye yi kelixi Yerusalēn taani, ne yi ti a rabilinni, e fe ᵐaxi wuyaxi sa a xun ma, e mi yi nōe naxanye ᵐōndin mayite. ⁸ Koni Pōli yi a yetē xōnba, a naxa, “N mi kala yo tixi Yahudiyane sariyan ma hanma Ala Batu Banxin ma hanma Romi Manga Gbeen ma.”

⁹ Fesitu yi waxi a xōn ma, a xa Yahudiyane rafan feen liga. Nanara, a yi Pōli maxōdin, a naxa, “I waxi a xōn ma, i xa siga Yerusalēn taani, i sa makiti feni itoe ma n yetagi na yi ba?” ¹⁰ Pōli yi a fala, a naxa, “N tixi Romi Manga Gbeena kiti saden ni ito ra, a lan n xa makiti be. N mi tinxintareya ligaxi Yahudiyane ra hali alo i yetēna a kolon kii naxan yi. ¹¹ Xa n bata tinxintareyaan liga hanma fe gbete, n faxe naxan ma, n mi tondima n xa faxa. Koni itoe wulen nan sama n xun ma. A mi daxa muxu yo xa n so e yii. Nba, Manga Gbeen xa n makiti Romi taani!”

¹² Fesitu yelin falan tiye a maxadi muxune xa waxatin naxan yi, a yi Pōli yabi, a naxa, “I bata Romi Manga Gbeena fe fala, na ma, i sigama nēn Manga Gbeen yetagi!”

Pōli yi ti manga gbete yetagi

¹³ Xii dando to dangu, Manga Agiripa nun Berinisi yi siga Fesitu xōntōndeni Sesariya taani. ¹⁴ E

to yi xii wuyaxi radanguma na, Fesitu yi Pōli a fe yeᵐba Mangan xa, a naxa, “Muxuna nde be, Felisi naxan luxi kasoon na. ¹⁵ N siga Yerusalēn taani waxatin naxan yi, Yahudiyane saraxarali kuntigine nun yamaan fonne mawugan sa nēn a fari, a n xa a yalagi. ¹⁶ Koni n yi a fala e xa, n naxa, Romi kaane mi darixi muxun faxe benun e nun a kansun muxune xa ti kitisaan yetagi a yi a yeᵐba. ¹⁷ Nanara, e birin yi fa n fōxō ra be. N mi bu tixi n yi a makiti fōlō na xōtōn bode, n yamarin fi a e xa fa xēmen na. ¹⁸ A kansun muxune yi ti koni n yi mirixi feen ᵐaxin naxanye ma, e mi a kansun ne sese ra ¹⁹ fō e to lu e bode matandē e diᵐana fe ra e nun Yesu a fe, naxan bata faxa, koni Pōli naxan ma fe falama a a bata keli sayani. ²⁰ N tan mi yi a kolon n naxan ligē matandi sifani ito yi. Nanara, n yi Pōli maxōdin, xa a yi wama siga feen nin Yerusalēn taani alogo a xa sa makiti feni ito ra mēnni. ²¹ Koni Pōli yi wa a feen xali feni Manga Gbeen yetagi Romi taani. Nanara, n yi yamarin fi a e xa a ramara han n yi a rasiga Romi Manga Gbeen ma.”

²² Agiripa yi a fala Fesitu xa, a naxa, “N fan waxi xēmeni ito xuiin namē feni.” Fesitu yi a yabi, a naxa, “I a xuiin namēma nēn tila.”

²³ Na xōtōn bode Agiripa nun Berinisi yi fa, yama gbeen biraxi e fōxō ra binyeni. E tan nun sofa kuntigine nun taan muxu gbeene yi siga malan banxini. Fesitu yi yamarin fi, a e xa fa Pōli ra. ²⁴ Fesitu yi a fala, a naxa, “Manga Agiripa nun muxun naxanye birin nxu dēxōn ma be, ε bata xēmeni ito to Yahudiya yamaan birin mawugan saxi naxan fari Sesariya taan nun Yerusalēn taani. E birin yi lu sōnxō sōnxē, e naxa, a a mi lan a xa lu a nii ra sōnōn. ²⁵ Koni n mi fefe toxi a faxe naxan ma. Koni a yetēen bata Romi Manga Gbeena fe fala. Na nan a toxi, n yi a ragidi n xa a

rasiga. ²⁶ Koni fala kende yo mi n yii n naxan sebema Manga Gbeen ma. Nanara, n bata fa a ra e yetagi katarabi i tan Manga Agiripa ma, alogo en na yelin a fesefesedeni, n nœ fena nde sebe nen. ²⁷ Amasoto n tan ye ra yi, a mi lan n kasorasaan nasiga Manga Gbeen ma, fo n na a ye ba a kalan naxan tixi.”

26

Poli yi a yete xonba

¹ Agiripa yi a fala Poli xa, a naxa, “Waxatini i yii i falan ti i yete a fe yi.” Poli yi a yiini te, a yi a yete xonba iki:

² A naxa, “Manga Agiripa, Yahudiyane n kansunma feen naxanye ra, n sewaxi to, n xa ti i yetagi n xonbadeni i xa lan ne birin ma. ³ Amasoto i Yahudiyane namunne nun matandine birin kolon ki fajni. Awa yandi, n bata i mafan, i tuli mati n na ki fajni.”

⁴ “Yahudiyane birin n sonna kolon xabu n dii joreyani. Xabu a foloni, n na n ma siimayaan maxalixi n siyaan nun Yerusalen taan nin. ⁵ E n kolon xabu to mi a ra. E nœ sereyaan be nen, xa e sa wa, fa fala n yi Farisi muxune nan ye, naxanye findixi nxo dinan dina xonxonne ra. ⁶ Ala en benbane tuli sa naxan na, n yigi saxi na nin. Na nan a ligaxi, e n makitima iki. ⁷ En bõnsõn fu nun firinne birin yigi saxi na tuli sa rakamalixin nan to fe yi, e nema Ala batue kœen nun yanyin na e sœeen birin na. Mangana, Yahudiyane n kansunma na yigin nan ma fe ra. ⁸ Nanfera e tan mi laxi a ra a Ala faxa muxune rakelima nen sayani?”

⁹ “N tan fan ma miriyani, n bata yi a ragidi nun n xa Yesu Nasareti kaan xinla yenge. ¹⁰ N na nan liga Yerusalen taani. N nõn soto saraxarali kuntigine ra, n yi muxu sarijanxi wuyaxi sa kasoon na. E na yi e faxa feen nata, n yi n xuiin

fi. ¹¹ N yi e jaxankatama salide banxine birin yi sanja ma wuyaxi. N yi e karahanma e xa e Marigin nayelevu. N ma xolon yi gbo ayi e xili ma han n yi e besenxonya yamana gbetene taane yi.”

Poli yi a tubi feen fala

Xerane 9.1-19 nun 22.6-16

¹² “Na ma, lõxõna nde, n yi siga Damasi taani saraxarali kuntigine nõn nun e tinna ma. ¹³ Mangana, n yi kira yi waxatin naxan yi, yanyi tagini, tee degge gbeen yi ti nxu nun n fõxõrabirane ma keli kore, a deggen yi gbo sogen xa. ¹⁴ Nxu birin yi bira lõxõni. N yi xuina nde me Heburu xuini naxan yi a falama n xa, a naxa, ‘Sõli, Sõli, i n besenxonyama nanfera? A xõdõxõ i tan ma, i tondi i gbengben muxun bun alo turana.’ ¹⁵ N yi maxõdinna ti, n naxa, ‘Marigina, nde i tan na?’ A yi n yabi, a naxa, ‘Yesu nan n tan na, i naxan besenxonyama. ¹⁶ Koni keli, i ti. N minixi kenenni i xa nen alogo i xa findi n ma walikœen na, i feen naxanye toxi n ma fe yi to, i findi ne seren na e nun n naxanye yitama i ra. ¹⁷ N ni i ratangama nen i ya yamaan ma e nun siya gbetene, n na i xema naxanye ma ¹⁸ alogo i xa sa e yeene rabi, i yi e ba dimin nun Setana nõn bun ma, i fa e ra Alaa kenenna ma. Xa e denkeleya n ma, e yulubi xafarin sõtõma nen, e lu Ala muxu sarijanxine ye.’ ”

Poli yi a wanla fe fala

¹⁹ “Nanara, Manga Agiripa, n fe toon naxan ti keli kore, n mi na matandi. ²⁰ N yi kawandin ba Damasi kaane nun Yerusalen kaane nun Yudaya kaane birin nun siya gbetene fan tagi. N yi a fala e xa, n naxa, e xa e xun xanbi so e hakene yi, e fa Ala ma, e kewanle yi a yita fa fala a e bata tubi. ²¹ Yahudiyane n suxi Ala Batu Banxini na nan ma, e kata n faxa feen na. ²² Koni Ala n malima nen han to, n mõn be alogo

n xa sereyaan ba birin xa, muxu-din nun muxu gbeena. N mi sese falama fə nabine nun Musa bata yi naxan fala nun lan fe famatəne ma.²³ E naxa, a Alaa Muxu Sugandixin yi tərəma nən, a findi muxu singen na naxan kelima sayani, a yi kənenna rali a yamaan nun siya gbetene ma.”

²⁴ Awa, Pəli to yi a yete xənbama na kiini, Fəsitu yi a fala a xuini texin na, a naxa, “Pəli, seen nan soxi i yi! I ya xaran gbeen bata seen naso i yi!”

²⁵ Pəli yi a yabi, a naxa, “Fəsitu, muxu fajina, se mi soxi n yi. N jəndin nun lənnin nan falama i xa.

²⁶ Amasətə Manga Agiripa feni ito kolon, nayi n nəe falan tiye a xa nən xaxili ragidini. N laxi a ra, a a feni itoe kolon ki fajni, bayo e mi rabaxi luxunni. ²⁷ Manga Agiripa, i laxi nabine falane ra ba? N na a kolon a i bata la e ra!”

²⁸ Agiripa yi Pəli yabi, a naxa, “I n finde Yesu mantonna ra waxatidini ito yi ba?” ²⁹ Pəli yi a yabi, a naxa, “Xa waxatin xunkuya ayi ba, xa a dungi ayi ba, n na Ala maxandima nən i tan xa e nun naxanye birin tuli matixi n na to, alogo e xa lu alo n tan kii naxan yi to, ba yəlonxənni itoe ra!”

³⁰ Na xanbi ra, mangan nun yamana kannna nun Berinisi nun muxun bonne birin yi keli, ³¹ e to yi minima, e yi lu a fale e bode xa, e naxa, “Xəməni ito mi fefe ligaxi a faxe naxan ma hanma a şama kasoon na naxan ma.” ³² Agiripa yi a fala Fəsitu xa, a naxa, “Xa xəməni ito mi yi maxandin ti nun a Romi Manga Gbeen xa a makiti, en yi a bejinma nən nun.”

27

Pəli yi siga Romi taani

¹ E lan a ma waxatin naxan yi, a nxu xa siga kunkin kui Itali yamanani, e yi Pəli nun kaso ra muxuna ndee so sofa kəməni kuntigina

nde yii naxan yi xili Yuliyusi, Romi Manga Gbeena sofane ye. ² Nxu so kunkina nde kui naxan keli Adiramiti taani. A yi danguma Asi yamanan fəxə igen taa deene nan na. Arisitaraki yi nxu fəxə ra, Masedoniya kaan naxan keli Tesaloniki yi.

³ Na xətən bode nxu yi sa so Sidən taani. Awa, Yuliyusi yi fe fajin naba Pəli xa, a tin a xa siga a xəyine fəma fanda fendeni. ⁴ Nxu to keli na yi, nxu siga igen tagini dənaxan xili Sipiri, bayo foyen bata yi a xun sa nxu ma. ⁵ Nxu yi fəxə igeni gidi Silisi nun Panfiliya yamanan dəxən ma, nxu yi sa Mira taan li Lisi yamanani. ⁶ Sofa kəməni kuntigin yi kunkina nde li na naxan yi kelixi Alesandire taani, a sigama Itali yamanani. A yi nxu raso na kunkin kui.

⁷ Nxu yi siga ndedi ndedi han xii wuyaxi, han nxu sa Sinidi bəxən li fəxə igen tagi tərəni. Bayo foyen mi yi tinma nxu xa siga məni binni, na yi a liga nxu siga Kirəti bəxən bode fəxən na fəxə igen tagi, nxu yi dangu Salemon gəməni yetagi. ⁸ Nxu yi dangu xareyaan dəxən tərəni, nxu yi yirena nde li dənaxan yi xili Tide Fajina Lase taan dəxən ma.

⁹ Nxu bata yi bu sigatini han igen xun ma sigatiin yi magaxu ayi nxu ma. Yahudiyane sun suxu waxatin bata yi dangu nun. Na nan a liga Pəli yi e rakolon, ¹⁰ a naxa, “Ngaxakedenne, n bata a to, en ma ige xun ma sigatiin findima gbalon nan na. Xa en siga, a findima kala nan na kunkin nun a kui seene ma e nun en tan yeteən ma.” ¹¹ Koni sofa kəməni kuntigin yi laxi kunki ragine kuntigin nun kunki kannna xuiin na dangu Pəli a falan na. ¹² Bayo na bəxəni, kunki tiden mi yi fan jəməni nadanguden na, muxu wuyaxi yi waxi kata feni, a nxu xa siga Kirəti bəxən kunki ratideni jəməni nadangudeni dənaxan xili

Fenixi, denaxan yεε rafindixi sogegododen ma.

Foye gbeena fe fəxə igen xun ma

¹³ Foyedin yi fələ fe keli yiifanna ma. E yi e miri, a e waxən feen bata liga e xa. Nanara, e yi kunkin nati seen ba igeni, e lu sigε Kirεti bəxən dε. ¹⁴ Koni mafuren, foye gbeen yi keli xareyaan mabinni, naxan xili, “Kəmen ma foyena.” ¹⁵ Na foyen yi kunkin tuntun. E mi yi nəε kunkin natiyε. Nxu yi a lu foyen yi siga nxu ra. ¹⁶ Nxu yi dangu bəxəna nde dεxən, naxan xili Kawuda. Nde yi ba foyen na mənni. Nxu yi kata gbeen ti nxu xa marakantan kunkidin nate kunkin fari. ¹⁷ E a rate waxatin naxan yi, e yi lutine xidi kunkin na a rabilinni alogo a nama kala. E yi gaxuxi a foyen nama kunkin xali a sa bənbə Sirite jεmεnsin gbiligbinle ra. Nanara, e yi kunkin nati seen nagodo, foyen yi lu sigε nxu ra. ¹⁸ Foyen yi nxu bənbə ki fajī. Na xətən bode, e yi goronne ramini fələ kunki gbeen kui, e yi e rawoli ayi igeni. ¹⁹ A soge saxandeni, kunki ragine yεtεen yi kunkin nagi seene rawoli ayi igeni. ²⁰ Xii wuyaxi nxu mi sogen to hanma sarene. Koni foyen tan yi gboma ayi nən tun. Dənxən na nxu yi yigitεge, a nxu mi fa kisima.

²¹ A bata yi xii wuyaxi ti e mi e dεge. Pəli yi keli, a ti muxune tagi, a naxa, “Ngaxakedenne, ε yi lanma nun ε yi n xuiin suxu ε mi keli Kirεti bəxəni. E mi yi kalan nun bənbə gbeeni itoe sətəma nun. ²² Nba, iki n na ε mafanma nən, ε xa e wεkile. Muxu yo mi faxama, kunkin nan tun kalama. ²³ Amasətə n Marigina Ala, n naxan batuma, na malekana nde bata a maso n na to kəεen na. ²⁴ A yi a fala n xa, a naxa, ‘Pəli, i nama gaxu! A fεre mi na fə i xa ti Romi Manga Gbeen yεtagi. Ala bata i sigati bodene birin fan niin fi i ma a hinanni.’ ²⁵ Nanara, ngaxakedenne, ε wεkile amasətə n

bata denkeleya Ala ma, a a ligama nən alo a falaxi n xa kii naxan yi. ²⁶ Koni en sa dinma nən bəxəna nde ra igen tagi.”

²⁷ Awa, foyen yi nxu rasigama Adiriyatike fəxə igen xun ma a xi fu nun naanindeni, kəε tagini, kunki ragine yi sike a nxu bata maso xareyaan na. ²⁸ E se maliga seen sinxina igeni, e yi a to a igen yi tilin kanke yε tonge naanin. E sigaxina ndedi, e mən yi a maliga, e yi a to a tilinna kanke yε tonge saxan nan lixi. ²⁹ E yi gaxu, a kunkin nama a din gεmεne ra. Nanara, e kunkin nati wure naanin nagodo igeni kunkin xanbi ra. E digi kuye baan na. ³⁰ Kunki ragine yi waxi keli feni kunkin kui. E maratanga kunkidin nagodo igen xun ma. E a liga alo e yi kunkin nati sena ndee nan nagodoma kunkin yεε ra igeni. ³¹ Koni Pəli yi a fala sofa kεmεn kuntigi gbeen nun sofane xa, a naxa, “Xa kunki ragini itoe mi lu kunkin kui, ε mi kisima.” ³² Nanara, sofane yi maratanga kunkidin xidi lutine rasege ayi, a sin igeni.

³³ Kuye baan masoxina, Pəli yi e birin mafan a e xa donseen don, a naxa, “A xii fu nun naaninna nan to, ε legeden tiini han iki ε munma donse don. ³⁴ Nanara, n na ε mafanma, alogo ε xa donseen don, bayo ε makona a ma ε kisi. Hali xun seεε kedenna ε tan sese mi bənbəma a yi.”

³⁵ Pəli yelin falan tiyε waxatin naxan yi, a buruna nde tongo, a barikan bira Ala xa e birin yεε xəri, a buruni gira, a a don fələ. ³⁶ Bonne fan yi e wεkile, e birin yi donseen don. ³⁷ Nxu tan naxanye birin yi kunkin kui, muxu kεmε firin muxu tonge solofere muxu sennin. ³⁸ E birin lugo waxatin naxan yi, e donseen nawoli ayi igeni alogo kunkin xa yelefu ayi.

Kunkin kala fena

³⁹ Kuye to yiba, kunki ragine yi bəxən naxan toma, e mi yi na kolon, koni e sa igen to soxi bəxən kui məjənsin yirena nde yi. E yi lan a ma a e xa kunkin nasiga məjənsinna ma, xa e nəe. ⁴⁰ E yi kunkin nati wurene fulun, e yi e lu fəxə igeni. E mən yi kunki matinxin seene xidi lutine fulun. E yi kunkin nasiga dugin nate kunkin ye ra. Foyen yi lu kunkin nasige xareyaan binni. ⁴¹ Koni kunkin yi sa məmensinna gbiligbinla li igen bun. Kunkin xunna yi digi, a mi yi fa nəe sigə. Walanna sənben yi a xanbin kala.

⁴² Sofane yi lan a ma, a e xa kaso ra muxune birin faxa alogo muxu yo nama a futuxulu, a siga igen xun ma. ⁴³ Koni sofa kəmen kuntigin yi waxi a xən ma nən, a xa Pəli rakisi. Nanara, a yi e raxəb, a e nama na liga. Koni naxanye birin yi nəe baan gidə, a yi ne yamari, a ne singe xa e bəxən igen ma siga xareyaan na. ⁴⁴ Awa, a dənxen naxanye yi luxi, a ne xa farinne suxu hanma kunkin wudi dungina ndee, e bira bodene fəxə ra. Nxu birin yi xareyaan li herini.

28

Pəli Malita fəxə ige tagi bəxəni

¹ Nba, nxu to xareyaan li herini, nxu yi a mə a na bəxən yi xili nən Malita. ² Nxu yi rafan na dugurenne ma kati! Tulen yi fa, xunbenla yi mini. Nayi, e yi tən sa nxu xa, e nxu yisuxu ki fajni. ³ Pəli yi yegene malan, a yi e sa tən, tən wuyenna to gbo ayi, sajin yi mini, a yi a singan Pəli yiin na. ⁴ Na dugurenne yi sajin to singanxi Pəli yiin na, e yi a fala e bode xa, e naxa, “Muxu faxan nan xəmən i to ra, hali a to bata tanga fəxə igen ma, haken mi tinma a xa lu a nii ra.” ⁵ Koni Pəli yi a yiin lisan, sajin yi bira tən, sese mi a to. ⁶ E birin yengi yi a ma, a a yiin yi xungboma nən hanma a yi bira a faxa sa! Koni

e bu a legedenje, e mi fefe to lige a ra. Nanara, e yi e miri fe gbete ma, a alana nde nan yi Pəli ra.

⁷ Bəxəna nde yi na dəxən ma naxan yi Pubiliyusi gbeen na, menna mangana. Na yi nxu yigiya binyeni xii saxan. ⁸ Pubiliyusi fafe furaxin yi saxi saden ma, fati mawolonna nun wulixənden nan yi a ma. Pəli yi so a konni, a sa a yiin sa a ma, a yi Ala maxandi a xa, a yi a rakendəya. ⁹ Na liga waxatin naxan yi, furemaan naxanye birin yi na bəxəni, ne yi fa, e rakendəya. ¹⁰ E yi nxu binya kii wuyaxi. Nxu to yi kelima na, e yi nxu fanda se wuyaxi ra.

Pəli yi keli Malita yi

¹¹ Kike saxan to dangu, nxu mən yi siga kunki gbete kui naxan yi keli Alesandire yi. Na bata yi məmən nadangu na bəxəni. E alane, gulun sawura firin yi tixi na kunkin xunna ma. ¹² Nxu yi Sirakusi taan li, nxu xii saxan ti mənni. ¹³ Nxu yi keli na yi, nxu sa Regiyo taan li. Na xətən bode foyen yi fa fəb keli sogeteden yiifanna ma, nxu xii firin ti kunkin kui nxu sa Pusole taan li. ¹⁴ Nxu yi denkeleya muxuna ndee li mənni. Ne yi nxu mafan, a nxu xa ləxə xun keden ti e fəma. Nxu sa Romi taan li na kii nin. ¹⁵ Denkeleya muxun naxanye yi Romi taani, ne yi nxu fa feen mə. E yi fa nxu ralandeni han Apiyusi Ləxətiden nun yiren naxan xili “Xəje Yigiya Banxi Saxanna.” Pəli ne to waxatin naxan yi, a yi barikan bira Ala xa, a yi sənben sətə.

Pəli yi Romi taan li

¹⁶ Nxu Romi taan li waxatin naxan yi, e yi tin a Pəli xa lu a danna mənni, sofana nde yi lu a sanna.

¹⁷ Xi saxan danguxina, Pəli yi Yahudiya muxu gbeene xili. E malan waxatin naxan yi, a yi a fala e xa, a naxa, “Ngaxakedenne, hali n to mi sese ligaxi en ma yamaan na hanma n yi en benbane

namun fena nde kala, e bata n suxu Yerusalen taani, e yi n so Romi kaane yii. ¹⁸ Ne yelin xanbini maxodinne tiye n ma, e yi lan a ma e xa n bejin amasoto e mi fefe toxi n faxe feen naxan ma. ¹⁹ Koni Yahudiyane mi tin. Na yi a liga, n yi a fala a Romi Manga Gbeen xa fa n makiti, hali n to mi yi waxi n siyaan xun maxidi feni. ²⁰ Na nan a liga, n yi a fala, n naxa, fo n xa i to, n yi falan ti i xa. N xidixi yoloxonni itoe ra Isirayila kaane yigin nan ma fe ra.”

²¹ E yi a fala a xa, e naxa, “Nxu mi kedi yo sotoxi i ya fe yi sa keli Yudaya yamanani. Nxu ngaxakeden yo mi kelixi na yi naxan fa i xili jaxin falaxi. ²² Koni nxu waxi i kui feen kolon feni amasoto nxu a kolon, muxune dinani ito mafalama yiren birin.”

²³ Nanara, e yi waxatina nde sa Poli xa. Muxu wuyaxi yi siga Poli yigiyaan na, Poli yi Alaa Mangayana fe yeba e xa, keli xotonni han jinbanna. A mon yi kata Yesu a fe yitadeni e ra Musaa Sariya Kitabun nun nabine kitabune xon alogo e xa la Yesu ra. ²⁴ Ndee yi la a falan na, koni ndee mi tin denkeleye. ²⁵ Koni bayo e yi xuyama ayi lantareyani, Poli yi ito fala e xa, a naxa, “Alaa Nii Sarijanxin bata jondin fala e benbane xa Nabi Esayi xon. ²⁶ A naxa, ‘Siga, i sa a fala yamani ito xa, i naxa: E tuli matima nen han, koni e mi fefe famuma. E seen matoma nen han, koni e mi a yigbema.

²⁷ Amasoto yamani ito bojen xodoxo,
e bata e tunla dutun,
e yi e yeen naxi.
Xa na mi yi a ra nun,
e yene yi toon tima nen,
e tunle yi falan me,
e xaxinla yi feen famu,
e yi xete n ma,

n yi e rakendeya.*”

²⁸ Nanara, e xa a kolon Alaa kisi feen falan bata siga siya gbetene ma. Ne tan e tuli matima nen.”

²⁹ Poli yelin ito fale waxatin naxan yi, Yahudiyane yi xete e bode matande.

³⁰ Poli yi jee firin ti na, a banxi saren fima. Naxanye birin yi fama a fema, a yi ne birin nasenema.

³¹ A yi Alaa Mangayaan kawandin ba, a yamaan xaran Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe ma xaxili ragidin birin yi. Muxu yo mi a raxolo.

* 28:27: Esayi 6.9-10

Romi Kaane Poli Alaa Falan Naxan Nasiga Romi Kaane Ma

Neε dando dangu xanbini Yesu faxan nun a kenla sayani, Yahudiya denkeleya muxune yi Yesu a fe Xibaru Fajin nali folo Romi taani, manga taana. Nana, benun Poli xa kawandin ba waxatin naxan yi Siriya nun Asi nun Gireki yamanane yi, denkeleya yamaan yi fa Romi taani. Ala to a fala Poli xa fa fala a a xa siga han dunuɗa danna, a yi waxi siga feni Romi taan nun Esipaja yamanan nin denaxanye sa Romi taan xanbi ra pon! A Kitabun yireni ito sebexi Romi taan denkeleya muxune nan ma a sigatiin xili yi naxanye yi e malanma Pisisila nun Akila konni. A yi waxi a xon ma nen, ne xa a mali a sigatini, e sena ndee so a yii alogo a xa sa na yire makuyen li denkeleya yamaan munma yi soto denaxan yi.

Poli yi katama Kitabun yireni ito yi nen a xa a yita menna denkeleya muxune ra a tan a xerayaan nakamalima kii naxan yi siya gbetene ye. Kitabun yireni ito Poli a kawandi ti kiin nan yebama dangu Kitabun yire gbeteye ra a naxanye sebe alogo men kaane xa tin a mali feen ma. A tan yeteen bata a kawandin falani so iki, a naxa, "N mi yagixi Yesu a fe Xibaru Fajin naliye, bayo Ala senben na a ra alogo naxan yo na la a ra, na xa kisi, folo Yahudiyane ma siga siya gbetene ma." (Romi Kaane 1.16).

Xera Poli waxatini, matandi wuyaxi yi Yahudiyane nun siya gbetene tagi denkeleya muxune ye. A gbengbenna, siya gbete muxune na findi denkeleya muxune ra, xa a yi lanma ne xa Yahudiyane sariyan suxu hanma e nama a suxu. Na yi findixi matandi gbeen nan na han a fe yi fala Poli a kedi wuyaxi yi.

Kitabun yireni ito yi, Poli a falama a a Yesu a fe Xibaru Fajin naxan nalima, na siyane birin nan gbee ra (Romi Kaane 1.16). A mon a yebama Ala hake kanne rakisima kii naxan yi, a findi ndenden na, naxan denkeleyaxi Yesu ma (Romi Kaane 1.18 han 8.39).

Na xanbi ra, a yi a fala Alaa falan nakamalima kii naxan yi Yahudiyane fe ra hali Yahudiya muxuna ndee to tondi Yesu yate Alaa Muxu Sugandixin na. A falama a na tondin mi noε Alaa falan kale bayo donxen na, a hinanna ne fan lima nen (Keli Romi Kaane sora 9 ma han 11). Na kui, Ala bata hinan siya gbetene fan na benun Yahudiyane mon xa xete a ma waxatin naxan yi alogo Yesu a fe Xibaru Fajin xa siya gbetene li, e yi dunuɗa yi gidi sarijanxin liga. (Keli Romi Kaane 12.1 ma han 15.13).

A rajanna, Poli a falama e xa fa fala a wama siga feni Romi taan nun Esipaja yamanani alogo a xa Yesu a fe Xibaru Fajin nali men kaane fan ma. A yi Romi kaane xonton (15.14 han 16.27). Naxanye birin wama a kolon feni Ala muxune rakisima kii naxan yi, Kitabun yireni ito e malima nen na ra.

Poli Xibarun Fajin naxan nalima

¹ N tan Poli, Alaa Muxu Sugandixina Yesu a walikena, Ala bata naxan xili alogo n xa findi a xeraan na, a yi n yeba alogo n xa Alaa falan Xibaru Fajin nali, n bata ito sebe e ma.

² Ala yamaan tuli sa Yesu a fe Xibaru Fajini ito nan na a nabine falane xon e Kitabu Sarijanxine kui. ³ A dii xemena fe nan yi a ra, naxan barixi Dawuda bonsanni fati benden mabinni, ⁴ Alaa Nii Sarijanxin mon yi a mayita senbeni fa fala a Alaa Dii Xemen nan a ra, bayo en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin bata keli sayani. ⁵ Ala bata nxu findi xerane ra a hinanni

Yesu xinla barakani alogo siyane birin xa a xuiin suxu denkeleyani. ⁶ E tan fan na muxune ye, Alaa Muxu Sugandixin Yesu bata naxanye xili.

⁷ Awa, e tan naxanye birin Romi taani, Ala xanuntenne, a mon naxanye xili, e yi findi a yama sarijanxin na, n bata ito sebe e birin ma.

En Fafe Ala nun Marigi Yesu, a Muxu Sugandixin xa hinanna nun bɔɔɔe xunbenla fi e ma.

Ala maxandin nun barika birana
⁸ N barikan nan singe birama Ala xa e birin ma fe ra, Alaa Muxu Sugandixin Yesu barakani. Amasoto muxune e denkeleyana fe falama dunuɔa yiren birin yi. ⁹ Ala nan n seren na, n walima naxan xa a Dii Xemena fe Xibaru Fajin nalini n niin birin na. A a kolon a n miriyana e xon ma waxatin birin ¹⁰ n nema Ala maxande waxati yo yi. N na Ala maxadinma, xa a sagoon na a ra, a xa feren fi n ma n siga e konni. ¹¹ Amasoto e to xonla n ma kati, alogo Alaa Nii Sarijanxin bata naxan fi n ma, n yi na nde radangu e ma, e yi senben soto ¹² alogo en yi en bode rali-maniya en ma denkeleyani.

¹³ Ngaxakedenne, n waxi a xon ma e xa a kolon, n bata yi kata nun sanɔa ma wuyaxi, n xa sa e xonton koni n mi fere soto. N yi waxi a xon ma, n xa denkeleya muxuna ndee soto e konni alo n na a soto siya gbetene ye kii naxan yi. ¹⁴ Goronna n xun ma n xa wali birin fema, Girekine nun xuluntarene e nun xaxilimane nun xaxilitarene. ¹⁵ Nanara, a xonla n ma han, n xa Yesu a fe Xibaru Fajin nali e tan Romi kaane fan ma.

Yesu a fe Xibaru Fajina senbena

¹⁶ N mi yagin Yesu a fe Xibaru Fajin naliye, bayo Ala senben na a ra alogo naxan yo na la a ra, na xa kisi, folo Yahudiyane ma siga siya

gbetene ma. ¹⁷ Yesu a fe Xibaru Fajin bata tinxinyaan makenen, Ala naxan fima muxune ma. Na foloxi denkeleyaan nan ma a rajan denkeleyaan ma, alo a sebexi kii naxan yi Kitabuni, a naxa, "Naxan na tinxin denkeleyaan xon, na nii rakisin sotoma nen."*

Muxune yalagi fena

¹⁸ Ala bata a xolon makenen sa keli ariyanna yi lan muxune Ala kolontareyaan nun e tinxintareyaan ma naxanye jondin luxunma tinxintareyani. ¹⁹ Amasoto muxune nae naxan kolonye Ala fe yi, e bata na yigbe, bayo Ala bata yi na makenen e xa. ²⁰ Bayo xabu dunuɔa da, Ala keɔaan naxanye mi toma yeen na alo a habadan senben nun a Alayana, ne yigbema ki fajin, bayo muxune e famuma a daala xon. Nanara, e mi nae e yete xun mafale. ²¹ Hali e to Ala kolon, e mi a binyama, e mon mi barikan birama a xa. Koni e miriyane bata lu fuyan. E xaxilitareyaan yi e bɔɔene lu dimini. ²² E bata e yete yate xaxilimane ra, koni e findi daxune ra. ²³ E bata habadan Alaa binyen masara suxurene ra naxanye rafalaxi muxune nun xoline nun subene nun bubu seene maligan na naxanye faxama.

²⁴ Nanara, Ala bata e rabejin e xosi feene yi e bɔɔene kunfaxi naxanye xon, e yi lu e bode fati rayelefue. ²⁵ E yi Alaa jondin masara wulen na, e wali dali seene xa, e yi e batu, benun e xa daala kanna Ala yeteen batu naxan lan a batu han habadan. Amina.

²⁶ Na feene ma, Ala yi e lu e kunfa fe rayelefuxi xosixine yi. Amasoto hali e jaxanle fan bata e me e da kiin na, e kafu joxoya gbeteye liga naxanye mi daxa. ²⁷ Xemene fan na kii nin, e yi e me e jaxanle kafu joxooyaan na, e yi e bode rakunfa.

* 1:17: Xabakuki 2.4

Xeмен nun xeмен yi e bode rayagi e kafu. E yi e fe jaxin saranna sɔɔ.

²⁸ Bayo e to bata tondi Ala kolonɛ, a bata e rabenɛ e xaxilitareyani, e yi lu fe haramuxine lige. ²⁹ E lugoxi tinxintareyaan sifan birin na, fe jaxin nun milen nun jaxuna. E lugoxi xɔxɔlonyaan nun faxa ti xɔnla nun lantareyaan nun yanfantenyaan nun marajaxun nun muxu mafalan na. ³⁰ E bata findi muxu xili kalane nun Ala yaxune nun yanda muxune nun wasodene nun muxu kanbaxine ra, e fe jaxi kɔte nenene raminima, e murute e bari muxune ma. ³¹ Xaxilitarene nun lannayatarene nun hinantarene nun kininkinintarene nan e ra. ³² Anu, e Alaa sariya tinxinxin kolon, a muxun naxanye feni itoe ligama, ne lan nen, e faxa. Hali na, e luma na feene nan lige tun, a mɔn nafan e ma muxu gbeteɛye fan yi ne liga.

2

Alaa kitina

¹ I findi ndenden na, i tan naxan bodene yalagima, i mi nɔe i yete xun mafale. Amasɔɔ i bodene yalagin feen naxanye ma, i tan fan yeteen ne ligama. Nayi, i bata i yeteen fan yalagi. ² En na a kolon Ala kiti tinxinxin sama nen muxune ma, naxanye fe sifani itoe ligama. ³ Koni i laxi a ra a i tan mine Alaa kitin bun ba, i tan naxan bodene yalagima feene ma i tan yeteen naxanye ligama? ⁴ Hanma i yoxi Alaa nɛma fisamanten gbeen ma ba, e nun a dijana? I mi a kolon a Alaa fanna lan nen a yi i sigati kiin maxete ba? ⁵ Koni i ya tengbesenyaan ma, i mi waxi i bɔnen maxete feni. Nanara, i luma Alaa xɔlon fari se naxan namaraxi i xili ma, a yi i li Alaa kiti tinxinxin na mini kenɛnni waxatin naxan yi. ⁶ Amasɔɔ na waxatini, Ala “muxun birin saranma nen a

kewanle ra.”* ⁷ A habadan nii rakisin fima nen muxune ma naxanye na e tunnafan fe fajin ligadeni e yi binyen nun xunnayerenna nun faxatareyaan fen. ⁸ Koni a xɔlon nun a bɔne teen kelima nen muxune xili ma naxanye e yete yigboma, e tondi jɔndin ma, e lu tinxintareyaan bun. ⁹ Awa, tɔɔn nun kɔntɔfinle sama nen fe jaxi rabane birin fari, fɔlɔ Yahudiyane ma siga siya gbeteɛne ma. ¹⁰ Koni Ala binyen nun xunna kenla nun bɔne xunbenla fima nen fe fajin rabane ma, fɔlɔ Yahudiyane ma siga siya gbeteɛne ma. ¹¹ Amasɔɔ Ala mi muxune rafisama e bode xa.

¹² Naxanye birin yulubin ligama, e mi Musaa sariyan bun, ne halagima nen hali ba na sariyan na. Koni naxanye birin yulubin ligama Musaa sariyan bun, ne yalagima nen sariyan xɔn. ¹³ Amasɔɔ naxan na a tuli mati sariyan na, na xa mi Ala kenɛnxi koni naxan na sariyan suxu, Ala na nan yatexi tinxin muxun na. ¹⁴ Awa, siya gbeteɛn naxanye mi Musaa sariyan kolon ne na fena nde liga naxan daxa sariyani e gbee muxuyaan xɔn, ne bata e gbee sariyan namini hali Musaa sariyan to mi yi e yii. ¹⁵ Na a yitama nen a sariyan yamarin naxan fixi, na yi seɓexi e bɔnen nin. E yete xaxinla fan luma e kawande, a yi e fe kalan yita e ra waxatina nde, a mɔn yi e kewanle xun mayenge waxati gbete. ¹⁶ A ligama na kii nin Ala na mini muxune wundo feene makitideni lɔxɔn naxan yi a Muxu Sugandixin Yesu barakani, alo n Yesu a fe Xibaru Fajin naxan nalima, na a falan kii naxan yi.

Yahudiyane nun sariyana fe

¹⁷ Koni i tan naxan a falama a Yahudiyani nan i ra, i yengi saxi sariyan ma, i yete matɔxɔma Ala yi, ¹⁸ i a sagoon kolon, sariyan

* 2:6: A mato Yaburin 62.13 nun Sandane 24.12 kui.

bata i xaran fe fisamantenna sugandin ma. ¹⁹ I laxi a ra fa fala a danxutōne yii rasuxun nan i tan na, e nun kēnēna naxan muxune malima dimini, ²⁰ naxan xaxilitarene xaranma e nun diidine karamōxōna, bayo i laxi a ra a i bata fe kolonna nun jōndin yetēen sōtō sariyani. ²¹ Nayi, i tan naxan bonne xaranma, i yete xaranma ba? I tan naxan kawandin bama a muxun nama mujan ti, i tan mi mujan tiin ba? ²² I tan naxan tōnna dōxōma yalunyaan na, i tan mi yalunyaan ligan ba? Suxurene rapaxu i tan naxan ma, i mi e batu banxine kui seene tongon ba? ²³ I i yete matōxōma sariyani, koni i Ala matandima sariya kalan xōn! ²⁴ Amasōtō, Kitabun naxa, “Ala xinla rayelefuxi siya gbetene ye ε tan nan ma fe ra.”†

²⁵ Yahudiyane banxulanna lan, xa i sariyan suxu. Koni xa sariya kalan nan i ra, hali i banxulanxi, i fa yatexi nen alo siya gbetē banxulantarena. ²⁶ Siya gbetēn naxanye mi banxulanxi, xa ne sariyan suxu, Ala mi na yate alo Yahudiya sariya suxune ba? ²⁷ Xa banxulantarena Alaa sariyan suxu, a mi i tan Yahudiya banxulanna yalage ba? Amasōtō i sariyan kalama, hali a sebexin to i yii. ²⁸ Yahudiya dinan maligan muxun naxan yi, na mi findixi Yahudiya kēnde yetēen na. Banxulan feen mi findixi fati bēndēna fe gbansanna ra. ²⁹ Koni muxun findima Yahudiya kēnden na a kui feene nan xōn. Banxulanya kēnden luma muxun bōjēn nin fata Alaa Nii Sarijanxin na. Sariya sebexi mi a ra. Na muxu sifan mi tantunna sōtōma adamadiine ra fō Ala yetēna.

3

¹ Nanse Yahudiyane rafisaxi muxun bonne xa nayi? Banxulanna tōnōn nanse ra? ² Tōnō wuyaxi a ra kiin birin yi. A singen

naxan na, Ala bata a falane birin taxu Yahudiyane ra. ³ Awa, na di, xa denkēleyaan mi muxuna ndee yi, na Alaa tinxinna kale ba? ⁴ En-ēn de! Nōndin kanna nan Ala ra hali muxune birin findi wule falane ra. A sebexi Kitabuni, a naxa, “Nanara, i na falan ti, i tan nan tinxin. I na kitin sa, i yoon sōtō.”*

⁵ Koni xa en ma tinxintareyana Alaa tinxinna raminima kēnēni, en nanse falama lan na feen ma? Ala mi tinxintareyaan xan ligama nayi, a na a xōlōn nagodo en ma? N falan tima alo muxune. ⁶ En-ēn de! Xa a yi na kii nin nun, Ala nōe dunuja makite di?

⁷ Koni na di? Xa Alaa jōndin makēnēnma n ma wulen nan xōn, a binyen yi fari sa, nanfera n tan man yalage nayi alo yulubi kanna? ⁸ Nayi, nanfera en mi a falama, en naxa, “En fe jaxin liga alogo a xa yate fe fajin na?” Wule falana ndee na falan sama nxu xun ma. Na kanne yalagi daxin na a ra.

Muxu yo mi na naxan tinxin

⁹ A di nayi? Nxu tan fisa bonne xa ba? En-ēn de! En bata yi a yigbe nun fa fala Yahudiyane nun siya gbetēne birin yulubin senben bun ma, ¹⁰ alo a sebexi Kitabuni kii naxan yi, a naxa, “Tinxin muxu yo mi na hali keden pe!

¹¹ Muxu yo mi na

naxan fe kolon.

Muxu yo mi na

naxan Ala fenma.

¹² Muxun birin bata kiraan fata.

E birin bata lu fufafu.

Muxu yo mi a fajin nabama

hali muxu keden pe!

¹³ E kōe yinle rabixi

alo gaburuna,

yanfa falane nan e lenne ma.

E fala xuine xōlō

alo koson xōlōna.

¹⁴ E dēen nafexi dangane nun fala xui xōlōne nan na.

¹⁵ E mafura wuli raminideni.

16 Gbalon nun kalan nan e kirane xɔn.

17 E mi bɔɲɛ xunbenla kiraan kolon!

18 E mi gaxuma Ala yɛɛ ra mumɛ!”†

19 Anu, en na a kolon a sariyan naxan birin falama, a falama muxune nan xa naxanye sariyan bun, alogo birin dɛɛn xa suxu, dunuɲa muxune birin yi kolon fe kalane ra Ala yetagi. 20 Nanara, adamadi yo mi yatexi tinxin muxun na Ala yɛɛ ra yi sariya suxun xɔn, bayo sariyan yulubin nan tun yitama en na.

21 Koni iki, ba sariyan na, tinxinna nde bata mini kenɛnni Ala naxan fima muxune ma, Sariya Kitabun nun nabine kitabune bata yi naxan seren ba. 22 Naxanye birin na denkeleya, Ala ne ratinxinma a yɛɛ ra yi nɛn denkeleyaan xɔn Yesu yi, Alaa Muxu Sugandixina. Amasɔɔ tagi raba mi na. 23 Muxun birin bata yulubin liga. Nanara, e mi Alaa binyen sɔɔxi.

24 Koni Ala muxune kima tinxinni a hinanna nan xɔn, a yi e xunba a Muxu Sugandixin Yesu barakani. 25 Ala a tan nan findixi a solona saan na e nun yulubi xafari saraxana, na muxune xa naxanye na denkeleya a wunla ma. Na bata a gbee tinxinna yita. Bayo yulubin naxanye liga benun iki, a mi yi muxune yulubine saranma e ra a diɲan waxatini, 26 koni a bata wa a tinxinna yita feni waxatini ito yi, alogo a xa tinxin feu, a mɔn yi muxune ratinxinɲɛ ayi a yɛɛ ra yi naxanye bata denkeleya Yesu ma.

27 Nayi, muxune lan e xa e yetɛ matɔxɔ nanfe ma? Sese! Nanfera? E to sariyan suxi, e yetɛ matɔxɔma na nan na ba? En-en, na mi a ra, fɔ e denkeleyana. 28 Amasɔɔ en bata a to muxun tinxinma Ala yɛɛ ra yi denkeleyaan nan xɔn, hali ba sariya suxun na. 29 Yahudiyane nan tun gbee Ala ra ba? Siya

gbetene fan ma Ala xa mi a tan na ba? Siya gbetene fan ma Ala na a ra yati! 30 Ala kedenna na a ra naxan Yahudiyane ratinxinma a yɛɛ ra yi denkeleyaan xɔn e nun siya gbetene fan na denkeleya kedenna xɔn. 31 Na bunna nɛɛn a en xa sariyan beɲin denkeleyani ba? En-en de! En lan nɛn en yi sariyan yate.

4

Ibrahimisaala

1 En nanse falama en siyaan benba Ibrahimisaala a fe yi nayi? A nanse kolonxi feni ito yi? 2 Xa Ibrahimisaala tinxinɲɛ ayi nɛn Ala yɛɛ ra yi a kewanla xɔn, a yi a yetɛ matɔxɛ nɛn na yi. Koni a mi nɔɛ na lige Ala yetagi! 3 Kitabun nanse falaxi lan na fe ma? A naxa, “Ibrahimisaala yi denkeleya Ala ma, Ala yi na yate tinxinna ra a xa.”* 4 Muxun naxan na wali, a yi a saranna sɔɔɔ, na mi yatema kiseen na a xa, bayo a wali saranna na a ra. 5 Koni muxun naxan mi walima, koni a laxi Ala ra naxan Ala kolontarene matinxinma, Ala na kanna denkeleyaan yatema nɛn tinxinna ra. 6 Dawuda fan muxuna sɛwana fe falaxi na kii nin, Ala naxan yatexi tinxin muxun na, ba kewanle ra, a naxa,

7 “Sɛwan na kanna xa, naxan ma sariya kalane bata mafelu naxan yulubiye bata xafari.

8 Sɛwan na adaman xa, Marigin bata diɲa naxan haken ma.”†

9 Na sɛwan findixi Yahudiya banxulanxine nan gbansan gbee ra ba hanma siya gbetene fan? Awa, en baxi a faladeni, en naxa, a Ala Ibrahimisaala denkeleyaan yate nɛn tinxinna ra a xa. 10 Koni na liga waxatin mundun yi? A bata yi banxulan hanma a munma yi banxulan? A munma yi banxulan. 11 A banxulanyaana sɔɔɔ nɛn a tinxinyaana taxamasenna ra a

† 3:18: Yaburin 14.1-3 nun 53.2-4 nun 5.10 nun 140.4 e nun Esayi 59.7-8 nun Yaburin 36.2

* 4:3: Dunuɲa Fɔɔn 15.6 † 4:8: Yaburin 32.1-2

naxan sətəxi a denkeleyaan xən benun a xa banxulan waxatin naxan yi. Nanara, Iburahima yi findi muxune birin benban na naxanye denkeleyaxi Ala ma, na yi yatε e xa tinxinna ra hali e mi banxulanxi. ¹² Naxanye banxulanxi, e mən biraxi nxu benba Iburahima denkeleyaan fəxə ra Iburahima yi naxan yi nun benun a xa banxulan, ne fan benban nan Iburahima ra.

Ala Iburahima tuli sa naxan na

¹³ Ala yi Iburahima nun a bənsənnə tuli sa, a naxa, dunuḡa findima nən e keən na. Koni a mi na tuli saan sətəxi sariyan xan xən fə a tinxinna denkeleyaan barakani. † ¹⁴ Xa muxune yi na keən sətəxi sariya suxun nan xən nun, nayi denkeleyaan tənə mi na. Ala en tuli saxi nən nayi fuyan! ¹⁵ Amasətə sariyan nan fama Alaa xələn na, bayo xa sariya mi na, sariya kalan fan mi na.

¹⁶ Nayi, Ala en tuli saxi denkeleyaan nan baraka yi, alogo a xa findi Alaa hinanna ra Iburahima yixetene birin xa naxanye sariyan sətəxi e nun naxanye fan denkeleya alo Iburahima. Iburahima nan en birin benban na, ¹⁷ alo a sebəxi Kitabun kui kii naxan yi, a naxa, “N na i findima nən siya wuyaxine benban na.” § A tan nan en benban na Ala yeε ra yi, Iburahima denkeleya Ala naxan ma, Ala naxan faxa muxune niin birama e yi, Ala naxan seen yamarima naxan mi na, a yi taran na. ¹⁸ Iburahima denkeleya nən a yigin ma, hali a yigin xunna to mi yi toma. Na kiini, a yi findi “siya wuyaxine benban na,” alo Ala a fala a xa kii naxan yi, a naxa, “I yixetene luma na kii nin.”* ¹⁹ A bata yi jεε kεmε jəxəndən sətə nun, fayida a fati bəndən yi faxa feni, a paxanla Saran fan yi findixi

gbantan na koni a denkeleyaan tan yi kende. ²⁰ Ala a tuli sa naxan na, a mi sikε na ma denkeleyatareyani, koni a denkeleyana a senbε so nən, a yi Ala binya. ²¹ A yi laxi a ra yati, fa fala Ala a tuli saxi naxan na, a senbən na rakamalima nən. ²² Nanara, Ala na yatε nən tinxinna ra a xa. † ²³ Koni na falan mi sebəxi a tan keden ma fe ra, fa fala, “A yatεxi tinxinna ra a xa.” ²⁴ A mən sebəxi en tan nan xa bayo na yatema tinxinna ra en tan fan xa, en na denkeleya Ala ma naxan en Marigi Yesu rakelixi sayani. ²⁵ Yesu faxaxi en hakene nan ma fe ra, a yi keli sayani, a en natinxin Ala yeε ra yi.

5

Tinxinyana fe Ala yeε ra yi

¹ Bayo en bata tinxiḡe ayi Ala yeε ra yi denkeleyaan xən, lanna bata taran en nun Ala tagi Marigi Yesu barakani, Alaa Muxu Sugandixina. ² A bata en nafa a hinanni denkeleyaan xən en naxan yi iki. En yi sewa Alaa binyen sətə feen yigin na. ³ En mən sewaxi en ma tərənə ra amasətə en na a kolon a tərən fama tunnafanna nan na. ⁴ Tunnafanna yi fa lannayaan na. Lannayaan yi fa yigin na. ⁵ Na yigin mi en yanfama, amasətə Ala bata a xanuntenyaan sa en bəjəni a Nii Sarijanxin xən ma, a bata naxan fi en ma.

⁶ Amasətə senbε mi yi en na waxatin naxan yi, Alaa Muxu Sugandixin faxa nən Ala kolontarene fe ra a waxati ragidixini. ⁷ Fayida muxε mi yi tinḡe faxε tinxin muxuna fe ra, koni yanyina nde, muxuna nde suse nən faxε muxu fajina fe ra. ⁸ Koni Ala a xanuntenyaan yitaxi en na na kii nin, en mən yi yulubi kanne ra waxatin naxan yi, Alaa Muxu

† 4:13: A mato Dunuḡa Fələn 12.2-3 nun 17.4-6 nun 22.15-18 kui. § 4:17: Dunuḡa Fələn 17.5

* 4:18: Dunuḡa Fələn 15.5 † 4:22: Dunuḡa Fələn 15.6

Sugandixin yi faxa en xa. ⁹ Iki xa en bata tinxinje ayi Ala yee ra yi Yesu wunla xon ma, a mi sa taganje en kise Alaa xolon ma a barakani. ¹⁰ Bayo xa Ala yaxun yi en na waxatin naxan yi, en nun Ala tagin yi yiton a Dii Xemena sayaan xon, xa en tagin bata yiton nayi, a tagan xun mi na nayi en nakise Yesu a nii rakis barakani. ¹¹ Koni a birin mi na ra, en mon sewaxi Ala ra en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe ra naxan bata en nun Ala tagini ton iki.

En Benba Adama nun Yesu a fe

¹² Nanara, yulubin soxi dunuja yi muxu keden peen nan xon ma, sayaan fan yi fa yulubin xon. Nanara, sayaan bata fa muxun birin ma, amasoto muxun birin bata yulubin liga. ¹³ Yulubin yi dunuja yi nun benun sariyan xa fa, anu xa sariyan mi na, yulubin fan mi yatema. ¹⁴ Koni folo En Benba Adama waxatin ma han sa dexo Musa waxatin na, sayaan mangayaan ligama muxun birin xun na, hali naxanye mi En Benba Adamaa yulubin sifan liga naxan Alaa sariyan kala.

En Benba Adama yi findixi muxu famatxon misaala nan na. ¹⁵ Koni Alaa kiseen mi maligaxi Adama haken na. Hali muxu wuyaxi to bata sayaan soto a tan kedenna haken xon, Alaa hinanna nun a kiin hinanna gbo na xa, a naxan fixi muxu wuyaxi ma muxu keden peen barakan xon, Yesu, a Muxu Sugandixina. ¹⁶ Alaa kiseen nun muxu kedenni ito yulubin mon mi rananma fe kedenna ma. Bayo yulubi keden peen kitin bata a liga adamadiine yi yalagi, koni Alaa kiseen faxi yulubi wuyaxin liga xanbin nin, a yi tinxinyaan nafa. ¹⁷ Xa sayaan bata non soto muxu kedenna haken xon, na muxu kedenna fe ra, na muxune fan mi taganje non sote Alaa Muxu Sugandixin Yesu kedenna dunuja

yi gidin xon, naxanye Alaa hinan pantaren sotoma e nun a kiseen naxan findixi tinxinna ra.

¹⁸ Nanara, birin yalagixi kii naxan yi hake kedenna xon, kewali tinxinxi kedenni ito fan bata findi tinxinna ra na kiini naxan nii rakis nafama muxune birin ma. ¹⁹ Amasoto muxu wuyaxi findixi hake kanne ra kii naxan yi muxu kedenna fala suxutareyaan xon ma, muxu wuyaxi fan natinxinma ayi na kii nin Ala yee ra yi muxu kedenna a fala suxun barakani.

²⁰ Sariyan bata fa alogo hakene xa wuya ayi, koni yulubin gboxi ayi denaxan yi, Alaa hinanna fan bata gbo ayi menni mon. ²¹ Nanara, yulubin mangayaan ligaxi kii naxan yi sayani, Alaa hinanna fan mangayaan ligama tinxinyaan xon ma na kii nin, a yi en naso habadan nii rakisini, en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani.

6

Sayaan nun siimayana Yesu xon

¹ En nanfe falama? En luyeyulubine lige ba alogo Alaa hinanna xa gbo ayi? ² En-en de! En luxi nen alo en bata faxa yulubin mabinni, en mon luyeyen ma dunuja yi gidin lige yulubini di nayi? ³ E mi a kolon ba, a en tan naxanye bata rafu igeni Alaa Muxu Sugandixin Yesu xinli, a en bata rafu a xon ma a sayani? ⁴ Nayi, en nun Yesu bata maluxun en bode xon ma a sayani en nafuxi igeni waxatin naxan yi, alogo Alaa Muxu Sugandixin kelixi sayani kii naxan yi a fafe a binyeni, en fan xa sigan ti dunuja yi gidi neneni na kiini.

⁵ Amasoto xa en birin bata findi kedenna ra a sayani, en fan kelima nen sayani alo a tan. ⁶ En xa ito kolon: en ma muxuya fonna bata faxa Yesu xon wudin ma, alogo en ma muxuya naxan yulubini, na xa nan, en yi ba yulubina konyiyani. ⁷ Amasoto muxun na

faxa, a xərəyama nən yulubin ma. ⁸ Xa en nun Alaa Muxu Sugandixin bata faxa en bode xən ma, en mən laxi a ra nayi fa fala en nii rakisın sətəma nən en bode xən ma. ⁹ Amasətə en na a kolon fa fala Alaa Muxu Sugandixin bata keli sayani, a mi fa faxama sənən, sənbe mi fa sayaan na a fari sənən. ¹⁰ Amasətə a faxa nən, a faxa yulubin nan ma fe ra sanja ma keden han habadan. Iki a a nii ra, a siimayani Ala nan xa. ¹¹ A na kii nin, ε fan xa ε yete yate muxu faxaxine ra yulubin ma, koni ε luxi ε siimayani Ala xa Alaa Muxu Sugandixin Yesu nin.

¹² Nanara, yulubin nama fa mangayaan liga ε fati bendeni sənən naxan faxama, ε lu a waxən feene lige. ¹³ E nama ε fatin yire yo lu yulubini alo yenge so sena tinxintareyaan xa, koni ε yete so Ala yii, alo a bata muxun naxanye rakeli sayani. E fatin yiren birin so Ala nan yii yenge so seen na tinxinyaan xa. ¹⁴ Na ma, yulubin nama mangayaan liga ε xun na, bayo ε mi fa sariyan bun ma sənən, fə Alaa hinanna.

Tinxinyana konyine

¹⁵ Na di nayi? A lan en xa lu yulubin lige ba, bayo en mi fa sariyan bun ma sənən, fə Alaa hinanna? En-en de! ¹⁶ E mi a kolon ba, ε na ε yete so muxuna nde yii ε findi a xui suxu konyin na, ε findima na kanna konyin nan na ε naxan xui suxuma? A finde yulubin na, i yi faxa, hanma a finde Ala xuiin suxun na, i yi yate tinxin muxun na. ¹⁷ Koni tantunna Ala xa, bayo yulubina konyin nan yi ε ra nun, koni xaranna naxan taxu ε ra, ε bata na suxu ε bəjəni. ¹⁸ E bata xərəya yulubin ma, ε findi tinxinyana konyine ra. ¹⁹ N dunuɣa misaali ito falama ε xa nən alogo ε xa a yete to hali sənbe to mi ε yi. A fəloni nun ε bata yi ε fatin birin findi xəsi feene konyin na, ε kəwali naxine yi siga gboε ayi. Koni

iki, ε fatin birin xa findi tinxinyana konyin na, ε yi sarijan.

²⁰ E yi yulubina konyiyani waxatin naxan yi, ε mi yi tinxinyaan bun ma nun. ²¹ E feen naxanye liga na waxatini, ε yagixi naxanye ra iki, ε tənən mundun sətəxi ne yi? Ne rananna findixi sayaan nan na. ²² Koni iki, ε bata xərəya yulubin ma, ε findi Alaa konyine ra. E marasarijananna nan findixi na tənən na, naxan nan findixi habadan nii rakisın na. ²³ Bayo yulubin saranna nan sayaan na koni Alaa kisena, habadan nii rakisın nan na ra en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixini.

7

Denkəleya muxune bata xərəya

¹ Ngaxakedenne, ε tan naxanye sariyan kolon, ε a kolon fa fala a sariyan muxun yamarima fanni a daxi. ² A misaala findixi naxanla nan na naxan dəxi xəmən xən. Na nun a xəmən a bode ra fanni a daxi, koni xa a xəmən faxa, a bata mini sariyan bun naxan yi e xidixi e bode ra. ³ Nanara, xa a dəxə xəme gbete xən, a xəme singen mən a nii ra, a bata yalunyaan liga na yi. Koni xa a xəmən faxa, nayi a bata mini na sariyan bun. Nayi, a nəe dəxe gbete xən nən, na mi findixi yalunyaan na. ⁴ Ngaxakedenne, ε tan fan bata faxa sariyan mabinni Alaa Muxu Sugandixin fati benden xən ma. Nayi, ε bata findi na gbeen na, naxan kelixi sayani alogo en xa wali fajine ke Ala xa. ⁵ Amasətə fati benden naxan feene yi en yamarima waxatin naxan yi, yulubin naxan fe naxine yi walima en fatine yi sariyan xən alogo naxan en faxama en yi na liga. ⁶ Koni iki, en bata mini sariyan bun, amasətə en bata faxa sariyan bun, naxan yi en suxi. En fa Alaa Nii Sarijanxina a kira nənən nan xən, en mi fa fe fori səbexine bun.

Sariyan nun hakena fe

⁷ En nanfe falama nayi? Sariyan yeteen nan yulubin na ba? En-en de! Sariyan nan a ligaxi n yulubin kolon. Xa sariyan mi yi a fala n xa nun, i nama mila ayi, n mi yi milan kolonma nun.* ⁸ Na ma, yulubin yi feren soto, a milan sifan birin naso n tan yi sariyan xon ma. Amasoto xa sariyan mi yi na nun, yulubin faxaxin nan yi a ra. ⁹ Sariyan mi yi na waxatin naxan yi, n yi kende, koni yamarin to fa, yulubin yi fa, n yi faxa. ¹⁰ Yamarin naxan faxi siimayana fe ra, na faxi sayaan nan na n tan ma. ¹¹ Bayo, yulubin bata feren soto yamarin xon, a yi n yanfa, a n faxa.

¹² Nanara, sariyan sarijan, yamarin sarijan, a tinxin, a fan. ¹³ Na bunna di? Fa fala naxan fan, na bata findi sayaan na n tan xa? En-en de! Yulubin nan bata n faxa na se fajin xon, alogo a xa kolon yulubin na. Nayi, yulubin senbe gbeen yi makenen yamarin xon.

Yulubin yi muxun no

¹⁴ En na a kolon fa fala a sariyan fataxi Alaa Nii Sarijanxin nan na, koni fati benden nan n tan na, naxan bata mati a findi yulubina konyin na. ¹⁵ N naxan ligama, n mi na bayen kolon. Amasoto n waxi naxan liga feni, n mi na xan ligama, koni fo naxan mi rafan n ma n na nan ligama. ¹⁶ N mi waxi naxan liga feni, n na nan ligama. Na a yitama nen fa fala a n bata tin a sariyan fan. ¹⁷ Nayi, n tan xa mi na ligama, koni yulubin nan na ra naxan n yi. ¹⁸ Amasoto n na a kolon a fe fajin mi n tan yi fata n fati benden naxan feene ra, bayo hali fe fajin liga xonla n ma, n mi noe a lige. ¹⁹ N waxi fe fajin naxan liga feni, n mi na xan ligama, koni n mi waxi fe jaxin naxan liga feni, n luma na nan lige. ²⁰ Feen naxan liga xoli mi n ma, xa n na liga, na

bunna neen, fa fala n tan xa mi a ligaxi, koni yulubin naxan n yi.

²¹ Nanara, sariyan naxan walima n tan yi, na ni ito ra. Fe fajin liga xonla n ma waxatin naxan yi, a fere mi na bayo fe jaxina n yi. ²² Anu, n sewaxi Alaa sariyan na n sondonni. ²³ Koni n sariya gbete nan toma n fati bendeni naxan n xaxinla sariyan yengema, na yi n findi kasorasaan na yulubina sariyan xon ma, naxan walima n fati bendeni. ²⁴ Toro muxun nan n na! Nde n xunbama fati bendeni ito nun a rafan feene yi naxanye n xalima sayani? ²⁵ Tantunna Ala xa en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani!

Nayi, n bata findi Alaa sariyan konyin na n xaxinli, koni n fati benden naxan feene bata n findi yulubina sariyana konyin na.

8

¹ Nanara, muxun naxanye Alaa Muxu Sugandixin Yesu yi, Ala mi fa ne yalagima. ² Amasoto, Alaa Nii Sarijanxina nii rakisin sariyan bata n xoro ya yulubin nun sayaan sariyan ma Alaa Muxu Sugandixin Yesu barakani. ³ Amasoto sariyan mi yi noe na lige, bayo fati benden naxan feene bata a senben jan. Ala nan na liga, a yi a yetena Dii Xemen nafa adamadi yulubi kanne sawurani, a yulubin yalagi fati bendeni. ⁴ Ala na ligaxi nen alogo sariyan tinxinna xa kamali en yi, en tan naxanye mi fa en fati benden naxan feene ligama, koni fo Alaa Nii Sarijanxin naxan feene. ⁵ Awa, naxanye e fati benden naxan feene ligama, ne luma e mire na fe sifane nan ma, koni naxanye Alaa Nii Sarijanxin naxan feene ligama, ne luma e mire Alaa Nii Sarijanxina feene nan ma. ⁶ Fati benden natan miriyane na lu i yi, sayaan nan na ra, koni xa i miriyane keli Alaa Nii Sarijanxin nin, siimayaan nan na

* 7:7: A mato Xoro yaan 20.17 nun Sariyane 5.21 kui.

ra e nun bəɲɛ xunbenla. ⁷ Amasotə fati benden natan miriyane findixi Ala yaxun nan na, bayo e mi nɔɛ i xure Alaa sariyan bun mumɛ! ⁸ Naxanye e fati benden nafan feene ligama, ne mi Ala kɛnɛɲɛ mumɛ!

⁹ Koni ε tan mi fa ε fati benden nafan feene ligama fə Alaa Nii Sarijanxin nafan feene, Alaa Nii Sarijanxin to ε yi. Amasotə xa Alaa Muxu Sugandixina Niin mi muxun naxan yi, Alaa Muxu Sugandixin gbee mi na kanna ra. ¹⁰ Koni xa Alaa Muxu Sugandixina ε tan yi, ε fati benden bata faxa yulubina fe ra, koni ε niina ε yi, amasotə ε bata ratinxinɲɛ ayi Ala yetagi. ¹¹ Anu, Alaa Niin naxan Yesu rakelixi sayani, xa na lu ε yi, a tan naxan Alaa Muxu Sugandixin nakelixi sayani, na mən nii rakisin fima nɛn ε fati bendene ma a Nii Sarijanxin barakani naxan luma ε yi.

¹² Na ma, ngaxakedenne, goronna en xun ma. Koni fati benden tan goronna mi en xun ma en yi a rafan feene liga. ¹³ Amasotə xa ε lu ε fati benden nafan feene ligɛ, ε faxama nɛn. Koni xa ε fati benden natane faxa Alaa Nii Sarijanxin xən, ε nii rakisin sətəma nɛn. ¹⁴ Alaa Nii Sarijanxin muxun naxanye yii rasuxi, Alaa diin nan ne ra. ¹⁵ Amasotə ε Niin naxan sətəxi, na mi ε findixi gaxun konyin na. Koni a bata ε findi Alaa diine ra. En xinla tima na nan baraka yi, en naxa, “Baba, n fafel!” ¹⁶ Alaa Nii Sarijanxin yetɛɛn sereyaan bama en niin xa, a Alaa diin nan en tan na. ¹⁷ En to findixi Alaa diine ra, en fama nɛn kɛɛn sətədeni alo a diine bayo Ala barayin naxan namaraxi a Muxu Sugandixin nun a muxune xa, en na sətəma nɛn. Xa en nun Yesu tɔɔ en bode xən ma, en birin nan a binyen sətəma nayi.

¹⁸ N bata a kolon a en tərən naxan sətəma iki, e nun binyen naxan fama, ne tagi kuya kati! ¹⁹ Bayo daala birin luxi nɛn alo a Ala legedenma, a digima na waxatin na han Ala diine nərən sa minima kɛnɛnni waxatin naxan yi. ²⁰ Amasotə daala lu nɛn kobiyaan bun.* A sago mi yi a ra, koni Ala sagoon nan a luxi na kiini alogo yigin xa sətə, ²¹ fa fala daala xərɔyama nɛn kalana konyiyaan ma, a yi fa Alaa diine xərɔya kɛndeni. ²² Amasotə en na a kolon, xabu a fəlɔni han waxatini ito yi, a luxi alo daala birin kutunma xələni alo naxanla naxan dii barini. ²³ Koni daala xa mi kɛden a ra, koni en tan naxanye fan singe Alaa Nii Sarijanxin sətəxi, en fan sɔxələxi en bəɲɛni, en Ala mamɛma waxatin naxan yi a en findi a diine ra, a yi en gbinding xunba. ²⁴ Amasotə en bata kisi na yigin xən. Anu, i yigin saxi feen naxan yi, xa i bata na to, na mi fa xilɛ yigina. En bata yelin naxan sətɛ, en fa en xaxili tima na ra di?

²⁵ Koni en munma naxan sətə, xa en na en yigin sa na fari, en na a mamɛma nɛn tunnafanni.

²⁶ Alaa Nii Sarijanxina en tan sɛnbɛtare kanne malima na kii kɛdenna nin. Amasotə en mi a kolon en lan en xa Ala maxandi naxan ma. Koni Nii Sarijanxin yetɛna Ala mafanma en xa kutunni naxan mi nɔɛ fale. ²⁷ Ala naxan muxune bəɲɛ yi feene toma, na a Nii Sarijanxina miriyaan kolon, amasotə Alaa Nii Sarijanxina Ala mafanma a yama sarijanxin xa alo Ala sagoon kii naxan yi.

²⁸ En na a kolon a Ala feene birin napanma a faɲin nan ma a xanu muxune xa, a naxanye xilixi a maragidini. ²⁹ Amasotə Ala naxanye sugandi a fəlɔni, a mən bata a ragidi a xa ne findi a Dii Xɛmɛn maligane ra, alogo Yesu xa lu alo dii singena a xunyɛne ye. ³⁰ Ala

Binyen naxan fama

* 8:20: A mato Dunuɲa Fəlɔn 3.17

bata yi na ragidi naxanye xa, a mən bata ne xili. A naxanye xilixi, a mən bata ne ratinxinje ayi a yetagi, a mən yi a binyen fi e ma.

Alaa xanuntenyana

³¹ Nayi, en nanse falama na fe ra? Xa Ala en xən, nde fa kele en xili ma nayi? ³² A tan naxan mi a yetena dii xemen natanga, koni a yi a fi en birin xa, nanfera nayi a mi seen birin soe en yii a Dii Xemen xən? ³³ Ala bata muxun naxanye sugandi, nde ne kansunje? Ala nan yoon fiin kanna ra. ³⁴ Nde nəe en yalage? Muxu yo, bayo Alaa Muxu Sugandixin Yesu bata faxa, a mən yi keli sayani, a mən tixi Ala yiifanna ma, a Ala mafanma en xa. ³⁵ Nanse en be Alaa Muxu Sugandixin xanuntenyani? Təron nun kontəfinla ba, hanma besənxənyana hanma kaməna hanma marabəna hanma gbalona hanma sayana silanfanna ra?† Ne sese mi nəe a lige. ³⁶ Bayo a sebexi Kitabuni, a naxa, “E nxu faxama i tan nan ma fe ra ferijen gben! E nxu ligama alo yexeen naxan faxa daxi a ra!”‡ ³⁷ Koni naxan en xanuxi, en nəon sətəma nen na xən feni itoe birin yi fefe. ³⁸ Amasəto n na a kolon yati, sayana hanma dunuɲa yi gidina hanma malekane hanma jinanne hanma waxatini itoe hanma waxati famatəne hanma senbe kanne ³⁹ hanma naxanye kore xənna ma hanma naxanye bəxən bun ma, dalise yo mi na yi naxan en be Alaa xanuntenyani en naxan sətəxi en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani.

9

Ala muxun naxanye sugandixi

¹ N xa jəndin fala e xa Alaa Muxu Sugandixin barakani, n mi wulen falama, n xaxinla mi n yalagima.

† **8:35:** Silanfanna: Sofane yenge so de gema. 21.12 † **9:9:** Dunuɲa Fəlon 18.10-14 ‡ **9:13:** A mato Dunuɲa Fəlon 25.23 nun Malaki 1.2-3 kui.

N seren bama Alaa Nii Sarijanxini: ² N sunuxi, n bəjen mən səxələxi waxatin birin. ³ Amasəto, n yi waxi nen n tan yeteen nan xa Alaa dangan sətə, n yi masiga a Muxu Sugandixin na ngaxakedenne funfuni, n kon kaane, ⁴ Isirayila kaane, e tan naxanye findi Alaa diine ra, e a binyen nun a layirine nun a sariyan nun a batu kiine nun a tulisane sətə. ⁵ E fataxi Nabi singene bənsənnə nan na, Alaa Muxu Sugandixin yi mini e tan yi adamadiyaan kii ma. Ala naxan seen birin xun na, na xa tantun habadan! Amina.

⁶ Anu, na xa mi na ra de fa fala a Alaa tuli saan tənə mi fa na, bayo Isirayila kaane birin mi findixi Alaa yamana Isirayila xan na. ⁷ E to barixi Iburahima bənsənni, na mi a ra fa fala e birin findixi Iburahima dii kəndəne nan na. Amasəto Ala a fala nen a xa, a naxa, “Naxanye yatəma i bənsənnə ra, ne minima Isiyaga bənsənnə nin.”* ⁸ Na nan na ra, diin naxanye barixi adamadiyaan kii ma, Alaa dii mi ne ra, koni fə Ala Iburahima tuli sa diin naxanye ra, ne nan findixi a dii kəndəne ra. ⁹ Amasəto Ala Iburahima tuli sa na kii nin, a naxa, “N fama nen waxati saxini, Saran yi dii xemen bari.”†

¹⁰ A birin mi na ra, Rebeka a dii firinne birin fafe keden nan yi a ra, en benba Isiyaga. ¹¹ Anu, benun gulunni itoe xa bari, benun e xa fe fajin liga hanma a jaxina, Ala bata yi a ragidi na nde keden xa sugandi ¹² hali ba e kəwanle ra koni fə a naxan xilixi. A yi a fala Rebeka xa, a naxa, “Tadan luma nen xunyəna nəon bun ma.” ¹³ A sebexi Kitabun kui ikiini, a naxa, “N bata Yaxuba xanu koni n bata Esayu rapaxu.”‡

¹⁴ En nanfe falama nayi? Ala tinxintareyaan nan ligaxi nayi ba? En-en de! ¹⁵ Amasəto a bata a

‡ **8:36:** Yaburin 44.23 * **9:7:** Dunuɲa Fəlon

fala Musa xa, a naxa, “N hinanɲe naxan na, n hinanma nɛn na ra, n kininkiniɲe naxan ma, n kininkininma nɛn na ma.”[§] ¹⁶ Na mi fataxi muxun waxon feene xan na hanma a kewanle, koni fo Alaa kininkininna. ¹⁷ Amasoto a sebexi Kitabuni, Ala a falama Firawona xa denaxan yi, a naxa, “N na i findixi mangan na nɛn alogo n xa n senben mayita i tan xon, n xinla yi rali dunuɲa yiren birin yi.”^{*} ¹⁸ Nayi, Ala na wa kininkinin feni naxan ma a kininkinin na ma, a na wa naxan natengbesen fe yi ayi, a na ratengbesenma ayi nɛn.

Alaa xolon nun a kininkininna

¹⁹ Muxuna nde a falama n xa nɛn, a naxa, “Nanfera Ala mon nxu yalagima? Amasoto nde Alaa fe ragidixin matandɛ?” ²⁰ Nde i tan na naxan Ala matandima? Feɲɛn noɛ a fale a rafala muxun ma ba fa fala nanfera i n nafalaxi iki? ²¹ Awa, noon mi feɲɛ rafalan yii ba, a feɲɛ firin nafala feɲɛ bendɛ kedenni, keden binye wanle xa, boden fe fune xa?

²² Nayi, Ala yi wa a xolon nun a senben mayita feni, a yi diɲa kati, a ti na muxune bun a xolo naxanye ma, naxanye yi halage. ²³ A na liga nɛn alogo a xa a binye gbeen yita na muxune ra, a kininkinin naxanye ma, a bata yi naxanye yiton a binyen soto xinla ma. ²⁴ Na nan en tan na, a naxanye xilixi, keli Yahudiyane ye e nun siya gbeteɛne fan ye. ²⁵ Amasoto a fala nɛn Nabi Hose xa, a naxa, “Naxanye mi yi n ma yamaan na, n ne xilima nɛn n ma yamana, n mi yi naxanye xanuxi, n ne xilima nɛn n xanuntenne.”

²⁶ A mon sebexi menni, a naxa, “A yi falama e ma denaxan yi, ‘N ma yamaan mi e ra,’ e fa xili bama nɛn menni ‘Habadan Alaa diine.’[†] ”

²⁷ Nabi Esayi yi a xuini te Isirayila muxune fe ra, a naxa, “Hali Isirayila muxune yi wuya ayi alo meɲensinna naxan foxo igen de, hali na, e donxedin nan tun kisima. ²⁸ Amasoto Marigina a fe ragidixine rakamalima nɛn dunuɲa ma a kiini sa!”[‡]

²⁹ A na kii nin, alo Nabi Esayi a fala kii naxan yi a foloni, a naxa, “Xa Marigina Senben Birin Kanna mi yi en yixetena ndee lu nun, en yi luma nɛn nun alo Sodoma taana, en liga alo Gomora taana.”[§]

Isirayila nun Xibaru Fajina fe

³⁰ En nanfe falama nayi? Siya gbeteɛn naxanye mi yi tinxinna fenma, ne bata a soto denkeleyaan barakani. ³¹ Koni Isirayila kaan naxanye yi sariyan tinxinna fenma, ne mi a sotoma. ³² Na di? Bayo e mi a fenxi denkeleyaan xon fo e kewanle. E yi e sanna radin gemen na naxan xili, “San nadin gemena” ³³ Kitabun naxan ma fe fala, a naxa, “A mato, n bata gemen sa Siyon yi, yamana e sanna radinma gemen naxan na, e bira. Koni naxan na denkeleya a ma, na kanna mi nimisama.”^{*}

10

¹ Ngaxakedenne, n waxi a xon ma n boɲen birin yi, n kon kaane xa kisi. N na Ala maxandima e xa na ra kati! ² N findima nɛn e tan seren na fa fala Alaa fe kunfana e yi, koni e kolontareyani. ³ Ala muxune ratinxinma kii naxan yi a yete yeɛ ra yi, e mi na kolon. Nayi, e bata kata, e yi e gbee kiraan sa, e mi xuruxi Alaa tinxinyaan bun. ⁴ Amasoto Alaa Muxu Sugandixin bata sariyan nakamali. Nanara, naxan na denkeleya a ma, na kanna bata tinxin Ala yeɛ ra yi.

§ 9:15: Xorɔyaan 33.19 * 9:17: Xorɔyaan 9.16 † 9:26: Hose 2.1-3 nun 2.25 ‡ 9:28: Esayi 10.22-28 § 9:29: Esayi 1.9. A mato Dunuɲa Folon 19.23-28 kui. * 9:33: Esayi 28.16

Kisi fena muxune birin xa

5 Muxune tinxinyaan naxan sɔtɔma sariyan xɔn, Musa bata na fe seβε, a naxa, “Naxan na e suxu, na kanna nii rakisin sɔtɔma nen e xɔn.”* 6 Koni tinxinyaan naxan sɔtɔma Ala γεε ra yi denkeleyaan xɔn, na seβεxi Kitabun kui ikiini, a naxa, “I nama a fala i yete ma fa fala nde nɔe te kore?” Na bunna neen, alogo a xa sa Alaa Muxu Sugandixin nagodo. 7 Hanma “Nde sigama laxira yi?” A xa sa Alaa Muxu Sugandixin nakeli sayani. 8 Koni a nanse falaxi? A naxa, “Alaa falana i dexɔn ma, a i deen kui, a i bɔɔeni,”† na nan denkeleyaan falan na, en naxan nalima iki. 9 Xa i i tiye a ra i deni fa fala Yesu nan Marigin na, i denkeleya i bɔɔeni, a Ala a rakeli nen sayani, i kisima nen. 10 Amasɔtɔ muxun denkeleyama a bɔɔen nin, Ala yi a ratinxinjɛ ayi a γεε ra yi. A yi a ti a ra a deni, a kisi. 11 Amasɔtɔ Kitabun naxa, “Naxan yo na denkeleya a ma, na mi nimisama.”‡ 12 Amasɔtɔ tagi raba mi Yahudiyane nun siya gbetene tagi. Marigi keden peen nan e birin xun na naxan a maxandi muxune birin kima a fonisireyani. 13 Amasɔtɔ Kitabun naxa, “Naxan yo na Marigin xili, na kisima nen.”§

14 Koni e a xilima di, xa e mi denkeleya a ma? E denkeleyama di, xa e munma a fe me? E na mema di, xa muxe mi kawandin ba e xa? 15 Na kawandin bama di, xa xerane mi rasiga? A seβεxi Kitabun kui na kii nin, a naxa, “Xera faji yibane faan lanxi han!”* 16 Koni Isirayila kaane birin mi na fe Xibaru Fajin suxi. Amasɔtɔ, Nabi Esayi a fala nen, a naxa, “Marigina, nde laxi nxɔ falan na?”† 17 Anu, denkeleyaan fama Alaa

falan meen nan xɔn ma. Alaa falan fan mema Alaa Muxu Sugandixina fe kawandin nan xɔn.

18 Koni n xa maxɔdinna ti: E mi a fe mexi ba? En-en, e bata a me! Kitabun naxa,

“E fala xuiin bɔxɔn birin li nen.

E falane yi siga han dunujɔ danna.”‡

19 Awa, n mɔn xa maxɔdinna ti, “Isirayila muxune mi a famu ba?” Musa nan singe ito yabi. A naxa, “N na ε raxɔɔɔnma ayi nen muxune xɔn yama fajin mi naxanye ra. N yi ε raxɔɔ siya xaxilitaren xɔn.”§ 20 Esayi yi susu Alaa falani ito tiye, a naxa, “Naxanye mi yi n fenma, ne bata n to. Naxanye mi yi n maxɔdinma, n bata n yete yita ne ra.”* 21 Koni a yi a fala Isirayila a fe ra, a naxa, “N na n yini bandunma yama fala suxutare murutexine ma ferijɛn gbɛn!”†

11*Alaa kininkinna Isirayila ma*

1 N xa maxɔdinni ito ti: Ala bata a me a yamaan na ba? En-en de! Amasɔtɔ Isirayila kaan nan n tan yeteen na, Iburahima yixetena nde Bunyamin bɔnsɔnni. 2 Ala yamaan naxan sugandi a yete xa a fɔlɔni a mi ne rabejinxi. Nabi Eli a mawugama Ala xa Isirayila kaane fe ra Kitabun kui denaxan yi, ε mi menna kolon ba? A naxa, 3 “Marigina, e bata i ya nabine faxa, e yi i ya saraxa gandene kala, n keden peen nan fa luxi, e mɔn kataxi n fan faxa feen na.”* 4 Ala a yabi di? A naxa, “N bata muxu wuli solofere ramara n yete xa naxanye mi e xinbi sinxi Baali suxuren bun ma.”† 5 A mɔn na kii nin iki, Alaa yama dɔnxɛn luxi naxanye sugandixi hinanna xɔn waxatini ito yi. 6 Xa a ligaxi hinanna

* 10:5: Saraxaraline 18.5 † 10:8: A mato Sariyane 30.12-14 kui. ‡ 10:11: Esayi 28.16

§ 10:13: Yoweli 3.5 * 10:15: Esayi 52.7 † 10:16: Esayi 53.1 ‡ 10:18: Yaburin 19.5

§ 10:19: Sariyane 32.21 * 10:20: Esayi 65.1 † 10:21: Esayi 65.2 * 11:3: Mangane

Singen 19.10 nun 19.14 † 11:4: Mangane Singen 19.18

nan xɔn, muxune kewanla mi fa a ra. Xanamu Alaa hinanna mi yi findima hinanna ra.

⁷ Nanfe ligaxi nayi? Isirayila kaane yi naxan fenma nun e sɔbɛɛn na, e mi na sɔtɔxi. Koni fɔ Ala naxanye sugandixi ne nan a sɔtɔxi. A dɔnxene tondixi nɛn ⁸ alo a sɛbɛxi kii naxan yi Kitabuni, a naxa, “Ala bata xaxili xɔdɛxɛn fi e ma, e nun yɛɛn naxanye mi seen toma e nun tunla naxanye mi falan mɛma han to.”[†] ⁹ Dawuda yi a fala, a naxa, “Ala xa e naxaxaxane findi e suxu fɛrɛn na e nun luti ratixin na e yɛɛ ra naxan e rabirama, e hakene yi saran e ra. ¹⁰ E yɛɛne xa rafɔrɔ ayi, e yi danxu! E fanna xa ba a ra waxatin birin!”[§]

¹¹ N na ε maxɔdinma, Yahudiyane tantan waxatin naxan yi, e bira nɛn ba habadan? ɛn-ɛn de! Koni e to sin hakeni, siya gbɛtene yi kisi feen sɔtɔ alogo xɔxɔlɔnyaan xa Isirayila kaane suxu. ¹² Anu, xa Yahudiyane haken findi hɛri gbeen na dunɔna muxune xa, xa e bɔnɔn findi hɛrin na siya gbɛtene xa, e na a rakamali waxatin naxan yi, na fan mi hɛrin nafɛ nayi ba?

¹³ N falan tima ε tan siya gbɛtene nan xa iki. N bata findi xɛraan na siya gbɛtene xa. N sɛwaxi na wanla ra bayo, ¹⁴ yanyina nde, n xɔxɔlɔnyaan nasoma nɛn n bɔnsɔnna muxuna ndee yi alogo e fan ndee xa kisi. ¹⁵ Amasɔtɔ Isirayila kaane ramɛxi waxatin naxan yi, xa Ala nun dunɔna muxune tagini tɔn, nanse fa ligama nayi, xa e mɔn so a lannayani? Na findima kenla nan na sayani siga nii rakisini.

¹⁶ Anu, xa buru keden nali Ala ma, e nun naxanye bɔnbɔxi e bode xɔn, ne fan sarijan.* Xa wudin salenna sarijan, a yiine fan luma na kii nin. ¹⁷ Koni xa a yiina ndee sɛgɛ wudi binla ma, i tan

siya gbɛten naxan luxi alo burunna Oliwi bili yiina, i tan yi xidi wudin binla ma e funfuni, i yi lu na wudin salenna igen sɔtɛ, ¹⁸ i nama i yɛtɛ yite na wudi yii sɛgɛxine ma. Xa i na liga, i nama jinan fa fala i tan xa mi salenna baloma de, salenna nan i tan baloma.

¹⁹ Koni waxatina nde i tan a falama nɛn, i naxa, “Wudi yiine sɛgɛxi nɛn alogo n tan xa ti e funfuni.” ²⁰ Nɔndin na a ra, e sɛgɛxi nɛn masɔtɔ e dɛnkɛlyatɛreyaan ma, i tan yi ti e funfuni dɛnkɛlyaan xɔn. Nayi, i nama yanda ayi na feen na de, koni a liga i yeren ma.

²¹ Amasɔtɔ, xa Ala mi Yahudiyane ratangaxi, naxanye luxi alo wudi yii singene, a mi i fan natangama.

²² Nayi, en na en miri Alaa nɛmaan nun a yɛ xɔdɛxɛn ma. Naxanye tantanxi, a xɔdɔxɔ ne ma, koni a nɛmaan fan i tan na, koni fɔ i xa lu a nɛmaan bun nɛn, xanamu, a i fan sɛgɛma a binla ma nɛn alo wudi yiina. ²³ Xa Yahudiyane mi lu e dɛnkɛlyatɛreyani, e mɔn tugunma nɛn e tiden na. Amasɔtɔ Ala nɛɛ e raxɛtɛ nɛn e funfuni. ²⁴ Bayo, xa i tan siya gbɛten ligaxi nɛn alo burunna Oliwi wudi yiin naxan yi sɛgɛxi a binla ma, i yi tugun taa kui Oliwi wudi kɛndɛn na hali i da kii mi yi a ra, nayi Yahudiyani yɛtɛɛn naxanye ligaxi alo taa kui Oliwi wudi kɛndɛn yiine, Ala taganɛ ne tiyɛ e yɛtɛ binla ma e funfune yi ba?

Isirayila birin kisima nɛn

²⁵ Ngaxakedenne, n waxi Alaa wundo feni ito yita feni ε ra, alogo ε nama ε yɛtɛ yate fekolonne ra: Isirayila yamaan fɔxɔ kedenna tondixi han siyaan bonne xasabi dɛfexin yi so. ²⁶ Nanara, Isirayila birin kisima nɛn alo a sɛbɛxi Kitabun kui kii naxan yi, a naxa,

“Xunbaan kelima nɛn Siyon yi, a Ala kolontareyaan birin jan Yaxuba bɔnsɔnni.

[†] **11:8:** A mato Sariyane 29.3 nun Esayi 6.10 kui. [§] **11:10:** Yaburin 69.23-24

* **11:16:** A mato Yatene 15.19-21 kui.

27 N na e yulubin ba e ma waxatin naxan yi,

n layirin xidima na nan na e xa.”†

28 Yahudiyane bata findi Ala yax-
une ra alogo ε tan xa Yesu a fe
Xibaru Faɓin soto. Koni Ala rafan
yama sugandixin man e ra e benba
nabi singene fe ra. 29 Amasoto Alaa
kiseene nun maragidin mi kalama.
30 E tan siya gbetene, ε munma
yi Alaa falan suxu a singeni, koni
ε bata Ala kininkininna soto iki
amasoto Yahudiyane mi Alaa falan
suxi. 31 Na kiini, iki Yahudiyane
mi fa Ala xuiin suxuma alogo ε tan
siya gbetene kininkininna naxan
sotoxi, e fan xa na soto ε tan siya
gbetene sabun na. 32 Ala bata
muxun birin findi kasorasane ra e
fala suxutareyaan xon alogo a xa
kininkinin e birin ma.

Ala xa tantun

33 Alaa fonisireyaan nun a xax-
ilimayaan nun a fe kolonna tilin
de! Nde noε Alaa fe ragidixine fa-
munje? Nde noε a feene famunje?

34 A sebexi Kitabuni, a naxa,

“Nde Marigina miriyane kolon?
Nde noε finde a kawandi muxun
na?‡ 35 Nde noε Ala dole, alogo a
man xa a raxete a ma?”§ 36 Amasoto
feen birin kelixi a tan yii a tan nan
baraka yi a tan xa. Binyena a tan
nan xa habadan. Amina!

12

Denkeleya muxun xa wali Ala xa

1 Ngaxakedenne, Ala to kinink-
ininxi ε ma, n na ε mafanma ε ε
fati benden fi Ala ma saraxan na ε
dununa yi gidini, a sarijan, a rafan
Ala ma. Na nan findixi batu faɓin
na ε naxan ligama Ala xa. 2 E nama
ε yete lu dununa feene yi, koni ε xa
ε keɓaan masara xaxilimaya nenen
xon, alogo ε xa Ala sagoon kolon
naxan fan, a rayabu, a kamalixi.

3 N na a falama ε birin xa Alaa
maragidini a naxan fixi n ma, n

naxa, ε nama a miri xaxilitareyani
a ε dangu bonne ra, koni ε miri
ε yete ma xaxilimayaan nun yete
suxuni alo Ala denkeleyaan yaten
naxan fixi ε ma. 4 En fatin yirene
wuya, koni e birin nun e wali. 5 A
na kii nin, hali en to wuya, en
bata findi fati bendε kedenna ra
Alaa Muxu Sugandixini, en lu en
bode yi alo fatin yirene. 6 Ala en
kixi seen sifa wuyaxi nan na, alo
a ragidixi en ma kii naxan yi. Xa
muxuna nde kixi nabiya falane yi,
a falane xa lan denkeleyaan ma.
7 Xa wanla na a ra yamaan xa, a
xa wanla ke. Naxan noε xaranna
tiye, na xa xaranna ti. 8 Xa naxan
noε muxune ralimaniye, na xa e
ralimaniya. Naxan kiin tima, na
xa a liga fonisireyani. Xa yeeratiin
na a ra, na xa a sobe so na ma. Xa
naxan kininkininma muxune ma,
a xa a liga sewani.

9 E xanuntenyaan nama findi
nafigiyaan na. E ε me fe naxin na.
Naxan fan, ε na suxu ken! 10 E
ε bode rafan ngaxakedenyaan xa-
nuntenyani, ε yi ε bode binya ki
faɓi. 11 E tunnafanna nama findi
salayaan na. Koni ε wali Marigin
xa wekileni. 12 E sewa ε yigina fe
ra, ε diɓa tɔroni, ε lu Ala maxan-
dini tun. 13 E muxu sarijanxine
goronna tongo e makone yi. E fa-
tan muxune yisuxe.

14 E duba ε besenxonya muxune
xa, ε duba, ε nama dangan ti.
15 Naxanye sewaxi, ε sewa ne xon
ma. Naxanye wugama, ε wuga ne
xon ma. 16 E kui feene xa findi ke-
denna ra ε bode xa. E nama ε waso,
koni naxan yo magodoxi ε tin na
ma. E nama ε yete yate fekolonne
ra.

17 E nama fe naxin noxo fe naxin
na. E kata fe faɓin liga feen na mux-
une birin yeε ra yi. 18 Xa a lanje,
fanni na fate ε tan na, lanna xa lu ε
nun muxune birin tagi. 19 N xanun-
tenne, ε nama ε gbeen noxo, koni ε

† 11:27: Esayi 59.20-21 ‡ 11:34: Esayi 40.13

§ 11:35: Yuba 41.3

a lu Alaa xɔlɔn ma, amasɔtɔ a sɛbɛxi Kitabuni, Marigin naxa, “N tan nan gbeeɲɔxɔ tiin na. N feene saranma nɛn e ɲɔxɔnne ra.”* 20 Koni ε tan xa a liga na kiini: Kitabun naxa, “Xa kamɛna i yaxun ma, donseen so a yii. Xa min xɔnla a ma, igen so a yii, amasɔtɔ xa i na liga a xa, na luma a xa nɛn alo i tɛɛ wolonne nan malanma a xunna ma.”† 21 I nama tin fe ɲaxin xa i nɔ. Koni fɔ i xa fe ɲaxin nɔ fe fajin xɔn.

13

En xuru mangane ma

1 Muxun birin xa xuru mangane ma. Amasɔtɔ mangaya yo mi na, naxan mi kelixi Ala ma. Mangangan naxanye dɔxi, a tan nan ne dɔxi. 2 Nanara, naxan na murute mangane ma, na murutɛxi Alaa yamarin nan ma. Naxanye na ligama, ne kitin nan tima e yete ma. 3 Fe fajin rabaan mi gaxuma mangane yeɛ ra, koni fɔ fe ɲaxi rabana. I waxi i nama gaxu mangan yeɛ ra ba? Nayi, fe fajin liga alogo a xa i matɔxɔ. 4 Amasɔtɔ a findixi Alaa walikɛɛn nan na alogo a xa fe fajin liga i xa. Koni xa i fe ɲaxin liga, gaxu a yeɛ ra! Bayo silanfanna mi a yii naxi fuu.* Alaa walikɛɛn nan a ra naxan a xɔlɔn nagodoma fe ɲaxi rabaan ma, a a fe ɲaxin saran a ra. 5 Nanara, fɔ e xa xuru nɛn mangane ma, fa fala e nama i tɔrɔ, na mi a ra, koni alogo i nama i yete yalagi i xaxinli.

6 Nanara, ε mudun fima, bayo naxanye e rasuxuma, ne Alaa wanla nan na. 7 ε muxune donle fi. ε lan ε xa mudun sifa yo fi, ε na fi. Xa ε yii seene mudun na a ra, ε na fi, xa binyen na a ra, ε na fi, xa xunnayerenna na a ra, ε na fi.

8 Muxu yo a doli nama lu ε ma, fɔ xanuntenyana ε lan ε xa naxan namara ε bode xa. Naxan na a

boden xanu na bata sariyan defe. 9 Bayo yamarine naxa, “I nama yalunyaan liga. I nama faxan ti. I nama muɲan ti. I nama mila ayi.” E nun yamarin dɔnxɛn bonne birin fala yisoxin ni i ra, “I adamadi boden xanu alo i yetena.”† 10 Xanuntenyaan mi tinɲe fe ɲaxin ma i boden xa mume! Xanuntenyaan nan sariyan nakamalima.

11 ε na suxu bayo ε waxatini ito kolon. Waxatini ito bata fa ε raxulundeni ε xixɔnli, bayo en kisi waxatini so iki dangu en ma denkeleyaan fɔlɔ waxatin na. 12 Kɔɛɛn bata yanfan, kuye baan bata maso. Nayi, en xete feene fɔxɔ ra naxanye ligama dimini, en yi kenɛn ma yengɛ so seene tongo. 13 En xa sigan ti alo naxan daxa, alo a lan kenɛni kii naxan yi. En nama haramu sumunne liga, hanma dɔlɔn minna hanma yanga suxuna hanma haramu feene hanma lantareyana hanma xɔxɔlɔnyana. 14 Koni ε xa Marigi Yesu, Alaa Muxu Sugandixin tongo alo ε domana. ε nama lu ε mire ε fati bendɛn nafan feene liga feen ma.

14

I nama i ngaxakedenna yalagi

1 Muxun naxan ma denkeleya xurun ε ye, ε xa na yisuxu, ε nama a miriyane matandi. 2 Muxuna ndee seen birin donma e denkeleyani, koni ndee tan bogi seene nan tun donma e denkeleyaan sɛnbɛtareyani. 3 Muxun naxan seen birin donma, na nama muxun naɲaxu naxan bata a deɛn gele sa. Naxan a deɛn gele saxi, na nama muxun yalagi naxan seen birin donma, amasɔtɔ Ala bata a fan yisuxu. 4 Nde i tan na, i tan naxan muxu gbetena konyin makitima? Xa a bira, hanma xa a ti, na a kanna nan

* 12:19: Sariyane 32.35 † 12:20: Sandane 25.21-22 * 13:4: Silanfanna: Sofane yengɛso deɛmana. † 13:9: A mato Xɔrɔyaan 20.13-17 nun Sariyane 5.17-21 nun Saraxaraline 19.18 kui.

ma. Koni a kelima nen, a ti amasotō a rati senben Marigin yii.

⁵ Muxuna ndee mirixi nen, a lōxōna nde dangu nde ra. Gbeteye mirixi a ma, a lōxōn birin keden. Fō birin xa la a miriyaan na nen.

⁶ Naxan mirixi a ma, a lōxōna nde dangu nde ra, na a ligama Marigin binya feen nan na. Naxan seen birin donma, na fan na ligama Marigin binya feen nan na, amasotō a barikan birama Ala xa na donsena fe ra. Naxanye gele donsena nde ra, ne na ligama Marigin binya fe nan na. Ne fan barikan birama Ala xa.

⁷ Amasotō en sese mi en nii ra en yete xa. En sese mi faxama en yete xa. ⁸ Xa en lu en nii ra, en luxi en nii ra Marigin nan xa. Xa en faxa, en faxaxi Marigin nan xa. Nanara, xa en lu en nii ra, hanma xa en faxa, Marigin nan gbee en na.

⁹ Amasotō Alaa Muxu Sugandixin faxaxi nen, a keli sayani alogo a xa findi faxa muxune nun niiramane Marigin na. ¹⁰ Koni i tan, nanfera i i ngaxakedenna yalagima? Nanfera i a rapaxuma? En birin tima nen kiti sadeni Ala yetagi. ¹¹ Amasotō a sebexi Kitabuni, a naxa,

“Marigin naxa,
‘Habadan Ala nan n na,
n bata n kolō n yete yi,
xinbin birin sinma nen n bun ma,
lenna birin yi Alaa binyena fe
fala.’* ”

¹² En keden kedenna birin en yete dentegema nen Ala xa.

I nama muxune ti haken ma

¹³ Nanara, en xa fata en bode yalagin ma. Koni ε kata alogo ε nama fefe liga naxan ε ngaxakedenna ratantanje hanma a yi a bira yulubini. ¹⁴ Bayo n na a kolon, n bata a famu Marigi Yesu barakani fa fala donse yo mi haramuxi a yete ma, koni xa muxuna a miri fa fala a haramuxi, nayi a haramuxi a tan xa. ¹⁵ Xa i ngaxakedenna xolōxi i ya donsena nde

a fe ra, i mi fa xanuntenya kira xōn. Alaa Muxu Sugandixin faxaxi muxun naxan ma fe ra, i nama a liga, na yi halagin sotō i ya donseen xōn. ¹⁶ Feen naxan fan ε tan xa, na nama findi ε mafala xunna ra. ¹⁷ Amasotō Alaa Mangayaan mi findixi donseen nun minseen xan na, koni fō tinxinna nun bōje xunbenla nun sewana, fata Alaa Nii Sarijanxin na. ¹⁸ Amasotō muxun naxanye birin walima Alaa Muxu Sugandixin xa na kiini, ne rafan Ala ma e nun muxune.

¹⁹ Nanara, feen naxanye findixi bōje xunbenla nun en senbe soon na fō en xa ne nan liga.

²⁰ I nama Ala kewanla kala donseen xōn. Donseen birin donna daxa, koni donseen naxan muxu gbeten birama yulubini, na donseen donna mi daxa. ²¹ A fisa, i nama suben don, i nama manpaan min, i nama fefe liga xa a i ngaxakedenna birē hakeni. ²² I laxi naxan na feni itoe yi, na mara i yete xa Ala yetagi. Sewan na kanna xa naxan mi a yete yalagima a fe raba kiini.

²³ Koni xa naxan sike donsena nde dondeni, na kanna yalagixin na ra Ala xōn, amasotō a mi feen ligama denkeleyani. Anu, feen naxan mi ligama denkeleyani, yulubin nan na ra.

15

En misaala tongo Yesu ma

¹ En tan naxanye senbe gbo denkeleyani, a lan en xa dija senbetare kanne bun e denkeleya xuriyani. En nama en yete rafan feen liga, ² fō en xa en boden nafan feen nan naba, en yi fan e ra. Nanara, e sabate denkeleyani. ³ Amasotō Alaa Muxu Sugandixin mi a rafan feene xan liga, koni alo a sebexi Kitabuni kii naxan yi, a naxa, “E i konbin naxanye tima, ne n tan nan lima.”* ⁴ Amasotō naxan birin sebexi waxati danguxine yi, ne sebexi en xaran feen nan ma,

* 14:11: Esayi 45.23 * 15:3: Yaburin 69.10

alogo Kitabun xuiin xa tunnafanna nun limaniyaan fi en ma, en yi yigin sɔtɔ. ⁵ Ala naxan tunnafanna nun limaniyaan fima, na xa ε mali, ε miriyane yi findi kedenna ra ε bode xa, ne yi lan Alaa Muxu Sugandixin Yesu keɲnaan ma, ⁶ alogo ε xa Ala binya miriya kedenna nun xui kedenni, en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin fafe.

Xibaru Fajin Siyane birin xa

⁷ E bode yisuxu Alaa binyena fe ra, alo Alaa Muxu Sugandixin a ε yisuxi kii naxan yi. ⁸ N xa a fala ε xa, Alaa Muxu Sugandixin bata findi Yahudiyane walikεen na Alaa ɲɔndina fe ra alogo Ala bata en benba nabi singene tuli sa naxan na, a xa na rakamali, ⁹ siya gbetene fan yi Ala binya a kininkininna fe ra, alo a seβexi Kitabun kui kii naxan yi, a naxa, “Nanara, n ni i tantunma siyane tagi, n yi i xinla binya βetini.”† ¹⁰ A mɔn yi a fala, a naxa, “Siyane, ε nun Alaa yamaan xa sewa ε bode xɔn.”‡ ¹¹ A mɔn yi a fala, a naxa, “Siyane birin xa Marigin tantun! Yamane birin xa a batu!”§ ¹² Awa, Esayi fan yi a fala, a naxa, “Yese bɔnsɔnna mɔn kelima nɛn alo wudi salenna naxan a mapiingima, a nɔɔn sɔtɔ siyane xun na. Siyane yi e yigi sa a yi.”*

¹³ Nba, Ala naxan yigin kannara, na xa ε ralugo sewan nun bɔɲɛ xunbenla birin na ε denkeleyani alogo ε yigin xa lu fari se Alaa Nii Sarijanxin barakani.

Pɔli a wanla

¹⁴ Ngaxakedenne, n na a kolon fa fala ε lugoxi fanna nun fe kolonna birin na. E nɔɛ ε bode xaranɲɛ nɛn. ¹⁵ Koni n bata susu, n yi fena ndee seβe ε ma, alogo n mɔn xa a rabira ε ma bayo Ala bata a ragidi n ma, ¹⁶ n yi findi Alaa Muxu Sugandixin

Yesu a walikεen na siya gbetene xa. N lan n xa wali alo saraxaraliin naxan Alaa falan Xibaru Fajin nalima alogo siya gbetene xa findi saraxa se fajin na Ala xa, e rasarijan Alaa Nii Sarijanxin xɔn. ¹⁷ Nayi, n nɔɛ n kanβe nɛn Alaa Muxu Sugandixin Yesu yi n ma wanla fe ra Ala xa. ¹⁸ N mi suse falan tiye sese ma fɔ Alaa Muxu Sugandixin bata naxan liga n tan xɔn, a yi siya gbetene findi Alaa fala suxune ra n kewanle nun n ma falane xɔn, ¹⁹ e nun senben taxamasenne nun kabanako feene Alaa Nii Sarijanxin senben barakani. Nanara, fɔlɔ Yerusalɛn taan ma han sa dɔxɔ Iliri yamanan na,† n bata Alaa Muxu Sugandixin fe Xibaru Fajin nali na yiren birin yi han a kamali. ²⁰ Na ma, xunnayerenna na a ra n tan xa, n xa Yesu a fe Xibaru Fajin nali na yirene yi Alaa Muxu Sugandixin fe munma kolon denaxanye yi, alogo n nama banxin ti muxu gbete a banxin βeten saxin fari. ²¹ A seβexi Kitabuni na kii nin, a naxa, “A fe munma fala naxanye xa singen, ne a toma nɛn. Naxanye munma a fe mɛ singen, ne a famuma nɛn.”‡

Siga xɔnla yi Pɔli suxu Romi yi

²² Na nan n yikalaxi sigadeni ε konni. ²³ Koni iki, n ma wanla bata ɲan yamanani itoe yi. Nanara, xabu ɲɛɛ wuyaxi n to waxi siga feni ε xɔntɔndeni, ²⁴ n yi a miri n xa na liga n nɛma sige Sapen yamanani waxatin naxan yi. N yi waxi ε to feni n nɛma dangue, ε yi n mali n ma sigatini, n waxatidi ti ε fema, n siga na yamanani. ²⁵ Koni iki, n sigama Yerusalɛn taani, n sa yama sarijanxin mali na. ²⁶ Amasɔtɔ a bata Masedoniya kaane nun Akaya kaane kenɛn, e xa e yii malan yiigelitɔne fe ra yama sarijanxin ye Yerusalɛn taani. ²⁷ A

† 15:9: Samuyeli 22.50 nun Yaburin 18.50 ‡ 15:10: Sariyane 32.43 § 15:11: Yaburin 117.1 * 15:12: Esayi 11.10 † 15:19: Iliri yamanan sa Gireki yamanan sogeteden kɔmɛnna ma. ‡ 15:21: Esayi 52.15

e kenēn nēn e xa na liga, koni a donla mōn yi e ma. Bayo xa siya gbētene bata Yahudiyane dinan tōnōne sōtō, siya gbētene fan lan nēn e yi Yahudiyane mali e yii seene ra. ²⁸ N na yelin feni ito ra waxatin yi, n yi a tōnōn so e yii, n danguma nēn ε konni n nēma sigε Sapen yamanani. ²⁹ N na a kolon yati, fa fala n nēma sigε ε konni waxatin naxan yi, n sigama Alaa Muxu Sugandixin duba kamalixin nin.

³⁰ Ngaxakedenne, n na ε mafanma en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xinli e nun Alaa Nii Sarijanxina xanuntenyani, ε xa ε yixōdōxō, ε yi Ala maxandi n xa. ³¹ E Ala maxandi n xa alogo a xa n xunba Yudaya denkeleyatarene yii, e nun n wanla naxan kēma Yerusalēn taani, na xa rafan yama sarijanxin ma na yi. ³² Nayi, xa Ala tin, n fama sēwani nēn ε fēma, en birin yi matabun sōtō en bode xōn ma. ³³ Bōjē xunbenla Ala xa lu ε birin xōn. Amina.

16

Pōli a xōntōnna

¹ E en ngaxakeden jaxalanmaan Foyibe yatε muxu fajin na, naxan walima Sankire denkeleya yamaan xa. ² E a yisuxu Marigin xinli alo a lan yama sarijanxin tagi kii naxan yi, ε a mali kiin birin yi a makoon na lu a ma denaxan yi. A tan yetēen bata muxu wuyaxi mali a gbengbenna n tan.

³ E Pirisila nun Akila xōntōn, n walikε bodene Alaa Muxu Sugandixin Yesu xa. ⁴ E bata susu sayaan na n tan niina fe ra. N keden xa mi barikan birama e xa, siya gbētε denkeleya yamane birin barikan birama e xa. ⁵ Denkeleya muxun naxanye e malanma e banxini, ε ne fan xōntōn. E n xanuntenna Epayinεte xōntōn, naxan singe denkeleya Alaa Muxu Sugandixin ma Asi yamanani. ⁶ E

Mariyama xōntōn naxan walixi ε xa kati! ⁷ E Andironiki nun Yuniyasi xōntōn n kon kaane, nu nun naxanye sa kasoon na. E yatεxi xεrane yε. E singe denkeleya Alaa Muxu Sugandixin ma n tan yεε ra.

⁸ E Anpiliyati xōntōn n xa, n xanuntenna Marigini. ⁹ E Yurubani xōntōn n xa, en walikε bodena Alaa Muxu Sugandixin xa, e nun n xanuntenna Satakisi. ¹⁰ E Apelēsi xōntōn naxan a yetε yita Alaa Muxu Sugandixin gbeen na matoon xōn. E Arisitobulaa denbayaan xōntōn. ¹¹ E Herodiyon xōntōn, n kon kaana. E Narisisaa denbayaan muxune xōntōn naxanye laxi Marigin na.

¹² E Tirifina nun Tirifosa xōntōn, jaxanla naxanye walima Marigin xa han! E nun n xanuntenna Perasi jaxalan gbētεn naxan walixi Marigin xa han! ¹³ E Rufu xōntōn, Marigin naxan sugandixi, e nun a nga, naxan lu alo nga. ¹⁴ E Asinkirite nun Filegon nun Herεmε nun Patirobasi nun Herimasi xōntōn e nun en ngaxakedenna naxanye e fēma. ¹⁵ E Filologe nun Yuliye xōntōn e nun Nere nun a magilēna, e nun Olinpasi nun yama sarijanxin naxanye birin e fēma.

¹⁶ E bode xōntōn ngaxakedenya xōntōn sunbuni. Alaa Muxu Sugandixin yamane birin ε xōntōnma.

Marakolon dōnxene

¹⁷ Ngaxakedenne, n na ε mafanma, ε a liga ε yeren ma muxune fe yi naxanye muxune tagi taxunma, e yi e bira tantanni. E xaranna naxan sōtōxi, e na matandima. E masiga ne ra. ¹⁸ Amasōtō na muxu sifane mi walima en Marigina Alaa Muxu Sugandixin xan xa mumε, koni e yetε rafan feene! E sōntarene mayendenma e fala fajine nun e wule matōxō falane ra. ¹⁹ Muxun birin bata a mε a ε Alaa falan suxuma. Nayi, n sēwaxi ε fe

ra han, koni n wama nen ε xa findi xaxilimane ra ε fe fajin kolon, ε yi fe jaxin matanga sɔntareyani. ²⁰ Bɔɲε xunbenla Ala Setana halagima nen ε sanna bun. En Marigi Yesu xa hinan ε ra.

²¹ N walikε boden Timote ε xɔntɔn e nun Lusiyusu nun Yason nun Sosipateri, n kon kaane.

²² N tan, Teritiyusi nan kedini ito sebexi Pɔli xa, n fan bata ε xɔntɔn Marigin xinli.*

²³ Gayi ε xɔntɔn, nxu nun denkeleya yamaan birin yatigina. Erasite, taan gbeti ramarana e nun en ngaxakedenna Kuwaratusi ε xɔntɔn.

²⁴ En Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinan ε ra. Amina.

Ala maxandin nun Ala tantunna

²⁵ Ala naxan nɔε ε senbe soε n ma Xibaru Fajni raliin xɔn, e nun Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe kawandi baan xɔn, fata na wundo feen kolonna ra naxan yi luxunxi to mi na ra, ²⁶ naxan bata mini kenenni iki nabine kitabune xɔn, fata habadan Ala yamarin na fa fala a xa rali siyane birin ma e yi denkeleya a ma, e yi a xuiin suxu,

²⁷ Ala naxan keden pe fe kolonna ra, en xa na Ala binya Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani habadan! Amina.

---

* **16:22:** Teritiyusi nan Poli xuiin sebe a xa. Yanyina nde a wanla nan yi sebeli tiin na.

Kɛdi Singen Kɔrenti Kaane Ma Pɔli Alaa Falan Kɛdi Singena Kɔrenti Kaane Ma

Pɔli a xɛrayaan sigatiin firindeni, a yi kike fu nun solomasɛɛ raba Girekine konni Kɔrenti taani. A denkeleya yamaan malanna naxan fɔlɔ na, na muxune yi findixi siya gbɛtɛne nan na naxanye yi suxure batuni nun.

Na waxatini Kɔrenti taan yi sabatixi han, fata a kunki tide firinne ra. Yulayaan yi sabatixi han! Namun feene fan yi sabatixi. Dunuɗa fe kolonna xaranna nun suxure batu feene fan yi sabatixi. Fe ɗaxin nun sɔn ɗaxin fan yi gbo. Nayi, na feene yi denkeleya yama nenen dexɔn ma, ne yi e mabandunma kiin birin yi. En na a toma nen nayi fa fala na kɔntɔfili wuyaxi ti nen xeraan ma.

Pɔli keli xanbini na, a yi kɔntɔfili fe wuyaxi mɛ lan mɛn kaane denkeleya yamaan ma. Nayi, a yi kedin seɓɛ han naanin ɗaxɔn. Firin yi ne ye naxanye ramaraxi Kitabun kui. Koni a dɔnxɛ firinna naxanye mi fa en yii to, ne fe falaxi Kɔrenti Kaane Kedine kui a Singena, keli a sora 5.9-13. E fe mɔn falaxi a kedin firinden kui a sora 2.3 e nun a sora 7.8. Kedi firinna naxanye Kitabun kui, ne seɓɛxi Pɔli a xɛraya sigatiin saxanden nin, a singen seɓɛxi Efesi taani (a mato Kɔrenti Kaane Kedi Singen sora 16.8), a firinden seɓɛxi Efesi taani hanma Masedoniya yi.

Kedi singen kui naxan seɓɛ Kɔrenti kaane ma, a yelin xanbini xɔntɔnna tiye, a yi wali faji kolonna ti Ala maxandini (1.1 han 9), Pɔli yi a fala mɛn kaane xa, a e xa mayitaxunna ɗan naxan e tagi (1.10 han 4.21), e fe ɗaxin ɗan yamani (sora 5), e yi ba e feene raliye siya gbɛtɛne kiti sadene yi

(6.1 han 11). A mɔn a yitama denkeleya muxune lanma e xa e fati benden nawali kii naxan yi (6.12 han 20). Na xanbi ra, a mɔn yi mɛn kaane maxɔdin wuyaxi yabi, lan feni itoe ma:

- Futu tiina (sora 7)
- Subena fe naxan baxi saraxan na suxurene xa, e nun muxun lan a xa a yete suxu kii naxan yi lan suxure batu feene nun namun fonne ma (8.1 han 11.1)
- Denkeleya yamaan malanna nun Marigina ximenna fe (11.2 han 34)
- Alaa Nii Sariɗanxina kiseene fe (sora 12 han 14)
- Faxa muxune keli fena sayani (sora 15)

Kedin ɗanɗanxi xibaruna nde nan ma alo xɛrana wanle nun xɔntɔnne (sora 16). Dunuɗa kɔntɔfili feni itoe birin yi, xɛrana a yitama nen Yesu nɔɛ muxune kɔntɔfili feene ɓɛ e ma kii naxan yi, a a xanuntenyaan nan kiraan na naxan dangu feen birin na (sora 13).

¹ N tan Pɔli, Ala naxan xilixi a sagoni, a yi n findi Yesu Alaa Muxu Sugandixina xeraan na, nxu nun en ngaxakedenna Sosaten nan ito seɓɛma ε ma. ² Nxu yi a rasiga Alaa denkeleya yamaan ma Kɔrenti taani, muxun naxanye bata rasariɗan Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani, naxanye xilixi alogo e xa findi yama sariɗanxin na, e nun muxun naxanye birin Ala maxandima yiren birin yi en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xinli, e Marigina, e nun nxu fan gbeena.

³ En Fafe Ala nun en Marigin Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun ɓɔɗɛ xunbenla fi ε ma.

Barika Birana Ala xa

⁴ N barikan birama Ala xa ε fe ra waxatin birin amasɔɔ a bata hinanna fi ε ma Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani. ⁵ Amasɔɔ ε feene birin bata sabati Yesu barakani, a yi ε mali falan nun ε fe

kolonni. ⁶ Amasotō nxō sereyaan bata rakamali ε yi Alaa Muxu Sugandixina fe ra. ⁷ Nayi, Alaa kise yo mi dasaxi ε ma ε nēma en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin mame han a mini kenēnni. ⁸ A mōn ε marama nēn ken, han waxati rajanna alogo en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin nama fe yo li ε ra a Fa Lōxōni. ⁹ Ala naxan ε xilixi alogo ε nun en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa lan ε bode ma, na tinxin.

Mayitaxunna denkeleya yamani

¹⁰ Ngaxakedenne, n na ε mafanma en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xinli, ε birin xa lan ε bode ma, alogo ε nama yitaxun. ε findi muxu kedenna ra, ε miriyane nun ε kui feene yi findi kedenna ra. ¹¹ Amasotō ngaxakedenne, n bata a kolon Kilowe kon kaane xōn, a lantareyana ε tagi. ¹² N waxi naxan fala feni, na ni i ra: muxuna ndee a falama ε ye, e naxa, “N tan Pōli nan fōxō ra.” Bonna naxa, “N tan Apolosi nan fōxō ra.” Bonna fan naxa, “N tan Piyeri nan fōxō ra.” Nde gbete fan naxa, “N tan Alaa Muxu Sugandixin nan fōxō ra.” ¹³ Alaa Muxu Sugandixini taxunxin na a ra ba? Pōli nan gbangban wudin ma ε xa ba? ε rafuxi igeni Pōli nan xili yi ba?

¹⁴ N barikan birama Ala xa fa fala n mi ε sese rafuxi igeni ε tubi xinla ma fō Kirisipu nun Gayi ¹⁵ alogo muxu yo nama a fala fa fala ε rafuxi n xinla nin. ¹⁶ N bata yi Esitefana nun a kon kaane fan nafu. Koni n mi fa a kolon xa n bata muxu gbete rafu. ¹⁷ Alaa Muxu Sugandixin mi n xexi, a n xa marafuun ti. A n xexi nēn, a n xa sa Yesu a fe Xibaru Fajin nali, anu, n mi na ligama adamadiine lōnni falane xōn alogo Alaa Muxu Sugandixin

faxa wudin* senben nama ba a ra na yi.

Xaxilimayaan nun xaxilitareyana

¹⁸ Yesu faxa fena wudin ma, na findixi xaxilitareyaan nan na muxune xa naxanye halagima. Koni Ala en tan naxanye rakisima, a findixi Ala senben nan na en tan xa. ¹⁹ Ito nan sebexi Kitabun kui: “N fe kolonne fe kolonna kalama nēn, n yi xaxilimane xaxilimayani fu.”† ²⁰ Fe kolonna minen yi? Sariya karamōxōn minen yi? Waxatini ito muxu lōnnixin minen yi? Dunuḡa muxune nun e fe kolonna mi Ala kolonxi a fe kolonni. Ala mi dunuḡa fe kolonna findixi daxuyaan na ba?

²¹ Amasotō Alaa fe kolonna mi tinxi dunuḡa muxune xa Ala kolon e fe kolonni. A Ala kenēnxi nēn a xa muxu denkeleyaxine rakisi kawandini ito xōn naxan luxi alo daxuyana yamaan xa. ²² Yahudiyane taxamasenne maxōdinma, Girekine fe kolonna fenma. ²³ Koni Alaa Muxu Sugandixin gbangban feen wudin ma, en na nan ma fe kawandi bama. Yahudiyane mi tinma na nan me, e nun daxuyaan na a ra siya gbete xa. ²⁴ Koni Ala bata naxanye xili, xa a findi Yahudiyān na hanma Girekina, Alaa Muxu Sugandixin findixi Ala senben nun a fe kolonna nan na, na kanne xa. ²⁵ Amasotō hali Alaa fena ndee nun daxuyaan maliga, na daxuyaan dangu muxune fe kolonna ra. Hali Alaa fena ndee nun senbetareyaan maliga, na senbetareyaan gbo muxune senben xa.

²⁶ Ngaxakedenne, ε miri a ma, ε yi findixi muxun sifan naxanye ra Ala ε xilixi waxatin naxan yi. Fe kolon wuyaxi mi yi ε ye adamadiine yeε ra yi. Senbema wuyaxi mi yi ε ye, denbaya barakaxi wuyaxi

* **1:17:** Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxes. Yesu sayaan findixi senben nan na naxan habadan nii rakisin fima muxune ma. Yesu gbangban wudin naxan ma, na bata findi kisin taxamasenna ra. † **1:19:** Esayi 29.14

mi yi ε γε. ²⁷ Koni naxan ma fe findixi daxuyaana na dunuᵓa muxune xa, Ala na nan sugandixi a xa fe kolonne rayagi. Naxan findixi senbetaren na dunuᵓa muxune xa, a na nan sugandixi alogo a xa senbemaneyagi. ²⁸ Dunuᵓa muxune yoxi naxan ma, e yi a rapaxu, e yi a botε raba, e mi naxan yatexi se ra, Ala na nan sugandixi a xa dunuᵓa se yatexine halagi. ²⁹ Nayi, adamadi yo mi nεe a yetε matεxe Ala yetagi. ³⁰ Koni Ala bata ε kafu a Muxu Sugandixin Yesu ma, a yi a findi en ma fe kolonna ra fata Ala ra, e nun en ma tinxinna nun sariᵓanna nun xunbana. ³¹ Nanara, a sebexi Kitabun kui, a naxa, “Xa muxun naxan a yetε matεxoma, a xa a yetε matεxo Marigina fe ra.” †

2

Yesu gbangban feen wudin ma

¹ Ngaxakedenne, n to fa ε fema n xa fa Alaa fe sereyaan ba ε xa, n mi fala tilinxi ti ε xa fe kolonni. ² Amasoto n na a ragidi nen fa fala n nama fefe kolon ε tagi, fo Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe, naxan gbangban wudin ma. ³ Nanara, n yi ε fema senbetareyani, n yi xuruxurunma gaxuni. ⁴ N yi xaranna nun kawandin naxan tima, n mi yi katama muxune mabandundeni adamadiine fe kolonna xan xon, fo Alaa Nii Sariᵓanxin senbena, ⁵ alogo ε nama denkeleya adamadiine fe kolonna ma, fo Ala senbena.

Alaa fe kolonna

⁶ Anu, naxanye denkeleyaan bata koxo, nxu ne xaranma fe kolonna nde ma. Koni dunuᵓa ito fe kolonna mi a ra, hanma dunuᵓa kuntigine* gbeena, naxanye halagima. ⁷ Nxu tan Alaa fe kolonna wundo feen nan yebama,

naxan yi luxunxi, koni Ala bata yi naxan nagidi en ma en ma binyena fe ra, benun dunuᵓa xa da. ⁸ Dunuᵓa kuntigi yo mi na fe kolonna kolonxi. Xa e yi a kolon, e mi yi Marigin binyen kanna gbangbanᵓe wudin ma nun. ⁹ Koni alo a sebexi Kitabun kui kii naxan yi, a naxa,

“Ala feen naxan yitonxi a xanu muxune yeε ra,

yeεn munma na to, tunla munma na me,

muxun xaxinla munma na yeε to.” †

¹⁰ Koni Ala bata a makenen en tan xa a Nii Sariᵓanxin barakani. Alaa Nii Sariᵓanxin feen birin bunna fenma hali Alaa fe tilinxine. ¹¹ Amasoto nde muxune ye naxan nεe muxun kui feen kolonᵓe, ba a yetε nii yi feen na naxan na kanna fatini. Na kiini, Alaa Nii Sariᵓanxin nan fan Alaa feene birin kolon.

¹² En mi dunuᵓa ito xaxinla xan sotaxi, koni fo Alaa Nii Sariᵓanxina, Ala naxan nafaxi, alogo Ala seen naxanye birin fixi en ma, en xa ne kolon. ¹³ Nxu na feene nan falama, naxanye mi findixi muxune fe kolonne xaranne ra, koni fo Alaa Nii Sariᵓanxina xaranna. Nxu Alaa Niina feene yebama na kanna nan xa, na niin naxan yi. ¹⁴ Koni Alaa Nii Sariᵓanxin mi muxun naxan yi, na kanna mi Alaa Niina feene suxe mumε. Daxuya feene nan ne ra a yeε ra yi, a mi nεe e famunᵓe. Amasoto Alaa feene kolonna a Nii Sariᵓanxin nan xon. ¹⁵ Alaa Nii Sariᵓanxin muxun naxan boᵓe yi, na kanna nεe feene birin tagi rabe nen, koni muxu yo mi nεe na kanna feene kolonᵓe. ¹⁶ Amasoto, a sebexi Kitabuni, a naxa,

“Nde nεe Marigina miriyane kolonᵓe

alogo a xa a kawandi a yi a rakota?” †

† **1:31:** A mato Yeremi 9.22-23 kui. * **2:6:** Yanyina nde Poli falan tima dunuᵓa kuntigi ᵓaxine nan ma e nun Setana yinnan naxanye na kuntigine ᵓaxine senben binla ra. † **2:9:** A mato Esayi 64.3 kui. † **2:16:** Esayi 40.13

Koni en tan, Alaa Muxu Sugandixina miriyana en yi.

3

Alaa walikene fe

¹ Ngaxakedenne, n mi yi nœ falan tiye ε xa alo muxun naxanye koxoxi Alaa feene yi, koni alo dunuɲa muxune alo muxun naxanye dii ɲœɣyani Alaa Muxu Sugandixina feene yi. ² N bata xaranna fi ε ma naxan luxi alo xijne igena, donse xodexen mi yi a ra, bayo ε mi yi nœ a rasuxe. Koni hali iki, ε mi a nœ singen. ³ Amasotō ε mœn luxi nen alo dunuɲa muxune. Bayo xoxolɔnyaan nun lantareyana ε tagi. Na mi a yitaxi ba fa fala a dunuɲa muxune nan ε tan na naxanye sigan tima alo adamadiin bonne? ⁴ E tan nde keden na a fala, a naxa, “N tan, Pɔli nan gbee n na,” boden yi a fala, a naxa, “N tan, Apolosi nan gbee n na,” adamadiyaan feene xa mi ne ra ba?

⁵ Nde Apolosi ra? Nde Pɔli ra? Alaa walikēen nan tun nxu tan na, naxanye ε malixi ε denkeleya. Birin a wanla rakamalima nen Marigin naxan soxi a yii. ⁶ N sansiin si nen, Apolosi nan yi a ige sama, koni Ala nan a rasabati. ⁷ Na kiini, sese mi sansiin si muxun nun a ige sa muxun na fɔ Ala naxan a rasabati. ⁸ Sansiin si muxun nun a ige sa muxun birin lan, Ala ne keden kedenna birin saranma nen lan e wanla yaten ma. ⁹ Amasotō nxu findixi walikene nan na, naxanye nun Ala walima. E tan findixi Alaa xeen nan na, xanamu, Alaa banxina. ¹⁰ Ala bata a ragidi n ma a hinanni, n yi wali a xa alo banxi tiin naxan fatan, n yi banxin beten sa. Iki, muxu gbete bata banxin ti na fari. Koni fɔ birin xa a liga a yeren ma na banxin ti feni. ¹¹ Amasotō banxi tiin mi nœ banxi beten saxin maxete, bayo

a bata yelin beten se. Alaa Muxu Sugandixin Yesu nan a beten saxin na. ¹² Koni, xa muxu yo banxin ti na beten saxin fari, a xema banxin ti, hanma gbeti daxina, hanma bɔxɔ bun nafunle, hanma wudina, hanma sexena, ¹³ birin wali xonna makenenma nen Yesu Fa Lɔxoni. Amasotō teen nan fama, na yi muxun birin wali funfun mayita, xa a fan, xa a mi fan. ¹⁴ Xa muxun wanla nde ke teen mi naxan halage, na kanna na saranna sotoma nen. ¹⁵ Koni xa muxun wali xonna gan, a bata bɔnɔ na yi. A yeteen kisima nen, koni a luma nen alo muxun na dangu teen xun na.

¹⁶ E mi a kolon ba, fa fala a ε findixi Ala Batu Banxin nan na, Alaa Nii Sariɲanxin doxdena? ¹⁷ Nanara, xa muxu yo Ala Batu Banxin kala, Ala na kanna halagima nen. Amasotō Ala Batu Banxin sariɲan, ε tan yeteen nan Ala Batu Banxin na.

¹⁸ Nanara, muxu yo nama a yete mayenden. Xa muxuna nde ε tagi naxan a mirima fa fala a fe kolonna nan a tan na dunuɲa muxune yee ra yi, a yi lan nen, na kanna xa a yete yate xaxilitaren na, alogo a xa findi fe kolonna yatin na. ¹⁹ Amasotō dunuɲa fe kolonna findixi daxuyaana nan na Ala yee ra yi, alo a sebexi Kitabun kui kii naxan yi, a naxa, “Ala xaxilimane suxuma e yetena kotene nan xon.”* ²⁰ A mœn naxa yire gbete yi, “Marigin fe kolonne miriyane kolon fe fune nan na.”† ²¹ Nanara, muxu yo nama a kanba adamadiine yi sɔnɔn! Amasotō ε tan nan gbee itoe birin na: ²² Pɔli yo, Apolosi yo, Piyeri yo, dunuɲa ito yo, simayana hanma faxana, waxatini ito hanma naxan fama, ε gbeen nan e birin na, ²³ koni Alaa Muxu Sugandixin nan fan gbee ε tan na, Ala nan fan gbee Yesu ra.

* 3:19: A mato Yuba 5.13 kui. † 3:20: Yaburin 94.11

4

Yesu a xerane

¹ Na kui, muxune xa nxu yate Alaa Muxu Sugandixina walikene nan na, Alaa wundo feene taxuxi naxanye ra. ² Nba, tinxinna nan maxodinxi walikenen ma. ³ Na mi fefe ra n tan xa, xa e tan n yalagi hanma adamadiine kiti sadena nde. N tan yeteen mi nœ n yete yalage, ⁴ bayo n xaxinla mi n yalagixi. Koni na mi a lige a n tinxin, bayo Marigin nan n makitima. ⁵ Nanara, e nama kitin sa benun a waxati saxin xa a li, benun Marigin xa fa, naxan dimin fe luxunxine raminima kenenni, a yi bõje yi feene makenen. Nayi, birin a binyen sote Ala yii.

⁶ Ngaxakedenne, n na feene birin falaxi n yete nun Apolosi ma e tan nan ma fe ra alogo nxõ misaala xa sandani ito bunna yita e ra fa fala “E nama dangu fe sebexine ra.” E yi waso ayi, e muxune rafisa e bode xa. ⁷ Nanse i tan danguxi bodene ra? Nanse i yii, naxan mi soxi i yii? Xa a soxi i yii nen, nanfera i fa i yete matõõma alo i tan yeteen nan a sotoxi?

⁸ E bata wasa sinma! E bata findi nafulu kanne ra sinma! E bata findi mangane ra, hali nxu tan mi naxan sotoxi. A yi rafanje n ma e xa findi mangane ra yati alogo nxu fan xa findi a ra e xõn. ⁹ Amasoto n yengi yi a ma fa fala Ala bata nxu tan xerane lu xanbin na alo muxu suxin naxanye yalagixi e xa faxa yamaan yee ramaxa seen na, nxu to bata findi mato seen na dunuõna muxune birin yetagi e nun malekane. ¹⁰ Daxin nan nxu tan na Alaa Muxu Sugandixina fe ra. Koni xaxilimaan nan e tan na Alaa Muxu Sugandixini. Senbe mi nxu tan na, koni e tan, senbena e tan na. E tan binyaxi, koni nxu tan yarabixi. ¹¹ Kamena nxu suxuma han iki yeteni e nun min xõnla nun marabenna. Nxu jaxankataxi, sigatiin nan fa nxu

ra. ¹² Nxu taganma wale nxu yiine ra. E na nxu danga, nxu duba e xa. E na nxu besenxõnya, nxu limaniya. ¹³ E na nxu mafala, nxu tan yi e ralimaniya. Nxu bata findi dunuõna jama bõxõn daxin na alo se xõsixine han iki.

¹⁴ N mi ito sebexi e ma alogo n xa e rayagi, koni alogo n xa e rakolon alo n xanunten diine. ¹⁵ Amasoto hali karamõõ wuli fu yi tixi e yee ra nun naxanye e xaranma Alaa Muxu Sugandixina fe ma, fafe keden peen nan e xa. Amasoto n bata findi e fafe ra Alaa Muxu Sugandixin Yesu a fe yi, n Yesu a fe Xibaru Fajin nali e ma. ¹⁶ Nanara, n na e mafanma, e xa n naliga. ¹⁷ N Timote rasigama e ma na nan ma. N nafan diin nan a tan õa e nun tõgõndiya muxuna Marigina fe yi. A n ma kirane rabirama e ma nen Alaa Muxu Sugandixin Yesu yi, n denkeleya yamane birin xaranma naxanye ma yiren birin yi.

¹⁸ E tan ndee e yete yigboma, a n mi fa fama e fema sõõn. ¹⁹ Koni xa Marigin tin, n fama nen e fema iki sa. Nayi, n fama nen na muxu wasoxine senben kolondeni, hali e falan gbansanna mi a ra. ²⁰ Amasoto falan xa mi Alaa Mangayaan na, fõ senbena. ²¹ Nanse rafan e ma? N xa fa bosaan na e yee ra? Hanma xanuntenyaan nun limaniyana?

5

Yalunyana fe

¹ Nba, e a falama fa fala a muxuna ndee yanga suxuni e tagi. Na yanga suxu kiin jaxu kati, hali denkeleyatarene mi na jõõõnna ligama. Muxuna nde bata a nga xuri tongo. ² Hali na, e mõn e wasoma! A yi lan nun, e xa sunu na ma, muxun naxan na fe sifan ligaxi, e yi na ba e tagi. ³ Hali n gbindin mi e fema koni n xaxili e xõn. Muxun naxan bata na fe sifan liga, n bata yelin na kanna yalage alo n nema yi e fema. ⁴ E na e malan Marigi Yesu xinli,

n fan xaxili ε xɔn ma, Marigi Yesu senben fan ε xɔn ma,⁵ na waxatini, ε na kanna kedi ε tagi, a lu Setana yii, alogo a fati benden nafan feene xa kala, a niin yi kisi Marigin Fa Lɔxɔni.

6 Ε yete matɔxɔn mi fan mumε! Ε mi a kolon ba, fa fala a “Buru rate sena* ndedi nan buru fujin birin natema?”⁷ Nayi, ε yete rasarijan! Ε haken ba ε tagi naxan luxi ε ye alo buru rate se fonna buru xunni. Ε lu alo buru nenεn naxan mi basanxi se gbete ra. Amasoto Alaa Muxu Sugandixin bata faxa en xa alo Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn† saraxa yeχεena.‡⁸ Nayi, en xa na sanla raba a kiini. En nama a liga buru rate se fonna ra naxan luxi alo marajaxun nun fe jaxina. Koni en xa a liga alo buru rate seen mi basanxi burun naxan na, sarijanna nun jɔndini.§

9 N na a seβε nen ε ma n ma kedɪn kui, a ε nama ε nun yanga suxune malan.¹⁰ Koni n mi a falaxi dunuɲa ito muxune xan ma fe ra, naxanye yanga suxuni, hanma milantenne hanma kansun tiine hanma suxure batune. Xa a yi na kii nin nun, fɔ ε mini dunuɲa yi feu!¹¹ Iki, n na a seβεma ε ma fa fala, muxun naxanye bata e yete findi denkeleya muxune ra, koni e lu yanga suxuni, hanma milantenyana, hanma suxure batuna, hanma nafigiyaana, hanma dɔlɔ minna hanma kansun tina. Hali ε nun ne nama ε yii malan donse dondeni.¹² Anu, n tan ma wali mi a ra, n yi denkeleyatarene makiti. Koni ε tan xa mi lan ε yi denkeleya yamaan muxune makiti ba?¹³ Ala nan denkeleyatarene kitine bolonma. A seβεxi Kitabuni,

a naxa, “E xa muxu jaxin kedi ε tagi.”*

6

Kitina ngaxakedenmane tagi

¹ Xa yengen muxu firinna tagi denkeleya yamani, nanfera ε tinma na kitin xa sa tinxintarene tagi, benun a xa sa yama sarijanxin tagi? ² Ε mi a kolon ba, fa fala yama sarijanxin dunuɲaa kitin sama nen? Nba, xa ε dunuɲa kitine sama nen, nanfera ε mi nɔε fe xuridine kitin se? ³ Ε mi a kolon ba fa fala a en tan nan malekane makitima? En fa taganɲe dunuɲa ito feene ma nayi ba? ⁴ Nba, xa yengene ε tagi dunuɲa feene ma, ε muxune dɔxe kitisane ra nayi naxanye mi binyaxi denkeleya yamaan tagi ba? ⁵ N na ε yagi feen nan falama nayi. Na bunna nenεn ba, fa fala fe kolon yo mi ε tagi naxan nɔε denkeleya muxu firinna tagi kitin se? ⁶ Koni denkeleya muxuna nde bata a ngaxakedenma nde xili kitini denkeleyatarene konni denkeleyatarene yeε xori!

⁷ Xa kitine ε tagi, bɔnɔn nan na ra. Benun na xa liga, a mi yi lan ba, ε xa tin tinxintareyaan yi liga ε ra nayi? Nayi, ε mi yi lan ba, ε tin kansunna ma? ⁸ Koni ε tan yetεen nan tinxintareyaan ligama, ε yi ε ngaxakedenmane yii seene kansun.⁹ Ε mi a kolon ba fa fala tinxintarene mi keen sɔtoma Alaa Mangayani? Ε nama ε yete mayenden. Yanga suxune hanma suxure batune hanma yalundene hanma xεmen naxanye kafuma e bode ma,¹⁰ hanma muɲadene hanma milantenne hanma dɔlɔ minne, hanma nafigine, hanma kansun tiine, ne sese mi keen

* 5:6: buru rate sena: Lebenna na a ra naxan burun nagboma ayi. † 5:7: Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla: Nabi Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nen Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kaε kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xɔrɔyaan 12.1-13 kui. ‡ 5:7: A mato Xɔrɔyaan 13.7 nun 12.21 kui. § 5:8: A mato Xɔrɔyaan 12.15-20 nun Sariyane 16.3 kui. * 5:13: Sariyane 17.7

sotoma Alaa Mangayani. ¹¹ E tan ndee yi na kii nin nun, koni e yulubine bata xafari, e rasarijan, e yi findi muxu tinxinxine ra en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xinli a Nii Sarijanxin barakani.

E Ala binya e fati bendeni

¹² E a falama nen, e naxa, “Feen birin daxa n tan xa.” Koni tano mi feen birin na. E naxa, “Feen birin daxa n tan xa.” Koni n tan mi tinje luye sese a konyiya bun. ¹³ E mon a falama, e naxa, “Kuiin nan gbee donseen na, donseen nan fan gbee kuiin na.” Koni Ala e firinna birin halagima nen. Muxun fati benden mi rafalaxi yanga suxun xan xili yi bayo Marigin nan gbee fati benden na, e nun Marigin fan fati benden nan xa. ¹⁴ Ala bata Marigin nakeli sayani, a en tan fan nakelima nen a senbeni. ¹⁵ E mi a kolon ba fa fala a e fati benden findixi Alaa Muxu Sugandixin fati benden yirena nde nan na? Nayi, n lan n xa Marigin fati benden din yalunden fatin na ba? En-en de! ¹⁶ E mi a kolon ba fa fala xemen naxan nun naxalan yalunden kafuma, a ne bata findi fati bende kedenna ra? Na ma, a sebexi Kitabuni: Ne firinna bata findi fati bende kedenna ra.* ¹⁷ Koni naxan a yete tugunma Marigin na, na nun Marigin findima nen kedenna ra.

¹⁸ E gi yanga suxun bun. Muxun yulubi gbeten naxanye ligama ne mi a fati bendeni, koni muxun naxan yangan suxuma na yulubin ligama a yete fati benden nan xili ma. ¹⁹ E mi a kolon ba fa fala Alaa Nii Sarijanxin Batu Banxin nan e fati benden na, Niin naxan e yi, Ala naxan fixi e ma? E gbee mi e fati benden na. ²⁰ Amasoto a e xunbaxi sare xodexen nan na. Nayi, e Ala binya e fati bendeni.

7

Futu feen maxodinna

¹ E naxan falaxi e kedindin kui, en fa na ma fa fala xa a lan xemen nama naxanla tongo. ² Anu, yanga suxun to bata gbo ayi, a lan xemen birin xa naxalan keden futu a yete xa. Xemen birin ma naxalan xa lu a yii, naxanla birin ma xeme yi lu a yii. ³ Xemen lan a xa naxan liga a naxanla xa, a xa na liga a xa. Naxanla fan na kii nin a xemen xa. ⁴ Naxanla sago mi a yete fati bendeni fo a xemena. Na kiini, xemen fan sago mi a yete fati bendeni fo a naxanla. ⁵ E nama tondi e bode ra fo xa e firinna bata waxatina nde sa lan na fe ma alogo e xa lu Ala maxande. Na xanbi ra, e mon yi lu e bode ra alogo Setana nama e ratantan e yete suxutareyaan xon.

⁶ N tinxinaxan ma n na nan falama na ra. A mi findixi yamarin xan na. ⁷ N yi wama nen, birin xa findi naxalan doxotaren na alo n tan, koni birin nun a kiseen na a ra Ala xon. Nde na ito soto, nde fan yi nde gbete soto.

⁸ Nba, naxanye mi futun bun e nun kaja gilene, n ni ito nan falama ne fe yi. A lan e xa lu e danna alo n tan. ⁹ Koni xa e mi noe e yete suxe, a lan nen e xa lu futun bun, amasoto na fisa benun e xa lu kunfa gbeeni.

¹⁰ Nba, naxanye futun bun, n yamarini ito fima ne nan ma fe ra. N tan mi a ra fo Marigina. Naxanla nama a me a xemen na. ¹¹ Xa a a me a xemen na, a nama doxo xeme gbete xon. Xanamu, e nun a xemen tagin xa yiton. Xemen fan nama a naxanla rame.

¹² N ni ito nan falama muxun bonne xa. N tan nan a falama, Marigina falan mi a ra. Xa naxalan denkeleyatarena nde xeme denkeleyaxina nde yii, xa naxanla tin a e xa lu e bode ra, a mi lan xemen yi a me a ra. ¹³ Xa naxalan denkeleyaxina nde doxi xeme denkeleyatarena nde xon, xa xemen tin a e xa

* 6:16: Dunuja Folon 2.24

lu e bode ra, a mi lan jaxanla yi a me a ra. ¹⁴ Amasoto xeme denkeleyataren bata rasarijan a jaxanla xon. Na kiini jaxalan denkeleyataren fan bata rasarijan a xeme denkeleyaxin xon. Xa na mi yi a ra nun, e diine yi findima nen muxu sarjantarene ra, anu jondin naxan na e rasarijanxi. ¹⁵ Koni xa denkeleyataren waxi a me feni a xemen na hanma a jaxanla ra, a lu a xa siga. Denkeleya muxun mi fa xidixi nayi a na findi xemen na hanma jaxanla. Amasoto Ala en xilixi boje xunbenla nin. ¹⁶ Amasoto i tan jaxanla, i a kolonma di, xa i noe i ya xemen nakise? I tan xemena, i a kolonma di, xa i noe i ya jaxanla rakise?

Birin xa lu Ala fe ragidixini

¹⁷ Ba na ra, birin xa lu a kiini alo Marigina a ragidixi a ma kii naxan yi Ala a xili waxatin naxan yi. N yamarini ito nan soxi denkeleya yamane birin yii. ¹⁸ Alo misaali itoe: Xa xemena nde yi banxulanxi Ala a xili waxatin naxan yi, a nama a banxulanyaana luxun. Koni xa nde gbete mi yi banxulanxi benun Ala xa a xili, a nama tin sonon, a xa banxulan. ¹⁹ Amasoto xa i banxulanxi, xa i mi banxulanxi, fefe mi na ra fo i xa Alaa yamarine nan suxu. ²⁰ Birin xa lu a kiini alo a yi kii naxan yi benun Ala xa a xili. ²¹ Ala i xili waxatin naxan yi, xa konyin nan yi i tan na, i nama xamin na ra. Koni xa i noe feren sote i xoroya, na liga. ²² Amasoto Marigin bata konyin naxan xili, Marigina xoron nan na ra. Ala bata xoron naxan xili, na fan bata findi a Muxu Sugandixina konyin na. ²³ Ala e saraxi sare xodexen nan na. E nama findi adamadiine konyine ra. ²⁴ Ngaxakedenne, e keden kedenna birin xa lu e kiini Ala yetagi alo e yi kii naxan yi benun Ala xa e xili.

Muxun naxanye mi futun bun e nun kapa gilene fe

²⁵ Muxun naxanye mi futun bun, e naxan sebexi ne fe ra, en fa na ma. Marigina yamarin xa mi ito ra, koni Ala to bata n findi tinxin muxun na a kininkininni, n na n ma miriyaana nan falama.

²⁶ Toro waxatini ito yi, a lan nen muxun xa lu alo a kii naxan yi. ²⁷ Xa jaxanla i yii, i nama kata fa fala i xa a bejin. Xa jaxalantare kanna nan i ra, i nama jaxanla fen. ²⁸ Koni xa i futun ti, yulubin mi na ra. Xa sungutunna doro xeme taa ra, yulubin mi na ra. Koni naxanye futun tixi, ne toro wuyaxi sotoma nen e dunuja yi gidini, n waxi n xa ne masiga e ra.

²⁹ Ngaxakedenne, n naxan ma, na ni ito ra. Waxatin mi fa xunkuya sonon. Folo iki ma, jaxalan kanne xa lu alo jaxalan mi e yii. ³⁰ Muxun naxanye wugama, e xa liga alo e mi yi wugama. Muxun naxanye sewaxi, e xa liga alo e mi yi sewaxi. Naxanye bata saren so, ne xa liga alo e mi se ramarama. ³¹ Muxun naxanye dunuja seene rawalima, e xa liga alo e mi ton sotoma e yi. Amasoto dunuja ito danguma nen.

³² Nba, a xali n ma nen e xa xoroya xaminna birin ma. Naxalantare kanna a joro luma Marigina wanla nan tun xon alogo a xa Marigin nan kenon. ³³ Koni jaxalan kanna a joro luma dunuja feene nan xon alogo a xa a jaxanla kenon. ³⁴ Nayi, a feene yitaxunxin na a ra. Naxanla naxan fan mi futuxi hanma sungutunna, ne joro luma Marigina wanle nan tun xon alogo e xa findi Ala gbeen na fati bendon nun niini. Koni jaxanla xeme kanna, na a joro luma dunuja feene nan xon, alogo a xa a xemen kenon.

³⁵ N na falama e xa e mali feen nan na. N mi kataxi, n xa e raxolo. Koni n waxi a xon ma nen e xa lu fe fajine nan fari naxanye lanxi, alogo e xa lu biraxi Marigin nan tun foxo ra.

³⁶ Xa banxulanna bata naxanla masuxu, a yi a miri a a sungutunna tãrõma nẽn, xa a fa fori, a mi a dõxõ. Xa a waxi a dõxõ feni, nayi a xa a waxõn feen liga, a mi yulubi ligaxi na yi. ³⁷ Koni xa xẽmẽna a ragidi a bõnẽni, karahan mi naxan na, a a nama sungutunna dõxõ, a mõn nõẽ a yẽtẽ suxẽ, fe fajin nan na fan na. ³⁸ Na ma, naxan bata a gbeen futu, na bata fe fajin liga, koni naxan mi a gbeen futuxi, na bata fe fajin liga dangu bonna ra.

³⁹ Naxanla xa dõxõ a xẽmẽn xõn han a xẽmẽn yi faxa. Koni xa a xẽmẽn faxa, a bata xõrõya nayi, a nõẽ dõxẽ nẽn gbetẽ xõn ma naxan nafan a ma. Koni a xa findi Marigin gbeen nan na. ⁴⁰ Koni n ma miriyani, sẽwana a xa, xa a lu a kiini. N laxi a ra mõn, fa fala Alaa Niina n fan yi.

8

Suben naxan nalixi suxuren ma

¹ Ɛ naxan sebexi subena fe yi naxan bata rali suxurene ma, en fa na ma. Fe kolonna en birin yi. Fe kolonna muxun findima wasoden nan na, koni xanuntenyaan maliin nan tima. ² Muxun naxan a mirima fa fala a fe kolon, na mi fe kolon alo a lan a xa a kolon kii naxan yi. ³ Koni muxun naxan bata Ala xanu, Ala na kanna kolon.

⁴ Nanara, donseen naxan bata rali suxurene ma, en fa na nan ma fe falama. En na a kolon fa fala suxuren mi findixi sese ra dunuƚa yi. Ala keden peen na a ra. ⁵ Hali batu se wuyaxi to bõxõ xõnna nun kore xõnna fari, muxun naxanye ma a “alane,” hali “ala” wuyaxi nun “marigi” wuyaxi yi na nun, ⁶ koni en tan mabinni, Ala keden peen na a ra. A tan nan en fafe ra naxan seen birin daxi. En na en ma dunuƚa yi gidin ligama a tan nan xa. Marigi keden peen na a ra, Yesu Alaa Muxu Sugandixina. Seen birin daxi a tan nan baraka

yi. En na en ma dunuƚa yi gidin ligama a tan nan baraka yi.

⁷ Koni muxun birin mi ito kolon. Muxuna ndee bata dari suxure kii feene ra. Hali iki, e nẽma donse sifani ito donyẽ, e yengi luma a xõn ma nẽn a e suxuren kiseen nan donma. E xaxili kobin fan e yalagima, a e xõsi. ⁸ Koni donseen mi en masoma Ala ra. Xa en na a don, en mi bõnõma sese yi. Xa en mi a don, en mõn mi tõnõ yo sõtõma.

⁹ Koni hali feene liga feen xõrõyaan to Ɛ yi, Ɛ a liga Ɛ yeren ma, Ɛ nama na muxune bira yulubini naxanye munma senbe sõtõ denkeleyani. ¹⁰ Amasõtõ muxun naxan senbe mi gbo denkeleyani feni ito yi naxan xaxinla kobi, xa na i tan fekolonna li i dẽge suxure banxini, na mi na fan nawekilẽ a fan yi suxure kii donseen don ba? ¹¹ Nba, na muxun naxan munma senbe sõtõ denkeleyani, Alaa Muxu Sugandixin faxaxi naxan xa, na halagima nẽn i tan fekolonna xõn ma na yi. ¹² Nba, Ɛ na haken liga i ngaxakedenna ra na kiini, i yi a xaxili kobin natantan, i mõn yulubin ligama Alaa Muxu Sugandixin na na haken nan xõn. ¹³ Nanara, xa donsena a ligẽ ngaxakedenna yi bira yulubini, n tan fan mi fa na suben donyẽ sõnõn mumẽ, alogo n nama a bira yulubini!

9

Feen naxanye lan xerane ma

¹ Xõrõ mi n tan na ba? Xera mi n tan na ba? N tan mi en Marigi Yesu toxi ba? N wali xõnna xa mi Ɛ tan na Marigini ba? ² Hali bonne mi n kolon xeraan na, koni fõ Ɛ tan xa a kolon nẽn! Bayo Ɛ tan to bata denkeleya, na findixi n ma xerayaan taxamasenna nan na Marigini.

³ N na n xõnbama falani itoe ra n tõnẽge muxune nan xa. ⁴ N naxa, nxu mi daxa nxu xa nxu dẽge nxu yi nxu min? ⁵ Nxu mi daxa,

nxu fan yi denkeleya naxanla nde futu ba, a yi siga nxu fɔxɔ ra sigatiɲi alo xeraan bonne nun Marigin xunyene nun Piyeri a ligan kii naxan yi? ⁶ Nxu nun Baranabasi nan tun daxa ba, nxu wali donse feen na? ⁷ Sofaan mundun a yete goronna tonge a sofa wanli? Nde wudin siye, a mi a bogine don? Nde xuruseene rabe a mi e nɔnɔn min?

⁸ N ma falani ito findixi adamadine miriyaan gbansanna nan na ba? Sariya Kitabun fan mi na fe kedenna xan falaxi ba? ⁹ Amasɔtɔ, a sebexi Musaa Sariya Kitabun kui, a naxa, “I na jingen ti malo bodonna ra, i nama a deen xidi.”* Ala a nɔxɔ luxi jingene nan gbansan xɔn ma ba? ¹⁰ A mi ito falaxi en tan xan ma fe ra ba? Di, ito sebexi en tan nan ma fe ra yati. Xee biin neen xeen bima, malo xaban neen maala xabama, e yigi saxi se xabaxine yitaxunna nan ma. ¹¹ Nxu tan to bata sansiin woli ε tagi naxan findixi Alaa feene ra, xa nxu fati benden mali seen sɔtɔ ε yii, na naxu ba? ¹² Xa a daxa ε xa bonne mali seni itoe ra, a mi daxa nxu tan xa dangune ra ba? Anu, nxu tan mi sariyani ito rawalixi. A makuya na ra. Nxu bata dija feen birin ma alogo sese nama Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajin madigan.

¹³ E mi a kolon ba, fa fala a muxun naxan walima Ala Batu Banxini, na a donseen sɔtɔma Ala Batu Banxin nin? Naxanye saraxane bama, ne e gbeen sɔtɔma saraxan nin. ¹⁴ Marigina en yamarixi na kii nin fa fala naxan Yesu a fe Xibaru Fajin nalima, na xa a balon sɔtɔ na xɔn ma.†

¹⁵ Koni n tan mi sariyani ito sese rawalixi. N man mi ito sebexi ε ma ε xandi feen xan ma iki. A rafaɲe n ma n xa faxa benun n kanba xunni ito xa ba n yii. ¹⁶ Anu, n na Yesu a fe Xibaru Fajin nali, na mi finde kanba xunna ra n xa bayo Ala bata na goronna dɔxɔ n

xun ma. Gbalona n tan xa, xa n mi Xibaru Fajin nali! ¹⁷ Xa n yi wanli ito kema n nenige fajin nin, n yi saranna sɔtɔma nen, koni bayo n karahanxi nen, n goronna nan tun bama n ma. ¹⁸ N saranna nanse ra na yi? Na ni ito ra: n xa Yesu a fe Xibaru Fajin nali hali n sare mi fi alogo n nama na sariyan nawali n yi seen sɔtɔ Xibaru Fajin xɔn.

¹⁹ Xɔrɔn nan n tan na, muxu yo a konyi mi n tan na koni n bata n yete findi muxun birin ma konyin na alogo n xa muxu wuyaxi sɔtɔ n nɔe naxan na. ²⁰ N nema Yahudiyane tagi, n na n yete lu alo Yahudiyane alogo n xa e masɔtɔ. Naxanye sariyan bun ma, n nema ne tagi, n yi n yete lu alo n sariyan nan bun ma alogo n xa ne masɔtɔ, hali n to mi sariyan bun ma. ²¹ Naxanye mi sariyan sɔtɔxi, n yi n yete lu ne ye alo e tan, naxanye mi sariyan kolon alogo n xa ne masɔtɔ hali n to mi xɔrɔyaxi Alaa sariyan ma amasɔtɔ n fa Alaa Muxu Sugandixina sariyan nan bun. ²² Muxun naxanye munma senben sɔtɔ denkeleyani, n yi lu ne tagi alo naxan senben xurun denkeleyani, alogo n xa e masɔtɔ. N bata n yete findi muxun sifan birin na muxun birin xa alogo n xa ndee rakisi kiin birin yi.

²³ N ni ito birin ligama Alaa falan Xibaru Fajin nan ma fe ra alogo n fan xa n gbeen sɔtɔ a yi. ²⁴ E mi a kolon ba fa fala naxanye e malanma e gideni xatannɔyaya giini alogo xulunden xa to, a e birin e gima nen koni keden nan gbansan yeerati kantonna sɔtɔma. Nayi, ε gi alogo ε xa kantonna sɔtɔ. ²⁵ Muxun naxan katama a boden lu feni fe sifani itoe yi fɔ na kanna xa a yixɔdɔxɔ, a a yitɔn yete suxuni. A na ligama nen alogo nɔ sɔtɔn taxamasenna xa so a xunna naxan mi buma. Koni en tan a ligama nen

* 9:9: Sariyane 25.4 † 9:14: A mato Matiyu 10.10 nun Luka 10.7 kui.

alogo mangaya taxamasenna xa so en xun na naxan luma habadan.²⁶ Nanara, n mi n gima n xunna yi. N mi yenge soma alo muxun naxan a yiin wolima foyeni tun.²⁷ A makuya na ra. N na n fatin suxuma a xodexen nan na alo konyina, alogo n na kawandin ba bonne xa, n tan yeteen nama fula a tonon na.

10

Suxure feen maxadina

¹ Ngaxakedenne, n waxi a xon ma e xa a kolon fa fala en benbane bira nen Musa foxo ra kundaan bun han e birin yi baani gidi.* ² A yi luxi alo e rafu nen e tubi xinla ma Musa xon kundaan nun baa igeni. ³ E birin yi na niin donse kedenna don, ⁴ e yi na siimaya ige kedenna min, bayo e igen min nen keli Alaa gemeni gemen naxan findixi a Muxu Sugandixin na naxan yi biraxi e foxo ra.† ⁵ Koni hali na, e wuyaxi mi Ala kenen, e binbine yi lu burunna ra.‡

⁶ Nba, misaala nan ne birin na en tan xa alogo en nama en miri fe naxin ma alo ne a liga kii naxan yi. ⁷ En nama suxuren batu alo na ndee a liga kii naxan yi. Bayo a sebexi Kitabuni, a naxa, “Yamaan yi dexo e degedeni e nun e mindeni, e lu kele, e sabaan so.”§ ⁸ En nama yangan suxu alo na ndee a liga kii naxan yi, e muxu wuli moxoren nun saxon yi faxa soqe kedenni.* ⁹ En nama Alaa Muxu Sugandixin mato bunbani alo na ndee a liga kii naxan yi, sajine yi e faxa. ¹⁰ E nama e mawuga alo na ndee a liga kii naxan yi, Ala yi Halagi Tiin nafa, a yi e faxa. ¹¹ Feni itoe birin liga nen e ra, e findi misaale ra, e yi sebe en nakolon seen na, waxati rapanna bata a li en tan naxanye

ma. ¹² Nayi, naxan na a miri fa fala a a tixi ki faji, na xa a liga a yeren ma alogo a nama bira.

¹³ E ratantan feen naxanye bata e soto, ne darixi adamadiine liye nen. Koni bayo Ala tinxi, a mi tinje tantan feen xa e soto dangu e senben yatena. Na ma, tantan feen nama e foxo ra, Ala yi na yi mini feren fi e ma, alogo e xa lu tinxinni.

¹⁴ Nanara, n xanuntenne, e e gi suxure batun bun. ¹⁵ N falan tima e xa alo xaxilimane, e yeteen xa n ma falan mato. ¹⁶ En na barikan bira Ala xa Marigina igelengenna xon, en yi en min, na mi en nun Alaa Muxu Sugandixin wunla malanma ba? En burun naxan donma na waxatini, na mi en nun Marigin fati benden malanma ba?† ¹⁷ Buru xun keden to a ra, en birin bata malan en lu alo fati bend e keden peena, hali en to wuya, bayo en birin nde sotoma na buru kedenna nin.

¹⁸ E Isirayila kaane mato, naxanye saraxa subene donma, lanna mi ne nun saraxa ganden tagi ba? ¹⁹ N waxi nanse fala fe yi nayi? Suxure kiin findixi senbena nde ra ba hanma suxuren findixi se kenden nan na ba? ²⁰ Na mi a ra, koni suxure batune saraxan naxanye bama, e ne ralima Setana malekane nan ma, Alaa fe mi na ra feu! Anu, n mi waxi lanna xa lu e nun yinnane tagi. ²¹ E mi noe e minje Marigina igelengenna ra, e mon yi e min suxurene igelengenna ra. E mi noe Marigina ximenna donje e nun jinanne don seene. ²² En waxi Marigina xoxolonna nan nakeli fe yi ba? En senben gbo a xa ba?

²³ E naxa, “Feen birin daxa nxu tan xa.” Koni ton mi feen birin yi. E naxa, “Feen birin daxa nxu tan xa,” koni feen birin xa mi en

* **10:1:** A mato Xoroyaan 13.21-22 nun 14.22-29 kui. † **10:4:** A mato Xoroyaan 16.4-35 nun Sariyane 8.3 nun Yatene 20.8-11 kui. ‡ **10:5:** A mato Yatene 14.16 nun 14.23 nun 14.29-30 kui. § **10:7:** Xoroyaan 32.6 * **10:8:** A mato Yatene 25.1-9 kui. † **10:16:** Marigina ximenna nan ito ra. A mato Luka 22.19 nun Kõrenti Singen 11.23-26 kui.

malima. ²⁴ Muxu yo nama herin fen a yete xa tun, fo muxu gbete ye fan xa. ²⁵ Seen naxan birin sarama loxo tideni, e na don. E nama maxodinna ti xa e gelen mi a ra. ²⁶ Bayo Kitabun naxa, a Marigin nan gbee boxon nun ayi seene birin na.† ²⁷ Xa denkeleyatarena nde e xili donse dondeni, xa siga xonla e ma, a na donseen naxan so e yii, e na don. E nama maxodinna ti xa e gelen mi a ra. ²⁸ Koni xa muxuna nde a fala e xa, a naxa, “Donseni ito bata rali suxuren ma,” nayi, e nama na donseen don masoto na muxuna fe ra naxan e rakolonxi lan xaxinla yaten ma. ²⁹ E tan xaxinla yaten mi a ra koni fo bonna xaxinla. Anu, nanfera n tan ma xoro yaan finde yalagin na muxu gbete xaxinli? ³⁰ Xa n barikan bira Ala xa n ma donsena fe ra, nanfera muxuna nde n nayelefuma lan na donsena fe ma, n bata barikan bira Ala xa naxan ma fe ra?

³¹ Na kui, xa e donseen donma hanma e e minma, e nema fefe lige, e a liga Alaa binyena fe ra. ³² E kewanle nama Yahudiyane ratantan, hanma Girekine hanma Alaa denkeleya yamana, ³³ alo n tan fan katama n xa muxun birin keneni kii naxan yi. N mi fe fapin fenma n yete xan tun xa, fo muxu wuyaxi xa alogo ne fan xa kisi.

11

Feen naxanye daxa sali waxatini

¹ E findi n naliga muxune ra, bayo n tan fan Alaa Muxu Sugandixin naligama.

² N bata e tantun, n ma fe to rabi-raxi e ma feen birin yi, e nun e to n ma xaranne suxi alo n na a falaxi e xa kii naxan yi.

³ Koni, n waxi a xon ma e xa a kolon a Alaa Muxu Sugandixin nan xemene birin xun na. Xemnen nan jaxanla xun na. Ala nan a Muxu Sugandixin xun na. ⁴ Nanara,

xemen naxan Ala maxandima, hanma naxan nabiya falane tima yamaan tagi, xa komotina a xun na, a bata a kuntigin nafeya. ⁵ Jaxanla naxan Ala maxandima, hanma a nabiya falane tima yamaan tagi, a xunna magenla a ra, na a kuntigin nan nayagima. Na luxi nen alo a na a xunna gbanan. ⁶ Xa jaxanla mi a xunna maxidi, a man lan nen a yi a xunna gbanan. Koni jaxanla xunna gbananxina, e nun a maxabaxina, na birin to mayagi nen, a lan nen nayi a yi a xunna maxidi. ⁷ Xemen tan mi lan a yi a xunna maxidi bayo a findixi Ala maligan nun a binyen nan na. Koni jaxanla nan a xemena binyen na. ⁸ Amasoto Ala mi xemnen xan baxi jaxanli, koni jaxanla nan baxi xemeni. ⁹ Xemen mi daxi jaxanla fe ra, koni jaxanla nan daxi xemena fe ra. ¹⁰ Nanara, jaxanla xa a xunna maxidi a xemena senben taxamasenna ra e nun malekane fe ra. ¹¹ Koni Marigina dinani, jaxanla mi fataxi xemnen na, xemnen fan mi fataxi jaxanla ra. ¹² Bayo alo jaxanla kelixi xemeni kii naxan yi, jaxanla fan xemnen barixi na kii nin. Koni feen birin kelixi Ala nan ma.*

¹³ E tan yeteen xa na feen makiti: Xa jaxanla lan a yi Ala maxandi a xunna mi maxidixi. ¹⁴ Nba, Adamadiin keraan mi e xaranye ba, fa fala xa xemnen xunsexen kuya ayi, a yagima nen nayi? ¹⁵ Koni binyen nan na ra jaxanla xa xa a xunsexen kuya ayi. Bayo a xunsexen kuyan bata findi a maxidi seen na. ¹⁶ Koni xa muxu yo waxi a xon ma, a xa tandin ti feni ito ma, n naxan falama nayi, na ni ito ra. Namunni itoe nan nxu nun denkeleya yamaan birin yii nxu nema Ala batue waxatin naxan yi.

*Marigina ximenna fe
Matiyu 26.26-29 Maraka 14.22-*

† 10:26: A mato Yaburin 24.1 kui. * 11:12: A mato Dunuja Folon 1.26-27 nun 2.18-23 kui.

25 *Luka 22.14-20*

¹⁷ N falan naxan tima ε xa iki, n mi ε tantunma na ra amasoto ε malanna mi fe fajin ligama fo a naxina. ¹⁸ Fe singena, e bata yi a fala n xa a ε na ε malan denkeleya yamaan kiin ma, mayitaxun feene ε tagi. N laxi na ra han yirena nde. ¹⁹ A fere mi na fo mayitaxunna nde xa lu ε tagi, alogo naxanye Ala kenengi, ne xa kolon. ²⁰ E na ε malan waxatin naxan yi, ε mi Marigina ximenna xan donma, ²¹ bayo ε nema ε degema, birin a mafurama nen a gbee donseen dondeni. Nanara, kamena ndee ma, koni ndee minxin na a ra. ²² Banxi mi ε yii ba, ε donseen donje denaxan yi, ε yi ε min? E Alaa denkeleya yamaan naxaxuma ba, ε to yiigelitane biran lanbaranni? N nanse falama ε xa? N na ε tantunje nayi ba? Nayi, n mi ε tantunje mumel!

²³ Amasoto Marigina n xaranxi naxan ma, n fan bata ε xaran na ma fa fala Marigi Yesu yanfaxi, a so yiini kosen naxan na, a burun tongo nen. ²⁴ A barikan bira Ala xa, a yi a yigira, a naxa, “N fati benden ni ito ra naxan fixi ε fe ra. E ito liga naxan n ma fe rabire ε ma.” ²⁵ E yelinxina ximenna donje, a yi igelengenna fan tongo, a naxa, “Layirin nen naxan xidixi en tagi n wunla xon, na ni ito ra. E nema ito minje waxati yo yi, n ma fe xa rabira ε ma.” ²⁶ Amasoto ε nema buruni ito donje waxatin naxan yi, ε yi ε min igelengenni ito ra, ε Marigina saya feen nan nalima han a fa.

²⁷ Nanara, xa muxu yo Marigina a burun don, hanma a yi a min Marigina igelengenna ra daxatareyani, na kanna yulubin nan tongoma Marigin fati benden nun a wunla fe yi. ²⁸ Nanara, birin xa a yete korosi, a yi Marigina burun don, a yi a min Marigina igelengenna fan na na kiini. ²⁹ Amasoto naxan na burun don, a yi a min igelengenna ra, e nun Marigin fati

benden mi lanxi e bode ma, a kitin nan xilima a yete ma na ra. ³⁰ Nanara, ε wuyaxi furama, senbe mi ε ra, ndee bata faxa. ³¹ Koni xa en na en yete rakorosi, en tangama nen Alaa kitin ma. ³² Koni Marigin na en kiti, a en maxuruma nen alogo en nun dunuja muxune nama yalagi en bode xon.

³³ Nanara, ngaxakedenne, ε na ε malan waxatin naxan yi ε degedeni, ε xa ε bode legeden. ³⁴ Xa kamena nde ma, a xa a dege a konni alogo ε malanna nama kitin xili ε ma. N na fa waxatin naxan yi, n fe gbeteye yebama nen.

12

Alaa Nii Sarijanxina kiseene fe

¹ E naxan sebexi Alaa Nii Sarijanxina kiseene fe ra, en fa na ma. Ngaxakedenne, n mi waxi ε xa lu fe kolontareyani. ² E a kolon fa fala ε yi denkeleyatareyani waxatin naxan yi, ε yi biraxi suxurene nan foxo ra e nun naxanye mi falan tima, ε lo ayi. ³ Nanara, n na a falama ε xa fa fala, naxan yo falan tima Alaa Nii Sarijanxin barakani, na mi noe a fale, a naxa, “Yesu dangaxi.” Muxe mon mi noe a fale, a naxa, “Marigin nan Yesu ra,” Alaa Nii Sarijanxin xanbi.

⁴ Alaa Nii Sarijanxi keden peen na a ra, koni a kiseen sifan wuya. ⁵ Marigi keden peen na a ra, koni muxune walima a xa kii wuyaxi. ⁶ Wanla sifan wuya, koni Ala kedenna nan ne birin nakamalima muxune birin yi. ⁷ Alaa Nii Sarijanxina fena ndee minima kenenni muxu keden kedenna birin xon alogo yamaan birin xa sabati. ⁸ Alaa Nii Sarijanxin muxuna nde kima xaxilimaya falan nan na. Na Nii Sarijanxi kedenna nan mon muxu gbeta fan kima fe kolonna falan na. ⁹ Na Nii Sarijanxi kedenna nan mon muxu gbeta kima denkeleyani. Na Nii Sarijanxi kedenna mon yi muxu

gbete ki muxu rakendeya kiseni. ¹⁰Muxu gbete yi ki kabanako fe liga senbeni, muxu gbete yi ki nabiya falane ra, gbete yi senbe naxine nun Ala senbeni tagi raba, gbete yi falan ti xui sifa gbete ne yi, gbete mon xui gbete eye madanguma. ¹¹Koni a tan Alaa Nii Sarijanxin kedenna nan na birin ligama. A tan nan muxun birin kima alo a waxi a xon ma kii naxan yi.

Gbindi kedenna na a ra

¹²Nba, Alaa Muxu Sugandixin luxi nen alo gbindi kedenna koni yire wuyaxi a ma. Koni hali a yirene to wuya, gbindi kedenna nan a ra. ¹³Amasoto en birin nafuxi igeni Alaa Nii Sarijanxin kedenna nan baraka yi, en so fati bende kedenni, Yahudiyane nun Girakine, konyine nun xorone, Ala bata a Nii Sarijanxin fi en birin ma.

¹⁴Fati benden mi findixi yire kedenna xan na koni yire wuyaxi. ¹⁵Xa sanna a fala, a naxa, “N tan mi fati bendeni, bayo n mi findixi yiin na,” na mi a be fatin na. ¹⁶Xa tunla a fala, a naxa, “N tan mi fati bendeni, bayo n mi findixi yeen na,” na mi a be fatin na. ¹⁷Xa fati benden birin yi findi yeen nan tun na, feen yi mema di nayi? Xa fati benden birin yi findi tunla nan tun na, seen xirin yi mema di nayi? ¹⁸Koni Ala bata fati benden yirene birin yeba alo a waxi a xon ma kii naxan yi. ¹⁹Xa a birin yi findi se keden peen na, fati benden yi luma minen? ²⁰A kii naxan yi iki, fatin yire wuyaxi na koni fati bende kedenna na a ra.

²¹Nanara, yeen mi nae a fale yiin ma, a naxa, “N mako mi i ma.” Xunna mi a fale sanne ma, a naxa, “N mako mi e ma.” ²²A makuya na ra. Hali senbe mi fati benden yiren naxanye ra, e tiden na. ²³Hali fatin yiren naxanye mayagi dangu fatin yirene birin na, en ne maxidima binyeni ki faji. Fatin yiren naxanye mi lan e to, en menne suturama bonne xa. ²⁴Koni fati benden

yiren naxanye mi mayagi, ne mako mi na ma. Ala yeten bata en fati benden yirene yeba, a binyen fi fati benden yirene ma a yi dasaxi naxanye ma, ²⁵alogo fati benden nama yitaxun, koni fatin yirene birin xa e joxo lu e boden xon ma. ²⁶Xa fati benden yirena nde xoleni, fatin yire donxen birin soxolema nen a xon. Xa yire keden binyen soto, bonne birin sewama nen a xon.

²⁷Nba, e tan nan Alaa Muxu Sugandixin fati benden na. A fati benden yirena nde nan e keden kedenna birin na. ²⁸Ala xerane nan singe luxi denkeleya yamani, a firindena, nabine, a saxandena karamoxone, e nun kabanako feene raba muxune, e nun naxanye kixi muxu rakendeya kiseen nun mali ti kiseen nun yeerati kiseni e nun naxanye falan tima xui gbete ne yi. ²⁹Birin mi finde xeraan na, hanma nabine hanma karamoxone hanma kabanako feene raba muxune ³⁰hanma muxun naxan kixi muxu rakendeya kiseni hanma xui gbete falana hanma xui radanguna. ³¹Koni, e sobe so kise fisamantenne ma. Iki n xa kira fisamantenna yita e ra. Na ni i ra:

13

Xanuntenyana fe

¹Hali n falan ti adamadiine xuine nun malekane xuine yi, koni xa xanuntenyaan mi n bɔɔeni, n fala xuiin luxi nen nayi alo talan xuiin nun karijan xuina. ²Hali nabiya falane n de, e nun lonnina han n wundo feene birin kolonna soto, hali denkeleyana n yi, n geyane ba e funfuni, koni xa xanuntenyaan mi n bɔɔeni, sese mi n tan na na yi. ³Hali n na n yii seen birin fi yigelitone ma, hali n na n fati benden fi, a gan, koni xa xanuntenyaan mi n bɔɔeni, na mi fefe fanye n ma.

⁴Dijan xanuntenyani. A fe fajin nan ligama. Xoxolonnyaan mi

xanuntenyani. A mi a yete yigboma. Waso mi xanuntenyani. ⁵ Marayagi mi a yi. A mi a yete a herin xan tun kataxi. A bõnen mi tema fefe ma. A mi xõlõn namarama. ⁶ A mi sewama tinxintareyaan na fõ jõndina. ⁷ A mafeluun tima feen birin yi. A tågõndiyaxi waxatin birin. Yigina a yi feen birin yi. A tunnafan feen birin yi.

⁸ Xanuntenyaan mi jãnjã habadan. Nabiya falane danguma nen, xuine yi jãn, fe kolonna yi dangu. ⁹ Amasõtõ en fe kolon ndedi, en nabiya falane tima ndedi, ¹⁰ koni a kamalixin na fa waxatin naxan yi, a kamalitaren jãnma nen na yi.

¹¹ N to yi dii jõreyani waxatin naxan yi, n yi falan tima alo dii jõrena, n yi n mirima alo dii jõrena, n yi feene famuma alo dii jõrena. Koni n to findi fonna ra, n mi fa dii jõre fe rabama sõnõn. ¹² Iki, en sawura yidimixin nan toma alo matoon kiken, koni waxati famatõni, en toon tima nen yeẽ nun yeẽ. Iki, danna n ma fe kolonna ma, na waxatini n feene kolonna nen alo Ala n kolon kii naxan yi.

¹³ Iki fe saxanni itoe luma nen, denkeleyaan nun yigin nun xanuntenyana, koni xanuntenyaan nan gbo e birin xa.

14

Alaa Nii Sarijanxina kiseene

¹ E yixõdõxõ e lu xanuntenyani. Nii Sarijanxina a kiseene xõnla xa e suxu, a gbengbenna e yi nabiya falane ti. ² Amasõtõ muxun naxan xui gbetõn falama, na mi falan tima muxune xan xa, fõ Ala, amasõtõ muxu yo mi a xuiin mema. A wundo feene falama Alaa Nii Sarijanxin barakan nin. ³ Koni naxan nabiya falane tima yamaan xa, na falan tima e sabati feen nan na, a yi e ralimaniya, a yi e bõnen xunbeli. ⁴ Koni muxun naxan falan

tima xui gbetõni, na a yetõn nan tun malima, koni naxan nabiya falane tima, na denkeleya yamaan birin nan malima.

⁵ Xa e birin xui gbetõne falama, na rafan n ma. Koni naxan nafan n ma dangu na ra, e birin xa nabiya falane ti. Amasõtõ muxun naxan nabiya falane tima, na dangu xui gbetõ falan na, fõ xa muxuna nde na naxan a xuiin nadangue alogo denkeleya yamaan birin maliye kii naxan yi. ⁶ Ngaxakedenne, xa n siga e fema, n sa falan ti e xa xui gbetõne yi, n nanfe fanxi e ma nayi, xa n mi Alaa fena nde makenen e xa, hanma fe kolonna nde hanma nabiya falana hanma xaranna?

⁷ Hali maxa seene fan na kii nin, alo xulenna nun kondenna. E betin naxan bama, muxun na kolonna di xa e mi e xuine ramini kii fajii?

⁸ Xa xõtaan xui fajin mi mini, a rafixa, nde a yitõnjõ yeõge so xinla ma? ⁹ A na kii nin e konni, e na falan ti xui gbetõne yi, xa a mi findi fala yigbõxin na, na bunna kolonna di nayi? Fala fuun nan tun na ra.

¹⁰ Xui wuyaxi nan dunujã yi, koni ne sese mi na naxan bun mi na. ¹¹ Koni xuiin naxan falama, xa n mi na mema, naxan a falama, xõjen nan n tan na na yeẽ ra yi. Xõjen nan a fan na n yeẽ ra yi. ¹² A na kii nin e fan xa, e to waxi Alaa Nii Sarijanxina a kiseene xõn ma, naxanye denkeleya yamaan malima, e yixõdõxõ ne nan ma.

¹³ Nanara, muxun naxan falan tima xui gbetõni, a xa Ala maxandi alogo a xa nõ a bunna fale.

¹⁴ Amasõtõ xa n na Ala maxandima xui gbetõni, n niin nan Ala maxandima nayi, koni n xaxinla mi walima. ¹⁵ N nanfe ligama nayi? N xa Ala maxandi n niini e nun n xaxinla fan yi. N xa betin ba n niini e nun n xaxinli. ¹⁶ I na barikan bira Ala xa i niini, muxun naxan mi na bunna kolon, na a falama di fa fala "Amina?" Amasõtõ i naxan falama, a mi na kolon. ¹⁷ Hali i barikan

birama Ala xa ki fañi, muxu gbete mi maliin sote naye mume!

¹⁸ N barikan birama Ala xa amasoto n tan xui gbete falama dangu e birin na. ¹⁹ Koni en nema denkeleya yamaan malanni hali n fala xui suulun nan tun ti, naxanye bunna kolonje, alogo n xa muxune xaran, na fisa benun n xa falan wuli wuyaxi ti xui gbete.

²⁰ Ngaxakedenne, e miriyaan nama liga alo diidine. E xa liga alo dii jorene fe jaxine fe yi, koni e findi fonne ra e xaxinli. ²¹ A sebexi Sariya Kitabun kui:

“Marigin naxa,
‘N falan tima yamani ito xa ne xon naxanye xone xuine falama e nun xone de xuiin xon koni hali na,

e mi e tuli matima n na,’”*

²² Na ma, xui gbete findixi taxamasenne ra denkeleyatarene nan xa. A mi ligama denkeleya muxune fe ra. Nabiya falane fan mi findixi taxamasenne ra denkeleyatarene xa fo denkeleya muxune.

²³ Nba, xa denkeleya yamaan birin e malan, e falan ti folo xui gbete yi, xa muxuna ndee fa, naxanye e tuli matima gbansan hanma e mi denkeleyaxi, ne mi a fale ba, fa fala a seen nan soxi e yi? ²⁴ Koni xa e birin nabiya falane tima, denkeleyatarena nde yi so e fema, hanma naxan a tuli matima gbansan, na falane birin a sonne yitama a ra nen, birin yi a kiti.

²⁵ A miriya wundone minima nen kenenni. Nayi, a xinbi sinma nen, a yetagin yi lan boxon ma, a yi Ala batu, a yi a fala, a naxa, “Nondin na a ra, Ala e tagi.”

Fe yibasanna denkeleya yamani

²⁶ Ngaxakedenne, e xa nanse liga e na e malan waxatin naxan yi? Birin xa fa e nun betina

nde, hanma xaranna, hanma Alaa fe makenenna, hanma xui gbete na nde, hanma xui madanguna. Na birin xa findi denkeleya yamaan sobe so feen na. ²⁷ Xa muxuna ndee falan tima xui gbete, muxu firin hanma saxan, ne birin xa falan ti keden keden yeen ma. Koni e naxan falama fo muxu gbete xa na radangu. ²⁸ Xa muxu mi na naxan a bunna fale, na kanna xa a dundu denkeleya yamani nayi, koni a xa falan ti e nun Ala tagi.

²⁹ Nabine tan, muxu firin hanma saxan naxanye nabiya falane tima, ne xa falan ti, bonne yi e falan feseese. ³⁰ Koni xa muxuna nde doxi e tagi malanni, Ala yi fena nde makenen a xa, a lan nen, fala ti singen xa a dundu singen. ³¹ Amasoto a lan nen, e xa nabiya falane ti keden keden yeen ma alo e birin yi xaranna soto, e yi ralimaniya. ³² Nabine kisena e non nan bun, ³³ bayo Ala mi findixi fe yibasanna Ala ra, koni fo bone xunbenla.

A ligan kii naxan yi denkeleya yama sarijanxine birin yi, ³⁴ jaxanle xa e dundu malanni, amasoto e mi lan e falan ti, koni e xa e yete magodo alo sariyana a falaxi kii naxan yi. ³⁵ Xa e waxi a xon ma, e xa yirena nde yee to, e xa e xemene maxodin e konni. Naxanla na falan ti malanni, yagi feen nan na ra.†

³⁶ Alaa falan minixi e konna nin ba? Hanma a faxi e tan nan keden ma ba? ³⁷ Xa muxu yo a mirima fa fala nabiin nan a tan na hanma Alaa Nii Sarijanxina kisena a yii, n feen naxanye sebema e ma, a lan nen a xa ne kolon fa fala Marigina yamarine nan ne ra. ³⁸ Xa a mi falani ito yate, a fan mi yatema.

³⁹ Nanara, ngaxakedenne, nabiya falane ti xonla xa e suxu. E mon nama tonna doxo xui gbete

* **14:21:** Esayi 28.11-12 † **14:35:** Yanyina nde jaxanla ndee yi Korēnti taan denkeleya yamani naxanye yi darixi maxodina tiye kawandi ba waxatini, na yi kawandi baani fu yamaan lan e xa e tuli mati waxatin naxan yi. Koni waxati gbete jaxanle lan e falan ti alo a falan kii naxan yi Korēnti Singen 11.5 kui.

fala feen na. ⁴⁰ Koni feen birin xa yeƚa ki faƚi a kiraan xõn ma.

15

Yesu keli fena sayani

¹ Nba, ngaxakedenne, n xa Yesu a fe Xibaru Faƚina fe rabira ε ma, n naxan nali ε ma, ε yi a rasuxu, ε sɔbe soxi naxan yi, ² ε kisixi naxan xõn, xa ε a suxu alo n na a ralixi ε ma kii naxan yi. Xa na mi a ra, ε bata la a ra fuuni na yi.

³ A singen naxan na, n naxan sɔtxi, n bata na rali ε ma: Alaa Muxu Sugandixin faxaxi en yulubine nan ma fe ra, alo Kitabuna a falaxi kii naxan yi. ⁴ A maluxun nen, a sayaan soge saxande lɔxõni a keli sayani, alo Kitabuna a falaxi kii naxan yi. ⁵ A yi a yete yita Piyeri ra, na xanbi ra a xera fu nun firinne. ⁶ Na xanbi ra, denkeleya muxun keme suulun e nun nde yi a to waxati kedenni. Na wuyaxi mɔn e nii ra, koni nde bata faxes. ⁷ Na xanbi ra, Yaki yi a to, a xerane birin yi a to mɔn.

⁸ Dɔnxen na a yi a yete yita n tan fan na, n tan naxan luxi alo diin naxan mi bari a waxatini. ⁹ Amasɔto xeraan birin gbo n tan xa. N tan mi sa lan nen, a fala n ma a “xerana,” amasɔto n bata yi Alaa denkeleya yamaan besenxõnya. ¹⁰ Koni Alaa hinanni, a yi n keƚaan masara iki. A hinanna naxan nagidixi n ma na mi luxi fuuni, bayo n wali nen dangu xeraan bonne birin na. N tan mi a ra koni Alaa hinanna nan yi n boƚeni. ¹¹ Nayi, xa a findi n tan na, xa a findi e tan na, nxu ito nan kawandi bama. E fan bata la na nan na.

En keli fena sayani

¹² Nba, nxu to kawandin bama fa fala Alaa Muxu Sugandixin bata keli sayani, nanfera ε tan ndee a falama fa fala faxes muxune mi kelima sayani? ¹³ Xa faxes muxune mi kelima, na bunna nen fa fala

Alaa Muxu Sugandixin yeten mi yi kelixi sayani na yi nun. ¹⁴ Nba, xa Alaa Muxu Sugandixin mi yi kelixi sayani nun, kawandin ba xun mi yi na nxu xõn ma nayi, ε denkeleyaan fan bata lu fuyan. ¹⁵ Naxan dangu na ra, en bata wule seren ba Alaa fe ma nayi amasɔto en bata a fala a a bata a Muxu Sugandixin nakeli sayani. Koni xa faxes muxune mi kelima sayani, na bunna nen fa fala, Ala mi a fan nakelixa sayani. ¹⁶ Amasɔto xa faxes muxune mi kelima sayani, Alaa Muxu Sugandixin fan mi kelixi sayani na yi. ¹⁷ Nba, xa Alaa Muxu Sugandixin mi yi keli sayani nun, ε denkeleyaan bata findi fe fuun na, ε mɔn ε yulubine yi na yi. ¹⁸ Na bunna nen fa fala, naxan bata yi denkeleya Alaa Muxu Sugandixin ma, e faxes, ne bata lɔ ayi na yi. ¹⁹ Xa en na en yigin saxi Alaa Muxu Sugandixini dunuƚa yi gidini ito nan tun yi, nayi en tan makininkinin dangu muxune birin na.

²⁰ Koni Alaa Muxu Sugandixin bata keli sayani yati! Muxu singe kelixin na a ra sayani faxes muxune ye. ²¹ Bayo sayaan to faxi muxu kedenna nan xõn, na kiini mɔn, muxune fan kelima sayani muxu keden peen nan fan xõn. ²² Muxun birin to faxama nen adamadiyani, na kiini mɔn, e birin mɔn kelima nen sayani Alaa Muxu Sugandixini. ²³ Koni muxun birin nun a waxati saxin na a ra, Alaa Muxu Sugandixin nan muxu singen na naxan keli sayani. Na xanbi ra, a muxune fan kelima nen sayani a fa waxatini. ²⁴ Na na dangu, a rapanna na a li, Yesu fama mangayane nun noyane nun senbene birin kaladeni nen, a yi mangayaan naxete a Fafe Ala ma. ²⁵ Amasɔto a feε mi na fo Yesu xa mangayaan liga nen han Ala yi a yaxune birin sa a sanna bun ma. ²⁶ Yaxun naxan halagima dɔnxen na, na nan sayaan na. ²⁷ Amasɔto Kitabun

bata a fala, a naxa, “A bata seen birin lu a sanna bun.”* Koni a to a fala a seen birin bata lu a bun ma, na fixa fa fala Ala mi na ye ma naxan seen birin luxi a tan bun ma. ²⁸ Seen birin na lu a bun ma, nayi a tan yetena, Alaa Dii Xemen fan luma nen Ala bun ma naxan seen birin saxi a bun ma, alogo Ala xa lu seen birin xun na feen birin yi.

²⁹ Xa na kii mi a ra, muxun naxanye rafuxi igeni faxa muxune fe ra ne nanse fenma? Xa faxa muxune mi kelima, nanfera muxune rafuma igeni ne fe ra? ³⁰ Nxu tan fan, nanfera nxu tan gbalon de be waxatin birin? ³¹ Ngaxakedenne, n sayaan de laxo yo laxo. N binyen naxan sotoxi e to lu Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixini, n bata n kolo na nin, jondin nan na ra. ³² Xa n dalise xajene yengexi Efesi taani adamadiine feene nan tun yi, na munanfanna mundun yi n ma nayi? Xa faxa muxune mi yi rakele sayani nun, nayi en yi sandani ito suxuma nen nun,

“En na en dege, en yi en min

bayo en faxan nen tila.”†

³³ E nama e mayenden amasoto, “Xoyi jaxine son fajin kalama nen.” ³⁴ E mon xa xaxili soto alo a daxa kii naxan yi. E fata yulubi feene ra. E tan nde mi Ala kolon, n na ito falama e yagin nan ma.

Fati benden keli fena sayani

³⁵ Ndee maxodinna tima nen, e naxa, “Faxa muxune kelima sayani di? E fama fati benden sifan mundun yi?” ³⁶ Xaxilitarena! I na sansiin woli i ya xeen ma waxatin naxan yi, a mi sole fo a lu faxan yiyani singen. ³⁷ I mi sii se binla xan wolima koni fo a sansi kesedin tun, maala hanma sansi gbete. ³⁸ Koni Ala nan sansiin nasolima a binli gbo ayi alo a rafan a ma kii naxan yi. A tan nan

sansiin siyaan birin binla kejaan nagidima a ma.

³⁹ Niimaseen birin fatin keden mi a ra. Muxun fatina a danna, suben fatina a danna, xoliin fatina a danna, yexen fatina a danna. ⁴⁰ Kore xonna fatine na yi, dunuɲa fatine na yi. Kore xonna fatine nɔɔna a danna, dunuɲa fatine nɔɔna a danna. ⁴¹ Sogen gbee nɔɔna a danna, kiken gbee nɔɔna a danna, sarene fan gbee nɔɔna e danna, saren keden kedenna birin ma nɔɔna a danna.

⁴² Faxa muxune na keli, a ligama na kii nin. Fati benden naxan maluxunma, a noe kale. Koni a na keli faxa muxune tagi, a mi noe kale. ⁴³ A maluxunma waxatin naxan yi, a mi fan, senbe mi a ra. Koni a na keli, a nɔɔxi, senbena a yi kati! ⁴⁴ A maluxunma waxatin naxan yi, fati benden nan yi a ra, a na keli, ariyanna fatin nan na ra. Xa fati bendena en yi be, ariyanna fatin fan na yi. ⁴⁵ Amasoto a sebexi Kitabun kui iki, a naxa,

“Adama, Alaa Muxu daxi singen yi findi dajoxon na.”

Koni Adama donxe ra xina,‡ Yesu, na yi nii rakisni fi yamaan ma. ⁴⁶ En mi ariyanna fatini ito singe sotoma fo fati bendena, na xanbi ra, en ariyanna fatin sotoma nen na yi. ⁴⁷ Adama singe ra xina, Ala na daxi baxoni ito benden nan na. Adaman firindena, na kelixi ariyanna nin. ⁴⁸ Naxan daxi bendeni ito yi, dunuɲa muxune na nan maliga yi. Muxun naxan sa kelixi ariyanna yi, ariyanna gbee muxune nun na nan maliga. ⁴⁹ En to bata maliga adama ra naxan minixi bendeni, en mon fama maligadeni na kiini ariyanna gbee muxun na.

⁵⁰ Ngaxakedenne, n naxan ma, na ni ito ra fa fala naxan daxi fati benden nun wunla ra, e mi noe

* 15:27: Yaburin 110.1 † 15:32: Esayi 22.13 ‡ 15:45: Adama singena fe toma Dunuɲa Folon 2.7 kui. Adama donxe ra xina, na findixi Yesu nan na.

Alaa Mangayaan sote. Seen naxan kunma, na mi luma habadan.

⁵¹ E tuli mati, n wundo feen nan falama. En birin mi faxe, koni en birin maxetema nen. ⁵² Amasoto xota donxen na fe waxatin naxan yi, faxes muxune kelima nen, e habadan nii rakisin soto, en birin yi maxete mafuren benun ye magira. ⁵³ Amasoto en fati benden naxan kalama, a fere mi na fo a xa maxete fatin na naxan mi kale. A faxes daxin yi maxete a faxataren na. ⁵⁴ Nanara, en fatin naxan kalama, a na maxete fati kalataren na waxatin naxan yi, a faxes daxin yi maxete faxataren na. Na na liga, Kitabuna falan bata kamali nayi, a naxa, "Sayaan bata halagi no soton bun."

⁵⁵ "Sayana, i ya non minen yi?"

Sayana, i faxes ti senben minen yi?"

⁵⁶ Sayaan faxes ti senben nan yulubin na, yulubin fan senben nan sariyan na. ⁵⁷ Koni barikan xa bira Ala xa naxan non fima en ma a Muxu Sugandixin barakani en Marigi Yesu.

⁵⁸ Nanara, n nafan ngaxakedenne, e sobe so ki faji! E nama yimaxa. E lu wale Marigin xa waxatin birin amasoto e a kolon fa fala e wanla naxan kema Marigin xa, fe fuu mi na ra mume!

16

Yiimalanna Yerusalen denkeleya muxune xa

¹ E naxan sebexi yiimalanna fe yi lan yama sarijanxina fe ma Yerusalen taani, en fa na ma. E liga alo n yamarin naxan fi Galati yamanan denkeleya yamaan malanne ma. ² Xati yo xati, e keden kedenna birin xa gbetina nde ramara a danna e konne yi, lan e feren yaten na, alogo e nama n faan mame e yii malan feen na. ³ N na fa waxatin naxan yi, e na muxun naxanye sugandi, n ne rasigama nen kedina e yii, e yi e kiseene xali

Yerusalen taani. ⁴ Koni xa a lan n tan yeteen xa siga, fo nxu birin xa siga na yi.

Poli a wanle fe

⁵ N na dangu Masedoniya yamanani waxatin naxan yi, n sigama nen e konni, bayo n danguma nen na. ⁶ N waxati dango tima nen e konni, hanma xunbeli waxatin birin. Nayi, e yi n fanda n ma sigatini. ⁷ Amasoto n mi waxi a xon ma, n xa e to gbansan, n dangu. N wama nen n xa waxatidi ti e konni, xa Marigin tin. ⁸ Koni n luma nen Efesi taani han Se Xaba Singen Sali loxona. ⁹ Bayo deen bata rabi n xa n yi n ma wanla ke, anu n yenge faane wuya.

¹⁰ Xa Timote fa, e a yisuxu alogo xamin yo nama a suxu, amasoto a walima Marigin nan xa alo n tan. ¹¹ Nayi, muxu yo nama a rapaxu. Koni e a fanda a sigatini boje xunbenli, alogo a mon xa xete n fema, amasoto nxu nun denkeleya muxun bonne a mamema be.

¹² E naxan sebexi en ngaxakedenna Apolosi a fe ra, en fa na ma. N bata a mafan han alogo a xa siga e konni e nun denkeleya muxun bonne, koni a nenige ma fe mi yi a ra a xa na liga singen. Xa a feren soto, a sigama nen.

Yamari donxene nun xontonne

¹³ E lu e yee ra yi, e lu denkeleyani. E wekile, e senben soto. ¹⁴ E feen birin liga xanuntenyaan nin.

¹⁵ E a kolon a Esitefana nun a denbayaan nan singe tubi Yesu ma Akaya yamanani, e yi e yete lu yama sarijanxina wanla ra. Ngaxakedenne, n na e mafanma, ¹⁶ e xuru na muxu sifane ma naxanye birin e yixodoxoma wanli ito yi.

¹⁷ N bata sewa Esitefana fa feen na, e nun Foritunatusi nun Axayikusu. E to mi yi be, naxan yi dasaxi n ma e na so nen n yii e funfuni. ¹⁸ E bata n nii yifan n ma

alo e ε nii yifan ε ma kii naxan yi. Ε na muxu sifane wali fajɪ kolon.

¹⁹ Asi yamanan denkeleya yamane ε xɔntɔn. Akila nun Pirisila nun denkeleya yamaan naxanye e malanma e banxini, ne ε xɔntɔnma Marigin xinli ki fajɪ! ²⁰ Denkeleya muxun naxanye birin be, ne ε xɔntɔnma. Ε bode xɔntɔn ngaxakedenya xɔntɔn sunbuni.

²¹ N tan Pɔli nan xɔntɔn xuini itoe seβema n yiin na.

²² Naxan mi Marigin xanuma, dangatɔn nan na ra.

N naxa, “Nxu Marigina, fa xulɛn!” ²³ En Marigi Yesu a hinanna xa lu ε xɔn. ²⁴ N ma xanuntenyana ε birin xa Alaa Muxu Sugandixin Yesu barakani.

Kɛdi Firindena Kɔrenti Kaane Ma Pɔli Alaa Falan Kɛdi Firindena Kɔrenti Kaane Ma

Kɛdi firindeni ito xɔdɛxɛn nan yitama Pɔli nun Kɔrenti denkeleya muxune tagi. Muxuna ndee yi e ye, ne bata yi sike Pɔli a xɛrayaan ma e yi a bɔtɛ raba. Na feen yi Pɔli xɔlɔ han! Koni hali na, a mɔn yi a xanuntenyaan yitama Kɔrenti kaane ra e nun a mɔn yi wama e lanna xɔn ma kii naxan yi. Nanara, a to e xili fajine mɛ, a feene bata lan fɔlɔ, a yi sɛwa (sora 7.5-15).

Kɛdin fɔlɔna, a tan yetɛɛn mantɔrɔ ɔaxine nan yɛbama, a naxanye sɔtɔ Efesi yamanani (1.1-11), a fe xɔdɛxɛ gbɛtɛye fan yɛba naxanye dangu e nun Kɔrenti kaane tagi. A mɔn yi xɛrayaan wanla tɔnɔna fe fala, Marigi Yesu naxan xɛxi. Nayi, a yi a yɛba nanfera a yetɛ findi muxu a fe maxɔdɛxɛn na a kɛdi danguxin kui e nun a sɛwaxi kii naxan yi na fe ra bayo a bata a to fa fala na tɔnɔn bata lu e ma (sora 1.12 han sora 7.16).

A yi yiiimalanna fe fala lan Yudaaya yamanan denkeleya muxune fe ma (sora 8 han 9). A yi a fala Kɔrenti kaane xa a e xa kiin ti fonisireyani.

Kɛdin naɔanna fala ti kiin masaraxi ndedi (sora 10 han 13). Pɔli falan tima muxune ma naxanye a falama a Yesu a xɛra mi a tan na. Kɛdin naɔanxi xanuntenya falane nan ma (sora 13.11-13).

Kitabun yireni ito kui, Pɔli nɛma a xɛrayaan xun mafalama, a mɔn Xibaru Fajin yetɛɛn xun mafalama. Xa a kataxi alogo a xɛrayaan senben xa kolon, a yi na ligama nɛn alogo muxune xa tin Yesu a fe Xibaru Fajin na, Alaa Muxu Sugandixin yi kolon Marigin na.

Duban nun xɔntɔnne

¹ N tan Pɔli naxan findixi Yesu Alaa Muxu Sugandixina xɛraan na Ala sagoni, n tan nan kɛdini ito seɓema ε ma, nxu nun en ngaxakedenna Timote, siga denkeleya yamaan ma Kɔrenti taani e nun muxu sariɔanxine birin Akaya yamanani.

² En Fafe Ala nun en Marigin Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun bɔɔe xunbenla fi ε ma.

Pɔli yi barikan bira Ala xa

³ En barikan bira en Marigi Yesu a Alaa Muxu Sugandixin Fafe Ala xa, en Fafe kininkininna kanna, Ala naxan muxune ralimaniyama.

⁴ A en nalimaniyama en ma tɔrɔne birin yi nɛn alogo en xa nɔ tɔrɔ muxune ralimaniye na limaniyaan xɔn Ala naxan fixi en ma. ⁵ En nun Alaa Muxu Sugandixin tɔrɔma en bode xɔn kii naxan yi, en ma limaniyaan gboma ayi Alaa Muxu Sugandixin barakani na kii nin.

⁶ Xa nxu tɔrɔ, na findixi ε ralimaniya fɛrɛn nun ε rakisi fɛrɛn nan na. Xa nxu limaniyaan sɔtɔ, ε fan limaniyaan sɔtɔma nɛn, alogo ε xa senben sɔtɔ tɔrɔne bun, en na tɔrɔ en bode xɔn ma waxatin naxan yi.

⁷ Nxu mɔn laxi ε ra ki fajni, bayo nxu a kolon fa fala en to tɔrɔma en bode xɔn, en limaniyaan sɔtɔma nɛn en bode xɔn.

⁸ Nba, ngaxakedenne, nxu tɔrɔn naxanye sɔtɔ Asi yamanani, nxu waxi ε rakolon feni ne ra. Goronna naxan sa nxu xun ma, na yi binya han! Nxu mi yi a nɔe! Nxu yigitege nɛn, a nxu mi yi kisima sayaan ma.

⁹ Nxu yi nxu mirixi nun fa fala sayaan bata ragidi nxu ma. Koni na ligaxi nɛn alogo nxu nama la nxu yetɛ ra fɔ Ala naxan faxa muxune rakelima sayani. ¹⁰ A bata nxu xunba sayaan gbalon ma, a mɔn fama nxu xunbadeni nɛn. Nxu bata nxu yigi ti Ala ra yati fa fala a mɔn luma nxu xunbe, ¹¹ ε nɛma nxu malima Ala maxandideni. Nayi, Ala hinanma nɛn nxu ra masɔtɔ

muxu wuyaxi a Ala maxandin xɔn, nanara muxu wuyaxi fan mɔn nɔɛ nɛn barikan birɛ Ala xa nxɔ fe yi.

Poli yi a waxɔn feene maxete

¹² Nxɔ binyen ni ito ra: Nxu xaxinla sereyaan bama, nxu bata sigan ti dunuɗa yi Alaa sariɗanna nun tinxinni, a gbengbenna ɛ mabinni. Muxune fe kolonna mi yi a ra, koni Alaa hinanni. ¹³ Nxu mi sese seɓema ɛ ma ɛ mi naxan xaranɗe, ɛ yi a kolon. A xɔnla n na ɛ xa a kolon a faɗin na, ¹⁴ alo ɛ to a kolonxi ndedi fa fala nxu findixi ɛ binyen nan na en Marigi Yesu fa waxatini alo ɛ faɗ findixi nxu gbeen na kii naxan yi.

¹⁵ N to laxi ito ra, n yi a miri, fa fala n xa siga ɛ tan nan fema singen alogo ɛ xa a tɔnɔn sɔtɔ sanɗa ma firin. ¹⁶ Amasɔtɔ n bata yi a miri, n xa dangu ɛ xɔntɔnɗe n nɛma sigɛ Masedoniya yi waxatin naxan yi. Na xanbi ra, n xetematɔɔn mɔn yi dangu ɛ konni keli Masedoniya yi, ɛ yi n mali siga feen na Yudaya yi. ¹⁷ N feni ito ragidi waxatin naxan yi, n na ligaxi fuun nin ba? Hanma, n ma feene ligɛ alo adamadiin bonne ba? N yi “ɔn” e nun “en-en” falan sanɗa yi kedenni? ¹⁸ Koni Ala to tinxin, nxu falan naxan tixi ɛ xa, na mi findixi wulen nun ɗɔndin na sanɗa ma kedenni. ¹⁹ Amasɔtɔ Yesu Alaa Muxu Sugandixina, Alaa Dii Xɛmena, Silasi nun Timɔte nun n tan yetɛen naxan ma fe kawandi ba ɛ tagi, na falan mi findixi fala firinna ra, alo “ɔn” e nun “en-en.” Fala gbete mi a tan yi, fɔ “ɔn!” ²⁰ Amasɔtɔ Ala bata en tuli sa feen naxan birin na, ne kamalixi Yesu a falani ito xɔn fa fala “ɔn.” Nanara, nxu fan a falama Yesu barakani fa fala, “amina,” Ala binya feni. ²¹ Amasɔtɔ Ala yetɛen nan nxu tan nun ɛ tan senbe soxi a Muxu Sugandixini. A bata en masusan turen na en sugandi feen na, ²² a yi a taxamasenna sa en ma,

a a Nii Sariɗanxin naso en bɔɗɗeni a lu alo se singen naxan soxi en yii taxamasenna ra alogo en xa la fe famatone ra.

²³ Ala nan n seren na, n bata n kolɔ n niini: Xa n mi xetexi Korēnti yi na ligaxi nɛn alogo n nama ɛ raxɔlɔ. ²⁴ Fa fala nxu nɔɔn sɔtɔxi ɛ denkeleyaan xun na, na mi a ra. Koni en walima nɛn en bode xɔn ma ɛ sewana fe ra amasɔtɔ ɛ senbe soxi denkeleyani.

2

¹ Nanara, n bata a ragidi fa fala n nama xete ɛ konni xɔlɔni. ² Amasɔtɔ xa n na a liga ɛ xɔlɔ, nde n tan nasewama ba ɛ tan na, n naxanye raxɔlɔxi? ³ Nanara, n kedindin seɓexi ɛ ma* fa fala n mi yi sigama ɛ konni, alogo n nama na muxune raxɔlɔ naxanye findɛ n sewa xunna ra. N yi laxi a ra, a n ma sewan findɛ en birin ma sewan na. ⁴ N kedindin seɓexi ɛ ma tɔrɔ gbeen nun bɔɗɗe rafɔrɔn nun yeegen nin. N mi yi waxi ɛ raxɔlɔ feni, koni n yi ɛ rakolonma nɛn, a n na ɛ xanuxi han!

Fe ɗaxi rabaan mafelu fena

⁵ Xa ɛ tan nde findi yamaan naxɔlɔ feren na, a mi n tan xan naxɔlɔxi, koni fɔ ɛ tan yamaan birin, anu ɗɔndin naxan na, a nde nan tun naxɔlɔxi. ⁶ Ƙ wuyaxi to bata a haken saran a ra, na bata a li. ⁷ Nba, iki, fɔ ɛ xa na kanna mafelu nɛn, ɛ yi a ralimaniya, alogo a bɔɗɗen nama fɔrɔ gbeen ti han a yigitɛge. ⁸ Nayi, n bata ɛ mafan, ɛ mɔn xa ɛ xanuntenyaan yita a ra. ⁹ Bayo n na a seɓexi ɛ ma nɛn alogo n xa ɛ sɔnna kolon, xa ɛ xuruxi feen birin yi. ¹⁰ Ƙ na muxun naxan mafelu, n fan na mafeluma nɛn. N taɗ na naxan mafelu, xa n bata na mafelu, n na ligama ɛ tan nan ma fe ra Alaa Muxu Sugandixin yeɛ xɔri, ¹¹ alogo Setana nama en mayenden, bayo en na a waxɔn feene kolon.

* 2:3: A kedindin naxan ma fe falama be, yanyina nde na mi ramaraxi muxune yii to.

¹²Nba, n siga Tirowasi taani Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajin nalideni waxatin naxan yi, n yi a to fa fala Marigin bata deen nabi n xa menni. ¹³Koni n xaxili mi yi saxi, amasoto n mi ngaxakedenna Tito lixi na. Nanara, n yi n jungu men kaane ma, n siga Masedoniya yi.

Yesu nan tima en yee ra

¹⁴Koni Ala tantun, amasoto a Muxu Sugandixina en nasoma a fangan bun ma nen, a ti en yee ra siga yiren birin yi, a kolonna yi xuya ayi en xon ma alo se xiri fajin naxan xuyama ayi. ¹⁵Amasoto en luxi nen alo wusulanna xirina Alaa Muxu Sugandixin naxan ganma, a rali Ala ma yamaan birin tagi, kisi muxune nun kisitarene. ¹⁶A findixi sayaan xirin nan na muxuna ndee xa naxanye xalima sayani. A findi nii rakisini xirin na ndee gbete ye xa naxanye xalima nii rakisini. Nde nxe wanli ito ke? ¹⁷Anu, nxu tan mi luxi alo muxun naxanye Alaa falan findima yulaya seen na. Koni nxu tan falan tima Alaa Muxu Sugandixin barakan nin fata Ala ra nxu boje fixen na Ala yetagi.

3

Layiri nenen walikene

¹Nxu mon bata nxu yete matoxo folo ba? Hanma nxu makoon mon nxu dentege kedine ma ba naxanye nxu tonon falama e xa hanma e naxanye sebema bonne ma nxo fe yi alo muxuna ndee kii naxan yi? ²E tan yeteen findixi nxu dentege kedin nan na, naxan sebexi nxu bojene yi, muxune birin nxe naxan kolonje, e a xaran. ³E bata findi kedin na Alaa Muxu Sugandixin naxan sebexi nxo wanla xon, naxan mi sebexi duba igen na hanma geme walaxan fari,* koni habadan Alaa

Nii Sarijanxin nan na sebexi fati walaxane ma e bojene yi.

⁴Na yigin nan en yi Ala yetagi a Muxu Sugandixin barakani. ⁵Anu, na mi na ra fa fala senbena nxu ra nxu na wanla ke, koni nxu senben kelixi Ala nan yii. ⁶A tan nan senben fixi nxu ma, a nxu xa layiri nenen wanla ke, naxan mi fataxi sariya sebexin na fo Alaa Nii Sarijanxina. Amasoto sariya sebexin sayaan nan nafama, koni Alaa Nii Sarijanxin nii rakisini nan fima.

⁷Nba, sariyan naxan sayaan nafaxi, naxan yi kerendenxi geme walaxan ma, xa na faxi binyeni han Musa yetagin yi mayilen a noroni, Isirayila kaane mi no e yeen tiye a ra hali a yetagin noron to yi sigama janje, xa na fa na binyen sifani, ⁸Alaa Nii Sarijanxin wanla binyen mi gboma ayi dangu na ra ba? ⁹Wanla naxan muxune yalagima, xa na findi binyen na, wanla naxan muxune ratinxinma Ala yee ra yi, na binyen gboma ayi nen han dangu na ra. ¹⁰Naxan yi findixi binyen na nun, na mi fa a ra iki binye fisamantenni ito a fe ra. ¹¹Awa, noron naxan yi janma, xa na faxi binyena nde yi, nayi naxan luma habadan, na tan ma binyen danma minen?

¹²Nanara, na yigin to en yii, en xaxili ragidixi han! ¹³En tan mi ligaxi alo Musa, naxan yi dugin soma a yetagin xun na alogo Isirayila kaane nama a mayilenna to, naxan yi sigama janje. ¹⁴Koni e bojen bata yi xodoxo ayi. Bayo han to, e nema Layiri Fonna Kitabun xaraje, a luxi alo na dugin mon na yi, e mi a yee to. A munma ba singen, bayo a mi be fo Alaa Muxu Sugandixini. ¹⁵Hali to, e nema Musaa Kitabu yirene xaraje, dugin soxi e bojen xun na. ¹⁶Koni

* **3:3:** Nabi Musaa sariyan nan yi sebema walaxan fari. A mato Xoroyaan 24.12 kui. Nabi Yeremi fan a fala nen fa fala sariya nenen na fa, na fa sebema muxune bojeni benun a xa sebe walaxan ma. A mato Yeremi 31.33 nun Esekiyeli 11.19 nun 36.26-27 kui.

muxun na a yεε rafindi Marigin ma, dugin bama nεn na yi.† ¹⁷ Bayo Marigin nan Nii Sarijanxin na. Marigina Nii Sarijanxin denaxan yi, xεrɔyaan nan menni. ¹⁸ En tan birin, Alaa binyen nan mayilenma en yetagine ma, anu en mi dugin soma en yetagin xun na. En luma maxete a tan maligan nan na, en ma binyen yi siga gboε ayi, fata Marigin na, naxan findixi Alaa Nii Sarijanxin na.

4

¹ Nanara, wanli ito to en yi Alaa kininkininni, nxu mi tun-naxɔloma nxu ma. ² Nxu bata nxu mε yagi fe luxunxine birin na, nxu mi fefe ligama yanfani, nxu mi Alaa falan maxetema. Koni nxu jɔndin nan mayitama, alogo muxune birin xa nxɔ lannayaan nakɔrɔsi e xaxinle yi Ala yetagi. ³ Nxu Yesu a fe Xibaru Fajin naxan nalima, xa na mɔn luxunxi, a luxunxi muxune nan ma naxanye halagima. ⁴ Dunujani ito mangan Setana bata denkeleyatarene xaxinle yidimi alogo e nama Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajin nɔrɔn to dege. Alaa Muxu Sugandixin nan Ala sawuran na. ⁵ Nxu mi nxu yete a fe kawandi xan bama, fɔ nxu a falama Alaa Muxu Sugandixin Yesu nan Marigin na, e nun nxu bata findi ε walikene nan na Yesu a fe ra. ⁶ Amasɔtɔ Ala naxan a falaxi, a naxa, “Kenenna xa mini dimini,”* na Ala nan a ligaxi kenenna yi lu en bɔjɛni, alogo en xa Alaa binyen kenenna kolon, naxan a Muxu Sugandixin yetagin ma.

⁷ Koni en na nafulu kenden namaraxi bende feɓene nan kui naxanye findixi en fati bendene ra, naxan a yitama a senbe fisamantenni ito findixi Ala gbeen nan na, a mi kelixi en tan ma. ⁸ Nxu yigbetenxi kiin birin yi, koni nxu mi yilunburunxi! Nxu

xaminxi koni nxu mi yigitegexi! ⁹ Nxu besenxɔnyaxi, koni nxu mi rabejinxi! Nxu rabiraxi koni nxu mi halagixi! ¹⁰ Nxu Yesu a sayaan tɔrɔn tongoma nxu fatini waxatin birin, alogo Yesu a dunuja yi gidin fan xa makeɛnεn nxu fatin xɔn. ¹¹ Hali nxu to nxu nii ra, nxu sayaan de waxatin birin Yesu a fe ra, alogo a dunuja yi gidin xa makeɛnεn nxu fati benden xɔn. ¹² Na bunna nεn fa fala sayaan walima nxu tan yi koni nii rakisin nan walima ε tan yi.

¹³ A seɓexi Kitabun kui, a naxa, “N denkeleyaxi, nanara n yi falan ti.”† Nxu tan nan fan falan tima denkeleyani na xaxili kedenni amasɔtɔ nxu bata denkeleya. ¹⁴ Bayo nxu a kolon fa fala Ala naxan Marigi Yesu rakelixa sayani, na nan en fan nakelima sayani Yesu xɔn, a yi en birin malan en bode xɔn a yetagi. ¹⁵ Na birin ligama ε tan nan ma fe ra alogo Alaa hinanna xa siga ware, a yi muxu wuyaxi li, e barika biran yi gbo ayi, na yi findi Alaa binyen na.

En yigin saxi se totarene yi

¹⁶ Nanara, nxu mi tunnaxɔloma nxu ma. Hali nxu fati benden to danguma, koni niin naxan nxu yi, na findima nεn a nεnεn na lɔxɔ yo lɔxɔ. ¹⁷ Bayo, en tɔrɔdin naxan yi waxatidini ito bun ma dunuja yi, na mi gbo xa a sa habadan barayi gbeen ma, en naxan sɔtɔma e xɔn. ¹⁸ Nxu bata nxu yigin sa se totarene fari. Bayo seen naxanye toma, ne mi buma, koni seen naxanye mi toma, ne luma nεn habadan!

5

¹ Amasɔtɔ en na a kolon fa fala en niin fati benden nin naxan luxi alo en dɔxɔ bubuna dunuja yi. Xa na kala, habadan banxina en yii naxan findixi ariyanna fatin na Ala wali xɔnna, muxune mi naxan nafalaxi. ² Nba, iki en kutunma

† 3:16: A mato Xɔrɔyaan 34.34 kui. * 4:6: Dunuja Fɔlɔn 1.3 † 4:13: Yaburin 116.10

bubuni ito yi, en fati bendena, bayo en ma habadan dɔxɔden xɔnla en suxuma ki fajni, alogo ariyanna fatin xa sa en ma alo dugina. ³ Bayo en na na dugin so en mi fa luma alo en nagenla na a ra. ⁴ Amasɔtɔ en nɛma bubuni ito kui, en kutunma, en tɔrɔxi. En mi waxi dugi fonna ba feni en ma, koni a xɔnla en na, ariyanna fatin xa sa en ma alo dugina, alogo seen naxan faxama, nii rakisɔn xa findi na rajanna ra. ⁵ Ala en daxi na feen nan ma. A bata a Nii Sarijanxin fi en ma, a lu alo se singen naxan soxi en yii taxamasenna ra alogo en xa la fe famatɔne ra.

⁶ Nanara, en xaxili ragidixi waxatin birin. En mɔn a kolon fa fala fanni en na en konni fati bendeni ito yi, en nun Marigin dɔxɔden tagi kuya. ⁷ Amasɔtɔ en sigan tima denkeleyaan nan xɔn ma, koni se toxin mi a ra. ⁸ Anu, en xaxili ragidixi. A rafanɛ en ma, en keli fati bendeni ito yi, en sa dɔxɔ Marigin konni. ⁹ Naxan xunna kenla ra en xa, en yi Ala kenɛn, xa en lu en fati bendeni hanma en faxa. ¹⁰ Amasɔtɔ a fɛɛ mi na fɔ en birin xa ti kenɛni Alaa Muxu Sugandixina kiti saden yetagi nɛn. Muxune birin e kewanle saranna sɔtɔma nɛn keden keden yɛɛn ma, a naxan nabaxi a dunɔja yi gidini, a fajina hanma a jaxina.

Ala nun muxune tagini tɔnna

¹¹ Nxu to Marigin yɛɛragaxun kolon, nanara, nxu kataxi, nxu xa muxune sɔtɔ. Ala nxu kolon ki fajni. N ma miriyani, ɛ fan nxu kolon ɛ xaxinli. ¹² Nxu mi kataxi nxu mɔn xa nxu yetɛ matɔxɔ ɛ xa. Koni nxu fɛɛn nan fima ɛ ma, ɛ yi ɛ kanba nxɔ fe yi, alogo ɛ xa nɔ na muxune yabɛ naxanye e kanbama e tofanni benun e xa e kanba e bɔɛ yi feene yi. ¹³ Xa xaxilitaren nan nxu tan na, na Ala nan ma. Koni xa xaxilimaan nan nxu ra, na ɛ tan nan xa.

¹⁴ Amasɔtɔ Alaa Muxu Sugandixina xanuntenyaan nan nxu karanhanma, nxu tan to laxi a ra fa fala a muxu keden peen nan faxaxi birin xa, nayi, birin bata faxa a tan yi. ¹⁵ A bata faxa muxun birin xa. Nanara, muxun naxanye e nii ra, ne mi fa e nii ra e yetɛ xa sɔnɔn, koni fɔ naxan faxaxi, a keli sayani e tan xa.

¹⁶ Nba, iki en mi fa muxu yo yatɛma adamadiyaan kiraan xɔn. Hali en to yi Alaa Muxu Sugandixin yatɛma na kiini nun, en mi fa na ligama. ¹⁷ Nayi, xa muxu yo Alaa Muxu Sugandixini, na kanna bata findi dali nenɛn na. A keɛna fonne bata dangu, a nenɛne bata fa! ¹⁸ Na birin kelixi Ala nan ma, naxan en nun a tan tagini tɔnxi a Muxu Sugandixin xɔn, a yi wanla so en yii a en fan xa a tan nun bonne tagini tɔn. ¹⁹ Bayo, Ala a yetɛɛn nun dunɔja muxune tagini tɔnma a Muxu Sugandixin nan xɔn, a mi fa e sɔnna yatɛma. A mɔn bata na tagi tɔn fɛɛn xibarun taxu nxu ra.

²⁰ Nayi, Alaa Muxu Sugandixina xɛɛrane nan en na. Ala yetɛɛn nan muxune rawɛkilɛma en ma falan xɔn. En naxa, “Nxu bata ɛ mafan Alaa Muxu Sugandixin xinli, ɛ a lu ɛ nun Ala tagin xa yitɔn.” ²¹ Naxan mi yulubi yo ligaxi, Ala en yulubin saxi na nan ma alogo Ala gbee tinxinna xa lu en yi Yesu barakani.

6

¹ En to walima en bode xɔn, nxu bata ɛ mafan, ɛ Alaa hinanna naxan sɔtɔxi, ɛ nama na tongo fe fuun na. ² Bayo a falaxi nɛn, a naxa, “N bata i yabi n ma marafanna waxatini,

n yi i mali marakisi lɔxɔni.”*

A mato, Ala rafan waxatin ni i ra, marakisi lɔxɔn ni i ra.

³ Nxu mi sese luyɛ naxan muxun birɛ tantanni, alogo fɛ yo nama to nxɔ wanla ra. ⁴ Koni nxu kataxi kiin birin yi nxu xa findi

* 6:2: Esayi 49.8

Alaa walikē fajine ra: tunnafan gbeen nun tərən nun fe xədəxene nun kəntəfinle yi. ⁵ Xa e nxu bənbə, nxu nēma kasoon na, xa e yamaan nadin nxu ma, xa nxu wali xədəxene nun xixəlitareyaan nun kamēni. ⁶ Nxu kataxi sarijanna nun fe kolonna nun dijan nun jənige fajin nun Alaa Nii Sarijanxin nun xanuntenya kēndēni, ⁷ e nun jəndi falan nun Ala sēnbēni. Nxu tinxinna rawali yəngē so seen nun nxu makantan seen na. ⁸ Nxu nēen binyeni, hanma yagini, nxu nēen xili kalani hanma xili fajina, nxu tinxin hali nxu to yatēxi yanfantenne ra. ⁹ Nxu suxi alo muxun naxanye mi kolonxi, anu nxu kolonxi ki fajni. Nxu yatēxi alo nxu faxamatəən nan yi a ra nun, anu ε mato nxu jējē mi a ra iki ba? Nxu jaxankataxi, koni e munma nxu faxa. ¹⁰ Nxu yatēxi muxu sunuxine ra, anu nxu sēwaxi waxatin birin. Nxu suxi alo yiigelitəne koni nxu bata muxu wuyaxi findi se kanne ra. Sese mi nxu yii, koni nxu gbeen nan seen birin na.

¹¹ Korēnti kaane, nxu bata falan ti ε xa kēnēni, nxu yi nxu kui feen birin fala ε xa. ¹² Nxu mi nxə xanuntenyaan luxunxi ε ma, koni ε tan bata ε gbeen luxun nxu ma. ¹³ N bata falan ti ε xa alo n ma diine. A daxa, ε fan xa ε kui feene yita nxu ra!

Denkēlyatarene nun denkēlya muxune nama malan

Korēnti Singen 10.14-22, Efesi 5.5-11, Piyeri Singen 2.9-12

¹⁴ ε nun denkēlyatarene nama xun xidi wudi kedenna tongo ε malan fe kedenna ma. Amasətə tinxinyaan nun tinxintareyaan lanjē e bode ma feen mundun yi? Kēnēna nun dimin lanjē e bode ma ba? ¹⁵ Alaa Muxu Sugandixin nun Setana nəe lanjē di? Denkēlya

muxun lanxi denkēlyataren ma kiin mundun yi? ¹⁶ Layirin mundun xidixi Ala Batu Banxin nun suxurene tagi? Amasətə habadan Ala Batu Banxin nan en na, alo Ala a falaxi kii naxan yi, a naxa, “N luma nēn e yē. N yi n masiga ti e tagi, n findi e Ala ra. E yi findi n ma yamaan na.” ¹⁷ Nanara, Marigin naxa,

“ε mini ne yē, ε ε masiga e ra. ε nama din se sarijantare yo ra, nayi n tan ε rasuxuma nēn.” ¹⁸ Marigina Sēnbēn Birin Kanna ito nan falaxi, a naxa, “N findima nēn ε fafe ra, ε findi n ma dii xēmene nun n ma dii tēmene ra.”†

7

¹ Bayo Ala to bata en tuli sa feni itoe birin na, ngaxakedenne, en ba feen birin ma naxan fati bēndēn nun niin xəsima, en yi lu en ma sarijanna rakamalē Ala yēragaxuni.

Pəli a sēwana

² ε bəjēni tən nxu xa. Nxu mi tinxintareya ligaxi muxe ra, nxu mi e ratantan, nxu mi e yii se kansun. ³ N mi ito falaxi ε yalagi feen xan na, amasətə n bata yi a fala a singeni, n naxa, “ε fe nxu bəjēni kii naxan yi, en birin na a ra siimayaan nun sayani.” ⁴ N laxi ε tan na kati! N na n kanbama ε tan nin. ε fe n nalimaniyama han n defe. Hali nxu to tərən birin yi, n ma sēwan dan mi na!

⁵ Amasətə, nxu Masedoniya li waxatin naxan yi, nxu mi matabu yo sətə. Nxu yi tərəxi kiin birin yi. Matandi tiine yi nxu rabilinni, gaxun yi nxu yi. ⁶ Koni Ala naxan muxu magodoxine ralimaniyama, na yi nxu ralimaniya Tito a faan xən ma. ⁷ A fa feen gbansanna xa mi yi a ra, fə a limaniyaan naxan sətə ε xən. A yi a fala nxu xa, n xənla ε suxu kii naxan yi, ε sunu, n ma

† 6:18: A mato Saraxaraline 26.12 nun Esekiyəli 37.27 nun Esayi 52.11 nun Yeremi 31.9 nun Esekiyəli 20.34 nun Samuyeli Firinden 7.14 nun Esayi 43.6 nun Hose 2.1 kui.

fe kunfan yi lu ε yi. Nanara, n ma sɛwan yi gbo ayi.

⁸ Hali n to ε raxɔlɔxi n ma falan xɔn kɛdin kui,* n tan mi nimisaxi a sɛbɛn na. N nimisa nɛn wɔx-atidi, n to a kolon a na kɛdin bata yi ε raxɔlɔ. ⁹ Koni iki, n sɛwaxi, ε to nimisaxi na mi a ra, koni na nimisan to ε fe raba ki-ine masaraxi. Ala nan na nimisan nagidixi. Nanara, ε mi tɔrɔ yo sɔtɔxi nxu yii. ¹⁰ Amasɔtɔ nimisan naxan kelixi Ala ma, na a ligan nɛn muxune yi e xun xanbi so e hakɛni, e kisi. Nanara, mɔnɛ yo mi na yi. Koni nimisan naxan kelixi dunuɲa feene yi, na raɲanma sayaan nan ma. ¹¹ Nimisani ito naxan kelixi Ala ma, ε na mato. A bata ε findi sɔbɛ ralanɛ ra. E kunfaxi ε sɔntareyaan mayita feen na. E xɔlɔxi fe ɲaxin ma, ε bɔɲɛn bata te, fe faɲin xɔnla bata ε suxu ken! E fe ɲaxi rabane hakɛne saranma e ra. Na bata a yita fa fala fɛ yo mi ε ra fefe yi.

¹² Xa n na kɛdin sɛbɛxi, n mi a sɛbɛxi fe kalane xan ma fe ra hanma e muxun naxanye tɔrɔxi. Koni alogo ε sɔbɛ soxi nxu xa kii naxan yi, na xa mini kenɛnni ε yetɛɛn xa Ala yetagi. ¹³ Ne nan birin nxu ralimaniyaxi.

E nun mɔn, ba nxu ralimaniya feen na, ε Tito rasɛwaxi kii naxan yi, nxu sɛwaxi na fan na han! Bayo ε birin bata a nii yifan a ma. ¹⁴ N bata yi ε matɔxɔ Tito xa nun. E mi n nayagixi. Bayo nxu bata ɲɔndin fala ε xa waxatin birin, nxu ε matɔxɔn naxan tixi Tito xa, na fan bata findi ɲɔndin na. ¹⁵ A marafanna luma gboɛ ayi ε tan ma fe yi, a na rabira a ma ε birin xuruxi feen birin yi kii naxan yi, e nun ε a rasɛnɛxi kii naxan yi binye gbeeni han ε xuruxurun. ¹⁶ N sɛwaxi bayo n laxi ε ra feen birin yi.

8

Yii malanna Yerusalɛn denkeleya muxune xa

¹ Ngaxakedenne, Alaa hinanna walima Masedoniya denkeleya muxune tagi kii naxan yi, nxu waxi a xɔn ε xa na kolon. ² Hali e to yi tɔrɔya ɲaxini, e sɛwa gbeen sa nɛn e yiigelitɔya xɔdɛxɛn fari, e yi kiin ti fonisireya gbeeni. ³ N na e seren bama fa fala e kiin tixi nɛn alo e fanga berɛna, a mɔn yi dangu na ra e ɲɛnige fajini. ⁴ E nxu mafan nɛn kati, a e xa na binyen sɔtɔ, e fan yi yama sariɲanxin mali Yerusalɛn taani. ⁵ E dangu nɛn nxu gbee miriyaan na. E yi e yetɛ fi Marigin ma singen. Na xanbi ra, e yi e yetɛ fi nxu fan ma Ala sagoni. ⁶ Nayi, Tito naxan hinan wanli ito fɔlɔxi ε konni, nxu bata na mafan, a xa sa a rakamali ε tagi. ⁷ Koni ε to ε sɛnbɛ soma feen birin yi, denkeleyaan nun falan nun fe kolonna nun wɛkilɛn nun xanuntenyaan na nxu xa, nayi ε sɛnbɛ so hinanna fan yi.

⁸ N mi yamarin sama ε ma, koni n nɛma bonne wanla a fe fale, n fɛrɛn fima ε ma nɛn alogo ε xa ε xanuntenyaan mayita. ⁹ Amasɔtɔ ε en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina hinanna kolon. Se kanna nan yi a ra, koni a yi a yetɛ findi yiigelitɔɔn na ε fe ra, alogo ε xa findi se kanne ra a yiigelitɔyaan xɔn.

¹⁰ Nayi, n nan n ma miriyaan nan yitama ε ra feni ito yi: ε tan nan singeye ε yii malan yala, ba na ra mɔn, ε tan nan singe a ɲɛnigexi. ¹¹ Awa, ε na wanla raɲan alogo ε lanxi ɲɛnige fajin naxan ma a fɔlɔni, ε xa na rakamali na kiini, fata ε fɛrɛne ra. ¹² Amasɔtɔ xa ε ɲɛnigen fan, Ala ε kiseen yatɛma nɛn ε yii seene xasabin ma, seen naxan mi ε yii, na mi a ra.

¹³ Nxu mi waxi a xɔn ma, nxu xa goronna ba bonne xun ma, a dɔxɔ ε tan xun ma, koni nxu waxi nɛn birin xa yɛ lan. ¹⁴ Koni bayo se wuyaxi ε yii waxatini ito yi, a lan

* 7:8: Yanyina nde Poli kɛdina nde sɛbɛxi e ma naxan mi luxi en yii to.

nɛn, ε xa ne mali naxanye mako ε yii seene ma iki. Nayi, ε yii seene na dasa waxatin naxan yi, e fan ε malima nɛn e yii seene ra alogo ε birin yi yε lan. ¹⁵ A sebexi Kitabuni, a naxa, “Naxanye a gbegbe matongo, ne mi a gboxi ayi. Naxanye ndedi matongo, a mi dasa ne fan ma.”*

Tito nun a lanfane

¹⁶ Nxu barikan birama Ala xa, amasotɔ a bata a liga Tito xa a sɔbɛ so ε xa alo n tan. ¹⁷ Nxu naxan maxɔdinxɔ Tito ra, a bata tin na ma, a mɔn bata a sɔbɛ so, a yi a jɛnige a xa siga ε fɛma. ¹⁸ Nxu e nun nxu ngaxakedenna nde rasigama ε ma, dɛnkɛleya yamane birin naxan matɔxɔma a wanla fe ra Yesu a fe Xibarɔ Fajin nali feen na. ¹⁹ Naxan mɔn dangu na ra, dɛnkɛleya yamaan birin bata a tan sugandi, a xa siga nxu matideni, nxu nɛma kiseni itoe xalɛ waxatin naxan yi, naxanye goron saxi nxu xun ma Marigin yetɛɛn binya feen na e nun nxu jɛnige fajin seren na.

²⁰ Nxu a ligama nxu yeren ma alogo muxɛ nama nxu mafala nxu kise gbeeni itoe masuxu kiina fe ra. ²¹ Naxan daxa Marigin yetagi e nun muxune yetagi, nxu katama na nan ligadeyi.

²² Nxu naxan sama na muxu frinne fari, nxu nxu ngaxakedenna nde rasigama e matideni. Nxu bata a mato sanja ma wuyaxi, nxu yi a kolon, a sɔbɛ soxi waxatin birin. A mɔn bata na sɔbɛɛn yita iki a to laxi ε ra han! ²³ Tito tan, na findixi n xɔyin nun n walikɛ boden nan na. Nxu ngaxakedenna naxanye rasigaxi, dɛnkɛleya yamana xɛrane nan ne ra Alaa Muxu Sugandixina binyena fe ra. ²⁴ Nanara, ε xa xanuntenyaan yita e ra alogo dɛnkɛleya yamane xa nxu kanba xunna kolon ε yi, e yi a to.

9

Dɛnkɛleya muxune mali fena

¹ ε maliin naxan nabama lan yama sariɲanxin ma, a tɔnɔ mi na n xa kedin sebɛ ε ma lan na ma. ² Bayo, n na a kolon fa fala ε jɛnigen fan. N luma ε matɔxɛ Masedoniya kaane xa, n naxa, “Xabu yala, Akaya kaane yitɔnxi mali ti feen na.” ε bata muxu wuyaxi rakunfa ε sɔbɛ soon xɔn. ³ Nayi, n na ngaxakedenna ndee rasigama ε ma alogo nxu ε matɔxɔxi kii naxan yi, na nama findi fe fuun na. Koni a xa a li ε yitɔnxi alo n na a falaxi kii naxan yi. ⁴ Xa Masedoniya kaana nde fa n fɔxɔ ra ε fɛma, e yi a li ε mi yitɔnxi, nxu yi yagima nɛn nayi nxu to laxi ε ra, koni katarabi ε tan nan ma. ⁵ Nanara, n bata a miri, fa fala, a lan n xa ngaxakedenna ndee mafan, e siga ε fɛma n yɛɛ ra, ε yi na fonisireya kiseni tɔn, ε bata yi nxu tuli sa naxan na alogo a xa fi fonisireyani benun a xa findi karahanna ra.

⁶ ε xaxili lu ito xɔn ma. Naxan na sansina ndedi woli, na ndedi nan xabama. Koni naxan na sansi gbeen woli, na a gbegbe xabama nɛn. ⁷ Birin xa Ala ki alo a bata a ragidi a bɔjɛni kii naxan yi. A nama findi mɔnɛn na hanma karahanna. Amasotɔ naxan kiin tima sɛwani, na kanna rafan Ala ma. ⁸ Ala nɔɛ ε kiyɛ nɛn a hinan dɛfexini alogo a xa ε makone fan feen birin yi waxatin birin, nde mɔn yi lu ε yii wali fajine birin kɛdeni. ⁹ A sebexi Kitabuni, a naxa, “A bata tɔrɔ muxune ki fonisireyani.

A tinxinyaan luma nɛn habadan!”*

¹⁰ Nba, Ala naxan sansiin fima xɛɛ biin ma e nun donsena, na sansiin fima ε ma nɛn, a a rawuya ayi, a yi ε tinxinyaan wali xɔnne ragbo ayi. ¹¹ ε findima nɛn se kanne ra kiin birin yi, alogo ε xa lu fonisireyani waxatin birin. Nayi, muxu wuyaxi barikan birama nɛn Ala xa, nxu na

* 8:15: Xɔroyaan 16.18 * 9:9: Yaburin 112.9

ε kiseene xali e xøn. ¹² Amasõtø ε wanla naxan nabama ito ra, na mi yama sarijanxin makone xan gbansan fanma, koni a møn wali fajni kolonna rayiriwama Ala xa. ¹³ Muxu wuyaxi Ala binyama nen ε wanli ito tønøn xøn, ε to yamari suxun saxi ε tubi feen fari Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajini. E møn Ala binyama nen ε fonisireyana fe ra ε to e kima ε seene yi e nun muxun bonne. ¹⁴ Nanara, e Ala maxandε ε xa xanuntenyani Alaa hinan gbeena fe ra a naxan nagidixi ε ma. ¹⁵ En barikan bira Ala xa a kisena fe ra naxan joxøn mi na.

10

Pøliyi a wanla xun mayenge

¹ N tan Pøli, n bata ε mafan Alaa Muxu Sugandixina limaniyaan nun dijani, hali ndee to a falama a n falan tima ε yeε xøri yete magodon nin, koni a n na keli ε fema, n jaxu ε ra. ² N bata ε mafan, n na fa ε fema, ε nama n karahan a n xa jaxu ε ra søbeen na, amasõtø n laxi a ra, n susue nen na ligε ndee ra yati, naxanye e mirixi a nxu nxø dunuɲa yi gidin ligama adamadiyaan kiraan nan xøn. ³ Amasõtø, nxu dunuɲa yi gidin ligama adamadiyaan nin, koni nxu mi yengen soma adamadiyaan kiraan xøn. ⁴ Bayo nxø yenge so seene mi luxi alo adamadiine gbeene: Alaa yenge so se senbεmane nan e ra, naxanye nœ yire makantanxine kale. Nxu wule miriyane kalama ne nan na, ⁵ e nun wason naxan birin kelima Alaa kolonna xili ma. Nxu yi xaxinle birin yeε rafindi Ala ma alogo e xa xuru a Muxu Sugandixin ma. ⁶ E na Alaa fala suxun nakamali waxatin naxan yi, nxu tinma nen fala suxutarene hakene saranɲe e ra.

⁷ E feene fanna nan tun toma. Xa muxuna ndee bata la a yete ra fa fala a Alaa Muxu Sugandixini, a møn xa a miri ito ma: a Alaa Muxu Sugandixin nan gbee en fan na alo a tan. ⁸ Marigin nœn soxi n yii ε senbe so feen nan na, ε kala feen mi a ra. Hali n nan n yete matøxøma na ra jaxi ra, n mi yagixi na feen na. ⁹ N mi waxi a xøn ma, a xa liga alo n na ε magaxuma n ma kedine ra nen. ¹⁰ Bayo, ndee a falama, e naxa, “Pøli a kedine xøðxø, e senben gbo, koni xa a yetena en fema, senbe mi a ra, sese mi a falan na.” ¹¹ Na kanna xa a miri nen fa fala nxu kii naxan yi nxu nεma kedine sebe, nxu kewanle luma na kii nin nxu nεma ε ye.

¹² Muxuna ndee na yi naxanye e yete matøxøma, anu nxu mi susue nxu yete se ne ma hanma nxu nun ne yi yate nxu bode xøn. E na misaala tongo e yete ma, e yi e yete sa e yete ma, xaxilitaren nan ne ra. ¹³ Koni nxu tan mi nxu yete matøxe jaxi ra. Ala bata wanla naxan so nxu yii, nxu mi nxu yete matøxøma dangu na ra, naxan a ligama nxu fa han ε fema. ¹⁴ Bayo nxø yete matøxon mi danguxi nxu danna ra, alo nxu yi naxan ligama nun xa nxu mi yi fa ε konni, anu nxu singe nan faxi han ε fema Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajin nalideni. ¹⁵ Nxu mi nxu yete matøxe bonne wanla fe ra, nxu a radangu ayi. Koni nxu laxi a ra fa fala ε denkeleyaan gboma ayi nen, nxu yi nœ wali kende gbete rakamale ε tagi hali nxu mi dangu nxu danne ra* ¹⁶ bayo taan naxanye ε konna xanbi ra, nxu nœ Yesu a fe Xibaru Fajin naliye nen ne ma, benun nxu xa nxu yete matøxø bonne wanli naxan kexi muxu gbete walideni. ¹⁷ Koni, a sebexi Kitabun kui, a naxa, “Xa naxan a yete matøxøma, a xa a yete matøxø Marigina fe ra.”† ¹⁸ Amasõtø muxun naxan a yete

* **10:15:** A mato Romi 15.17-21 kui. † **10:17:** A mato Kørenti Singen 1.31 kui.

matōxōma, Ala mi na rasuxē fō Marigin na naxan matōxō.

11

Pōli nun wule xerane

¹ E dijē ba, xa n fatoyana ndedi fala ε xa? Koni ε dijaxi xē! ² Bayo xōxōlōnyaan nan n yi ε fe ra, xōxōlōnyaan naxan kelixi Ala ma. Amasōtō a luxi alo n na ε masuxi futun nin xēmē keden peen xa, Alaa Muxu Sugandixina, alogo n xa ε yita a ra alo sungutun nasōlōnxina. ³ Koni alo sapina Nmahawa mayenden kii naxan yi, n gaxuxi nēn ε fan miriyane nama ε yifu e yi ε masiga ε lannaya kēnden nun ε saripanna ra Alaa Muxu Sugandixin xa. ⁴ Bayo xa muxuna nde fa Yesu gbete a fe kawandi ba ε xa, nxu mi naxan ma fe kawandin ba, hanma xa ε nii gbete sōtō ε mi naxan sōtō nxu ra, hanma xa ε Xibaru Fajri gbete mē, ε mi naxan nasuxu a singeni, ε tinma nēn na birin ma ki fajri! ⁵ Koni muxuni itoe naxanye e yete yatema xera fisamantenne ra, n mi laxi a ra xa ne dangun tan na kii yo yi. ⁶ Yanyina nde, n mi fatan falan na, koni n fe kolon. Bayo nxu bata na rafixa ε xa kiin birin yi.

⁷ N na Alaa fe Xibaru Fajrin nali ε ma waxatin naxan yi, n mi sese rasuxu ε ra, n yi n yete magodo alogo n xa ε tan yite, n haken nan ligaxi ε ra nayi ba? ⁸ N seen nasuxu nēn denkeleya yama gbeteye ra, e yi n saranna fi, alogo n xa wali ε xa. ⁹ N yi ε fema waxatin naxan yi, n hayu ramaan yi lu, koni n mi muxu yo tōrō, bayo denkeleya muxun naxanye keli Masedoniya yi, ne n makone fan nēn. N mi tin n xa findi goronna ra ε xun ma, n mōn n yete suxuma nēn na ma. ¹⁰ N bata n kōlō Alaa Muxu Sugandixina jōndini naxan n yi, muxu yo mi n kumē binyeni ito yi Akaya yamanani. ¹¹ N na falaxi nanfera? N

to mi ε xanuxi ba? Ala a kolon, a n na ε xanuxi!

¹² N naxan ligama, n mōn na ligama nēn alogo nxu mafala xunna nama taran na naxanye a ligē na muxune yi e yete matōxō a nxu nun ne birin lan. ¹³ Ne findixi wule xerane nun mafu tiine nan na, naxanye e yete findixi Alaa Muxu Sugandixina xerane maligan na. ¹⁴ Nba, kabanako fe mi na ra, bayo hali Setana nōe a yete finde nēn kēnenna malekan maligan na. ¹⁵ Nayi, na mi finde tērena fe ra xa Setanaa walikene fan e yete findi tinxinyaan walikene maligan na. Ne rapanna lanma nēn e kewanle saranna ma.

Pōli a tōrōna xerayani

¹⁶ N mōn xa a fala, muxu yo nama n yatē xaxilitaren na. Hanma xa ε a mirixi na kiini, ε tin n xa findi xaxilitaren maligan na alogo n fan xa n yete matōxō ndedi. ¹⁷ N falan naxan tima iki, n mi na falama Marigina kiraan xōn, koni n na a falama xaxilitareyaan nin. ¹⁸ Bayo muxu wuyaxi to e yete matōxōma adamadiyaan kiraan xōn, nanara, n fan n yete matōxōma nēn. ¹⁹ E tan to findixi xaxilimane ra, ε mafura dijē xaxilitarene bun ba? ²⁰ E tinxi e xa ε findi konyine ra, e yi ε rawali, e yi ε yii seene kansun, e yi e yete yite ε ma, e yi ε yetagi garin! ²¹ N xa a fala ε xa, yagin nan na ra, koni nxu mi susue na lige.

Nayi, muxu gbete nōe a yete matōxē denaxan yi, n xa falan ti alo xaxilitarena, n fan susue nēn n yete matōxē mēnni. ²² Heburun nan e ra ba? A tan nan n fan na. Isirayila kaan nan e ra ba? A tan nan n fan na. Iburahima bōnsōna nan e ra ba? A tan nan n fan na. ²³ Alaa Muxu Sugandixina walikēen nan e ra ba? N falan tima alo xaxilitaren yetena, koni n dangun e tan na! N bata tōrō walideni dangun e tan na pon! N bata sa kasoon na dangun e tan na pon! Muxune yi n bulan dangun e tan na, n yi lu sayaan

de waxati wuyaxi. ²⁴ Yahudiyane yi n bulan dɔxɔna ma suulun bosaan ye tonge saxan e nun solomanaanin.* ²⁵ Romi kaane yi n mabɔnbɔ gbelemene ra dɔxɔna ma saxan. E n magɔlɔn n faxa feen na sanja ma keden. Kunkin yi kala n na fɔxɔ igen tagi dɔxɔna ma saxan, n lu fufani yanyi keden kɔe keden, na waxatina nde yi. ²⁶ N yi sigatini waxati wuyaxi gbalon de, baane nun mafu tiine nun n kon kaa Yahudiyane nun siya gbetene gbalone. N yi taan nun burunna nun fɔxɔ igene nun wule denkeleya muxune gbalone de. ²⁷ N tɔrɔ nen waliden nun waxati xɔdɛxɛne yi, n lu xii xɔlitareyani waxati wuyaxi, n lu kamen nun min xɔnla ra. Donseen mumeen yi dasa n ma waxati wuyaxi, n lu xunbenla ra marabenni. ²⁸ Naxan saxi na birin fari, n goronna naxan tongoma lɔxɔ yo lɔxɔ, n kontɔflixi denkeleya yamane birin na. ²⁹ Xa muxuna nde senben xurun, n fan senben xurunna nen. Xa muxuna nde bira yulubini, na n bɔjen ganma nen.

³⁰ Xa n yi daxa nun n xa n yete matɔxɔ, n yi n yete matɔxɔma n ma senbetareyaan nan na. ³¹ En Marigi Yesu Fafe Ala a kolon fa fala n mi wulen falama. Tantunna xa fi a ma habadan! ³² N yi Damasi taani waxatin naxan yi, Yamana Kanna naxan Manga Aretasi bun ma, na yi muxune ti taan so deen na n suxu xinla ma. ³³ Koni muxune yi n dɔxɔ sagan kui, e yi n nagodo taan nabilin yinna xanbi ra, n nan n futuxulu a yii na kii nin.†

12

Pɔli fe toon naxan ti alo xiyena

¹ A daxa n xa lu n yete matɔxɛ, hali tɔnɔ yo mi a yi. Koni fe toon naxanye tixi alo xiyena, e nun Marigin bata feen naxanye

makenen, n xa ne fan fala. ² N muxuna nde* kolon naxan Alaa Muxu Sugandixini. Na rate nen han kore xɔnna saxandena. Na jee fu nun naaninna ni i ra. A gbengbenna, n mi a kolon xa a fatin nan te kore, hanma xa a fe toon nan ti alo xiyena. Ala nan na kolon. ³ N na a kolon xemeni ito te nen, koni xa a fatin nan te, hanma xa a fe toon nan ti alo xiyena, n mi na tan kolon. Ala nan na kolon. ⁴ A tongo nen a rate ariyanna yi. A yi falane me naxanye mi nɔe fale, e nun muxu yo mi nɔe xete naxanye ma. ⁵ N na muxu sifan matɔxɔma nen, koni n tan, n mi n yete matɔxɛ fɔ n ma senbetareyani. ⁶ Xa n yi waxi n yete matɔxɔ feni nun, n mi yi findin xaxilitaren na nun, bayo n yi jɔndin nan falama. Koni n na n yete suxuma alogo muxu yo nama n yate dangu n kewanle ra e naxanye toxi e nun e naxanye fe mexi.

⁷ Na ma, Ala tɔrɔ fena nde ragidi nen n ma alo janla na lu fati bendeni, naxan yi findixi Setana xerana nde ra. Na yi n jaxankata alogo n nama lugo wason na, n to fe makenenxi gbeeni itoe toxi. ⁸ N bata Marigin maxandi sanja ma saxan alogo a xa na tɔrɔ feen ba n ma. ⁹ A yi n yabi, a naxa, “N ma hinanna bata i wasa. N senben nakamalima muxuna senbetareyaan nin.” Nayi, n mafura n yete matɔxɛ n ma senbetareyani, alogo Alaa Muxu Sugandixin senben xa lu n xɔn ma. ¹⁰ N na n yete kenexi senbetareyaan nun konbine nun fe xɔdɛxɛne nun besenxɔnyaan nun kontɔfinle yi Alaa Muxu Sugandixina fe ra. Amasɔtɔ xa n senben jan waxatin naxan yi, n senben sɔtɔma na waxatin nin.

Pɔli a xaminna

* 11:24: A mato Sariyane 25.3 kui. † 11:33: A mato Xerane 9.23-25 kui. * 12:2: Muxuni ito findixi Pɔli yeteen na. A mato Korenti Firinden 12.7 kui.

11 N falan tima alo xaxilitarena, koni ε n karahanxi nen. E tan yi lan nun ε yi n xun mafala, bayo naxanye e yete yatema xera fisaman-tenne ra, ne mi dangu n na sese yi, hali se mi n na. 12 Taxamasenna naxanye a yitaxi a xeraan nan n tan na, nxu bata ne liga ε tagi tunnafanni, e findi taxamasenne nun kabanako feene nun fe magaxuxine ra. 13 Nxu denkeleya yamaan bonne rafisaxi ε xa kiin mundun yi? Fɔ n goronna to mi luxi ε xun ma tun. E mi dijne na haken ma ba?

14 N yitonna saxanden ni ito ra siga feen na ε konni. N goronna mon mi luma ε xun ma. Amasoto n mi ε yii seene xan foxo ra, koni fo ε yetena. Na ma, diine xa mi gbetin malanma e soto muxune xa, koni denbaya kanne nan gbetin malanma e diine xa. 15 Nayi, a finde sewan nan na, n yi n yii seene birin fi, n yi n yete fi ε niine fe ra. Xa n na n ma xanuntenyaan fari sa ε xa, ε xanuntenyaan xurunje ayi n tan xa ba?

16 A xa lu na ki. N mi findixi goron na ε xun ma. Koni muxune a falama, a n to findixi yanfantenna ra, n na ε suxi koten nan na. 17 N xeraan naxanye rasiga ε ma, n na ε rawali nen na nde xon ba? 18 N Tito mafan nen alogo a xa siga ε konni, n yi denkeleya muxuna nde† rasiga a foxo ra. Tito ε rawali nen ba? Nxu birin kui fe keden kepa keden xa mi yi a ra nxu sigati kiini ba? 19 Yanyina nde, ε mirixi fa fala a to mi na ra a nxu kataxi nxu xun mayenge feen nan na ε fema. Enen. Nxu falan tima Ala nan yeε xori a Muxu Sugandixin barakani. N xanuntenne, nxu na birin ligama ε yeε rasiga feen nan ma. 20 N gaxuxi nen, n na fa waxatin naxan yi, n na ε liye kii naxan yi, na mi rafanje n ma, e nun ε fan n liye kii naxan yi, na mi rafanje ε ma. N gaxuxi nen lantareyaan nun xoxolonyaan nun

bɔne teen nun yete yigboon nun fala jaxin nun muxu mafalan nun wason nun fe yibasanna nama lu ε tagi. 21 N gaxuxi nen a n na fa, n ma Ala nama n nayagi ε fe yi, n yi wuga muxu wuyaxi a fe ra naxanye bata yi yulubin liga koni han to e mi e xun xanbi soxi e fe xosixine nun e yanga suxun nun e haramu feene yi, e yi naxanye ligama.

13

Maxadi dɔnxen nun xontonne

1 A saxanden ni i ra n fama ε konni. A sebexi Kitabuni, a naxa, "Feen birin makitima sereya firin hanma saxan fala xuiin nan xon."* 2 N bata yi ε rakolon n faan firinden e fema. N to mi ε fema iki, n mon xa a fala na muxune xa naxanye bata yi yulubin liga a foloni e nun bonne birin, n naxa, n na fa ε fema sɔnon, n mi ε xun mafalama ε yulubine fe ra, 3 bayo ε waxi a xon n xa sereyane yita ε ra fa fala n na Alaa Muxu Sugandixina falane nan tima. A tan mi ε masuxe senbetareyani, bayo senbe kannan a tan na ε tagi. 4 Amasoto a gbangban nen wudin ma a senbetareyani, koni a luxi a nii ra Ala senben barakan nin. Nxu fan bata findi senbetarene ra a tan yi, koni nxu nii rakisin sotoma ε tan ma fe ra, alo a tan kii naxan yi, Ala senben barakani.

5 E ε yete rakorosi, alogo ε xa a kolon xa ε denkeleyaxi. E ε yete fesefese. E mi a kolon ba fa fala a Yesu Alaa Muxu Sugandixina ε yi? Fɔ xa a li de, ε bata fula fesefesen na. 6 N laxi a ra, ε a kolonma nen a nxu mi fulaxi fesefeseni. 7 Nxu Ala maxandima a ε nama fe jaxi yo liga. Nxu mi waxi na xon ma alogo yamaan xa a kolon a nxu bata non soto fesefeseni, koni alogo ε xa fe fajin liga, hali a luxi alo nxu fa fulama fesefeseni. 8 Bayo nxu mi

† 12:18: Poli bata yi denkeleya muxuni ito a fe fala Korinti Firinden 8.22 kui. * 13:1: A mato Sariyane 19.15 kui.

nõe sese ligε Alaa jõndin xili ma, koni nxu nõe wale a xa nεn. ⁹ Nxu sewama nεn xa senbe mi nxu ra, ε tan senben yi gbo ayi. Na ma, nxu Ala maxandima nεn a ε xa kamali. ¹⁰ Nanara, n feni itoe sebema ε ma, n to mi ε fema, alogo n na fa ε fema, n nama ε suxu a xõdexen na n ma senbemayani, Marigin senben naxan soxi n yii ε rawekile feen na benun a xa ε halagi.

¹¹ Awa, ngaxakedenne, Ala xa sewan fi ε ma. E kata ε xa defe, ε yi ε bode ralimaniya, ε lu xax-ili kedenna nun bõpe xunbenli. Nayi, xanuntenyaan kannu nun bõpe xunbenla kannu Ala luma nεn ε xõn.

¹² E bode xõntõn ngaxakedenya xõntõn sunbuni. Yama sarijanxin birin ε xõntõnma.

¹³ Marigi Yesu, Alaa Muxu Sugandixina hinanna nun Alaa xanuntenyaan nun Alaa Nii Sarijanxin lanna xa lu ε birin xõn.

Galati Kaane

Poli Alaa Falan Naxan Nasiga Galati Kaane Ma

Galati kaana nde Yesu a fe Xibaru Fajin soto nen Xera Poli a xeraya sigatiin firinden nun a saxanden xon (Xerane 16.6 e nun 18.23). Ne yi e malan, e findi denkeleya yamaan na. Men kaane mi yi Yahudiyane ra fo siya gbete. Koni Yahudiya denkeleya muxuna ndee yi siga Galati kaane fema Poli xanbi. Ne yi Galati kaane xaranma wulen nan ma fa fala denkeleya muxun birin lan e xa Yahudiyane sariyan suxu, a gbengbenna e yi banxulan alogo e xa kamali denkeleyani. Ba Yahudiyane ra, men kaane namunne mi yi darixi gaan tiin na. Nayi, Galati kaane sese mi yi banxulanxi. Na yi gbaxi Yahudiyane denkeleya muxune ra naxanye yi wama siyane birin xa liga alo e tan alogo e xa kamali dinani bayo Yahudiyani nan yi Yesu ra. Poli tan naxa, a na mi lan Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajin ma. Amasoto na yi Galati denkeleya muxune findima konyine nan na dinan kiraan xon. Poli naxa, a sariya suxun mi muxu yo nii rakise fo Ala hinanna e na denkeleya Yesu ma. Waxatina nde, Poli yi Efesi taani, a e xibaru me waxatin naxan yi. A yi a me a Galati kaane tinma a yaxune kawandin na. Na ma, a yi xanuntenya kedini ito sebe e ma alogo e xa Alaa fe famu.

Poli yi Kitabun yireni ito sebe doko saxan alogo a xa a ngaxakedenne xili "Xibaru Fajin" keden been jondin ma. Na yire saxanne ni i ra:

A singena, a yi a yetena feene yeba, a folo a yetena tubi kiin ma Yesu ma. A yi a yeba e nun Yerusalen denkeleya muxune lan feen naxan ma fa fala denkeleya muxun naxanye mi

findixi Yahudiyane ra, ne mi luma Yahudiyane sariyan bun. A mon yi a fala e nun Piyeri a feene fataxi kii naxan yi lan na feen ma. Poli a xerayaan senben nan xun mayengema, a naxa, a Ala nan a findixi xeraan na naxan mi fata adamadi yo ra, hali Yesu xera boden naxanye dxi Yerusalen taani. Na bunna nen, Galati kaane mi lan e xa e tuli mati muxu gbete yo ra naxan Poli matandima hali e keli Yerusalen taani (sora 1 han sora 2).

A firindena, Poli yi falan ti fata Layiri Fonna Kitabun na, a naxa, a muxun mi kisima Yahudiyane sariya suxun xan xon, koni fo a xa denkeleya Alaa Muxu Sugandixin Yesu nan ma (sora 3 han sora 4).

A rajanni, a naxa, a Galati kaane lan e xa lu xoroyani Alaa Nii Sarijanxin yamarin bun amasoto Alaa Nii Sarijanxi kewali fajin birin nasoma nen muxuni, katarabi xanuntenyaan ma (sora 5 han sora 6).

Yamaan laxi sariya suxun nan na dinani. E e mirixi a ma fa fala, e sariya suxun na dangu e yulubi ligan na, na e rasoma ariyanna nin. Anu, Kitabun yireni ito naxa, a muxun mi noe tinxinje Ala yee ra yi sariya suxun xon. I na Ala sariya keden kala, i bata findi yulubi tongon na. Xa na yulubi mi ba i ma, Ala mi tinma i yi so ariyanna yi. Fo yulubin xa ba muxun ma singen, a fa so ariyanna kui. Yesu nan findixi na muxun na naxan adamadiine yulubine bama e ma. Naxan na denkeleya Yesu ma, na bata kisin soto. Na kui, denkeleyaan nan en nakisima. Sariya suxun mi a ra.

¹ N tan Poli, Alaa Muxu Sugandixina xerana, n bata kedini ito sebe Galati denkeleya muxune ma. Adama mi n xexi fo Yesu nun Fafe Ala naxan a rakelixi sayani. ² N tan nun ngaxakedenne naxanye birin

be, nxu Galati denkeleya yamaan xɔntɔnma:

³ En Fafe Ala nun a Muxu Sugandixin Marigi Yesu xa hinanna nun bɔɲe xunbenla fi ε ma.

⁴ Yesu nan a yete fixi en yulubine fe ra, a yi en xunba waxati ɲaxini ito yi alo en Fafe Ala waxi a xɔn ma kii naxan yi. ⁵ En xa binyen fi a ma habadan han habadan! Amina.

Xibaru Fajɲi gbete yo mi na yi

⁶ N bata kabε ε ma amasɔto ε bata ε xun xanbi so Ala yi mafuren naxan ε xilixi a Muxu Sugandixina hinanna xɔn. ε yi xibaru gbete suxu. ⁷ Koni Xibaru Fajɲi gbete yo mi na yi mumε! Muxune nan tun ε tɔrɔma, e waxi Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajɲin maxete feni. ⁸ Koni hali nxu tan hanma malekana nde yi fa sa keli ariyanna yi, a xibaru gbete kawandin ba ε xa, nxu tan mi naxan baxi ε xa, Ala xa na kanna halagi habadan! ⁹ Nxu bata yi a fala. Iki, n mɔn xa a fala ε xa. Xa muxu yo xibaru gbete kawandin bama ε xa, ba Yesu a Fe Xibaru Fajɲin na, ε naxan singe suxi, Ala xa na kanna halagi habadan!

¹⁰ Iki n yamaan nan mafanma ba? Hanma Ala? N katama n xa rafan adamadiine nan ma ba? Xa n mɔn yi katama n xa yamaan nan kenεn nun, nayi n mi finde Alaa Muxu Sugandixina walikeεn na!

Pɔli a xerayana

¹¹ Ngaxakedenne, n xa a fala ε xa, n Yesu a fe Xibaru Fajɲin naxan nalixi ε ma, a mi fataxi adamadiine ra. ¹² N mi a sɔtɔxi muxu yo ra. Muxu yo mi n xaranxi a ma. Yesu Alaa Muxu Sugandixin nan a makenεnxi n xa.*

¹³ Amasɔto ε bata n kewanle fe mε, n naxan naba n yi Yahudiya dinani waxatin naxan yi. N bata denkeleya yamaan ɲaxankata han a radangu ayi. N yi a kalama nεn. ¹⁴ N yi danguma nεn n

lanfa wuyaxi ra Yahudiya dinani n siyaan muxune ye. Dinan muxu gbee nan yi n tan na n benbane namunne xɔn.

¹⁵ Koni xabu n bari waxatin naxan yi, Ala yi n sugandi, a n xili a hinanni. Bayo a a kenεn nεn ¹⁶ a xa a Dii Xεmen make nεn n xa, alogo n xa a fe Xibaru Fajɲin nali siya gbete ma. Nayi, n mi sigaxi adamadi yo fema, a xa n kawandi. ¹⁷ N mi sigaxi Yerusalen taani ne fema naxanye singe yi xεrane ra. Koni n siga nεn Arabu yamanani mafuren! N mɔn yi xete Damasi yi. ¹⁸ ɲεε saxan dangu xanbini, n yi siga Yerusalen taani alogo nxu nun Piyeri xa nxu bode kolon, n xii fu nun suulun ti a fema. ¹⁹ N mi xera gbete to na yi fo Marigi Yesu xunyεn Yaki. ²⁰ N naxan se bεxi, Ala nan seren na, ɲɔndin na a ra.

²¹ Na xanbi ra, n yi siga Siriya yi e nun Silisi yi, ²² koni muxε mi yi n kolon Yudaya denkeleya yamane ye naxanye Alaa Muxu Sugandixin xɔn. ²³ E ito nan gbansan mε: “Xεmen naxan yi en ɲaxankatama a fɔlɔni, na nan fa denkeleyaan kirana fe kawandin bama iki, a yi naxan kalama.” ²⁴ Nanara, e yi Ala tantun n tan ma fe ra.

2

Pɔli nun xeraan bonne

¹ ɲεε fu nun naanin dangu xanbini, n tan nun Baranabasi yi siga Yerusalen taani. N Tito fan xali. ² N siga nεn bayo Ala bata a makenεn n xa. N darixi Yesu a fe Xibaru Fajɲin naliye siya gbete ma kii naxan yi, n yi na ye ba e muxu gbeene xa wundoni, alogo n ma wanle birin nama lu fufafu! ³ Koni hali Tito Gireki kaan naxan yi n fema, e mi a karahan a banxulan feen ma. ⁴ Koni nafigna ndee yi basanxi nxu ra alogo e xa nxo feene rakɔrɔsi, e yi nxo xɔrɔyani gbε Yesu Alaa Muxu Sugandixin naxan fixi nxu ma, e yi nxu findi konyin na. ⁵ Nxu mi tin e

* 1:12: A mato Xεrane 9.3-6 kui.

xa hali ndedi, alogo nxu xa Yesu a fe Xibaru Faɓin jɔndin mara ε xa.

⁶ Naxanye yi luxi alo e muxu gbeene, e yi findixi naxan yo ra, n ma kolon, bayo Ala mi muxune rafisama e bode xa. Na muxu gbeene mi sese saxi n ma xaranna fari. ⁷ A makuya na ra! E a toxi nɛn a Ala bata Yesu a fe Xibaru Faɓin kawandi baan wanla taxu n tan na siya gbetene xa alo a bata a taxu Piyeri ra kii naxan yi Yahudiyane xa. ⁸ Amasɔɔ naxan Piyeri findixi xeraan na Yahudiyane xa, na nan n fan xexi siya gbetene ma. ⁹ Yaki nun Piyeri nun Yoni, naxanye yi luxi alo e yɛeratine, e to Alaa maragidin kolon a naxan fixi n ma, e yi n tan nun Baranabasi yisuxu ngaxakedenyani alogo nxu xa wali siya gbetene tagi, e tan yi wali Yahudiyane tagi. ¹⁰ E yi nxu mafan, a nxu xa nxu xaxili lu yigelitɔne xɔn ma. N fan yi n sɔbe soxi na nan ma.

Poli yi Piyeri sɔnna fe fala a xa

¹¹ Piyeri fa Antiyoki yi waxatin naxan yi, n yi a matandi amasɔɔ a yi tantanxi. ¹² Benun muxuna ndee xa fa keli Yaki fema, Piyeri yi a degema siya gbetɛ denkeleya muxune nan xɔn ma nun. Koni ne to fa, a yi keli e fema, a a makuya e ra amasɔɔ a gaxuxi Yahudiyane yɛɛ ra naxanye yi waxi siya gbetene banxulan feni. ¹³ Yahudiya denkeleya muxun bonne fan yi so a tantanni. Hali Baranabasi fan yi so a yi. ¹⁴ N to a to a e mi sigan tima Yesu a fe Xibaru Faɓin jɔndin kira tinxinxin xɔn ma, n yi a fala Piyeri xa e birin yɛɛ xɔri, n naxa, “Yahudiyen nan i tan na koni i ya kewanle ligaxi alo siya gbetene, e mi luxi alo Yahudiyane! Nayi, i siya gbetene karahanma di, a e xa Yahudiyane namunne suxu?”

¹⁵ En tan naxan barixi Yahudiyayani, siya gbetɛ mi en tan na, naxan findixi yulubi kanne ra. ¹⁶ En na a kolon a muxun mi tinxinma ayi Ala yɛɛ ra yi sariya suxun xan xɔn ma, fo a na denkeleya Yesu Alaa Muxu Sugandixin ma. Nanara, en bata la Alaa Muxu Sugandixin Yesu ra alogo en xa tinxin denkeleyaan xɔn Alaa Muxu Sugandixin ma. Sariya suxun mi a ra bayo adamadi yo mi nɔɛ tinxinɲɛ sariya suxun xɔn.*

¹⁷ Koni en na kata en xa tinxin Alaa Muxu Sugandixin barakani, xa a li yulubi kanna nan en fan na, nanara ba fa fala Alaa Muxu Sugandixin walima yulubi nan xa nayi? En-en de! ¹⁸ N bata n mɛ sariyan naxanye ra, xa n mɔn tin ne ma, na bunna nɛɛn, n bata findi sariya kalan na. ¹⁹ N luxi nɛn alo n bata faxa sariyan bun, n mi fa sariyan bun sɔnɔn. Nanara, Ala nan gbee n ma dunuɲa yi gidin na. N bata gbangban wudin ma Alaa Muxu Sugandixin xɔn ma, ²⁰ nanara, n tan mi fa n nii ra sɔnɔn koni Alaa Muxu Sugandixin niin nan fa n yi. N dunuɲa yi gidin naxan nabama n fati bendeni sɔnɔn, n na rabama denkeleyaan nin Alaa Dii Xɛmɛni, naxan bata n xanu, a faxa n ma fe ra. ²¹ N mi n mɛma Alaa hinanna ra. Amasɔɔ xa muxun yi tinxinma sariyan nan xɔn ma nun, Alaa Muxu Sugandixin bata faxa nayi fufafu!

3

Sariya suxun nun denkeleyana

¹ Ee! Galati kaa xaxilitarene! Nde ε tirinxi? ε tan bata yi Yesu Alaa Muxu Sugandixin faxa feni gbɛ wudin ma ki faɓi! ² ε xa maxɔdin keden yabi n xa: ε Alaa Niin sɔɔxi sariya suxun nan xɔn ma ba hanma denkeleyaan xɔn ma ε naxan ma fe mɛxi? ³ ε bata yi

* 2:16: A mato Yaburin 143.2 nun Romi 3.20 nun 3.23 kui.

a fəɓ Ala Niin barakani, koni iki ε xaxilitareyaan bata radangu ayi, han ε fa waxi a xən ε xa a rajan ε yete senben na iki ba? ⁴ ε tərəxi nən fufafu ba? Fufafu mi yi a ra ba? ⁵ Ala a Nii Sarijanxin fima ε ma, a kabanako feene ligama ε tagi sariya suxun nan xən ma ba, hanma denkeleyaan xən ma ba, ε naxan ma fe mexi?

⁶ A luxi nən alo naxan seβexi: “Ibrahimma yi denkeleya Ala ma, Ala fan yi na yate tinxinna ra a xa.”* ⁷ ε xa a kolon fa fala muxun naxanye denkeleyaxi, Ibrahimma bənsənna muxune nan ne ra. ⁸ Kitabun bata yi a fala nun, a Ala siya gbetene ratinxinma nən a yete yee ra yi denkeleyaan barakani, a yi Yesu a fe Xibaru Fajin nali Ibrahimma ma benun a waxatin xa a li, a naxa, “Dunuja siyane birin duban sətəma nən i tan barakani.”† ⁹ Naxanye denkeleyaxi, ne duban sətəma nən alo denkeleya muxuna Ibrahimma.

¹⁰ Naxanye xaxili tixi sariya suxun na, dangan ne xa. Amasətə a seβexi, “Feen naxanye birin seβexi Sariya Kitabuni, naxan mi ne suxuma, Ala xa na kanna danga.”‡ ¹¹ Nba, a bata yigbe feu, fa fala muxu yo mi tinxinje Ala yee ra yi sariyan xən ma. Amasətə Kitabun naxa, “Naxan na tinxin denkeleyaan xən, na nii rakisin sətəma nən.”§ ¹² Koni sariyan mi minixi denkeleyani, bayo a mən naxa, “Naxan na itoe suxu, na kanna nii rakisin sətəma nən e xən.”*

¹³ Alaa Muxu Sugandixin findixi danga muxun nan na en tan ma fe ra, a en xunba sariyan dangan bun ma, bayo a seβexi, “Naxan yo na singan wudin ma, dangan na kanna xa.”† ¹⁴ A na liga nən en

xa alogo Ala duban naxan nagidixi Ibrahimma ma, siya gbetene fan xa na sətə Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani. En mən yi Alaa Niin sətə denkeleyaan xən ma, a en tuli saxi naxan na.

Ala en tuli saxi naxan na

¹⁵ Ngaxakedenne, n xa misaala yita ε ra fata dunuja yi gidin na. Awa, xa muxu firinna lan fena nde ma, e layirin xidi, muxu yo mi na layirin kale hanma a nde sa a fari. ¹⁶ Na ma, Ala bata Ibrahimma tuli sa e nun a yixetena. Kitabun mi a falaxi fa fala “a yixetene,” naxan yi findima muxu wuyaxi ra. Koni a naxa, “i yixetena,”‡ na bunna neen muxu kedenna na a ra, Alaa Muxu Sugandixina. ¹⁷ N naxan ma, na ni ito ra: Ala bata yi layirin naxan xidi ken, Musaa sariyan mi na kale naxan falaxi jee keme naanin jee tonge saxan dangu xanbini. Na mi Alaa tuli saan kalama. ¹⁸ Amasətə xa Alaa keen fima sariyan nan xən ma, a mi findixi tuli saan na na yi. Koni Ala hinan nən Ibrahimma ra, a a tuli sa.

¹⁹ Sariyan fa fixi nanfera nayi? A fixi hakene nan ma fe ra han Ibrahimma yixeten fa waxatin yi a li, Ala en tuli sa naxan na. Sariyan fixi malekane nan xən muxuna nde sabun na. § ²⁰ Sabu wuyaxi na yi, koni Ala keden peen na a ra!

Sariyan bunna

²¹ Awa, sariyan saxi Alaa tuli saan nan xili ma ba? En-en de! Bayo xa sariyan yi fixi nun naxan yi nəe nii rakisin fiye, nayi yamaan yi tinxinma ayi nən Ala yee ra yi sariyan xən. ²² Koni Kitabun naxa, a dunuja birin yulubin senben bun ma. Nanara, naxanye denkeleyaxi, ne xa Alaa tuli saan sətə Yesu a təgəndiyaan barakani, Alaa Muxu Sugandixina.

* 3:6: A mato Dunuja Fəlon 15.6 kui. † 3:8: Dunuja Fəlon 12.3 ‡ 3:10: Sariyane 27.26

§ 3:11: Xabakuki 2.4 * 3:12: A mato Saraxaraline 18.5 nun Romi Kaane 10.5 kui. † 3:13:

Sariyane 21.23 ‡ 3:16: Dunuja Fəlon 12.7 § 3:19: Yahudiyane namunne kui, e laxi a ra fa fala Musa Alaa sariyane sətəxi malekane nan xən.

23 Koni benun denkeleyani ito xa fa waxatin naxan yi, sariyan yi en birin maraxi nen alo kaso ra saane han denkeleyaan yi lankenemaya. 24 Nanara, sariyan findixi en xuru seen nan na, a en xali Alaa Muxu Sugandixin ma alogo en xa tinxin Ala yee ra yi denkeleyaan xon ma. 25 Koni denkeleyaan bata fa. Nanara, en mi fa na sariyan bun ma sonon naxan yi findixi en xuru seen na.

26 Amasoto e birin bata findi Alaa diine ra denkeleyaan xon ma Alaa Muxu Sugandixin Yesu yi. 27 Amasoto e bata rafu igeni e tubi xinla ma Alaa Muxu Sugandixin ma. Nayi, Alaa Muxu Sugandixina muxuyaana bata ragodo e ma alo domana. 28 Nanara, tagi raba mi fa Girekine nun Yahudiyane tagi. Tagi raba mi fa konyine nun xorone tagi. Tagi raba mi fa xemmen nun naxanla tagi, e birin bata findi kedenna ra Alaa Muxu Sugandixin Yesu yi. 29 Xa Alaa Muxu Sugandixin gbeen nan e tan na, e bata findi Iburahima bansonna ra e nun a kee tongone alo Ala a tuli saxi kii naxan yi.

4

1 Koni n na ito nan falama: Fanni kee tongon mon dii joreyani, a mi fisa konyin xa hali seen birin kanna to a ra. 2 E diin taxuma a kantan muxune ra naxanye a feene yebama a xa han na waxatin yi a li a fafe naxan saxi. 3 Na kiini, benun en xa koxo denkeleyani, en fan yi konyiyani dunuja gele ma feene yi. 4 Koni a fa waxatin to a li, Ala yi a Dii Xemmen nafa. Naxanla yi a bari. A barixi sariyan nan bun ma, 5 alogo a xa ne xoroya naxanye sariyan bun ma, a en xa findi Alaa diine ra.

6 Bayo e bata findi a diine ra, Ala bata a Dii Xemena Nii Sarijanxin nagodo, a so en bopeni. Na Nii Sarijanxin nan Ala xilima en bopeni, a naxa, "Baba! N fafel!"

7 Nayi, konyi mi fa i tan na fo a diina. Xa i bata findi a diin na, Ala mon i findima kee tongon na nen.

Poli axaminna Galati kaane fe ra

8 A foloni e mi yi Ala kolon nun, e yi batu seene nan ma konyiya yi. Ala mi yi ne ra mumel! 9 Koni iki, e Ala kolon. Ala fan e kolon. Nanfera e birama dunuja gele ma feene foxo ra sonon, naxanye senbe mi na? E waxi a xon ma nen ba, e mon xa findi ne konyine ra? 10 E sali loxone binyama, e nun kikene nun waxatine nun jeeene! 11 N gaxuxi xa n mi toroxi e fe ra fuu!

12 Ngaxakedenne, n na e mafanma, e xa lu alo n tan. Bayo n tan luxi nen alo e tan. E mi tinxintareya yo doxi n na. 13 E a kolon fa fala n ma furen nan a ligaxi, n Yesu a fe Xibaru Fajin kawandin fa e xa a foloni. 14 Koni hali n ma furen to e toroxi, e mi n najaxuxi, e mi e mexi n na. Koni e n yisuxi alo Alaa malekan nan yi n na nun, alo Alaa Muxu Sugandixin Yesu yetena. 15 E yi sewaxi nun kati! Nanfe ligaxi? N serayaan bama e fe ra, xa e yi noe a lige nun, e yi e yeeene bama nen nun, e yi e so n yii! 16 Koni iki, n mi findixi e yaxun na jondi falan xon ba?

17 Muxuni itoe kunfaxi e xon, koni fe faji mi a ra! E kataxi e ba feen nan na nxu fema alogo e fan xa kunfa e xon. 18 Kunfan fan, xa e fe fajin nan foxo ra, e nun xa e luyee a fari waxatin birin. Hali n ye xonna mi a ra. 19 N ma diine, n mon toroni e fe ra alo naxanla kuiin na a ramaxa a ma, han Alaa Muxu Sugandixina muxuyaana yi sabati e bopeni. 20 Koni a yi rafanma n ma nun, iki n lu e fema, alogo n xa n fala ti kiin maxete. E fe n yifuxi kati!

Hagara nun Saran mafe misaala

21 E xa a fala n xa, e tan naxanye waxi a xon ma e xa lu sariyan bun ma, e mi na sariyan kolon ba? 22 Bayo a sebexi a Iburahima dii

xεmε firin sōtō nēn. A keden sōtō konyi gilēn ma, a bonna sōtō xōrōn gilēn ma.*

²³ A naxan sōtō konyi gilēn xōn ma, na sōtōxi nēn alo adaman birin sōtōma kii naxan yi. Koni a diin naxan sōtōxi xōrō naxanla xōn ma, Ala nan a tuli sa na tan na.†

²⁴ Feni itoe luxi nēn alo misaala. Layiri firinna misaala nan naxalan firinni itoe ra. Kedenna kelixi Sinayi Geyaan nan fari, naxan diine barima konyiyani. Hagara nan na ra. ²⁵ Sinayi Geyaan naxan Arabu yamanani, na misaala nan Hagara ra. E nun Yerusalēn taan naxan na yi iki, ne keden. Bayo, Yerusalēn nun mēn kaane birin konyiyaan nin.‡ ²⁶ Koni Yerusalēn taan naxan kore, xōrōn nan na ra. En nga nan na ra. ²⁷ Bayo Kitabun naxa,

“Gbantana, i xa sēwa,
i tan naxan mi dii barixi!
Naxan, i sōnxō sēwani,

naxan mi diin sōtō xōlēn kolon.
Bayo naxalan nabēninxina diine
wuyama ayi nēn

dangu xεmε taa ra dōxōn gbeene
ra.”§

²⁸ Nba, ngaxakedenne, ε fan bata sa Isiyaga fari, Ala e tuli sa naxan na. ²⁹ Na waxatini diin naxan sōtō alo adaman birin sōtōma kii naxan yi, na yi bonna naxankata naxan sōtōxi Alaa Niin barakani. Han iki, a mōn na kiini. ³⁰ Koni Kitabun nanfe falaxi? A naxa, “Konyi naxanli ito nun a diin kedi. Amasōtō konyi naxanla diin nun xōrō naxanla diin mi kēen tonge e bode xōn ma mume!”* ³¹ Nanara, ngaxakedenne, konyi gilē dii mi en tan na fō xōrō diine.

* **4:22:** A mato Dunuḡa Fōlōn 16.15 nun 21.2 kui. † **4:23:** A mato Dunuḡa Fōlōn 17.16 kui.

‡ **4:25:** Yerusalēn taan findixi Yahudiyane dinana misaala ra be. Mēn kaane yi e gbee namunne konyiyaan nin. § **4:27:** Esayi 54.1 * **4:30:** A mato Dunuḡa Fōlōn 21.10 kui. * **5:9:** burun nate sena: Lebenna na a ra naxan burun nagboma ayi. Alo lebenna siyadin burun birin natema kii naxan yi, feen naxan Galati kaane ratantanma, na nan e yamaan birin xunna kalama na kiini.

† **5:11:** Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxes. Yesu gbangban wudin naxan ma, na findixi kisin sōtō kiin na. Na nan muxuna ndee tere nama a fe yi.

5

ε lu xōrōyani

¹ Alaa Muxu Sugandixin bata xōrōyaan fi en ma alogo en xa xōrōya. Nanara, ε kankan na ma, ε nama so konyiyaan bun ma sōnōn.

² ε tuli mati. N tan Pōli nan ito falama ε xa. Xa ε tin, e yi ε banxulan, Alaa Muxu Sugandixin tōnō mi fa ε ma sōnōn. ³ N mōn ito nan falama muxun birin xa, naxan na tin e xa a banxulan: sariyan birin suxu goronna na xun ma. ⁴ ε tan naxanye katama ε xa tinxin Ala yεε ra yi sariyan xōn, ε nun Alaa Muxu Sugandixin bata taxun. ε bata keli Alaa hinanna bun ma.

⁵ Bayo en xaxili tixi en ma yigin nan na Alaa Niin barakani dēnkεleyaan xōn ma, a en natinxinma nēn. ⁶ Amasōtō xa ε Yesu Alaa Muxu Sugandixini, banxulanna nun banxulantareyaan tōnōn mi na, fō dēnkεleyaan naxan walima xanuntenyani.

⁷ ε yi a ligama ki fajani! Nde ε nōndin suxuni kalaxi? ⁸ Ala naxan ε xilixi, a tan mi na ligaxi. ⁹ “Hali buru rate se* xurudin naε burun birin nagboε ayi nēn.” ¹⁰ Koni n laxi ε ra Marigin barakani fa fala ε mi miriya gbete tonge. Nba, muxun naxan ε yifuma, a findi muxu yo ra, Ala na yalagima nēn.

¹¹ Koni, ngaxakedenne, xa n mōn yi banxulan feen kawandin nan bama nun, nanfera e mōn n besēnxōnyama? Nayi, Yesu faxes wudin† mi finde e xa tere na feen na. ¹² Nayi, naxanye ε yifuma banxulan feen na, ne yi lan e xa e gbeena ngaan ba na!

¹³ Amasōtō ε tan, ngaxakedenne, ε xilixi xōrōyaan nan ma. Anu, ε

nama xərɔyaan findi fati bəndən nafan feene ra. Koni ε xa wali ε bode xa xanuntenyani. ¹⁴ Amasotɔ sariyan birin fala yisoxin ni i ra: “I adamadi boden xanu alo i yetena.”[†]
¹⁵ Koni xa ε liga alo subene, ε ε bode yenge, ε yi ε balo ε bode ra, ε xa a liga ε yeren ma, xa na mi a ra, ε ε bode janma nən feul!

Alaa Nii Sarijanxina fe yi

¹⁶ Koni n tan naxa, ε xa sigan ti Alaa Niin barakani. Nanara, ε mi fati bəndən nafan feene rakamale sənən. ¹⁷ Amasotɔ fati bəndən nafan feene mi tinje Alaa Niina feene ma. Alaa Niin fan mi tinje fati bəndən wanle ma. Ne firinne yaxun nan e bode ra. Nanara, ε mi ε yete waxən feene ligama. ¹⁸ Xa ε biraxi Alaa Nii Sarijanxin fɔxɔ ra, ε mi fa sariyan bun sənən.

¹⁹ Fati bəndən nafan feene kolon mi raxələ: yanga suxuna, xəsi fena, haramu feene, ²⁰ xuxure batuna, kərayana, xənnantenyana, lantareyana, xəxələnyana, bəje teena, yete yigbona, mayitaxunna, ²¹ miləna, dələ minna, haramu sumunne, e nun na fe sifane. N na ε rakolonma alo n bata yi a fala kii naxan yi: Naxanye fe sifani itoe ligama, ne mi Alaa Mangayaan toma.

²² Muxun na lugo Alaa Nii Sarijanxin na, kəwanli itoe nan findima a bogin na:§ xanuntenyana, səwana, bəje xunbenla, dijana, jənige fajina, fanna, təgəndiyana, ²³ limaniyana, yete suxuna. Tən mi daxe na feene ra. ²⁴ Naxanye bata findi Yesu Alaa Muxu Sugandixin gbeen na, ne bata e fati bəndən wanle gbangban a faxa wudin ma e nun e waxən feene nun e rafan feene. ²⁵ Xa en dunuɔa yi gidin nabama Alaa Nii Sarijanxin xən, fɔ en kəwanle xa lan Alaa Nii Sarijanxin ma. ²⁶ En

nama waso, en yi en bode rafen, en yi en bode maxəxələn.

6

ε ε bode mali

¹ Ngaxakedenne, xa muxuna nde bira hakəni, ε tan naxanye Alaa Nii Sarijanxini, ε xa a matinxin limaniyani. Koni ε ε yete rakərsi alogo Setana nama ε fan natantan. ² ε ε bode goron tongo, nayi ε bata Alaa Muxu Sugandixina sariyan nakamali. ³ Xa muxuna nde a miri a ma a a tan se ra koni sese mi a ra, a a yete nan tun mayendenma. ⁴ Muxun birin xa a yete kəwanle rakərsi. Xa ne fan, a kanba xunna taranma nən na nayi, a nama a sa muxu gbete ma. ⁵ Muxun birin xa a yete goronna tongo.

⁶ Naxan xaranma Alaa falan ma, na xa a karaməxɔ ki a se fajin birin yi.

⁷ ε nama ε yete mayenden bayo Ala mi mayendenje. Muxun sansiin naxan sifa wolima, a na nan sifa xabama. ⁸ Nayi, naxan na a fati bəndən wanle ke, na halagin sətoma nən ne xən. Koni, naxan na Alaa Nii Sarijanxin wanle ke, a habadan nii rakisin sətoma nən Alaa Nii Sarijanxin xən. ⁹ Nanara, en nama xadan fe fajin rabadeni. Amasotɔ xa en lu na fari, en na a tənən sətoma nən waxati famani. ¹⁰ Nanara, xa a fərena en xa, en xa fe fajin liga muxune birin xa, koni katarabi en ngaxakeden dənkeləya muxune nan ma.

Maxadi dənxe ne nun xəntəne

¹¹ ε mi a to, n sebeli xungbeen naxanye sebeta n yete yiin na iki!
¹² Naxanye waxi a xən ma, e xa yamaan kənən fati bəndən kiraan xən ma, ne nan katama e xa ε karahan a ε xa banxulan. E na ligama nən alogo yamaan nama e bəsənənya Alaa Muxu Sugandixin

[†] 5:14: Saraxaraline 19.18 § 5:22: Wudi fajin bogi fajin nan tima. Adamadi fajin fan kəwali fajin nan ligama. Na luxi nən alo wudin nun a bogina.

faxana fe ra wudin ma. ¹³ Hali naxanye banxulanxi, e mi sariyan suxuma. Koni, e waxi a xɔn ma nɛn, ε xa banxulan alogo e xa e kanba a ε fan bata tin banxulanna ma.

¹⁴ Koni n tan, n na n kanbama en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin faxa wudin nan tun yi. N faxaxi dunuɲa feene yi na wudin nan xɔn, dunuɲa feene fan bata faxa n yi.

¹⁵ Xa muxun banxulanxi hanma xa a mi banxulanxi, na mi fe ra, fɔ a xa findi dali nɛnɛn na. ¹⁶ Nba, naxan na falani ito suxu, Ala xa bɔɲε xunbenla nun kininkininna fi na kanna ma, e nun Ala gbee Isirayila!

¹⁷ Dɔnxɛn na, muxu yo nama n tɔɔ, amasɔɔ larun naxanye n fatin ma, ne a yitama a Yesu gbeen nan n na.

¹⁸ Nba, ngaxakedenne, en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina hinanna xa lu ε niini. Amina.

Efesi Kaane

Poli Alaa Falan Naxan Nasiga Efesi Kaane Ma

Poli yi kasoon nan na Romi taani a Kitabun yireni ito sebe waxatin naxan yi, a yi a rasiga Efesi kaane ma. Koni, a mi yi waxi a xon ma Efesi kaane gbansanna xa a xaran. A luxi alo a yi kedini ito rasigama Efesi kaane denkeleya yamaan nun a rabilinna taane denkeleya yamane nan ma Asi yamanani alogo e birin xa a xaran. Nayi, a mi muxu wuyaxi xontoxi a kui, a mon mi Efesi kaane maxadi e sonne fe yi. Kitabun yireni ito seboxi nen alo jee tonge saxan joxon Yesu te xanbini ariyanna yi.

Xera Poli fa nen Efesi taani a xeraya sigatiin saxandeni, a yi jee saxan naba na. (Xerane 19.1 han 20.1) Kitabun yireni ito sora 3.1 nun 4.1 nan a yitama en na a xeraan yi kasoon nan na a yi ito sebema Efesi kaane ma waxatin naxan yi. A mon itoe fan sebe kasoon nan na: Filipi Kaane, Filemon, e nun Kolosi Kaane.

Kitabun yireni ito fala yisoxini ito ra fa fala Ala feen birin nagidixi nen alogo "A xa seen birin malan, naxanye kore xonna nun boxo xonna ma, a yi a Muxu Sugandixin findi ne birin xunna ra." (1.10) Ala a denkeleya yamaan nan findixi Yesu fati benden na dunuja yi alogo a xa dunuja feene birin malan Yesu yamarin bun. Nayi, denkeleya yamaan lan nen e sarijan e dunuja yi gidini. Lanna xa lu yamaan ni alogo Yesu a yamaan lanna xa findi a binya xunna ra dunuja nun kore xonna ma. Ala to dunuja muxune birin malanma alogo a xa binyen soto kore xonna ma, en tan sese mi lan en yi na lanna kala en nun muxun bodene tagi fo en na en yete magodo en bode xa, en sarijan. (5.21)

A Kitabun yireni ito foxi duban nan ma (1.1-2) a yi a rajan duban ma. (6.21-24) Falan naxan tixi Kitabun kui, a yitaxunxi doxo firin: A singena (1.3-3.21), Ala naxan ligaxi en xa a Muxu Sugandixin Yesu xon, Poli yelin xanbini a sewan mayite na fe ra, a yi denkeleya muxune lan feen yeba, a yi a yita en na Ala Yahudiyane nun siya gbetene malanxi kii naxan yi, e findi yama kedenna ra, a yamana. A firindena (4.1-6.20), xerana a falama a Kitabun xaran muxune lan nen a e xa findi kedenna ra nii neneni Alaa Muxu Sugandixin Yesu nin. A yi a yeba lanna luma e nun bonne tagi kii naxan yi denkeleya yamani e nun denbayani.

Poli Alaa yamaan lan feen nan yebama misali saxan xon: fati benden lanna nun banxin ti kiina nun lanna xemnen nun a jaxanla tagi. Alaa Muxu Sugandixin Yesu luxi alo fati benden xunna, e nun alo banxin bundoxo gemena. Denkeleya yamaan mon luxi Alaa Muxu Sugandixin xa nen alo jaxanla a xemnen xa. Nayi, en na a toma nen fa fala lanna mi luyee denkeleya muxune tagi xa muxune mi xete haken nun yulubin foxo ra, e la Marigin na.

¹ N tan Poli naxan findixi Yesu Alaa Muxu Sugandixina xeraan na Ala sagoon xon ma, n tan nan ito sebema yama sarijanxin ma Efesi taani, togondiya muxun naxanye Yesu Alaa Muxu Sugandixini. ² En Fafe Ala nun en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun boxe xunbenla fi e ma.

En barakan naxan sotoma

³ En barikan bira en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin Fafe Ala xa naxan niin duban birin nagidixi en ma ariyanna yi a Muxu Sugandixini. ⁴ Benun dunuja xa da waxatin naxan yi, Ala bata yi en sugandi nun alogo en xa sarijan, en lu

fetareyani a yee ra yi. Ala bata yi a ragidi a xanuntenyani, ⁵ a xa en findi a diine ra Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani alo a rafan a ma a yeteen sagoni kii naxan yi. ⁶ Na yi findi Ala hinan gbeen kanna tantun xunna ra a naxan fixi en ma a xanuntenna xon.

⁷ Amasoto en bata xunba Yesu wunla xon ma,* en yulubine yi xafari, a yi a hinan defexi gbeen mayita, ⁸ Ala bata naxan nagidi en ma a fajin na a fekolonna nun a xaxilimayaan birin yi. ⁹ A bata a sagoon wundo feen makenen en xa, a rafan feen naxan nagidi Yesu barakani ¹⁰ alogo a xa na rakamali a waxatin na a li. Na sagoon ni i ra fa fala a xa seen birin malan, naxanye kore xonna nun boxo xonna ma, a yi a Muxu Sugandixin findi ne birin xunna ra.

¹¹ En mon sugandixi en xa lu Yesu yi, alo Ala bata yi a ragidi en ma kii naxan yi nun, Ala naxan feen birin nakamalima a yete a maragidin nun a sagoon xon. ¹² Na ligaxi nen alogo en tan naxanye singe bata en yigi sa Alaa Muxu Sugandixini, en xa findi tantun seen na Ala binyen kanna xa.

¹³ E tan fan bata lu Yesu yi, e to nondin falan mexi, e rakisi fe Xibaru Fajina, e yi la Yesu ra, Ala yi a Nii Sarijanxin lu e yi a taxamasenna ra, a bata yi en tuli sa naxan na. ¹⁴ Alaa Nii Sarijanxin luxi nen alo Ala se singen naxan soxi en yii taxamasenna ra alogo en xa a kolon en sa keen sotoma nen Alaa yamaan na xunba waxatin naxan yi, en yi Ala tantun a binyeni.

Poli a Ala maxandina

¹⁵ Nanara, xabu n na e denkeleyana fe me Marigi Yesu ma e nun e xanuntenyana yama sarijanxin birin xa, ¹⁶ n barikan birama Ala xa e fe yi waxatin birin, n nema Ala maxande xa. ¹⁷ N Fafe Ala, binyen kanna maxandima

e xa, en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina Ala alogo a xa a Nii Sarijanxin nagodo e ma naxan fe kolonna fima, a feene makenen alogo e Ala kolonna xa fari sa. ¹⁸ N na Ala maxandima e xa alogo e xa feene yee to e bopeni, a fixa, alogo a e xilixi yigin naxan ma, e xa na kolon, a bata kee noroxin binyen naxan lu a yama sarijanxin xa, ¹⁹ e nun a senbe fisamantenna en tan denkeleya muxune xa. Na findixi a senbe yeteen nan na a naxan nawalixi a fanga gbeeni ²⁰ a to a Muxu Sugandixin nakeli sayani, a yi a lu a yiifanna ma ariyanna yi. ²¹ A yi a lu mangayane nun nyane nun senbene nun kuntigiyane birin xun na e nun xinla naxanye birin ne fale dunujani ito yi e nun waxati famatoni. ²² Ala bata seen birin lu Yesu sanna bun ma, a yi a findi e xunna ra denkeleya yamaan xa. ²³ Denkeleya yamaan luxi nen alo Yesu fati bendena. Denkeleya yamaan Yesu a feene birin nakamalima, Yesu naxan feen birin nakamalima kiin birin yi.

2

En kisima Alaa hinanna nan xon

¹ E tan fan, e faxaxin nan yi a ra e hakene nun e yulubine fe ra, ² e yi sigan tima naxanye yi nun e yi dunuja muxune boxo ra waxatin naxan yi, e nun boxon nun kuyen lan tagin yinnane mangana, na nii jaxin naxan walima Ala matandi muxune yi iki. ³ A foloni nun, en fan birin yi en ma dunuja yi gidin ligama nen alo ne, en yi biraxi en fati benden sagoon nan boxo ra, en yi en fati benden nun en yugo jaxine natane liga. Nayi, fata en kepana na, Alaa xolon nan yi ragidixi en ma alo bodene.

⁴ Koni Alaa kininkininna gbo, a bata en xanu xanuntenya tilinxin na. ⁵ En tan naxanye yi faxaxi en

* 1:7: Yesu wunla xon ma: Na bunna nen, fa fala a sayaan xon ma.

hakene fe ra, Ala bata en niin bira en yi a Muxu Sugandixin barakani. E kisixi Alaa hinanna nan xon ma. ⁶Ala bata en tan nun Yesu rakeli en bode xon ma sayani, en yi daxon den sotu Yesu Alaa Muxu Sugandixin fema ariyanna yi, ⁷alogo a xa a hinan tilinxi fisamantenna mayita waxati famatone yi a fanna xon a naxan yitaxi en na Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani. ⁸Amasotu e kisixi Alaa hinanna nan xon denkeleyaan barakani. Na mi fataxi e tan xan na, Alaa kiseen na a ra. ⁹E katan tonon xa mi a ra, nayi muxu yo mi nae a yete mataxe. ¹⁰Ala wali xonna nan en na. A bata en da Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani, alogo en xa wali fajine raba, Ala bata yi naxanye yiton en yee ra, alogo en xa sigan ti ne xon ma.

Yama kedenna nan denkeleya muxune birin na

¹¹E tan naxanye barixi siyaan bonne ye, Yahudiyane naxanye yatexi banxulantarene ra fati benden kiraan xon, n xa a rabira e ma e yi kii naxan yi a foloni nun: ¹²E mi yi Alaa Muxu Sugandixini na waxatini. E mi yi lan nun e Isirayila tonone sotu, Alaa yamana. Xone ne nan yi e ra. Layiri yo mi yi e nun Ala tagi. A mi yi e tuli saxi sese ra. Yigi yo mi yi e ma, Ala mi yi e yi dunu ya yi. ¹³Koni iki Yesu Alaa Muxu Sugandixini, e tan naxanye yi makuya nun, iki e bata maso a ra Alaa Muxu Sugandixin wunla xon ma. ¹⁴A tan nan lanna rasoxi en birin tagi. A bata Yahudiyane nun siya gbetene findi yama kedenna ra, a to a fati benden fi, alogo a xa na danna kala naxan yi en tagi taxunxi yaxuyani. ¹⁵A tan nan sariyan nun a yamarine nun tonne jan, a yi na yama firinne birin findi muxu nene kedenna ra a yete xa, a bone xunbenla rafa e tagi, ¹⁶a e nun Ala tagini ton a sayaan xon a faxa wudin ma, e yi lan e

bode ma alo gbindi kedenna, a e yaxuyaan kala. ¹⁷Yesu yi fa, a bone xunbenla Xibaru Fajin nali e tan ma, naxanye yi makuya Ala ra nun e nun Yahudiyane naxanye yi maso a ra. ¹⁸Yesu nan kiraan nabama en tan yama firinna birin xa, siga Fafe Ala yetagi a Nii Sarijanxin barakani.

¹⁹Nanara, e tan naxanye mi yi Alaa yamani, xone mi fa e ra. E bata findi dugurenne ra yama sarijanxini. E bata so Alaa denbayani. ²⁰E bata lu alo banxin naxan beten saxi gemene ra. Na gemene findixi xerane nun nabine nan na. Yesu Alaa Muxu Sugandixin yeteen nan banxin tongon geme kenden na. ²¹Banxin yiren birin tugunxi e bode ra, a te a tan barakani, a yi findi Ala Batu Banxi sarijanxin na Marigin xa. ²²A e nun bonne tugunma nen e bode ra a tan barakani, e lu alo banxina Ala daxon ma naxan yi a Nii Sarijanxini.

3

Poli a wanla siya gbetene xa

¹Nanara, n tan Poli Ala maxandima e tan siya gbetene xa, n tan kasorasana Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe ra. ²N laxi a ra, e bata a me Ala hinanna naxan nagidixi n ma alogo n xa e mali. ³Ala bata a wundo feen kolonna makenen n xa, alo n bata a fena nde sebe e ma kii naxan yi. ⁴E na n ma sebenla xaran, n xaxinla naxan sotoxi Alaa Muxu Sugandixina wundo feni, e na yee toma nen. ⁵Wundo feni ito mi makenenxi singe ra muxune xa, koni Ala bata a makenen a xera sarijanxine nun nabi sarijanxine xa a Nii Sarijanxin barakani. ⁶Na wundo feen nan ito ra fa fala siya gbetene nun Yahudiyane kee kedenna sotoma nen Yesu a fe Xibaru Fajin barakani. E birin bata findi yama kedenna ra alo fati bende keden. Ala en tuli sa naxan

na, e firinna birin na sɔtɔma nɛn a Muxu Sugandixin Yesu barakani.

⁷ Ala bata a senben nawali, a n ki a hinanni, alogo n xa findi Yesu a walikɛɛn na naxan a falan Xibaru Faɗin nalima. ⁸ Hali n to xurun muxu sarijanxine birin xa, anu Ala bata a hinanna ragidi n ma, a n xa Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Faɗin nɔrɔ tilinxin nali siya gbɛtɛne ma. ⁹ N mɔn xa a makenɛn wundo feni ito rakamalima kii naxan yi. Xabu waxati singene, wundoni ito yi luxunxi Daala Mangana Ala xɔn ¹⁰ alogo iki kuntigine nun nɔ kanna naxanye bɔxɔn nun koren lan tagini, denkeleya yamaan xa Alaa fe kolonna keɗaan birin yita ne ra. ¹¹ Na birin findixi a habadan fe ragidixin nan na, a naxan nakamalixi en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani. ¹² Nayi, en nɔɛ en masoɛ Ala ra nɛn en ma denkeleyani Yesu barakani xaxili ragidini, sike yo mi na. ¹³ Nanara, n na ε mafanma, ε nama yigitɛɛ n ma tɔrɔne fe ra ε tan xa amasɔtɔ ε binyen nan ne ra.

Yesu bata en xanu kii naxan yi

¹⁴ Na nan a ligaxi, n nan n xinbi sinma n Fafe Ala bun ma ¹⁵ bɔnsɔnna birin xinla fataxi naxan na naxanye kore xɔnna nun bɔxɔ xɔnna ma. ¹⁶ N na a maxandima fa fala a xa tin a binyen nɔrɔni, a ε sɔbe so senbeni ε muxuyaana feene yi a Nii Sarijanxin barakani, ¹⁷ alogo Alaa Muxu Sugandixin xa lu ε bɔɗɛni denkeleyaan barakani. N na Ala maxandima ε xa, ε xa sabati, ε bitin xanuntenyani alo salenna ¹⁸ alogo ε nun yama sarijanxin birin xa senben sɔtɔ ε Alaa Muxu Sugandixina xanuntenyaan gboon nun a tilinna nun a tiden famu, ¹⁹ ε yi a xanuntenyaan kolon naxan dangu kolonna birin na, alogo ε xa defe Alaa fe kamalixin birin na.

²⁰ Nba, senbena Ala naxan na, a feen birin liga en xa fata senben

na naxan walima en yi, en na naxan maxɔdin hali en nɔɛ en mirɛ naxan ma, mɔn hali dangu en ma miriyane ra pon, ²¹ binyen xa fi na ma denkeleya yamani, e nun Yesu Alaa Muxu Sugandixini, waxatin birin habadan han habadan. Am-ina!

4

Denkeleya yamaan xa lu lanna nin alo fati bendɛ kedenna

¹ N tan naxan findixi kasorasaan na Marigina fe ra, n na ε mafanma, Ala bata ε xili naxan liga fe ma, ε sigati kiin xa lan na ma. ² ε xa ε yetɛ magodo, ε limaniya feen birin yi, ε yi diɗa. ε diɗa ε bode xa xanuntenyani, ³ ε yi kata kiin birin yi alogo Alaa Nii Sarijanxin lanna naxan fixi ε ma, na xa lu ε tagi, bɔɗɛ xunbenla yi ε tugun ε bode ra. ⁴ Denkeleya yamaan luxi nɛn alo fati bendɛ kedenna. Alaa Nii Sarijanxi kedenna na a ra alo ε xilixi yigi kedenna ma kii naxan yi. ⁵ Marigi kedenna na a ra e nun denkeleya kedenna e nun marafu kedenna igeni tubi xinla ma. ⁶ Ala kedenna na a ra, muxun birin Fafe naxan seen birin xunna, naxan walima feen birin xɔn, naxan feen birin kui.

⁷ Ala bata kisena nde fi en keden kedenna birin ma alo a Muxu Sugandixina en kixi kiseen sifan naxan na. ⁸ Nanara, Kitabun naxa, “A te kore waxatin naxan yi, a yi siga suxu muxune ra a yii.

A yi kiseene fi adamadiine ma.”*

⁹ Nba, fa fala, “A bata te kore,” na bunna nanse ra? Na bunna nɛn fa fala a godo nɛn dunuɗa yi bɔxɔn ma. ¹⁰ Naxan godo dunuɗa yi, na nan mɔn te kore xɔnna ma pon, alogo a xa feen birin nakamali. ¹¹ A tan nan kiseene yitaxunxi, a yi muxuna ndee findi xerane ra, a yi ndee findi nabine ra, a yi ndee findi Xibaru Faɗin nali muxune ra, a yi ndee

* 4:8: Yaburin 68.19

findi yeeratine ra, a yi ndee findi karamoxone ra. ¹² A en kixi na kii nin alogo muxu sarijanxine birin xa no a wanla ke, alogo a yamaan xa sabati naxan luxi alo Alaa Muxu Sugandixin fati bendena. ¹³ Na ligama nen han en birin yi findi kedenna ra denkeleyani Alaa Dii Xemen kolonni. En findi muxu kamalixine ra alo Alaa Muxu Sugandixin kamalixi kii naxan yi. ¹⁴ Nayi, en mi finde dii jorene ra sonon, alo foyen nun ige walanna kunkin xalin kii naxan yi, en yi bira xaranne birin foxo ra, muxune yi en mayenden e kotene nun wulene xon. ¹⁵ Koni xa en jondin fala xanuntenyani, en koxoma nen, en yi findi Alaa Muxu Sugandixin maligane ra feen birin yi, a tan naxan findixi en xunna ra. ¹⁶ A tan nan a ligaxi denkeleya yamaan xa findi fati bende kedenna ra, a muxune yi lu e bode yi alo fati benden yirene to tugunxi e bode ra fasane xon. Nayi, xa fatin yirene birin a wanla ke, a gboma nen, a koxo xanuntenyani.

En muxuya nenen naxan sotoma

¹⁷ Nba, n xa maxadi falani ito ti e xa Marigin xinli: E nama fa sigan ti alo denkeleyatarene. E miriyane biraxi fufafu feene nan foxo ra. ¹⁸ E xaxinle yidimixi. E fe mi Alaa nii rakisina fe yi masoto e fe kolontareyaan nun e boje xodexeyaana xon. ¹⁹ E mi fa yagima sonon. E yi e yete findi haramu fe rabane ra alogo e xa fe xosixin sifan birin naba han e lu kunfe ayi.

²⁰ Koni e tan mi Alaa Muxu Sugandixina fe xaranxi na kiini. ²¹ E bata a fe me, e yi xaran Yesu gbee jondin ma yati. ²² Fa fala e xa xete e dari fe fonne foxo ra, e nun e muxuya fonna naxan luma e rakunfe a e ratantan. ²³ Koni e niin nun e xaxinla xa findi a nenen na. ²⁴ E mon xa muxuya nenen tongo, Ala muxuyaana naxan daxi

a yete maligan na, tinxinna nun sarijanni.

²⁵ Nanara, e wulen lu, birin yi jondin fala a muxu bodene xa amasoto en findixi gbindi kedenna yirene nan na. ²⁶ Xa e xolo, e nama haken liga. E nama lu xoloxi han sogen bira waxatina ²⁷ alogo e nama feren fi Yinna Manga Setana ma. ²⁸ Xa naxan darixi mujan tiye, a xa a lu. A xa wali kendena nde ke, alogo a xa seen soto a yiigelitone maliye naxan na. ²⁹ E nama fala kobi yo ti fo fala fajin tun naxan muxune maliye e hayun naxan ma, alogo na xa findi hinanna ra a rame muxune xa. ³⁰ E nama Alaa Nii Sarijanxin nasunu, Ala naxan findixi taxamasenna ra e yi han a sa fama e xunbadeni loxon naxan yi. ³¹ E ba xonnantenyaaan nun boje teen nun xolon nun sonxo sonxon nun muxu mafalan nun jaxuyaana ma e tagi. ³² E fanna nun kininkininna yita e bode ra. E yi e bode mafelu alo Ala bata e mafelu Alaa Muxu Sugandixin barakani kii naxan yi.

5

E sigan ti kenenni

¹ Nanara, e to findixi Ala xanuntenne nan na, e Ala raliga, ² e sigan ti xanuntenyani alo Alaa Muxu Sugandixina en xanuxi kii naxan yi, a yi a yete fi en ma fe ra, a liga alo saraxa baxina Ala xa, naxan gan xiri rafan a ma.

³ Koni yanga suxun nun fe xosixine nun milan nama lu e ye, e fe yeteen nama fala mume, alo a lan yama sarijanxini kii naxan yi. ⁴ E mon nama fe xosixine nun xaxilitareya falane nun yagitareya falane ti. Ne mi daxa koni fo barika birana. ⁵ Amasoto e xa ito kolon yati, fa fala muxun naxan yanga suxun nun fe xosixine nun mile feene ligama, na sese mi keen sotoma Ala nun a Muxu Sugandixina mangayani. Amasoto

milen findixi se batun nan na alo suxure kiina.

⁶ E nama tin muxu yo xa e mayenden fala fuune xɔn, amasɔtɔ Alaa xɔlɔn fama fala suxutarene xili ma na fe sifane nan ma fe ra. ⁷ Nanara, e nama basan ne ra. ⁸ Amasɔtɔ e tan fan yi luxi nen alo dimina koni iki e bata lu alo kenenna Marigin barakani. Nayi, e sigan ti alo kenenna muxune. ⁹ Amasɔtɔ fe fajin sifan birin nun tinxinyaan nun jɔndin fama kenenna nan xɔn. ¹⁰ E feene fese fese e Marigin nafan feen kolon. ¹¹ E fefe nun dimin kewanla fe fuune nama malan, koni fɔ e xa e ramini kenenna nin. ¹² Amasɔtɔ muxune feen naxanye ligama wundoni, hali ne falan gbansanna mayagi. ¹³ Koni kenenna na sɔnna naxan birine makenen, ne yigbema nen. ¹⁴ Amasɔtɔ naxan birin na yigbe, na bata lu kenenni. A falaxi na nan ma, a naxa, “E tan naxanye xima, e xulun, e keli faxa muxune tagi, nayi Alaa Muxu Sugandixina e luma nen kenenni.”

¹⁵ Nayi, e a liga e yeren ma e sigati kiini, e nama lu alo fe kolontarene, koni alo fe kolonne. ¹⁶ E feren fen waxatine ma, amasɔtɔ waxatini itoe mi fan. ¹⁷ Nanara, e nama findi xaxilitarene ra, koni e kata Marigin sagoon kolon feen na.

¹⁸ E nama lugo dɔlɔn na, amasɔtɔ xurutareyaan nan na ra, koni e lugo Alaa Nii Sarijanxin na. ¹⁹ Nba, e falan ti e bode xa Yaburi falane nun betine nun Ala tantun sigi sarijanxine yi, e betin ba Marigin xa, e yi a tantun e bɔjen birin na! ²⁰ E barikan bira Fafe Ala xa seen birin ma fe yi waxatin birin en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xinli.

Naxanle nun e xemene fe

²¹ E xuru e bode ma Alaa Muxu Sugandixin yεεragaxuni.

* **5:26:** A muxune rasarijanma igeni, a e rafu e tubi xinla ma. A mato Tito 3.5 kui. A mɔn muxune rasarijanma Yesu nun a fala xuiin xɔn. A mato Yoni 1.1 nun 15.3 kui. † **5:31:** Dunujɔ Fɔlɔn 2.24

²² Naxanle, e xuru e xemene ma alo e a ligama Marigin xa kii naxan yi. ²³ Amasɔtɔ xemen nan jaxanla xunna ra, alo Alaa Muxu Sugandixin denkeleya yamaan xunna ra kii naxan yi, naxan luxi alo a fati bendena, a naxan nakisixi. ²⁴ Naxanle lanma nen e yi xuru e xemene ma feen birin yi alo denkeleya yamaan xuruxi Alaa Muxu Sugandixin ma kii naxan yi.

²⁵ Xemene, e fan xa e jaxanle xanu alo Alaa Muxu Sugandixin bata denkeleya yamaan xanu kii naxan yi, a yi a yete fi e fe ra, ²⁶ alogo a xa e rasarijan, a yi e rafixa igen nun fala xuiin xɔn,* ²⁷ alogo a xa e ti a yetagi yama nɔrxin na, alo lɔxɔ yo mi dugin naxan na, a mi yijɔrɔnmɔnxi, fe yo mi a ra koni yama sarijanxin na a ra fetareyani. ²⁸ Xemene lan e xa e jaxanle xanu na kii nin alo e yete gbindina. Xemen naxan a jaxanla xanuma, na bata a yete xanu. ²⁹ Muxu yo munma a yete fati benden naxaxu singen. Koni a a degema nen ki fajɔ, a yi a masuxu alo Alaa Muxu Sugandixin denkeleya yamaan masuxuma kii naxan yi ³⁰ amasɔtɔ a fati benden yirene nan en tan na. ³¹ Kitabun naxa, “Nanara, xemena a nga nun a fafe bejinma, a yi a maso a jaxanla ra, e findi fati bende kedenna ra.”† ³² Wundo gbeen nan ito ra, koni n na Alaa Muxu Sugandixin nun denkeleya yamaan nan ma fe falama. ³³ Koni e fan birin xa e jaxanla xanu alo e yetena, jaxanla fan yi a xemen binya.

6

Diine nun e sɔtɔ muxune fe

¹ Diine, e e sɔtɔ muxune fala xuiin suxu Marigina fe ra, amasɔtɔ na

nan tinxin. ² Yamari singen nan ito ra tuli saan saxi naxan fari, a naxa, “I baba nun i nga binya ³ alogo i xa herin nun siimaya xunkuyen soto dunuɲa yi.”*

⁴ Dii fafane, ε nama ε diine raxolo. Koni ε e xuru, ε yi e maxadi Marigina kiraan xon.

Konyine nun e kanne fe

⁵ Konyine, ε kanne fala xuiin suxu naxanye ε xun na dunuɲa yi, ε yi e binya, ε gaxu e yee ra. E e sagoon liga ε boɲe faɲin na alo ε a ligama Alaa Muxu Sugandixin xa kii naxan yi. ⁶ E nama a liga e ye xonna gbansan xan yi, alogo ε xa rafan e ma, koni alo Alaa Muxu Sugandixin yetena konyine, ε Ala sagoon liga ε boɲen birin na. ⁷ E wali e xa ɲenige faɲini, alo ε walima Marigin nan xa, muxune mi a ra. ⁸ Bayo ε a kolon fa fala Marigin muxun birin saranma nen a wali faɲin na, xa a findi konyin na hanma xorona.

⁹ Konyi kanne, ε fan xa a liga ε konyine xa na kiini. E nama ε konko e ma. E xa a kolon, a ε nun ε konyine birin kari keden peen sa ariyanna yi, naxan mi muxune rafisama a bode xa.

Alaa yenge so seene

¹⁰ Falani soxin naxan na, ε sobe so Marigina fe yi a senben barakaxini. ¹¹ E Alaa yenge so seene birin tongo alogo ε xa no tiye Yinna Manga Setanaa kotene birin yee ra. ¹² Amasoto en mi adamadiine xan yengema, koni kuntigine nun no kanne nun senbe kanna naxanye dunuɲa yidimixini ito xun na, e nun yinna ɲaxin naxanye koren nun boxon lan tagini. ¹³ Nanara, iki ε xa Alaa yenge so seene birin tongo alogo waxati ɲaxin na a li, ε xa no tiye na yaxune yee ra, ε yi non ti feen birin yi, ε yi lu e funfuni ken!

¹⁴ Nanara, ε xa ti ken! Nondin yi findi ε tagi xidin na, tinxinyaan yi findi ε kanke ye masansanna ra. ¹⁵ E mayitonna nun ε wekilen xa lu alo ε sankidina ε sanni Yesu a fe Xibaru Faɲin nalideni naxan boɲe xunbenla fima. ¹⁶ E denkeleyaan xa lu ε yi alo ε ye masansan wure lefana ε yii ε Fe ɲaxin Kanna xalimakuli radegexine birin natuun naxan na. ¹⁷ E xa kisi feen nasuxu alo xunna makantan wure komotina, ε Alaa falan lu ε yii Alaa Nii Sariɲanxina silanfanna ra.† ¹⁸ E Ala maxandi waxatin birin Alaa Nii Sariɲanxin barakani Ala maxandin sifan birin yi. E lu ε yee ra yi na ma, ε tunnafan Ala maxandin ma yama sariɲanxin birin ma fe ra waxatin birin. ¹⁹ E Ala maxandi n fan xa, alogo n na keli fala tideni waxatin naxan yi, Ala xa falan so n yii, n yi n wekile Xibaru Faɲin wundo feen makenendeni yamaan xa, ²⁰ n findixi xeraan na naxan ma fe ra hali n to xidixi yolonxonna ra iki. E Ala maxandi, alogo n xa n wekile falan tideni alo n daxa kii naxan yi.

Xonton donxene

²¹ En nafan ngaxakedenna nun en walike bode togondiyaxin Tikiko naxan walima Marigin xa, na n ma fe birin yebama nen ε xa, alogo ε fan xa n ma fe xibarune kolon e nun n feen naxanye ligama. ²² N na a rasigama ε ma na nan ma alogo ε xa nxo fe kolon, a yi ε ralimaniya.

²³ Fafe Ala nun Marigi Yesu a Muxu Sugandixin xa boɲe xunbenla nun xanuntenyaan nun denkeleyaan fi en ngaxakedenne birin ma. ²⁴ Naxanye xanuntenyaan mi ɲanma en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa, Ala xa hinan ne ra.

* **6:3:** A mato Xoroyaan 20.12 nun Sariyane 5.16 kui. † **6:17:** Silanfanna: Sofane yengeso deɛmana.

Filipi Kaane

Poli Alaa Falan Naxan Nasiga Filipi Kaane Ma

Yesu a Xera Poli nan Alaa falani ito sebexi Yesu a muxune ma naxanye yi dɔxi Filipi taani. Waxati danguxini, Poli bata yi kawandin ba na. E denkeleyaan yi sabati ki fajni, han e yi Poli mali a wanla ra yire gbete yi. Na birin yebaxi Xerane Kewanle kitabu yiren kui a sora 16.

Poli to sa Romi kasoon na a denkeleyana fe ra, Ala yi a liga a xa kedine sebe denkeleya yamane ma. Poli yi kedi keden sebe Filipi kaane ma. A yi e ralimaniya alogo e xa lu Ala sagoon kui, e mon xa findi misali fajin na naxan nɔe a lige muxu gbete yi bira Yesu foxo ra. Poli yi a rabira e ma a e mi nɔe e yete rakise e wali fajine xon, fo Yesu barakani naxan a yete baxi saraxan na dunuja birin xa.

Xera Poli Yesu a fe Xibaru Fajin kawandin ba nen Filipi taani Gireki kaane yamanani, a yi denkeleya yamaan malan folo menni a xeraya sigati firinden ni (Xerane Kewanle 16.12-24 mato). Nee dando danguxina, a yi kasoon na waxatin naxan yi (Filipi kaane 1.7 mato), Xera Poli yi ngaxakedenya kedin sebe Filipi kaane ma. A yi wama e nuwali sa feni se fixine fe ra e bata yi naxanye rafa a ma so Epafrodite yii, a tan yeteen yi toroni waxatin naxan yi. A mon yi wama nen a xa a fala e xa a e xa e senbe so e tinxin Alaa Muxu Sugandixin yee ra yi. E mon nama kunfa wule dinane xon ma naxanye e yamaan ye.

Kitabun yireni ito foloni (1.1-11), Poli a sewan nun a wali fajni kolonna nan mayitama Filipi denkeleya muxune ra. Na xanbi ra, a yi a yete kiin yebe. A bɔne xunbenla naxan sotoma Yesu barakani, a yi na mayita hali a to

mi a kolon Romi kaane yi naxan ligama a ra kasoon na. (Filipi Kaane 1.12-26) A yi e kawandi a e xa lu denkeleya kendeni, e yi lanna raso e tagi, e yi xuru e bode ma, nii fajin yi lu e yi naxan kelixi Yesu ma (1.27-2.18). Benun e mon xa e bode to, Poli naxa, a Filipi kaane xera Epafrodite nun Poli foxorabira Timote xa lu e nun Filipi kaane tagi. (2.19-30)

Na xanbi ra, Poli mon yi e rakolon muxune fe ma naxanye mi tinxinxi Yesu a fe Xibaru Fajin xa. A yi a fala Filipi kaane xa a e xa lu alo a tan, e yi e senbe so denkeleyani, e yi lu alo Yesu (Filipi Kaane sora 3). Kitabun yireni ito rajanxi kawandi wuyaxi nan ma e nun nuwali saane nun xontonne (Filipi Kaane sora 4). To, Yesu a muxune mon noma limaniyaan sotodeni Kitabun yireni ito xon.

Xontonne

¹ N tan Poli nun Timote, Alaa Muxu Sugandixin Yesu a walikene, nxu bata e tan Alaa Muxu Sugandixina yama sarijanxin xonton naxanye sa Filipi taani e nun denkeleya yamaan xunmatone nun mali tiine. ² En Fafe Ala nun en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun bɔne xunbenla fi e ma.

Poli Ala maxandina Filipi denkeleya muxune xa

³ E fe na rabira n ma waxati yo yi, n barikan birama nen Ala xa. ⁴ N na Ala maxandima e xa sewan nin waxatin birin! ⁵ Amasoto e bata n mali Yesu a fe Xibaru Fajin nalideni keli lɔxo singen ma han to. ⁶ N laxi a ra yati, Ala naxan wali fajini ito foloxi e tagi, a a rakamalima nen han a Muxu Sugandixin Yesu fa lɔxoni. ⁷ A lan xaxinli ito xa lu n ma e fe yi, amasoto e fe ramaraxi n bɔneni. Bayo xa n xidixi yoloxonna ra, hanma xa n Yesu a fe Xibaru Fajin xun mayengema, n yi a yebe, en birin Alaa hinanni.

⁸ Ala nan n seren na a ε rafan n ma xanuntenya kendeni naxan kelixi Yesu Alaa Muxu Sugandixin yeteen ma.

⁹ N ma Ala maxandin ni ito ra: Ala xa lu ε xanuntenyaan fari se fe kolonna nun famun kenden na han, ¹⁰ alogo ε xa nɔ fe fajin kolonje, ε yi lu fetareyaan nun sontareyani han Alaa Muxu Sugandixin fa lxɔna. ¹¹ E xa defe kewali tinxinxine yi naxanye kelima Yesu Alaa Muxu Sugandixin ma, Ala binye feen nun a batu feen na.

Pɔli kason na

¹² Ngaxakedenne, n waxi a xɔn ma nen, ε xa a kolon feen naxanye liga n na, ne bata Yesu a fe Xibaru Fajin mali, a siga yeen na. ¹³ Amasɔɔ a bata makenen mangana sofane birin nun muxune birin xa, fa fala a n kason na Alaa Muxu Sugandixin nan ma fe ra. ¹⁴ Ngaxakedenna naxanye e lannayaan saxi Marigini, n to saxi kason na, ne bata wɛkilɛn sɔɔ Alaa falan nalideni ki fajni, e mi gaxu.

¹⁵ Nɔndin na a ra, e tan ndee Alaa Muxu Sugandixina fe kawandi bama milɛn nun lantareyaan nin, koni ndee a ligama jɛnige fajiyaan nin. ¹⁶ Ne a ligama xanuntenyaan nin, amasɔɔ e a kolon a n ma wanla findixi Yesu a fe Xibaru Fajin xun mayenge feen nan na. ¹⁷ Bodene tan Alaa Muxu Sugandixina fe kawandin bama yete yigboon nin. E miriyane mi fan. E waxi nde sa feni n ma tɔɔn fari kason na.

¹⁸ Fefe mi na ra. Xa e miriyaan findi a fajin na, xa a findi a jaxin na, Alaa Muxu Sugandixina fe bata rali kiin birin yi. Na bata n sewani, n mɔn luma nen sewani. ¹⁹ Amasɔɔ n na a kolon fa fala na birin findima n ma kisin nan na ε Ala maxandine nun Yesu Alaa Muxu Sugandixina Niin barakan nin. ²⁰ Bayo n naxan mamema e nun naxan xɔli n ma, n nama yagi fe yo yi mume. Koni n

xa limaniya iki alo waxati danguxine yi alogo yamaan xa Alaa Muxu Sugandixin binya n fati bendena fe ra, xa n lu n nii ra, hanma xa n faha. ²¹ Amasɔɔ Alaa Muxu Sugandixin nan findixi n tan ma dunuja yi gidin na, sayaan yi findi tɔɔn na n xa.

²² Koni xa n lu dunuja yi, n nɔɛ wali fajina nde ke nen. N lan n xa nanse liga? N mi a kolon. ²³ Fe firinni itoe birin xɔnla n ma: N waxi keli feni dunujani ito yi, n sa lu Alaa Muxu Sugandixin fema, na nan fan ki fajni. ²⁴ Koni ε tan ma fe ra, a lan n lu n nii ra fati bendeni. ²⁵ N to laxi na ra, n bata a kolon a n luma nen ε ye alogo ε xa siga yeen na, ε sewa ε denkeleyani. ²⁶ N mɔn na xete ε fema, ε Alaa Muxu Sugandixin Yesu matɔɔn xun masama nen n ma fe ra.

²⁷ Koni, ε siga ti kiin xa lan Alaa Muxu Sugandixina Xibaru Fajin ma, alogo xa n fa ε fema, hanma xa n be, n xa a me nen fa fala ε xaxili kedenni, ε sɔbe soxi ε bode xɔn ma denkeleyani Xibaru Fajina fe ra kii kedenni. ²⁸ E nama gaxu ε yengefane yee ra mume! Na a yitama e ra nen fa fala e halagima nen, a ε tan kisin kiraan nan xɔn Ala barakani. ²⁹ Bayo a bata a ragidi a hinanni a ε xa la Alaa Muxu Sugandixin na, ε mɔn yi tɔɔ a fe ra, ³⁰ ε lu na yenge kedenna soe, ε n to naxan soe, alo ε mɔn bata a me kii naxan yi, han iki n na fari.

2

Yesu raliga fena

¹ Xa Alaa Muxu Sugandixin senbe yo fima ε ma, xa a xanuntenyaan limaniya yo fi ε ma, xa lanbodeya yo ε nun Alaa Nii Sarijanxin tagi, xa xanuntenyaan nun kininkinin yo ε yi, ² nba, ε xa n ma sewan nakamali, ε yi lan ε bode ma, xanuntenya kedenna yi lu ε tagi, e nun xaxili keden. ³ E nama fefe

liga yete yigboni hanma wasoni, koni ε yete magodo, ε yi bonne yate dangu ε yeteen na. ⁴ E nama ε miri ε makone gbansanna ma fɔ bonne fan gbeena.

⁵ E keɲaan xa lu ε bode tagi alo Alaa Muxu Sugandixina, Yesu.

⁶ Alayaan yi a tan naxan yi a mi na ramara a yete yi.

⁷ Koni a yi a me a yete ra, a yi a yete findi konyin na, a lu adamadiyaan kiini.

A to adamadiyaan sɔtɔ,

⁸ a yi xuru Alaa falan bun han a tin sayaan ma a faxa wudin ma.

⁹ Na nan a ligaxi, Ala a ratexi binyeni kore xonna ma, a yi xinla fi a ma

naxan gbo xinla birin xa, ¹⁰ alogo naxanye birin kore xonna ma

naxanye bɔxɔ xonna ma e nun a bun ma, e na Yesu xinla me waxatin naxan yi,

xinbin birin sinma nen a bun ma, ¹¹ lenna birin yi a fala

fa fala Alaa Muxu Sugandixin Yesu nan Marigin na, Fafe Ala binya feen na.

E dege alo kenenna dunuɲa yi

¹² Nayi, n xanuntenne, ε darixi n ma falan suxe kii naxan yi n yeε xori, ε mɔn xa a suxu n xanbi dangu na ra iki, ε yi lu ε kisi feen nakamale gaxun nun xuruxurrunni. ¹³ Amasɔtɔ Ala nan walima ε yi, alogo ε ɲenigen nun ε kewanle xa lan a waxɔn feen ma.

¹⁴ E feen birin liga hali ε nama a findi mawugan nun fe matandin na, ¹⁵ alogo ε xa findi sɔntarene ra, ε sarijan. E findi Alaa diine ra, fe mi naxanye ra naxanye dege ma alo sarene kore xonna ma waxatini ito muxu tinxintare sarijantarene ye, ¹⁶ ε nema nii rakisin falan naliye. Xa ε na liga, n nan n kanbama ε yi nen Alaa Muxu Sugandixin fa lɔxɔni fa fala n ma dunuɲa yi gidin

nun n ma wanla mi findixi fe fuun na.

¹⁷ Hali n faxa ε xa, n lu alo minse saraxan naxan nabɔxɔnma ε fe ra, sa ε denkeleyaan fari Ala yetagi naxan fan luxi alo saraxana, na n nasewama nen, en birin yi sewa. ¹⁸ E fan xa sewa na kiini, en lu en bode yi sewani.

Timote nun Epafrodite a fe

¹⁹ N xaxili tixi Marigi Yesu ra, a xa n mali Timote rasige ε ma xulen, alogo n tan yeteen bɔɲe xunbele kii naxan yi ε xibarune fe yi. ²⁰ Muxu gbete mi n dexɔn naxan xaminxi ε fe ra alo a tan. ²¹ Bonne tɔnɔn nan tun fenma ε yete xa. E mi Yesu Alaa Muxu Sugandixin gbeen fenma. ²² Koni ε yetena a kolon a Timote bata a keɲaan mayita tɔrɔni, a yi a yete findi Xibaru Fajina walikeen na n dexɔn alo diin nun a fafe. ²³ N waxi a rasiga feni ε ma, n na n ma feene to fixaxi waxatin naxan yi. ²⁴ N laxi a ra Marigin barakani fa fala n fan yeteen sigama nen ε fema.

²⁵ N bata a miri fa fala a fere mi na fɔ n mɔn xa ngaxakedenna Epafrodite raxete ε ma, n wali ke boden nun n yenge so bodena, ε naxan nafa n ma, ε seene so a yii n mali feen na. ²⁶ E birin to xɔnla a ma ki fajil! A bata kontɔfili bayo ε bata a furena fe me. ²⁷ Nɔndin nan a ra, a fura nen yati! A yi luxi ndedi a xa faxa. Koni Ala yi kininkinin a ma. A mi kininkininxi a kedenna xan ma, koni n tan fan, alogo na sunun nama sa n ma tɔrɔn fari. ²⁸ Nanara, n waxi a rasiga feni ε ma mafuren alogo ε na a to waxatin naxan yi, ε mɔn yi sewa, n bɔɲen yi sa ndedi. ²⁹ E a rasene sewa gbeeni Marigin xinli. E na muxu sifan binya, ³⁰ bayo a yi faxama nen nun Alaa Muxu Sugandixina wanla fe ra. A yi tinxi a niin fi feen ma alogo a xa n mali ε tan yeteen mi yi nɔe naxan lige.

3

Kisin soto fena

¹ Iki, ngaxakedenne, ε sɛwa Marigini. Na mi n tɔrɛ xa n xɛtɛ na feene ma n bata yi naxanye sɛbɛ ε ma nun alogo na xa ε ratanga. ² ε ε masiga fe xɔsixi rabane nun fe jaxi rabane ra, e nun muxun naxanye a falama fa fala xa muxun mi banxulan a mi kisima. ³ Anu, jɔndin naxan na, en tan nan muxu banxulanxine yetɛɛn na, en tan naxanye Ala batuma a Nii Sarijanxin barakani, en tan naxanye en kambama Alaa Muxu Sugandixin Yesu a fe yi, en tan naxanye mi laxi en yetɛ ra.

⁴ Xa n wa, n fan nɔɛ lɛ n yetɛ ra nɛn. Xa bonne e mirixi nɛn a e nɔɛ e yetɛ rakisɛ nɛn, n dangune ra pon! ⁵ Amasoto n banxulan n barin xii solomasɛxɛde lɔxɔn nin. Isirayila kaan nan n na, keli Bunyamin bɔnsɔnni, Heburune Heburu nan n tan na. N yi biraxi sariyan fɔxɔ ra Farisi muxune* kiin ma nun. ⁶ Yahudiya dina xɔnxɔnna nan yi n na nun han n yi denkeleya yamaan jaxankatama. Fe yo mi yi n ma tinxinna ra sariyan mabinni. ⁷ Koni n yi seen naxanye yatɛma tɔnɔn na, iki n bata ne yatɛ bɔnɔn na Alaa Muxu Sugandixina fe ra. ⁸ Koni n feene birin yatɛxi bɔnɔn nan na fe fisamantenni ito a fe ra naxan findixi Alaa Muxu Sugandixin kolon feen na, Yesu n Marigina. Amasoto n bata bɔnɔ feen birin yi a fe ra. N bata seen birin yatɛ fe fuune ra alogo n xa Alaa Muxu Sugandixin soto, ⁹ n yi lu a tan xa. N mi n yetɛ findima tinxin muxun na n ma sariya suxun xɔn, koni fɔ denkeleyaan barakani Alaa Muxu Sugandixin ma. Tinxinyaan na

a ra naxan kelixi Ala ma a soto denkeleyaan barakani. ¹⁰ N fa waxi Yesu kolon feni, e nun sɛnben naxan a rakelixi sayani, nxu nun a tan yi tɔrɔya kedenna kolon, n yi lu alo a tan a sayani ¹¹ alogo n fan xa keli sayani.

Giina han a danna

¹² N munma yelin na birin sote singen, hanma n yi kamali. Koni n yixɔdɔxɔxi a fendeni alogo n xa n kɔntɔnna rasuxu bayo Alaa Muxu Sugandixin Yesu nan n fan naxuxi. ¹³ Nba, ngaxakedenne, n na a kolon, n munma a soto singen. Koni n fe keden nan nabama iki: feen naxanye n xanbi ra, n bata jinan ne xɔn. Naxan n yeɛ ra, n kataxi na nan li fe ra iki. ¹⁴ N na n gima, alogo n xa sa a danna li, n yi ariyanna soto, Ala n xilixi naxan ma a Muxu Sugandixin barakani, Yesu.

¹⁵ Nanara, en tan naxanye bata kɔxɔ denkeleyani, a lan en birin xa na to na kii nin. Koni xa fe gbete ε tan nde kui, Ala na fan nafxama nɛn na kanna xa. ¹⁶ Na ma, en xun tixi denaxan na, en xa siga yeɛn na na kii nin.

¹⁷ Ngaxakedenne, ε birin xa n tan naliga. Muxun naxanye sigati ki luxi alo nxu gbeena, ne nan xa findi misaala ra ε xa. ¹⁸ N bata yi ito fala ε xa nun sanja ma wuyaxi, n wugamatɔn mɔn xa a fala ε xa iki. Muxu wuyaxi sigati kiina e findixi Alaa Muxu Sugandixin faxa wudin† xaranna fe yaxune ra. ¹⁹ Na muxune e rajanma yahannama nin. E ala nan e fati bendɛn sagone ra. E rafeya feene nan nafan e ma. Dunuja feene nan tun nafan e ma. ²⁰ Koni ariyanna dugurenne nan en tan na. En na en nakisimaan nan mamɛma keli ariyanna yi, en Marigina Yesu Alaa

* **3:5:** Farisi muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. E tan nan e sɔbɛ so Nabi Musaa sariyan suxun ma dangu Yahudiyane bonne ra. E mɔn yi e benbane namunne suxuma kii xɔdɛxɛni. E tan yi laxi malekane ra. E mɔn yi laxi a ra a muxune kelima nɛn sayani. † **3:18:** Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxa. Yesu sayaan nan habadan nii rakisni fima muxune ma. A faxa wudin yi findi kisin taxamasenna ra.

Muxu Sugandixina. ²¹ A en fati benden senbetaren maxetema nen, a lu noroni alo a gbeena, a yi a liga senben na naxan feen birin saxi a non bun ma.

4

Poli a maxadina

¹ Nanara, ngaxakedenne, n xanuntenne nun n nafan muxune, naxanye findixi sewan nun xun-nayerenna ra n xa, ε lu Marigini gben gben, n xanuntenne.

² Ewodi nun Sintiki, n na ε mafanma, ε lan ε bode ma Marigini. ³ I tan, n lanfana, lannaya muxuna, n bata i maxandi, i xa na jaxanle mali amasoto e bata wali n dexon Yesu a fe Xibaru Fajina fe ra, e nun Kilementi e nun n lanfane birin naxanye xinle sebexi Nij Rakisin Kitabun kui.

⁴ E sewa Marigini waxatin birin. N mon xa a fala, ε sewa. ⁵ Muxun birin xa a kolon fa fala ε dijaxi. Marigin famatnon ni i ra! ⁶ E nama xamin fefe ra, koni ε makone fala Ala maxandideni e nun barika birani waxatin birin. ⁷ Nba, Ala boje xunbenla naxan fima, xaxinla mi noe naxan famunje, na e bojen nun ε xaxinla kantanma nen Marigini, Alaa Muxu Sugandixina Yesu.

⁸ Nba, donxen na, ngaxakedenne, feen naxan yo finde jondin na, fe kendena, tinxinna, sarijanna, marafanna, binyen feen naxan yo yi, xa son fajin na a ra, naxan finde tantunna ra, ne xa findi e miriyane ra. ⁹ E bata xaranna naxanye soto n na, ε bata naxan me e nun n kewanle, ε xa ne liga. Nayi, boje xunbenla Ala luma nen ε xon ma.

Poli a barika birana

¹⁰ N sewaxi Marigini ki faji bayo ε mon bata ε joxo lu n xon. E xaxili yi n xon nun yati koni ε mi fere soto ε xa a yita n na. ¹¹ N mi ito falama ε xa n makoon xan ma fe ra, bayo n bata dari a ra n xa n wasa so n kiini. ¹² N yiigelitoyaan kolon, n nafulu kanyaan kolon. N

bata wundo feni ito kolon fa fala xa n lugoxi hanma xa n kamexi, xa se gbege n yii hanma ndedi, n wasa soxi na yi yiren birin e nun waxatin birin bayo ¹³ n noe feen birin ligε nen Yesu barakani naxan senben fima n ma.

¹⁴ Koni hali na, ε bata fe fajin liga ε n mali n ma torone yi. ¹⁵ E tan Filipi kaane fan yatina a kolon, ε Yesu a fe Xibaru Fajina fe me waxatin naxan yi, n kelimatona Masedoniya yi, ε tan nan tun n mali denkeleya yamane ye, ε se fajina ndee fi, ε ndee rasuxu. ¹⁶ N yi Tesaloniki taani waxatin naxan yi, sanja ma firin, ε seene rafama n ma n makoon yi naxanye ma. ¹⁷ N mi kiseene xan fenma n yete xa, koni n waxi nen ε xa barayin nan soto. ¹⁸ E seen naxanye birin soxi Epaforodite yii, n bata e birin masoto, ne bata n makone birin li, e n wasa. A ligaxi nen alo wusulanna naxan ganma saraxa fajin na, naxan Ala kenexi. ¹⁹ Nba, n ma Ala ε malima ε makoon birin na nen a nafulu kanyaan xon Alaa Muxu Sugandixin Yesu barakani. ²⁰ En xa binyen fi en Fafe Ala ma habadan han habadan. Amina.

Xonton donxena

²¹ E yama sarijanxin birin xonton naxanye Yesu Alaa Muxu Sugandixini. En ngaxakedenna naxanye n fema be, ne fan ε xontonna. ²² Yama sarijanxin naxan birin be, ne ε xontonna, katarabi Romi Manga Gbeena muxune ma.

²³ Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina hinanna xa lu ε yi.

Kɔlɔsi Kaane Pɔli Alaa Falan Naxan Nasiga Kɔlɔsi Kaane Ma

Yesu a xeraan Pɔli kitabu yireni ito rasiga denkeleya muxune nan ma naxanye yi dɔxi Kɔlɔsi taani. Pɔli singe xa mi kawandin ba e xa, koni a e fe kolon nen Romi taani, a yi kasoon na denaxan yi. Alaa Nii Sarijanxin yi kawandina nde fi Pɔli ma Kɔlɔsi kaane xa e nun denkeleya muxune birin xa naxanye dunuɲa yi.

Kɔlɔsi taan yi Efesi taan sogeteden binna nin fɔ kilo kemε firin yate. A luxi alo Pɔli mi siga na mumε. A fɔxɔrabirana nde, Epafirasi nan siga na, Kɔlɔsi kaan nan yi Epafirasi ra, naxan singe sa Yesu a fe Xibaru Fajin nali na taani (Kɔlɔsi kaane sora 1.7 nun sora 4.12).

Pɔli yi kasoon na waxatin naxan yi, yanyina nde Romi taani, Epafirasi yi fa a fala a xa a Kɔlɔsi kaane bata kunfa dina gbetε xaranna xɔn. Muxu gbetene bata sa xaranna ti Kɔlɔsi kaane xa, e naxa fa fala a xa i wama Ala kolon feni, xa i wama kisi feni, fɔ i xa senbe gbetene nan batu, i yi so namun fena nde yi, alo banxulanna nun donse donna tɔnne nun minseene tɔnne. E to Pɔli rakolon na feene ma, mafuren a yi Kitabun yireni ito sebe Kɔlɔsi kaane ma, alogo a xa a fala e xa fa fala Ala kisin naxan fima, na sɔtɔ a Muxu Sugandixin Yesu nan xɔn naxan kamalixi. A yi kedind so Tikiko nun Onesimo yii siga e ma (sora 4.7,9).

A yelin xanbini xɔntɔnna tiyε e nun wali fajni kolonna Ala xa (sora 1.1-14), Kitabun yire singen Yesu a mangayaan nan ma fe falama. A naxa, fa fala Yesu senben gbo jinanne birin xa, a Yesu nan keden findixi Alaa falan Xibaru Fajin kanna ra (sora 1.15 han sora 2.3). Pɔli yi falan ti Kɔlɔsi kaane xa lan tantanna fe ma muxuna ndee

naxan ligama e konni (sora 2.4-25). Dɔnxɛn na, a e kawandi lan e kewanle ma e lan e xa naxan liga Alaa Muxu Sugandixin xɔn, denkeleya kendeni (sora 3.1 han sora 4.6).

A rajanni, a falana nde sebe a kolon muxune ma a yi a rajanna sebe a yetε yiin ba, a falani so (sora 4.7-18). Kitabun yireni ito Alaa Muxu Sugandixin tiden yebama nxu xa ki fajni.

¹ N tan Pɔli, naxan findixi Yesu Alaa Muxu Sugandixina xeraan na Ala sagoon xɔn ma, n tan nun en ngaxakedenna Timote nan kedini ito sebexi, ² siga ngaxakeden sarijanxine ma naxanye tɔgɔndiyaxi Alaa Muxu Sugandixin ma Kɔlɔsi taani.

En Fafe Ala xa hinanna nun bɔɲε xunbenla fi ε ma.

Barika birana Ala maxandideni

³ Nxu nɛma Ala maxandima ε xa, nxu barikan birama Ala xa ε fe ra waxatin birin, en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin fafe. ⁴ Amasɔtɔ nxu bata e denkeleyana fe mε lan Alaa Muxu Sugandixina Yesu a fe ma e nun ε a yama sarijanxin xanuxi kii naxan yi. ⁵ Nanara, ε denkeleyaan nun ε xanuntenyaan xunna tixi na yigin nan na naxan namaraxi ε xa ariyanna yi. E bata na yigin kolon Xibaru Fajin gbee jɔndi falana ε li waxatin naxan yi.

⁶ Xibaru Fajini ito bata fa ε ma alo a fama dunuɲa birin ma kii naxan yi. A fama nen barakan na, a yiriwa. A na kiin fan yi ε tagi xabu ε jɔndin mε lɔxɔni, ε yi Ala hinanna kolon. ⁷ Epafirasi nan ε tan xaranxi, en nafan walike bodena, naxan findixi ε tan xa Alaa Muxu Sugandixina xera tɔgɔndiyaxin na. ⁸ A tan nan a falaxi nxu xa, Alaa Nii Sarijanxin xanuntenyaan fixi ε ma kii naxan yi.

⁹ Na nan a toxi, xabu nxu na mε lɔxɔni, nxu Ala maxandima ε xa tun! Nxu mafanna tima alogo

ε xa kamali Ala sagoon kolonni e nun fekolonna nun xaxilimayaan birin Alaa Nii Sarijanxin naxan fima. ¹⁰ Nayi, ε naε sigan tiye nen alo Marigin waxi a xon ma kii naxan yi, ε yi a kenen kiin birin yi. E sabati ε kewali fajine xon ε yiriwa Ala kolonni. ¹¹ Nxu mon Ala maxandima alogo ε xa senbe gbeen soto Ala gbee senbe noroxin xon ma, ε no ε tunnafane, ε mon yi limaniya. ¹² E xa barikan bira Fafe Ala xa sewani bayo a tan nan a ligaxi ε yi ε gbee keen soto naxan kenenna mangayani yama sarijanxin xa. ¹³ A tan bata en xunba dimin non bun ma, a en xali a rafan dii xemena mangayani ¹⁴naxan en xunba, a yi en yulubine xafari.

Alaa Muxu Sugandixina

¹⁵ Ala totaren maligan nan a Muxu Sugandixin na. A tan nan dii singen na daala birin ye. ¹⁶ Amasoto Ala bata seen birin da a tan barakani kore xonna nun boxon ma, seen naxanye toma e nun naxanye mi toma, mangayane, kuntigine, no kanne, e nun senbe kanne. Seen birin daxi a tan nan baraka yi a tan xa. ¹⁷ A yi na benun seen birin xa da. Sena ngaan masuxi a tan nan xon. ¹⁸ A tan nan denkeleya yamaan xunna ra naxan luxi alo a fatina. A tan nan habadan muxu singe kelixin na sayani, alogo a xa findi yeeratiin na feen birin yi. ¹⁹ Amasoto a bata rafan Ala ma a xa a kena kamalixin birin lu Yesu yi. ²⁰ A mon bata tin, a xa e nun seen birin tagini ton naxan boxon nun kore xonna ma a Muxu Sugandixin barakani. A wunla yi mini a faxa wudin ma alogo a xa baje xunbenla fi en ma.

²¹ A foloni nun, ε yi makuya Ala ra pon! E yi ε yete findi a yaxune ra ε miriyane nun ε kewali jaxine xon. ²² Koni iki, a bata ε tagini ton a fati bendena sayaan xon ma, alogo a xa fa ε rasarijanxin na a yetagi.

Fe mi fa ε tan yi, a mi fa ε magima. ²³ Koni, fo ε xa lu denkeleyaan fari ken, alogo ε nama makuya Xibaru Fajin yigin na ε naxan mexi naxan nalixi daala birin ma e nun n tan Poli findi naxan wali muxu ra.

Poli a wanla

²⁴ Iki, n sewaxi n ma torone yi ε fe ra, bayo na toroya donxen naxanye luxi Alaa Muxu Sugandixina toron na, n na defema nen n fati bendeni denkeleya yamaan xa naxan findixi a fatin na. ²⁵ Ala nan n findixi denkeleya yamana walikenen na, a n xa Alaa fala kamalixin nali ε ma. ²⁶ Wundon na a ra naxan yi luxunxi waxati danguxine yi muxun birin ma, koni iki a bata a ye makenen a yama sarijanxin xa. ²⁷ Ala bata tin a siyane birin yi a wundo fe tilinxi mamirinxin kolon. Na wundon ni i ra: Alaa Muxu Sugandixin luma ε tan yi. Yigin na a ra, a ε xa nora.

²⁸ Nxu Muxu Sugandixina fe ralima muxun birin ma, nxu e kawandi, nxu yi e xaran fekolonna birin na alogo nxu xa fa muxun birin defexin na Alaa Muxu Sugandixin ma. ²⁹ N walima a xodexen na na feen nan ma. N na n sobe so a senbe gbeeni naxan walima n yi fangan na.

2

¹ N wama nen ε xa a kolon a n yenge gbee sifan naxan yi ε xa e nun Layodise kaane e nun naxanye birin munma n gbinding to. ² N yengen sama e xa nen alogo e boren xa limaniya, e findi gbinding kedenna ra xanuntenyani, e yi fekolonna kamalixin soto xaxilimayani alogo e yi Alaa wundo feen kolon, Alaa Muxu Sugandixina, ³ dahamun fekolonna nun xaxinla birin luxunxi naxan yi.

⁴ Nba, n na a falama ε xa, alogo muxu yo nama ε mayenden fala jaxumene ra. ⁵ Bayo hali n gbinding mi ε fema koni n xaxili ε xon. N sewaxi, n na a to sariyan naxan ε

tagi e nun ε denkeleya kendenana Alaa Muxu Sugandixin ma!

Nii nenεn defexina Yesu yi

⁶ Nayi, bayo ε bata Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin soto, ε lu a tan yi. ⁷ Ε xa ε salenna bitin, ε sabati a tan yi. Ε senβε so denkeleyani alo e ε xaranxi kii naxan yi. Ε xa barikan bira Ala xa waxatin birin.

⁸ Ε a liga ε yeren ma. Nanara, muxu yo nama ε findi konyin na dunuɲa fala ɲaxumene nun mayanfa feene xon, fata adamane namunne nun dunuɲa gele ma feene ra, naxanye mi kelixi Alaa Muxu Sugandixini. ⁹ Amasoto alaya kamalixin birin luxi Yesu fati benden nin. ¹⁰ Ε fan bata kamali a tan yi. A tan nan senbene nun noone birin xunna ra.

¹¹ Ε bata banxulan Yesu xon, muxone banxulan tiin mi naxan na, koni naxan muxone xoroɲama fati benden nafan feene senben bun, Alaa Muxu Sugandixin naxan ligama. ¹² Amasoto ε rafu igeni waxatin naxan yi, ε nun Yesu bata maluxun ε bode xon ma. Ε mon bata keli sayani ε bode xon ma denkeleyaan barakani Ala senben ma naxan a rakelixa sayani. ¹³ Ε faxaxin nan yi a ra nun ε hakene fe ra e nun ε fati benden banxulantareyaan ma. Koni iki, Ala bata en hakene mafelu, a ε nun Yesu niin bira ε yi ε bode xon ma. ¹⁴ Doli kediri naxan yitoxi en xili ma e nun tonna naxanye yi en halagima, a bata ne ba, a e ɲan, a e gbangban a faxes wudin fari. ¹⁵ Na kiini, Ala bata no kanne nun senβε kanne yenge so seene ba e yii, a ti e yeε ra dunuɲa yetagi alo muxu suxine yengeni, a noon soto e ma a sayaan barakani a faxes wudin ma.

¹⁶ Nanara, ε nama tin muxu yo xa ε kiti ε donsena fe ra hanma ε minsena hanma sali loxona nde, hanma kike nenεn malanne, hanma Matabu Loxona fe ra. ¹⁷ Ne birin findixi fe famatone nininna nan na naxanye yi fama, koni

ɲonidin yetεen findixi Alaa Muxu Sugandixin nan na. ¹⁸ Ε nama tin, muxu yo xa ε yalagi wulen yetε magodoni e nun maleka batun xon. Na muxu sifana a kanbama a xiye toxine nan ma fe ra. A lugoxi waso fuun nan na a munadabayaan miriyani, ¹⁹ a ba Yesu yi. Anu, a tan nan luxi alo fati benden xunna. Yesu barakani fatin birin baloxi, a findi kedenna ra salen seene nun fasane xon, a yi gbo alo Ala waxi a xon ma kii naxan yi.

Xoroɲana Yesu yi

²⁰ Xa ε nun Alaa Muxu Sugandixin bata faxes ε bode xon, a yi ε xoroɲa dunuɲa gele ma feene ma, nanfera nayi ε sigan tima alo dunuɲa gbee muxun nan ε tan na? Nanfera ε tinma e xa ton sifani itoe sa ε ma? ²¹ Ε nama a tongo! Ε nama a mato ε lenna ra! Yiin nama din a ra! ²² Ne findixi seene nan na naxanye loma ayi e na rawali waxatin naxan yi. Ne findixi yamarine nun xaranne nan na fata muxune ra. ²³ Na yamarine maligaxi fekolonna nan na, fata e karahan batu kiin ma, e nun e yetε magodona, e nun e fati benden suxu kii xodexena, koni senβε mi ne yi, e yi fati benden natane xuru.

3

Alaa kirana

¹ Bayo ε nun Alaa Muxu Sugandixin bata rakeli sayani, nayi ε xa ariyanna feene fen, Alaa Muxu Sugandixin doxi Ala yiifanna ma denaxan yi. ² Ε xa ε miri ariyanna feene ma, ε nama ε miri dunuɲa feene ma. ³ Amasoto ε bata faxes, ε dunuɲa yi gidin luxunxi Alaa Muxu Sugandixini Ala xon. ⁴ Alaa Muxu Sugandixin na mini kenenni, a tan naxan ε rakisixi, ε fan minima nen a fema a binyeni.

⁵ Nanara, dunuɲa fe kobin naxanye ε yi, ε xa ne yiiba: yanga suxuna, xosi feene, kunfa ɲaxine, waxon fe ɲaxine, e nun

milentenyana, naxan findixi se batun na. ⁶ Sɔnna sifani itoe nan Ala xɔlɔn nafama fala suxutarene ma. ⁷ E tan fan yetɛɛn yi sigan tima na kii nin nun ε to yi ε dunuɲa yi gidin ligama e yi.

⁸ Koni iki, ε xa na feene birin yiiba: xɔlɔna, bɔɲɛ teena, ɲaxuna, konbina, e nun fala ɲaxin naxan minima ε de. ⁹ E nama wulen fala ε bode xa amasɔtɔ ε bata muxuya fonna yiiba e nun a kɛwanle. ¹⁰ E mɔn bata muxuya nɛnɛn sɔtɔ naxan luma yitɔɲɛ Ala kolonni han a findi a da muxun maligan na. ¹¹ Na dali nɛnɛni, Girekine nun Yahudiyane, banxulanne nun banxulantarene, xɔɲɛne nun xuluntarene, konyine nun xɔɔne, ne birin keden Alaa Muxu Sugandixini, fangan naxan yi feen birin yi.

¹² Nanara, bayo Ala bata e yeɓa, a ε findi a rafan yama sariɲanxin na, ε xa kininkininna nun fanna nun yetɛ magodon nun limaniyaan nun diɲan tongo. ¹³ E xa diɲa ε bode xa, ε ε bode mafelu. Xa nde feen liga a lanfaan na, ε xa ε bode mafelu alo Marigin bata ε mafelu kii naxan yi. ¹⁴ E xa xanuntenyaan sa ne fari, naxan e birin defema. ¹⁵ Alaa Muxu Sugandixina bɔɲɛ xunbenla xa yiriwa ε bɔɲɛni. Bayo Ala ε xilixi na nan xɔn, ε findi fati bɛnde kedenna ra. E findi wali faɲi kolonna ra. ¹⁶ Alaa Muxu Sugandixina falan xa lu ε yi, a ɲaxunna birin yi, ε yi ε bode xaran, ε yi ε bode kawandi fekolonna birin yi, e nun Yaburi falane nun bɛtine nun Ala tantun sigi sariɲanxine ra. E barikan bira Ala xa ε bɔɲɛni. ¹⁷ E naxan birin ligama hanma ε a fala, ε xa na birin liga Marigi Yesu xinli ε yi barikan bira Fafe Ala xa a barakani.

Denbaya sariyana

¹⁸ Naxanle, ε xuru ε xɛmɛne ma alo a lan ɲaxanle ma kii naxan yi Marigin yetagi.

¹⁹ Xɛmɛne, ε ɲaxanle xanu, ε nama ɲaxu e ra.

²⁰ Diine, ε sɔtɔ muxune fala xuiin suxu feen birin yi, amasɔtɔ na nan nafan Marigin ma.

²¹ Dii fafane, ε nama ε diine raxɔlɔ alogo e nama tunnaɔlɔ.

²² Konyine, ε kanne fala xuiin suxu feen birin yi naxanye ε xun na dunuɲa yi. E nama wali e ye xɔnna gbansan xan yi, alogo ε xa rafan e ma, koni ε wali bɔɲɛ faɲin na Marigin binya feen na. ²³ E nɛma fefe lige, ε xa a liga ε bɔɲɛn birin na alo ε a ligama Marigin xa kii naxan yi koni muxune mi a ra. ²⁴ Bayo ε a kolon, fa fala ε ε saranna sɔtɔma nɛn Marigin yii, a kɛɛn naxan namaraxi a yamaan xa. E kanna nan Alaa Muxu Sugandixin na ε walin naxan xa. ²⁵ Naxan na wali tinxintareyani, a tinxintareyaan saranna sɔtɔma nɛn, bayo Ala mi muxune rafisama e bode xa.

4

¹ Konyi kanne, feen naxan lan, naxan tinxin, ε xa na liga ε konyine xa. E a kolon fa fala ε fan kanna ariyanna yi.

Maxadine

² E xa lu Ala maxandɛ waxatin birin, ε yi lu ε yeɛ ra yi, ε barikan bira a xa. ³ E mɔn xa Ala maxandi nxu xa. Nanara, Ala xa nxɔ falan nasɔɲɔya alogo n xa nɔ Alaa Muxu Sugandixina wundo feen nalideni, n kasoon na naxan ma fe ra. ⁴ E xa a mafan, n xa a fala a fixɛn na alo n lan kii naxan yi.

⁵ E sigan ti xaxilimayani dɛnkeleyatarene mabinni, ε feɛ fen waxatine ma. ⁶ E falan xa findi hinan fala kɛndɛn nan na. E xa a kolon ε muxun birin yabima a faɲin na kii naxan yi.

Xɔntɔn dɔnxɛne

⁷ Nxu rafan ngaxakedenna Tikiko nan n ma feen birin falɛ ε xa. Marigina walike tɔgɔndiyaxin na a ra naxan walima Marigin xa alo n tan. ⁸ N na a rasigama ε ma alogo ε xa nxu kiin kolon,

a yi ε ralimaniya. ⁹ En nafan ngaxakedenna, təgəndiya muxuna, Onesimo sigama a fəxə ra. Ε muxuna nde na a ra. Feen naxan danguxi be yi, e na birin yebama ε xa nən.

¹⁰ N kasorasa bodena Arisitaraki ε xəntənma e nun Maraka, Baranabasi dunbode. Ε bata yi yamarine mε naxan ma fe ra, xa a fa ε konni, ε xa a rasεε ki fajni. ¹¹ Yisa, naxan xili sa Yusutu, na fan ε xəntənma. Yahudiyane tagi ne nan tun walima n xən ma Alaa Mangayana fe ra, ne nan findixi n niini fan muxune ra.

¹² Epafirasi, ε muxuna nde ε xəntən Yesu a walikεna, Alaa Muxu Sugandixina. A yengεn soma ε xa Ala maxandini waxatin birin, alogo ε xa dεfe, ε yi ε yixədəxə, ε kamali Ala sagoon birin yi. ¹³ N na seren bama a xa, a tərəxi ε fe ra ki fajni e nun Layodise kaane nun Herapolisi kaane. ¹⁴ En nafan muxuna, Luka dandan tiina, e nun Demasi ε xəntən.

¹⁵ Ε ngaxakedenne xəntən nxu xa naxanye Layodise yi, e nun Nimifa nun denkeleya yamaan naxan malanna tima a banxini. ¹⁶ Ε na kedini ito xaran ε konni, ε a liga a xa xaran Layodise kaane denkeleya yamaan xa. Naxan fan kelima Layodise yi, ε na fan xaran. ¹⁷ Ε xa a fala Arikipe xa, ε naxa, “I wanla naxan sətəxi Marigin na, a liga i yeren ma, i yi a rakamali.”

¹⁸ N tan Pəli nan xəntən dənxeɲi ito seɲexi n yiin na: Ε nama jinan n ma kasorasaan xən ma.

Ala hinanna xa lu ε xən.

Kedi Singen Tesaloniki Kaane Ma Poli Alaa Falan Kedi Singen Tesaloniki Kaane Ma

Tesaloniki yi findixi Romi manga taan nan na Masedoniya yamanani, Giriki yamanan kōmen fōxōni. Xera Poli fa nen na taani a xerayaan sigatiin firindenī, a keli xanbini Filipi taani. A yi denkeleya muxuna ndee sōtō mēnni, koni a mi bu na, bayo Yahudiyana ndee yi na, naxanye mi yi tinxi a fe ma. Nayi, fō a xa yi keli nen Tesaloniki taani mafuren. Nanara, a yi siga Beere taani (Xerane 17.1-10). Dōnxen na, a yi fa Kōrenti taani, a fōxōrabiran Timōte yi sa a li na, a yi Tesaloniki kaane feene yēba a xa. Nayi, Poli yi kedi singen nasiga Tesaloniki kaane ma. Waxatina nde, a sebe Kōrenti taan nin. Fe kolonne a falama fa fala Kitabun yireni ito nan singe sebe benun Ningila Yesu kitabu yire gbeteeye, a a sebe nen fō jee fu nun solofere jōxōn Yesu te xanbini kore xōnna ma.

Xibarun naxanye fa sa keli Tesaloniki taani, xeraan yi sewa ne fe ra. A barikan birama Ala xa lan na misali fajin nan ma Tesaloniki kaane naxan yitama yamanan muxun bonne ra. A mōn a falama a waxi e to feni han (1.1-3.13). Nayi, a e kawandima a e xa e tunnafan, e mōn yi yanfan denkeleyani Yesu ma (4.1-12). Na xanbi ra, e bata maxōdinna naxanye ti lan faxa muxune keli feen ma sayani e nun Alaa Muxu Sugandixin fa feen ma, a yi ne yabi (4.13-5.11). A a kedin nānānxi sariyane nun xōntōnne nan ma (5.12-28).

Kitabun yireni ito feene nan yēbama lan waxati rānānne fe ma. A falama denkeleya muxune xa nen fa fala e xa seren ba, a e xa a kolon a

waxatina nde fama, “e sa luma nen Marigin fema habadan!” (4.17)

¹ Poli nun Silasi nun Timote nan ito sebe xi siga Fafe Ala nun a Muxu Sugandixin Marigi Yesu a denkeleya yamaan ma Tesaloniki taani.

Ala xa hinanna nun bōje xunbenla fi ε ma.

Barika birana

² Nxu barikan birama Ala xa ε birin ma fe yi waxatin birin, nxu nēma Ala maxandε ε xa. ³ Nxu nēma Ala maxandε, nxu xaxili ε feene xōn: ε denkeleyaan wanle nun ε xanuntenya wanle nun ε tunnafanna nun ε yigina Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixini en Fafe Ala yetagi. ⁴ Ngaxakedenne, ε tan Ala xanuntenne, nxu a kolon fa fala Ala bata ε sugandi. ⁵ Amasōtō nxu to Yesu a fe Xibaru Fajin nali ε ma, na mi findi falan xan tun na, koni fō senben nun Alaa Nii Sarijanxin nun xaxili ragidi kamalixina. Nxu yi sigan tima ε fe ra kii naxan yi ε tagi, ε na kolon. ⁶ E findi nen nxu tan nun Marigin naliga muxune ra. Hali ε to tōrō gbēen sōtō, ε falan nasuxu nen sewani Alaa Nii Sarijanxin naxan fixi ε ma. ⁷ Na kui, ε bata findi misaala ra denkeleya muxune birin xa Masedoniya yamanan nun Akaya yamanani. ⁸ Amasōtō Marigina falan xuyaxi ayi ε barakan nin, a mi dan Masedoniya yamanan nun Akaya yamanan xan gbansan yi. Koni ε denkeleyana Ala ma, na feen bata kolon yiren birin yi. Nayi, nxu tan mako mi fa a fala feen ma. ⁹ E nxu yisuxu kii naxan yi, muxune na falama e nun ε xete suxurene fōxō ra kii naxan yi, ε tubi Ala ma, ε habadan Ala jōndin kanna batu. ¹⁰ E yi a Dii Xemen fa feen mame keli kore, Ala bata naxan nakeli sayani, Yesu naxan en xunbama Ala xōlō famatōn ma.

2

Poli a xerayana Tesaloniki yi

¹Ngaxakedenne, ε yetena a kolon fa fala nxu fa fena ε konni, na mi luxi fuu. ²Nxu bata yi tɔɔn nun ɲaxankatan sɔɔ Filipi taani, alo ε a kolon kii naxan yi, nxu yi nxu wɛkile Ala yi, nxu yi Yesu a fe Xibaru Fajin nali ε ma hali muxu wuyaxin to nxu yenge ε konni. ³Amasɔɔ nxɔ kawandi xuine mi fataxi tantanna ra hanma ɲenige sariɲantarena hanma yanfantenyana. ⁴Koni Ala to bata nxu kɛɲaan fɛsɛfɛsɛ, a yi a falan Xibaru Fajin taxu nxu ra. Nxu falan tima na kii nin. Nxu mi waxi muxune xan kɛnɛn fe yi, koni Ala naxan muxune bɔɲɛn fɛsɛfɛsɛma. ⁵Bayo ε a kolon yati, fa fala nxu mi ε rawalixi wulen matɔɔ xuiin xɔn hanma nxu mila ε seene xɔn luxunni. Ala nan nxu seren na. ⁶Nxu mi binyen fenma muxu yo ra, ε tan hanma ndee gbɛteye. ⁷Alaa Muxu Sugandixina xɛrane to nxu ra, nxu yi nɔɛ nxɔ goronna sɛ nɛn ε xun ma nun. Koni, nxu findi nɛn muxu sabarixine ra ε ye, alo dii ngana a diin masuxuma kii naxan yi. ⁸Nayi, nxu yi tinxi nxɔ sabarini nxu xa Alaa falan Xibaru Fajin nali ε ma, nxu yi nxu yete niin fi ε fe ra amasɔɔ nxu yi ε xanuxi han! ⁹Nxu ngaxakedenne, ε xaxili lu nxɔ yanyin nun nxɔ kɔɛɛn wanla nun yɛgbaan xɔn. Nxu na wanla kɛ nɛn alogo goronna nama lu muxu yo xun ma, nxu nɛma Yesu a fe Xibaru Fajin nalima ε ma waxatin naxan yi.

¹⁰Nxu seren nan ε ra, e nun Ala fa fala nxu yi sariɲanna nun tinxinna nun fetareyaan nin ε tan denkeleya muxune tagi. ¹¹ε a kolon fa fala nxu luxi ε keden kedenna birin xa nɛn alo fafan nun a diine kii naxan yi. ¹²Nxu yi ε ralimaniya, nxu yi ε masabari, nxu yi ε mafan a ε sigati kiin xa lan Ala ma, a tan naxan ε xilixi alogo ε xa so a man-gayaan nun a binyeni.

¹³Na nan a ligaxi, nxu luma barikan birɛ Ala xa waxatin birin. Bayo ε to Alaa falan mɛ nxu ra, ε a rasuxu nɛn Alaa ɲɔndi falan yetɛɛn na, alo a lan kii naxan yi, naxan walima ε tan denkeleya muxune tagi. ε mi a suxu alo muxune falana. ¹⁴Ngaxakedenne, ε bata Alaa denkeleya yamane raliga, naxanye Yudaya yamanani, Yesu Alaa Muxu Sugandixina muxune. ε kon kaane ε tɔɔ kii naxan yi, Yahudiyane ne fan tɔɔ nɛn na kiini. ¹⁵E tan Yahudiyane nan Marigi Yesu faxa e nun nabine, e yi nxu fan kedi. E mi Ala kɛnɛɲɛ mume! E muxune birin matandima. ¹⁶E mi tinma nxu xa falan ti siya gbɛtene xa, alogo e xa kisi. Nayi, e luma e yulubin nan tun fari sɛ han a dɛfe. Koni Alaa xɔɔn bata yelin e liye.

Poli mɔn waxi e xɔntɔn feni

¹⁷Nxu ngaxakedenne, wulana nxu masigaxi ε ra waxatidi, koni nxu bɔɲɛn mi masigaxi ε ra. Nxu katan birin tima alogo nxu xa fa ε fɛma bayo ε to xɔnla bata nxu suxu han! ¹⁸Nxu waxi fa feni ε fɛma, a gbɛngbenna n tan Poli bata kata sarɲa ma firin. Koni Setana yi nxu yikala. ¹⁹Amasɔɔ nde finde nxu yigin nun nxu sɛwa xunna nun nxɔ xunna kenla ra alogo nxu xa matɔɔn sɔɔ en Marigi Yesu yetagi a na fa waxatin naxan yi, xa ε tan mi a ra? ²⁰ε tan nan nxɔ binyen nun nxu sɛwa xunna ra yati!

3

¹Nxu to mi yi fa nɔɛ legedenna tiye sɔnɔn, nayi, nxu yi lan a ma a nxu xa lu Atena taani, ²nxu yi en ngaxakedenna Timɔte rasiga ε ma, naxan walima Ala xa a Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajin nalideni alogo a xa sa ε sɛnbɛ so, a ε ralimaniya ε denkeleyani. ³Nayi, ε tan muxu yo nama kuisan ɲaxankatani itoe fe ra. Bayo ε tan a kolon a na nan nagidixi en ma. ⁴Amasɔɔ nxu yi ε fɛma waxatin

naxan yi, nxu yi a falama ε xa fa fala a en naxankatama nen. ε na kolon, na nan ligaxi. ⁵ Nanara, n to mi yi fa mame tiye, n yi Timote rasiga ε ma alogo a xa sa xibarun soto lan ε denkeleyaan ma. Bayo n yi gaxuxi fa fala maratantan tiin nama ε ratantan, nxo wanla yi lu ε ma fuuni.

⁶ Koni Timote baxi fadeni nxu fema, sa keli ε fema. A bata ε denkeleyaan nun ε xanuntenyana fe xibarun nali nxu ma. A naxa, a ε mirixi nxo a fe ma sewani waxatin birin, a nxu to xonla ε ma ki faji alo ε fan to xonla nxu ma kii naxan yi. ⁷ Nanara, nxu ngaxakedenne, hali nxu to taron nun naxankatani, ε denkeleyana nxu ralimaniyaxi. ⁸ Iki ε bata nxu nii yifan nxu ma, bayo ε mon Marigina kiraan xon ghen! ⁹ Nba, nxu lan nxu xa barika biran dan minen yi Ala xa ε fe ra, naxan lanje na sewan yaten ma naxan nxu yi ε fe ra Ala yetagi? ¹⁰ Nxu Ala maxandima kosen nun yanyin na han a gbo ayi fa fala a nxu xa ε to, alogo naxan dasaxi ε denkeleyani, nxu yi na rakamali.

¹¹ En Fafe Ala yeteen nun en Marigi Yesu xa kirani ton nxu xa, siga ε fema. ¹² Xanuntenyaan naxan ε tagi e nun naxan ε nun muxun birin tagi, Marigin xa na fari sa, a ragbo ayi alo nxu gbeen kii naxan yi ε tan xa. ¹³ A xa ε boren senbe so alogo fe yo nama lu ε sarijanni en Fafe Ala yetagi, en Marigi Yesu nun a sarijantone birin fa waxatini.

4

Sigati kii naxan Ala kenexi

¹ Donxen na, ngaxakedenne, nxu ε mafanma, nxu yi ε kawandi Marigi Yesu barakani. ε bata a kolon nxu xon ma ε lan ε xa sigan ti kii naxan yi, ε yi Ala kenen, ε yeteen na ligama koni ε mon xa yanfan na kui. ² Bayo ε a kolon nxu yamarin naxan soxi ε yii Marigi Yesu xinli. ³ Ala sagoon ni i ra,

ε xa sarijan, ε fata yanga suxun ma. ⁴ ε keden kedenna birin xa ε yete fati benden suxu kiin kolon sarijanna nun xunna kenli. ⁵ ε nama kunfa fe yalunxine xon alo denkeleyatarene, naxanye mi Ala kolon. ⁶ Muxu yo nama haken liga, a yi a denkeleya adamadi boden yanfa feni ito nde yi. Nxu bata yi a fala ε xa nun, nxu yi a makoxo ε xa ken, naxan na ito ndee liga, Marigin na feen saranma na kanna ra nen. ⁷ Amasoto, Ala mi en xilixi a en xa fe sarijantaren liga, koni a en xa sarijan. ⁸ Nanara, naxan na tondi falani itoe suxe, na mi tondixi muxune xan xa, koni a tondixi Ala nan xa naxan a Nii Sarijanxin fixi ε ma.

⁹ Hali nxu mi se sebe ε ma denkeleya muxun bonne xanu feen ma, amasoto ε ε bode xanuma kii naxan yi, Ala bata ε xaran na ma. ¹⁰ ε na nan ligama ngaxakedenne birin xa Masedoniya yamanan yiren birin yi. Koni nxu ε mafanma ngaxakedenne, fa fala ε siga yeen na na kui. ¹¹ Na xa findi xunna kenla ra ε xa ε lu sabarini, ε yi ε xaxili lu ε feene xon, ε wali, alo nxu ε yamarixi kii naxan yi, ¹² alogo ε sigati kiin xa findi binyen na denkeleyatarene ye, ε goronna nama lu muxu yo xun ma.

Yesu fa fena

¹³ Ngaxakedenne, nxu mi waxi ε lu feni kolontareyani muxune fe ra naxanye bata laxiraya, alogo ε nama lu sunuxi alo bonne, yigi mi naxanye ma. ¹⁴ En laxi a ra a Yesu bata faxa, a mon yi keli sayani. Na ma, en mon laxi a ra, a Ala faxa muxune rakelima nen Yesu xon, naxanye yi denkeleyaxi a ma.

¹⁵ Awa, nxu Marigina falani ito nan tima ε xa: Marigin fa waxatina en tan naxanye lima en nii ra, en tan singe mi tema faxa muxune yee ra. ¹⁶ Amasoto, yamarin na fi xui yitexi gbeeni, maleka kuntigin xuiin

na mini, Alaa xɔtaan na fe, Marigin yeteen godoma nen keli kore. Nayi, muxun naxanye faxaxi e biraxi Alaa Muxu Sugandixin fɔxɔ ra, ne nan singe kelima sayani. ¹⁷ Na xanbi ra, en tan naxanye na lu en nii ra na waxatini, en birin natema nen ne fema kundani kore mafuren, en sa Marigin nalan kore. En mɔn yi lu Marigin fema habadan. ¹⁸ Nayi, ε bode ralimaniya falani itoe ra.

5

Ɛ yitɔn Yesu fa waxatin yeε ra

¹ Nba, ngaxakedenne, hali nxu mi se seβε ε ma feni itoe liga waxatine fe ra, ² amasɔtɔ ε yetena a kolon yati, Marigin Fa Lɔxɔn ligama nen alo muɲaden fama kɔeen na kii naxan yi. ³ Muxune bɔɲε xunbenla nun maratangana fe falama waxatin naxan yi, halagin godoma e xun ma na waxatin yeteen nin, e ratereɲa alo ɲaxanla dii bari kuiin na keli a ra. E mi tange na ma mumε! ⁴ Koni ngaxakedenne, ε mi fa dimin xan yi sɔnɔn, na lɔxɔn yi ε ratereɲa alo muɲadena. ⁵ Ɛ birin findixi kenenna nun yanyin muxune nan na. Kɔeen nun dimin gbee mi en tan na. ⁶ Nayi, en nama xi alo bonne, koni en lu en yeε ra yi, en yi en yete suxu! ⁷ Xi xɔlitɔne xima kɔeen nan na, dɔlɔ minne fan e minma kɔeen nan na. ⁸ Koni en tan naxanye findixi yanyin muxune ra, en na en yete suxu, en yi xanuntenyaan nun denkeleyaan findi en kanke ye masansanna ra, en yi en kisi feen yigin findi en xunna makantan yenge so kɔmɔtin na. ⁹ Ala mi en sugandixi a xɔlɔn xan xili yi, koni a en xa kisin sɔtɔ en Marigi Yesu barakani, Alaa Muxu Sugandixina. ¹⁰ A faxaxi en xa nen, alogo xa en faxes, xa en lu en nii ra, en xa lu a fema. ¹¹ Nayi, ε lu ε bode ralimaniye, ε lu ε bode senβε soε, alo ε a ligama kii naxan yi iki.

Kawandin nun xɔntɔn dɔnxena

¹² Nba, ngaxakedenne, nxu ε mafanma ε xa ne binya naxanye walima a xɔdexen na ε tagi, naxanye tixi e yeε ra Marigini naxanye ε rakolonma feene ma. ¹³ Ɛ e yate muxu binyene ra xanuntenyani e wanla fe ra. Lanna xa lu ε tagi.

¹⁴ Ngaxakedenne, nxu ε mafanma ε salantenne maxadi, naxanye tunnaɔlɔxi e ma, ε yi ne ralimaniya, ε senbetarene mali, ε diɲa muxun birin xa. ¹⁵ Ɛ a liga ε yeren ma muxu yo nama fe ɲaxin saran fe ɲaxin na, koni ε kata fe faɲin ligadeni ε bode xa e nun muxun birin xa waxatin birin yi.

¹⁶ Ɛ lu sewaxi waxatin birin. ¹⁷ Ɛ Ala maxandi waxatin birin. ¹⁸ Ɛ barikan bira Ala xa feen birin yi. Ala sagoon nan na ra e xa, ε to Alaa Muxu Sugandixin Yesu yi.

¹⁹ Ɛ nama Alaa Nii Sariɲanxini kala a wanli. ²⁰ Ɛ nama nabiya falane raɲaxu. ²¹ Koni ε feen birin feseɲese, ε a faɲin namara. ²² Ɛ makuya fe ɲaxin sifan birin na.

²³ Bɔɲε xunbenla Ala xa ε rasariɲan ε keɲaan birin yi. Ala xa ε xaxinla nun ε niin nun ε fati bɛnden lu fetareyani en Marigi Yesu fa waxatini, Alaa Muxu Sugandixina. ²⁴ Ala naxan ε xilixi, na tinxin, a tan nan na ligama.

²⁵ Ngaxakedenne, ε Ala maxandi nxu fan xa.

²⁶ Ɛ ngaxakedenne birin xɔntɔn mɛnni ngaxakedenyaan xɔntɔnna sunbuni.

²⁷ N bata ε yamari Marigin xinli, ε keɲini ito xaran denkeleya muxune birin xa.

²⁸ En Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina hinanna xa lu ε birin xɔn ma.

Kedi Firindena Tesaloniki Kaane Ma Poli Alaa Falan Kedi Firinden Tesaloniki Kaane Ma

Kedin firinden kui naxan sebe Tesaloniki kaane ma, Xera Poli xetema feene ma a bata yi naxan fala a kedi singen kui: Maxodinna naxan lanxi Yesu fa feen ma. Na feen mon Tesaloniki denkeleya muxune yimaxama. Muxuna ndee a falama e ye a na loxon bata a li (2.2), nde tondima wale na waxati rajanna fe ra, a to yiso, e goronna yi lu se bonne xun ma (3.6-12). Nayi, Kitabun yireni ito sebei nen alogo a xa xaxili jaxin ba muxune xunni naxan Tesaloniki denkeleya muxune taroma.

Xera Poli falan foloma Ala tantunna nan ma denkeleyaan nun xanuntenyana fe ra, Tesaloniki denkeleya muxune naxan yitaxi, a mon Ala maxandima alogo a xa e senbe so wanli e xilixi naxan ma (1.1-12). Na danguxina, a yi fa Kitabun yireni ito a fala xonna ma, naxan lanxi Alaa Muxu Sugandixin fa feen ma binyeni. Na mi ligama fo muxu makabexina nde mini kenenni, "Muxu jaxina," naxan kelima Ala xili ma a murute Alaa Muxu Sugandixin xili ma (2.1-12). Naxuyaan waran senbena fe ra, a lan denkeleya muxune xa e senbe so e denkeleyani Yesu a fe Xibaru Fajini, e yi lu Ala maxande ye yo ye (2.13-3.5). Xera Poli xoloxin nan falan tima salantenne ma, a yi a yita e ra bonne walima kii naxan yi alogo e goronna nama lu muxe xun ma (3.6-15). A a falan najanma duban nun xontonna nan ma (3.16-18).

Kitabun yirena nde naxa, "Xa naxan mi waxi wali feni, hali na kanna fan nama donse don." (3.10) Na falan tima Kitabu xaranne nan xa a e xa a liga e yeren ma a denkeleyaan mi findixi salayaan

na, fo wanla xa ke nen Ala e tixi naxanye ra loxo yo loxo.

¹ Poli nun Silasi nun Timote nan ito sebei Tesaloniki denkeleya yamaan ma naxanye bata findi en Fafe Ala nun Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin gbeen na. ² Fafe Ala nun Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun boje xunbenla fi e ma.

Kitina fe Marigin fa waxatini

³ Ngaxakedenne, a lan nen nxu xa barikan bira Ala xa e fe ra waxatin birin. Na nan daxa amasoto e birin ma denkeleyaan gboma ayi kati, e nun e xanuntenyaan fan e bode xa. ⁴ Nanara, nxu yetena e matoxoma Alaa denkeleya yamane tagi e tunnafanna nun e denkeleyana fe ra hali e to tōxi besenxonanyi.

⁵ Na feene a yitama nen a Alaa kiti sa kiin tinxin naxan a ligama e xa yate muxu kamalixine ra naxanye soma Alaa Mangayani, e jaxankatani naxan ma fe ra. ⁶ Ala to tinxin, naxanye e jaxankatama, a ne saren fima jaxankatan na nen, ⁷ e tan naxanye jaxankatani, a yi matabun fi e ma e nun nxu fan. Na ligama nen Marigi Yesu na makenen waxatin naxan yi, keli kore e nun a maleka senbeman e ⁸ tee dege gbeeni. A yi Ala kolontarene saran e fe jaxine ra naxanye mi Marigin Yesu a fe Xibaru Fajin falan suxi. ⁹ Ne jaxankatama habadan halagin nan na, e ba Marigin yetagi e nun a binye magaxuxina. ¹⁰ Na ligama nen a na fa loxon naxan yi e tagi, a yama sarijanxin birin yi a binya, e yi kabe a ma naxanye birin denkeleyaxi. E fan taranma nen ne ye amasoto nxu seren naxan ba e xa, e la nen na ra.

¹¹ Na kui, nxu Ala maxandima e xa waxatin birin, alogo, a bata e xili feen naxan ma, e xa kamali, e yi lan na ma. Nxu mon a xandima

alogo, ε bata fe fajin naxan birin jɛnige, e nun ε na wanla naxan ke ε denkeleyani, Ala xa na birin nakamali a senben xɔn ma. ¹² Nɔxu na maxandin tima alogo en Marigi Yesu xinla xa binya ε xɔn, ε fan yi binyen sɔtɔ a tan yi, en ma Ala nun Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina hinanna barakani.

2

Fe naxi rabana fe

¹ Ngaxakedenne, en faan Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin fa feen nan ma iki e nun en malan fena a fema. Nɔxu ε mafanma, ² xa ε nabiya falana ndee fe mɛ hanma xibaruna hanma kedina naxan a falama Marigin fa lɔxɔn bata a li, ε xaxinla nama mafura yifuyε, ε bɔjɛn yi mini, hali e naxa a fataxi nɔxu tan nan na. ³ E nama tin muxu yo xa ε mayenden kii yo yi, amasɔtɔ na lɔxɔn mi a liyε fɔ na murutε dɔnxɛna a li singen, Xɛmɛ Sariyataren yi makɛnɛn, halagin nagidixi naxan ma. ⁴ Muxune seen naxanye birin yatɛxi “alane” ra, e yi e batu, a a yetε yitema nɛn, a yi keli ne xili ma. Na kui, a dɔxɔma nɛn Ala Batu Banxini, a yi a yetε findi ala ra.*

⁵ N yi ε fema waxatin naxan yi, n yi naxan falama ε xa, ε mi ε yengi dɔxi ne xɔn ba? ⁶ Anu, iki ε a kolon ki fajni, naxan na xɛmɛn makankanxi, alogo a nama mini han a waxatin yi a li. ⁷ Amasɔtɔ iki, sariyatareyaan bata wali fɔlɔ wundoni. A luma na kii nin han naxan a makankanxi, na yi ba na singen. ⁸ Na waxatini, Xɛmɛ Sariyataren makɛnɛnma nɛn, Marigi Yesu naxan halagima a dɛ foyen na, a yi a jɛn a fa feen nɔrɔn na. ⁹ Xɛmɛ Sariyataren fama Setana senben barakan nin e nun wule kabanako feene nun wule taxamasenne nun wule fe magaxuxin sifan birin, ¹⁰ e nun tinxintareyaan sifan

birin naxanye halagi muxune mayendenma, amasɔtɔ e mi tinxi jɔndin nasuxε, a yi rafan e ma, e kisi. ¹¹ Nanara, Ala tantanna senben nafama nɛn, naxan a ligε e la wulen na. ¹² Na birin ligama nɛn alogo naxanye mi denkeleyaxi jɔndin ma, tinxintareyaan nafanxi naxanye ma, ne xa makiti.

E sugandixi ε kisi feen nan ma

¹³ Koni ngaxakedenne, Marigin xanuntenne, fɔ nɔxu xa barikan bira Ala xa ε fe ra waxatin birin, amasɔtɔ xabu a fɔlɔni Ala ε sugandixi ε kisi feen na nɛn a Nii Sarijanxin xɔn naxan ε rasarijanma e nun denkeleyaan xɔn jɔndin ma. ¹⁴ A mɔn ε xilixi na nan ma Yesu a fe Xibaru Fajin barakani, nɔxu naxan nalixi ε ma, alogo ε xa binyen sɔtɔ naxan kelima en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixini. ¹⁵ Nayi, ngaxakedenne, nɔxu xaranna naxanye radanguxi ε ma, a na findi kawandi xuiin na hanma sebenla, ε ne suxu, ε lu e yi ken!

¹⁶ En Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin yetɛen nun en Fafe Ala naxan en xanuxi, a habadan bɔjɛ xunbenla nun yigi fajin fi en ma a hinanni, ¹⁷ na Ala xa ε ralimaniya ε bɔjɛni, a ε senbe so wali fajin nun fala fajini.

3

E Ala maxandi nɔxu xa

¹ Dɔnxɛn na, nɔxu ngaxakedenne, ε Ala maxandi nɔxu xa alogo Marigina falan xa xuya ayi, a yi binya alo a ε konni kii naxan yi, ² alogo nɔxu xa xunba muxu kobine nun muxu jaxine ma, bayo e birin mi denkeleyaxi.

³ Koni Marigin tinxin, a ε senbe soma nɛn, a yi ε ratanga Fe Naxin Kanna ma. ⁴ Nɔxu laxi ε ra Marigini, fa fala nɔxu ε yamarixi naxan na, ε na ligama iki, ε mɔn luma nɛn a ligε.

* 2:4: A mato Daniyeli 11.36 nun Esekiyeli 28.2 kui.

⁵ Marigin xa e bɔɲɛn ti Alaa xanun-
tenyaan nun a Muxu Sugandixina
tunnafanna ra.

Wanla tɔnɔna

⁶ Ngaxakedenne, nxu ε ya-
marima Marigi Yesu xinli, Alaa
Muxu Sugandixina, ε makuya ε
ngaxakedenne birin na naxanye
bata e yete lu salayani, e mi sigan
tima xaranne xɔn ε naxanye sɔtɔxi
nxu yii. ⁷ E yetena a kolon a lan ε
xa nxu raliga kii naxan yi. Amasɔtɔ
nxu mi yi salayaan xan yi ε konni.
⁸ Nxu mi muxu yo a donse don nxu
mi a saren fi, koni nxu tin nɛn tɔrɔn
nun xadanna ma, nxu wali kɔɛɛn
nun yanyin na, alogo nxu goronna
nama lu ndenden xun ma. ⁹ Na mi
na ra fa fala nxu mi nɔɛ na sɔte ε
yii, koni alogo ε xa misaala tongo
nxu ma. ¹⁰ Amasɔtɔ, nxu yi ε fema
waxatin naxan yi, nxu ε yamari
nɛn fa fala naxan yo mi tinɲe wale,
na nama a dege.

¹¹ Anu, nxu bata a mɛ a muxuna
ndee ε ye, salantenne nan ne ra,
e mi walima fɔ e to fe yibasanni.
¹² Nxu bata na muxune yamari,
nxu yi e ralimaniya Marigi Yesu
xinli, Alaa Muxu Sugandixina, a e
xa e raxara, e wali alogo e xa e
balon sɔtɔ.

¹³ E tan, ngaxakedenne, ε nama
tagan fe fajin nabe. ¹⁴ Xa muxuna
nde mi tin falani itoe suxe nxu nax-
anye seɓɛxi, ε na kanna rakɔrɔsi,
fefe nama lu ε tan nun na kanna
tagi, alogo a xa yagi. ¹⁵ Koni ε nama
a yate ε yaxun na, koni ε a rakolon
alo ε ngaxakedenna.

Xɔntɔn xuine

¹⁶ Ala xa Marigin bɔɲɛ xunbenla
kanna xa bɔɲɛ xunbenla fi ε ma
waxatin birin nun kiin birin yi.
Marigin yi lu ε birin xɔn. ¹⁷ N tan
Pɔli yetɛɛn nan xɔntɔn xuini itoe
seɓɛxi. N ma taxamasenna nan ito
ra n ma kɛdine birin yi, n yii funfun
ni ito ra.

¹⁸ En Marigi Yesu Alaa Muxu
Sugandixina hinanna xa lu ε birin
xɔn.

Kedi Singen Timote Ma Poli Alaa Falan Kedi Singen Timote Ma

Yahudiyān nan yi Timote nga ra, a findi nen denkeleya muxun na, Gireki kaan nan yi a fafe ra. Poli Timote kolon a xerayaan sigatiin firinden nin, a to Lisitire taan li, Asi yamana fonni denaxan xili iki a Turiki (Xerane 16.1-3). Folo na loxon ma, Timote yi findi Xera Poli foxorabira kendēn na. A tan nan yi biraxi a foxo ra a xerayaan sigatiin wuyaxi yi. Na nan yi a ra, Poli yi Timote rasigama taane yi fena nde ra sanja ma wuyaxi a xa sa yamaan mali denkeleyani. Nanara, sanja ma wuyaxi a xinla toma Xerane Kewanle Kitabun yiren kui. Na misaala ndee nan itoe ra: Xerane 17.14-15, 18.5, 19.22. A xinla mon toma Poli a kitabuna kui. Na misaala ndee nan itoe ra: Korenti Singen 4.17 nun 16.10-11 e nun Filipi Kaane 2.19-24 nun Tesaloniki Singen 3.2-6 e nun gbete ye fan na. Kedi firinna naxanye sebexi Timote ma e nun naxanye sebe Tito ma, muxune e xili bama fa fala: “Yeeratine Kitabun Yirene” amasoto e kiraan nan yitama denkeleya yamaan yeerate ra.

Kedi singen naxan sebe Timote ma, na fe dexo saxan kendē nan yitama: A singena a denkeleya yamaan nakolonma lan wule dinane ma naxanye Yahudiyane dinan nun suxure feene xaxinle basanma. Na wule dinane yi muxune xaranma nen a dunuja yi seene birin jaxu. E mon naxa a muxun kisin sotoma wundo kolonna nan xon ma, naxan namaraxi e xarandii dando xa. E mon tonne doxoma futu xidin na e nun donsena ndee. Kitabun yireni ito mon yamarine fima lan Ala Batun malanne ma, e nun

denkeleya yamaan yeba kiin nun a kuntigine kewanle fe. Donxen na a maxadi xuine nan tima Timote xa lan a wanla kii ma, a mon yi a yengi dexo denkeleya muxune xon, alogo a xa “findi Alaa Muxu Sugandixina walike fajin na.” (4.6)

¹ N tan Poli, Yesu, Alaa Muxu Sugandixina xeraan nan ito sebexi, fata en nakisimana Alaa yamarin na, e nun Yesu, Alaa Muxu Sugandixina, en yigina.

² N na a sebema Timote ma, n ma diin yetena denkeleyani.

Fafe Ala nun en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun kininkininna nun boje xunbenla fi i ma.

Wule dinane fe

³ N yi i mafanma kii naxan yi, n kelimatona siga Masedoniya yamanani, n mon waxi a xon, i xa lu Efesi taani alogo i xa men kaana ndee yamari e nama fa xaran gbete ye ti yamaan xa. ⁴ A e xa ba kankanje taline ma, e nun e benbane xinle feseesen naxan mi janma. Na fe matandine nan nakelima. E mi Alaa wanla kema denkeleyani. ⁵ N yamarini ito fi nen alogo xanuntenyaan xa gbo ayi naxan kelima boje sarijanxin nun nii fajin nun denkeleya kendēni. ⁶ Muxuna ndee bata masara, kiraan yi lo ayi e ma e bira fala fuune foxo ra. ⁷ E waxi a xon ma, e xa findi sariya karamoxone ra, koni e naxan falama, e a rali e sobeen yeteen na, e mi na kolon mume!

⁸ En na a kolon fa fala sariyan fan, xa a rawalima a sariya kiin ma. ⁹ En mon a kolon fa fala sariyan mi saxi tinxin muxune xan ma fe ra, koni sariya kalane nun muxu murutexine nun Ala kolontarene nun yulubi kanne nun sarijantarene nun dina suxutarene nun fafa faxane nun nga faxane nun faxa tiine ¹⁰ e nun yanga suxune nun xemen naxanye kafuma xemene xon e nun konyi

matine nun wule falane nun wule sere baane e nun feen naxanye birin xaran kendēn matandima. ¹¹ Xaranni ito lanxi Ala barakan kanna falan Xibaru Fajin nācōn nan ma, a naxan taxu n na.

Pəli a barika birana

¹² N barikan birama en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa naxan n šēnbē soxi amasōtō a bata n yatē tinxin muxun na, a yi n tongo a walikēēn na. ¹³ Hali n to bata yi a rayelefu, n yi a jaxankata, n yi a rafēya. Koni a bata kininkinin n ma amasōtō n ne ligaxi kolontareyaan nun denkeleyatareyaan nin. ¹⁴ En Marigin yi a hinan gbeen nagodo n ma han a yi denkeleyaan nun xanuntenyaan fi n ma, naxan kelixi Yesu Alaa Muxu Sugandixin ma. ¹⁵ Nōndin nan falani ito ra, en birin xa la naxan na, fa fala Yesu Alaa Muxu Sugandixin faxi dunuḡa yi yulubi kanne nan nakisi fe ra. N tan jaxu dangu e birin na. ¹⁶ Koni a yi kininkinin n ma, alogo Alaa Muxu Sugandixin Yesu xa a diḡa gbeen yita n tan yulubi kan jaxin xōn, a findi misaala ra denkeleya muxune xa, naxanye habadan nii rakisin sōtōma. ¹⁷ Nba, habadan mangana, niin kanna nun totarena, Ala keden peena, gboon nun binyen xa fi na ma habadan han habadan! Amina.

¹⁸ N ma diin Timote, n bata na yamarin fi i ma, naxan fataxi nabiya falane ra naxanye fala lan i ya fe ma, alogo i xa na suxu, i yi nō yengē fajin soē. ¹⁹ I xa lu denkeleyaan nun nii fajiyani. Muxuna ndee bata ne rabējin, e denkeleyaan yi jnan alo kunkin na godo igen bun. ²⁰ Humeneyo nun Alesandire na muxune yē. N bata ne lu Setana xa,* alogo e xa xaran fa fala e nama Ala rayelefu.

* 1:20: Yanyina nde, na bunna nēēn fa fala a ne kedi nen keli denkeleya yamaan yē.

2

Tagi yitōnna ε nun Ala tagi

¹ N na ε mafanma fe singen naxan ma, ε Ala mafan, ε yi a maxandi, ε Ala maxandi muxune xa, ε barikan bira a xa muxun birin ma fe ra, ² mangane nun yēeratine birin, alogo en ma dunuḡa yi gidin xa findi bōjē xunbenla nun xaxili saan na en xa, Ala kolonna nun binyeni. ³ Fe fajin nan na ra naxan lan Ala yēē ra yi, en nakisimana, ⁴ naxan waxi a xōn ma muxune birin xa kisi, e yi jōndin kolon. ⁵ Bayo Ala keden peen na a ra, e nun tagi yitōn keden peena Ala nun muxune tagi, naxan findixi adamadiin na Yesu Alaa Muxu Sugandixina, ⁶ naxan a yetē fi muxune birin xunba seen na, naxan findi sere jōxōyaan na a waxatini. ⁷ Nanara, n tan yetēēn findixi xēraan nun kawandi baan na e nun karamōxōn naxan siyane xaranma denkeleyaan nun jōndin ma. N jōndin nan falama, wulen mi naxan na.

⁸ Nanara, n waxi a xōn ma muxune xa Ala maxandi yiren birin yi, e yi e yii sariḡanxine ti Ala xa. Xōlōn nun matandin yi ba e tagi.

Jaxanle lan e xa naxan liga

⁹ Na kiini, jaxanle xa e maxidi ki fajini xurun nun yetē suturani. E nama e yetē rayabu e xunna denbēxin nun xēmaan nun gemē tofajine nun dugi sare xōdēxene ra. ¹⁰ Koni e xa rayabu e kēwali fajine nan xōn, alo a lan jaxanle ma kii naxan yi naxanye a falama e Ala binyaxi. ¹¹ Jaxanle xa xaran sabarin nun xuru kendēni. ¹² N mi tinḡe jaxanla xa xaranna ti, a yi nōcōn sōtō xēmēn fari. A xa sabari. ¹³ Amasōtō N Benba Adama nan singe daxi, na xanbi ra Nmahawa. ¹⁴ Setana mi n benba Adama xan nakunfa, fō a jaxanla, a yi findi yulubitōcōn na. ¹⁵ Koni Ala

ɲaxanle ratangama e dii barini, xa e lu denkeleyaan nun xanun-tenyaan nun sariɲanna nun xuruni.*

3

Denkeleya yamaane yεeratine fe

¹ Nɔndin nan falani ito ra: Xa muxuna nde waxi findi feni denkeleya yamaan xunmatoon na, a waxi wali fajin nan xɔn. ² Nayi, denkeleya yamaan xunmatoon xa findi sɔntaren na, ɲaxalan keden kannna, a xa findi yeɛe suxun nun muxu xuruxin nun muxu suturaxin nun xɔɲe yisuxun nun xaran tiin na. ³ A nama findi dɔlɔ minna ra, hanma naxan bɔɲe mafura ɛ, koni a xa findi muxu diɲaxin nun fe yitɔnna ra, a nama findi gbeti xɔnxɔnna ra. ⁴ A xa a yengi dɔxɔ a denbayaan xɔn ki fajni, a yi a diine suxu xurun nun binyen birin yi. ⁵ Bayo xa muxun mi fatan a yeɛena denbayaan suxe a fajin na, na a yengi dɔxɔma Alaa denkeleya yamaan xɔn ma di? ⁶ A nama findi muxu tubixi nɛnɛn na, alogo a nama a waso ayi, e nun Yinna Manga Setana yi yalagi na fe kedenna ra. ⁷ A mɔn xa findi xili fajni kannna ra denkeleyatarena tagi alogo muxune nama a mafala, a suxu Yinna Manga Setana luti ratixin na.

Denkeleya yamaan mali tiine

⁸ Muxun naxanye findima denkeleya yamaan mali tiine ra, ne fan lan na kiini. E xa findi muxu binyen na. E nama findi nafigine ra hanma dɔlɔ minne. E nama tɔnɔn fen mayifuni. ⁹ E xa denkeleyaan wundon namara e sɔndɔme fixɛni. ¹⁰ Fɔ e keɲaan xa fεsefεse nɛn singen. Na xanbi ra, xa fe mi e ra, e nɔe finde nɛn denkeleya yamaan mali tiine ra. ¹¹ Mali ti ɲaxanle fan lan na kiini.

E xa findi ɲaxalan binyaxine ra, e nama dari fala ɲaxine tiye, e xa e yeɛe suxu, e tɔɔndiya feen birin yi. ¹² Denkeleya yamaan mali tiine xa findi ɲaxalan keden kanne ra, e yi e yengi dɔxɔ e diine nun e tanden xɔn a fajin na. ¹³ Amasɔtɔ naxanye denkeleya yamaan malima ki fajni, ne nan xunna kenla tiden sɔtɔma, e nun yigi gbeena denkeleyani Yesu Alaa Muxu Sugandixin ma.

¹⁴ N kedini ito sebexi i ma xaxili ragidin nin fa fala a mi fa buma n fa i konni. ¹⁵ Koni xa n bu, i mɔn a kolonɲe nɛn i lan i xa sigan ti kii naxan yi Alaa denbayani, naxan findixi habadan Ala denkeleya yamaan na, naxan findixi ɲɔndin sɛnbetenna nun a beten saxin na. ¹⁶ Nɔndin naxan na, Ala kolonna wundo feen gbo, na ni i ra: A bata makɛnɛn fati bɛndɛni, Alaa Nii Sariɲanxin yi a tinxinyaan mayita, malekane yi a to, a fe kawandin yi ba siyane tagi muxune yi denkeleya a ma dunuɲa yi, a yi rate binyeni.

4

Wule karamɔxɔne fe

*Yoni Firinden 4.1-3 Kolɔsi 2.16-23
Timote Firinden 2.4-6*

¹ Alaa Nii Sariɲanxin bata a fala a fixɛn na, a muxuna ndee xɛɛema nɛn denkeleyaan fɔxɔ ra waxati raɲanne yi, e bira Setanaa ɲinan yanfantenne nun e xaranne fɔxɔ ra. ² E tinma nɛn e yi mayenden wulen kawandi baane filanka-fuyaan xɔn, naxanye sɔndɔme xɔdɔxɔ alo tɛɛ laruna. ³ Na muxu sifane tɔnna dɔxɔma futu xidi feen na nɛn e nun donseen sifana ndee, Ala naxanye da alogo denkeleya muxune xa e rasuxu barika birani, naxanye ɲɔndin kolon. ⁴ Amasɔtɔ Ala seen naxanye birin daxi, e

* 2:15: Yireni ito bunna mɔn nɔe finde ito nan na: Koni Nmahawa rakisima nɛn a to bata diine bari, xa e lu denkeleyaan nun xanuntenyaan nun sariɲanna nun xuruni.

birin fan. A mi lan muxu yo xa a me ne ra, xa e birin nasuxu barika birani. ⁵ Amasoto Alaa falan nun en ma Ala maxandin ne rasarijanma nen.

Yesu a walike fajina fe

⁶ Xa i ngaxakedenne kawandi na feene ma, i findima nen Yesu Alaa Muxu Sugandixina walike fajin na, denkeleya falan nun xaran fajin yi findi i balon na i biraxi naxanye foxo ra. ⁷ Koni xete dina suxutare falane nun jaxalan fonne taline foxo ra, i yi i xaran Ala kolonna ma. ⁸ Fati maxodoxon tonon na ndedi, koni Ala kolonna tonon gbo waxatin birin. Amasoto a iki nun habadan nii rakisin sotoma nen. ⁹ Nondin nan falani ito ra, en birin xa la naxan na: ¹⁰ En taroma, en yi en yixodoxo, bayo en to bata en yigin sa habadan Ala yi, adamadiine birin nakisimana, a gbengbenna denkeleya muxune.

¹¹ I lan i xa yamaan yamari na feene nan ma, i yi e xaran ne ma. ¹² I nama tin muxu yo yi yo i ma i ya foningeyani, koni findi misali fajin na denkeleya muxune xa i fala ti kiin nun i fe raba kiini xanuntanyaan nun denkeleyaan nun sarijanni. ¹³ I lu Alaa falan xaranje muxune xa, i kawandin ba, i xaranna ti han n fa. ¹⁴ Ala i kixi kiseen naxan yi fata nabiya falana nde ra, denkeleya yamaan fonne to e yiine sa i xunni, i nama i tunnaxolo na bun ma.* ¹⁵ I yengi doxo feni itoe xon, i lu e fari alogo birin xa i sigati kiin to. ¹⁶ I yete rakorosi, e nun i ya xaranna. I tunnafan feni itoe yi amasoto xa i na liga, i kisin sotoma nen i yeteen xa e nun naxanye na e tuli mati i ra.

5

Denkeleya muxune masuxu kiina

¹ I nama xeme fonna maxadi a xodexen na, koni a ralimaniya alo

* **4:14:** E e yiine sa a xunni Ala maxandini alogo e xa a ti wanla nde ra. **5:10:** Men kaane xaje yisuxu kiina nde nan ito ra.

i baba na a ra, e nun banxulanne fan alo i xunyene nan e ra. ² E nun jaxalan fonne fan alo i nga. E nun sungutunne fan alo i xunyene sarijanna birin yi.

³ I xa kaja gilene binya a gbengbenna naxanye luma kedenyani. ⁴ Koni xa diine hanma mamananne kaja gilene naxanye yii, fo ne xa e Ala kolonna yita na kaja gilene nan singe ra, e yi e joxo lu e xon, e yi e fonne saran e wali faji fonne ra, bayo na nan nafan Ala ma. ⁵ Kaja gilene naxan keden a ra, a yigin saxi Ala yi, na luma Ala maxandene nen kosen nun yanyin na. ⁶ Koni kaja gilene naxan biraxi a yete rafan feene foxo ra, hali a to a nii ra, a faxaxin na a ra. ⁷ I xa e yamari na ra alogo e xa findi sontarene ra. ⁸ Xa muxun mi a konkaane mali katarabi a denbayaan ma, na bata a me denkeleyaan na. Na kanna jaxu denkeleyataren xa.

⁹ Kaja gilene naxan xinla lan a sebe denkeleya yamaan kaja gilene xinle ye fo naxan bata jee tonge senninna soto, e nun naxan yi doxi xeme kedenna xon ¹⁰ naxan kolonxi a wali fajine xon dii xuru feen kui hanma xaje yigiyana a konni hanma yama sarijanxin sanne maxa fena* hanma taro muxune mali fena hanma bira fena wali fajin birin foxo ra. ¹¹ Koni kaja gilene naxanye munma fori i nama ne xinle sebe bayo e waxon feene noe e raxete nen Alaa Muxu Sugandixin foxo ra, futu xonla yi e suxu. ¹² Nayi, e finde yulubi tongon na nen bayo e bata e layiri tongoxi singen kala. ¹³ Na mon xanbi ra, bayo wali mi e ma, e luma nen sige banxine de ra. E nafiyaan sa walitayaan fari, e lu muxune mafale, e feen fala naxanye mi daxa. ¹⁴ Nanara, a xoli n ma kaja gile sungutunne mon xa doxo xeme taa yi, e diine bari,

e yi e yengi dɔxɔ e denbayaan xɔn, alogo e nama fεε yo fi en yaxun ma a fala jaxin ti. ¹⁵ Amasɔtɔ kaɲa gilena ndee bata kiraan fata, e bira Setana fɔxɔ ra. ¹⁶ Koni xa kaɲa gilena ndee denkeleya jaxanla nde a denbayani, a xa ne goronna tongo. E nama findi denkeleya yamaan goronna ra, alogo denkeleya yamaan xa nɔ kaɲa gilene maliye naxanye luxi kedenyani.

¹⁷ Denkeleya yamaan fonna naxanye tixi yamaan yεε ra ki fajni, ne lan e xa xunna kenla dɔxɔde firin nan sɔtɔ, a gbengbenna naxanye kawandin bama, e nun naxanye xaranna tima. ¹⁸ Amasɔtɔ Kitabun naxa, “I na jingen ti malo bodonna ra, i nama a dεen xidi.” A mɔn naxa, “Walikeen lan nen a yi a saranna sɔtɔ.”† ¹⁹ Xa muxune denkeleya yamaan fonna nde tɔɲegεma, i nama i tuli mati fɔ xa sereya firin hanma saxan bata mini a ma. ²⁰ Naxanye bata yulubin liga, ne sɔnna xa fala birin yetagi, alogo bonne fan xa gaxu. ²¹ N bata i yamari Ala nun Yesu a Muxu Sugandixin nun maleka sugandixine yetagi, a i xa kawandini itoe suxu. I nama muxu yo rafisa e bode xa i kewanle yi. ²² I nama keɲen i yiin sε muxune xunna ma Ala maxandini e ti feen na Alaa wanla ra, i yi i yetε findi yulubi tongo fεren na muxune xa. Lu i ya sariɲanni.

²³ I nama lu igen gbansanna minɲε, koni i xa manpana ndedi basan a ra alogo i kuiin xa bɔrɔxɔ, bayo i furama waxatin birin.

²⁴ Muxuna ndee yulubine maɲenma nen benun e xa kiti yiren li. Ndee gbeene kolonma e xanbi nen. ²⁵ A na kii nin, wali fajine maɲenma nen hali naxanye mi ligaxi keɲenna ma, ne mi nɔε luxunɲε.

6

Sariyana denkeleya muxune xa

¹ Denkeleya muxun naxanye konyiyaan bun ma, ne lan e xa e kanne binya kiin birin yi alogo Ala xinla nama rayelefu e nun nxɔ xaranna. ² Konyin naxanye kariye findixi denkeleya muxune ra, na konyine nama e kanne rayelefu e to findixi denkeleya muxune ra. Koni fɔ e xa wali nen e xa dangu bonne ra bayo denkeleya muxune nan e wanla tɔnɔn sɔtɔma, e xanuntenne.

Wule dinane nun nafulu xɔnxɔnne

I xa muxune xaran feni itoe ma, i yi e ralimaniya. ³ Xa muxu yo xaran gbete tima, a mi bira en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina fala kendene fɔxɔ ra, e nun Ala kolonna xaranna, ⁴ na kanna rafexi wason nan na, a mi sese kolon. Fe matandine rafan a ma jaxi ra e nun sɔnxɔ sɔnxɔne falane bunne ma. Na nan fama milen nun lantareyaan nun marayelefun nun sike jaxine ra, ⁵ e nun yenge jantarene muxu xaxili yifuxine tagi, jɔndin mi naxanye yi, naxanye yengi a ma fa fala a Ala kolonna findixi nafulu sɔtɔ fεren nan na.

⁶ Anu, tɔnɔ gbeen nan Ala kolonna ra, xa en na en wasa so en yii seene yi. ⁷ Amasɔtɔ en mi faxi sese ra en yii dunuɲani ito yi, en mɔn mi sigan sese ra en yii. ⁸ Nayi, xa donseen nun dugina en yii, en na en wasa so ne yi. ⁹ Koni naxanye waxi findi feni nafulu kanne ra, ne birama nen tantan feene yi, e suxu luti ratixin na e nun kunfa xaxilitare jaxi wuyaxin naxanye muxune rasinma halagin nun bɔnɔni. ¹⁰ Amasɔtɔ gbeti xɔnxɔnna nan fe jaxine birin binla ra. Nde bata mila gbetin xɔn, e masiga denkeleyaan na, e kɔntɔfli fe wuyaxi ti e yetε ma.

† 5:18: A mato Sariyane 25.4 nun Kɔrenti Singen 9.9 nun Matiyu 10.10 kui.

¹¹ Koni i tan Alaa muxuna, i gi na feene ma. I tinxinna nun Ala kolonna nun denkeleyaan nun xanuntenyaan nun tunnafanna nun limaniyaan fen. ¹² I denkeleyaan geren fajin so. I habadan nii rakisin suxu, i xilixi naxan ma, i i tixi sereya fajin naxan na sere wuyaxi yetagi. ¹³ N na i yamarima Ala yetagi naxan niin fima nimaseen birin ma, e nun Yesu Alaa Muxu Sugandixin yetagi naxan sere fajin ba Ponsi Pilati yetagi, ¹⁴ i xa yamarini ito suxu sontareyaan nun fetareyani, han en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin yi mini kenenni waxatin naxan yi. ¹⁵ Na rabama a waxatin nin Ala naxan saxi,

Ala Barakan Kanna,
Kuntigi Keden Pena,
Mangane Mangana,
Marigine Marigina.

¹⁶ Niin Kan Keden Pena naxan konna kenen gbeeni muxe mi e masoe kenenna naxan na,
muxe munma naxan to,
a mon mi nae toe.
Binyen nun senben xa fi a ma habadan! Amina.

¹⁷ Yamarini ito fi waxatini ito nafulu kanne ma, a e nama waso ayi, a e mon nama e yigi sa nafunli naxan janma, koni e xa a sa Ala yi naxan en kima seen birin yi fonisireyani alogo en xa lu sewani. ¹⁸ E xa fe fajin naba, e kewali fajine yi findi e nafunla ra, e bodene ki fonisireyani. ¹⁹ Na kiini, e nafulu kenden namarama nen e yete xa yeen na, e nii rakisi yeteen soto.

²⁰ Timote, seen naxan taxuxi i ra, na kantan ki faji. Fala fuune nun dina suxutare falane, i ne lu na, e nun wulen naxan yatexi fe kolonna ra naxan en matandima. ²¹ Ndee bata tubi na ma, e masiga denkeleyaan na.

Alaa hinanna xa lu e xon.

Kedi Firindena Timote Ma Poli Alaa Falan Kedi Firinden Timote Ma

Kedi firinden naxan sebe Timote ma, na sebe Romi taan nin (1.17). Poli suxu nen a sa kasoon na kii xodexeni (2.9) a yi lu a danna (4.10,16), a yi kawandi falani itoe sebe a foxarabira kenden ma xanuntenyani (1.2).

Xerana a falan foloma Ala tantunna nan ma lan Timote a xanuntenyaan nun a denkeleyaan ma. Hali toro gbeen nun matandin to xun tixi Yesu a fe Xibaru Fajin nali muxune ma, a Timote yamarima a xa a senbe so, a yi yengen so wakileni "alo Alaa Muxu Sugandixina sofa tinxinxina" (1.3 han 2.13). A a rakolonma a a xa a liga a yeren ma muxune fe yi naxanye fala fune tima a findi matandin na e nun sonxo sonxon naxanye ton mi na, naxanye denkeleyaan makuyama muxune ra. A yi a fala a xa, a a xa lu alo a tan yetena, a yi lu tinxinni alo Kitabuna a falaxi kii naxan yi, Timote naxan xaranxi xabu a banxulan jore waxatini (2.14 han 4.5). A kedin najanna ra, xerana a yetena mantarone nan ma fe falama, a yi Ala tantun naxan yi a malima (4.6 han 22).

Xera Poli gerenna so nen Yesu a fe Xibaru Fajin nalideni han a simayaan najanna (4.7). Kitabun xaran muxune fan lan nen, e yi na gerenna so, denkeleyaan nun dijan nun xanuntenyaan nun senbe soni, hali e mi gaxu Setana yee ra.

¹ N tan Poli, naxan findixi Yesu Alaa Muxu Sugandixina xeraan na Ala sagoon xon ma alogo Ala en tuli saxi nii rakis naxan na Yesu Alaa Muxu Sugandixini, n xa na rali, n tan nan ito sebexi, ² n yi a rasiga n nafan dii xemen Timote ma.

Fafe Ala nun en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun kininkinna nun bore xunbenla fi i ma.

Barika biran nun kawandina

³ N walima Ala naxan xa bore rafixeni alo n benbane a liga kii naxan yi, n barikan birama na xa, n nema a maxande i xa koen nun yanyin na waxatin birin. ⁴ Amasoto, n nan n miri i ya wugan ma, a xonla n suxuma nen n xa i to alogo n xa lugo sewan na.* ⁵ N xaxili mon i ya denkeleya kendon xon, naxan yi i mame Lowisi nun i nga Ewunise yi. N laxi a ra, fa fala a i fan yi. ⁶ Nanara, n na a rabirama i ma, Ala kiseen naxan fixi i ma, i xa na rawali i sobeen na, i naxan sotoxi n na n yiin sa i xunni waxatin naxan yi Ala maxandini. ⁷ Amasoto Ala mi Nii gaxuxin xan fixi en ma koni a Nii Sarijanxina naxan senben nun xanuntenyaan nun son fajin fima en ma.

⁸ Nba, i nama yagi sereyaan be en Marigin xa, hanma i yagi n tan ma fe ra hali n to kasoon na a fe ra. Koni en firinna xa tin toroyaan ma en bode xon lan Yesu a fe Xibaru Fajina fe ma Ala senben barakani. ⁹ A tan nan en nakisixi, a yi en xili a en xa sarijan. En kewanle fe mi a ra de, koni a yetena fe ragidixina, e nun a hinanna, a naxan fi en ma Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani benun dunu xa da. ¹⁰ Koni iki a bata a yita en na en nakisimaan Yesu Alaa Muxu Sugandixin minin xon ma kenenni, naxan faxan senben naxi, a yi nii rakis naxan faxatareyaan makenen Yesu a fe Xibaru Fajin xon ma.

¹¹ Ala bata n findi kawandi baan nun xeraan nun karamxon na Yesu a fe Xibaru Fajina fe ra. ¹² Nanara, n toroma feni itoe ra, koni n mi yagixi e fe ra amasoto n denkeleyaxi naxan

* 1:4: Timote wuga nen Poli keli Efesi taani waxatin naxan yi. A mato Timote Singen 1.3 kui.

ma, n na kolon. N laxi a ra, a nœ n gbeen namare nen han na lœxœni. ¹³ I fala kenden naxanye mœxi n yii, ne ramara misaala ra xanuntenyaan nun denkeleyani Alaa Muxu Sugandixin Yesu xœn. ¹⁴ Se fajin naxanye taxuxi i ra, ne mara Alaa Nii Sarijanxin senben barakani naxan en yi.

¹⁵ I a kolon fa fala naxanye birin Asi yamanani, ne bata n nabejin, hali Figelo nun Heremogene. ¹⁶ Ala xa Marigin kininkinin Onesiforo a denbayaan ma amasœtœ a n nii yifan nen n ma sanja ma wuyaxi. A mi yagi n ma fe ra hali n to kasoon na. ¹⁷ A Romi taan li waxatin naxan yi, a yi a tunnafan n fenje han a yi n to. ¹⁸ Ala xa Marigin kininkinin a ma na Lœxœni. A feen naxanye liga n xa Efesi taani, i ne kolon yati!

2

Yesu a walikœ fajine

¹ Nba, i tan n ma diina, i senbe so na hinanni naxan Yesu Alaa Muxu Sugandixini. ² I feen naxanye mœxi, n naxanye rali sereya wuyaxi yœœ xœri, ne taxu lannaya muxune ra, naxanye fan nœ muxu gbete ye xaranje.

³ En na en wœkile tœœni en bode xœn ma bayo en luxi nen alo Yesu Alaa Muxu Sugandixina sofa fajine. ⁴ Muxun naxan sofa wanli, na mi basanje dunuja fe gbete ra xa a waxi a kuntigin kenœn feni. ⁵ Muxun naxan fan a gima xatajœœyani, xa na mi a yixœdœœ a gideni giin sariyani, a mi nœœn tiye mumœ. ⁶ Xœœ biin naxan wali xœdœœn kœma, na singe xa a gbee xœœ ma seen sœtœ. ⁷ N naxan falama i xa, i miri na ma, amasœtœ Marigin famun fima nen i ma ne birin yi.

⁸ I xaxili lu Yesu Alaa Muxu Sugandixin xœn ma naxan kelixi Dawuda bœnsœnni, naxan keli sayani, alo n na a ralima kii naxan yi Yesu a fe Xibaru Fajini, ⁹ n

tœœma naxan ma fe ra han n xidi alo fe jaxi rabana. Koni Alaa falan tan mi xidœ mumœ. ¹⁰ Nanara, n dijnaxi tœœne birin bun ma yama sugandixina fe ra, alogo e fan xa kisin sœtœ naxan Yesu Alaa Muxu Sugandixini, e yi lu habadan binyeni. ¹¹ Nœndin nan falani ito ra:

Xa en nun a tan bata faxa en bode xœn,

en nun a tan nii rakisin sœtœma nen.

¹² Xa en na en tunnafan,

en nun a tan luma nen mangayani.

Xa en na en mœ a ra,

a fan a mœma nen en na.

¹³ Xa en mi tinxiŋje ayi,

a tan tinxiŋma nen ayi,

amasœtœ a mi nœœ a mœ a yete ra.

¹⁴ Na feene rabira muxune ma, i yi e yamari Ala yetagi, a e xa e yete ratanga matandine ma lan falane bunne ma, matandin naxanye tœœ yo mi na. A e ramœ muxune nan halagima tun! ¹⁵ I kata, i yi i yete yita Ala ra walikœ kenden na, naxan wali xœnne mi mayagi, naxan Alaa jœndi falan nalima a kini. ¹⁶ Xœœ dina suxutare fala fuune fœœœ ra, amasœtœ naxanye e falama, ne luma e masigœ Ala kolonna ra nen tun. ¹⁷ E falan luxi nen alo furen naxan œ gboma ayi fatin ma. Humeneyo nun Fileto na muxune nan ye, ¹⁸ naxanye bata e masiga jœndin na. E naxa, a muxune rakelima sayani waxatin naxan yi, na bata dangu. E muxuna ndee denkeleyaan kala. ¹⁹ Anu, Alaa banxin betœn saxi sandœœœ kenden naxan fari, na dœxi ken, falani itœœ kœœndœœxi a ma, a naxa, "Marigin gbeen muxun naxanye ra, a ne kolon. Xa naxan yo Marigin xinla falama, na xa a xun xanbi so tinxiŋtareyani."*

²⁰ Waliseen sifa wuyaxi nan banxi gbeen, gbete dixin nun xœma dixin na koni a wudi dixin nun a bœndœ ganxin fan na. Ndee rawalima binya feene yi, ndee rawalima binyatare feene yi.

* 2:19: Yatœne 16.5

21 Xa muxu yo a yete rasarijan na binyatareya feene ma, a luma nen alo walise binyaxina. A to sarijan, a kanna nae a rawale wali faji birin yi. 22 I gi foningeyaan waxatin kunfa feene ma. E nun naxanye Marigin batuma boje fixen na, e bira tinxinyaan nun denkeleyaan nun xanuntenyaan nun boje xunbenla nan foxo ra e bode xon. 23 I me xaxilitareyaan nun daxuyaan fe matandine ra, i yi a kolon fa fala a ne fama yengen nan na. 24 Anu, Marigina walikeen mi lan a yengen so. Koni a lan nen a fan birin na, a findi karamoxo faji nun muxu dijaxin na. 25 A lan nen a xa fe matandine matinxin limaniyani alogo Ala xa a liga e yi e kewanle maxete, e yi jondin kolon. 26 E yi xaxili soto, e e yete ba Yinna Manga Setanaa luti ratixine ra, e suxi naxanye ra alogo e xa lu a sagoni.

3

Dunya rajanna fe

1 A kolon fa fala a waxati donxene xodoxoma ayi nen. 2 Amasoto muxune findima nen wasodene nun gbeti xonxonne nun yete matoxone nun yandadene nun konbi tiine ra. E murute e soto muxune ma, e findi wali faji kolontarene nun dina kolontarene ra, 3 e nun hinantarene nun kininkinintarene nun muxu xili kalane nun yete suxutarene nun muxu yee xodexene nun fe faji rabane yaxune 4 e nun yanfantenne nun kunfadene nun yete yigboon naxanye waxon feene rafan e ma dangu Ala ra. 5 E e yete findi Ala kolonne ra, koni e e mema nen a senben na. I makuya na muxune ra. 6 Ndee e ye, ne e yete rasoma nen banxine kui muxu rakunfa feen na, jaxanla naxanye senbe mi gbo dinani,

e yi ne masoto yulubin goron binyen naxanye xun ma naxanye mabandunxi kunfan sifan birin xon. 7 Na jaxanle katama nen e xa xaran, koni e mi jondin kolonye mumel. 8 Na xemene luxi nen alo Yannesu nun Yanberesi naxanye Musa matandi.* Xemeni itoe fan jondin matandima na kii nin. E xaxinli fuxi, e denkeleyaan bata findi bonon na. 9 Koni ne mi sigeyeen na mumel amasoto muxun birin e xaxilitareyaan kolonma nen, alo Yannesu nun Yanberesi liga kii naxan yi.

Kawandi donxene

10 Koni i tan bata n ma xaranna kolon, e nun n kewanle nun n jenigen nun n ma denkeleyaan nun n ma dijan nun n ma xanuntenyaan nun n ma tunnafanna 11 e nun n ma besenxonnyaan nun n ma toroyana. Toron sifan mundun na, n mi naxan toxi Antiyoki nun Ikoniyon nun Lisitire taane yi? Besenxonnyaan sifan mundun na n mi naxan to? Koni Marigin yi n xunba ne birin yi. 12 Naxanye birin waxi a xon ma, e xa sigan ti Ala kolonni Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani, ne besenxonnyama nen. 13 Koni muxu jaxine nun naxanye e yete findima dina muxune ra, ne yanfanma jaxuyaan nin tun, e bonne mayenden, e fan yi mayenden. 14 Koni i tan, i xaranxi feen naxan ma, i denkeleyaxi naxan ma yati, lu na yi amasoto i i karamoxone kolon. 15 Xabu i dii jore waxatini, i Kitabu Sarijanxin yire sebxine kolon naxan nae xaxinla fiye i ma lan kisi feen ma denkeleyaan xon Yesu Alaa Muxu Sugandixin ma. 16 Amasoto Kitabun sebenla birin fataxi Ala nan na. A fan xaran ti seen nun tantanna yabi seen nun fe matinxin seen nun muxu xuru seen na tinxinna ma 17 alogo Alaa

* 3:8: Yahudiyane namunne xaranna kui, woyimeen naxanye Musa matandi Misiran yamanani, ne yi xili na kiini. A mato Xoroyaan 7.11 nun 7.22 kui.

muxun xa kamali, waliseen yi lu a yii wali fajin birin ke xinla ma.

4

¹ N na i yamarima Ala yetagi e nun Yesu Alaa Muxu Sugandixin naxan faxa muxune nun muxu niiramane birin makitima, naxan makenenma a mangayani. ² Alaa falana fe kawandin ba, xa a fala waxatin fan, xa a mi fan, i wekile. I muxune sanna fala, i e maxadi, i e ralimaniya, i yi e xaran dijan birin yi. ³ Amasoto waxatin fama nen, muxune mi tinma xaran kenden ma. E birama e yete waxon feene nan foxo ra, e lu karamoxone malanje e yete xa, naxanye e xaranma e tunla rafan feene ma. ⁴ E yi e tunla ba jondi falane ra, e yi e tuli mati taline ra. ⁵ Koni i tan, i xa i yete suxu feen birin yi, i tunnafan torone bun ma, i Yesu a fe Xibaru Fajin nali, i yi i ya wanla birin nakamali.

⁶ Amasoto, n tan bata lu alo minse saraxa boxonxina, n siga waxatin bata maso. ⁷ N bata yenge fajin so, n nan n ma giin danna li, n lu denkeleyani. ⁸ To xanbi ra, n tinxinyaan no soton kontonna sotoma nen Marigin naxan nama-raxi n xa, a naxan fima n ma na loxoni, a tan naxan findixi kiti sa tinxinxi na. N tan kedenna mi a ra koni a fa feen xonla naxanye birin ma.

⁹ Kata, i fa n fema mafuren!
¹⁰ Dunujani ito to rafan Demasi ma, a bata n nabepin a siga Tesaloniki taani. Kiresen yi siga Galati yamanani. Tito yi siga Dalamatiya yamanani. ¹¹ Luka nan keden pe fa n fema. E nun Maraka birin xa fa amasoto a noe n maliye nen walideni. ¹² N bata Tikiko rasiga Efesi taani. ¹³ I nema fe waxatin naxan yi, n bata n ma gubaan nun n ma kedine lu Karapo konni Tirowasi taani, i fa e xele n xa a gbengbenna naxanye seboxi kidine ma.

¹⁴ Siyakin Alesandire bata fe xolen liga n na han! Marigina a sarañe a wanla ra. ¹⁵ I fan xa a fe liga i yeren ma, amasoto a nxo falane matandi nen a jaxin na!

¹⁶ N nan n yete xun mafala singen naxan ti kitisadeni, muxu yo mi n mali, birin yi n nabepin. Koni Ala nama e suxu na ra. ¹⁷ Marigin nan n mali, a yi n senbe so alogo n xa kawandi kamalixin ba, siyane birin yi a me, n yi xunba yatane de. ¹⁸ Marigina n xunbama nen fe jaxin wanle birin ma, a yi n nakisi alogo n xa so a mangayani ariyanna yi. Binyen xa fi a tan ma habadan han habadan, amina.

Xonton donxene

¹⁹ N xa Pirisila nun Akila xonton e nun Onesiforo a denbayana. ²⁰ Erasite bata lu Korenti taani, n bata Tirofime furaxin fan lu Mileti taani. ²¹ Kata, i xa fa benun xunbeli waxatin xa a li.

Ewubulo i xonton, e nun Pudon nun Linosi nun Kelodiya e nun en ngaxakedenne birin.

²² Marigin xa lu i niini. Ala xa hinan e ra.

Tito Poli Alaa Falan Naxan Nasiga Tito Ma

Tito findi denkeleya muxun nan na. Yahudiya mi yi a ra (Galati Kaane 2.1-3). Poli foxrabira fajin nan yi a ra, bayo a tan nan yi Korɛnti Kaane nun xeraan tagini tɔnma (Korɛnti Kaane Kedi Firindena 7.6-16). Kitabun yireni ito sebe Tito ma waxatin naxan yi, a yi Kirɛti foxo ige tagi boxoni. Xera Poli bata yi a yamari a a xa denkeleya muxune xun mato a ra mɛnni, a yi denkeleya yamane yɛba ki fajni (1.5).

Xerana falan xun soxi a falan folɔdeni (1.4). Sora singen najanxi denkeleya yamaan kuntigine fe nan ma (1.5-16). Sora firindeni, Tito kawandi xuine nan sɔtɔma lan denkeleya muxune masuxu kiin ma denkeleya yamani: Xeme fonne nun jaxalan fonne nun banxulanne nun konyine masuxu kiina (2.1-15). Denkeleya muxune lan e xa naxan liga, sora saxanden na nan yitama en na, e lu e bode yi bɔɔɛ xunbenli, e mayitaxunna matanga (3.1-11). Kedin yi rajan Poli a yamarine nun xɔntɔn xuine ma (3.12-15).

Kitabun yireni ito xaran muxune lanma nen e yi a famu fa fala maxadi xuiin naxan a kui, na mi sebexi Tito xan keden xa. Kɔntɔfili feen naxanye e kui, ne nan denkeleya yamaan ma waxatin birin.

Xɔntɔnna

¹ N tan Poli nan ito sebexi naxan findixi Alaa walikɛɛn na, e nun Yesu a Muxu Sugandixina xerana alogo a muxu sugandixine xa denkeleya, e jɔndin kolon, e lu Ala kolonni. ² Na denkeleyaan nun na jɔndin fataxi habadan nii rakisin sɔtɔn yigin nan na, Ala en tuli sa naxan na xabu waxatine folɔni,

Ala naxan mi nɔɛ wulen fale. ³ A bata a falan makɛnen a waxatini kawandin xɔn ma a naxan taxu n na Alaa yamarin xɔn ma, en nakisimana.

⁴ N ni ito sebexi Tito nan ma, n ma diin yetena en ma denkeleyani.

Fafe Ala nun Yesu Alaa Muxu Sugandixina en nakisimaan xa hinnanun bɔɔɛ xunbenla fi i ma.

Tito a wanla fe

⁵ N bata i lu Kirɛti yamanani alogo feen naxan yitɔn daxi luxi, i xa na yɛba, i yi denkeleya yamaan fonne dɔxɔ taan birin yi fata n ma yamarine ra. ⁶ Denkeleya yamaan fonne xa findi muxune ra fe mi naxanye ra, jaxalan keden kanne, e diine denkeleyaxi, muxune nama e diine yate yete suxutarene ra hanma xurutarene.

⁷ Denkeleya yamaan xunmatoon xa findi muxun na fe mi naxan na, amasɔtɔ Alaa wanla taxuxi a tan nan na, a nama findi yete yigboon na, hanma bɔɔɛ maxɔlɔna, hanma dɔlɔ minna, hanma naxan bɔɔɛn mafura te, hanma gbeti xɔnxɔnna tinxintareyani. ⁸ Koni a xa xɔɔene yisuxu ki fajni, fe fajin xa rafan a ma, a xuruxi, a tinxin, a sarijan, a yete suxi. ⁹ A xa a sɔbe so jɔndin falan ma alo a xaranxi a ma kii naxan yi, alogo a xa nɔ bonne ralimaniye xaran kendeni, a yi fe matandine tantanna yita e ra.

¹⁰ Muxu wuyaxi na, a gbengbenna Yahudiya denkeleya muxun naxanye banxulanyaalan falan tima, naxanye findixi murutɛdene ra naxanye fala fuune tima, e bodene rakunfa. ¹¹ I xa ne deene suxu, amasɔtɔ denbaya kalane nan ne ra, fata e xaranne ra naxanye mi daxa, e na ligama yagitareyaan nin nafulu feen na. ¹² E yetɛɛn kon kaa nabina nde nan a fala, a naxa, “Wule falan nan Kirɛti kaane ra waxatin birin, alo sube xɔɔene, fudi jaxinten salayaxine.” ¹³ Jɔndin nan na falan na. Nanara, e sɔnna fala e xa kati alogo e xa

denkeleya kenden soto, ¹⁴ e yi ba e tuli matiyε Yahudiyane taline ra, e nun yamarin naxanye fata na muxune ra naxanye e mexi jondin na. ¹⁵ Seen birin sarijan muxu sarijanxine yii, koni sese mi sarijan muxu xosixine nun denkeleyatarene yii. E xaxinla nun e sondomen birin xosixi. ¹⁶ Ne a falama nen a e Ala kolon, koni e e mexi Ala ra e kewanle yi. E haramuxi, e mi fala suxe, e mi nœ wali fajı yo rabe.

2

Denkeleya muxune xa xaran feen naxanye ma

¹ Koni i tan ma falane xa lan xaran kenden nan ma. ² A fala xeme fonne xa, a e xa e yete suxu, e findi muxu binyene ra, e nun muxu xuruxine. E yi e sœbe so denkeleyaan nun xanuntenyaan nun tunnafanna ma.

³ A fala jaxalan fonne fan xa, a e kejaan xa lan Ala batun ma. E nama findi muxu xili kalane nun dolɔ minne ra. E xa muxune xaran fe fajın ma ⁴ alogo e xa nœ sungutunne maxaranje e xemene nun e diine xanun kiin ma, ⁵ e findi jaxalan xuruxine ra, naxanye luma sarijanni, naxanye walima denbayani, e jɛnigen fan, e xuru e xemene ma alogo muxu yo nama Alaa falan nayelevu.

⁶ I mœn xa banxulanne fan nalimaniya na kiini, a e xa xuru feen birin yi. ⁷ I tan yeteen xa findi misali fajın na i kewali fajine yi. I ya xaranna xa findi jondin na binyeni. ⁸ I fala kendene ti, yalagi mi naxanye yi, alogo i yengefane xa yagi amasoto e mi fe yo toxi en tan na e naxan fale.

⁹ A fala konyine xa, a e xa xuru e kanne ma, e yi e kenen feen birin yi. E nama e tandi, ¹⁰ e nama e muja, koni e xa e lannayaan yita e ra waxatin birin alogo en nakisimana Alaa xaranna xa xun-nayerenna soto feen birin yi.

¹¹ Ala bata a hinanna makenen muxun birin xa kisin soto ma naxan xon. ¹² Na en xaranma nen, a en xa xete Ala kolontareyaan foxo ra e nun dunuja rafan feene, en yi en xuru tinxinna nun Ala kolonna ma dunujani ito yi, ¹³ en nema herin mame en yengi naxan ma, en ma Ala senbe kannu nun en nakisimaan Yesu a Muxu Sugandixina binyen makenenma loxon naxan yi. ¹⁴ A bata a yete fi en ma fe ra alogo a xa en xunba en ma sariya suxutareyaan birin yi, a yi yama rasarijanxin soto a yete xa, naxanye sœbe soxi wali fajine rabaan ma.

¹⁵ I lan i xa falan ti muxune xa na kii nin, i yi e ralimaniya, i yi e sœnna fala i senben birin na. Muxu yo nama i rajaxu.

3

Denkeleya muxun lan a xa feen naxanye liga

¹ A fala denkeleya muxune xa a e xa xuru mangane nun kuntigine ma, e yi e falane suxu. E xa e yiton kewali fajın sifan birin xili ma. ² E nama muxu yo rayelefu, e xa findi fe yitonne nun muxu dijaxine ra, e limaniya muxune birin xa. ³ Amasoto a foloni, xaxilitarene nun murute de tununxine nan yi en na. En yi en ma kunfan nun en waxon feene birin ma konyiyaan nan bun. En yi en ma dunuja yi gidin nabama jaxun nun xoxolonnyaan nin. Xœnantenyaan yi lu en nun bodene tagi. ⁴ Koni en nakisimana Ala to a fanna nun a xanuntenyaan makenen en xa, ⁵ a yi en nakisi. Anu, a mi yi na ligaxi nun a en bata fe tinxinxine liga, koni fo a kininkininna fe ra. A bata en nakisi fata en ma marafuna igeni, en yi xete, en bari. En yi dunuja yi gidi nen en soto Alaa Nii Sarijanxin barakani, ⁶ a naxan defexin nagodo en ma, en nakisimaan Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani, ⁷ alogo en

xa tinxin a yeε ra yi a hinanna barakani, en yengi yi lu habadan nii rakisin sɔtɔ feen ma en keεn na.

⁸ Nɔndin nan na falan na. A xɔli n ma i xa kankan a falan ma, alogo naxanye na la Ala ra, ne xa e sɔbe so wali fajin ma. Na feene nan lan, ne nan tɔnɔ gbo muxune birin ma. ⁹ Koni i yeε ratanga fe matandi xaxilitarene ma e nun muxune benbane xinle fεsεfεsen nun lantareyaan nun sɔnxɔ sɔnxɔn naxanye fataxi sariyan na, amasɔtɔ ne tɔnɔ mi na, e ligama fuyan. ¹⁰ Muxun naxan mayitaxunna rasoma yamani, i na a rakolon waxatin naxan yi sanja ma keden han firin, i masiga na ra. ¹¹ A kolon a na kanna xaxinli fuxi. A nema yulubin ligama, a yeε yalagima.

Yamari dɔnxene

¹² N na Aritema rasiga i fεma waxatin naxan yi hanma Tikiko, kata i fa n fεma Nikopoli taani, bayo n waxi a xɔn ma, n xa xunbeli waxatin ti mɛnni. ¹³ I xa sariya karamɔxɔ Senasi nun Apolosi mali e fanda feen na e sigatini alogo sese nama dasa e ma. ¹⁴ Fɔ en ma muxune fan xa e xaran nɛn fe fajin rabaan ma e yi e tunnafan, alogo e xa nɔ e mako xɔdεxene gasε, e mɔn nama lu dɔxi fuu.

¹⁵ N fɔxɔ ra muxune birin i xɔntɔn. Nxu dɛnkeleya muxune xɔyine birin xɔntɔn.

Ala xa hinan ε birin na.

Filemōn Pōli Alaa Falan Naxan Nasiga Filemōn Ma

Filemōn yi findixi denkeleya muxu kenden nan na. Yanyina nde, a yi Kōlōsi taan denkeleya yamaan nin. Xera Pōli xōyin nan yi a ra (fala tide 1). Konyina nde yi a yii, naxan yi xili Onesimo, naxan a gi a kanna ma. En mi a kolon Onesimo nun Pōli e bode kolon kii naxan yi, bayo Pōli yi kasoon na. Koni Onesimo fan findixi denkeleya muxun na. Pōli yi a ragidi a xa a raxete a kanna ma, a kedini ito sebe naxan ma, a xa a rasuxu a konni, koni a nama a suxu konyi gixin na, koni alo a ngaxakedenna denkeleyani. Konyin naxan a gi a kanna ma, na yi naxankatama nen a xodexen na.

A yelin xanbini Filemōn nun a fəxərabirane xəntənjə (1-3), Pōli yi barika bira Ala xa Filemōn ma denkeleyaan nun a wekilena fe ra (4-7). A mōn yi mayandin ti Onesimo a fe ra, naxan sigama a kanna fema (8-22). Kitabun yireni ito rajanxi xəntənne nan ma, en mōn muxu wuyaxi xili toma a kui, naxanye Pōli kedi sebexin kui a naxan nasiga Kōlōsi kaane ma (Kōlōsi Kaane 4.10,12,14 Arikipe fan xinla sebexi fala tide firindenit Kitabun yireni ito yi e nun Kōlōsi Kaane 4.17). Yanyina nde Onesimo siga nen kedi firinne ra Kōlōsi taani Kōlōsi kaane ma e nun Filemōn ma.

En Pōli a fanna toma nen Kitabun yireni ito kui. A ito sebexi a xōyin Filemōn ma, koni a mi yamari yo fixi a ma, a mi a karahanxi sese ma, a mi a sariyane baxi a yii Onesimo xun ma. Koni a a rabirama a ma nen, e nun naxanye birin Kitabun yireni ito xaranma, fa fala a Alaa xanuntenyaan muxune keɽaan maxetema nen.

Xəntənne

¹ N tan Pōli naxan findixi kasorasaan na Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe ra, nxu nun ngaxakedenna Timote nan ito sebexi nxu xanuntenna nun nxu walike boden Filemōn ma, ² e nun Apiya nxu magilena e nun Arikipe nxu yenge so bodena e nun denkeleya yamaan naxanye e malanma i konni.

³ En Fafe Ala nun Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun bənjə xunbenla fi e ma.

Filemōn ma xanuntenyaan nun a denkeleyana fe

⁴ Filemōn, n nɛma n ma Ala maxandɛ waxati yo yi, n barikan birama a xa nen i ya fe ra, ⁵ amasotə n bata a mɛ i denkeleyaxi Marigi Yesu ma kii naxan yi, i mōn a yama sarijanxin birin xanuxi. ⁶ N na Ala maxandima alogo ngaxakedenyaan naxan fataxi i ya denkeleyaan na, na xa a liga i fe fajin birin kolon ki fajni, en naxanye sotəxi Alaa Muxu Sugandixin barakani. ⁷ Ngaxakedenna, i ya xanuntenyaan bata sɛwa gbeen fi n ma, a yi n nalimaniya, bayo i bata yama sarijanxin birin nii yifan e ma.

Pōli yi Filemōn mafan

⁸ Nanara, hali n to nɛɛ susɛ i yamarɛ Alaa Muxu Sugandixini fa fala a i xa feen naba naxan daxa, ⁹ koni n ni i mafanna xanuntenyaan nin, n tan Pōli xɛmɛ fonna, e nun iki kasorasaan Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe ra. ¹⁰ Nayi, n na i mafanna n ma dii Onesimo a fe ra, n findixi naxan baba ra kasoni. ¹¹ A tənɔ mi yi i ma waxati danguxini, koni iki, a tənən luma en birin ma nen.

¹² N bata a raxete i ma iki, a tan naxan nafan n ma alo n niina. ¹³ A yi rafan n ma nun, a lu n fema be, alogo a xa wali n xa i funfuni, n kasoon na waxatin naxan yi Yesu a fe Xibaru Fajina fe ra. ¹⁴ Koni n mi waxi fefe liga feni, ba i sa-goon na, alogo i ya wali fajin nama

findi karahanna ra, koni a xa findi i nɛnige ma feen na.

¹⁵ Yanyina nde, Onesimo masigaxi i ra nɛn waxatidi tun, alogo i mən xa a sətə habadan, ¹⁶ anu konyi gbansan mi fa a ra sənən, koni a bata dangu konyin na, a bata findi i rafan ngaxakedenna ra. A rafan n tan ma, koni a xa rafan i tan ma dangu n tan na adamadiyani e nun Marigini.

¹⁷ Nayi, xa i n yatɛxi i xəyin nan na, i xa Onesimo fan yisuxu alo i n yisuxuma kii naxan yi. ¹⁸ Xa a tinxintareyaan ligaxi i ra, hanma xa a lan a xa sena nde raxetɛ i ma, na goronna sa n tan xun ma. ¹⁹ N tan yetɛɛn nan ito sɛbɛxi n yiin na, n tan Pəli. N na i yii raxetɛma nɛn, koni n mi waxi a fala feni i xa fa fala i tan lan i xa i niin so n yii. ²⁰ Ngaxakedenna, yandi na fe faɲin liga n xa Marigina fe ra, n nii yifan n ma Alaa Muxu Sugandixin barakani.

²¹ N to laxi i ra a i n xuiin suxuma nɛn, n xa ito sɛbɛ i ma. N na a kolon i nde ligama nɛn dangu n ma falan na. ²² I mən xa yigiya banxina nde yitən n yɛɛ ra amasətə n laxi a ra, n mən xetɛma nɛn ɛ ma ɛ Ala maxandin barakani.

Xəntən dənɛne

²³ Epafirasi naxan n fɛma kason na Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe ra, na i xəntənma. ²⁴ N walikɛ bodene Maraka nun Arisitaraki nun Demasi nun Luka, ne birin i xəntən.

²⁵ Ala xa Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina hinanna xa lu ɛ niini.

Heburune Alaa Falan Naxan Naŋga Heburune Ma

Naxan yo na Kitabun yireni ito xaran a yeren ma, a luma nen na kanna xa alo a kawandi ramɛɛn nin. Kitabun yireni ito sebɛxi nen alo kawandi ba daxin na. Kitabun yireni ito rajanna a yitama a sebɛxi muxune nan ma. A mɔn mi a sebɛ muxun fan mayitaxi. Yanyina nde, Kitabun yireni ito sebɛxi Romi kaane nan ma (13.24), Feen naxan kolonxi Kitabun yireni ito sebɛ muxuna fe yi, Yahudiyan na a ra naxan denkeleyaxi Marigi Yesu ma. Muxun naxan a sebɛxi, a Tawureta nun Yaburi Kitabun yirene kolonxi ki faɗi. A Kitabun yireni ito sebɛxi Yahudiya gbeteɣe ma naxanye fan bata yi denkeleya Yesu ma alo a tan. Koni, e to ɗaxankataxi Yesu xinla fe ra, e xetematɔn na a ra Yahudiya dinan ma. E yi e mema nen denkeleyaan na Yesu ma. Kitabun sebɛ muxuna e kawandima nen a e xa e senbe so e denkeleyani, a yi Alaa Muxu Sugandixin fisamantenyaa mayita alogo e nama xete e namun fonne ma. Yanyina nde Kitabun yireni ito sebɛ nen jee tonge saxan Yesu keli xanbi sayani.

Kitabun yireni ito yitaxunxi yire dɔxɔ firin nan na. A yire singena (1.1-10.18) Alaa Muxu Sugandixina fisamantenyana feen nan falama. Fa fala a dangu nabine ra (1.1-3), a mɔn dangu malekane ra (1.4-2.18), a dangu Nabi Musa nun Yosuwe ra (3.1-4.13); a tan nan keden findixi habadan saraxan na, a gbo dangu Layiri Fonne saraxarali gbeene ra (4.14-7.28); a saraxa kamalixin baxi nen naxan ba sanja ma keden pe a muxune rakisi han habadan, a dangu Layiri Fonna saraxa wuyaxine birin na (8.1-10.18).

Kitabun yire firindena (10.19-13.19) na muxune senbe soma alogo e xa lu denkeleyani (10.19-39) e nama xete dina gbete ma. En misali kendene toma menna nin lan Layiri Fonna denkeleya muxune ma (Sora 11), a mɔn a falama denkeleya muxune yeen xa lu tixi Alaa Muxu Sugandixin na, e yi nɔn sɔtɔ alo a tan (12.1-11). A yelin xanbini yamarina nde fiye e ma e nun a yi e kawandi (12.12-13.19), Kitabun sebɛ muxun a rajanna duba tiin nan ma e nun xɔntɔnne (13.20-25).

Kitabun sebɛ muxun mi danma fala ɗaxumene xan tun ma alogo a xa a Kitabun xaran muxune mali e tunnaxɔleni. A a yebama e xa a denkeleya muxune tɔrɔma dunuja ayi, a mɔn yi Alaa Muxu Sugandixina wanla xunna fala. Fa fala a faxan bata kisi feen nakamali saraxa yo mi yi nɔe naxan nakamale. Nayi, a muxune mafanma e xa lu Alaa Muxu Sugandixin fɔxɔ ra. En fan lan en Habadan Alaa Muxu Sugandixi fisamantenna xuiin suxu.

Yesu gbo malekane xa

¹ Waxati danguxini, Ala falan ti nen en benbane xa nabine xɔn sanja ma wuyaxi nun ki wuyaxi yi.

² Koni a falan tixi en tan xa waxati rajanni ito nin a Dii Xemen xɔn. A bata daala birin sa a Dii Xemen sagoni alo a keena. A dunuja daxi a tan nan baraka yi. ³ Alaa Dii Xemen findixi a binyen nɔnɔn nan na. Ala maligan yeteen nan a ra. A dunuja yisuxi a falan senben nan na. A to yelin yulubi xafarin nakamale, a yi dɔxɔ Ala Senben Birin Kanna yiifanna ma ariyanna yi.

⁴ Alaa Dii Xemen tiden yi gbo ayi dangu malekane ra, a yi xinla fi a ma naxan dangu e xinle ra. ⁵ Bayo, Ala mi a falaxi a maleka yo xa, a naxa, "N ma dii xemen nan i tan na, n bata findi i fafe ra to.*"

* 1:5: Yaburin 2.7

A mən mi a fala maleka yo xa, a naxa,
 “N findima nən i fafe ra,
 i fan yi findi n ma dii xəmən na.†”

⁶ Ala to a diin nafa dunuᵓa yi alo dii singena, a mən naxa,

“Alaa malekane birin xa a batu.‡”

⁷ A mən yi a fala malekane fe yi, a naxa,

“Alaa malekane luma nən alo foyena,

a walikene yi lu alo tεε dεgena.§”

⁸ Koni a mən yi a fala a dii xəmənna fe yi, a naxa,

“Ala, i luma nən i ya mangaya gbɛdɛni habadan!

I ya manga dunganna yi findi tinxinyaan taxamasenna ra.

⁹ Tinxinna rafan i ma,

fe ᵓaxin mi rafan i ma.

Nanara, Ala, i ya Ala bata i rafisa i bodene xa

a sɛwa turen sa i xunni i sugandi feen na.”*

¹⁰ A mən naxa,
 “Marigina, i bəxə xənna da nən xabu a fəloni.

I yii fəxən nan kore xənna ra.

¹¹ Ne birin danguma nən, koni i tan luma nən na.

Ne birin forima nən e kala alo dugina.

¹² I yi e yisa alo domana, e yi masara alo dugina, koni i tan luma nən i kiini,

i siin fan dan mi na mume!”†

¹³ Ala mən mi a fala a maleka yo xa, a naxa,

“Dəxə n yiifanna ma,

han n yi i yaxune sa i sanna bun.”‡

¹⁴ Malekane mi findixi Alaa walike totarene xan na ba, a naxanye rasigama kisi muxune malideni?

2

Ɛ ᵓəxə lu kisi feen xən

¹ Nanara, en bata feen naxanye mε, fə en xa en ᵓəxə lu nən ne

xən alogo en nama kiraan beᵓin.

² Amasətə, malekane* fa xɛrayaan naxanye rali en benbane ma lan sariyan ma, ne birin suxutareyaan saranma nən a kala muxune ra alo a daxa kii naxan yi.

³ Nayi, en fa ratangama di, xa en na en mε kisi gbee sifani ito ra, Marigin yetεen singe naxan nali, na xanbi ra, a ramε muxune fan yi a ᵓəndin yita en na?

⁴ Ala fan e sreyaya baan fari sa nən taxamasenne nun kabanako feene nun sɛnbε fe sifa wuyaxi ra, a yi a Nii Sariᵓanxin kɛwanle yitaxun e ra a sagoni.

Yesu en nakisimana

⁵ Awa, en yire famatəən naxan ma fe falama, Ala mi na luma malekane xan sago yi.

⁶ Koni sereyani ito sɛbexi Kitabun yirena nde yi, a naxa,

“Nanse dᵓəxən na,

i to i yengi dəxi a xən.

Nanfera i ᵓəxə luxi adamadiin xən?

⁷ I a daxi nən,

a nərən yi maso malekane ra.

I binyen nun xunnayerenna fi a ma.

⁸ I bata seen birin lu a bun.”†

A to seen birin luxi adamadina nəən bun, Ala mi sese lu naxan mi xuru a nəən bun. Hali na, iki en mi a toma fa fala seen birin muxuna nəən bun ma.

⁹ Koni en na a toma fa fala, Ala Yesu magodo nən waxati dungidi dangu malekane ra, alogo a xa faxa məsətə Alaa hinanna xən muxune birin xa. Iki en na a mangayaan binyen nun a xunna kenla toma a faxana fe ra a tin naxan ma.

¹⁰ Ala naxan seen birin da a yetε xa, a yi waxi adamadi wuyaxi raso feni a binyeni. Na yi lanxi, a to en nakisimana fe rakamali a tərən xən.

¹¹ Bayo Yesu naxan muxune rasariᵓanma e nun a naxanye rasariᵓanxi, ne birin fafe keden. Nanara, Yesu mi yagima a fale ne

† 1:5: Samuyeli Firinden 7.14 ‡ 1:6: Sariyane 32.43 § 1:7: Yaburin 104.4 * 1:9: Yaburin 45.7-8 † 1:12: Yaburin 102.26-28 ‡ 1:13: Yaburin 110.1 * 2:2: Yahudiyane namunne xaranna kui, Nabi Musa Alaa sariyane sətəxi malekane nan xən ma. † 2:8: Yaburin 8.5-7

ma, “Ngaxakedenne.” ¹² A naxa Kitabuni,
 “N na i xinla ralima nen ngaxake-
 denne ma.

N ni i matəxəma nen yamaan ye.” †
¹³ Kitabun mən naxa, “N nan n yigi
 sama Ala nin.” A mən naxa, “N xu
 nun n ma diine nan ito ra, Ala nax-
 anye fixi n ma.” §

¹⁴ Nayi, bayo Yesu a muxune
 findixi adamadiine nan na fati
 benden nun wunli, Yesu fan yeteen
 bata lu alo e tan. Na ma, a
 yi Yinna Manga Setana halagi a
 yetena sayaan xən ma senben yi
 naxan yii sayaan xun na. ¹⁵ A na
 ligaxi nen alogo naxanye yi sayaan
 gaxun konyiyani e dunuḡa yi gi-
 dini, a xa ne xərəya. ¹⁶ Amasətə a mi
 faxi malekane xan malideyi, koni
 fə Ibrahima bənsənne. ¹⁷ Na nan
 a liga, a yi lu alo a ngaxakedenne
 feen birin yi, alogo a xa nə saraxar-
 ali kuntigiyaan wanla ke Ala xa
 kininkininna nun təgəndiyani, a yi
 Ala solona yamaan yulubine xa-
 fari feen na. ¹⁸ Bayo Setana kataxi
 a xa a fan natantan, a tan yeteen yi
 tərə na feni, nayi, a ferena a xa, a
 yi muxune mali e nema e ratantan
 feene de waxatin naxan yi.

3

Yesu dangu Nabi Musa ra

¹ Nanara, ngaxakeden muxu
 rasarijanxine, Ala bata e tan
 naxanye xili, e xaxili lu Yesu a
 fe xən, Alaa Xeraan nun Saraxar-
 ali Kuntigi Singena, en naxan
 ma fe falama yamani. ² Muxu
 təgəndiyaxin nan yi a ra Ala xa,
 naxan a sugandixi alo Musa yi
 kii naxan yi Alaa banxin birin
 yi.* ³ Banxi tiina xunna kenla
 gbo dangu banxin yeteen na.
 Nanara, Yesu a xunna kenla gbo
 Musaa xunna kenla xa. ⁴ Awa,
 muxune nan banxine tima, koni
 Ala nan seen birin daxi. ⁵ Musa

tan təgəndiya nen wali kedeni Ala
 xa a banxin mumeni, a sereyaan
 ba lan na feene ma Ala yi fama
 naxanye ligadeni. ⁶ Koni Alaa
 Muxu Sugandixin tan luxi na alo
 Alaa Dii Xemen naxan a banxin
 xun na. En findixi a banxin nan
 na, xa en na en wəkile, en yi en ma
 yigin namara en naxan matəxəma.

Matabuna Alaa yamaan xa

⁷ Nayi, alo Alaa Nii Sarijanxina a
 falaxi kii naxan yi, a naxa,
 “Xa e Ala fala xuiin me to,
⁸ e nama e bəḡeni xədəxə
 alo e yi murutəxi Ala ma waxatin
 naxan yi,
 e yi matoon xun ti Ala ra tonbonni.
⁹ E benbane n bunba nen menni, e
 yi n matandi,
 hali e to n kewanle birin to jee
 tonge naanin.
¹⁰ Nayi, n xələ nen na waxatin mux-
 une ma, n naxa,
 ‘E bəḡen makuya n na waxatin
 birin,
 e mi n ma kiraan xən.’
¹¹ N yi n kələ n ma xələni, n naxa,
 ‘E mi soe n ma matabudeni mumel!’
 ” †

¹² Ngaxakedenne, e a liga
 e yeren ma, bəḡe jaxin nun
 denkeleyatareyaan nama lu e sese
 yi naxan a lige e xete habadan Ala
 fəxə ra. ¹³ Koni e bode ralimaniya
 ləxə yo ləxə, fanni en mən na
 waxatini Kitabun naxan ma fa fala
 “To” alogo e tan nde nama tantan
 yulubin xən, e tengbesenye ayi.
¹⁴ Amasətə en bata findi Alaa Muxu
 Sugandixin gbeene ra, xa en lu
 en ma təgəndiyaan singeni, han a
 rananna.

¹⁵ Kitabun naxa,
 “Xa e Ala fala xuiin me to,
 e nama e bəḡeni xədəxə
 alo e yi murutəxi Ala ma waxatin
 naxan yi.” †

¹⁶ Awa, ndee yi ne ra, naxanye
 Alaa falan me, e murute a xili
 ma? Ne findixi muxune nan na

† 2:12: Yaburin 22.23 § 2:13: Esayi 8.17-18 * 3:2: A mato Yatene 12.7 kui. † 3:11:
 Yaburin 95.7-11 † 3:15: Yaburin 95.7-8

Musa naxanye ramini Misiran yamanani. ¹⁷ Ala xóló ndee ma jɛɛ tonge naanin? Naxanye yulubin liga, e faxa tonbonni. ¹⁸ Ala a kóló ndee a fe ra, a e mi soɛ a matabu yireni? Naxanye tondi a falan suxɛ, a yi falan tima ne nan ma fe yi. [§] ¹⁹ En bata a to nayi, fa fala e mi yi nɔɛ soɛ matabudeni lan e denkelɛyatareyaan ma.

4

Matabudena Alaa muxune xa

¹ Nayi, Ala to en tuli sa, a en nɔɛ soɛ nɛn a matabudeni, en na a liga en yeren ma nayi alogo ɛ tan nde nama lu alo ɛ fulaxi na ra. ² Bayo Alaa falan Xibaru Fajin nali nɛɲ en fan ma alo na waxati danguxin muxune. Koni e falan naxan mɛ, na tónó yo mi lu e tan ma, amasótó naxanye a ramɛ, ne mi a suxu denkelɛyani. ³ En tan naxanye denkelɛyaxi, en tan soma nɛn na matabudeni alo Ala a fala kii naxan yi, a naxa,

“N bata n kóló n ma xólóni, n naxa, ‘E mi soɛ n ma matabudeni mumɛ!’”^{*}

Anu, Alaa wanla bata yi kamali xabu dunuɲa da waxatini. ⁴ Amasótó ito falaxi Kitabun yirena nde yi xii soloferedena fe yi, a naxa, “Ala yi a matabu a wali kɛɛn xii soloferede lóxóni.”[†] ⁵ A mɔn naxa Kitabun yireni ito yi, “E mi soɛ n ma matabudeni mumɛ!” ⁶ Na bunna nɛɛn fa fala ndee gbɛteye soɛ nɛn, ba muxune ra naxanye singe Alaa falan Xibaru Fajin mɛ, e mi so lan e fala suxutareyaan ma. ⁷ Nanara, waxati xunkuye to dangu, Ala mɔn yi lóxó nɛnɛn sa, a yi na feen fala Dawuda a Kitabun kui, a yi na lóxó nɛnɛn xili sa fa fala “To.” A naxa, “Xa ɛ Ala fala xuiin mɛ to, ɛ nama ɛ bɔɲɛni xóɔxó.”

⁸ Awa, xa Yosuwe bata yi yamaan naso Alaa matabudeni nun, Ala mi yi lóxó gbɛte a fe fale na xanbi ra. ⁹ Na bunna nɛɛn fa fala matabudeni mɔn Alaa yamaan xa yɛɛn na. ¹⁰ Amasótó muxu yo so Alaa matabudeni, na fan a matabuma nɛn alo Ala a matabuxi kii naxan yi. ¹¹ Na ma, en kata en so matabudeni, alogo muxu yo nama findi fala suxutaren na alo en benbane.

¹² Amasótó Alaa falana, niiramaan na a ra, a senben gbo, a dɛɛn xanxan dangu silanfanna dɛ firin kanna ra.[‡] A soma nɛn han a sɔndɔmɛn nun niin yetɛɛn fata, e nun fatin nadóxódene nun fasane. A muxun miriyane nun a natane makitima nɛn. ¹³ Ala dali se yo mi luxunxi a ma. Ala feen birin toma. En birin en dentɛgɛma nɛn a xa.

Saraxarali kuntigin nan Yesu ra

¹⁴ Nanara, bayo saraxarali kuntigi gbeena en yii naxan kelixi kore, Yesu Alaa Dii Xɛmɛna, nayi en na en sɔbɛ so en ma denkelɛyani, en naxan ma fe falama yamani. ¹⁵ Amasótó en ma saraxarali kuntigina en ma fangatareyaan kolon, bayo Setana kata nɛn a fan natantandeni kiin birin yi alo en tan, anu, a mi yulubi yo liga. ¹⁶ Nanara, en na en maso Ala hinantenna manga gbɛɛn na xaxili ragidini alogo en xa kininkininna nun hinanna sɔtɔ en makoon naxanye ma.

5

Yesu nan en ma saraxarali kuntigin na

¹ Saraxarali kuntigine birin sugandima nɛn adamadiine ye, alogo e xa wali Ala xa, e yi kise ralixine nun saraxane ba yulubi xafarin na. ² E nɔɛ xaxilitarene nun muxu tantanxine famuɲɛ nɛn, bayo e tan fan yetɛɛn tantanma. ³ E yulubi xafari saraxane bama

§ 3:18: A mato Yatene 14.1-35 nun Yaburin 95.11 kui. * 4:3: Yaburin 95.11 † 4:4: Dunuɲa Fólón 2.2 ‡ 4:12: Silanfanna: Sofane yengɛso degɛmana.

e tan yetena fe ra na nan ma, e nun yamaan xa. ⁴ Muxu yo mi saraxarali kuntigiyaan xunna kenla feñe a yete xa. Ala nan a xilixi alo a Haruna xili kii naxan yi.

⁵ A na kii nin, Alaa Muxu Sugandixin mi saraxarali kuntigi binyen soto a yete ra, koni Ala a fala nen a xa, a naxa,

“N ma dii xemēn nan i tan na,

n bata findi i fafe ra to.”*

⁶ A mōn yi a fala Kitabun yire gbete yi, a naxa,

“Saraxaraliin nan i ra habadan,

alo Melikisedeki yi kii naxan yi.”†

⁷ Yesu yi dunuḡa yi waxatin naxan yi, a yi Ala maxandima, a xuini te, a yeegen yi mini, a yi Ala mafan naxan yi nōe a rakise sayaan ma. Ala yi a xuiin name bayo a yi xuruxi a ma. ⁸ Koni hali Alaa Dii Xemēn to a ra, a a xaran nen fala suxun ma a tōrone yi. ⁹ Yesu a fe kamali waxatin naxan yi, a yi findi habadan Marakisi Tiin na muxune xa naxanye birin a xuiin suxuma. ¹⁰ Ala yi a findi saraxarali kuntigin na alo Melikisedeki yi kii naxan yi.

Senbe soon denkeleyani

¹¹ Fe wuyaxi nxu kui a fala daxin na ε xa lan feni ito ma, koni a yeḡba raxolo ε xa, bayo ε mi a famuma xulen. ¹² A yi lan nun ε yi findi karamōxōne ra waxatini ito yi, anu han iki ε makoon mōn ε xaran muxun ma lan Alaa falan fe singene ma. E luxi alo dii ḡoren naxan mōn xijēn na bayo ε mi donse xōdexen donḡe singen. ¹³ Muxun naxan mōn xijē minni, dii ḡoren nan na ra. A mi xaranna kolon lan tinxinyaan ma. ¹⁴ Koni fonne nan gbee donse xōdexen na. Naxanye denkeleya bata kōxō, ne bata e yete xaran fe fajin nun a ḡaxin tagi rabaan ma.

6

¹ Nanara, en dangu Alaa Muxu Sugandixina xaranna fe singene ra, en siga yeēn na, hali en nama fa xete fe fōlōne ma sōnōn alo itoe: en na en xun xanbi so fena wali ḡaxine yi naxanye muxun xalima yahannama, e nun denkeleyana Ala ma, ² e nun xaranna muxu rafu feene ma igeni e tubi xinla ma e nun yii saan muxune ma Ala maxandini e nun faxa muxune rakenla sayani e nun habadan kitina. ³ Xa Ala tin, en sigē nen yeēn na.

⁴ Amasoto naxanye bata yi kenenna soto sanḡa ma keden, e Ala kisin soto, e yi Alaa Nii Sariḡanxin soto, ⁵ naxanye bata yi Alaa falan ḡaxunna kolon e nun waxati famatōn senbene, ⁶ ne na ba denkeleyani, e mi fa nōe raxete sōnōn, e mōn yi tubi. Amasoto ne luxi nen alo e mōn Alaa Dii Xemēn nan ḡbangbanma wudin ma, e yi a rayarabi yamaan yetagi.

⁷ A misaala, bōxōn naxan tule igen soto ma waxatin birin, a si seene sabati a kanna xa, Alaa barakan nan na ra. ⁸ Koni bōxōn naxan ḡanle nun tansinne tunna raminima, na tōnō mi na, a masoxi Alaa dangan nan na. A raḡanni, tēen yi a gan.

⁹ Koni n xanuntenne, hali nxu falan tima na kiini, nxu laxi a ra, a fe gbete nan ε tan yeē ra lan ε kisi feen ma. ¹⁰ Bayo tinxintare mi Ala ra. A mi ḡinanma ε wanle xōn, e nun ε xanuntunyaan naxan yitaxi a ra ε to a yama sariḡanxin malima han iki. ¹¹ Nxu waxi a xōn ma, ε keden kedenna birin xa lu na tunnafanni han a raḡanna alogo ε yengi seen naxanye ma, ε ne soto. ¹² Nxu mi waxi, ε xa tunnaxolo ayi. Koni fō ε xa na denkeleya muxune raliga naxanye diḡa alogo Ala ε tuli saxi naxan na, ε na soto.

Alaa layirina

* 5:5: Yaburin 2.7 † 5:6: Yaburin 110.4

13 Ala Iburahima tuli sa waxatin naxan yi, a yi a kolɔ a yete yi, bayo muxe mi na a kolɔe naxan yi naxan gbo a tan xa. 14 A yi a fala, a naxa, “N na i barakama nen han! I bɔnsɔnna wuyama ayi nen.”* 15 Iburahima yi diɲa, a yi a legeden, Ala a tuli sa naxan na, a yi na sɔtɔ. 16 Adamadiine e kolɔma fena nde yi naxan gbo e tan xa, e kolɔn yi e falan senbe so alogo muxune nama e matandi. 17 Nanara, Ala yi Iburahima tuli sa, a yi a kolɔ alogo naxanye yi lan e na feen sɔtɔ, ne xa a kolon a na fe ragidixin mi masarama. 18 Ala na liga nen alogo en tan naxanye a falan findixi en yigin na en xaxili tixi naxan na, en xa limaniya ki fani, a to na yitaxi en na fe firinna xɔn, naxanye mi maxete, Ala mɔn mi wulen fale. 19 Na yigina en yii alo kunkin balana a rati seen na igen bun ma† naxan sigama han yire sariɲanxin ye masansan dugin xanbi ra en niin nasuxu seen na barakani 20 Yesu singe soxi en xa denaxan yi, bayo a bata findi habadan saraxarali kuntigin na, a lu alo Melikisedeki.

7

Melikisedeki saraxaraliyani

1 Melikisedeki* nan yi Salemi mangan na e nun Kore Xɔnna Alaa saraxaralina. Iburahima yi kelima yengeni waxatin naxan yi, a mangane nɔ naxan yi, Melikisedeki yi siga a ralandeni, a yi duba a xa. 2 Iburahima yi a se tongoxine birin yaganna so a yii. Melikisedeki xinla bunna neen “Tinxin Mangana.” Salemi mangan nan mɔn yi a ra nun, na fan bunna neen “Bɔɲe Xunbeli Mangana.” 3 A baba mi kolon, a nga mi kolon, a xabila

mi kolon, a siimayaan fɔlɔn nun a raɲanna mi kolon. A luxi nen alo Alaa Dii Xemena naxan luma saraxaraliyani habadan.

4 E a gbo kii mato, hali en benba Iburahima yeteen seen naxanye tongo yengeni, a ne yaganna so a tan nan yii. 5 Sariyan naxa, a Isir-ayila yamaan bɔnsɔnne lan e xa yaganna so Lewi bɔnsɔnna muxune nan yii, saraxaraline.† Anu, ngaxakedenmane nan e ra, e birin minixi Iburahima bɔnsɔnna nin. 6 Melikisedeki tan mi yi findixi Lewi bɔnsɔnna muxu ra, koni a yaganna sɔtɔ nen Iburahima ra, Ala naxan tuli sa. Melikisedeki yi duba a xa. 7 Anu, matandi mi naxan na, naxan duban tima, na dangu duba sɔtɔn na. 8 Lewi muxun naxanye yaganne rasuxu, ne faxama nen, koni Melikisedeki tan mabinni, Kitabun naxa a na mi faxaxi. 9 Na kui a luxi alo Lewi bɔnsɔnna muxun naxanye yaganna rasuxuma, hali ne fan yaganna ba nen Melikisedeki xa Iburahima sabun na. 10 Bayo Lewi bɔnsɔnna muxune mɔn yi e benba Iburahima fatini, a naralan Melikisedeki ra waxatin naxan yi.

11 Xa feene yi nɔe rakamale Lewi bɔnsɔnna saraxaraliyaan barakani nun, yamaan sariyan sɔtɔ naxan xɔn, e makoon mi yi birama saraxaraliya gbete ma na xanbi ra nun naxan luxi alo Melikisedeki hali ba Haruna bɔnsɔnne ra. 12 Bayo saraxaraliyaan na masara, fɔ sariyan fan xa masara. 13 Feni itoe fala Yesu naxan ma fe ra, na barixi bɔnsɔn gbeteni, saraxaraliin munma yi mini bɔnsɔnna naxan yi. 14 A kolonxi nayi fa fala en Marigin barixi Yuda bɔnsɔnna nin. Awa, Musa saraxarali feen fala waxatin naxan yi, a mi na bɔnsɔnna fe fala.

* 6:14: A mato Dunuɲa Fɔlɔn 22.16-17 kui.

† 6:19: Kunkin balani ito findixi wure gbee konkɔɔnɔnina nde nan na naxan xidima kunkin ma yɔlɔnɔnna ra. A wolima igeni alogo a xa sa digi gemena nde ra igen bun ma, a kunkin naxara. Yireni ito niin gbee maraxara seen misalixi na kunki raxara seen nan ma.

* 7:1: Melikisedeki a feen mato Dunuɲa Fɔlɔn 14.17-20 kui.

† 7:5: A mato Yatene 18.21 kui.

Saraxarali gbetε alo Melikisedeki

¹⁵ Feni ito fixama nen dangu na ra xa saraxarali gbetε fa naxan luxi alo Melikisedeki ¹⁶ naxan mi findixi saraxaraliin na sariyan xon a benbane fe ra, koni a findixi saraxaraliin na a faxatareyaan nan senβε xon. ¹⁷ Amasoto Kitabun bata a fala, a naxa, "Saraxaraliin nan i ra habadan, alo Melikisedeki yi kii naxan yi."† ¹⁸ Awa, yamari fonna bata ba na a senβεtareyana fe ra, a tono to mi yi na. ¹⁹ Bayo sariyan mi sese rakamalixi. Koni yigi fisamantenna bata mini, en na en masoma Ala ra naxan baraka yi.

²⁰ Na fe nenen mi tixi kolon xanbi. Bonne findi saraxaraline ra waxatin naxan yi, na kolō sifan mi ti.

²¹ Koni Yesu findixi saraxaraliin na kolon nan xon, Ala a fala a xa waxatin naxan yi, a naxa,

"Marigin bata a kolō,

a mi a xuiin maxetema, a naxa,

'Saraxaraliin nan i ra habadan.' "§

²² Koloni ito bata Yesu findi layirin xui kenden na en tan xa.

²³ Saraxarali singene yi wuya bayo e yi faxama, ²⁴ koni Yesu tan luun nen habadan. A saraxaraliyaan fan luma nen habadan.

²⁵ Nayi, a nœ muxune rakise nen yati naxanye fama Ala ma Yesu barakani amasoto a tan luma nen habadan Ala solona fe nan na.

²⁶ En makoon yi na saraxarali kuntigi sifan nan ma: naxan sarijan, a mi fe jaxi rabama, fe mi naxan na, naxan mi yulubi kanne ye, naxan yitexi kore xonna ma. ²⁷ A tan mi ligaxi alo saraxarali kuntigin bonne, amasoto ne saraxan bama loxo yo loxo e yete yulubine fe ra e nun yamaan yulubine fe ra. Koni Yesu tan a yete ba nen saraxan na yamaan yulubine fe ra sanja ma keden pe han habadan. ²⁸ Musaa sariyan yi adamadi senβεtarene nan doxoma

saraxarali kuntigine ra, koni Ala a kolō falan naxan ma sariyan xanbi ra, na a Dii Xemen nan doxoma naxan bata yelin kamale han habadan.

8*Yesu nan en ma saraxarali kuntigin na*

¹ En ma falan birin xunna nan ito ra: En ma Saraxarali Kuntigin doxi Alaa Mangaya gbeden yifanna ma ariyanna yi. ² A walima yire sarijanxin yeteni, Marigina a yete batuden naxan tixi, adamadine mi naxan ti.

³ Saraxarali kuntigin birin doxi nen alogo e xa kiseene nun saraxane rali Ala ma, nayi fo sena nde xa lu a fan yii a naxan be saraxan na.

⁴ Xa a yi dunujani nun, a mi yi findima saraxaraliin na nun, amasoto gbeteye na naxanye Ala kiseene

ralima alo sariyana a falaxi kii naxan yi. ⁵ Na saraxaraline walima yire sarijanxin naxan yi, men

findixi ariyanna fe misaala nun a nininna nan na. Nanara, Ala Musa

rakolon na ki, a to yi Ala Batu Bubun tima, a naxa, "A liga i yeren

ma, i yi e rafala alo n na a misaala yitaxi i ra geyaan fari kii naxan

yi.*" ⁶ Koni iki, Yesu bata wanla

soto naxan fisa saraxaraliin bonne

wanla xa bayo a bata fa layirin na

naxan fan Layiri Fonna xa, bayo na

en tuli sa feen naxanye ra, ne fan a

fonna xa.

⁷ Xa fe yo mi yi layiri singen na

nun,† en mako mi yi fa a firinden

ma nun. ⁸ Koni Ala yi feen to a

muxune ra, a yi a fala, a naxa,

"Marigin naxa, 'Na waxatin fama,

n layiri nenen xidima

nxu nun Isirayila nun Yuda ya-

mane tagi waxatin naxan yi.

⁹ A mi ligama

alo n layirin naxan xidi nxu nun e

benbane tagi,

† 7:17: Yaburin 110.4 § 7:21: Yaburin 110.4 * 8:5: Xoroyaan 25.40 † 8:7: Layiri singena fe mato Xoroyaan 24.3-8 kui.

n to e yii rasuxu
 n yi e ramini Misiran yamanani.
 Amasotɔ e mi n ma layirin suxu,
 n fan yi e rabɛjin.’
 Marigin naxa na kiini.
 10 Layirin ni i ra,
 n naxan xidima nxu nun Isirayila
 yamaan tagi.
 Marigin naxa iki:
 Na waxatin na dangu,
 n na n ma sariyane sama nɛn e
 xaxinli,
 n yi e sɛbɛ e bɔɲɛni.
 N findima nɛn e Ala ra,
 e yi findi n ma yamaan na.
 11 Muxu yo mi fa a boden
 maxaranma,
 muxu yo mi a falɛ a ngaxakedenna
 xa,
 a naxa, ‘I xa Marigin kolon,’
 bayo e birin n kolonma nɛn,
 keli muxudin ma han muxu
 gbeena.
 12 N diɲama nɛn e tinxintareyaan
 ma,
 n yi e yulubine xafari.”†
 13 Ala to na layirin xili sa a nɛnɛna,
 na bunna nɛn a nɛnɛn bata lu a
 fonna ɲɔxɔni. Seen naxan bata fori,
 na tununma nɛn.

9

Yesu saraxana

1 Layiri singen kui, yamarina
 ndee yi na nun lan Ala batu
 feen nun a yire sariɲanxina fe
 ma dunuɲa muxune naxan tixi
 a xa. 2 É Ala batu bubun ti nɛn
 nayi. Na bubun kui singen yi xili
 Yire Sariɲanxina. Lɛnpune dɔxɔ
 seen yi na, e nun tabanla nun
 burun naxanye ralixi Ala ma. 3 Yɛ
 masansan dugin firinden xanbi ra,
 bubu kui gbɛtɛ yi na naxan yi xili
 Yire Sariɲanxi Fisamantenna, 4 e
 nun a wusulan saraxa gande xɛma
 daxina, e nun a Layiri Kankirana.*
 Xɛmaan yi saxi na kankiraan
 birin ma. Xɛma kundidin yi na

kui, Manna donseen† fan yi na
 kui. Haruna dunganna fan yi
 kankiraan kui naxan bata yi a
 maɲingi e nun gɛmɛ walaxane
 layirin yi sɛbɛxi naxanye ma. 5 Na
 Layiri Kankiraan xun ma, maleka
 gubugubu kan nɔɔxine sawuran
 yi na. E gubugubune yi bandunxi
 kankiraan dɛrganla xun ma, Ala
 solonaden na. Koni en nama na
 feene birin yeɓa iki.

6 Feene birin to yitɔn na kiini,
 saraxaraline yi soma nɛn na yire
 singeni waxatin birin alogo e xa
 e wanla rakamali. 7 Koni yiren
 firindeni, saraxarali kuntigin nan
 tun keden yi soma na sanɲa ma
 keden ɲɛn bun ma. Anu, fɔ a
 saraxan wunla xali, a yi a rali
 a yetɛ yulubine nun yamaan yu-
 lubine xafari seen na. 8 Alaa
 Nii Sariɲanxin munma yi a ki-
 raan makɛnɛn yamaan yi soma
 yire sariɲanxi fisamantenni naxan
 xɔn Ala batu bubu singen yi tixi
 waxatin naxan yi. 9 Misaala nan na
 ra waxatini ito xa. Nanara, kiseene
 nun saraxan naxanye yi ralima Ala
 ma, ne mi yi nɔɛ Ala batu muxune
 sɔndamɛne sariɲanɲɛ. 10 Tɔnna nan
 tun yi ne ra lan donseene nun min
 seene ma e nun fati maxana e di-
 nan kiine ma, naxanye yi daxa han
 waxati nɛnɛn yi a li.

11 Koni Alaa Muxu Sugandixin
 to fa alo saraxarali kuntigin naxan
 fe fajine rafa, a danguxi Ala Batu
 Banxi fisamantenna nin naxan
 kamalixi, muxune mi naxan tixi,
 dunuɲa gbee mi naxan na. 12 Yesu
 to so Yire Sariɲanxi Fisamantenni,
 a mi kɔtɔn wunla xan ba saraxan
 na de hanma tura dina, a yetɛ
 wunla nan ba sanɲa ma keden pe,
 a yi en xunba habadan. 13 Amasotɔ
 kɔtɔn wunla hanma turana, e nun
 jinge gilɛ ganxin xubena, xa ne
 xuya muxu xɔsixinɛ ma, na yi e

† 8:12: Yeremi 31.31-34 * 9:4: 9.4Layiri Kankirana fe mɔn sɛbɛxi Xɔɔɲayaan 25.10-22 kui.

† 9:4: Manna donsena a fe mato Xɔɔɲayaan 16.13-15 nun 16.31 kui. Donseen nan yi a ra Ala yi naxan fima a yamaan ma tonbonni.

fati benden nasarijan, ¹⁴ nayi, Alaa Muxu Sugandixin wunla senben gbo dangu na ra! Amasoto, a bata a yete ba saraxa fetaren na Ala xa, Alaa habadan Nii Sarijanxin barakani. Na wunla en sendomene sarijanma nen kewali jaxine ma naxanye en faxama, en yi no habadan Ala batue.

¹⁵ Na nan a ligaxi Yesu findixi layiri nen sabun na alogo Ala naxanye xilixi, ne xa no habadan keen sote, a e tuli sa naxan na. A faxesa na nan ma, a findi e xunba seen na yulubine yi naxanye ligaxi na layiri singen waxatini. ¹⁶ Amasoto xa layirin xidixi lan muxuna nde kee yitaxunna ma, na mi kamale fo na kanna na faxesa. ¹⁷ Keen mi taxunna fanni a kanna mon jeye fo a na faxesa, a layirin yi rakamali. ¹⁸ Nanara, hali layiri singen yetena, a mi folo benun wunla xa mini. ¹⁹ Musa to yelin yamarine birin fale yamaan birin xa fata sariyan na, a yi turadine nun kotone wunla tongo, e nun igena, e nun yexee xabe gbeela, a yi wunla xuya Sariya Kitabun nun yamaan birin ma joxonden na naxan xili hisopina.† ²⁰ A yi a fala, a naxa, “Wunli ito nan layiri xidi seen na, Ala e yamarixi naxan suxu feen ma.‡” ²¹ Musa mon yi wunla xuya Ala Batu Bubun nun a rawali seene birin ma. ²² Sariyan kui, fayida seen birin nasarijanxi wunla nan xon, anu, xa wunla mi mini, yulubin mi xafare.

Yesu saraxan nan yulubin xafarima

²³ A yi daxa na seene xa rasarijan na kii nin, bayo e findixi ariyanna seene misaale nan na. Koni ariyanna seene yeteen yi daxa e rasarijan saraxan na naxan dangu ne ra. ²⁴ Amasoto Alaa Muxu Sugandixin mi soxi yire

sarijanxini, muxune naxan tixi, denaxan findixi ariyanna misaala gbansanna ra, koni a soxi ariyanna yeteen nin, alogo a xa ti Ala yetagi en xa iki. ²⁵ A mi soxi a yete badeni saraxan na sanja ma wuyaxi alo saraxarali kuntigin soma kii naxan yi yire sarijanxi fisamantenni jee yo jee sube wunla ra a yii. ²⁶ Bayo xa na nan yi a ra nun, Yesu yi toroma nen nun sanja ma wuyaxi xabu dunuja da waxatina. Koni iki, waxati rajanni, a bata mini kenenni sanja ma keden han habadan, a a yete ba saraxan na, a yi yulubine birin jan. ²⁷ Adamadiine birin faxan nen sanja ma keden pe, na xanbi ra kitin yi a li. ²⁸ Alaa Muxu Sugandixin fan findixi saraxan na na kii nin sanja ma keden pe, a muxu wuyaxi yulubin jan. A mon fama nen, koni a mi fama yulubi xafari feen na. A fama a legeden muxune nan nakisideyi.

10

Yesu saraxana

¹ Musaa sariyan findixi fe famatone maligan nan na, e tan yeteen mi a ra. Nanara, saraxan naxanye bama waxatin birin jee yo jee, ne mi noe Ala batu muxune rakamale. ² Xa e yi noe na ra nun, muxune mi yi luye e be waxatin birin. Bayo Ala batu muxune yi sarijanma nen nun sanja ma keden han habadan, e mi yi fa e yete kolonje yulubi tongon na nun. ³ Koni na jee yo jee saraxane muxune yulubine rabirama e ma nen. ⁴ Amasoto turaan wunla nun siin wunla mi noe yulubin janje mume!

⁵ Na nan a ligaxi, Yesu fa dunuja yi waxatin naxan yi, a yi a fala Ala xa, a naxa, “I mi waxi saraxane nun kiseene xon,

† 9:19: Hisopi findixi sansi bili xurudin nan na e yulubi xafari wunla xuyama naxan na saraxabadeni. Na feen sebexi Xoroyaan 12.22 kui. § 9:20: Xoroyaan 24.3-8

koni i bata n fati bendeni tɔn n xa.
 6 Saraxa gan daxine nun yulubi xafari saraxane mi rafan i ma.
 7 Nayi, n yi a fala,
 n naxa, ‘N tan ni i ra.
 N ma fe seβexi Kitabuni.
 Ala, n bata fa i tan sagoon ligadeni.*, ”

8 Awa, a naxan singe fala, a naxa, “Saraxane nun kiseene nun saraxa gan daxine nun yulubi xafari saraxane mi rafan i ma.” Anu, sariyana e ba feen yamarixi. 9 Na xanbi ra, a mɔn yi a fala, a naxa, “N tan ni i ra, n bata fa i sagoon ligadeni.” Nayi, a yi saraxa singene ba na, a yi a masara a nenɛn na.
 10 Yesu Alaa Muxu Sugandixina a sagoon naxan ligaxi, a yi a fati benden ba saraxan na, na en sarijanma nen sanja ma keden pehan habadan.

11 Saraxaraline birin e wanla kema lɔxɔ yo lɔxɔ. E saraxane bama yeyɛ, naxanye mi nɔɛ yulubin xafare mumɛ! 12 Koni Yesu tan, na saraxa keden peen nan ba yulubine fe ra, a yi dɔxɔ Ala yiifanna ma han habadan. 13 Iki a Ala mamema alogo a xa a yaxune lu a sanna bun ma. 14 Amasɔtɔ muxun naxanye rasarijanma, a bata ne rakamali saraxa keden peen xɔn han habadan.

15 Alaa Nii Sarijanxin fan na feen seren bama en xa. A fala singen naxan ti, a naxa,

16 “Layirin ni i ra nxu nun Isirayila kaane naxan xidima: Na waxatin na dangu, n nan n ma sariyane sama nen e bɔɔneni,

n yi e seβe e xaxinla ma.†”

Margin naxa na kiini.

17 A mɔn naxa, “N mi fa n xaxili luma e yulubine nun e sariya kala feene xɔn sɔnɔn.”

18 Anu, ne na mafelu, saraxa mi fa bama yulubina fe ra.

En na en tunnafan

19 Nayi, ngaxakedenne, en xaxili ragidixi so feen na yire sarijanxi fisamantenna nin Yesu wunla barakanɛ. 20 A so deen naxan nabixi en xa, kira nenɛn nan na ra naxan tixi nii rakisɛn ma, en nɔɛ sigɛ ye masansan dugin xanbi ra naxan xɔn, kiraan naxan findixi a fati benden na. 21 En ma saraxarali kuntigin nan Ala Batu Banxin xunna, 22 nayi, en xa en maso Ala ra bɔɔne sarijanxin nun denkeleya defexini, en bɔɔnen to sarijanxi feene birin ma, en xaxinla en yalagima naxanye ma, en fati benden to maxaxi ige sarijanxin na. 23 En lu en tiye en yigina fe ra yamani, amasɔtɔ naxan en tuli saxi, na tinxin. 24 En na en ɲɔxɔ lu en bode xɔn ma, en yi en bode rawekile xanuntenyaan nun wali faji rabaan ma. 25 En nama en me en ma malanne ra alo muxuna ndee darixi a lige kii naxan yi. Koni en na en bode ralimaniya waxatin birin, alo en to Marigina lɔxɔn toon masoɛ.

26 En yelin xanbini ɲɔndin kolonna sɔte, xa en na a rakeli a ma, en lu yulubin lige, saraxa mi fa en yii sɔnɔn yulubin mafelu feen na, 27 fɔ kiti famatɔɔn nun teɛ gbeen gaxuna naxan Ala matandi muxune halagima. 28 Ala sariyan naxan so Musa yii, naxan yo na yi na kala, na kanna yi faxama kininkinintareyaan nin, xa muxu keden hanma firin bata sereyaan ba.† 29 Awa, na kanna mi saraɲne a kewanle ra ba, naxan na Alaa Dii Xemena fe rayelefu, hanma naxan na Alaa layirin xidi wunla rafeya naxan a sarijanma, hanma naxan na Ala hinantenna Nii Sarijanxin nasɔtɔ? 30 Bayo en tan a kolon naxan a falaxi, a naxa, “N tan nan gbeɛɲɔxɔ tiin na, n tan nan donle saranma e yatene ra.” E nun mɔn, a naxa, “Marigina a yamaan

* 10:7: Yaburin 40.7-9 † 10:16: Yeremi 31.33-34 naxan bata yi seβe nun Heburune 8.8-12 kui. ‡ 10:28: A mato Sariyane 19.15 kui. § 10:30: Sariyane 32.35-36

makitima nen.Š” 31 Gbalon na a ra xa muxun bira habadan Ala ra.

32 Na lɔxɔ singene fe xa rabira ε ma, ε Alaa kenenna sɔtɔ waxatin naxan yi. E tunnafan nen yenge xɔdɛxen nun tɔɔyani na waxatini.

33 E yi ε konbima yamaan yetagi waxatina nde yi, e ε tɔɔ. Waxati gbete, naxanye na fe sifan sɔtɔ, ε kafu nen ne ma. 34 E yi kininkinin kasorasane ma, ε yi tin sɛwani muxune yi ε yii seene tongo, bayo ε yi a kolon fa fala ε yii se fisaman-

tenne ramaraxi habadan. 35 Nayi, ε xaxili ragidixi naxan ma, ε nama na rabejin, bayo a findima nen kɔntɔn gbeen na ε xa. 36 E makoon tunnafanna ma, alogo ε na Ala sa-

goon liga, a ε tuli sa naxan na, ε yi na sɔtɔ. 37 Amasɔtɔ Kitabuna a falaxi kii naxan yi, a naxa,

“A bata lu ndedi, siya di, naxan fama, na yi fa, a mi fa buma.

38 Koni n ma tinxin muxun nii rakisin sɔtɔma nen a denkeleyaan xɔn.*

Anu, xa naxan xete a xanbi ra, na kanna mi n kenenne.”

39 En tan mi xetema en xanbi ra, en yi halagi, koni en luma denkeleyani nen, en niin yi kisi.

11

Denkeleyana fe

1 En na la en yigin na, en yi xaxili ragidi feen ma en mi naxan toma, na nan denkeleyaan na. 2 A singe ra muxune sereya fajin sɔtɔ e denkeleyaan nan xɔn.

3 Denkeleyaan xɔn, en na a kolon fa fala dunuɓa daxi Ala fala xuiin nan ma. Nanara, en seen naxanye toma ne mi fataxi fe toxine ra.

4 Denkeleyaan xɔn, Habila yi saraxan ba Ala xa naxan yi fisa Kayini gbeen xa. Ala yeteen yi sereyaan ba a saraxana fe ma,

fa fala, a tinxin muxun nan a ra. Denkeleyaan xɔn, hali Habila to bata faxa, koni a mɔn falan tima.*

5 Denkeleyaan xɔn, Xenɔki yi te kore xɔnna ma, a mi faxa, a mi fa to sɔnɔn. Amasɔtɔ Ala bata yi a xali. Benun a xa xali kore, a bata yi na sereɓɔxɔyaan sɔtɔ nun fa fala a bata Ala kenene.† 6 Muxu yo mi Ala kenenne denkeleyaan xanbi, bayo naxan fama Ala ma, fɔ na xa la a ra nen fa fala Ala na yi, e nun muxun naxanye a fenma, Ala ne kɔntɔnna fima nen.

7 Denkeleyaan xɔn, Nuhan to rakolon fe famatɔne fe yi, a munma yi naxanye to, a yi kunkin nafala Ala yeeragaxun ma a tan nun a denbayaan nakise naxan kui. A denkeleyaan yi findi dunuɓa muxun bonne yalagi xunna ra, a tan yi tinxinyaan sɔtɔ a keen na denkeleyaan xɔn.

8 Denkeleyaan xɔn, Ala to Ibrahim xili, a yi a falan suxu, a siga na yamanani, a yi naxan sɔtɔma a keen na, hali a to mi yi a kolon a sigan denaxan yi. 9 Denkeleyaan xɔn, Ala a tuli sa yamanan naxan na, a dɔxɔ menni xɔɓeyani. A yi lu bubune kui, alo Isiyaga nun Yaxuba fan a liga kii naxan yi, Ala naxanye fan tuli sa na kee kedenna ra. 10 Amasɔtɔ Ibrahim xili yi taan nan mamema nun naxan beten sa kii kende, Ala naxan ma fe yitɔn, a yi a ti.‡

11 Denkeleyaan xɔn, Ibrahim xili fan yi senben sɔtɔ a nɔ diin sɔte hali a to bata yi fori, hali gban-tan to yi Saran fan na, amasɔtɔ naxan bata yi a tuli sa, a yi laxi na kanna tinxinyaan na. 12 Nanara, hali faxan to bata yi maso a ra, a bɔnsɔn wuyaxi bari nen, naxanye yi wuya alo sarene hanma baan xɔn jemensinna naxanye xasabin mi nɔe yate.

* 10:38: Xabakuki 2.3-4   † 11:4: A mato Dunuɓa Fɔlɔn 4.3-10 kui.   ‡ 11:5: A mato Dunuɓa Fɔlɔn 5.18-24 kui.   † 11:10: A findixi Yerusalen nenen nan na naxan ariyanna yi. A mato Heburune 11.16 nun 12.22 kui.

13 Na muxune birin faxa denkeleyaan nin. Ala e tuli sa naxanye ra, e mi ne soto, koni e e to nen wulani, e sewa e fe ra. E yi e ti a ra fa fala a xonen nun sigatiin nan tun e tan na dunupani ito yi. § 14 Naxanye falan tima na kiini, ne a yitama nen fa fala a e doxoden nan fenma e yete xa. 15 E keli yamanan naxan yi, xa na xonla yi e suxu nun, waxatina nde e yi feren sotoma nen e xete na. 16 Koni e yi taa fisamantenna nan fenma, naxan findixi ariyanna ra. Nanara, na yagin mi Ala ma, e na a xili a e Ala, amasoto a bata taani ton e xa.

17 Denkeleyaan xon, Ala to wa Ibrahima kepaan fesefese feni, Ibrahima mi tondi Isiyaga be saraxan na a xa. Ala naxan tuli saxi, na yi tin a dii xeme kedenna be saraxan na, 18 hali Ala to bata yi a fala a xa nun, a naxa, "Naxanye yatema i bomsonna ra, ne minima Isiyaga bomsonna nin."* 19 Ibrahima yi laxi a ra nun fa fala a Ala nae Isiyaga rakele nen sayani. A dii xemen mon yi raxete a ma, na feen yi findi taxamasenna ra.

20 Denkeleyaan xon, Isiyaga yi duba Yaxuba nun Esayu xa lan waxati famatane ma.

21 Denkeleyaan xon, benun Yaxuba xa faxa, a duba nen Yusufu a dii xeme keden kedenne birin xa. A yi a tingilimati a dunganna xunna, a yi Ala batu.

22 Denkeleyaan xon, benun Yusufu xa faxa waxatin naxan yi a Isirayila kaane ramini feen fala nen Misiran yamanani, a yamarin fi lan a binbina fe ma.

23 Denkeleyaan xon, Musa bari waxatin naxan yi, a soto muxune yi a luxun kike saxan, bayo e bata yi a

to, a dii fajin nan yi a ra, e mi gaxu mangana tonna yee ra.

24 Denkeleyaan xon, Musa to gbo, a mi tin e xa a xili fa fala Misiran Mangana dii temena dii xemena. 25 A yi tin a ma a e nun Alaa yamaan xa jaxankata e bode xon, benun a xa lu yulubini jaxunni naxan mi buma. 26 A yi rafan a ma, a xa jaxankata Alaa Muxu Sugandixina fe ra benun a xa Misiran yamanan nafunle soto bayo a yeen yi tixi a konton famatxon na.

27 Denkeleyaan xon, Musa yi keli Misiran yamanani, a mi gaxu mangon xolo feen na. A yi a tunnafa alo a yi Ala totaren toma nun. 28 Denkeleyaan xon, a yi Halagi Tiin Dangu Loxon Sanla† yamarine suxu, a wunla xuya banxine deene ma alogo Halagi Ti Malekan nama Isirayila dii singene faxa.

29 Denkeleyaan xon, Isirayila kaane yi Baa Gbeela gidi, alo e yi xaren nan na, koni Misiran kaane to kata gidideni e birin yi mamin igeni.

30 Denkeleyaan xon, Yeriko taan nabilinna yinna yi bira, e yelin xanbini a rabilinje xii solofere. 31 Denkeleyaan xon, yalunde jaxanla Raxabi mi halagi denkeleyatarene xon, amasoto a xerane yisuxu nen ki faji naxanye yi taan nakorosima wundoni.‡

32 N mon nanse fale? Waxati mi n yii, n Gedeyon ma fe fala, hanma Baraki hanma Samison hanma Yefite hanma Dawuda hanma Samuyeli hanma nabine.

33 Ne yamanane no denkeleyaan nan xon. E tinxinyaan liga. Ala e tuli sa naxan na, e yi na soto. E yi yatane de xidi. 34 E teen senben

§ 11:13: A mato Dunuja Folon 23.4 kui. * 11:18: A mato Dunuja Folon 21.12 nun 22.1-14 kui.

† 11:28: Halagi Tiin Dangu Loxon Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nen Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa koe kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xoroayaan 12.1-13 kui. ‡ 11:31: A mato Yosuwe 6.12-21 kui. § 11:34: Silanfanna: Sofane yengesodegemana.

natu. E tanga silanfanna ma,Ş e senbetareyaan yi masara senben na, e fangan soto yengeni, e sofa xojene kedi. ³⁵ Naxanla ndee faxa muxune yi xete e ma keli sayani.* Muxu gbete yi jaxankataxi, koni e tondi e xunbe alogo e xa marakeli fisamantenna soto sayani. ³⁶ E yi ndee magele, e yi ndee bulan. E yi ndee xidi, e yi e sa kasoon na. ³⁷ E yi e magolon. E yi ndee yixaba seraan na. E yi ndee faxa silanfanna ra. Ndee yi maraberi baxi yexee xabe dugine nun sii xabe dugine nan na, e yii gelixi, e besenxonyaxi, e jaxankataxi. ³⁸ E yi xuyaxi ayi burunna xun xon geyane fari. E doxo faranne nun yinle ra. Anu, e tan noron mi lan dunuja muxune ye.

³⁹ Na muxune birin sereya fajin soto e denkeleyaan nan xon, anu, Ala e tuli sa naxan na, e mi na soto. ⁴⁰ Koni Ala bata a ragidi a xa fe fajini ton en xa alogo na muxune fe nama kamali en xanbi.

12

Ala nan en xuruma

¹ Bayo en nabilinxi yama gbee sifani ito nan na en serene ra, nayi, en na en me en yulubine nun en hake goronne ra naxanye en madiganma, en yi en tunnafan xataroxoya giini naxan nagidixi en ma. ² En na en yeen ti Yesu ra, naxan denkeleyaan kiraan nabixi en xa e nun naxan mon a rakamalima. A tan naxan a me sewan na naxan yi finde a gbeen na, a yi a wexile faxan ma wudin fari, a mi na yagin yate. Na xanbi ra, a yi doxo Alaa manga gbeden yiifanna ma.

³ E miri Yesu ma naxan dija yulubi kanne besenxonya gbee sifani ito bun ma alogo e niin nama raforo, e yigitige. ⁴ Amasoto e munma yulubin yenge singe han e wunla yi mini. ⁵ E bata jinan na

falan na, Ala e ralimaniya naxan na, a e xili fa fala “A diine.” A naxa, “N ma diina,

Marigin nema i xure,

i nama yo na ma.

A nema i sonna yite i ra,

i bojen nama kala.

⁶ Amasoto Marigina a xanuntenne xuruma nen.

A naxanye birin yatexi a diine ra a ne fe jaxine saranma e ra nen.*”

⁷ E torone yisuxu e yi, bayo Ala e xuruma nen alo a diine. Diin mundun na naxan fafe mi a xuruma? ⁸ Xa Ala mi e xuruma alo a lan birin ma kii naxan yi, na luxi nen alo e mi findixi a diine ra fo muxu gbetena diine. ⁹ En birin fafane en xuruma dunuja yi, en yi e binya. A mi lanje nayi ba, en xuru en niin kanna ma dangu ne ra, en yi nii rakisni soto? ¹⁰ En fafane en xuruma waxatidi tun, alo a lanxi e miriyani kii naxan yi. Koni Ala en xuruma en munanfanna nan ma, alogo en xa a sarijanna soto. ¹¹ Muxun nema xure, a mi sewe na ra bayo a xolo. Koni donxen na, naxanye xuruxi, ne a tonon sotama nen boje xunbenla nun tinxinyani.

Xaranna nun maxadina fe

¹² Nanara, e xa e xadan yiine yixodoxo, e yi e xinbine senbe so ken! ¹³ E sigan ti kira tinxinxine nan xon, alogo naxanye godoma e sanna ma, ne sanna nama kala, fo e kendeya.

¹⁴ E yixodoxo, lanna xa lu e nun muxune birin tagi, e mon yi sarijan. Amasoto muxu yo mi Marigin toe sarijanna xanbi. ¹⁵ E a liga e yeren ma, muxu yo nama fula Alaa hinanna ra. E sese nama liga alo sansi salen xolen naxan solima, a yengene rakeli e tagi, a e wuyaxi dabari. ¹⁶ E a liga e yeren ma, muxu yo nama findi yanga suxun na hanma dina rabatutarena alo Esayu naxan a foriya tiden masara donseen na. ¹⁷ E a kolon fa fala

* 11:35: A mato Mangane Singen 17.17-24 kui.

* 12:6: Sandane 3.11-12

dɔnxɛn na, a wa nɛn kɛɛn duban xɔn a baba yii, koni a mi a sɔtɔ. A yi feen birin liga, koni na mi feene maxɛtɛ mumɛ, hali a to wuga.

¹⁸ Ɛ mi luxi alo Isirayila kaan naxanye e maso geyaan na yiin dinjɛ naxan na e nun tɛɛn nun dimin nun kunda yidimixin nun foyena. ¹⁹ Ɛ mi xɔta xuiin nun Ala fala xui magaxuxin mɛxi alo ne. E fala xuiin mɛ waxatin naxan yi, e yi Musa mafan, a e nama fa fala gbɛtɛ mɛ sɔnɔn. ²⁰ Amasɔtɔ e yi gaxuxi Ala yamarin yɛɛ ra, naxan a fala, a naxa, “Naxan na a sanna ti geyaan ma, a xa magɔlɔn han a faxa hali subena.†” ²¹ Na feen yi magaxu ayi han Musa yi a fala, a naxa, “N bata gaxu han n xuruxurunma.”

²² Koni ɛ ɛ masoxi Siyon geyaan nan na, habadan Alaa taana, Yerusalen ariyanna yi. A maleka wuli wuli wuyaxi malanxi naxanaxani. ²³ Ɛ bata maso denkeleya yamaan na, Alaa dii singene, naxanye xili sebexi ariyanna yi. Ɛ bata maso Ala ra, muxune birin ma kitisana. Ɛ bata maso tinxin muxune ra naxanye niin sarijan. ²⁴ Ɛ bata maso Yesu ra naxan layiri nenɛni tɔnxi, a wunla yi mini, a fala ti kiin yi fisa Habila wunla gbeen xa.

²⁵ Ɛ a liga ɛ yeren ma naxan falan tima ɛ xa, ɛ nama tondi na xuiin namɛ. Amasɔtɔ Ala to Isirayila kaane rakolon dunuɣa yi, e tondi nɛn, e yi naxankata. Nba, en tan kisima nayi di, xa en tondi na falan mɛ naxan fataxi ariyanna ra? ²⁶ Na waxatini, a fala xuiin bɔxɔn naxuruxurun nɛn, koni iki a bata en tuli sa, a naxa, “N mɔn bɔxɔni maxama nɛn sanja ma keden e nun kore xɔnna fan.‡” ²⁷ Fa fala, “sanja ma keden” na bunna nɛɛn, naxan yo yimaxama dunuɣa yi, a na bama

nɛn alo dali seene. Naxanye mi mamaxɛ, ne yi lu.

²⁸ Nanara, en to mangayaan sɔtɔma naxan mi mamaxɛ, en barikan bira Ala xa, en na Ala batu a tinna kui binyen nun gaxuni. ²⁹ Amasɔtɔ en ma Ala mɔn luxi nɛn alo halagi ti tɛɛna.

13

En na Ala kɛnɛnma kii naxan yi

¹ Ɛ lu ngaxakedenyaan xanun-tenyani. ² Ɛ nama jinan xɔjɛ yisuxun xɔn ma amasɔtɔ ndee malekane yisuxu na kii nin, hali e to mi yi a kolon. ³ Ɛ jɔxɔ lu kasorasane xɔn, a xa liga alo ɛ birin nan kasoon na. Ɛ jɔxɔ lu muxu naxankataxine xɔn, a xa liga alo ɛ birin nan tɔrɔxi.

⁴ Muxun birin xa futun binya, yalunyaan nama a xɔsi. Ala yanga suxune nun yalundene kitima nɛn.

⁵ Ɛ dunuɣa yi gidin nama findi gbeti xɔnxɔnna ra. Seen naxan ɛ yii, na xa ɛ wasa amasɔtɔ Ala bata a fala, a naxa, “N mi keɛ i dɛxɔn mumɛ, n mi ɛ rabejinjɛ fefe ma.”*

⁶ Nayi, en xa xaxili ragidi fa fala, “Marigin nan n mali muxun na, n mi gaxun sese yɛɛ ra!

Adamadiin nɔɛ nanfe ligɛ n na?”†

⁷ Ɛ xaxili lu e yɛɛrati singene xɔn, naxanye Alaa falan ti ɛ xa. Ɛ miri e dunuɣa rajanna kiin ma, ɛ yi e raliga e denkeleyani. ⁸ Yesu Alaa Muxu Sugandixin yi kii naxan yi xoro, a mɔn na kii nin to, a luma na kii nin habadan. ⁹ Ɛ nama tin xaran xɔjɛ sifa yo ma naxan ɛ ratantanma. Amasɔtɔ a lan en niin xa sɛnben sɔtɔ Alaa hinanni, koni don seene yamarine fe mi a ra, naxanye tɔnɔ mi na.

¹⁰ Saraxa gandena nde en tan yii, Ala Batu Bubuna saraxaraline mi daxa e yi na saraxa seen

† 12:20: A mato Xɔrɔyaan 19.12-13 nun Sariyane 9.19 kui. ‡ 12:26: Xage 2.6 * 13:5: A mato Sariyane 31.6 nun 31.8 nun Yosuwe 1.5 kui. † 13:6: Yaburin 118.6 ‡ 13:10: Na findixi ariyanna gbeen nan na, Yesu soxi denaxan yi. A mato Heburune 9.11-14 kui.

don.† ¹¹ Amasotō saraxarali kuntigin suben naxan ba yulubi xafari saraxan na, a ne wunla xalima yire sarijanxi fisamantenna nin. Koni e gbindin tan ganma yamaan daaxaden fari ma nen. § ¹² Nanara, Yesu fan faxa taan xanbi ra, alogo a xa yamaan nasarijan a yeteen wunla xon.* ¹³ Nayi, en siga a foxo ra yamaan dōxōden fari ma, en sa a yagin jōxōnna soto. ¹⁴ Amasotō taa mi en yii dunujani ito yi naxan buye. Taan naxan fama, en na nan fenma. ¹⁵ Nayi, en ma tantunna xa findi saraxan na naxan nalima Ala ma waxatin birin, en yi lu en tiye a xinla ra. ¹⁶ E nama jinan e fe fajin naba, e yi e bode mali ngaxakedenyani, amasotō na saraxa sifan nan nafan Ala ma.

¹⁷ E e yeratine fala xuiin suxu e xuru e sariyan bun. Amasotō e e niin nakantanma, bayo e fan e dentegema nen. Nayi, e liga e xa wanla ke sewani benun a xa e tōrō, bayo na tōnō mi e tan ma.

¹⁸ E lu Ala maxande nxu xa. Amasotō nxu laxi a ra a nxu bata xaxili soto, e nun nxu waxi a xon ma nxu xa sigan ti fe fajin nin. ¹⁹ N na e mafanma e Ala maxandi alogo n xa xete e ma mafuren!

Dubana

²⁰ Bōne xunbenla Ala, naxan en Marigi Yesu rakeli sayani habadan layirin xidi wunla barakani, Yesu naxan a jōxō luma en xon alo xuruse rabana, ²¹ na Ala xa fe fajin birin fi e ma, alogo e nō a sagoon lige, naxan a keɛɛɛɛɛ. Ala xa na liga Alaa Muxu Sugandixin Yesu xon, binyen fiin naxan ma habadan. Amina.

Fala dōnxene

²² Ngaxakedenne, n na e mafanma, e tuli mati maxadi falani ito ra dijani amasotō n kedin naxan sebexi e ma ito ra, a mi gbo. ²³ E xa a kolon a en ngaxakedenna Timote

bata mini kason na. Xa a fa sinma, nxu birin fe e fema.

²⁴ Nxu xa e yeratine nun e yama sarijanxin birin xontōn. Itali kaane fan e xontōn.

²⁵ Ala xa hinan e birin na.

Yaki Yaki Alaa Falan Naxan Sebe

Denkeleya muxune lan e xa bira kiraan naxanye fɔxɔ ra e dunuɔa yi gidini, ne nan sebexi Yaki a kitabu yiren kui a naxan sebexi Alaa yamaan birin ma naxanye xuyaxi ayi dunuɔa xun xɔn ma (1.1). Muxu wuyaxi laxi a ra, Yaki ito nan findixi Yesu xunyena nde ra. A tan ma fe falaxi Kitabun yireni itoe yi: Xerane 15.13, 21.18, Kɔrenti Singen 15.7, Galati 1.19, 2.9, 2.12, Yudi 1.1. Na nan Kitabun yireni ito sebexi denkeleya muxune ma alogo a xa e sigati kiin yita e ra e bode tagi e nun lan denkeleyatarene ma. Yesu xunye Yaki findixi Yerusalen denkeleya yamaan yɛratina nde nan na. Yaki naxan findixi Yesu a xarandiin na, na mi finde Kitabun yireni ito sebe muxun na bayo Manga Herode bata na Yaki faxesa nun sinma naxan findixi Yesu a xarandiin na (a mato Xerane Kewanle 12.2 kui).

A sebe kiin maligaxi Sandane kitabu yiren nan na Layiri Fonna Kitabu yiren kui naxan yi Alaa fe kolonna mayitama a yamaan na. Kitabun yireni ito fan Alaa fe kolonna mayitama Yesu a kiraan xɔn. Yaki fe kolonna nan ma fe singe falama fa fala a a kelixi Ala nan ma e nun muxun lan a Ala maxodin a ma denkeleyani (1.2-8). Na na dangu, falane xunna tixi yiigelitɔyaan nun nafulu kanyaan nan ma, e nun tantan feene nun mantɔrone e nun dina kendena, naxan lan a xa wali fapine ke (1.9-27). Yaki mɔn a falama a e nama muxune rafisa e bode xa lan e yii seene ma (2.1-13). Na danguxina a yi fa a fala kenden ma, denkeleyaan nun kewanle tagiin kii naxan yi (2.14-26). A yi a fala a yete suxun xɔdɔxɔ lenna nun fala xuiin mabinni. (3.1-12). Na danguxina, a

fa fe kolon kendena fe ma (3.13-18). A yi na muxune maxadi naxanye yengen nakelima e nun naxanye findixi dunuɔa muxune xoyine ra, a yi falan ti nafulu kanne xili ma naxanye jaxu e walikene ra (4.1-5.6). Falan nanandeni, a yi a fala a muxune xa diɔa, e Ala maxandi waxatin birin yi, e yi e bode mali denkeleyani (5.7-20).

Kitabun yireni ito kankanma falan naxan ma naxan sebexi denkeleya muxune ma a fixa: I nama la Yesu a fe Xibaru Fajin na i xaxili gbansanni tun, fɔ denkeleyaan xa lu i kewanle yi, bayo xa “denkeleyaan naxan mi findi kewanle ra, na faxaxi na a ra.” (2.26).

¹ N tan Yaki, Ala nun Marigi Yesu a Muxu Sugandixina walikena, n ni ito sebexi Isirayila bɔnsɔn fu nun firinne nan ma naxanye xuyaxi ayi siyane tagi. N bata e xɔntɔn.

Denkeleyaan nun fe kolonna

² Ngaxakedenne, mantɔron sifa wuyaxi na e li, e xa na yate sewan defexin na, ³ bayo e a kolon, e denkeleyaan na tɔɔyane raxan, na a ligama nen e tunnafanna sɔtɔ. ⁴ Koni fɔ tunnafanna xa wali kamalixin nan ke, alogo e xa kamali e yi defe. Sese nama dasa e ma. ⁵ Xa fe kolonna dasaxi e tan nde ma, a xa a maxodin Ala ma, naxan muxune birin kima a fonisireyani, a mɔn mi na kanna yalagima. A soma nen a yii. ⁶ Koni a xa a maxodin denkeleyaan nin, a nama sike. Bayo naxan na sike, na luxi nen alo fɔxɔ igen walanna, foyen naxan nasigama, a a raxete. ⁷ Na muxu sifan nama a miri fa fala a seen sote Marigin yii nen. ⁸ Amasɔtɔ xaxili firin kanna nan na ra, a mi raxaraxi a feene yi.

Yiigelitɔɔn nun nafulu kanna fe

⁹ Denkeleya muxu yiigelitɔɔn xa sewa amasɔtɔ Ala bata a yite. ¹⁰ Nafulu kanna fan xa sewa

amasotō Ala bata a ragodo, bayo nafulu kanna fe danguma nen alo sexe fuge fajina. ¹¹ Sogen na xōlō, a wuyenna yi sexen xara, a jingine yi lisi a ra, a fugene yi yolon, a tofanna yi dangu. Nafulu kanna fan ma binyen lōma ayi na kii nin a nēma a feene rawalima.

Maratantanfeene

¹² Sēwan na kanna xa naxan a tunnafanma tōrōni, amasotō Ala na yelin a kejaan feselese, a nii rakisin taxamaseri komōtin soma nen a xun na, Ala bata a xanu muxune tuli sa naxan na. ¹³ Naxan na bira tantan feni waxatin naxan yi, na kanna nama a fala, a naxa, “Ala nan n natantanma.” Amasotō Ala mi ratantanje fe jaxini, a fan mi muxe ratantanma. ¹⁴ Koni muxun birin tantanma a yetena kunfa feene nan xōn ma naxanye a mabandunma, e yi a keenen. ¹⁵ Na xanbi ra, kunfa jaxin sa findima yulubin nan na. Yulubin na kōxō waxatin naxan yi, a rajanma sayaan nan ma.

¹⁶ Ngaxakeden xanuntenne, ε nama ε yete mayenden. ¹⁷ Kise fajin birin, fe mi naxan na, na fataxi kore xōnna nan na, keli Fafe Ala yii naxan kore xōnna yanban seene daxi. A mi maxetema alo nininna! ¹⁸ A bata a ragidi a en xa balo a jōndi falan xōn ma alogo en xa findi a dali fisamantenne ra.

Fe meen nun a ligana

¹⁹ Ngaxakeden xanuntenne, ε xa a kolon, fa fala muxun birin xa mafura falan name, koni ε nama mafura falan tiye. ε nama xōlō sinma. ²⁰ Amasotō muxu xōlōxin mi fe Alaa tinxinyaan na. ²¹ Nayi, ε xa fe xōsixine birin yiba e nun fe jaxin naxanye waraxi ayi. ε yi na falan suxu limaniyani, a naxan saxi ε bōjēni, naxan nōe ε niin nakise.

²² ε nama ε tuli mati Alaa falan na tun, ε yi ε yete mayenden, fō ε xa a liga nen. ²³ Amasotō naxan a tuli matima Alaa falan na, a mi a liga, na luxi nen alo muxun naxan

a yete matoma kiken, ²⁴ a na yelin a yete matoe, a siga, a jinan a yetagin kiin xōn sa! ²⁵ Koni naxan na sariya kamalixin tilinna feselese, sariyan naxan muxun xōrōyama, a lu a fari, a mi a tuli mati a ra tun a yi jinan a xōn, koni a yi a liga, na kanna sēwan sōtōma nen a kewanla xōn.

²⁶ Xa muxuna nde a yete yatexi dina muxun na, koni a mi a lenna mara, a bata a yete mayenden, a dinan findima fe fuun nan na. ²⁷ Dinan naxan sarijan, fe mi naxan na Fafe Ala yeε ra yi, na ni ito ra: ε jōxō lu kiridine nun kaja gilene xōn e tōrōne yi. ε yi ε yete ratanga dunuḡa fe xōsixine ma.

2

ε nama muxune rafisa e bode xa

¹ Ngaxakedenne, ε to denkeleyaxi en Marigin binyen kanna Yesu ma, Alaa Muxu Sugandixina, ε nama muxune rafisa e bode xa. ² Xa muxuna nde so ε malanni xēmaan yiisolirasoon soxi a yiin na, doma fajin nagodoxi a ma, na xanbi ra yiigelitōn fan yi so, dunkobine ragodoxi a ma, ³ ε yi ε yengi dōxō dugi fajin kanna xōn, ε yi a fala a xa, ε naxa, “Fa i magodo gbēde fajini,” koni ε a fala yiigelitōn ma fa fala “Ti mēnni,” hanma “Dōxō n sanna dexōn ma bōxōni,” ⁴ xa ε na liga, ε mi muxune rafisaxi e bode xa ba? ε mi tagi rabaan xan tima ε miriya jaxine yi nayi ba?

⁵ Ngaxakeden xanuntenne, ε tuli mati. Ala mi yiigelitōne xan sugandi dunuḡa yi, alogo e denkeleyaan xa findi e bannayaan na, e yi mangayaan sōtō e keen na, Ala bata a xanu muxune tuli sa naxan na? ⁶ Koni ε tan yiigelitōne rafeyama! Nafulu kanne xa mi ε rawalima ba, e yi ε xali kitisadeni? ⁷ Ne xa mi ε kanna xili fajin kalama ba?

⁸ Xa ε Manga Alaa sariyan nakamalima yati, naxan Kitabun kui, ε bata fe fajin liga nayi, a naxa, “I

adamadi boden xanu alo i yetena.”
 9 Koni xa ε muxune rafisa e bode xa, nayi ε bata yulubin liga. Na ma, sariyan fan ε sonna yitama ε ra nen bayo ε mi a suxi. 10 Bayo xa muxun sariyan birin suxu, a yi keden peen kala, a bata e birin kala na yi. 11 Bayo naxan a falaxi fa fala i nama yalunyaan liga, na nan mən a falaxi, a i nama faxan ti. Nayi, xa i mi yalunyaan liga koni i muxun faxa, i bata findi sariya kalan na na yi. 12 E sigati kiin nun ε falati kiin xa lan na sariyan ma naxan xərəyaan fima bayo ε makitima na nan xən. 13 Amasotə Ala kininkinintarene makitima kininkinintareyaan nin. Anu, kininkininna nan kitin noma.

Denkeleyaan nun kewanle fe

14 Ngaxakedenne, tənən mundun na ra xa muxuna nde a fala a denkeleyaxi, xa a kewanle mi a yitama? Na denkeleyana a rakise ba?
 15 A luxi nən alo marabenna nema ngaxakedenna nde ma, xeməna hanma jaxanla, a balon mi a yii.
 16 Awa, xa ε tan nde a fala na nde ma, ε naxa, “E siga bəjε xunbenli. E sa ε maxara, ε yi lugo.” Xa ε mi e ki e fatin mako ma seene yi, na tənən nanse ra? 17 Denkeleyaan fan na kii nin, xa wali fajni mi denkeleyani a faxaxin na ra na yi.

18 Koni muxuna nde a falama nən, a naxa, “Denkeleyana i tan yi, koni kewanle nan n tan yi.” N na a yabima nən, n naxa, i ya denkeleyaan yitama n na di, ba i kewanle ra? N tan xa denkeleyaan yita i ra n kewanle xən. 19 E laxi a ra ba fa fala Ala keden peen na a ra? Na lanxi. Hali jinanne fan laxi na ra, e xuruxurun gaxuni. 20 I tan xaxilitarena, i mi a kolon ba, fa fala kewali fajni mi denkeleyaan naxan yi, na nεen fuu? 21 En benba Ibrahima mi yate tinxin muxun na Ala yεε ra yi a kewanle xan xən ba, a to a dii xeməna Isiyaga ba

saraxan na saraxa ganden fari? 22 I bata a to? A denkeleyaan nun a kewanle nan walixi e bode xən ma. A kewanla nan a denkeleyaan nakamalixi. 23 Kitabuna falan nakamali na nin, a naxa, “Ibrahima yi denkeleya Ala ma, Ala fan yi na yate tinxinna ra a xa.”* Nana, e yi a fala a ma fa fala “Ala xəyina.” 24 Awa, ε bata a to, fa fala muxun natinxinna Ala yεε ra yi a kewanle nan fan xən, a denkeleyaan gbansan mi a ra.

25 Na kiini, hali yalunde jaxanla, Raxabi fan tinxin nən Ala yεε ra yi a kewanle xən ma, a to Yahudiyane xerane yisuxu ki fajni, a yi kira gbete yita e ra.† 26 Fati benden nun niin na fata, fatin bata faxa na yi. Na kiini, denkeleyaan fan faxaxi na a ra xa kewanle mi a yi.

3

Lenna fe

1 Ngaxakedenne, ε wuyaxi nama findi karaməxəne ra, amasotə ε a kolon fa fala nxu tan karaməxəne gbee kitin xədxəma ayi nən bonne gbeen xa. 2 En birin tantanma kii wuyaxi. Muxun naxan mi tantanma fala tideni mumε, muxu kamalixin nan na ra, a nəe a yete xurε nən. 3 A luxi nən alo en na karafen bira soon dεen ma, a a xa en sagoon liga. Nayi, a gbinding birin birama na nan fəxə ra. 4 Kunkin fan na kii nin. Hali a to gbo, foye gbeen mən a rasigama, koni se xurudin nan a matinxinna kunki ragiin sagoon ma. 5 Lenna fan na kii nin, a xurun fatin yirene ye koni a kanba fala gbeene nan tima. Tεedin fan nəe burun gbeen ganje nən. 6 Awa, lenna fan luxi nən alo tεena. En fati yirene ye, tinxintareyaan birin en lenna nin. A tan nan muxun gbinding birin birama xəsini, alo a yi tεen nan soma a dunuɲa yi gidin mumεen na! Na tεen yetεen kelixi yahannama nin.

* 2:23: A mato Dunuɲa Fəlon 15.6 kui. † 2:25: Yosuwe 2.1-21

7 Adamaiine nœ burunna suben sifane birin xurε nen, xoline nun bubu seene nun yεxεne. 8 Koni muxu yo munma lenna xuru. Se jaxin nan a ra naxan mi raxaraxi. A rafexi dabarin nan na, muxu faxa xinla ma. 9 En barikan birama en Marigin nun en Fafe Ala xa lenna nan na, en mœn muxune dangama a ra Ala naxanye daxi a maligan na. 10 Barika biran nun dangan minima de kedenna nin. Ngaxakedenne, na mi daxa mumε! 11 Ige bεxin nun fœxœ igen nœ minε tigin mundun kedenna? 12 Ngaxakedenne, xœde binla nœ oliwi bogin namine nen ba? Manpa bogi binla nœ xœde bogin namine ba? Ige bεxin mœn mi sœtœma fœxœ igen de.

Fe kolonna fata Ala ra

13 Xaxilimaan nun fekolonna nde ra ε ye? A xa na mayita fata a sigati ki fajin na, e nun a kewanla naxanye fataxi limaniyaan nun xaxilimayaan na. 14 Koni xa xœxœlœnna nun yetε yigboon nan ε bœjœni, ε ba ε yetε matœxe, ε nama wulen fala jœndin fari. 15 Na xaxili sifan mi kelixi ariyanna xan yi. Na fataxi dunuœa nun fati bœnden nun Yinna Manga Setana nan na. 16 Amasœtœ xœxœlœnyaan nun yetε yigboon denaxan yi, fe yibasanna nun fe jaxin sifan birin nan mœnni. 17 Koni fe kolonna naxan sa kelixi ariyanna yi, a singen naxan na, a sariœan, a mœn bœjœ xunbenla fima, a dijœxi, a mafan mi raxœlœ, a lugoxi kininkininna nun kewali fajin nan na. A mi muxune rafisama ε bode xa. A mi nafigiyaan ligama. 18 Fe yitœnna naxanye walima bœjœ xunbenli, ne tinxinna nan sœtœma.

4

ε xuru Ala ma

1 Yεngεne nun matandin naxanye ε tagi, ne kelixi minen yi? Ne mi kelixi ε rafan fe jaxine xan yi ba naxanye ε fati bœnden nakunfama? 2 Sena nde xœnla ε ma, koni ε mi a sœtœma. Nanara, ε faxan tima, ε mila, koni ε mi nœ a sœte. ε yεngεne so, ε matandine ti. Se mi ε yii bayo ε mi Ala maxandima. 3 ε na Ala xandi seen naxan yi, ε mi a sœtœma, bayo ε Ala maxandi xunna kobi, amasœtœ ε yetε rafan feene nan tun fœxœ ra. 4 ε tan tinxintarene! ε mi a kolon ba, fa fala a dunuœa xanuntenyaan findixi Alaa fe xœnnantenyaan nan na? Muxun naxan na a yetε findi dunuœa xœyin na, na bata a yetε findi Ala yaxun na. 5 ε laxi a ra ba, a Kitabun falan tixi nen tun? A naxa, "Ala bata Niin naxan sa en yi, na rafan a ma han!"* 6 Koni Alaa hinanna luma fari sε nen en xa, amasœtœ a mœn a falaxi, a naxa, "Ala wasodene yikalama e feene yi, koni a hinanma nen yetε magodone ra.†" 7 Nanara, ε xuru Ala ma, ε ε kankan Yinna Manga Setana yεε ra, a gima nen ε bun. 8 ε maso Ala ra, a masoma ε ra nen. Yulubitœne, ε ε yulubi yiine raxa. ε tan nafigine, ε bœjœne rasariœan! 9 ε nimisa ε hakεne fe ra, ε sunu, ε wuga! ε gelen xa maxete wugan na. ε sewan yi findi nii yifœren na. 10 ε magodo Marigin xa, a ε yitema nen.

ε nama ε bode yalagi

11 Ngaxakedenne, ε nama ε bode mafala. Muxu yo a ngaxakedenna mafala hanma a yi a yalagi, na kanna bata Alaa sariyan mafala, a yi a yalagi. Xa i sariyan yalagi, sariya suxu mi fa i ra nayi sœnœn, i to a yalagima. 12 Sariyasa keden peen nun kitisa keden peen nan na, naxan nœ marakisinnun halagin tiye. Koni i tan, nde i tan na, i to i adamadi boden yalagima?

* 4:5: Ala waxi a xœn ma nen, a niin naxan saxi muxune yi, e nama na sa se gbete sagoni, e yi na seen batu. † 4:6: Sandane 3.34

I nama findi wasoden na

¹³ E tuli mati, ε tan naxanye a falama, ε naxa, “To hanma tila nxu sigama taana nde yi, nxu sa jεεn nadangu na, nxu sa yulayaan naba na, nxu tɔnɔna nde sɔtɔ.” ¹⁴ Anu, ε mi a kolon naxan ligama ε dunuɲa yi gidini tila! Amasɔtɔ ε luxi nɛn alo kundaan naxan godoma, a waxatidi ti, na xanbi ra a tunun. ¹⁵ A lanma nɛn ε xa ito nan fala, ε naxa, “Xa Marigin tin, nxu luma nxu nii ra nɛn, nxu feni ito liga hanma na.” ¹⁶ Koni iki ε wasoma, ε yete matɔxɔma. Na yete matɔxɔn sifan birin jaxu. ¹⁷ Nanara, xa muxun mi fe fajin liga, anu a kolon a lanma a xa naxan liga, na kanna bata yulubin sɔtɔ.

5

Nafulu kanna fe falana

¹ E tan nafulu kanne, ε tuli mati. E wuga, ε gbelegbele tɔɔyana fe ra naxan fama ε lideni. ² E nafunle bata kala. Xiine bata ε dugine don. ³ Xɔrinxɔrinna bata ε xεmane nun gbeti gbananne suxu. Xɔrinxɔrinni ito findima nɛn sereyaan na ε xili ma. A yi ε fati benden don alo tεεna, bayo ε nafunla malanxi waxati dɔnxɛn nin. ⁴ Walikεεn naxanye ε xεε ma seene xabaxi, ε mi naxanye saranna fixi, ε mi ne mawuga xuiin mema ε xili ma ba? Naxanye ε se xabaxine malanxi, ne wuga xuiin bata Marigin li, Senben Birin Kanna. ⁵ E bata lu dunuɲa yi jaxunna nun yete rafan feene yi. E bata ε yete rajaxun alo xuruse faxa daxine. ⁶ E bata tinxin muxune yalagi, ε yi e faxa, naxanye mi yi tixi ε kanke.

Dijan nun maxandina fe

⁷ Nanara, ngaxakedenne, ε dija han Marigin yi fa. E miri xεε biina dijan ma, a a xεen mamema waxatin naxan yi, a yi a tɔnɔne sɔtɔ. A dijanama nɛn han tule singene nun a rajanne yi fa. ⁸ E fan xa dija na

kiini, ε yi ε wεkile amasɔtɔ Marigin fa waxatin bata maso.

⁹ Ngaxakedenne, ε nama ε bode mafala, xanamu Ala ε makitima nɛn. Kitisaan famatɔɔn ni i ra. ¹⁰ Ngaxakedenne, nabiin naxanye falan ti Marigina fe yi, naxanye dija tɔɔni, ne fe xa findi misaala ra ε xa. ¹¹ En na a falama ne ma nɛn a sɛwana e xa amasɔtɔ e e tunnafan nɛn. E bata Yuba a tunnafanna fe mε, ε mɔn bata a mε Marigin naxan liga a xa a rajanni. Amasɔtɔ kininkininna nun fanna kanna nan Marigin na.

¹² Ngaxakedenne, na birin yi, ε nama ε kɔb ariyanna yi hanma dunuɲa bɔxɔ xɔnna hanma sese. Koni i ya “ɔn” xa findi ɔnna ra, i ya “εn-εn,” na yi findi εn-εnna ra alogo i nama bira Alaa kitini.

¹³ Tɔɔni muxuna nde ε ye ba? Na kanna xa Ala maxandi. Muxuna nde sɛwaxi ε ye ba? Na kanna xa βetin ba. ¹⁴ Furetɔna nde ε ye ba? A xa denkeleya yamaan fonne xili, e yi Ala maxandi a xa, e a masusan turen na Marigin xinli. ¹⁵ Ala maxandina denkeleyani, na furetɔni yalanma nɛn. Marigin furetɔn nakelima nɛn. Xa a bata yulubin naxanye liga, Ala a mafeluma nɛn ne ra. ¹⁶ Nanara, ε ti ε yulubine ra ε bode xa, ε yi Ala maxandi ε bode xa, alogo ε xa yiyalan. Tinxin muxuna Ala maxandin senben gbo, a feene gasama. ¹⁷ Adamadiin nan yi Nabi Eli ra alo en tan. A yi Ala maxandi han, a tulen nama fa. Tulen mi fa yamanani han jεε saxan e nun a tagi. ¹⁸ A mɔn yi Ala maxandi, tulen yi fa, bogi seene yi bogi.*

¹⁹ Ngaxakedenne, xa muxuna nde a mε jɔndin na ε ye, muxu gbete yi a raxete jɔndin kiraan xɔn, ²⁰ ε xa a kolon a muxun naxan yulubi kanna bama a tantanna kiraan xɔn, na bata a niin nakisi faxan ma, a yulubi wuyaxi xafarin sɔtɔ.

* 5:18: Na feen sebexi Mangane Singen 17.1 kui.

Piyeri a Kedi Singena Piyeri Alaa Falan Kedi Singena

Piyeri a kedi singen sebe denkeleya muxune nan ma naxanye yi xuyaxi ayi yamana suulunne ma naxanye yi Asi xurin yamanan kōmen fōxon nun sogeteden binna. To, Asi xurin yamanan xili nen “Turiki,” Arabune bōxōni. Piyeri a sebexi e ma Romi taan nin a denaxan xili saxi a “Babilōn” (sora 5.13). A feen naxanye falama lan e ma, ne a yitama nen a e yi tōrōxi, fe wuyaxi yi sama e xun ma. Nanara, xeraan katama a xa e senbe so, e la Alaa Muxu Sugandixin na, hali e to tōrōni.

Xa a bata fala kedini ito xaran muxune xa a e xa lu denkeleyani hali e tōrōxi, a gbengbenna, na rakelixi e sereyaan nan ma fe ma e lan e xa naxan ba dunuḡa yi. Fō e dunuḡa yi gidin birin nun e sigati kiin birin xa “Alaa wanle nun binyen nan mayita” (2.9), alogo denkeleyatarene xa “e fe fajine kolon e yi Ala tantun a na fa lōxō naxan yi.” (2.12)

¹ N tan Piyeri, Yesu Alaa Muxu Sugandixina xerana, n tan nan ito sebema Alaa muxu sugandixine ma, naxanye xuyaxi ayi xōḡeyani Pontu nun Galati nun Kapadose nun Asi nun Bitini yamanan yi. ² E sugandixi nen alo Fafe Ala xaxinla yi a ma kii naxan yi nun. A bata e rasariḡan a Nii Sariḡanxin barakani alogo e xa xuru a Muxu Sugandixin Yesu ma, a wunla yi xuya e ma e rasariḡandeni. Ala xa hinanna nun bōḡe xunbenla fi e ma han!

Habadan yigina

³ En barikan bira Alaa Muxu Sugandixina en Marigi Yesu Fafe Ala xa. A bata a liga a kininkinin gbeeni, en yi xete, en yi bari a nenēn

na, en so nii rakisin yigini Yesu a Muxu Sugandixin nakenla xōn sayani. ⁴ Keēn naxan mi kalama, a mi xōrinxōrinma, a mi lōma ayi, na nan namaraxi e xa ariyanna yi, ⁵ e tan naxanye kantaxi a senbeni denkeleyaan xōn alogo e xa kisin sōtō, naxan minima kenēnni waxati rajanne yi.

⁶ Na ma, e sēwa, hali e to tōrōxi e bunba feen sifan birin yi waxatidini ito yi ⁷ alogo e denkeleyaan xa rasensen. Hali xēmaan naxan nōe kale, na raxulunma tēen nan na, a rasensen. Nayi, e denkeleyaan naxan tōnōn gbo xēmaan xa, na fan lan a rasensen bunbaan xōn, e yi tantunna nun binyen nun xunna kenla sōtō Yesu Alaa Muxu Sugandixin mini waxatini kenēnni. ⁸ E munma Marigin to singen koni e a xanuxi. E mi a toma iki, koni e denkeleyaxi a ma, e lu sēwa gbeeni naxan mi nōe yebe. ⁹ Amasōtō e e denkeleyaan xunna sōtōma nen, naxan findixi e niin kisi feen na.

¹⁰ Nabiin naxanye hinanna fe fala, naxan yi ragidixi e ma, naxan findixi kisi feen na, na findi nen ne fe ye fenna nun fe fēsēfēsē xunna ra. ¹¹ E yi katama waxatine nun taxamasenne kolon feen na Yesu a Nii Sariḡanxin yi naxanye makēnēnma e xa, a to yi e yi, a yi Alaa Muxu Sugandixina tōrōn nun a binye famatōna fe fala benun a waxatin xa a li. ¹² Ala a makēnēn nen nabine xa, a e mi yi walima e yete xa koni e tan, e to yi feene falama e naxanye fe mēxi na muxune ra naxanye Yesu a fe Xibaru Fajin nali e ma Nii Sariḡanxin barakani naxan kelixi ariyanna yi. Hali malekane fan kunfaxi na feen fēsēfēsē feni.

En lu Alaa Nii Sariḡanxini

¹³ Nanara, e xaxinli tōn wanla fe ra, e yete suxu, e yi e yigi sa na hinanni e naxan sōtōma Yesu Alaa Muxu Sugandixin mini lōxōni kenēnni. ¹⁴ E lu alo Alaa dii xuruxine, e nama tin luyē e kunfa jaxine

yi, ε yi naxanye yi nun ε to yi xaxilitareyani. ¹⁵ Koni Ala sarijanxi to ε xilixi, ε fan xa sarijan ε kewanle birin yi alo a tan. ¹⁶ Amasoto a seβexi, “E xa sarijan, amasoto n tan sarijan.*”

¹⁷ E to ε Fafe Ala maxandima, naxan muxune birin kewanle makitima kii kedenni, ε lu alo xone dunuani ito yi waxatidi, ε gaxu Ala yeε ra. ¹⁸ E a kolon a ε mi xunbaxi ε fafane namun fe fuune ma se kala daxine xan na alo gbetina hanma xemana, ¹⁹ koni ε xunbaxi Alaa Muxu Sugandixin wuli fisamantenna nan xon, naxan baxi saraxan na alo yeεε diina, fe mi naxan na. ²⁰ Ala bata yi na sugandi benun dunuana xa da, a yi a ramini kenenni ε tan ma fe ra waxati donxeni itoe yi. ²¹ E denkeleyaxi Ala ma a tan nan baraka yi, Ala naxan a rakelixi sayani, a binyen fi na ma, alogo ε denkeleyaan nun yigin xa lu Ala yi.

²² Bayo ε bata ε yeε niin nasarijan jondi suxun xon ma, ε yi xanuntenya kenden soto ε ngaxakedenne xa, nayi, ε bode xanu ε senben birin na sarijanni. ²³ Amasoto ε bata xete, ε mon yi bari a nen na, naxan mi fata adamadiin na naxan faxama, koni fata Alaa falan na naxan niima, a luma habadan. ²⁴ Bayo a seβexi Kitabuni, a naxa, “Adamadiine birin luxi nen alo seβena, e binyen birin yi lu alo se fugena. Seβene xarama nen, e fugene yi yolon.

²⁵ Koni Marigina falan luma nen habadan.”†
Na falan findixi Yesu a fe Xibaru Fajin nan na naxan nalixi ε ma.

2

Yama sarijanxina

¹ Na ma, ε ba fe jaxin sifan birin ma e nun yanfantenyaan nun nafiyaan nun milen nun fala jaxin birin. ² Niin balo kenden xonla xa ε suxu alo xije xonla dii futen suxuma kii naxan yi, alogo ε fan xa sabati ε kisi feni a xon, ³ ε to bata a mato, ε yi a kolon a Marigin fan.*

⁴ E maso a ra, naxan findixi siimaya gemen na, adamadiine e mexi naxan na, koni Ala naxan sugandixi, a mon yi a xunna keli. ⁵ E tan fan bata findi Alaa banxin ti seene ra alo gemε niiramane, ε yi findi saraxarali yama sarijanxin na, ε yi siimaya saraxane ba Ala tinxi naxanye ra fata a Muxu Sugandixin Yesu ra. ⁶ Amasoto Kitabuni ito nan falaxi, a naxa, “N bata gemena nde doxo Siyon taani alo banxin tongon gemε fajni yeβaxina.

Naxan na denkeleya a ma, yagin mi na kanna liye.”†

⁷ Gemeni ito xunna kenla ε tan denkeleya muxune nan xa, koni Kitabun yireni ito nan lanxi denkeleyatarene tan ma, a naxa, “Banxi tiine e me gemen naxan na, na bata findi banxi gemε fisamantenna ra.”

⁸ A mon seβexi Kitabun kui, a naxa, “Yamana e sanna radinma gemen naxan na, a findi e rabira gemen na.”‡

E e dinma a ra nen amasoto e mi tinxi falan suxe, anu na nan yi ragidixi e ma. ⁹ Koni ε tan bata findi yama sugandixin na. Mangane nun saraxaraline nan ε tan na, siya sarijanxina, Ala gbeen yamaan naxan na, alogo ε xa a wali fajni gbeene fe rali, a tan naxan ε xilixi, a yi ε ba dimini, siga a kabanako kenenyani. ¹⁰ A foloni, Alaa yama mi yi ε ra nun koni iki, ε bata findi a yamaan na. E tan naxan mi yi Alaa

* 1:16: Saraxaraline 19.2 † 1:25: Esayi 40.6-8 * 2:3: Yaburin 34.9 † 2:6: Esayi 28.16

‡ 2:8: A mato Yaburin 118.22 nun Esayi 8.14 kui.

kininkininna sətəxi, koni iki, ε bata a kininkininna sətə.

Denkeleya muxune xa xuru

¹¹ Nba, ngaxakedenne, ε tan naxanye luxi alo xəjəne nun sigatine dunuɲa yi, n na ε mafanma, ε yete suxu fati bəndən kunfa feene ma naxanye ε niin yengema. ¹² E kewanle xa fanjə ayi nən denkeleyatarene ye, alogo, e na ε mafala fe ɲaxi rabaan na, e xa ε kəwali fajine to, e yi Ala binya a fa ləxəni.

¹³ E xuru adamadiyaan mangayane birin bun Marigina fe ra, a na findi manga gbeen na ¹⁴ hanma yamana kanne, a naxanye rasigaxi wali kobine sarandeni fe ɲaxi rabane ra, e yi fe fajə rabane tantun e wali fajine ra. ¹⁵ Amasətə Ala sagoon na a ra, a ε fe fajə rabaan xa xaxilitarene radundun e xaxilitareyani. ¹⁶ E findi muxu xəɔyaxine ra, koni ε nama ε xəɔyaan findi fe ɲaxin luxun seen na, ε findi Alaa konyi fajine ra. ¹⁷ E muxun birin binya, ε yi ε denkeleya muxun bonne xanu, ε yi gaxu Ala yeε ra, ε yamana kanna binya.

Yesu a tərəne misaala

¹⁸ Walikene, ε xuru ε kuntigine ma, ε yi kuntigi ɲaxine binya feen birin yi alo a fajine nun a diɲaxine. ¹⁹ Amasətə, na findixi fe fajin nan na, xa muxun limaniya ɲaxankatan bun ma Ala kolonna fe ra, a a li na ɲaxankatan mi lanxi a kewanle ma. ²⁰ Koni na finde binyen na ε xa di, xa ε ɲaxankata ε kala tixine fe ra, ε yi limaniya? Anu, xa ε tərə kəwali fajine fe ra, ε yi limaniya, fe fajin nan na ra Ala yeε ra yi. ²¹ Ala ε xilixi na nan ma, bayo Alaa Muxu Sugandixin yeteen tərə nən ε xa, a yi misaala lu ε yii alogo ε xa bira a fəxə ra. ²² Kitabun naxa, “A mi yulubi yo liga, a mi yanfa fala yo ti.”§

§ 2:22: Esayi 53.9

²³ E a konbi waxatin naxan yi, a tan mi konbi ti. A tərə waxatin naxan yi, a mi xəjə e ma koni a a yete lu kitisa tinxinxina Ala nan yii.

²⁴ Yesu yeteen bata en yulubine goronna tongo a fati bəndeni, a to gbangban wudin ma, alogo en xa lu alo faxa muxune yulubine mabinni, en yi lu en nii ra tinxinni. E kəndeyaan sətəxi a maxəlone nan xən. ²⁵ E yi luxi nən alo yeχeen naxanye ləxi ayi, koni iki ε mən bata xete xuruse rabaan fəma naxan ε niin kantanma.

3

Naxanle nun e xemene fe

¹ E tan ɲaxanle, ε xuru ε xemene ma, alogo xa e tan ndee mi laxi Alaa falan na, e xa findi denkeleya muxune ra, fata e ɲaxanle sigati kiin na, hali ba falan na, ² e na fa ε sigati kiin nakərsi waxatin naxan yi ε sarɲanna nun binyen naxan yi. ³ E marayabun nama fata ε maxidi kii yo ra, alo ε yi ε xunna denbe, hanma ε yi xemaan so hanma ε yi dugi de xədexene so, ⁴ koni ε bəjə yi feen xa fanjə ayi naxan luxunxi, a mi forima, a xa findi nii limaniyaxin nun nii sabarixin nan na, Ala naxan yatema han! ⁵ Na nan yi findixi a fələn ɲaxalan sarɲanxine rayabu seen na, naxanye yi e yigi saxi Ala yi. E yi xuruxi e xemene ma ⁶ alo Iburahimaa ɲaxanla Saran yi xuruxi a ma kii naxan yi, a yi a xilima nən, a naxa, “N kanna.” Na dii temene nan ε ra, xa ε fe fajin liga, ε mi gaxun sese yeε ra.

⁷ E fan xemene na kii nin, ε a liga xaxinla ra ε nun ɲaxanla nema ε dunuɲa yi gidin ligama ε bode xən ma, ε yi e binya e fati bəndən sənben to mi ε gbeen lixi, bayo ε nun ne birin nii rakisin hinanna sətəma ε kəen na nən. Na ma, sese mi ε Ala maxandini kale.

Tərən tinxinni

⁸ Nba, ε birin xa lu xaxili kedenni, ε kininkinin, ε yi ε bode xanu ngaxakedenyani, ε fan ε bode ra, ε yetε magodo. ⁹ E nama fe jaxin joxo fe jaxin na, ε yi konbin joxo konbin na, koni ε xa duban ti, amasoto Ala ε xilixi na nan ma alogo ε xa barakan soto ε keen na.

¹⁰ Bayo Kitabun naxa,

“Siimayaan nafan naxan ma, naxan waxi siimaya fajin xon, na kannna xa a lenna suxu fala jaxine ma,

a deen suxu wulen ma.

¹¹ A yi a xun xanbi so fe jaxini, a fe fajin liga.

A boje xunbenla fen,

a bira a foxo ra.

¹² Marigin yeen tinxin muxune ra,

a tuli matixi e maxandi xuiin na.

Koni Marigin xun xanbi soxi fe jaxi rabane yi.”*

¹³ Xa fe fajin kunfana ε yi, nde noε fe jaxin lige ε ra? ¹⁴ Koni hali ε toro ε wali fajine fe ra, sewan nan na ra ε xa. E gaxu naxan yeε ra, ε nama gaxu na yeε ra, ε nama kuisan. ¹⁵ Koni ε Alaa Muxu Sugandixin binya ε Marigin na ε bojeni. E lu yitonxi ε xun mafala feen na lan ε yigin ma, e na ε maxodin waxatin naxan yi. ¹⁶ Koni ε a liga limaniyaan nun binyeni.

E bojen xa sarijan waxatin birin alogo ε nema wali fajine kema Alaa Muxu Sugandixina fe ra, muxun naxanye ε mafalama, ne xa yagi e falane ra. ¹⁷ Amasoto xa Ala sagoon na a ra, a fisa muxun yi toro fe fajin nabadeni benun a xa toro a jaxin nabadeni.

¹⁸ Bayo Alaa Muxu Sugandixin faxa nen en yulubine fe ra sanja ma keden han habadan, a tan tinxin muxuna tinxintarene xa, alogo a xa fa ε ra Ala ma. A faxa nen fati bendeni, koni Alaa Nii Sarijanxin yi a niin naxete a yi.

¹⁹ Na Nii Sarijanxin xon, a yi siga kawandi badeni niin kasorasane

xa, ²⁰ naxanye bata yi murute Ala ma a foloni, Ala yi Nuhan legedenma a dijani, a yi kunkin nafalama waxatin naxan yi. Muxu dando nan tun kisi igen ma na kui, muxu solomasexe gbansan. ²¹ Na igen findixi marafuun misaala nan na igeni ε tubi xinla ma naxan ε fan nakisima iki. A mi findixi fati benden xosine ba seen xan na, koni de xui tongona Ala xa xaxili sarijanxini. Na marafuun nan ε rakisima iki Yesu, Alaa Muxu Sugandixin nakenla xon sayani, ²² naxan sigaxi ariyanna yi, a doro Ala yiifanna ma malekane nun noyane nun senbe kanne birin xun na.

4

Dunuja yi gidi nenena fe

¹ Nanara, Alaa Muxu Sugandixin to toro a fati bendeni, ε fan xa ε yiton na xaxili kedenni, amasoto naxan bata toro fati bendeni, na nun yulubin bata fata. ² Na kannna mi fa a siimayaan ligama adamadiine kunfa feene xon fo Ala sagona. ³ Amasoto ε bata yi bu denkelayatarene rafan feene lige waxati danguxini, ε yi ε sobe so haramu feene nun kunfa jaxine nun dolo minna nun haramu sumunne nun dolo min sumunne nun suxure batu xosixin ma. ⁴ Na ma, a bata findi e ratere na feen na ε to mi fa ε gima e foxo ra xaxilitare fe tilinxi wuyaxini itoe yi, e yi ε rayelefu. ⁵ Koni e e dentegema nen Ala xa na feen ma, naxan yitonxi faxa muxune nun niiramane makiti feen na.

⁶ Nanara, Alaa falan Xibaru Fajin nali nen hali faxa muxune ma, alogo hali e fati bendena feene to bata yelin makite alo adamadiine birin, e xa lu nii rakisini Ala xon ma a Nii Sarijanxin barakani.

En xa Ala kiseene rawali ki fajni

⁷ Feene birin najanna bata maso. Nayi, ε a liga xaxinla ra,

* 3:12: Yaburin 34.13-17

ε yi ε yetε suxu alogo ε xa nɔ Ala maxandε. ⁸ Na birin yi, ε sɔbε so xanuntenyaan ma ε bode xa, amasɔtɔ xanuntenyaan nan yulubi wuyaxi ɲanma.* ⁹ E bode yigiya hali ε mi ε mawuga. ¹⁰ Ala kiseen naxan fixi ε keden kedenna birin ma, ε bode mali na ra. Nayi, ε findima nen Alaa walikε fajine ra naxanye a hinanna sifane birin nawalima. ¹¹ Xa naxan falan tongo, na xa falan ti alo a Alaa falane nan yetε tima. Xa muxuna nde walima bonne xa, a xa wali alo Ala a kixi senbeni kii naxan yi, alogo binyen xa fi Ala ma feen birin yi a Muxu Sugandixin Yesu barakani. Binyen nun senben xa fi a tan nan ma habadan han habadan. Amina.

Tɔrɔna Yesu xɔn

¹² Ngaxakedenne, ε tɔrɔ xɔdεxen nama ε raterena naxan ε lima ε mato feen na, alo fe daxatarena nde na ε li. ¹³ Koni xa ε nun Alaa Muxu Sugandixin tɔrɔ ε bode xɔn, ε xa sɛwa na ra han, alogo a binyen na mini kenenni ε sɛwan xa gbo ayi. ¹⁴ Xa ε ε konbi Alaa Muxu Sugandixin xinla fe ra, sɛwana ε xa nayi, amasɔtɔ Alaa Nii Sariɲanxi binyaxina ε yi. ¹⁵ Anu, ε tan nde yo nama tɔrɔ bayo ε bata findi muxu faxan na hanma muɲadena, hanma fe ɲaxi rabana, hanma nafigina. ¹⁶ Koni xa ε tɔrɔ bayo Yesu mantonne nan ε ra, yagi mi na ra, fɔ ε Ala binya, bayo a xinla bata lu ε xun ma.

¹⁷ Amasɔtɔ kiti sa waxatin bata a li, a fɔlɔma Alaa yamaan nan ma. Anu, xa a fɔlɔma en tan nan ma, naxanye tondima Alaa falan Xibaru Fajin suxε ne tan naɲanna di? ¹⁸ “Xa tinxin muxun kisi raxɔlɔ, Ala kolontarene nun yulubi kanne tan luma di?”† ¹⁹ Nayi, naxanye tɔrɔma Ala sagoni, ne xa e yetε lu e Dali Marigin yii naxan tinxin, e yi lu fe fajin ligε.

* **4:8:** A mato Sandane 10.12 nun Yaki 5.20 kui. 3.34

5

Fonne wanla yamani

¹ N xa denkeleya yamaan fonne fan nalimaniya ε ye amasɔtɔ n fan findixi yamaan fonna nde nan na alo e tan, e nun Alaa Muxu Sugandixina tɔrɔn serena nde. Binyen naxan fama minideni kenenni, n fan na nde sɔtɔma nen. ² E yengi dɔxɔ Alaa xuruse kurun xɔn, a naxan taxuxi ε ra. E karahanxin nama e xun mato a ra de, koni ɲenige fajini Ala sagoni. E nama a liga yagitareya feene tɔnɔ sɔtɔn ma koni fɔ ε sɔbeni. ³ Naxanye taxuxi ε ra, ε nama nɔyaan liga ne xunna alo kuntigine, koni ε findi misaala ra kurun xa. ⁴ Xuruse Raba Kuntigin na mini kenenni waxatin naxan yi, ε mangayaan taxamasenna kɔmɔtin sɔtɔma nen binyeni naxan mi kale mume!

⁵ Banxulanne, ε fan xa xuru fonne ma. E birin xa yetε magodon lu ε ma alo dugina ε nɛma ε bode xɔn ma. Amasɔtɔ Kitabun naxa, “Ala wasodene yikalama e feene yi, koni a hinanma nen yetε magodone ra.”* ⁶ E ε magodo Ala senben bun, alogo a xa ε yite a waxɔn waxatini. ⁷ E ε xaminna feene birin lu a ma, amasɔtɔ a yengi ε xɔn.

⁸ E yetε suxu, ε lu ε yεε ra yi, amasɔtɔ ε yaxun Yinna Manga Setana sigan tima alo yatan naxan wurundunma. A muxune fenma a naxanye donma. ⁹ E kankan a yεε ra denkeleyani ken! E xa a kolon a na tɔrɔ sifane ε ngaxakedenne fan fari dunuɲa yiren birin yi. ¹⁰ E na tɔrɔ waxatina nde yi, Ala hinanna birin kanna naxan ε xilixi a habadan binyeni a Muxu Sugandixini, na yetena ε rakelima nen, a yi ε senbe so, a ε maxɔdɔxɔ, ε mi mamaxε. ¹¹ Senben xa lu a tan nan xa habadan! Amina.

Fala raɲanna nun dubana

† **4:18:** Sandane 11.31 * **5:5:** Sandane

¹² Silasi, n naxan yate ngax-
akeden tɔgɔndiyaxin na, na nan
n malixi n kedi dungini ito sebe
ε ma, alogo n xa ε ralimaniya,
n yi sereyaan ba ε xa, a Alaa
hinanna jɔndin nan ito ra, ε naxan
yi ken! ¹³ Denkeleya yamaan
naxan Babilɔn taani,† Ala naxanye
sugandixi alo ε tan, ne ε xɔntɔnma.
N ma dii xemɛn Maraka fan ε
xɔntɔnma. ¹⁴ ε bode xɔntɔn
ngaxakedenya sunbuni.

Ala xa bɔje xunbenla fi ε
birin ma ε tan naxanye a Muxu
Sugandixini.

---

† **5:13:** Babilɔn taan findixi wundo falan nan na naxan bunna neɛn “Romi Taana.” N ma dii xemɛn Maraka: na bunna neɛn Piyeri Maraka xanuxi alo a diina. Yanyina nde Piyeri nan Maraka xaranxi denkeleyaan ma.

Piyeri a Kedi Firindena Piyeri Alaa Falan Kedi Firindena

Kitabun yireni ito sebexi denkeleya muxune nan ma. A sebexunna findixi muxune nan yenge fe ra naxanye dina fe xaranna tima naxan mi findixi Yesu a fe Xibaru Fajin kedenna ra. Na wule karamoxone bata yi basan denkeleya muxune ra Piyeri a waxatini.

Wule dinane rali muxune mi janje dunuja yi mumε. Nayi, kawandin naxan sebexi Piyeri a Kitabun firinden kui, na feene mon ligama to. A denkeleya muxune kawandima a e xa senbe so Marigina fe kolonni, alogo e nama e yete mayenden wule karamoxone tantan fala fuune xon.

¹ N tan Simon Piyeri Yesu Alaa Muxu Sugandixina walikeen nun a xerana, n tan nan ito sebexi, siga ε ma, ε tan naxanye fan bata denkeleyaan soto naxan nun nxu gbee binyen lan ε naxan soto nxo Ala nun nxu rakisimana tinxinyaan xon ma, Yesu Alaa Muxu Sugandixina. ² Ala xa hinanna nun baje xunbenla fi ε ma, a gbo ayi Ala kolonna nun en Marigi Yesu kolonna xon ma.

Denkeleya muxune yugona

³ Ala senben naxan Yesu yi, na bata feren birin fi en ma alogo en xa en ma dunuja yi gidin naba Ala kolonni naxan en xilixi a binyen nun a fanni. ⁴ Na ma, a bata en tuli sa feene ra, naxanye xunnayerenna nun e gboyaan dangu a birin na, alogo ε xa ε yete soto xosi feene ra kunfan naxanye tima muxune ma dunujani ito yi, ε fan yi Ala kejaan soto. ⁵ Na

ma, ε kata ε senben birin na, ε son fajin sa ε denkeleyaan fari, ε kolonna sa son fajin fari. ⁶ E yete suxun sa ε kolonna fari. E tunnafanna sa yete suxun fari. E Ala kolonna sa tunnafanna fari. ⁷ E ngaxakedenyaan marafanna sa Ala kolonna fari. E xanuntenyaan sa ngaxakedenyaan marafanna fari. ⁸ Xa kejaani itoe lu ε yi, e yi sabati, e mi ε luye tunnaxolen nun walitareyani en Marigi Yesu kolonni mumε, Alaa Muxu Sugandixina. ⁹ Koni xa ne mi muxun naxan yi, na kanna yeen mi feni gbema, a luma nen alo danxutona, a jinan fa fala a Ala bata a yulubi fonne xafari.

¹⁰ Nanara, ngaxakedenne, ε mon xa ε yixodxo dangu iki ra Alaa xinla ratinden e nun a ε sugandi naxan tixi, amasoto xa ε na liga, ε mi bire mumε! ¹¹ Nayi, Yesu Alaa Muxu Sugandixin habadan mangayani so fere gbeen fima ε ma nen en Marigin nun en nakisimana.

¹² Na nan a ligaxi, n feni itoe rabirama ε ma waxatin birin, hali ε to e kolon, ε mon yi na jondi feen suxu ken ε naxan sotoxi. ¹³ N ma miriyani, fanni n na n niini fati bendeni, n lan n na feene rabira ε ma alogo ε xa lu ε yee ra yi. ¹⁴ Amasoto n na a kolon, n niin bamaton ni i ra fati bendeni, alo en Marigina Alaa Muxu Sugandixin Yesu yetena n nakolon kii naxan yi. ¹⁵ Nayi, n katama nen feren birin na, alogo n na faha, feni itoe xa no rabire ε ma waxatin birin.

Piyeri bata yi Yesu a binyen to

¹⁶ Nba, Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin fa feen senbeni, nxu mi muxune tali yitonxine xan falaxi ε xa lan na feene ma, bayo nxu tan yeteen nan a binyen toxi nxu yeene ra. ¹⁷ Amasoto a xunnayerenna nun binyen sotoxi nen Fafe Ala yii, a to na xuiin me fata binye

* 1:17: A mato Matiyu 17.1-5 nun Maraka 9.2-7 nun Luka 9.28-35 kui.

gbee yiren na, a naxa, “N nafan Dii Xemeɓi ito ra, a bata n keɓen ki faɓi!”* 18 Nxu yeteen yi na fala xuiin me, sa keli kore, nxu yi a fema geya sarijanxin fari waxatin naxan yi.

19 Nxu laxi nabine fala tixine ra iki dangu waxati danguxine ra. E lan e xa e xaxili ti ne ra alo lenpun naxan degeɓa dimini han kuye yi yiba, tagalan saren fan yi dege fɔlɔ e boɓeni. 20 Naxan dangu a birin na, e na kolon, a Kitabun nabiya fala yo mi fataxi nabina fe yeɓa kiin na. 21 Amasoto nabiya fala yo mi yi kelima adamadiine sagoon ma, koni Alaa Nii Sarijanxin nan yi adamadiine malima, e yi falan ti fata Ala ra.

2

Wule karamɔxɔne fe

1 Koni wule nabine yi yamaan ye a fɔlɔni. A mɔn na kii nin to, wule karamɔxɔne fan e ye iki. E wule xaranne rasoma e tagi naxanye muxune halagima han e yi e me e kanna ra naxan e xunbaxi. Ne halagin nan xilima e yete ma xulen! 2 Muxu wuyaxi birama nen e haramu feene fɔxɔ ra, na muxune yi a liga jɔndi dinan kiraan yi rayelefu. 3 Karamɔxɔni itoe e rawalima nen mayendenni e fala yitɔnxine xɔn e milani. Koni e makiti feen bata fɔlɔ to mi na ra, e halagi feen mi fa buma.

4 Malekan naxanye yulubin liga a fɔlɔni, Ala mi ne ratanga, koni a e rawoli ayi nen yahannama yi. E maraxi yɔlɔnxɔnna ra dimini e kiti sa lɔxɔn yeɓe ra. 5 Muxu singene dunuɓa yi, a mi ne fan natanga, a yi fufa gbeen nafa Ala kolontarene ma, koni a muxu solofere nan tun nakisi e nun Nuhan naxan yi tinxinyana fe kawandin bama.* 6 Ala mɔn Sodoma nun Gomora taane fan halagi nen teen na, e

findi xuben na. A yi e findi misaala ra Ala kolontarene xa, feen naxan fama ligadeni e ra.† 7 Ala mɔn Loti tinxin muxun xunba nen, naxan boɓe toɔ na sariyatare kanne haramu feene fe ra. 8 Bayo na tinxin muxun to yi doxi e tagi, a niin yi lu toɔe lɔxɔ yo lɔxɔ e fe jaxine fe ra, a yi naxanye toma, a e me. 9 Na feene birin nan a yitama fa fala Marigin noɓe dina muxune xunbe nen maratantan feene yi, a yi tinxintarene mara jaxankatan yeɓe ra kiti sa lɔxɔni, 10 katarabi na muxune ma, naxanye biraxi fe xɔsixine fɔxɔ ra, e fati benden naxan feene, e yi murute Marigina noɓn bun.

Wule karamɔxɔni itoe wekilɛxi, e wasoxi. E mi gaxuma binye kanne rayelefu. 11 Hali malekan naxanye senben nun fangan gbo wule karamɔxɔni itoe xa, ne mi na sifane rayelefuma kitini Marigin yetagi. 12 Koni muxuni itoe feene rayelefuma e mi naxanye kolon, e lu alo sube xaxilitare suxu daxin naxanye halagima. Na muxune halagima nen alo subene, 13 e tinxintareyaan birin yi saran e ra. A rafan e ma, e yi wasa e waxɔn fe kobine birin na yanyin na. E nɛma e dege e fema, yagin nun xun-nagodon nan a ra, e seɓwa e to e yanfama. 14 E yalunyaan fenma e yeɓe na. E mi wasan yulubin na mume! E fangatarene mabandunma. E darixi mile feene nan na. Dangatoɓe nan e ra. 15 E bata kira tinxinxin yiba, e yi bira Beyori a dii xeme Balami a kiraan fɔxɔ ra tantanni naxan ma tinxintareyaan saranna yi rafan a ma. 16 Koni a sofanla naxan mi noɓe falan tiye, na a muxu xuiin namini nen, a yi nabiin danna sa a xaxilitareya wanli.‡

17 Wule karamɔxɔni itoe luxi nen alo tigi yili raxarena, alo foyen kundaan naxan tuntunma kore,

* 2:5: A mato Dunuɓa Fɔlɔn 6.1 han 7.24 kui. A mato Yatene 31.16 kui.

† 2:6: A mato Dunuɓa Fɔlɔn 19.24 kui. ‡ 2:16:

dimi tilinxi gbeen nan namaraxi e yee ra. ¹⁸ E waso fala fuune tima, e yi muxune rakunfa fati benden nafan haramu feene xon, naxanye baxi e sotodeni muxu tantanxine ra. ¹⁹ E muxune tuli sama xoroyaan na, anu, e tan yeteen xosi feene konyiyani. Amasoto sese muxun no, a bata findi na konyin na. ²⁰ Xa e bata futuxulu dunuja xosi feene ma en Marigin nun en nakisimaan Yesu Alaa Muxu Sugandixin kolon feen xon, e mon yi tin na feene yi e no, e rajanna jaxuma ayi nen dangu e folon na. ²¹ Bayo a yi fisa nun na kanne nama tinxinyaan kiraan kolon, benun e xa a kolon e mon yi e xun xanbi so yamari sarijanxini e naxan sotoxi. ²² Naxan ligaxi e ra, na bata sandani itoe jondin yita fa fala, “Baren xetema a baxunna ma.” § E nun “I neen fa xosen maxa tun, a mon bata sa a makutukutu boroni.”

3

Marigin fa laxona fe

¹ Ngaxakedenne, n ma kedin firinden ni ito ra, n bata naxan sebe e ma. N na e firinna sebexi e ma nen alogo n xa feene rabira e ma, e yi xaxili sarijanxin soto, ² alogo, nabi sarijanxine bata yi falan naxanye ti, ne xa rabira e ma e nun en Marigin nun en nakisimana yamarine, xerane naxanye rali e ma. ³ E xa a kolon singen fa fala waxati rajanne yi, magele tiine fama nen e mageledeni naxanye birama e kunfa fe jaxine foxo ra. ⁴ E a falama nen, e naxa, “Yesu e tuli sa a fa feen naxan na, na minen? Xabu en benbane faxa waxatin naxan yi feene birin mon kii kedenni keli dunuja da waxatin ma han to.” ⁵ Amasoto, e a rakelima a ma nen e jinan ito ra fa fala, to mi na ra Ala yi kore xonna da

a fala xuiin na, a boxon ba igen na a lu igen tagi. ⁶ Na igen nan na waxatin dunuja birin halagi fufaan na.* ⁷ Koni to kore xonna nun boxo xonna ramaraxi teen nan xili yi na fala kedenna xon, kiti sa boxon nun Ala kolontarene halagin yee ra.

⁸ Koni, ngaxakedenne, e nama jinan fe kedenni ito xon ma, soge kedenna luxi nen Marigin yee ra yi alo jee wuli kedenna, jee wuli kedenna fan alo soge kedenna. ⁹ Marigin mi buma a tuli saan nakamalideni, alo muxuna ndee a mirima kii naxan yi. Koni a dijaxi e xa nen amasoto a mi waxi muxe xa halagi, koni fo muxune birin xa e xun xanbi so nen e hakene yi.

¹⁰ Anu, Marigin fa laxona a lima nen, a muxune raterena alo mujadena. Na laxoni, kore xonna danguma nen halagi xui gbeeni, a yi seene fan yi gan. Boxon nun a feene birin yi makenen kitin xili yi. ¹¹ Ne birin to halagima na kii nin, e lan e xa findi muxun sifan mundunye ra? E dunuja yi gidin xa sarijan Ala kolonni, ¹² e yi gbeten Ala fa boxon na, e kewanle yi a faani fura, dunuja nun a yi seene halagima teen na laxon naxan yi. ¹³ Anu, Ala bata en tuli sa kore xori nen naxan nun boxo xori nen na, tinxinyaan luma denaxan yi. En na nan mamema.†

¹⁴ Nanara, ngaxakedenne, e to na feen mamema, e feren birin naba alogo a xa e li fetareyaan nun sontareyani, boje xunbenla yi lu e nun Ala tagi. ¹⁵ E xa a kolon a en Marigina dijan nan muxune rakisima alo en nafan ngaxakedenna Poli a sebexi e ma kii naxan yi fe kolonna xon Ala naxan fixi a ma. ¹⁶ A na nan sebexi a kedine birin kui lan feni itoe ma. A kedine yirena ndee famu raxolo, xaxilitarene nun xarantarene yi ne bunne yifu, alo e

§ 2:22: Sandane 26.11 * 3:6: A mato Dunuja Folon 1.6-9 nun 7.11 kui. † 3:13: A mato Esayi 65.17 nun 66.22 kui.

Kitabun yire gbete ne fan ligama kii naxan yi, e yi e yete rahalagi.

¹⁷ Nanara, ngaxakedenne, ε tan to rakolonxi, ε a liga ε yeren ma, alogo sariyatare kanne tantanna nama ε li, ε yi bɔnɔ ε tide barakaxini. ¹⁸ Koni ε lu sigε yeen na en Margin nun en nakisimaan Yesu Alaa Muxu Sugandixina hinanna nun a kolonni. Binyen xa fi a tan nan ma iki han habadan. Amina.

Yoni a Kedi Singena Yoni Alaa Falan Kedi Singen Naxan Sebe

Kedi saxan nan xili saxi Yoni xun ma hali a xinla to mi sebexi e kui. Denkeleya yamaan singe ra muxune nan a falaxi na kiini, a yi findi namunna ra. A singen mi xibaru yo fixi en ma lan a sebe muxun ma, a mon mi a falaxi a sebexi naxanye ma. Kedini ito sebexi nen alogo a xaran muxune xa e senbe so, e xa lu Alaa yamani, nanara e lu xanuntenya kendeni. A mon sebexi alogo e xa e makuya wule dinane ra naxanye yi Yesu a fe Xibaru Fajini fuma.

Kitabun yireni ito foloni a sebe xunna nan yebama (1.1-4). A yi yamaan senbe so naxanye lan e lu Ala nun a Muxu Sugandixin Yesu xon, e nun lanna xa lu e tagi. Nayi, e lan nen e yi muxune sereyaan suxu naxanye Yesu to. Kitabun yireni ito sebe muxuna a xaran muxune senbe soma a e xa lu kenenni, bayo kenenna nan Ala ra. Na feen ma, e lan nen e xanuntenyaan yamarin suxu (1.5-2.17). Na xanbi ra, Kitabun sebe muxuna Yesu a dinan matandi muxune nan ma fe falama en xa, wule falan naxanye a falama a Marigin mi Yesu ra (2.18-29). Na xanbi ra, a mon yi Alaa diine kii kenden yita en na: E tinxinna, e mon e bode xanuxi kii naxan yi (3.1-24). A yelin xanbini tantanna nun nondin tagi rase (4.1-6), Kitabun yireni ito sebe muxun mon yi xete xanuntenyana fe ma: Findi fena Ala gbeen na, i xanuntenyaan liga, bayo Ala nan xanuntenyaan na (4.7-21). A a falan napanma denkeleyaan senben nan ma, a mon yi a Kitabun fala xonne makenen (5.1-21).

Kitabun yireni ito denkeleyaan kii yeten nan yitama. A denkeleya muxune xaxinla nan yigboma, a yi e mali e xete fe naxin foxo ra, a yi

e senbe so Yesu yi, e nun a xanuntenyana lan bonne ma.

Habadan nii rakis in falana fe

¹ Siimaya falan naxan yi na nun xabu dunupa foloni, nxu bata na me, nxu yi a to, nxu yi a yigbe, nxu bata nxu yiin din a ra, nxu na nan ma fe ralima e ma. ² Na siimayaan bata mini kenenni, nxu yi a to. Nxu na nan ma fe sere bama. Nxu yi habadan nii rakisina fe rali e ma naxan yi Fafe Ala fema, naxan minixi kenenni nxu xa. ³ Nxu naxan mexi, nxu yi a to, nxu na nan ma fe falama e fan xa, alogo e xa sa nxu fari ngaxakedenyani, naxan Fafe Ala nun a Dii Xemena Yesu Alaa Muxu Sugandixini. ⁴ Nxu ito sebexi e ma nen alogo en ma sewan xa defe.

Ala nan kenenna ra

⁵ Nxu falan naxan mexi Yesu ra, nxu na nan nalima e ma fa fala kenenna nan Ala ra, dimi yo mi a yi! ⁶ Xa en na a fala a en ngaxakedenyaan ligama a tan xon ma, koni en sigan tima dimini, en bata wulen fala na yi. Nondin mi en kewanle yi. ⁷ Xa en sigan ti kenenni alo a tan yeten kenenni kii naxan yi, en bata lu en bode xon ngaxakedenyani nayi, Alaa diin Yesu wunla yi en sarijan en yulubine birin ma.

⁸ Xa en na a fala fa fala yulubi mi en ma, en bata en yete mayenden nayi, nondi mi en xa nayi! ⁹ Koni xa en na en ti en yulubin na, a tan lannayaan nabama nen, a tinxin, a en mafeluma nen en yulubine birin na, a yi en sarijan tinxintareyaan birin ma. ¹⁰ Xa en na a fala fa fala en mi yulubi ligaxi, en bata Ala findi wule falan na nayi. Nayi, a falan mi en yi mumel!

2

Ala solona muxun nan Yesu ra

¹ N ma diine, n ni ito sebema e ma nen alogo e nama yulubin

liga. Koni xa muxuna nde yulubin liga, Fafe Ala solona tiina en yii naxan findixi Alaa Muxu Sugandixin Yesu ra, Tinxindena. ² Amasotō Yesu bata findi en yulubine xafari saraxan na. En tan gbansanna mi a ra, koni en nun dunuḡa muxune birin.

³ En na a kolonma ito nan xon a en bata Ala kolon, xa en bata a yamarine suxu. ⁴ Naxan na a fala, a naxa, “N bata Ala kolon” koni a mi a yamarine suxi, wule falan nan na kanna ra, ḡndi mi a tan yi. ⁵ Koni naxan Alaa falan suxuma, Alaa xanuntenyaan kamalixi na kanni. En na a kolonma na kii nin fa fala en na Ala yi: ⁶ Naxan na a fala a a tan Ala nin, fō na kanna xa sigan ti nen alo Yesu.

Yamari nenena fe

⁷ N xanuntenne, n mi yamari nenēn xan seḡema ε ma fō a fonna naxan yi ε yii xabu a fōlōni. Yamari fonni ito, falan na a ra, ε bata yi naxan mε. ⁸ Anu, n yamari nenēn seḡema ε ma, naxan ḡndin makenenxi fata Yesu ra e nun ε tan.* Amasotō dimin danguma. ḡndin kenenna nan bata deḡe fōlō.

⁹ Muxun naxan a falama a a tan kenenna nin, koni a a ngaxakendenna rajaxuxi, na kanna mōn dimini singen. ¹⁰ Naxan a ngaxakendenna xanuma, na kanna kenenna nin. Muxu ratantan fεre yo mi na kanni. ¹¹ Koni naxan a ngaxakendenna rajaxuma, na kanna dimin nin, a sigan tima dimin nin. A mi a sigaden kolon amasotō dimin bata a yεen danxu.

¹² N ma diine,

n na a seḡema ε ma
fa fala ε bata mafelu ε yulubine ra
Yesu xinla fe ra.

¹³ Fafane, n na a seḡema ε ma
fa fala naxan yi na xabu a fōlōni,
ε bata na kolon.
Banxulanne, n na a seḡema ε ma
fa fala ε bata Fe Ḥaxin Kanna nō.

¹⁴ N ma diine, n na a seḡema ε ma
fa fala ε bata Fafe Ala kolon.
Fafane, n na a seḡema ε ma
fa fala naxan yi na nun
xabu a fōlōni, ε na kolon.
Banxulanne, n na a seḡema ε ma
fa fala, ε senben gbo.
Alaa falana ε yi,
ε mōn bata Fe Ḥaxin Kanna nō.

¹⁵ E nama dunuḡa nun a yi seene xanu. Naxan na dunuḡa xanu, Fafe Alaa xanuntenyaan mi na kanni. ¹⁶ Amasotō feen naxan birin dunuḡa yi, alo fati bendena kunfa ḡaxine e nun yεen kunfama seen naxanye xon e nun nafunla naxan muxun wasoma ayi, ne mi fataxi Ala xan na, fō dunuḡa. ¹⁷ Dunuḡa nun a kunfane birin danguma nen. Koni naxan Ala sagoon ligama, na kanna luma nen han habadan.

Yesu yaxune fe

¹⁸ N ma diine, waxati rajanna bata a li. E bata yi a mε nun fa fala Alaa Muxu Sugandixin yaxun fama.† Nba, iki Alaa Muxu Sugandixin yaxu wuyaxi bata mini kenenni. Nanara, en na a kolonxi fa fala a waxati rajanna bata a li.

¹⁹ Na muxune minixi en tan nan ye, koni en gbee mi yi e ra, bayo xa en gbeen nan yi e ra nun e yi luma nen en ye. Koni e bata keli en ye. Na nan a yitaxi fa fala en gbee mi yi ne sese rā nun.

²⁰ Koni Sarijantōon bata a Niin nagodo ε xun ma, ε birin a fe kolon.

²¹ N mi ito seḡexi ε ma nayi fa fala a ε mi ḡndin kolon, koni bayo ε a kolon, e nun wule yo mi kelixi ḡndini.

²² Wule falana nde ra? Naxan a falama, a naxa, Alaa Muxu Sugandixin mi Yesu ra. Alaa Muxu Sugandixin yaxun nan na ra. Na kanna bata a mε Alaa Diin nun Fafe Ala ra sanḡa ma kedenni. ²³ Bayo naxan yo na a mε Alaa Diin na, Fafe Ala fan mi na kanni. Naxan na a ti

* **2:8:** A mato Yoni 13.34 kui. † **2:18:** A mato Tesaloniki Firinden 2.3-4 kui.

Alaa Diina fe ra, Fafe Ala fan na kanni.

²⁴ Ɛ a liga ε yeren ma ε falan naxan mε a singeni, na xa lu ε yi ken! Xa na liga, ε fan luma nεn Dii Xεmεn nun Fafe Ala yi. ²⁵ Yesu yetεen bata en tuli sa naxan na, habadan nii rakisin nan na ra.

²⁶ N feni itoe seβexi ε ma mux-une nan ma fe ra naxanye kataxi ε mayenden feen na. ²⁷ Ɛ tan fan, ε Nii Sarijanxin naxan sɔtɔxi a ra, fanni na ε yi ε mako mi fa xaranna ma sɔnɔn. A Nii Sarijanxina ε xaranma nεn feen birin ma. Na to findixi jɔndin nan na wule mi naxan yi, nayi ε lu a tan nin alo a ε xaranxi kii naxan yi.

²⁸ N ma diine, iki, ε xa lu a tan yi, alogo a na mini kenenni waxatin naxan yi, en yi lu xaxili ragidini, alogo en nama yagi a yεε ra a fa lɔxɔni. ²⁹ Xa ε a kolon fa fala Yesu tinxin, ε mɔn xa a kolon fa fala muxun naxan tinxinyaan ligama, na bata bari Ala yi.

3

Alaa Diine

¹ A mato Fafe Ala xanuntenya sifa gbeen naxan fixi en ma a yi a fala en ma a a diine. Na nan en na yati! Na nan a ligaxi dunuɔa mi en kolon amasɔtɔ e mi Ala kolon. ² N xanuntenne, Alaa diine nan en na iki, koni en sa findima naxan na, na munma mini kenenni singen, koni en na a kolon fa fala a Yesu na mini kenenni waxatin naxan yi, en ligama nεn alo a tan amasɔtɔ en na a toma nεn alo a kii naxan yi. ³ Muxu yo a yigin saxi Yesu yi, na a yetε rasarijanma nεn alo Yesu sarijan kii naxan yi.

⁴ Naxan yo yulubin ligama, na bata sariyan kala. Yulubin nan sariya kalan na. ⁵ Anu, ε a kolon fa fala a Yesu bata mini kenenni alogo a xa en ma yulubine xafari. Yulubi yo mi a tan yi. ⁶ Muxu yo luma Yesu yi, na kanna mi luyε yulubin ligε. Naxan luma yulubin ligε, na

mi Yesu toxi singen, a mɔn munma a kolon. ⁷ N ma diine, muxu yo nama ε mayenden. Naxan fe tinxinxin ligama, tinxin muxun nan na ra alo Yesu tinxinxi kii naxan yi. ⁸ Naxan luma yulubin ligε, na fataxi Yinna Manga Setana nan na amasɔtɔ Yinna Manga Setana bata yulubin liga xabu a fɔlɔni. Alaa Dii Xεmεn minixi kenenni ito nan ma fe ra yati, a Yinna Manga Setana wanle kala.

⁹ Naxan barixi Ala yi, na mi luyε yulubin ligε amasɔtɔ Ala senben bata lu a tan yi, a mi nɔε luyε yulubin ligε, bayo a barixi Ala nin. ¹⁰ Alaa Diine nun Yinna Manga Setana a diine tagi rabaan na kii nin. Naxan mi fe tinxinxin ligama na mi fataxi Ala ra hanma naxan mi a ngaxakedenna xanuxi.

Ɛ ε bode xanu

¹¹ Ɛ falani ito nan mεxi xabu a fɔlɔni, a en xa en bode xanu. ¹² En nama liga alo Kayini naxan yi fataxi Fe Naxin Kanna ra, a a xunyen faxes. Kayini a xunyen faxes nan-fera? Amasɔtɔ a tan kewanle yi jaxu, koni a xunyen yi tinxin.

¹³ Ngaxakedenne, na nama findi ε teɾena feen na, xa dunuɔa mux-une ε rapaxu.

¹⁴ En tan a kolon, a en bata keli sayani, en so nii rakisini bayo en bata en ngaxakedenne xanu. Xanuntenyaan mi muxun naxan yi, na mɔn sayani singen. ¹⁵ Muxun naxan a ngaxakedenna rapaxuma, faxes tiin nan na kanna ra. Ɛ a kolon fa fala habadan nii rakisin mi luxi faxes ti yo yi! ¹⁶ En xanuntenyaan kolonma ito nan xɔn ma fa fala Yesu bata a niin fi en ma fe ra. En fan daxes en yi en niin fi en ngaxakedenne fe ra. ¹⁷ Xa dunuɔa nafunla muxuna nde yii, a yi a ngaxakedenna to, a makoon sena nde ma, koni a mi kininkinin na kanna ma, Alaa xanuntenyaan luxi a yi di nayi? ¹⁸ N ma diine, en ma xanuntenyaan nama findi dε yi

falan na tun, fɔ en kewanle xa a yita jɔndini.

Xaxili ragidina Ala yetagi

¹⁹ En na a kolonma na nan ma, fa fala en jɔndini, en bɔɔɛn yi sa Ala yetagi. ²⁰ Amasɔɔ xa en bɔɔɛna en yalagi, en na a kolon fa fala Ala gbo en bɔɔɛn xa, a feen birin kolon. ²¹ Nanara, n xanuntenne, xa en bɔɔɛn mi en yalagi, en xaxili ragidini Ala yetagi. ²² En na sese maxɔdin a ra, en na sɔɔma nɛn bayo en na a yamarine suxuma, en yi a kɛnɛn feene liga. ²³ A yamarin nan ito ra, a en xa denkɛleya a Dii Xɛmɛn xinla ma, Yesu Alaa Muxu Sugandixina, en yi en bode xanu alo a en yamarixi kii naxan yi. ²⁴ Muxu yo a yamarine suxu, na kanna Ala yi, Ala fan na kanni. En na a kolon fa fala Ala en yi, a to bata a Nii Sarijanxin fi en ma.

4

Wule nabine fe

¹ N xanuntenne, ε nama la muxune birin na a Alaa Nii Sarijanxina e yi, koni ε e keɔaan fɛsɛfɛsɛ singen, ε yi a kolon, niin naxan e tan yi, xa na kelixi Ala nan ma. Amasɔɔ wule nabi wuyaxi bata mini dunuɔa xun xɔn. ² E Alaa Niin kolonma ikii nin: Nii yo a ti a ra fa fala Yesu Alaa Muxu Sugandixin bata fa fati bendɛni, ne kelixi Ala nan ma. ³ Koni nii yo mi a ti Yesu a fe ra, na mi kelixi Ala ma. Alaa Muxu Sugandixin yaxun niin nan na ra, ε naxan fa fe mɛxi, anu, a dunuɔa yi iki.

⁴ E tan, n ma diine, ε fataxi Ala nan na, ε bata ne nɔ. Amasɔɔ sɛnben naxan ε tan yi, na gbo dunuɔa gbeen xa. ⁵ Dunuɔa muxune nan e tan na. Nanara, e dunuɔa feene falama, dunuɔa muxune yi e tuli mati e ra. ⁶ Koni en fataxi Ala nan na. Naxan Ala kolon, na a tuli matima en xuiin na nɛn. Koni naxan mi fataxi Ala ra, na mi a tuli matima en xuiin na.

En na a kolonma na kii nin, niin naxan findixi jɔndin kanna ra e nun tantanna niina.

Ala nan xanuntenyaan na

⁷ N xanuntenne, en na en bode xanu, amasɔɔ xanuntenyaan kelixi Ala nan ma, anu naxan yo muxun xanu, na barixi Ala nin, na kanna mɔn Ala kolon. ⁸ Naxan mi a boden xanuma, na mi Ala kolon, amasɔɔ Ala nan xanuntenyaan na. ⁹ Ala a xanuntenyaan yitaxi en na ikii nin: Ala bata a Dii Xɛmɛ keɔden peen nafa dunuɔa yi, alogo en xa nii rakisins sɔɔ a xɔn ma. ¹⁰ Xanuntenyani ito, fa fala en bata Ala xanu, na xa mi a ra, koni a tan bata en xanu, a yi a Dii Xɛmɛn nafa en yulubi xafari saraxan na.

¹¹ N xanuntenne, xa Ala bata en xanu na kiini, a lan nɛn en fan xa en bode xanu. ¹² Muxu yo munma Ala to singen. Koni, xa en na en bode xanu, nayi Ala bata lu en yi, a xanuntenyaan fan bata kamali en yi nayi.

¹³ En na a kolonma ito nan xɔn ma fa fala en Ala yi, a fan en yi: a to bata a Nii Sarijanxin fi en ma. ¹⁴ Nxu bata a to, nxu yi a seren ba bonne xa, nxu naxa, “Fafe Ala bata a Dii Xɛmɛn nafa, a findi dunuɔa rakisimaan na.” ¹⁵ Naxan na a tiyɛ a ra fa fala Yesu Alaa Dii Xɛmɛn nan a ra, na kanna bata lu Ala yi, Ala fan na kanni. ¹⁶ Alaa xanuntenyana en xa, en bata na kolon, en mɔn bata denkɛleya a ma.

Ala nan xanuntenyaan na. Muxu yo lu xanuntenyani, na kanna bata lu Ala yi, Ala fan na kanni. ¹⁷ Xanuntenyaan kamalixi en tan yi na nan ma, alogo en xa xaxili ragidin sɔɔ lan Kiti Sa Lɔxɔna fe ma. Amasɔɔ en fan luxi nɛn alo a tan dunuɔani ito yi. ¹⁸ Gaxu mi xanuntenyani. Xanuntenya defexin gaxun kedima nɛn, bayo muxun gaxuma a fe jaxin saranna nan yɛɛ ra. Nayi, naxan gaxuma, na mi kamalixi xanuntenyani.

¹⁹ En bata Ala xanu bayo a singe en xanuxi. ²⁰ Xa muxuna a fala, a naxa, “N bata Ala xanu,” koni a ngaxakedenna rapaxu a ma, wule falan nan na kanna ra. Amasotɔ a a ngaxakedenna naxan toma, xa a mi na xanu, a mi nɔɛ Ala xanuɛ nayi a mi naxan toma. ²¹ Anu, a bata yamarini ito so en yii, a naxa, “Naxan Ala xanuxi, a lan nɛn na kanna xa a ngaxakedenna fan xanu.”

5

En bata dunuɲa fe ɲaxine nɔ

¹ Naxan yo denkeleyaxi a ma, a Alaa Muxu Sugandixin nan Yesu ra, a Alaa Diin nan a ra, na barixi Ala nin. Naxan na Fafe Ala xanu, na bata a Diin fan xanu. ² En na a kolonma ikii nin a en bata Alaa diine xanu: en na Ala xanu, en yi a yamarine suxu. ³ Amasotɔ Ala xanu feen findixi a yamarine suxu feen nan na. Anu, a yamarine mi goron xan na en tan xa, ⁴ amasotɔ naxanye birin barixi Ala yi, ne bata dunuɲa feene nɔ, anu dunuɲa feene nɔ fɛrɛn findixi en ma denkeleyaan nan na. ⁵ Nde dunuɲa feene nɔɛ? Fɔ naxan na denkeleya Yesu ma fa fala a Alaa Dii Xɛmɛn nan a ra.

Sereyaan naxan ba Yesu fe yi

⁶ Yesu Alaa Muxu Sugandixin nan faxi igen nun wunla ra.* A mi faxi igen xan gbansan na, koni e nun a wunla. Alaa Nii Sariɲanxin nan na sereyaan bama bayo Nii Sariɲanxin nan ɲɔndin na. ⁷ Amasotɔ sere saxan na Yesu a fe yi: ⁸ Alaa Nii Sariɲanxina, igena, e nun wunla, ne birin sereya kedenna nan bama. ⁹ Xa en muxune sereyaan name, Ala sereyaan gbo na xa, amasotɔ Ala sereyaan bama a Dii Xɛmɛn nan ma fe yi. ¹⁰ Naxan na denkeleya Alaa Dii Xɛmɛn ma, sereyani ito nan na kanna bɔɲeni. Koni xa

naxan mi denkeleya Ala ma, na bata Ala yatɛ wule falan na amasotɔ a mi denkeleyaxi Alaa sereya baxin ma a Dii Xɛmɛna fe yi. ¹¹ Awa, na sereyaan ni ito ra fa fala Ala bata habadan nii rakisin fi en ma. Habadan nii rakisini ito a Dii Xɛmɛn nin. ¹² Dii Xɛmɛni ito nɛma muxu yo yi, nii rakisin fan na kanni. Alaa Dii Xɛmɛn mi muxun naxan yi, nii rakisin mi na kanna fan yi.

Habadan Niina fe

¹³ ɛ tan naxanye bata denkeleya Alaa Dii Xɛmɛn xinla ma, n feni itoe sɛbɛxi ɛ ma nɛn alogo ɛ xa a kolon fa fala habadan nii rakisina ɛ xa. ¹⁴ Xaxili ragidini ito en yi Ala yetagi fa fala xa en na a maxɔdin fefe ra lan a sagoon ma, a en xuiin namɛma nɛn. ¹⁵ Xa en na a kolon a a en xuiin namɛma nɛn, nayi en mɔn a kolon a en na a maxɔdin fefe ra, en bata na sɔtɔ.

¹⁶ Xa muxu yo a ngaxakedenna to yulubin lige naxan mi rapanma sayaan ma, a xa Ala maxandi a xa, a nii rakisin fima a ma nɛn. N naxan ma, naxan yulubin mi rapanma sayaan ma. Koni yulubina nde na naxan rapanma sayaan ma, n mi a fale ɛ xa fa fala ɛ xa Ala maxandi na feen na. ¹⁷ Tinxintareyaan birin findixi yulubin nan na, koni yulubin birin mi rapanma sayaan ma.

¹⁸ En na a kolon fa fala naxan yo bata bari Ala yi, na mi luyɛ yulubin nabe. Amasotɔ Alaa Dii Xɛmɛna a kantanma. Nanara, Fe ɲaxin Kanna mi nɔɛ sese ra a xili ma.

¹⁹ En na a kolon fa fala en fa-taxi Ala nan na, en mɔn a kolon a dunuɲa birin Fe ɲaxin Kanna senben nan bun ma.

²⁰ En na a kolon fa fala Alaa Dii Xɛmɛn bata fa, a yi xaxinla fi en ma alogo en xa ɲɔndin Kanna kolon. En fan luxi ɲɔndin Kanna Ala yi a Dii Xɛmɛn Yesu Alaa Muxu

* 5:6: A faxi igen naxan na, na findixi marafuun misaala ra. Yesu fan nafu nɛn igeni. Wunla findixi Yesu a faxes feen nan misaala ra.

Sugandixin barakan nin. A tan
nan Nɔ̃ndin Kanna Ala ra, e nun
habadan nii rakisina.

²¹ N ma diine, ε masiga suxure
feene ra.

Yoni a Kεdin Firindena Yoni Alaa Falan Kεdin Firinden Naxan Σεβε

Kitabun yireni ito σεβε muxun finde Xεra Yoni nan na. A mɔn a σεβεxi muxun naxanye ma, a naxa, “Naxalan sugandixina Ala xɔn e nun a diine.” Ne findixi denkeleya muxuna ndee nan na. A naxanye ma fa fala “Naxalan sugandixina,” na nɔe finde wundo falan nan na naxan bunna nen “denkeleya yamana.” Kitabun yireni ito σεβεxi nen yanyina nde jεe tonge suulun yate, Yesu te xanbini kore xɔnna ma. A muxune σεnβε soma alogo e xa lu jɔndin nun xanuntenyani. A mɔn e rakolonma wule xεrane fe ma.

¹ N tan denkeleya yamaan fonna nan kedini ito σεβεxi jaxalan sugandixin ma e nun a diine,* n xanuntenne jɔndini. Naxanye birin jɔndin kolon, ne fan e xanuxi ² jɔndina fe ra naxan luma en yi a mɔn luma en xɔn nen habadan.

³ Fafe Ala e nun Yesu Alaa Muxu Sugandixina, Fafe Alaa Dii Xεmena, na xa hinan en na, a kininkinin en ma, a bɔje xunbenla fi en ma jɔndin nun xanuntenyani.

Jɔndin nun xanuntenyana fe

⁴ N σεwa nen kati, n to ε diina ndee to sigan tiye jɔndin kiraan xɔn ma alo Fafe Ala a yamari en ma kii naxan yi. ⁵ Iki, i tan jaxalan† sɔn fajina, n naxan maxɔdinma i ma σεβeni ito yi, na mi findixi yamari nenεn xan na fɔ naxan yi en yi xabu a fɔlɔni fa fala en xa en bode xanu. ⁶ Xanuntenyaan ni ito ra fa fala en xa sigan ti a yamarine bun. A yamarin ni ito ra a en xa sigan ti

xanuntenyani alo ε bata a με kii naxan yi xabu a fɔlɔni.

⁷ Muxu mayenden wuyaxiye bata mini dunuɔa yi, naxanye mi e tima a ra fa fala a Yesu, Alaa Muxu Sugandixin fa nen fati benden kiini. Muxu mayendenne nun Alaa Muxu Sugandixin yaxune nan na muxu sifane ra. ⁸ E a liga ε yeren ma, ε nama en ma wanla tɔnɔn kala, alogo ε xa ε kɔntɔn kamalixin sɔtɔ. ⁹ Naxan mi luma Alaa Muxu Sugandixina xaranni fɔ a dangu a ra, Ala mi na kanni. Naxan na lu Yesu a xaranni, Fafe Ala nun a Dii Xεmen fan luma nen na kanni. ¹⁰ Xa muxu yo fa xaranna ra ε konni naxan mi findixi xaranni ito ra, ε nama a yigiya ε konni, ε nama a xɔntɔn. ¹¹ Amasɔtɔ naxan a xɔntɔnma, na bata kafu a ma a wali jaxine yi.

Fala dɔnxena

¹² Fe wuyaxi n kui n naxan fale ε xa, koni n mi waxi a σεβε feni kedini. Koni a xɔnla n ma, n xa sa falan ti ε xa yeε nun yeε alogo en ma σεwan xa defe.

¹³ Ala i magilen naxan sugandixi, na diine i xɔntɔn.‡

* **1:1:** Naxalan sugandixin findixi denkeleya yamana nde nan na. Wundo falan na a ra. A diine findixi denkeleya muxune nan na na yamaan ye. † **1:5:** ito findixi wundo falan nan na lan

denkeleya yamana nde ma. ‡ **1:13:** Na findixi wundo falan nan na lan sorani ito falatide singen ma. Yoni yi denkeleya yamaan naxan kui, na nan yamaan boden magilen na. A diine findixi denkeleya muxun bodene nan na.

Yoni a Kεdin Saxandena Yoni Alaa Falan Kεdin Saxanden Naxan Σεβε

Xera Yoni Kitabun yireni ito σεβεχι muxuna nde nan ma naxan xili Gayosi. A na muxun nakolon muxu gbete a fe ma naxan xili Diyotirefi. En na a rakorasima Kitabun yireni ito xon ma, a denkeleya muxune yisuxi kii naxan yi, na findixi xanuntanyaan nun tinxinyaan nan na.

¹ N tan denkeleya yamaan fonna nan ito σεβεχι n xanuntenna Gayi ma, naxan nafan n ma jondini.

² N xanuntenna, n na Ala maxandima alogo feen birin xa siga yeen na i tan xa, i fatin yi kendeya alo i niin fan kii naxan yi. ³ N σεwaxi kati, amasoto ngaxakedenna ndee bata fa, e yi sereyaan ba lan i ya jondi suxun ma, a i sigan tima jondini. ⁴ Naxan findixi n ma σεwa gbeen na, n to a me fa fala a n ma diine sigan tima jondin nin.

Gayi tantun fena

⁵ N xanuntenna, i wanla kema en ngaxakedenne xa lannayani hali i to mi yi e kolon. ⁶ E bata i ya xanuntenyana fe fala denkeleya yamani be. Nayi, i lan i xa e mali fanda feen na e xeraya sigatini alo Ala wama a xon kii naxan yi. ⁷ Amasoto e sigatiin de suxuma Yesu xinla nan ma fe ra. E mi sese sotoma denkeleyatarene yii. ⁸ Nayi, en lan en yi muxu sifani itoe mali alogo en xa wali en bode xon jondini.

Diyotirefi nun Demetiri

⁹ N fena nde σεβε nen denkeleya yamaan ma, koni a xonla Diyotirefi ra a xa findi e yeeratiin na, na mi n ma falan yatexi sese ra. ¹⁰ Nanara, xa n fa, a feen naxanye birin ligama, a yi fala jaxine raxuya ayi

nxo fe yi, nxu ne birin falama nen. A mi a luxi na ma fo a tondi en ngaxakedenne yisuxe. Naxanye fan yi waxi e yisuxu feni, a yi tonna sa ne fan na, a yi ne kedi denkeleya yamani.

¹¹ N xanuntenna, i nama fe jaxin naliga fo fe fajina. Naxan fe fajin ligama, na fataxi Ala nan na. Naxan na fe jaxin liga, na mi Ala kolon.

¹² Muxun birin Demetiri xili fajin falama alo a lan jondin ma kii naxan yi. Nxu fan a fe fajin sereyaan bama. Anu, e a kolon a jondin nan nxo sereyaan na.

Xonton donxena

¹³ Fe wuyaxi n kui, n xa a fala i xa, koni n mi waxi a σεβε feni. ¹⁴ Koni a xonla n ma n xa i to sinna alogo en xa falan ti yee nun yee. ¹⁵ Ala xa boje xunbenla fi i ma. I xoyine birin i xonton. En xoyine birin xonton nxu xa menni ki fajni.

Yudi a Kɛdina Yudi Alaa Falan Naxan Sɛbɛ

Yudi Kitabun yiren naxan sɛbɛxi, na kawandin masoxi Piyɛri a kɛdin firinden nan na, a gbengbenna a sora firindena. E firinna birin muxune nan matandima naxanye dina fuune ralima naxanye mi findixi xaxili fajin na.

Xɔntɔnne

¹ N tan Yudi nan ito sɛbɛxi, Yesu Alaa Muxu Sugandixina walikɛna, Yaki ngaxakedenna. N yi a rasiga Fafe Alaa muxu xilixine ma, a naxanye xanuxi, Yesu Alaa Muxu Sugandixin naxanye kantanma.

² Ala xa kininkininna nun bɔɲɛ xunbenla nun xanuntenyaan sabati ɛ yi.

Wule karamɔxɔne fe

³ Ngaxakedenne, a xɔnla yi n ma nun ki fajin xa ito sɛbɛ ɛ ma lan en kisi feen ma, koni n na a toxi nɛn fɔ n xa a sɛbɛ nɛn lan ɛ sɛnbɛ so feen ma dɛnkeleyaan xun mayɛngɛdeni Ala bata naxan fi a yama sarijanxin ma sanja ma keden han habadan. ⁴ Amasɔtɔ muxuna ndee bata so ɛ yɛ wundoni naxanye yalagi feen bata yi sɛbɛ nun xabu a rakuya. Ala kolontarene nan ne ra, naxanye Alaa hinanna findima haramu feene liga xunna ra, e yi e mɛ Yesu ra, Alaa Muxu Sugandixina, en kari keden peena, en Marigina.

⁵ Koni hali ɛ to feni ito kolon, n mɔn waxi a rabira feen nin ɛ ma fa fala Marigina Isirayila yamaan nakisi nɛn Misiran yamanani, koni a mɔn yi dɛnkeleyatane fan halagi na xanbi ra. ⁶ Malekana ndee fan to e yɛtɛ lu binyetareyani, e e mɛ e tiden na, Ala yi ne

balan dimi tilinxin xɔrɛ ra, e xidixi habadan yɔlɔnxɔnne ra han kiti sa lɔxɔ gbeena. ⁷ A mɔn na kii nin, Sodoma nun Gomora nun e rabilinna taane fan yi yalunyaan ligama e kafu e bode ma kiina nde yi naxan mi lan adamadiine yɛ. Ala ne fan findi nɛn misaala ra, a yi e ɲaxankata habadan tɛɛni.*

⁸ Na muxun naxanye soxi ɛ tagi, ne fan xiyene sama naxanye a ligama e haramu feene raba e fatine yi, e murutɛ sariya kanne ma, e malekane rayelefu. ⁹ Bayo, hali maleka kuntigin Mikeli mi susu Yinna Manga Setana yalagi konbin tiyɛ. E yi fe matandini waxatin naxan yi lan Musa binbina fe ma, a fala nɛn gbansan, a naxa, “Marigina Ala xa falan ti i xili ma.”† ¹⁰ Koni muxuni itoe tan sɛnbɛ kanna naxanye rayelefuma, e mi ne kolon. E na ndee kolon e xaxilitareyani alo subene xaxili mi naxanye ma, anu, na nan yati e birama halagini. ¹¹ Gbalona e xa bayo e bata bira Kayini misaala fɔxɔ ra. E bata e gi tɔnɔne fɔxɔ ra tantanni alo Balami. E bata halagi amasɔtɔ e bata murutɛ alo Kora.‡ ¹² Na muxune bata ɛ ngaxakedenyaan malanne raharamu, e e dɛge ɛ xɔn han! E mi yagima, e e yɛtɛ nan tun katama. E luxi nɛn alo tulen na te ayi, foyen yi a tuntun, a dangu. E mɔn luxi nɛn alo wudin naxanye mi bogima e waxatini, e yi tala, e raxɔri. ¹³ E luxi nɛn alo fɔxɔ igen mɔrɔn gbeene,§ e yagitareya feene raxuyama ayi alo baan xunfanna, alo sare tununxin naxanye sa sinma habadan tilin dimi gbeen xɔrɛ ra.

¹⁴ N benba Adama bɔnsɔnna yixɛtɛn solofereden Xenɔki nabiya falane ti e tan nan ma fe ra, a naxa, “Marigin fama nɛn e nun a maleka sarijanxi wuli wuli

* **1:7:** A mato Dunuɲa Fɔlɔn 19.1-29 kui. † **1:9:** Taruxun naxan ma fe falaxi be, na mi toma Kitabun kui yire gbɛtɛ. ‡ **1:11:** Kayini a fe mato Dunuɲa Fɔlɔn 4.3-8 kui. Balami a fe mato Yatene 31.16 kui. Kora a fe mato Yatene 16.1-35 kui. § **1:13:** Igen mɔrɔnne: alo foyen na so igeni.

wuyaxi, ¹⁵ alogo a xa fa birin makiti, a yi Ala kolontarene birin sɔnna yita e ra e Ala kolontare wanle fe ra, e nun Ala kolontare yulubi kanne fala xɔdɛxɛn naxanye birin tixi Ala ma.” ¹⁶ Na muxune luma e mawugɛ, e mi wasama. E biraxi e kunfa feene nan tun fɔxɔ ra, e lu waso falane tiyɛ, e muxune matɔxɔ se feen na.

Kawandina

¹⁷ Koni ngaxakedenne, en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina xɛrane fe famatɔn naxanye fe falaxi, na xa rabira ɛ ma. ¹⁸ E a fala nɛn ɛ xa, e naxa, “Muxu mage-lene fama nɛn waxati rajanne yi, naxanye biraxi e kunfa feene fɔxɔ ra Ala kolontareyani.” ¹⁹ Na fe jaxi rabane nan ɛ yitaxunma, naxanye luxi alo subene, Alaa Nii Sarijanxin mi naxanye yi. ²⁰ Koni ɛ tan, n xanuntenne, ɛ lu sabate ɛ denkeleya sarijanxini. Ɛ Ala maxandi a Nii Sarijanxini. ²¹ Ɛ lu Alaa xanuntenyani, ɛ nɛma Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina hinanna mamɛ waxatin naxan yi, a xa ɛ xali habadan nii rakisini.

²² Sikɛn naxanye yi, ɛ kininkinin ne ma. ²³ Ɛ e xasun tɛɛni, ɛ yi e rakisi. Ɛ kininkinin bonne fan ma Alaa yɛɛragaxuni, hali e dugin naxanye xɔsixi e fati bendɛn nafan feene xɔn, ɛ yi ɛ masiga ne ra.

Ala maxandin nun Ala tantunna

²⁴ Naxan nɔɛ ɛ ratangɛ tantan feene birin ma, a yi ɛ ti fetareyani a binyeni a yetagi sewani, ²⁵ binyen nun mangayaan nun senben nun nɔn xa fi na Ala keden peen ma, en nakisimana, Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani en Marigina, xabu a fɔlɔni han to han habadan. Amina.

Lankenemayana Fe Toon Naxan Makenen Yoni Xa

Yoni naxan Ningila Yesu a fe yirena nde sebe, na taxamasenne nun misaale nan yebama en xa Alaa Muxu Sugandixin Yesu naxanye yita a ra. A itoe sebexi nen alogo denkeleya yamaan xa e tunnafan e nema besenxonyani waxatin naxan yi. A yi Kitabun yireni ito sebema waxatin naxan yi, a yi kedixi Patimosi boxodin nin foxo igen tagi, a lu ramaraxi menni alo a kasoon nan na. Yamana kanna yi denkeleya muxune jaxankatama na waxatini. Kitabun yireni ito yi sebexi Asi boxon denkeleya yama soloferen nan ma.

Fe toone nun misaala naxanye sebexi be, ne yebaxi sanda daxin nin alo xiyena, koni e birin fe kedenna nan falama: a Yesu fe jaxin nun Setana senbene noma nen. A nabiya falane tima be naxanye bata kamali Romi boxon mangaya waxatini. A nabiya falana ndee fan ti naxanye sa kamalima dunuja rajanna waxatini. Yesu to senbe jaxine birin kalama dunuja rajanni, en na en tunnafan en ma denkeleyani.

Yesu feen naxanye yita Yoni ra

¹ Yesu Alaa Muxu Sugandixin nan fe famatoni itoe makenenxi a walikene xa fata Ala ra. A a malekan nan xe a walikenen Yoni ma a rakolondeni. ² Na Yoni nan na feene seren bama fa fala a a feen naxanye birin toxi, Alaa falan nan ne ra e nun Yesu Alaa Muxu Sugandixin sereyana. ³ Sewan na kanna xa naxan na nabiya falani itoe xaran e nun naxanye na e tuli

mati e ra, e yi a falane suxu naxanye sebexi a kui, amasoto waxatin bata maso.

Xanton xuiin nun Ala tantunna
⁴ N tan Yoni nan bata ito sebe denkeleya yama soloferene ma Asi yamanani.

Ala naxan na, naxan yi na, naxan fama, na Ala xa hinanna nun boye xunbenla fi e ma, fata nii soloferene ra* naxanye a manga gbeden yetagi, ⁵ e nun fata Yesu Alaa Muxu Sugandixin na, sere tinxinin nun habadan muxu singe kelixin sayani e nun dunuja mangane mangana.

Naxan bata en xanu, a yi en xoroya en yulubine ma a wunla xon,† ⁶ a mon yi en findi a mangayaan muxune nun saraxaraline ra a Fafe Ala xa, binyen nun senben xa lu na nan xa habadan han habadan. Amina.

⁷ E a mato, a fama kundani!

Muxune birin a toma nen

hali naxanye a saxonxi.‡

Boxon bonsonne birin wugama nen a fe ra.

A xa liga na kiini yati! Amina.

⁸ Marigina Ala naxa, “N tan nan a folon na e nun a rajanna, naxan na, naxan yi na e nun naxan fama, Senben Birin Kanna.”

Yoni a fe toona alo xiyena

⁹ N tan Yoni, e ngaxakedenna, naxan findixi e boden na en ma torayaan nun mangayaan nun tunnafanni Yesu yi, e bata yi n nasiga Patimosi boxon ma foxo igen tagi Alaa falana fe ra, n to yi Yesu seren bama. ¹⁰ Marigin batu laxona nde yi, n yi Alaa Nii Sarijanxini, n fala xui gbeena nde me n xanbi ra, a gbo alo xota xuina. ¹¹ A naxa, “I feen naxanye toma, e sebe, i yi e rasiga denkeleya yama soloferene ma Efesi taan nun Simirini

* **1:4:** Soloferene bunna nen fa fala “Se defexina.” Yanyina nde nii soloferene bunna nen fa fala, “Alaa Nii Sarijanxin defexin birin.” † **1:5:** Na bunna nen fa fala a wunla minixi, na yi findi saraxan na en xa a en xoroya. ‡ **1:7:** A mato Sakari 12.10 nun Yoni 19.37 kui.

taan nun Peragama taan nun Tiya-tire taan nun Saridesi taan nun Filadelfi taan nun Layodise taani.”

¹² N yi n yeε raxete na kanni gbedeni. N to n yeε raxete, n yi xema lenpu dɔxɔ se solofere to na. ¹³ Na lenpu dɔxɔ seene tagi, n yi adamadi maligana nde to. Doma gbeen nagodoxi a ma, xema tagi xidin yi xidixi a kanken ma. ¹⁴ A xunna nun a xun seXene yi fixa alo yeXee xabe dugi fixena hanma balabalan kesena, a yeene luxi alo tee degena, ¹⁵ a sanne mayilenma alo sulan teen na, a xuiin yi gbo alo walan gbeen xuina. ¹⁶ Sare solofere yi a yiifanni, silanfan xenxen de firin kanna yi minima a de,§ a yetagin yi mayilenma alo soge xolena yanyi tagini. ¹⁷ N to a to, n yi bira a san bun ma alo faxa muxuna. A yi a yiifanna sa n fari, a naxa, “I nama gaxu. N tan nan a folon nun a rajanna ra. ¹⁸ Nii rakisina n tan nan yii. N bata yi faxa nun, koni iki n na n niini han habadan. Sayaan nun laxira dejinna n tan nan yii. ¹⁹ Awa, i naxan toxi, na sebe, naxan ligama iki e nun naxan fama ligadeni. ²⁰ I sare soloferen naxanye toxi n yi-ifanni, e nun xema lenpu dɔxɔ se soloferene, ne bunna ni ito ra: Sare soloferene findixi denkeleya yama soloferene malekane nan na, xema lenpu dɔxɔ se soloferene, denkeleya yama soloferene nan yi ne ra.”

2

Falan naxan ti Efesi denkeleya yamaan xa

¹ “A sebe Efesi denkeleya yamaan malekan ma, i naxa: Sare soloferene suxi naxan yiifanni, naxan sigan tima xema lenpu dɔxɔ se soloferene tagi, na ito nan falaxi.

§ **1:16:** Silanfan xenxen de firin kanna a fe mato Heburune 4.12 kui. Alaa falan sama silanfanna ma bayo a senben gbo a sondamen nun niin yeteen fatama e bode ra, a e kejaan fesefese. Efesi 6.17 fan mato. Alaa falan findixi silanfanna ra a Nii Sarijanxin xa. Silanfanna, sofane yenge so degemaan na a ra. *

* **2:6:** Nikolayiti muxune yi xaranna nde tima na waxatini naxan findixi wulen na, koni e fe mi fa kolonxi iki. † **2:7:** A mato Dunuja Folon 2.8-9 kui.

² N na i kewanle kolon, i ya wanla nun i ya tunnafanna. N na a kolon yati, a muxu jaxine mi rafan i ma. I bata muxune kejaan fesefese naxanye a falaxi a xeraan nan e tan na, koni jondi mi a ra, i yi e kolon wule falane ra. ³ I tunnafanxi, i bata tɔɔ n ma fe ra, koni i mi tun-naxɔlɔxi i ma. ⁴ Koni mawugana nde n yii ε xili ma, i bata i me i ya xanuntenya singen na. ⁵ Nayi, i biraxi sa keli yire matexin naxan yi, na yirena fe xa rabira i ma, i yi i kejaan maxete, i mon yi i ya wali singene de suxu. Xa i mi tin xete, n fama nen i ma, n yi i ya lenpu xema dɔxɔ seen ba na. ⁶ Koni i fe fajini ito ligama: na Nikolayiti muxune* kewanle rajaxu i ma, naxanye rajaxu n fan ma.”

⁷ “Nba, xa naxan tuli na, Alaa Nii Sarijanxin naxan falama denkeleya yamane xa, a xa na me. Naxan na non soto, n tinma nen a yi siimaya wudi bogin don naxan tixi Alaa nakoni ariyanna yi.”†

Falan naxan sebe Simirini denkeleya yamaan ma

⁸ “A sebe Simirini denkeleya yamaan malekan ma, i naxa: Naxan a folon nun a rajanna ra, naxan faxa, a mon yi keli sayani, na ito nan falaxi. ⁹ N na i ya tɔɔn nun i ya yiigelitɔyaan kolon, anu nafulu kanna nan yati ε ra. Naxanye a falama a Yahudiyan nan e ra, koni a tan mi e ra, n na a kolon ne ε rayelefuma kii naxan yi. E findixi Setana salide banxin yamaan nan na. ¹⁰ I nama gaxu i tɔɔ fe famatone ra sese ma. Yinna Manga Setana ε tan nde se nen kason na, alogo a xa ε mato, ε yi xi fu tɔɔn soto. E tɔgandiya han ε sayana, n

yi nii rakisin mangaya taxamaseri kəmōtin so ε xun na.”

¹¹ “Nba, xa naxan tuli na, Alaa Nii Sarijanxin naxan falama denkeleya yamane xa, a xa na me. Naxan na nōon sōtō, sayaan firinden mi na kanna liye mume.”

Falan naxan sebe Peragama denkeleya yamaan ma

¹² “A sebe Peragama denkeleya yamaan malekan ma, i naxa: Silanfan xenxen de firin kanna naxan yii, na naxa iki: ¹³ N na i dōxōden kolon, Setanaa manga gbēden denaxan yi. I kankanxi n xinla ma, i mi i mexi n ma denkeleyaan na, hali e n ma sere tōgōndiyaxi Antipasi faxa lōxōn naxan yi ε konni Setana dōxōdeni. ¹⁴ Koni mawugana ndee n yii ε xili ma, muxuna ndee i konni naxanye Balami a xaranna suxi, naxan Balaki xaranxi Isirayila kaane rabira kiin ma yulubini sube donna xōn naxan bata ba saraxan na suxurene xa e nun yalunyaan xōn.† ¹⁵ Na kiini, muxuna ndee i konna fan yi naxanye fan Nikolayiti muxune xaranna suxi. ¹⁶ Nayi, i xun xanbi so i hakēni, xanamu, n fama nen i ma sasa, n yi na muxune yenge n de silanfanna§ ra.”

¹⁷ “Nba, xa naxan tuli na, Alaa Nii Sarijanxin naxan falama denkeleya yamane xa, a xa na me. Naxan na nōon sōtō, n Manna donse* luxunxina nde soma nen a yii e nun gemε fixēna xili nenēn sebexi naxan ma, muxu yo mi naxan kolon, fō naxan a sōtōma.”

Falan naxan sebe Tiyatire denkeleya yamaan ma

¹⁸ “A sebe Tiyatire denkeleya yamaan malekan ma, i naxa: Alaa Dii Xemen naxan yeen luxi alo tee

degena, a sanne mayilenma alo sula xuruxina, a tan naxa: ¹⁹ N na i kewanle nun i ya xanuntenyaan nun i ya denkeleyaan kolon i walima muxune xa kii naxan yi e nun i ya tunnafanna. N na a kolon i ya wali dōnxene wuya dangu a singene ra. ²⁰ Koni mawugani ito n yii i xili ma, Yesabele,† jaxanla naxan a falama a nabiin nan a tan na, i bata tin na xa n ma walikene mayenden, a yi e xaran yalunyaan nun suben donna ma naxan baxi saraxan na suxurene xa. ²¹ N bata waxatin fi a ma alogo a xa a xun xanbi so a hakēni, koni a mi tin xete a yalunyaan fōxō ra. ²² Nanara, n na a rasama nen jaxankatani. E nun naxanye yalunyaan ligama e bode xōn, e tōrō kati, xa e mi xete e wali jaxine fōxō ra. ²³ N na a diine faxama nen. Denkeleya yamaan birin yi a kolon a n tan nan muxune miriyane nun bōje yi feene fesefesema. N na ε tan birin saranma nen ε kewanle ra.”

²⁴ “Koni ε tan muxu dōnxen naxanye birin Tiyatire taani, ε tan naxanye mi biraxi xaran jaxini ito fōxō ra, naxanye mi Setana ‘wundo fe tilinxine’ kolonxi, e naxan ma fe falama, n mi goron gbete dōxōma ε xun ma. ²⁵ Naxan ε yii, ε na suxu tun, han n yi fa. ²⁶ Naxan na nōon sōtō, a n sagoon liga han a rajanna, n senben fima nen na ma siyane xun na. Kitabun naxa, ²⁷ a mangaya xōdexen ligama nen e xun na

a mangaya wure dunganna ra, a yi e rayensenje ayi alo fejena.‡

²⁸ N senben fima a ma nen alo n na a sōtōxi n Fafe ra kii naxan yi, n yi tagalan saren fan so a yii.”

²⁹ “Nba, xa naxan tuli na, Alaa Nii Sarijanxin naxan falama denkeleya yamane xa, a xa na me.”

† **2:14:** A mato Yatene 31.16 kui. § **2:16:** A de silanfanna findixi Alaa falan nan na. * **2:17:** Manna donseen findixi donseen nan na Ala yi naxan fima a yamaan ma tonbonni lōxō yo lōxō Nabi Musaa waxatini. Na fe mato Xōrōyaan 16.13-15 nun 16.31 kui. † **2:20:** Yesabele findixi jaxanla nde ra naxan yi Alaa muxune yenge ma. A fe mato Mangane Singen 16.31 nun 19.1-2 nun Mangane Firinden 9.22 nun 9.30 kui. ‡ **2:27:** Yaburin 2.9

3

Falan naxan sebe Saridesi denkeleya yamaan ma

¹ “A sebe Saridesi denkeleya yamaan malekan ma, i naxa: Alaa Nii soloferene nun a sare soloferene naxan yii, na ito nan falaxi: N na i kewanle kolon, yamaan laxi a ra a i bata nii rakisin soto, koni faxa muxun nan i ra. ² Xulun! Senbe donxen naxan luxi i yi, i na masuxu benun a xa jan, amasoto n mi i kewali defexin toxi n ma Ala yetagi. ³ Nba, i xaranna naxan mexi, i yi a soto, na feen xa rabira i ma, i yi a suxu, i yi i xun xanbi so i hakeni. Xa i mi lu i ye ra yi, n na i raterenama nen alo mujadena, i mi n fa waxatin kolonye. ⁴ Anu, muxuna ndee i konni Saridesi taani naxanye mi e dugine raxosixi. Ne sigan tima nen n xon dugi fixene yi, amasoto e sarijan. ⁵ Naxan na noon soto, na dugi fixen soma nen, n mi a xinla be Nii Rakisin Kitabun kui mumε. N na n tima a xinla ra nen i Fafe Ala nun a malekane yetagi.”

⁶ “Nba, xa naxan tuli na, Alaa Nii Sarijanxin naxan falama denkeleya yamane xa, a xa na me.”

Falan naxan sebe Filadelifi taan denkeleya yamaan ma

⁷ “A sebe Filadelifi denkeleya yamaan malekan ma, i naxa: Sarijanna nun Nandin Kanna nan ito falaxi, Dawudaa dejinna naxan yii, naxan deen nabima, muxu yo mi noε a ragale, naxan deen nagalima, muxu yo mi noε a rabiye, na naxa: ⁸ N na i kewanle kolon. A mato, n bata deen nabi i ye ra, muxu yo mi noε a ragale, bayo n na a kolon a i senben mi gbo, anu i n ma falan suxu nen, i mi i me n xinla ra. ⁹ Nba, a mato n naxan ligama Setana salide yamaan muxune ra, na wule falan naxanye e yete yatexi Yahudiyane ra, koni a tan mi e ra. N ne rafama nen e yi e xinbi sin i

bun ma, e yi a kolon a n bata i xanu. ¹⁰ Amasoto i to bata n ma yamari falan suxu i yi i tunnafan, n fan yetena i kantanma nen maratantan waxatini, naxan fama dunuja muxune birin kejaan fesefesedeni boxon yiren birin yi. ¹¹ N famatoon ni i ra! Naxan i yii, na suxu ken alogo muxu yo nama i ya no soton taxamaseri komotin ba i xunna ma. ¹² Naxan na noon soto, n na kanna findima nen senbetenna ra Ala Batu Banxini. A mi fa mine na mumε! N yi n ma Ala nun a taan xinla sebe a ma, Yerusalen nenen naxan godoma keli ariyanna yi n ma Ala fema. N na n xili nenen fan sebema nen a ma.”

¹³ “Nba, xa naxan tuli na, Alaa Nii Sarijanxin naxan falama denkeleya yamane xa, a xa na me.”

Falan naxan sebe Layodise taan denkeleya yamaan ma

¹⁴ “A sebe Layodise denkeleya yamaan malekan ma, i naxa: N tan nan xili ‘Amina,’* sere tinxinxin nun nondina, Alaa daala birin xun na, n naxa: ¹⁵ N na i kewanle kolon. I mi xunbeli, i mi wolon. A yi lan nun, i wolon hanma i xunbeli. ¹⁶ Koni bayo i toxofloxin nan a ra, i mi wolonxi, i mi xunbelixi, n na i ya fe baxunma nen! ¹⁷ Bayo i a falama, i naxa, ‘Nafulu kanna nan n na, n ma nafunla bata gbo ayi, n mako mi fa sese ma.’ Koni i mi a kolon a i toroxi, a i makininkinin, se mi i yii, danxutoon nan i ra, marabenna i ma. ¹⁸ Nba, n na i kawandima, i xa xema fajin sara n ma naxan nasensenxi teen na, alogo i xa findi nafulu kanna ra nondini. E nun dugi fixene alogo i ragenla nama lu, i yagi. E nun i yeen dandan senna alogo i xa seen to. ¹⁹ N na n xanuntenne sonna yitama e ra, n yi e xuru. Nayi, i sebe so, i yi i xun xanbi so i hakene yi. ²⁰ I tuli mati, n tixi deen na, n na a makonkonna, naxan na n xuiin me, a yi na rabi, n soma nen na

* 3:14: Na bunna nen Yesu nan Alaa falane birin nakamalima.

kanna konni, nxu yi nxu dege nxu bode xɔn. ²¹ Naxan na nɔɔn sɔtɔ, n tinma nen na yi dɔxɔ n fɛma n ma mangaya gbɛɛni alo n tan fan nɔɔn tixi kii naxan yi, n dɔxɔ n Fafe Ala fɛma a mangaya gbɛɛni.”

²² “Nba, xa naxan tuli na, Alaa Nii Sarijanxin naxan falama denkeleya yamane xa, a xa na me.”

4

Alaa manga gbɛɛna ariyanna yi

¹ Na xanbi ra, n yi fe gbete to, n yi dena nde to rabixi ariyanna yi. N fala xui singen naxan me, naxan yi gbo alo xɔta xuina, na yi a fala, a naxa, “Te be, feen naxanye fama ligadeni to xanbi ra, n xa ne yita i ra.” ² Alaa Nii Sarijanxin yi so n yi mafuren! N yi muxuna nde to dɔxi manga gbɛɛni ariyanna yi. ³ A yetagin yi mayilenma alo yasipi gemen nun karineliya gemena. Manga gbɛɛn yi rabilinxi sengunna ra naxan yi mayilenma alo emerodi gemena. ⁴ Manga gbɛɛde mɔxɔɔnen nun naanin gbete ye yi manga gbɛɛn nabilinni, fori muxu mɔxɔɔnen nun naanin yi dɔxi naxanye ma e maxidixi dugi fixene yi, xema mangaya kɔmɔti taxamasenne soxi e xun na. ⁵ Kuyen jin masɔxɔnna nun xuine nun galan xuiin yi minima manga gbɛɛni. Lenpu dege gbeen solofere yi degema mangaya gbɛɛn yetagi. Alaa Nii soloferene nan yi ne ra. ⁶ Lonna nde yi mangaya gbɛɛn yetagi naxan gbo alo fɔxɔ igena, a fixa alo mato kikenana alo kilasina.

Dalise naanin yi mangaya gbɛɛn yireni, e nun a rabilinni, naxanye yeeye yi e yetagi nun e xun xanbin ma. ⁷ Dalise singen yi maliga yatan nan na. A firinden tan yi luxi alo turana. Muxun yetagin yi a saxanden ma. A naaninden yi luxi alo singbinna tunganmatona. ⁸ Gubugubu sennin nan yi na daliseene keden kedenna

birin ma, e yeene yi e fatin yiren birin ma, e yi betin bama keeen nun yanyin birin na, e naxa,

“Marigina Ala Senben Birin Kanna sarijan,

a sarijan, a sarijan,
naxan yi na, naxan na,
e nun naxan fama.”

⁹ Naxan dɔxi mangaya gbɛɛni naxan luma habadan, dalise naaninne nɛma yi binyen nun xunna kenla nun barikan bire na xa waxatin naxan yi, ¹⁰ na fori muxu mɔxɔɔnen nun naaninne yi e xinbi sinma nen a yetagi, e yi a batu, e yi e manga kɔmɔtine woli mangaya gbɛɛn yetagi, e yi a fala na kanna xa naxan dɔxi manga gbɛɛn ma naxan luma habadan, e naxa,

¹¹ “Nxu Marigina, nxɔ Ala,
binyen nun xunna kenla nun
senben daxa a fi i ma,
amasɔtɔ i tan nan seen birin daxi,
e taranxi na i sagoon nin,
e daxi i sagoon nin.”

5

Kedin nun Yexee Diina fe

¹ Naxan yi dɔxi mangaya gbɛɛni, n yi kedɔ mafilinlina nde to suxi na yiifanni sebenla yi tixi naxan fɔxɔ firinna birin ma. A yi balanxi taxamaseri solofere nan na. ² N yi maleka senbemana nde to naxan yi falan tima a xuini texin na, a naxa, “Nde daxa a kedini ito taxamasenne kala alogo a xa kedɔ mafilinlin nabi?” ³ Koni muxu yo mi sɔtɔ ariyanna nun bɔxɔ xɔnna ma, hanma bɔxɔn bun ma naxan yi nɔe a kedɔn nabiye, hanma a yi a mato. ⁴ N yi wuga kati, amasɔtɔ muxu yo mi sɔtɔ naxan yi daxa a na kedɔn nabi, hanma a yi a mato. ⁵ Nayi, na fonna nde yi a fala n xa, a naxa, “I nama wuga. A mato! Yuda bɔnsɔnna yatan naxan luxi alo salenna naxan magingi kelixi Dawuda xabilani, na bata senben sɔtɔ a xa kedɔn nabi e nun a taxamaseri soloferene.”

6 Nba, n yi yeXEE diina nde to tixi manga gbeden nun dalise naaninne nun fonne tagi. Na YeXEE Diin yi luxi alo a koe raxabaxin nan yi a ra nun. Feri solofere, yeE solofere nan yi a ma, naxanye yi findixi Alaa Nii soloferene ra a naxanye rafa dunuɲa yiren birin yi. 7 Naxan yi doxi manga gbedeni, YeXEE Diin yi sa kedi mafilinxin nasuxu na yifanni. 8 A to na rasuxu, dalise naaninne nun fori moXɔɲen nun naaninne yi e xinbi sin YeXEE Diin bun, kondenna yi e keden kedenna birin yii e nun xema wuren naxanye yi rafexi wusulanna ra naxan yi findixi yama sariɲanxina Ala maxandi xuine ra. 9 E yi beti nen ba, e naxa,

“I daxa i yi kedi mafilinxin tongo, i yi a taxamasenne ba a ma, alogo a xa rabi.

Amasoto i bata yi faxa nun, i yi muxune xunba Ala xa i wunla xon ma, keli bansonne birin nun xuine birin nun yamane birin nun siyane birin yi.

10 I yi e findi en ma Alaa mangayaan muxune nun a saraxaraline ra, e mangayaan ligama nen boxon xun na.”

11 N yi a matoma waxatin naxan yi, n maleka wuyaxi xuiin me daliseene nun fonne nun manga gbeden nabilinni, e xasabin yi sigɛ han wuli wuli wuyaxi naxan mi yi yate. 12 E yi betin bama, e yi e xuini te, e naxa, “YeXEE Diin naxan bata yi faxa nun, na daxa a xa senben nun nafunla nun xaxinla nun fangan nun xunna kenla nun binyen nun tantunna soto!”

13 Daliseene birin kore xonna nun boxo xonna ma e nun boxon bunnii, e nun naxanye birin foxo igeni, n yi daala birin xuiin mema, e betin bama, e naxa, “Naxan doxi manga gbedeni

e nun YeXEE Diina, tantunna nun xunna kenla nun binyen nun senben xa fi ne nan ma habadan!”

14 Dalise naaninne yi a fala, e naxa, “Amina.” Fonne yi e xinbi sin, e yi Ala batu.

6

Taxamasenne fe

1 Na xanbi ra, n yi YeXEE Diin to na taxamaseri soloferena nde keden nabiye, n yi dalise naaninna nde keden xuiin me, a xuiin luxi alo kuye sarinna, a naxa, “Fa be!” 2 N yi soo fixen to. Naxan yii doxi a fari, xanla yi suxi na yii. E yi mangaya komoti taxamasenna so a xun na. A siga no soton xunna kenli, alogo a xa sa non ti.

3 A to taxamasenna firinden nabi, n yi daliseen firinden xuiin me, a naxa, “Fa be!” 4 Soo gbete yi mini naxan yi gbeeli alo tenna. Naxan yi doxi a fari, dunuɲa muxune boɲe xunbenla kala senben yi so na yii alogo muxune xa e bode faxa, silanfan kuye gbeen yi so a yii.

5 A to taxamaseri saxanden nabi, n yi daliseen saxanden xuiin me a fale, a naxa, “Fa be!” N yi soo foren to. Naxan yi doxi a fari, sikeela yi suxi na yii. 6 N yi xuina nde me dalise naaninne tagi alo fala xuina, a naxa, “Ligaseen ye keden maala ra soge keden saranna ra. Ligaseen ye saxan fundenna ra soge keden saranna ra. Koni i nama turen nun manpaan tan kala.”

7 A to a taxamaseri naaninden nabi, n yi dalise naaninden xuiin me a fale, a naxa, “Fa be!” 8 N yi soo fati boxondede ramaan to. Naxan yi doxi a fari, na yi xili nen sayana. Laxira yi biraxi a foxo ra. Boxoni taxunxin doxode naaninna ra, na kedenna halagi senben yi so e yii silanfanna nun fitina kamen nun fitina furen nun burunna sube xajene xon.

9 A to taxamasenna suulunden nabi, muxun naxanye bata yi faxa

Alaa falan nun a sereyana fe ra, n yi ne niine ye lenne to saraxa ganden bun ma. ¹⁰ E yi gbelegbele, e naxa, “Marigi sarijanxina, jɔndin kannu, i mɔn buma han waxatin mundun yi benun i xa kitin sa, i yi nxu faxa feen saran dunuja muxune ra?” ¹¹ Doma fixen yi so e keden kedenna birin yii. A yi fala e xa, a e xa e matabu waxatidi singen han e walike bodene nun e ngaxakedenne birin xasabin yi de fe naxanye faxama alo e tan.

¹² A to taxamasenna senninden nabi, n ni ito nan to: Bɔxɔn yi xuruxurun kati! Sogen yi fɔrɔ alo kasa dugina. Kiken fan yi gbeeli alo wunla, ¹³ kore xɔnna sarene yi yolon bɔxɔni, alo foye gbeen na xɔden binla yigisan a bogine yi yolon. ¹⁴ Kore xɔnna yi tunun alo kedindin na mafilin, geyane nun fɔxɔ ige tagi bɔxɔne birin yi ba e funfuni. ¹⁵ Na xanbi ra, dunuja mangane nun a kuntigine nun sofa kuntigine nun nafulu kanne nun senbe kanne nun muxun birin, konyine nun xɔrɔne birin, ne yi sa e luxun faranne nun geya yinle ra. ¹⁶ E lu a fale geyane nun gemene xa, e naxa, “E bira nxu fari! Naxan manga gbɛdeni, e nxu luxun na nun Yexee Diina xɔlɔn bun. ¹⁷ Amasɔɔ e xɔlɔ lɔxɔ gbeen bata a li, nde nɔe tiye a yetagi?”

7

Taxamasenna yi sa denkeleya yamaa ma

¹ Na xanbi ra, n yi maleka naanin to tixi dunuja tongon naaninne ma. Bɔxɔ xɔnna foye naaninne yi suxi e yii, alogo foye yo nama mini bɔxɔ xɔnna xun ma, hanma fɔxɔ igena hanma wudine xun ma. ² N yi maleka gbete to fe, keli sogeteden binni, habadan Alaa taxamasenna yi suxi naxan yii. Bɔxɔ xɔnna nun fɔxɔ igen tɔrɔ senben so maleka naaninna naxanye yii, a yi sɔnxɔ ne ma, a naxa, ³ “E nama

fe jaxin liga bɔxɔ xɔnna ra singen hanma fɔxɔ igena hanma wudine han en yi taxamasenna sa en ma Alaa walikene tigi ra.”

⁴ Nba, Alaa taxamasenna sa naxanye tigi ra, n yi na xasabin me, muxu wuli kemε muxu wuli tonge naanin e nun naanin keli Isirayila bɔnsɔnne birin yi:

⁵ Taxamasenna yi sa muxu wuli fu nun firin ma Yuda bɔnsɔnni, Ruben bɔnsɔnna, muxu wuli fu nun firin, Gadi bɔnsɔnna, muxu wuli fu nun firin, ⁶ Aseri bɔnsɔnna, muxu wuli fu nun firin, Nafatali bɔnsɔnna, muxu wuli fu nun firin, Manase bɔnsɔnna, muxu wuli fu nun firin, ⁷ Simeyon bɔnsɔnna, muxu wuli fu nun firin, Lewi bɔnsɔnna, muxu wuli fu nun firin, Isakari bɔnsɔnna, muxu wuli fu nun firin, ⁸ Sabulon bɔnsɔnna, muxu wuli fu nun firin, Yusufu bɔnsɔnna, muxu wuli fu nun firin, Bunyamin bɔnsɔnna, muxu wuli fu nun firin taxamasenna yi naxanye ma.

Yama gbeena Alayetagi

⁹ Na xanbi ra, n yi yama gbeen to naxan xasabin mi yi yate, sa keli siyane birin nun bɔnsɔnne birin nun yamane birin nun xuine birin yi. E yi tixi manga gbɛden nun Yexee Diin yetagi, doma fixen nago-doxi e ma, tugu deene suxi e yii. ¹⁰ E yi e xuini te, e naxa, “Kisina en ma Ala nan yii naxan dɔxi manga gbɛdeni e nun Yexee Diina.”

¹¹ Malekane birin yi tixi manga gbɛden nun fonne nun dalise naaninne rabilinni, ne yi bira manga gbɛden yetagi, e yetagine yi lan bɔxɔn ma, e yi Ala batu, ¹² e naxa,

“Amina! Tantunna nun binyen nun fe kolonna nun barika biran nun xunna kenla nun senben nun fangan xa lu en ma Ala xa habadan han habadan! Amina.”

¹³ Na fonna nde yi n maxodin, a naxa, “Doma fixen nagodoxi ndee ma itoe ra? E kelixi minen yi?” ¹⁴ N yi a yabi, n naxa, “N fafe, i tan nan na kolon.” A yi a fala n xa, a naxa, “Muxune nan e ra naxanye bata dangu jaxankata waxati gbeen. E bata e domane xa, e yi e rafixa Yexee Diin wunli.”

¹⁵ Nanara, e tixi Alaa manga gbeden yetagi, e a batu yanyin nun koeen na a Batu Banxini.

Naxan dxi manga gbedeni, na e yigiyama nen a konni.

¹⁶ Kamen mi fa e suxe sonon, min xonla mi fa e suxe sonon, soken mi fa e ganje sonon, kuye wolon yo mi mine e ma,

¹⁷ amasoto Yexee Diin naxan manga gbedeni, na e masuxuma nen alo xuruse rabana, a yi ti e yee ra, siga siimaya tigi igene yi, Ala yi e yee gene birin fitan e yee ra yi.

8

Taxamasenna soloferedena fe

¹ Yexee Diin to taxamasenna solofereden nabi, kore xonna yi madundu han waxatidi. ² N yi maleka solofere to tixi Ala yetagi, xota solofere yi so ne yii.

³ Maleka gbete yi fa saraxa ganden yetagi, wusulan gan se xema daxin suxi a yii. E wusulan gbegbe so a yii a gan daxin na, sa yama sarjnanxine birin ma maxandi xuine fari, a yi ne gan saraxa ganden xema daxin fari manga gbeden yetagi. ⁴ Wusulanna tutin nun yama sarjnanxina Ala maxandi xuine yi te, keli malekan yii siga Ala yetagi. ⁵ Na xanbi ra, malekan yi wusulan gan seen

tongo, a yi a rafe saraxa ganden teen na, a yi a woli boxoni. Galan xuiin nun xuine nun kuyen jin masaxonna yi mini, boxon yi xuruxurun.

Xota naanin singene yi fe

⁶ Nayi, xota soloferene yi maleka soloferen naxanye yii, ne yi keli xotane fedeni. ⁷ Maleka singen yi a gbee xotaan fe. Balabalan kesen nun teen nun wunla basanxin yi fa boxo xonna fari. Boxoni taxunxin daxode saxanna ra, na kedenna yi gan, e nun a wudine nun a sexe xindene birin.

⁸ Malekan firinden yi a xotaan fe. Geme gbeena nde yi sin foxo igeni naxan yi gbo alo geyaan ganmatona. Foxo igene yitaxunxin daxode saxanna ra, na kedenna yi findi wunla ra, ⁹ daliseen naxanye birin yi jeje na foxo igeni, ne yi faxes, menna kunkine fan yi kala.

¹⁰ Malekan saxanden yi a gbee xotaan fe. Sare gbeen ganmaton yi keli kore, a ganma alo xaye raxidi degena. Baane nun tigne birin yitaxunxin daxode saxanna ra, saren yi bira na keden yi. ¹¹ Na saren yi xili nen, “Se Xolena.” Na igene yi xolo ayi, muxu wuyaxi yi faxes na ige xolen mindeni.

¹² Malekan naaninden yi a gbee xotaan fe. Soken nun kiken nun sarene yitaxunxin daxode saxanna ra, na kedenna yi yidimi, alogo na yaten jaxon xa ba e degen na. Na kenenna jaxon yi ba yanyin nun koeen kenenna ra.

¹³ Nba, n yi fe gbete to, n singbinna nde fala ti xuiin me, a yi foyeni kore, a naxa, “Gbalona, gbalona, gbalon boxo xonna muxune xa, maleka saxanna bonne na e xotane fe waxatin naxan yi.”

9

Xotaan suulunden yi fe

1 Malekan suulunden yi a xōtaan fe. N yi saren* to kele kore, a bira bōxōni, yili jaxi tilinxin dejinna yi so a yii. 2 A yi yili jaxin deen nabi, tutin yi te a kui alo sulun gbeen teen tutina. Na yi sogen nun kuyeni fōrō. 3 Tuguminne yi mini teen tutini e xuya ayi bōxōn ma, senben yi so ne yii alo tanle bōxōn ma. 4 A yi fala e xa a e nama sezene halagi bōxōn ma, hanma se xinde yo hanma wudine fō adamadiine tun, Alaa taxamasenna mi naxanye tigi ra. 5 E mi yi daxa e muxune faxa koni e xa e jaxankata kike suulun. E yi sōxōlen naxan tima muxune ma, na yi luxi nen alo tanla na muxun xin. 6 Na lōxōne yi, muxune sayaan fenma nen koni e mi a toma. Sayaan xōnla e suxuma nen han, koni sayana a gima nen e ma.

7 Na tuguminne yi luxi nen alo soon naxanye yitōnxi yenge so xinla ma. Mangaya kōmōti taxamasenna e xunna alo xemana, e yetagine luxi alo muxun yetagina. 8 E xun sezene luxi alo jaxanle xun sezena. E jinne luxi alo yatan jinna. 9 E xanle yi e kanken ma alo yenge so seen kanke masaan wure daxina. E gabutene xuiin luxi alo soo wuyaxin na xidi wontorone ra, e yi e gi siga yengeni. 10 E xunle luxi alo tali xunla. Xirinna yi e xunla nan na naxan muxune sōxōlema han kike suulun. 11 Yili Naxin Malekan nan yi e xun na e mangan na, naxan xili Heburu xuiini, Abadōn. Girēki xuiin tan yi, a xili nen, Apoliyon. Na bunna neen, “Halagi Tiina.”

12 Gbalo singen bata dangu. Gbalo firin mōn luxi.

Xōtaan senninden yi fe

13 Malekan senninden yi a xōtaan fe. N yi xuina nde me keli saraxa gande xema daxin feri naaninne binni naxan yi Ala yetagi. 14 Xōtaan senninden yi

malekan naxan yii, a yi a fala na xa, a naxa, “Malekan naaninna naxanye xidixi Yufareti baa gbeen de, ne fulun.” 15 Na maleka naaninna naxanye yi yitōnxi na waxatin nun lōxōn nun kiken nun jēen ma, ne yi fulun alogo dunuḡa muxune yitaxunxin dōxōde saxanna ra, e xa na kedenna faxa. 16 Yenge soon naxanye yi soone fari, muxu wuli mōxōḡen dōxōde wuli fu. N na xaṣabin nan mexi. 17 Na fe toon kui, n soon nun soo ragine to na kiini: E kanke masane yi gbeeli alo teena, e mamiloxi alo safiri gemena, e neri fujiramana alo dole tee fujina. Soone xunne luxi alo yata xunna, teen nun tutin nun dole teen yi minima e de. 18 Dunuḡa muxune birin yitaxunxin dōxōde saxanna ra, na kedenna yi faxa na jaxankata saxanne xōn, teen nun tutin nun dole teen naxanye yi minima e de. 19 Amasōtō soone senben yi e deen nun e xunla nin. E xunle yi luxi alo sapine. E xunne na, e muxune maxōlōma naxanye ra.

20 Na gbalone mi muxun naxanye faxa, ne mi xete e yii fōxōn batu feen fōxō ra e mi jinanne kiin yiba hanma suxure xema daxina hanma a sula daxina hanma a gemē daxina hanma a wudi daxina naxanye mi seen toma, e mi fe mēma, e mi nōe sigan tiye. 21 E mi xete e muxu faxan nun e kōerayaan nun e yanga suxun nun e muḡan fōxō ra.

10

Malekan nun kedi xurina fe

1 N yi maleka senbema gbete to gode keli ariyanna yi, kundaan filinxi a ma alo dugina, sengunna rabilinxi a xunna ma. A yetagin mayilenma alo sogena, a sanne yi teen yiyani alo tee senbetenne. 2 Kedi mafilinxi xuridin nabixin yi suxi a yii. A yi a yiifari ma sanna ti

* 9:1: Sareni ito findixi malekana nde taxamasenna ra alo Lankenemayaan 12.4.

fɔxɔ igeni, a kɔmɛnna xaren na. ³ A sɔnxɔ xuini te alo yatan wurundun xuina. A to a xuini te, kuye sarin soloferene yi e xui ramini. ⁴ E yi naxan falama, n yi nɔɛ na sɛbɛ nɛn nun, koni n yi fala xuina nde mɛ keli kore, a naxa, “Kuye sarin soloferene naxan falama, na ramara wundoni, i nama a sɛbɛ!”

⁵ Na xanbi ra, n malekan naxan to tixi fɔxɔ igen nun xaren ma, na yi a yiiifanni te kore xɔnna ma. ⁶ A yi a kɔlɔ habadan Ala xinli, naxan kore xɔnna nun bɔxɔ xɔnna nun fɔxɔ igen daxi e nun e yi seene birin. Malekan yi a fala, a naxa, “A mi fa buma sɔnɔn! ⁷ Koni maleka solofereden na a xɔtaan fe waxatin naxan yi, Alaa wundo fe ragidixin kamalima nɛn nayi alo a rali a nabine ma kii naxan yi, a walikene.”

⁸ Nba, n fala xuiin naxan mɛ a singeni keli kore, na mɔn yi falan ti n xa, a naxa, “Siga, i sa kɛdi rabixin tongo na malekan yii naxan tixi fɔxɔ igen nun xaren ma.” ⁹ N yi n maso malekan na, n yi a fala a xa, a xa kɛdi mafilinxi xuridin so n yii. A yi a fala n xa, a naxa, “A tongo, i yi a ragerun, a jaxunma ayi nɛn i dɛ alo kumina, koni a i kuiin nafema nɛn xɔlɛn na.” ¹⁰ N yi kɛdi mafilinxi xuridin tongo malekan yii, n to a raso n dɛɛ, a yi jaxun n dɛɛ alo kumina, koni n to a ragodo n kuini, n kuiin yi rafe xɔlɛn na. ¹¹ Na xanbi ra, e yi a fala n xa, a n mɔn xa nabiyaa falane ti lan yamane nun siyane nun xuine nun mangane ma.

11

Sere firinne

¹ Awa, e yi xayen so n yii naxan yi luxi alo tamina se maliga seen na, a naxa, “Keli, i yi Ala Batu Banxin nun saraxa ganden maliga e nun muxun naxanye Ala batuma a kui. ² Koni hali i mi Ala Batu Banxin sansan kuiin tan maliga, na lu na. Amasɔto na bata so

siyane yii naxanye Taa Sarijanxini bodonma han kike tonge naanin e nun firin. ³ N nan n sere firinne rasigama nɛn nabiyaa falane rali-deni kasa dugine ragodoxi naxanye ma sununa fe ra, xi wuli keden xi kɛmɛ firin xi tonge sennin.”

⁴ Na sere firinne findixi oliwi wudi firinne nun lɛnpune dɔxɔ se firinne nan na naxanye tixi bɔxɔn birin Marigin yetagi. ⁵ Muxu yo wa fe jaxin naba feni e ra, tɛɛn minima nɛn e dɛ, a yi e yaxune halagi. Muxu yo wa fe jaxin naba feni e ra, fɔ na kanna xa faxa na kii nin. ⁶ Kore xɔnna balan sɛnbɛna e ra alogo tulɛn nama fa e nɛma nabiyaa falane tiyɛ waxatin naxan yi. Igene maxɛtɛ sɛnbɛn fan e ra wunla ra, e mɔn yi fitinan sifan birin nadin dunuɔa muxune ma, e na wa a xɔn waxati yo yi.

⁷ E nɛma yelin e sereyaan bɛ waxatin naxan yi, sube magaxuxin naxan tema yili jaxin kui, na e yengɛma nɛn, a yi e nɔ, a yi e faxa. ⁸ E binbine yi lu saxi taa gbeen yama malandeni, muxune e Marigin gbangban wudin ma taan naxan yi. Na taan luxi nɛn alo Sodoma hanma Misiran. ⁹ Yamane nun bɔnsɔnne nun xuine nun siyane birin e binbine toma nɛn han soxe saxan e nun a tagi. E mi tinjɛ ne xa maluxun. ¹⁰ Dunuɔa muxune sɛwama nɛn muxu firinni itoe faxa feen na, e jaxan, e sanbane rasiga e bode ma amasɔto na nabi firinne bata yi muxune jaxankata bɔxɔ xɔnna fari. ¹¹ Koni na soxe saxan e nun a tagiin na dangu, niin soma nɛn e yi fata Ala ra, e yi keli. Naxanye birin e toma, ne gaxuma nɛn kati. ¹² E yi xui gbeena nde mɛ kore naxan yi a falama, a naxa, “ɛ te be.” E yi te kore kundani, e yaxune yɛɛ xɔri. ¹³ Na waxatin yetɛni, bɔxɔn yi xuruxurun gbeen ti. Taani taxunxin dɔxɔde fuun na, na keden yi kala. Muxu wuli solofere yi faxa na bɔxɔ

xuruxurunni. Muxun dɔnxene yi gaxu, e yi Ala tantun naxan kore.

¹⁴ Gbalon firinden bata dangu, koni a saxanden famatɔɔn ni i ra.

Xɔtaan soloferedena

¹⁵ Maleka solofereden yi a xɔtaan fe. Fala xui gbeene yi keli kore, e naxa,

“Dunuɲa mangayaan bata findi en Marigin nun a Muxu Sugandixin gbeen na,

a mangayaan ligama a xun na nɛn habadan han habadan!”

¹⁶ Fori mɔxɔɲɛn nun naaninna naxanye yi dɔxi e manga gbɛdɛne yi Ala yetagi, ne yi e xinbi sin a bun ma, e yetagine yi lan bɔxɔn ma, e yi a batu. ¹⁷ E naxa,

“Marigina Ala Sɛnben Birin Kanna, naxan na, naxan yi na a fɔlɔni!

Nxu bata barikan bira i xa bayo i bata i sɛnbɛ gbeen nawali, i ya mangayaan tixi naxan na.

¹⁸ Siyane bata yi xɔɔ, koni i ya xɔɔn yi fa,

faxa muxune makiti waxatin yi a li, i yi i ya walikene saranna fi,

i ya nabine, muxu sariɲanxine, e nun naxanye gaxuxi i xinla yɛɛ ra,

muxudin nun muxu gbeena, i yi ne halagi

naxanye bɔxɔn halagima.”

¹⁹ Ala Batu Banxin naxan ariyanna yi, na yi rabi. N yi a Layiri Kankiraan* to Ala Batu Banxini. Na xanbi ra, kuyen ɲin masɔxɔnna nun xuine nun galan xuiin yi mini, bɔxɔn yi xuruxurun, balabalan kesene yi yolon han!

12

ɲaxanla nun ninginangana fe

¹ Taxamaseri gbeena nde yi mini kore: ɲaxanla* maxidixin sogeni, kiken a sanna bun ma, mangaya

kɔmɔti taxamasenna soxi a xun na sare fu nun firin yi naxan ma. ² A fudikanna nan yi a ra, a gbeleg-belema dii barin sɔxɔlɛni.

³ Taxamaseri gbɛɛ yi mini kore:

Ninginanga gbeeli gbeen† nan yi na ra, xun solofere yi a ma e nun feri fu, mangaya kɔmɔti taxamasenna yi soxi a xun solofere

birin na. ⁴ Sarene‡ yitaxunxin dɔxɔde saxanna ra, a yi na keden bandun kore a xunla ra, a yi e rayolon bɔxɔni.

ɲaxanla naxan yi diin barima, ninginangan yi sa ti na yetagi alogo a xa a diin don a na

a bari waxatin naxan yi. ⁵ ɲaxanla yi dii xɛmɛn bari, naxan mangaya xɔdɛxɛn ligama siyane birin xun na

a manga wure dunganna ra. Koni a dii xɛmɛn yi rate kore Ala nun a manga gbɛdɛn fɛma. ⁶ ɲaxanla yi

a gi, a siga tonbonni Ala dɛnaxan yitɔnxi a xa, alogo a xa sa balo na han xi wuli keden kɛmɛ firin xi

tonge sennin.

⁷ Nayi, yɛngɛ gbeen yi keli kore xɔnna ma. Malekan Mikeli nun a malekane yi na ninginangan yɛngɛ.

Ninginangan nun a malekane fan yi yɛngɛn soma. ⁸ Koni a mi nɔ sɔtɔ, dɔxɔde mi fa lu e xa kore xɔnna ma. ⁹ E yi

ninginanga gbeen woli bɔxɔni, saɲi fonna, naxan xili Yinna Mangana hanma Setana, naxan dunuɲa

muxune birin mayendenma. E nun a malekane birin yi rawoli ayi bɔxɔ xɔnna ma. ¹⁰ Nayi, n yi fala xui

gbeena nde mɛ keli kore, a naxa, “Iki, en ma Alaa kisin nun a sɛnben

nun a mangayaan waxatin bata a li,

e nun a Muxu Sugandixina sɛnbɛna.

Amasɔtɔ en ngaxakedenne kansun muxun bata woli bɔxɔni,

Amasɔtɔ en ngaxakedenne kansun muxun bata woli bɔxɔni,

Amasɔtɔ en ngaxakedenne kansun muxun bata woli bɔxɔni,

Amasɔtɔ en ngaxakedenne kansun muxun bata woli bɔxɔni,

Amasɔtɔ en ngaxakedenne kansun muxun bata woli bɔxɔni,

* **11:19:** 11.19 Layiri Kankirana fe mɔn sɛbɛxi Xɔɔyaan 25.10-22 kui. * **12:1:** Fe tooni ito fɔlɔxina, ɲaxanli ito findixi Yesu nga nan na. Koni falatide 12,17 kui, a bɔnsɔnna yi findi denkeleya yamaan na. Yanyina nde, a findixi denkeleya yamaan maligan na fe toon kui.

† **12:3:** Ninginangan findixi Setana misaala nan na. ‡ **12:4:** Sareni itoe findixi malekane taxamasenne ra. Setana bata malekana ndee ramurute Ala ma, e yi godo bɔxɔni e findi ɲinanne nun yinnane ra.

naxan yi e kansunma kœen nun
yanyin na

en ma Ala xa.

¹¹ E yi a nɔ Yexεε Diin wunla

nun e sereya falan xɔn,

e mi e yetε niin natanga,

e tin sayaan ma.

¹² Nanara, ε tan naxanye kore
xɔnna ma,

ε sewa.

Koni gbalon bɔxɔ xɔnna nun fɔxɔ
igen xa,

bayo Yinna Manga Setana xarjεxin

bata godo ε fema,

amasɔtɔ a kolon a waxati xunkuye
mi a xa.”

¹³ Ninginangan to a to, a bata
rawoli ayi bɔxɔn ma, jaxanla

naxan dii xεmen bari, a yi na
sagatan fɔlɔ. ¹⁴ Nayi, gubugubune

yi so jaxanla yii alo singbin gbeen
gubugubune alogo a xa tukan a

signa han denaxan sa yitɔnxi a xa
tonbonni, a sa baloma denaxan

yi jεε saxan e nun a tagi, a yi
tanga sajin ma. ¹⁵ Nayi, sajin

yi igen baxun jaxanla fɔxɔ ra
alo baana, alogo baan walanna

xa a xali. ¹⁶ Koni bɔxɔ xɔnna yi
jaxanla mali, a yi rabi, a yi igen

min ninginangan naxan baxun
jaxanla fɔxɔ ra. ¹⁷ Ninginangan

yi xɔlɔ jaxanla ma kati! A yi
siga jaxanla bɔnsɔn dɔnxene

yεngɛdeni, naxanye Alaa yamarine
suxuma, e nun naxanye Yesu a fe

sereyaan bama. ¹⁸ Ninginangan yi
sa ti fɔxɔ igen de.

13

Sube magaxuxi firinne fe

¹ Nba, n yi sube magaxuxina*
nde to tε fɔxɔ igen xɔrε ra, xun
solofere, feri fu a ma. Mangaya

* **13:1:** Sube magaxuxin findixi yamanan manga gbeen senben misaala ra na waxatini. Yamanan manga gbeen yi denkeleya muxune jaxankatama. A mon finde to dunuja mangane senbe jaxin misaala ra. † **13:11:** Sube magaxuxi gbete findixi mangane seri batune misaala ra. Na waxatini, yamanan manga gbeen yi batuma alo alana nde. Naxanye findixi yamanan manga gbeen sawurane ki muxune ra, ne senben misaala nan sube magaxuxi firindeni ito ra. Ne nan yi katama yamanan muxune birin xa mangan batu alo ala, anu, denkeleya muxune mi yi nœ na ligε. A finde to dunuja mangane seri batune fan misaala ra.

kɔmɔti taxamasenne soxi a feri
fune ra, Ala rayelefu xinla nde

sebexi a xunne birin ma. ² N sube
magaxuxin naxan to, na yi maliga

burunna jarin nan na, a sanne yi
luxi alo kanko gbeen sanne. A dœen

luxi alo yatan dena. Ninginangan
yi a senben nun a manga gbɛden

nun nɔ gbeen so a yii. ³ N yi a xunna
nde to, na yi luxi alo e na a maxɔlɔ

gbeen ti naxan a faxε, koni na yiren
bata yi bari. Dunuja muxune birin

yi kabε gbeen ti sube magaxuxini
ito ma, e bira a fɔxɔ ra. ⁴ Muxun

birin yi ninginangan batu amasɔtɔ
a bata yi senben so sube magax-

uxin yii. E yi sube magaxuxin batu,
e naxa, “Nde luxi alo sube magax-

uxini ito, nde nœ a yεngε?”

⁵ Waso falan nun marayelefu
falan ti fena Ala ma, na senben yi sa

sube magaxuxin de, fe jaxin naba
senben yi so a yii kike tonge naanin

e nun firin. ⁶ A yi Ala rayelefu fɔlɔ,
a lu a xili kalε e nun Ala dɔxɔdena

e nun naxanye birin ariyanna yi.
⁷ Yama sarijanxin yεngε senben yi

so a yii, alogo a xa e nɔ. Senben yi so
a yii bɔnsɔnna birin nun yamane

birin nun xuine birin nun siyane
birin xun na. ⁸ Dunuja muxune

birin e xinbi sinma nen a bun ma,
naxanye birin xili mi sebexi Yexεε

Diina Nii Rakisin Kitabun kui xabu
dunuja da waxatini, naxan bata yi

faxa nun e fe ra. ⁹ Nba, xa naxan
tuli na, a xa a tuli mati.

¹⁰ Xa kasorasaan nagidixi naxan
ma,

na sama nen kason na yati.
Xa sayaan nagidixi naxan ma

silanfanna ra,
na faxama nen silanfanna ra yati.

Nanara, yama sarijanxin lan e xa
e tunnafan e tɔgɔndiya.

¹¹ Nba, n yi sube magaxuxi gbetε† to mine bɔxɔni. Feri firin yi a ma, ne luxi alo Yεxεε Diin fenne, koni a yi falan tima alo ningi-nangana. ¹² A yi sube magaxuxi singena nɔɔn birin nawalima a ɲɔxɔni, a yi a liga bɔxɔn nun a muxune birin yi e xinbi sin na sube magaxuxi singen bun ma, naxan maxɔlɔde ɲaxin bata yi bari. ¹³ Sube magaxuxi firindenit ito yi kabanako taxamasenne ligama, a yi tεen nagodo bɔxɔn ma muxune yεtagi keli kore. ¹⁴ Sɛnβen naxan so a yii a xa kabanako taxamasenne raba sube magaxuxi singen ɲɔxɔni, na yi dunuɲa muxune mayenden, a yi a fala dunuɲa muxune xa a e xa sube magaxuxi singen sawuran nafala e suxuren na suben naxan bata yi maxɔlɔ silanfanna ra, a yi bari. ¹⁵ Sɛnβen yi so sube magaxuxi firindenit yii alogo a xa niin bira sawurani, alogo na sawuran xa falan ti, a mɔn xa muxune faxa naxanye mi e xinbi sinma sawuran bun ma. ¹⁶ A yi a liga a muxune birin xa karan taxamasenna yi lu e birin yi-ifanna ma hanma e tigi ra, muxudin nun muxu gbeena, nafulu kannan nun yigelitɔna, xɔrɔn nun konyina. ¹⁷ Muxu yo mi nɔε seen sarε hanma e seen mati xa na taxamasenna mi a ma, sube magaxuxin xinla hanma a xinla taxamasenna xasabina.

¹⁸ Fɔ xaxinla xa sɔtɔ nɛn feni ito yi. Xa naxan xaxili na, na kannan xa sube magaxuxin xinla taxamasenna xasabini ito yate ki fani, a yi a bunna fala, amasɔtɔ xεmɛna nde xinla nan a bunna ra, a tan ni

i ra: kεmε sennin tonge sennin e nun sennin.†

14

Muxu xunbaxine βetina

¹ Nba, n mɔn yi Yεxεε Diin to tixi Siyon Geyaan fari, e nun muxu wuli kεmε wuli tonge naanin wuli naanin nan yi a ra a xinla nun a Fafe xinla yi sebexi naxanye tigi ra.* ² N yi fala xuina nde mε keli kore, naxan yi luxi alo ige walan gbeen xuina alo kuyen sarin xui gbeena. N fala xuiin naxan mε, na yi luxi nɛn alo kondan maxane nan yi kondan maxani. ³ E yi βeti nɛnɛn bama manga gbɛdɛn nun dalise naaninne nun fonne yεtagi. Muxu yo mi yi nɔε a maxaranɲε na βetin ma fɔ na muxu wuli kεmε wuli tonge naanin wuli naaninna naxanye yi xunbaxi bɔxɔ xɔnna fari. ⁴ Ne nan mi e yetε raxɔsi paxanle xɔn, e sarijan. E yi biraxi Yεxεε Diin fɔxɔ ra a na yi siga dɛdɛ. E bata yi xunba muxune tagi e lu alo bɔxɔn bogise singe fanin naxanye fima Ala nun Yεxεε Diin ma. ⁵ Wule falan mi yi minima e dε mumε! Fε yo mi yi e ra.

Maleka saxanne fe

⁶ Nba, n yi maleka gbetε to tuganɲε kore xɔnna ma. Habadan Xibaru Fanin falana a yii, a a ralima dunuɲa muxune ma, e nun siyane nun bɔnsɔnne nun xuine nun yamane birin. ⁷ A yi a falama a xuini texin na, a naxa, “E gaxu Ala yεε ra, ε yi binyen fi a ma, amasɔtɔ a kiti sa waxatin bata a li. E a batu, a tan naxan kore xɔnna nun bɔxɔ xɔnna nun fɔxɔ igen nun tigne daxi.”

† **13:18:** 666: Ndee laxi a ra fa fala na yaten findixi wundo taxamasenna nan na lan Romi taan manga gbeen xinla ma naxan xili Nero. Heburu xuiin nun Gireki xuiin seβelidine keden kedenna birin yi lanxi yatena nde ma mɛn kaane gbee wundo kiini. Muxun na mangan xinla tongo, a yi a xinla seβelidine yatene sa e bode ma, na malanxin lanma kεmε sennin tonge sennin e nun sennin nan ma. Mɛn kaane miriyani, solofere nan yate kamalixin na. Sennin fan yi a yita fa fala, na muxuna fe mi kamalixi. *

14:1: A mato Lankenemaya 7.4-8 kui. † **14:8:** Babilɔn taan findixi wundo falan nan na naxan bunna nɛn fa fala Romi taana. Romi kaane yi Alaa yamaan ɲaxankatama Yoni waxatini alo Babilɔn taan yi Alaa yamaan ɲaxankatama Daniyeli waxatini.

⁸ Malekan firinden yi fa a fɔxɔ ra, a naxa, “Babilɔn taa gbeen† bata kala! A bata kala, a tan naxan a tinxintareyaan dɔlɔn fixi siyane birin ma.”

⁹ Malekan saxanden yi fa e fɔxɔ ra, a yi a xuini te, a naxa, “Xa muxu yo sube magaxuxin nun a sawuran batu, a yi tin a taxamasenna xa sa a tigi ra hanma a yiin ma, ¹⁰ na kanna fan Alaa xɔlɔn manpaan minma nɛn naxan saxi xɔlɔ igelengenna kui, a yi jaxankata tɛn nun dole tɛni maleka sarijanxine nun Yɛxɛɛ Diin yetagi. ¹¹ E jaxankata tɛn tutin tema nɛn habadan han habadan, matabu mi e xa kɔɛɛn nun yanyin na e tan naxanye sube magaxuxin nun a sawuran batuma e tan naxanye tinma a xinla taxamasenna yi sa e ma.” ¹² Nanara, yama sarijanxin lanma nɛn e yi e tunnafan, naxanye Ala yamarine suxuma e denkeleya Yesu ma.

¹³ Na danguxina, n yi fala xuiin mɛ keli kore, a naxa, “Ito sebe: Sɛwan na kanne xa naxanye faxama Marigini fɔlɔ iki ma.” Alaa Nii Sarijanxin naxa, “Nɔndin nan na ra, e e matabuma nɛn e wanli, amasɔtɔ e wanle biraxi e fɔxɔ ra.”

Se xabana bɔxɔni

¹⁴ Nba, n yi kunda fixɛn to. Adamadi maligana nde yi dɔxi na kundaan fari, mangaya taxamaseri kɔmɔtin xɛma daxin soxi a xun na, wɔlite xɛnxɛna a yii. ¹⁵ Maleka gbete yi keli Ala Batu Banxini, naxan yi dɔxi kundaan fari, a yi a xui ramini na ma, a naxa, “I ya wɔliten tongo, i seen xaba, amasɔtɔ se xaba waxatin bata a li bɔxɔni, a bata mɔ.” ¹⁶ Nayi, naxan yi dɔxi kundaan fari, na yi a wɔliten nadangu bɔxɔ xɔnna fari, a bɔxɔ xɔnna se xaba daxin jan fefe!

¹⁷ Awa, n yi maleka gbete to kele Ala Batu Banxini ariyanna yi, wɔlite xɛnxɛna nde na fan yii.

¹⁸ N mɔn yi maleka gbete to mine ariyanna saraxa badeni, naxan yi tɛn xun na. Wɔlite xɛnxɛn yi suxi naxan yii, a yi falan ti na xa a xuini texin na, a naxa, “I ya wɔlite xɛnxɛn naso bɔxɔ xɔnna manpa bogine ra, i yi e xaba amasɔtɔ e bata mɔ!”

¹⁹ Malekan yi a wɔliten nadangu bɔxɔn fari, a manpa bogine xaba. A yi e rawoli Alaa xɔlɔ gbeen manpa igen badeni. ²⁰ E sa manpa bogine bodon manpa bogi ige badeni taa xanbin na. Wunla yi mini manpa bogi ige badeni, a te han soone deni lanna, a bɔxɔn manpa ige baden ma han fayida kilo kɛmɛ saxan jɔxɔn.

15

Malekane nun fitina dɔnxɛne fe

¹ Nba, n mɔn yi taxamaseri gbee magaxuxi gbete to kore xɔnna ma, maleka solofere nan yi a ra fitina fe solofere yi naxanye yii. Fitina fe dɔnxɛne nan ne ra, amasɔtɔ Alaa xɔlɔn kamalima ne nan xɔn ma.

² Na xanbi ra, n yi lonna nde to, a gbo alo fɔxɔ igena naxan mayilenma alo kilasi fixɛna, a basanxi tɛn na. N yi muxuna ndee fan to tixi na lonna ma naxanye sube magaxuxin nɔ e nun a sawuran nun a xinla xasabina, Alaa kondenne yi suxi e yii. ³ E yi Alaa walikɛɛn Musaa betin bama e nun Yɛxɛɛ Diina betina, e naxa, “Marigina, Ala Senben Birin Kanna,

I ya wanle gbo, e magaxu!
Siyane birin ma mangana,
i ya kiraan tinxin. Nɔndin nan a ra.
⁴ Marigina, nde mi gaxuɛ i tan yɛɛ ra,

a tondi i xinla binyɛ?
Amasɔtɔ i tan nan keden pe sarijan.

Siyane birin fama nɛn,
e yi i batu.

Amasɔtɔ i ya tinxinyaan bata makɛnɛn.”

⁵ Na xanbi ra, n yi Ala Batu Banxin dɛɛn nabixin to kore, Alaa

sereya bubuna. ⁶ Fitina fe soloferene yi maleka soloferen naxanye yii, ne yi mini Ala Batu Banxini, e maxidixi taa dugi sarijanxine yi naxanye yi mayilenma, e kanke yi xidixi xεma tagi xidine ra. ⁷ Awa, na dalise naaninna nde keden yi xεma lenge soloferene so maleka soloferene yii naxanye yi rafexi habadan Alaa xɔlɔn na. ⁸ Ala Batu Banxin yi rafe tεε tutin na fata Alaa binyen nun a senben na. Muxu yo mi yi nɔε soε Ala Batu Banxini han maleka soloferene fitina fe soloferene yi kamali.

16

Alaa xɔlɔ lengenne fe

¹ Nba, n yi fala xui gbeen mε keli Ala Batu Banxini. A yi a falama maleka soloferene xa, a naxa, “E siga, ε sa Alaa xɔlɔ lengen solofereni itoe yixεle bɔxɔ xɔnna ma!”

² Maleka singen yi siga, a sa a gbee lengenni xεle bɔxɔn ma. Sube magaxuxin taxamasenna yi muxun naxanye ma, e nun naxanye yi a sawuran batuma, fure naxin yi mini ne fatin ma.

³ Malekan firinden yi a gbee lengenni xεle fɔxɔ igeni. Igen yi liga alo muxu faxaxin wunla. Daliseen naxanye birin yi fɔxɔ igeni, ne birin yi faxa. ⁴ Malekan saxanden yi a gbee lengenni xεle baane nun tiginε yi, e birin yi findi wunla ra.

⁵ Malekan naxan yi igene xun na, n yi na xuiin mε, a naxa,

“I tinxin, i tan naxan na,
i tan naxan yi na a fɔlɔni,
i tan sarijandena,
i bata kitin sa tinxinni,

⁶ bayo e bata i ya yama sarijanxin
nun nabine wunla ramini.

Nayi, i bata wunla so e yii,
e yi a min.

Na nan lan e ma.”

⁷ Awa, n yi fala xuiin mε keli saraxa gandeni, a naxa,

“Nɔndin na a ra,

Marigina, Ala Senbe Birin Kanna,

i kitine sama tinxinna nun nɔndin nin.”

⁸ Malekan naaninden yi a gbee lengenni xεle sogen fari. Ala yi tin, sogen xa yamaan magan a yilinga gbeen na. ⁹ A yilinga gbeen yi muxune magan, e yi Ala xinla rayelefu, senben naxan yii a fitina feni itoe rafa. E mi e xun xanbi so e yulubine yi, e yi Ala binya.

¹⁰ Malekan suulunden yi a gbee lengenni xεle na sube magaxuxina manga gbɛden ma, a yamanan yi lu dimini, muxune yi lu e lenne xinje xɔleni. ¹¹ Ala Naxan Kore, e yi na rayelefu e xɔlen nun e fure de naxine fe ra. Koni e mi xεte e kewali naxine fɔxɔ ra.

¹² Malekan senninden yi a gbee lengenni xεle Yufareti baa gbeeni. Baan yi xara alogo mangan naxanye fama sa keli sogeteden binni, ne xa kiraan sɔtɔ. ¹³ Nba, n yi yinna saxan to minε ninginangan nun sube magaxuxin nun wule nabiin de, e luxi alo xunje.

¹⁴ Yinnane nan yi ne ra naxanye kabanako feene ligama. E siga dunuja mangane birin fεma alogo e xa e malan yenge so xinla ma Senbe Birin Kanna, Alaa lɔxɔ gbeena fe ra.

¹⁵ Marigin naxa, “A mato, n fa feen muxune raterenama nen alo mujadana. Sewan na kanna xa naxan luma a yeε ra yi, a yi a dugine kantan alogo a ragenla nama mini, a yagi.”

¹⁶ Nba, yinnane yi mangane malan yirena nde yi denaxan xili Heburu xuini Haramagedon.

¹⁷ Malekan solofereden yi a gbee lengenni xεle foyeni. Fala xui gbeen yi keli manga gbɛdeni Ala Batu Banxini, a yi a fala, a naxa, “A bata jan!” ¹⁸ Kuyen jin masɔxɔnna nun xuine nun galan xuiin yi mini, bɔxɔn yi xuruxurun gbeen ti naxan nɔxɔn munma yi liga xabu muxune da! ¹⁹ Taa gbeen yi taxun saxanna

ra. Siyane taane yi kala. Ala mi jinan Taa gbeen Babilon* xon, a yi a xolo gbeen manpa lengenna so men kaane yii, alogo e xa Alaa xolon min. ²⁰ Ige tagi boxone birin yi tunun. Geyane fan mi yi fa toma. ²¹ Balabalan kesε binyene yi lu yolonε muxune ma naxanye yi kilo tonge naaninna liye. Muxune yi Ala rayefefu na fitina balabalan kesena fe ra, amasoto na yi magaxu kati!

17

Yalunde jaxalan gbeena fe

¹ Na xanbi ra, lenge soloferene yi suxi maleka soloferen naxanye yii, na nde keden yi fa n fema, a naxa, “Fa be, yalunde jaxalan gbeena* fe kitin sama kii naxan yi, n xa na yita i ra, naxan findixi taa gbeen misaala ra naxan tixi baa wuyaxi longonna ra. ² Dunuɓa mangane yalunyaan liga a tan nan xon, dunuɓa muxune birin yi e min a yalunyaan dolon na han e xunne yi keli.”

³ Alaa Nii Sarijanxin yi so n yi, malekan yi n tongo, a siga n na tonbonni. N yi sa jaxanla nde to, a doxi sube magaxuxi gbeela nde fari, Ala rayefefu falane yi sebexi naxan yiren birin ma a xinle ra. Xun solofere nun feri fu nan yi a ma. ⁴ Na jaxanla yi maxidixi dugi mamiloxin nun a gbeela nan na e nun xemaan nun boxo bun nafunle nun gemε tofajine.† Xema igelengenna a yii, na rafexi fe haramuxine nun a yalunya fe xosixine birin na. ⁵ Xinla nde yi sebexi a tigi ra, wundo feen nan yi na ra, a naxa, “Babilon Taa Gbeena,‡

Yalunde jaxanle nun dunuɓa fe haramuxine birin nga.”

⁶ Awa, n yi na jaxanla to, a minxin nan yi a ra yama sarijanxin wunla nun Yesu a sere togondiyaxine wunla ra. N to a to, n yi kabε kati.

⁷ Malekan yi n maxodin, a naxa, “I kabε nanfera? N jaxanla fe wundo feen bunna falama i xa nen e nun sube magaxuxin naxan a xalima, xun solofere nun feri fu naxan ma. ⁸ I sube magaxuxin naxan toxi, na yi na nun, koni iki, a mi fa na. Anu, a mon tema nen yili jaxin na, a sa halagi. Dunuɓa muxun naxanye birin xili mi sebexi habadan Nii Rakisin Kitabun kui benun dunuɓa xa da waxatin naxan yi, ne na sube magaxuxin to waxatin naxan yi, e kabεma nen, amasoto a yi na nun, koni a mi fa na iki, anu a mon fama nen.”

⁹ “Na ma, fo xaxinla nun fe kolonna nan xa lu en yi: Xun soloferene findixi na taan geyaan soloferene nan na, jaxanla doxi naxanye fari. E mon findixi manga soloferene nan na. ¹⁰ Suulun bata kala. Keden mangayani iki, boden munma fa singen. A na fa waxatin naxan yi, a waxatidi nan tun nabama. ¹¹ Sube magaxuxin naxan yi na nun, koni a mi fa na, na yetεen findixi mangan solomasexeden nan na, a mon manga soloferene ye, a sigan halagin nan ma.”

¹² “I feri fuun naxanye toxi, ne findixi manga fuuna ndee nan na, naxanye munma mangayaan folo singen, koni e mangayaan ligama nen waxatidi bun ma sube magaxuxin waxatini. ¹³ E birin miriyaan keden: e e senben nun e fangan birin soma nen sube magaxuxin yii. ¹⁴ E Yεxεε Diin

* **16:19:** Babilon taan findixi wundo falan nan na naxan bunna nen fa fala Romi taana. Romi kaane yi Alaa yamaan jaxankatama Yoni waxatini alo Babilon taan yi Alaa yamaan jaxankatama Daniyelii waxatini.

† **17:1:** Yalunde jaxalan gbeeni ito findixi Romi taan misaala ra. † **17:4:** boxo bun nafunla: Gemen siyana nde nan ma fe falaxi be naxan toma foxo ige yi xaxunna ndee kui. Na gemen xili nen “perili.” † **17:5:** Babilon Taa Gbeena: Wundo falan na a ra naxan Romi taan nan ma fe falama.

yengema nen, koni Yεxεε Diina e nōma nen, amasōtō Marigine Marigin nan a ra, e nun Mangane Mangana. E nun a muxu xilixine nun a muxu sugandixine nun a muxu tōgōndiyaxine fan yi nōn sōtō.”

¹⁵ Malekan yi a fala n xa, a naxa, “I igen naxanye toxi, yalunde naxanla yi dōxi dēnaxan yi, bōnsōnne nun yamane nun siyane nun xuine nan ne ra. ¹⁶ I feri fuune nun sube magaxuxin naxanye toxi, ne yalunde naxanla rapaxuma nen, e yi a yii seene birin ba a yii, e yi a rageli. E yi a fati bēnden don, e yi a gan. ¹⁷ Amasōtō Ala nan na saxi e bōneni, e xa a sagoon liga. E birin yi lan a ma, e yi e senben nawali sube magaxuxina mangayani han Alaa falan yi kamali.”

¹⁸ “I naxanla naxan toxi, na findixi taa gbeen nan na naxan mangayaan ligama dunuḡa mangane birin xun na.”

18

Babilōn kala fena

¹ Na danguxina, n mōn yi maleka gbete to godε keli kore naxan senbe yi gbo, a nōrōn dεgen yi bōxōn birin yiyalan. ² A yi a xuini te, a naxa, “Babilōn taa gbeen * bata bira, a bata kala!

A bata findi ninanne nun yinna naxine birin dōxōden na e nun xōli naxin nun sube hara-muxi xōsixin sifan birin konna.

³ Amasōtō siyane birin bata a yalunyaan dōlō xōlōn min. Dunuḡa mangane birin bata yalunyaan liga a xōn. Dunuḡa yulane bata findi nafulu kanne ra a nafulu kanya gbeen xōn.”

⁴ Na xanbi ra, n yi fala xui gbete mε keli kore, a naxa,

“N ma yamana, ε keli a yi, alogo ε nama basan a yulubine ra, ε nun ne yi fitina fena ndee sōtō ε bode xōn.

⁵ Amasōtō a yulubine bata e malan e bode fari

te han kore xōnna.

Ala mi ninanxi a fe naxine xōn ma.

⁶ ε a saranna fi

alo a bonne saranxi kii naxan yi, ε a saranna fi a kεwanle ra dōxōde firin.

A dōlōn saxi igelengenna naxan kui,

ε na rafe dōxōde firin.

⁷ A binyen nun yete yinaxunna naxan nagidi a yete ma,

ε na tōrōn nun a sōxōlōn nōxōnna ragidi a ma.

Amasōtō a fala nen a yete ma, a naxa,

‘A mato,

n bata findi naxalan mangan na,

kaḡa gile mi n na,

n mi sunε mume!

⁸ Na ma, fitina feni itoe birin fama a ma nen lōxō kedenni:

furen nun sunun nun fitina kamēna,

a mōn yi woli tēeni, a gan.

Amasōtō Marigina Ala senben gbo naxan a kitin saxi.”

⁹ Dunuḡa mangan naxanye luxi yalunyaan nun yete yinaxunni a xōn, ne na a ganmatōn tutin to tε waxatin naxan yi, e sunuma nen, e wuga a fe ra. ¹⁰ E gaxuxin yi sa ti wulani a naxankatana fe ra, e yi a fala, e naxa, “Gbalona, gbalona, Babilōn taa gbeena, taa senbe kanna, i ya kitin bata fa i ma sanḡa ma kedenni!”

¹¹ Dunuḡa yulane fan sunuma nen, e wuga a fe ra, amasōtō muxu yo mi fa e sare seene sarama sōnōn: ¹² naxanye findixi xεmaan nun gbete fixen nun bōxō bun na-funle nun perili gεmε tofajin nun taa dugi fajine nun dugi mamiloxine nun dugi fajni gbete nun dugi

* 18:2: Babilōn taa gbeena: Wundo falan na a ra naxan bunna nēen fa fala Romi taana.

gbeelee nun wudi faɲi sifane birin na e nun se faɲin sifan birin naxanye rafalaxi sama ɲinna ra, e nun wudi faɲine nun sulan nun wuren nun gɛmɛ faɲi fixɛne, ¹³ e nun sinamon wudi xiri ɲaxumɛn nun se xiri ɲaxumɛne nun latikɔnɔnna nun mirihi latikɔnɔnna nun wusulanna nun dɔlɔn nun turen nun murutu fuɲin nun murutun nun ɲingene nun yɛxɛɛne nun soone nun wontorone nun konyine nun muxune niine. ¹⁴ Yulane yi a fala taan muxune xa, e naxa, “Sare seen naxanye birin xɔli i ma, ne bata tunun, i ya nafunle nun i ya nɔrɔn bata ɲan.

E mi fa toma sɔnɔn!”

¹⁵ Yulan naxanye nafunla sɔtɔ na taani yulayani, ne sa tima nɛn wulani, amasɔtɔ e bata gaxu a ɲaxankatan yɛɛ ra, e wugama nɛn, e sunu. ¹⁶ E yi a fala, e naxa,

“Gbalona.

Gbalon taa gbeeni ito xa.

Na kaane yi maxidixi taa dugi faɲin nin,

e nun dugi mamiloxin nun a gbeela e nun xɛmaɛn nun gɛmɛ tofaɲine.

¹⁷ Nafulu gbee sifani ito bata raxɔri sanɲa ma kedenni!”

Kunki ragine nun kunki kui muxune nun kunkin walikene birin yi sa ti wulani. ¹⁸ E gbelegbelema, e yɛɛn tixi a ganmatɔɔn tutin tematɔɔn na, e naxa, “Taa mundun yi maliga taa gbeeni ito ra?” ¹⁹ E lu gbangbanna se e xunne yi sununi, e yi lu wugɛ, e sunu, e naxa,

“Gbalona,

gbalon taa gbeeni ito xa!

Kunki kanne birin findixi nafulu kanne ra taani ito nin.

A bata raxɔri sanɲa ma kedenni!”

²⁰ E sɛwa a halagi feen na,

ɛ tan naxanye kore xɔnna ma,

ɛ tan yama sariɲanxin nun a nabine nun a xɛrane,

ɛ fan xa sɛwa.

Amasɔtɔ Ala bata a makiti, a yi ɛ xun mafala kitin bolon.

²¹ Nba, maleka sɛnbɛmana nde yi gɛmɛ gbeen tongo alo se din gɛmɛna a yi a woli fɔxɔ igeni, a naxa,

“Babilɔn taa gbeen nawolima ayi kala sɛnbɛ sifani ito nin,

a mi fa to sɔnɔn.

²² Konden xuiin nun yenla xuiin nun xulen xuiin nun

xɔta xuiin mi fa mɛma ayi sɔnɔn!

Walikɛ kesuxi sifa yo mi fa toma ayi sɔnɔn.

Se din xuiin mi fa mɛma ayi sɔnɔn!

²³ Lenpu dɛgen mi fa toma ayi sɔnɔn.

Naxalandin nun ɲaxalandi kanna xuiin mi fa mɛma ayi sɔnɔn.

Na birin bayo ɛ yulane yi findixi dunuɲa sɛnbɛ kanne nan na.

Na birin bayo ɛ dunuɲa muxune birin mayenden nɛn ɛ woyimɛya feene xɔn.

²⁴ Alaa nabine nun a yama sariɲanxin wunla minixi Babilɔn taan nin

muxun naxanye birin faxa bɔxɔni, ne wunla goronna a tan nan ma.”

19

¹ Na danguxina, n yi fala xui gbeen mɛ kore naxan yi luxi alo gali gbeen xuina, a naxa,

“Tantunna Ala xa!

Kisin nun binyen nun sɛnbɛna en ma Ala nan yii!

² Amasɔtɔ a kitine sama ɲɔndin nun tinxinna nin.

A bata ɲaxalan yalunxi gbeen makiti naxan yi dunuɲa kalama a yalunyaan na.*

A mɔn yi a walikene faxa feen saran a ra.”

³ E mɔn yi a fala, e naxa,

“Tantunna Ala xa!

Taan gan tutin luma nɛn tɛ habadan.”

⁴ Fori mɔxɔɲɛn nun naaninne nun dalise naaninne yi e xinbi sin, e yi

* 19:2: ɲaxalan yalunxin findixi wundo falan na lan Romi taan ma.

Ala batu, a dɔxi a manga gbɛdɛni, e naxa,
 “Amina! Tantunna Ala xa!”

Yɛxɛɛ Diina ɲaxalandi tiin ɲaxaɲaxana

⁵ Na xanbi ra, fala xuiin yi keli manga gbɛdɛni naxan a fala, a naxa,

“Ɛ en ma Ala tantun,
 ɛ tan a walikene birin,
 ɛ tan naxanye gaxuxi a yɛɛ ra,
 muxudin nun muxu gbeena.”

⁶ Nba, n yi fala xuiin mɛ, naxan yi luxi alo gali gbeen xuina, a mɔn yi luxi alo ige walan gbeen xuina, e nun kuye sarin gbeen xuina. A naxa,

“Tantunna Ala xa!
 Amasɔɔ en Marigina,
 Ala sɛnbɛn birin kanna nan man-
 gayaan nabama!”

⁷ En sɛwa, en ɲaxan.

En yi binyen fi a ma!

Bayo Yɛxɛɛ Diina ɲaxalandi tiin waxatin bata a li,
 a ɲaxalandin bata a yitɔn.

⁸ Dugi fajɲi sariɲanxin mayilenxin bata so a yii a maxidi seen na.”

Dugi fajɲin findixi yama sariɲanxina tinxinyaan misaala nan na.

⁹ Na xanbi ra, malekan yi a fala n xa, a naxa, “Ito sɛbɛ: ‘Sɛwan na kanne xa naxanye xilixi Yɛxɛɛ Diina ɲaxalandi tiin sɛwa bande donni.’ ” A mɔn yi a fala n xa, a naxa, “Alaa ɲɔndi falane nan itoo ra.”

¹⁰ N yi n xinbi sin a bun ma a batu feen na, koni a yi a fala n xa, a naxa, “I nama na liga! I walike boden nan n tan na e nun i ngaxakedenna naxanye birin na Yesu a fe seren ba. Ala nan xa batu!” Bayo Yesu a fe sereya falan findixi Alaa Nii Sariɲanxin nabiya falane nan na.

Soo ragiin nun soo fixɛna fe

¹¹ Nba, n yi kore xɔnna to rabixi, n yi soo fixɛn to. Naxan yi dɔxi a fari, na yi xili nɛn Tinxinna nun ɲɔndina. A kitin nun

yengen nabama tinxinna nin. ¹² A yɛɛne yi luxi alo tɛɛ dɛgena. Mangaya taxamaseri wuyaxi yi soxi a xun na. Xinla yi sɛbɛxi a ma, muxu yo mi naxan kolon, fɔ a tan. ¹³ Domaan naxan yi ragodoxi a ma, na bata yi sin wunli. A xili nɛn, “Alaa Falana.” ¹⁴ Ariyanna ganle yi biraxi a fɔxɔ ra, e yi dɔxi soo fixɛne fari. E maxidixi taa dugi fixɛ sariɲanxini. ¹⁵ Silanfana xɛnɛn yi minima a dɛ, a yi siyane nɔma naxan na. A tan nan mangaya xɔdɛxɛn ligama siyane birin xun na a manga wure dunganna ra.† A tan nan manpa bogine bodonma Ala Sɛnbɛn Birin Kanna xɔlɔ gbeen manpa ige badeni. ¹⁶ Xinla sɛbɛxi a domaannun a danban ma, a naxa, “Mangane Mangana, Marigine Marigina.”

¹⁷ Nba, n yi malekan to tixi sɔgen tagi. Xɔnla naxanye birin yi kore foyeni, a yi falan ti ne xa a xuini texin na, a naxa, “Ɛ fa be, ɛ fa ɛ malan Alaa donse donna malan gbeena fe ra, ¹⁸ alogo ɛ xa fa mangane suben don e nun sofa kuntigine nun sɛnbɛmane nun soone nun soo ragine e nun muxune birin, xɔrɔne nun konyine, muxu gbeen nun muxudina.”

¹⁹ N yi na sube magaxuxin to, e nun dunuɲa mangane nun e ganle. E yi malanxi alogo e xa na kanna yenge naxan dɔxi soo fixɛn fari, e nun a ganla. ²⁰ E yi sube magaxuxin suxu, e nun wule nabiin naxan yi kabanako feene ligama a yetagi a muxune mayenden naxanye xɔn e yi tin sube magaxuxin taxamasenna xa sa e ma, e yi a sawuran batu. E firinna birin ɲɛɲɛn yi woli ayi tɛɛ darani naxan dɛgema dole tɛɛn na. ²¹ Naxan yi dɔxi soo fixɛn fari, silanfanna naxan yi minima na dɛ, na yi a dɔnxene faxa, xɔline yi lugo e binbine ra.

† 19:15: Yaburin 2.9

20

Nɛɛ wuli kedenna mangayana fe

¹ Nba, n yi malekan to gode keli kore, yili ɲaxin deɲinna a yii e nun yɔlɔnxɔn kuye gbeena. ² A yi ninginangan suxu, saɲi fonna, Yinna Mangana, Setana, a yi a xidi, a lu na han ɲɛɛ wuli keden. ³ Malekan yi a woli yili ɲaxin na, a yi na sɔxɔn a ma, a taxamasenna sa a ma, alogo a nama fa siyane mayenden han ɲɛɛ wuli kedenna yi kamali. Na na dangu, fɔ a mɔn xa fulun nɛn han waxatidi.

⁴ N yi manga gbɛdene to. Naxanye yi dɔxi e yi, kiti sa senben yi so ne yii. Naxanye xunne bata yi sege e de Yesu a fe sereyaan nun Alaa falana fe ra, naxanye mi sube magaxuxin nun a sawuran batu, naxanye mi tin a taxamasenna xa sa e tigi ra hanma e yiin ma, n yi ne niine to. E niin mɔn yi bira e yi e nun Alaa Muxu Sugandixin yi mangayaan liga han ɲɛɛ wuli keden. ⁵ Faxe muxun dɔnxene niin mi birama e yi han ɲɛɛ wuli kedenna yi defe. Faxe muxune kenla sayani, a fɔlɔn nan na ra. ⁶ Sɛwan muxune xa naxanye na lu na keli singeni sayani. Sayaan firinden mi senbe sɔtɔma e tan ma, e findima nɛn Ala nun a Muxu Sugandixina saraxaraline ra, e yi mangayaan liga a xɔn han ɲɛɛ wuli keden.

Setana nɔ fena

⁷ Na ɲɛɛ wuli kedenna na dangu waxatin naxan yi, Setana ramina nɛn kaşoon na. ⁸ A minima nɛn a siyane birin mayenden bɔxɔn tongon naaninne birin yi alogo a xa e malan yengen xili ma, na yi xili sa “Gogo nun Magogo.”* E wuya ayi alo fɔxɔ igen meɲensinna. ⁹ E fama nɛn e bɔxɔn yiren birin li, e sa yama sariɲanxin daaxaden nabilin e nun Alaa taa rafanxina.

* **20:8:** Alaa yamaan yaxune xili na kiini Nabi Esekiyeli kitabu yiren kui. A mato Esekiyeli sora 38 han 39 kui.

Koni tɛɛn yi godo keli kore, a yi e halagi. ¹⁰ Na Yinna Mangana, Setana naxan e mayenden, na yi woli tɛɛ darani naxan dege ma dole tɛɛn na, sube magaxuxin nun wule nabiin denaxan yi. E lu ɲaxankataxi yanyin nun kɔɛɛn na habadan han habadan.

Kiti dɔnxena fe

¹¹ Nba, n yi manga gbɛde fixe gbeen to, e nun naxan yi dɔxi a yi. Bɔxɔ xɔnna nun kore xɔnna e gima a yeɛ ra, e mi fa to sɔnɔn. ¹² Na xanbi ra, n yi faxe muxune to, muxu gbeene nun muxudine, e tixi manga gbɛden yetagi. Kitabune yi rabi, Kitabu gbete fan yi rabi. Nii Rakisin Kitabun nan yi na ra. Faxe muxune yi makiti alo a yi sebexi kii naxan yi kitabune kui, lan e kewanle ma. ¹³ Fɔxɔ igen yi a gbee faxe muxune ramini, sayaan nun laxira fan yi e gbee faxe muxune ramini, e birin yi makiti e kewanle ma. ¹⁴ Nayi, sayaan nun laxira yi woli tɛɛ darani. Na findin sayaan firinden nan na, tɛɛ darani. ¹⁵ Naxan yo xili mi to sebexi Nii Rakisin Kitabun kui, na wolima ayi nɛn tɛɛ darani.

21

Kore xɔri nɛnɛn nun bɔxɔ xɔri nɛnɛna fe

¹ Na xanbi ra, n yi kore xɔri nɛnɛn nun bɔxɔ xɔri nɛnɛn to. Amasɔto kore xɔri singen nun bɔxɔ xɔri singen bata yi tunun, fɔxɔ igen mi yi fa na sɔnɔn. ² Awa, n yi Alaa Taa Sariɲanxin to gode keli ariyanna yi Ala fema, Yerusalen nɛnɛna, a yitɔnxi alo ɲaxalandin naxan a yitɔnxi siga a xemɛn nalandeni. ³ N yi fala xui gbeen me manga gbɛdeni, a naxa, “Ala dɔxɔden bata lu adamadiine tagi! A luma nɛn e fema, e findi a yamaan na. Ala yetɛɛn luma nɛn e fema, a findi e

Ala ra. ⁴ A yi e yεεgen birin fitan e yεε ra yi, sayaan mi fa luma na sɔnɔn hanma sununa hanma wugana hanma xɔlɛna. Amasɔtɔ fe fonne bata ɲan.”

⁵ Na xanbi ra, naxan yi dɔxi manga gbɛdɛni, na yi a fala, a naxa, “N bata feen birin findi a nɛnɛn na!” A mɔn yi a fala, a naxa, “Ito sɛbɛ, amasɔtɔ fe ragidixin nun ɲɔndin nan falani itoe ra.” ⁶ A mɔn yi a fala n xa, a naxa, “N tan nan Alifa nun Omega ra.* Na nan na ra, a fɔlɔn nun a raɲanna. Xa min xɔnla naxan ma, n siimaya tigi igena nde soma nɛn a yii, a sare mi na. ⁷ Na nan findima nɔ sɔtɔ muxun kɛɛn na. N findima nɛn a Ala ra, a yi findi n ma diin na. ⁸ Koni nafigine nun dɛnkɛlyatarene nun muxu xɔsixine nun faxa tiine nun yanga suxune nun kɛramuxune nun suxure batune nun wule falane birin, ne tan gbeen tɛɛ daraan nan na naxan dɛgɛma dole tɛɛn na. Sayaan firinden nan na ra.”

Yerusalɛn nɛnɛna fe

⁹ Lenge soloferen yi suxi maleka soloferen naxanye yii, naxanye yi rafexi fitina fe dɔnxɛ soloferene ra, na nde keden yi fa n fɛma, a naxa, “Fa be, n xa ɲaxalandin yita i ra, Yɛxɛɛ Diina ɲaxanla.” ¹⁰ Alaa Nii Sariɲanxin yi so n yi, malekan yi siga n na geya gbeen fari pon, a sa Taa Sariɲanxin yita n na, Yerusalɛn naxan godo keli ariyanna yi Ala fɛma. ¹¹ Alaa nɔrɔn yi a ma, a mayilenma alo yasipi gɛmɛna alo gɛmɛ fixɛna. ¹² Yinna yi taan nabilinxi, a mate, a gbo. So dɛ fu nun firin yi a ma. Maleka fu nun firin tixi na dɛɛne ra. Isirayila bɔnsɔn fu nun firinne xinle sɛbɛxi dɛɛne ma. ¹³ Sogeteden binni dɛ saxan, kɔmɛnna ma dɛ saxan, yiifanna ma dɛ saxan, sogegododen binni dɛ saxan. ¹⁴ Bɛtɛn sade fu nun firin nan yi taan yinna bun, Yɛxɛɛ Diina

xɛra fu nun firinne xinle sɛbɛxi e ma.

¹⁵ Malekan naxan yi falan tima n xa, se maliga tamin yi suxi na yii naxan yi rafalaxi xɛmaan na, alogo a xa taan maliga e nun a dɛɛne nun a yinna. ¹⁶ Tongon naanin nan yi taan ma. A kuyan nun a yigboon yi lan. Malekan yi taan maliga se maliga tamin na: kilo wuli firin. A kuyan nun a yigboon nun a yiteen birin yi lan. ¹⁷ Malekan yi yinna maliga adamadiine se maliga kiini, nɔngɔnna yɛ kɛmɛ tonge naanin e nun naanin. ¹⁸ Na yinna yi tixi yasipi gɛmɛn nan na, taan yi tixi xɛma faɲin nan na. A fixa alo kilasina. ¹⁹ Taan nabilinna yinna bɛtɛn sadene yi rayabuxi gɛmɛ faɲin sifan birin na: yasipi gɛmɛn nan yi a bɛtɛn sade singen ma, a firindena safiri gɛmɛna, a saxandena agati gɛmɛna, a naanindena emerodi gɛmɛna, ²⁰ a suulundena onixi gɛmɛna, a sennindena karinɛliya gɛmɛna, a soloferedena kirisoliti gɛmɛna, a solomasɛxɛdɛna berili gɛmɛna, a solomanaanindena topasi gɛmɛna, a fudena kirisopirasi gɛmɛna, a fu nun kedendena yasinti gɛmɛna, a fu nun firindena ametisi gɛmɛna. ²¹ A so dɛ fu nun firinne birin yi rafalaxi gɛmɛ faɲine nan na. Dɛ keden kedenna birin yi rafalaxi perili gɛmɛ tofaɲi keden nan na. Taan kira gbeen yi rafalaxi xɛma faɲin nan na, a fixa alo kilasina.

²² Koni n mi Ala Batu Banxin se to na taani, amasɔtɔ Marigina, Ala Sɛnbɛn Birin Kanna nun Yɛxɛɛ Diin nan findixi Ala Batu Banxin na. ²³ Taan mako mi yi sogen nun kike dɛgɛn ma, amasɔtɔ Alaa nɔrɔn yi a yiyalanma. Yɛxɛɛ Diin nan a lɛnpun na. ²⁴ Dunuɲa siyane sigan tima a dɛgɛn nan ma, dunuɲa mangane fama nɛn e binyen na a xɔn. ²⁵ Taan dɛɛne mi ragalin

* **21:6:** Gireki xuiin gbee sebelidine fɔlɔn nan Alifa ra, a raɲanna yi findi Omega ra. Na nan na ra, a fɔlɔn nun a raɲanna.

mumε, amasotō kōεen mi soma na yi mumε! ²⁶ Siyane birin fama nen e binyene nun e xunnayerenne ra a xōn. ²⁷ Koni se sarijantare yo mi soε na taani, hanma fe xōsixi rabana hanma wule falana, koni fō naxanye xili seβexi Yεxεε Diina Nii Rakisin Kitabun kui.

22

Ariyanna

¹ Malekan yi siimaya baa igen fan yita n na. A fixa alo kilasina, keli Ala nun Yεxεε Diina manga gbēdeni. ² Siimaya wudin yi tixi taan yama malanden tagi, e nun baan fōxō firinne ra, naxan yi bogima sanja ma fu nun firin jεεn bun ma. A yi bogima nen kike yo kike. Siyane rakendeya seen nan yi a dεene ra. ³ Danga mi fa na sōnōn.

Ala nun Yεxεε Diina manga gbēden luma nen na taani. A walikene yi a batu. ⁴ E yi a yεtagin to, a xinla yi lu e tigi ra. ⁵ Kōεen mi fa soε mumε, e mako mi fa luma lenpu dεgen ma hanma sogena, amasotō Marigina, Ala nan e luma kenenni. E luma nen mangayani habadan han habadan.

Yesu fa fena fe

⁶ Na xanbi ra, malekan yi a fala n xa, a naxa, “Fe ragidixin nun jōndin nan falani itoe ra. Marigina, Ala naxan xaxinla fima nabine ma, na nan a malekan nafaxi alogo a xa sa a yita a walikene ra naxan fama ligadeni.”

⁷ Yesu naxa, “N famatōon ni i ra. Sεwan na kanna xa naxan na nabiyā fala seβexini itoe suxu.”

⁸ N tan Yoni nan feni itoe mεxi, n yi e to. Nba, n to e mε, n yi e to, malekan naxan yi e yitama n na, n yi bira na san bun ma, alogo n xa a batu. ⁹ Koni a yi a fala n xa, a naxa, “I nama na liga de! I walikε boden nan n na, e nun i ngaxakeden nabine e nun naxanye birin fala seβexini itoe suxuma. Ala nan batu!” ¹⁰ A yi a fala

n xa, a naxa, “I nama nabiyā fala seβexini itoe findi wundo feene ra de. Amasotō waxatin bata maso. ¹¹ Xa tinxintaren naxan na, na xa lu tinxintareyani. Xa xōsiden naxan na, na xa lu xōsi fe rabani. Xa naxan tinxin, na xa lu tinxinyaan fari. Xa naxan sarijan, na xa lu sarijanni.”

¹² Yesu naxa, “N fama n i ra. N fama nen birin kewanla saranna ra n yii. ¹³ N tan nan Alifa nun Omega ra, na bunna nεen fa fala a singen nun a dōnxena, a fōlōn nun a rajanna.”

¹⁴ “Sεwan na kanne xa naxanye e domane xama alogo e xa siimayaan wudin sotō, e so taan so dεene ra. ¹⁵ Koni fe xōsixi rabane nun kōeramuxune nun yalundene nun faxa tiine nun suxure batune nun wule falan nafan naxanye birin ma, ne luma nen taan fari ma.”

¹⁶ “N tan Yesu bata n ma malekan xε ε ma alogo a xa sa sereyani ito ba denkeleya yamane xa. Dawuda bōnsōnna nan n na, keli a denbayani. Tagalan saren nan n tan na, naxan tema xōtōnni.”

¹⁷ Awa, Alaa Nii Sarijanxin nun jaxalandin yi a fala, e naxa, “Fa bel!” Naxan yo na a mε, na fan xa a fala, a naxa, “Fa bel!” Xa min xōnla naxan ma, na xa fa. Xa naxan wama siimaya igen xōn, na xa a rasuxu, a mi sarama.

Fala Dōnxena

¹⁸ N muxune nan maxadima naxanye birin nabiyā fala seβexini itoe mεma, xa naxan nde sa e fari, Ala fitina feene sama nen na kanna fari naxanye seβexi kitabuni ito kui. ¹⁹ Xa naxan yo nde ba nabiyā fala seβexini itoe ra, Ala na kanna gbee bama nen siimaya wudin nun taa sarijanxina fe yi, naxanye fe falaxi kitabuni ito kui.

²⁰ Naxan feni itoe seren bama, na naxa, “Nōndin na a ra, n fama n i ra.” Amina! Marigi Yesu fa!

²¹ Marigi Yesu xa hinan ε birin na.

Yaburina Nabi Dawudaa Bɛtine

Isirayila manga Dawuda nan Kitabun yireni ito sebɛxi naxan xili “Nabi Dawudaa Yaburina.” Sora yo sora bɛti keden na a ra muxune yi naxan bama Ala batu waxatine yi. Yamaan yi salima waxatin naxan yi, e Ala batu, e yi bɛtina ndee bama nɛn Ala Batu Banxin kui. Dɛnkeleya muxu kedenna fan yi nɔɛ nɛn bɛtine bɛ a konni a nɛma Ala maxandɛ waxatin naxan yi. Bɛtini itoe findixi Ala matɔxɔn nun Ala maxandin nan na.

Bɛti kɛmɛ tonge suulun nan malanxi Kitabun yireni ito kui Isirayila fonne yi naxanye bama salideni. Dawuda mi na ndee sebɛxi, koni e malanxi a xinla bun bayo a tan nan a wuyaxi sebɛ, a mɔn yi muxune yamari e xa bɛtine yitɔn a mangaya waxatini.

Iki a yitaxunxi dɔxɔde suulun nan na. Yaburin Yire Singena: Keli a sora 1 ma han 41. A Yire Firindena: Keli a sora 42 ma han 72. A Yire Saxandena: Keli a sora 73 ma han 89. A Yire Naanindena: Keli a sora 90 ma han 106. A Yire Suulundena: Keli a sora 107 ma han 150.

Yaburin sora kɛmɛ tonge suulunna yɛ, falana nde sebɛxi sora kɛmɛ nun nde xunna ra naxan e keliden yitama en na hanma e ba kiina hanma maxa seen naxanye lan e ma. Falan bun tiina nde mɔn sebɛxi ndee tagini naxan e ba kiin yebama. Ne bunne mi fa kolon ki faji bayo e sebɛn bata jɛɛ wuli saxan ti fayida.

Bɛti siya fu nun firin nan kolonxi Nabi Dawudaa Yaburin kui:

1) Tantun betin naxanye Alaa gboon nun a fanna fe falama. (Misaala: sora 8, 19, 33, 100, 103-105, 111, 113, 114, 117, 135, 136, 145-149)

2) Alaa mangayana fe bɛtine, naxanye a falama e naxa, “Mangan

nan Alatala ra.” (Misaala: 47, 93, 96 han 99)

3) Mangana bɛtine, Ala maxandina mangan xa hanma mangana Ala maxandina. (Misaala: 2, 18, 20, 21, 45, 72, 89, 101, 110, 144)

4) Ala Batu Banxini so bɛtine. (Misaala: 15, 24)

5) Isirayila kaane yi Higi yisiga bɛtini itoe nan bama e nɛma yi sigɛ sanla nde rabadeni Yerusalɛn taani. (Misaala: 84, 91, 121, 122)

6) Siyon geyaan bɛtini itoe findixi yiren matɔxɔn nan na dɛnaxan sugandixi Ala Batu Banxin tiden na Yerusalɛn taani. (Misaala: 46, 48, 76, 87, 132)

7) Bɛtini itoe findixi kawandin nan na tinxin muxune xa. (Misaala: 14, 50, 53, 75, 81, 95)

8) Bɛtini itoe findixi xaranna nan na dɛnkeleya yamaan xa. (Misaala: 1, 37, 49, 73, 78, 112, 119, 127, 133)

9) Yamaan bɛtini itoe bama tɔɔ waxatin nin, naxanye findixi Ala maxandin na jaxankatani. (Misaala: 12, 44, 58, 60, 74, 79, 80, 83, 85, 90, 94, 106, 108, 123, 126, 137)

10) Tɔɔn sifan birin nɔɛ a ligɛ nɛn dɛnkeleya muxun yi fa Ala ma. Mawuga bɛtini itoe nan wuya Yaburin kui. (Misaala: 5-7, 13, 17, 22, 25, 26, 28, 31, 35, 38, 39, 41-43, 51, 54, 57, 59, 61, 63, 64, 69-71, 86, 88, 102, 109, 120, 130, 140-143)

11) Dɛnkeleya muxuna Ala nuwali sama wali fajin kolon bɛtini itoe nan na, a na a xunba hanma a na a yulubin xafari. (Misaala: 9-10, 30, 32, 34, 40.1-12, 92, 107, 116, 118)

12) Dɛnkeleya muxun limaniya bɛtini itoe nan bama, a yi a sewan nun a bɔjɛ xunbenla mayita. (Misaala: 3, 4, 11, 16, 23, 62, 131, 139)

Marigi Yesu fan Yaburin tantun bɛtine ba nɛn. (Maraka 14.26) A mɔn nde a fe fala nɛn a xaranna kui. (Maraka 12.10 nun 36) A mɔn yi nde fala a Ala maxandini. (Maraka 15.34, e nun Luka 23.46)

Alaa Muxu Sugandixin Yesu a fe sebɛxi Yaburin yire wuyaxi yi. Yesu a tɔɔne sebɛxi yireni itoe

yi: Yaburin 22 e nun Yaburin 69. Na feene fan sebexi Matiyu yire wuyaxi yi, alo Matiyu 27.34-48. Yesu keli fena sayani e nun a binyena fe sebexi yireni itoe yi: Yaburin 16, nun Yaburin 110 e nun Yaburin 118. Xera Piyeri ne nan ma fe falaxi Kewanle sora 2 nun 4 kui. Yaburi Kitabun yirena fe falaxi Ningila Yesu kui dangu dɔxɔna ma kemε ra.

Kitabun yireni ito nɔε denkeleya muxune maliyε nen ki faji. A fe firin yitama en na. A singena, a lanma en xa Ala matɔxɔ, bayo a xanuntenyaan nun a senben gbo. A jɔxɔn mi na. A firindena, a lanma adamadiin xa a tɔrɔn birin yita Ala ra alogo a xa en madendɛn. Ala waxi a xɔn en xa en kui feene yita a ra.

Dawudaa Yaburin findixi Isirayila kaane Ala maxandine nun Marigi Yesu Ala maxandine nun denkeleya muxu singene Ala maxandine nan na. (Xerane 4.24-26) Yaburin mɔn nɔε findε nen en fan ma Ala maxandine ra en na e fala Ala xa waxatin naxan yi.

Yaburin Yire Singena: Keli Sora 1 ma han 41

1

Kira firinna

¹ Sɛwan na kannna xa, naxan mi muxu jaxine maxadi xuine suxuma, naxan mi birama yulubitɔne kiraan fɔxɔ ra,

naxan mi a sama magele tiine fari.

² Na kannna sɛwama nen Alatalaa sariyan suxudeni, a a xaxili lu Alaa sariyan xɔn kɔɛen nun anyin na.

³ A sabatima nen alo wudi binla naxan xude deni, a bogima nen a waxatini, a dεene mi xarε. Na kannna na fefe suxu, a sɔnɔyama nen a xa.

⁴ Koni muxu jaxine mi na kiini mume,

e luxi nen alo foyen se dagin naxan xalima.

⁵ Nanara, muxu jaxine yalagima nen kiti sa waxatini, yulubitɔne mi tiyε tinxin muxune yε.

⁶ Alatala a jɔxɔ luma nen tinxin muxune xɔn, koni muxu jaxine kiraan sigama gbalon nin.

2

Alaa manga sugandixina

¹ Nanfera siyane murutema?

Nanfera yamanane muxune yanfa fuune soma?

² Dunɔna mangane bata tondi, kuntigine bata e malan

Alatala nun a muxu sugandixin xili ma.

³ E naxa, “En xa en yetε ba e nɔɔn bun,

en xa en xunna ba e yamarin bun.”

⁴ Marigin naxan ariyanna yi na gelema e ma.

⁵ A fitinaxin yi falan ti e xili ma, a e magaxu a xɔlɔni,

⁶ a naxa, “N bata n ma mangan dɔxɔ n ma geya sariɔanxin fari Siyon yi.”

⁷ Mangan fan naxa,

“Alatala bata naxan nagidi,

n na a ralima nen:

a naxa n na,

‘N ma dii xεmɛn nan i tan na.

N bata findi i fafe ra to.

⁸ N maxɔdin,

n siyane soma nen i yii i kεen na, bɔxɔn danne birin yi findi i gbeen na.

⁹ I e nɔma nen mangaya wure dun-ganna ra,

i yi e rayensenɔε ayi alo fεɔna.’ ”

¹⁰ Nayi, ε tan mangane,

ε xaxili fen.

ε tan dunɔna kuntigine,

ε kawandin name.

¹¹ ε Alatala batu, ε gaxu a yεε ra, ε sɛwa, ε xuruxurun.

12 Ɛ dii xemɛn mafan,
alogo a nama xɔɔ, a yi ɛ raxɔri.
Bayo, a bɔɓɛn mafura tɛ.
Sɛwan ne xa, naxanye e yigiya a
ma.

3

Ala nan marakisi tiin na

¹ Dawudaa betina, a to a gi a dii
Abisalomi bun.

² Alatala, n yengefane bata wuya
ayi.

E gbegebe bata keli n xili ma!

³ E n ma fe falama,
e naxa, “Ala mi a malima.”

Beti xuini te.

⁴ Koni, Alatala,
i tan nan n ma ye masansan wure
lefaan na.

I binyen fima n ma,
e nun xunna kenla.

⁵ N na n xuini tema Alatala ma,
a yi n yabi keli a geya sariɓanxini.

Beti xuini te.

⁶ N na n sa, n yi xi, n yi xulun
bayo Alatala n kantanma.

⁷ N mi gaxuɛ yaxu wuli wuyaxin yeɛ
ra,
naxanye n nabilinxi yiren birin yi.

⁸ Alatala keli! N nakisi, n ma Ala.
N yaxune birin deɛne bɔnbɔ,
i yi muxu ɓaxine ɓinne magira.

⁹ Marakisi Tiin nan Alatala ra!
Ala xa a yamaan baraka.

Beti xuini te.

4

Yigi sana Ala yi

¹ Dawudaa betina, beti baane
kuntigin xa. A xa ba maxase luti
kanne ra.

² N ma Ala tinxinxina,
n na i xili, i xa n yabi.

N ma tɔrɔni, i xa n mali.
Kininkinin n ma,

i yi n ma maxandin name.

³ Ɛ tan adamadiine,
ɛ n ma binyen findima yagin na
han waxatin mundun yi?
Ɛ fatama fe fuune nun wulene ma
waxatin mundun yi?

Beti xuini te.

⁴ Ɛ xa a kolon,
a Alatala bata muxu tɔgɔndiyaxine
sugandi a yete xa.

N na Alatala maxandi,
a n xuiin mema nen.

⁵ Ɛ gaxu, ɛ fata yulubi ligan ma.

Ɛ na ɛ sa, ɛ raxara,
ɛ bɔɓɛn namiri.

Beti xuini te.

⁶ Ɛ saraxan ba Ala xa tinxinni.
Ɛ yigin sa Alatala yi.

⁷ Muxu wuyaxi naxa,
“Nde herin yite en na?”

Alatala, i nɔrɔn xa godo nxu ma!”

⁸ Koni i bata n bɔɓɛn nasewa han,
dangu se xaba waxatin lugon
sewan na.

⁹ N na n sa,
n xima bɔɓɛ xunbenla nin,
amasɔɔ i tan Alatala nan tun n
makantanma.

5

Ala xa en natanga

¹ Dawudaa betina, beti baane
kuntigin xa. A xa ba xulenna ra.

² Alatala, i tuli mati n fala xuine ra,
i yi i tuli mati n kutun xuiin na.

³ N ma Ala nun n ma mangana,
i tuli mati n ma wuga xuiin na.

N ni i tan nan maxandima.

⁴ Alatala, xɔtɔnni i n xuiin namema.
Xɔtɔnni, n na n yitama i ra,
n yi i ya yabin mame.

⁵ Ala mi i tan na
fe ɓaxin nafan naxan ma.

I mi tinɓe muxu ɓaxi yo ra i yetagi.

⁶ Wasodene mi tiye i yetagi.
I fe ɓaxi rabane birin naɓaxuma
nen.

⁷ I wuledene halagima nen.

Alatala faxa tiine nun yanfantenne
raɓaxuma nen.

⁸ Koni n tan soma nen i konni
i ya hinan gbeen xɔn ma,
n ni i batuma nen i ya Banxi
Sariɓanxini.

⁹ Alatala, ti n yeɛ ra i ya tinxinni n
yaxune e fe ra.
I ya kiraan yita n na.

10 N mi ɛ n yaxune fala xui yo ra,
e waxi fe kalan nan tun xɔn ma.
E kɔɛ yinle rabixi alo gaburuna,
yanfa falane nan e lenne ma.

11 Ala, e yalagi,
e kɔtɛne xa findi e yɛtɛ bira xunna
ra.

E kedi i yɛtagi e matandine fe ra,
bayo e bata murutɛ i ma.

12 Koni ne birin xa naxan,
naxanye e luxunxi i yi.
E xa bɛtin ba sɛwani habadan!
Na muxune ratanga
i xinla rafa naxanye ma,
e yi sɛwa i ya fe ra!

13 Alatala, i tinxin muxune
barakama nɛn,
i yi e rabilin fanna ra
i yi e ratanga
alo yɛ masansan wure lefana.

6

Ala maxandin tɔrɔ waxatini

1 Dawudaa bɛtina, bɛti baane
kuntigin xa. A xa ba maxase luti
kanne ra e nun kondenna luti
solomasɛɛɛ kanna ra.

2 Alatala, i nama n maxadi xɔlɔni!
I nama fitina n xili ma,
i n naxankata!

3 Alatala, kininkinin n ma,
n bata xadan!
Alatala, n nakɛndɛya,
bayo fanga mi fa n na.

4 N niin tɔrɔxi han!
Alatala, han waxatin mundun yi?

5 Alatala, fa n kantan.
N niin nakisi i ya hinanni.

6 Muxe mi e mirɛ i tan ma sayani.
Nde nɔɛ i tantunɛ laxira yi?

7 N bata xadan kutundeni,
n ma sadeni kunxi yɛɛgen na kɔɛ yo
kɔɛ,
n wugama han n ma xunbunsaan
yi yikun.

8 Sunun bata n yɛɛni fɔrɔ.
Wugan bata n yɛɛne buturun n
yaxune fe ra.

9 ɛ makuya n na,
ɛ tan fe naxi rabane!
Bayo Alatala n wuga xuiin mema.

10 Alatala bata n ma mayandi xuiin
mɛ,
Alatala mɔn bata n ma maxandin
suxu.

11 N yaxune birin yagima nɛn,
e yarabi.
E kuisanxin xɛtɛma nɛn mafuren!

7

Ala maxandin malina fe ra

1 Dawudaa mawugan bɛtina,
a naxan baxi Alatala xa Kusi
Bunyamin kaana fe ra.

2 Alatala n ma Ala,
n bata n luxun i yi.

N xunba, i yi n nakisi
ne birin ma naxanye n fɔxɔ ra.

3 Yaxune nama n yibɔ alo yatana,
naxan ma se suxi mi xunbɛ.

4 Alatala n ma Ala,
e n kansunma naxan na,
xa n sɔnna na a ra,

5 xa n bata fe naxin dɔxɔ muxun na,
nxu nun naxan dɔxi bɔɔɛ xunbenli,
xa n bata n yɛngɛfaan muɔa
tɔɔɛɛni,

6 nayi, i xa tin n yaxune xa n kedi,
e yi n suxu,
e yi n mabodon,
e yi n fatin lu saxi gbangbanni.
Bɛti xuini te.

7 Alatala keli i ya xɔlɔni,
keli n yaxu xapɛne xili ma.

Keli, n ma Ala,
i sariya kɛndɛn sa!

8 Siyane malanxin xa i rabilin,
i mangayaan liga e xunna.

9 Alatala xa siyane makiti.
Alatala, i xa n ma kitin sa n ma
tinxinni,
bayo fɛ yo mi n na.

10 Danna sa muxu naxine gbalone
ra!

I xa tinxin muxune ratanga,
i tan Ala tinxinxina,
i tan naxan muxun bɔɔɛne nun
sɔndɔmɛne rakɔrɔsima.

11 Ala nan n yɛ masansan wure
lefana.
A muxu sɔndɔmɛ fajine rakisima
nɛn.

12 Ala nan kitisa tinxinxin na.
Ala na a ra naxan xəloma waxatin
birin.

13 Xa muxu jaxin mi tubi Ala ma,
a silanfanna raxanxanma nən,*
a yi a xanla ba a woli xinla ma.

14 Ala bata a faxa ti seene tongo,
a a xalimakunle findi tēen na.

15 Naxan lugoxi tinxintareyaan na,
a mən nafexi gbalon na,
a rajanna nan wulen na.

16 A yinla gema a a ratilin,
a yetēen yi bira a kui.

17 A tərən nun gbalon nakeli,
ne yi xete a ma.

18 N na Alatala tantunma a tinx-
inna fe ra.

N betin bama nən Kore Xonna
Alatala xinli.

8

Alaa binyena adamadiin xa

1 Dawudaa betina, beti baane
kuntigin xa. A xa ba Gati kaane
kondenna ra.

2 Nxu Marigina Alatala,
i tan nan xili gbee kannna ra bəxən
birin yi!

I bata i ya nərən nate
han kore xonna ma!

3 I bata diidine nun dii jərəene ya-
mari
e yi i matəxo

alogo i yaxune xa e dundu,
e nun yengefane nun gbeejəxo ti-
ine.

4 N na koren mato
i naxan nafalaxi i yiin na,
kiken nun sarene
i naxanye dəxi e yirene yi, n naxa,

5 “Nanse dajəxən na,
i to i yengi dəxi a xən?
Nanfera i jəxo luxi adamadiin
xən?”

6 I a daxi nən,
a nərən yi maso malekane ra.
I binyen nun xunnayerenna fi a
ma.

7 I bata yamarin so a yii
i ya dali seene birin xunna.

I bata seen birin lu a sanna bun:
8 alo xuruse kurune nun jinge ku-
rune

nun burunna subene
9 nun xəline nun yeχene
e nun niimaseen naxanye fəxo
igeni.

10 Nxu Marigina Alatala,
i tan nan xili gbee kannna ra bəxən
birin yi!

9

Barika birana Ala xa

1 Dawudaa betina, beti baane
kuntigin xa. A xa ba alo “Dii Xeme
Faxan” betina.

2 Alatala, n ni i tantunma nən n
bəjən ma feu!

N ni i ya kabanako feene yebama
nən.

3 N jaxanma nən n sewa i ya fe ra.
Kore Xonna Ala,

n tantun betin bama i xa nən.
4 N yaxune xetema e giye nən i ye
ra,

e dagalanje ayi, e jan.
5 Bayo i bata n xun mayenge kitin
bolon,

i bata dəxo i ya mangaya gbədəni,
i yi kitin sa tinxinni.

6 I bata falan ti siya gbətene xili ma,
i mən yi muxu jaxine raxəri,
muxe mi fa e mirima e xinle ma
sənən habadan!

7 Yaxune bata jan fefe,
i bata e taane kala.
Ninan bata ti e ma feu!

8 Koni Alatala nan mangan na
habadan,
a mangaya gbədən dəxi kiti sa xinla
ma.

9 A dunuɲa makitima tinxinni.
A sariya kədən sama yamane xa.

10 Muxu yigbətənxine faran
makantanxin nan Alatala
ra,
e luxundena tərə waxatine yi.

11 Naxanye i tan kolon,
ne e yigi sama i yi nən,
bayo naxan na i fen,
Alatala, i mi i mē na ra mume!

* 7:13: Silanfanna: Sofane yengeso dege mana.

12 Ɛ Alatala tantun betin na,
naxan d̄axi Siyon yi, a manga taani!
Ɛ a wali fajine rali siyane ma!

13 Ala nan wuli b̄ax̄n̄xin gbeeᵐᵐᵐᵐ
tiin na.

A mi jinanᵐᵐᵐᵐ a x̄n̄ ma.

A yengi d̄axi yiigelit̄one wuga xuiin
x̄n̄ ma.

14 Alatala, kininkinin n ma!

A mato

n yaxune n nayarabima kii naxan
yi,

i tan naxan n bama faxan d̄e.

15 Nanara, n ni i tantunᵐᵐᵐᵐ Siyon
kaane yetagi,

n yi s̄ewa i ya marakisina fe ra.

16 Siyane bata yinla ge,

e bira a kui,

e bata e suxu e yete luti ratixine ra.

17 Alatala bata a yete yita a kiti
k̄end̄ene x̄n̄ ma.

Muxu j̄axin tan suxuma a k̄ewanle
nan na.

Maxase xuina. B̄eti xuini te.

18 Muxu j̄axine sigama laxira yi,
e nun siyaan naxanye birin e m̄exi

Ala ra.

19 Ala mi t̄r̄o muxune rab̄eᵐᵐᵐᵐ
mum̄e!

Yiigelit̄one mi yigit̄eᵐᵐᵐᵐ.

20 Alatala, keli!

Adamane nama n̄n̄n̄ s̄ot̄o!

Siyane xa makiti i ȳe x̄r̄i!

21 Alatala, gaxun nagodo e ma!

E xa a kolon fa fala d̄aj̄n̄x̄n̄ nan tun
e ra.

B̄eti xuini te.

10

Ala maxandina malina fe ra

1 Alatala, nanfera i makuyaxi nxu
ra?

I luxunma nxu ma t̄r̄o waxatine yi
nanfera?

2 Muxu j̄axine bata waso ayi,
e m̄n̄ yiigelit̄one bes̄n̄x̄nyama.

A e suxu a k̄et̄ene ra.

3 A kanbama a nata j̄axine yi.

Kumadena Alatala rap̄axuma,
a a m̄e a ra.

4 Muxu j̄axina a falama d̄e j̄axun
na, a naxa,

“Ala mi muxe yulubine saranma e
ra!

Ala mi na!”

A a miriyaan birin nan na ra.

5 A feen birin nas̄n̄nyama.

A mi i ya kitine suxuma,
a m̄n̄ yoma a yaxune ma.

6 A a falama a yete ma, a naxa,

“N mi ful̄e mum̄e,
n mi luȳe t̄r̄n̄i mum̄e!”

7 A d̄ēn̄ nafexi dangane nun wu-
lene

nun fala x̄ui x̄l̄ene nan na.

A fe j̄axin nun t̄r̄o feen nan tun
falama.

8 A a luxunma banxid̄ene ra,

a s̄ontarene legedenma e faxa feen
na.

A ȳe masama fangatarene ma
wundoni.

9 A legedenna tima a luxundeni
alo yatana.

A saxi, a yiigelit̄one legedenma,

a e suxu a lutin na,

a e bubu, a e xali.

10 Fangatarene e felenma e bira,

e lu a n̄n̄n̄ bun ma.

11 A yi a fala a yete ma, a naxa,

“Ala a fe mi a yi!

A bata a ȳeene raxi. A mi n̄ tōe!”

12 Alatala, keli! I fangan mayita,
Ala!

I nama j̄inan yiigelit̄one ma!

13 Nanfera muxu j̄axina Ala
rap̄axuma,

a yi a fala a yete ma, a naxa,

“Ala mi n̄ j̄axankate?”

14 Koni i tan Ala,

i t̄r̄n̄n̄ nun s̄ax̄l̄en toma yati!

I xaxili luma n̄n̄ ne x̄n̄ ma mali
xinla ma.

Fangatarene bata e yete taxu i tan
na.

Kiridi mali tiin nan i tan na.

15 Muxu j̄axin fangan kala,

i yi a j̄axankata a fe j̄axine fe ra

han i yi a rax̄r̄i.

16 Alatala nan mangan na
habadan.

Suxure batune rax̄rima n̄n̄ a
b̄ax̄n̄ ma.

17 Alatala, i yiigelit̄one maxandi
xuiin m̄ema n̄n̄,

i yi e b̄j̄ēn̄ sen̄be so.

I yi e wuga xuiin name.

¹⁸ I xa sariya kenden sa kiridine xa e nun muxu jaxankataxine. Nanara, dajoxon mi fa magaxun tiye sonon.

11

Alatala en yigina

¹ Dawudaa betina beti baane kuntigin xa.

N bata Alatala findi n luxunden na. I mon a falama n xa nanfera nayi fa fala, “Tugan alo xolina, i siga geyaan ma,

² amasoto a mato, muxu jaxine bata e xanle ba, e e xalimakunle ti muxu sondome fajine ra

e bun xinla ma dimini.

³ Xa sariya mi fa na, tinxin muxune noe nanse lige?”

⁴ Alatala a Batu Banxi Sarijanxini. Alatala a manga gbedeni ariyanna yi.

A adamadiine xun matoma a ra a e rakorosima a yeen na.

⁵ Alatala tinxin muxune nun muxu jaxine rakorosima.

Gbalofeen nafanxi naxanye ma, a ne rajaxuma a niin birin yi nen.

⁶ A tee wolonna nun dole teen nagodoma nen muxu jaxine ma.

A e toroma foye wolonna ra nen.

⁷ Alatala tinxin, tinxinyaan nafan a ma.

Muxu fajine a yetagin toma nen.

12

Ala maxandina malina fe ra

¹ Dawudaa betina, beti baane kuntigin xa. A xa ba kondenna luti solomasexen na.

² Alatala, nxu mali, bayo muxu togondiyaxine bata jan.

Denkeleya muxu yo mi fa adamadiine ye.

³ Birin wulen falama a boden xa. E e bode yanfa wule matoxon xon.

⁴ Alatala, na muxune deen suxu naxanye wule matoxon tima, e nun muxu de rajaxuxine,

⁵ naxanye a falama, e naxa, “Nxu noon sotoma nxu fala xuine nan xon.

Nxu deen fatan han!

Nde nxu noe?”

⁶ Awa, Alatala naxa, “Bayo yiigelitone jaxankataxi, e nun toro muxune wugama,

nba iki, n bata keli, n na e ratangama nen naxanye rajaxuxi.”

⁷ Alatalaa falane, fala sarijanxin nan e ra alo gbeti fixena

naxan nasensenxi sulun teen* na han sanja ma solofere.

⁸ Alatala, i nxu kantanjje, i nxu ratanga muxu sifani itoe ma habadan.

⁹ Na muxu jaxine e kanbama yiren birin yi bayo Adamadiine fe fuune yatexi.

13

Ala maxandina malina fe ra

¹ Dawudaa betina, beti baane kuntigin xa.

² Alatala, han waxatin mundun yi? I jinanjje n xon han habadan?

I yetagin luxunjje n ma han waxatin mundun yi?

³ N niin xa toro, n bojen yi ferijen sunuxi han waxatin mundun yi?

N yaxuna n fari han waxatin mundun yi?

⁴ Alatala n ma Ala, n mato, i n yabi.

N fangan xun masa, xa na mi a ra, n faxama nen.

⁵ N yaxun yi a fala, a naxa, “N bata a no.”

N yaxune sewama nen n na bira waxatin naxan yi.

⁶ N tan n yigin saxi i ya hinannanin, sewana n bojeni i ya kisina fe ra.

* 12:7: Sulun teen mon falama yirena nde yi fa fala “Furu teena.”

Alatala, n betin bama i xa nen
amasotō i bata fe fajin liga n xa.

14

Muxuna jaxuyana

Yaburin 53.1-6

¹ Dawudaa betina beti baane kunti-
gin xa.

Xaxilitarena a falama a bōjēni,
a naxa, “Ala mi na.”

E birin yifu,

e haramu feene ligama.

Muxu yo mi a fajin nabama.

² Alatala a yēen nagodoma
adamadiine ma

keli ariyanna yi,

a xa a tō,

xa nde na naxan xaxili sōte,

a yi Ala fen.

³ Koni birin bata kiraan bejin,
e jaxu ayi.

Muxu yo mi a fajin nabama

hali muxu keden pe!

⁴ Fe jaxi rabane mi fe kolon ba?

E n ma yamaan tōnōn donma

alo donsena,

koni e mi Alatala xandima mumε!

⁵ Awa nayi, e gaxuma nen,

e xuruxurun.

Amasotō Ala tinxin muxune xōn.

⁶ E tan fe jaxi rabane yiigelitōne

fe yitōnxine kalama

koni Alatala nan e maratangaden
na.

⁷ Nde kele Siyon yi a Isirayila rak-
isi?

Alatala mōn na a yamaan senbe so,

Yaxuba bōnsōnna sewama nen,

Isirayila yi jaxan!

15

Alaa muxuna

¹ Dawudaa betina.

Alatala nde nōe luyε i ya yire
sarijanxini?

Nde luyε i ya geya sarijanxin fari?

² Fε mi naxan kewanle ra,

a tinxin, a jōndin falama

fata a sōndōmēn na.

³ A mi bonne xili kalama,

a mi fe jaxi yo ligama a dōxō boden
na,

a mōn mi a rayagima.

⁴ Ala bata naxanye rajaxu,

a mēma nen ne ra.

Koni a Alatala yεragaxu muxune
binyama nen.

Hali a tōrō,

a fala xuiin nakamalima nen.

⁵ A muxune dolima

koni e mi se sama a fari a
raxetēdeni.

A mi dimi yi seene rasuxuma

alogo a xa wulen sa sōntaren xun
ma.

Naxan na feni itoe liga,

na mi mamaxε mumε.

16

Ala maxandina yigina fe ra

¹ Dawuda Ala maxandi fajina.

Ala, n kantan,

bayo n bata n luxun i yi.

² N bata a fala Alatala xa, n naxa,

“N Marigin nan i tan na.

Se fajni gbete mi n yii ba i tan na.”

³ N sewaxi

yamanan muxu sarijanxi gbeene
nan ma fe ra.

⁴ Naxanye suxurene batuma,

ne tōryaan gboma ayi nen.

Koni n tan mi saraxan be e xa,

n dε mi e xinle fale.

⁵ Alatala, i tan nan keden pe n yii,

i maragidi fajin fima n ma.

N ma dunuɣa yi gidina i tan nan yii.

⁶ Ala naxan soxi n yii,

na rafan n ma,

n bata sewa n ma keε sōtōxin na.

⁷ N barikan birama Alatala xa

naxan n kawandima.

Hali kōεen na, n xaxili sōte.

⁸ N xaxili Alatala xōn ma waxatin
birin,

bayo a n dεxōn ma,

sese mi n mamaxε.

⁹ Nanara, n bōjēn sewaxi,

n niin yi yifan n ma,

n yi n matabu bōjē xunbenli.

¹⁰ Amasotō, i mi i mε n na,

n siga laxira yi.

I mi tinjε

i ya muxu tōgōndiyaxin yi kun

gaburun kui.

11 I nii rakisi kiraan yitama n na
nen,
nanara n sewama nen i yetagi han!
Nii fanna mi janje i dexon ma
habadan!

17

Sontarene Ala maxandina

¹ Dawudaa Ala maxandina.
Alatala, n ma maxandin name
tinxinyana fe ra.

I tuli mati n wuga xuiin na!
I tuli mati n ma maxandi xuiin na,
wule mi naxan yi.

² I n xun mafala kitin bolon
amasoto naxan tinxin,
i na kolon.

³ I na n bojeni feene feselese,
i na n nakorosi keen na,
i na n kejaan feselese,
i mi fe yo toe n na.

N mi tinje
fala jaxin yi mini n de

⁴ alo muxu gbetene kewanle kii
naxan yi.

N bata i ya yamarin suxu.
N man mi biraxi gbalotone kirane
foxo ra.

⁵ N sigan tima i ya kirane nan xon
ma tun,
han iki, n munma dagalanje ayi
singen.

⁶ Ala, n na i maxandima
amasoto i n yabima nen,
nanara i firifiri n xon ma,
i yi i tuli mati n ma maxandi xuiin
na.

⁷ I ya kabanako hinanna yita nxu
ra,
i tan naxan muxune rakisima e
yaxune ma

naxan na a luxun i yi.

⁸ N natanga alo i yeene.
N luxun
alo tuxe diin soma a nga gabutene
bun ma kii naxan yi.

⁹ Nanara, muxu jaxine mi n liye,
n yaxu jaxin naxanye n nabilinni.

¹⁰ Kininkinin yo mi e yi,
e falan tima yandan na.

¹¹ E bata fa n foxo ra iki,
e n nabilinni.

E yeene tixi n na e feren fenma

e n nabira boxoni.

¹² E ligaxi alo yatana
xoyi se xonla naxan na,
alo yata gbeen naxan n legedenma
luxunni.

¹³ Keli Alatala!

N yaxune yenge, i yi e no.
N natanga muxu jaxine ma i ya
silanfanna ra.

¹⁴ Alatala, n natanga na dunuja
muxu sifane ma
naxanye e kontonna sotoma e si-
imayani.

E ralugo na kontonna ra ken
i naxan namaraxi e xa,
e diine fan xa wasa a ra,
a donxen man yi lu e mamandenne
xa!

¹⁵ Koni n na i yetagin toma nen
tinxinni,
n na xulun, n wasa i yetagin na.

18

Barika birana no sotona fe ra
Samuyeli Firinden 22.1-51

¹ Alatalaa walikeen Dawudaa betin
beti baane kuntigin xa. A betini ito
baxi nen Alatala to a ba a yaxune
birin yii e nun Sali yii.

² Alatala n fangana, n bata i xanu!

³ Alatala nan n kantan fanyen na,
n ma yinna, n xunba muxuna.
N ma Ala nan n kantan game gbeen
na,

n na n luxunma naxan yi.
A tan nan n ye masansan wure
lefaan na,

e nun marakisi tiina
naxan luxi
alo n ma faran makantanxina.

⁴ Alatala xa tantun!

N na a xili,
a yi n nakisi n yaxune ma.

⁵ Sayaan gbalon bata yi n nabilin
nun,

halagin bata yi lu n xun ma nun
alo ige xunfanna.

⁶ Laxira gbalon bata yi n nabilin
nun.

Bilinganna bata yi a lutin nati n ye
ra nun.

⁷ N na Alatala xili nen n ma toroni,

n yi n xuiini te n ma Ala ma malina
fe ra.

A yi n xuiin mε a Batu Banxini,
a yi a tuli mati n gbelegbele xuiin
na.

⁸ Nanara, bɔxɔn yi xuruxurun,
a yimaxa, geyane bunne yi siga,
e xεte, e xuruxurun Ala xɔlɔn bun.

⁹ A liga alo tutin nan minima a jɔε
yinla ra.

Halagi ti tεε dεgen nun tεε wolonne
yi mini a dε.

¹⁰ A yi kuyeni bɔ firinna ra, a godo
a sanne tixi kunda fɔren fari.

¹¹ A te maleka gubugubu kanna
fari,

a tugan xulen,

a siga foyeni.

¹² A a luxun dimini,

kunda fɔren nun tule igen yi a ra-
bilin kore.

¹³ Kundaan yi mini a nɔrɔni.

Balabalan kεsene nun galanna yi
godo.

¹⁴ Alatala yi a galanna xuiin
namini keli kore,

Kore Xɔnna Ala yi a xuiin namini.

¹⁵ A yi a xalimakunle woli a yaxune
ma

a e raxuya ayi.

A e birin nagı kuye sarinna ra.

¹⁶ Alatala to falan ti e xili ma,

a sɔnxɔ e ma xɔlɔni,

fɔxɔ igen xɔnna yi mini kεnenni

bɔxɔ xɔnne yi to.

¹⁷ Ala yi a yiini bandun keli kore,
a n suxu, a yi n ba igen tilin yireni.

¹⁸ A n xunba n yaxu sɛnbε kanne
yii,

n yengεfaan naxanye fangan yi gbo
n xa nun.

¹⁹ E n yengε nɛn,

n yi gbaloni waxatin naxan yi,

koni Alatala yi n natanga.

²⁰ A n ba nɛn gbalɔ yireni,

a n nakisi amasɔtɔ n tan a kεnɛnxi.

²¹ Alatala bata n kɔntɔnna fi n ma
tinxinyani,

a n saren fi amasɔtɔ n kewanle
sarijan.

²² N bata sigan ti Alatala a kirane
xɔn,

n mi n makuyaxi Ala ra.

²³ N bata a kitine birin suxu,

n mi tondixi a tɔnne suxε.

²⁴ Fε yo mi n na a yεε ra yi,

bayo n bata n yetε ratanga haken
ma.

²⁵ Nanara, Alatala bata n kɔntɔnna
fi n ma

amasɔtɔ n tinxin,

n kewanle sarijan a yεε ra yi.

²⁶ Naxan na tinxin i xa,

i tinxinma nɛn na kanna xa.

Fε yo mi naxanye ra,

i ya fetareyaan yitama nɛn ne ra.

²⁷ I sarijanma nɛn ne xa

naxanye na sarijan,

koni i jaxuma nɛn na muxune ra

naxanye jaxu.

²⁸ Bayo i tan nan yiigelitɔne rak-
isima,

i mɔn yi wasodene ragodo.

²⁹ Alatala, i tan nan kεnɛnna fima n
ma,

n ma Ala, i yi n ba dimini.

³⁰ N ganla yengεma nɛn i tan
barakani.

I tan yi, n tuganma yinna xun ma.

³¹ Alaa kirane kamalixi feu!

Alatalaa falane tinxin.

Naxanye na e luxun a yi,

a ne kantanma nɛn alo wure
lefana.

³² Alatala nan keden Ala ra.

Nde en kantan fanyen na,

ba en ma Ala ra?

³³ A tan nan Ala ra

naxan fangan fima n ma

naxan n kantanma kira yi.

³⁴ A n sanne sɛnbε soma nɛn

alo xɛnla, a n nate geyane fari.

³⁵ A bata n maxaran yengɛn ma,
nanara n nɔxi sulan xali xɔdɛxɛn
bandunjε.

³⁶ I bata n yε masansan wure lefaan
so n yii,

i yi n nakisi.

I bata i yengi sa n xɔn ma,

i ya maliin bata n nagbo.

³⁷ I kirani tɔn n xa
alogo n nama bira.

38 Koni n biraxi n yaxune fəxə ra,
n yi e suxu.

N mi xəte e fəxə ra han e jan.

39 N na e rabirama nən
han e mi fa kele sənən,
e yi bira n sanna bun ma.

40 I senben soma n yii yenge so feen
nan na,
i n yaxune sa n bun ma.

41 I a liga
n yaxune yi e gi n bun ma,
n bata ne kala naxanye yi n
naxaxuma.

42 E wugama nən malina fe ra,
koni muxu yo mi e rakise.
E Alatala xilima nən
koni a mi e yabima.

43 N na e yilunburunma nən
alo gbangbanna
foyen sigama naxan na.
N mən yi ti e fari
alo bəndəna kiraan xən.

44 I bata n natanga yama mu-
rutəxin ma,
i yi n findi siyane xunna ra.
N mi yi muxun naxanye kolon,
n bata nən sətə ne xun na.

45 Xəjəne e xinbi sinma n bun ma
iki,
e na n fala xuiin mə,
e yi a suxu.

46 E yii xudin tuma ayi,
e fa xuruxurunə keli e yinne ra.

47 Alatala na yi!
Tantunna xa fi n natangamaan ma!
N nakisimana Ala xa batu!

48 A tan Ala nan n gbeen jəxəma,
naxan siyane luma n senben bun
ma.

49 A n natangama n yaxune ma.
I tan nan n natexi n yaxune xun
ma,
i mən yi n xunba gbalotəne yii.

50 Nanara, n na i tantunma siyane
tagi.
Alatala, n na i xinla tantunma nən
betini.

51 Ala nə sətən nagidima a mangan
ma han!
A a hinanna yita a muxu
sugandixin na,

Dawuda nun a yixetene habadan.

19

Alaa nərən nun a sariyana

1 Dawudaa betina, beti baane
kuntigin xa.

2 Kore xənnə nan Ala a nərən mayi-
tama.

Koren nan Ala a wanla makənənma.

3 Yanyin kawandin bama ləxə yo
ləxə.

Dimin xaxili fima kəe yo kəe.

4 Xui yati mi a ra,
falane fan mi a ra.

Tunla mi e xuiin məma.

5 Koni, hali na,
e fala xuiin bəxən birin lima,
e falane yi siga han dunuəna danna.

Ala nan banxin nafalaxi sogen xa
kore.

6 Sogen minima nən
alo xəmə naxan minima a banxini
siga futu xidideni,
alo fangamaan naxan sigan tima a
yetəna a kiraan xən.

7 A minima sogetedeni,
a sa jan sogegododeni.
Sese mi luxunə a xələn ma.

Beti xuini te.

8 Alatalaa sariyan kamalixi,
a muxun nii yifanma a ma.
Nəndin nan Alatalaa maxadi xuine
ra.

E xaxilitarene findima xaxilimane
ra.

9 Alatala fe ragidixine tinxin.
A muxun bəjən nasəwama nən.
Alatalaa yamarine nərxəxi.

A muxun xaxinla rabima nən.
10 Alatala a yəeragaxun sarijan.
A buma habadan.

Nəndin nan Alatalaa kitine ra,
e tinxin feu!

11 E fisa xəma naxan xa,
e fan xəma fəjine birin xa.
E jaxun kumin xa,
dangu kumi xinden na.

Beti xuini te.

12 I ya walikən xaxili sətəma nən e
xən.

A tənən gbege sətəma nən e xən.

13 Nde nəe a yetəna tantanne birin
kolonə?

I xa n ma hake luxunxine mafelu.
 14 N natanga tondin ma,
 a nama n no.
 Nayi, n findima muxu defexin na
 nen
 naxan mi matandi jaxin tiye.
 15 Falan naxanye minima n de,
 e nun miriyaan naxanye n bojeni,
 Alatala xa ne rasuxu sewani,
 n kantan fanyena
 e nun n xunbamana.

20

Ala xa mangan baraka

1 Dawudaa betina, beti baane
 kuntigin xa.
 2 Alatala xa i yabi
 i toroni waxatin naxan yi.
 Yaxubaa Ala xa i ratanga.
 3 Ala xa a maliin nagodo i ma
 keli a yire sarijanxini,
 a xa i mali keli Siyon Geyaan fari.
 4 Ala xa i ya kiseene birin nasuxu,
 a mon yi sewa i ya saraxa gan dax-
 ine birin na.
 5 Ala xa i bojen waxon feene so i yii,
 a mon yi i ya fe yitoxine birin
 nasabati.
 6 Nanara, nxu sonxae sewani i ya no
 sotona fe ra.
 Nxu yi en gbee taxamaseri dugine
 rate Ala xinli.
 Alatala xa tin i ya maxandin birin
 ma.

7 N na a kolon yati,
 Alatalaa muxu sugandixin
 nakisima nen.
 A a yabima nen
 keli a ariyanna sarijanxini,
 a yi a rakisi a senben na.
 8 Ndee yigin sama e yenge so won-
 toroni,
 bonne yi e yigin sa e soone yi,
 koni en tan yigin saxi Alatala xinla
 nin,
 en ma Ala.
 9 Na kanne tantanma nen e bira,
 koni en tan kelima nen, en ti ken!
 10 Alatala xa mangan nakisi!
 I xa nxu yabi,

nxu na i maxandi waxatin naxan
 yi!

21

Ala tantunna mangan xon

1 Dawudaa betina, beti baane
 kuntigin xa.
 2 Alatala, mangan bata sewa i fan-
 gan na.
 A sewan gbo bayo i bata a rakisi.
 3 A waxi naxan xon, i tinxi na ma.
 I bata a maxandin yabi.
 4 I bata a rasene duba fagine ra,
 i mon yi xema mangaya taxam-
 asenna so a xun na.
 5 A maxodinna ti nen a siimayana fe
 ra,
 i yi sii xunkuyen so a yii,
 naxan luma habadan.
 6 A binyen bata gbo ayi fata i ya
 marakisin na.
 I noron nun xunnayerenna fixi nen
 a ma.
 7 I a barakama habadan!
 I a ralugoma sewan na i yetagi.
 8 Bayo Mangan yigin saxi Alatala
 nin,
 a kantanxi Kore Xonna Ala hi-
 nanna nan baraka yi.
 9 I tan i yaxune birin suxuma nen.
 Naxanye i ranaxuxi,
 i ne suxuma nen i fangan na.
 10 I na mini kenenni waxatin naxan
 yi,
 i e janma nen alo sulun teena.*
 Alatala xoloxina e halagima nen
 teen yi e gan.
 11 I e yixetene raxorima nen dunuɲa
 yi,
 e nun e bonsonne adamadiine ye.
 12 Hali e fe jaxini ton i xili ma,
 e mon yi e miri kote jaxine ma,
 e fulama nen.
 13 Bayo, i na i ya xalimakunle ti e ra,
 e e xun xanbi soma nen, e yi e gi.
 14 Alatala xa batu a senbe gbeena fe
 ra.
 Nxu betin bama nen,
 nxu yi i tantun i fangana fe ra.

* 21:10: Sulun teen mon falama yirena nde yi fa fala "Furu teena."

22

Wugan nun tantunna

¹ Dawudaa betina, beti baane kungtin xa. A xa ba alo betin naxan xili: “Xotonna Xeli Gilena.”

² N ma Ala! N ma Ala!

I n nabeyinxi nanfera?

Nanfera i ya marakisin makuyaxi n na?

Nanfera i mi n kutun xuiin namema?

³ N ma Ala, n ni i xilima yanyin na, koni i mi n yabima.

Hali kɛɛn na, n mi n dunde.

⁴ Koni i tan sarɛnan,

i ya mangaya gbɛɛn nabilinxi Isirayila tantunna ra.

⁵ Nxu benbane yigin saxi i tan nan yi.

E e yigin sa i yi,

i yi e ratanga.

⁶ E to e xui ramini i ma,

i yi e xɔɔya.

E yigin saxi i yi,

nanara, e mi yagixi.

⁷ Koni daɲɔxɔ mi fa n tan na sɔnɔn.

N ligaxi nɛn alo kunla

adamadiin naxan naɲaxuxi

yamaan naxan bɔte raba.

⁸ Naxanye na n to,

e yo n ma.

E yi e dɛɛn betɛxun,

e e xunne yimaxa.

⁹ E naxa, “A tan naxan Alatalaa fe yi,

Alatala a ratangama ba?

Xa a rafan Alatala ma,

a xa a xunba.”

¹⁰ Koni i tan nan n naminixi nga kuini,

i yi n sa nga kanken ma.

¹¹ Xabu n bari lɔxɔni,

n taxuxi i ra.

N ma Ala nan i ra,

xabu n yi nga kuini waxatin naxan yi han iki.

¹² I nama i makuya n na.

Tɔrɔn bata maso n na,

muxu yo mi na yi

naxan n maliyɛ.

¹³ N yaxune n nabilinxi

alo turane,

alo Basan yamanan tura xaɲɛne.

¹⁴ E dɛɛne yibixi alo yatane,

e wurundunma n ma,

e xa n yibo.

¹⁵ N fangan bata ɲan

alo ige bɔxɔnxina.

N xɔnne birin bata ba e bode ra.

N bɔɲɛn bata liga

alo dolen na yilo.

¹⁶ N fangan bata ɲan feu!

N lenna xaraxin bata kankan n dɛ.

I bata n sa faxa bɛndɛni.

¹⁷ Muxu ɲaxi ganla bata n nabilin

alo barene.

E bata n yiine nun n sanne mabɔ.

¹⁸ N xɔnne birin kɛnɛnni.

E yɛɛne kankanxi n na.

¹⁹ E bata masɛnsenna ti n ma dug-ine fe ra,

e xa e yitaxun e bode tagi.

²⁰ Alatala, i nama i makuya n na!

N ma sɛnbɛmaan nan i tan na.

N mali iki sa!

²¹ N niin xunba silanfanna yii.

N natanga bareni itoe ma.

²² N nakisi yatani itoe ma.

N nakisi burunna turaan fenne ma.

²³ N na i xinla ralima nɛn ngaxakedenne ma.

N ni i matɔxɔ nɛn yamaan yɛ.

²⁴ E tan naxanye gaxu Alatala yɛɛ ra,

ɛ a matɔxɔ.

E tan Yaxuba bɔnsɔnna,

ɛ a binya.

E tan Isirayila kaane,

ɛ gaxu a yɛɛ ra.

²⁵ Bayo, a mi a mɛxi yiigelitɔne tɔrɔne ra,

a mi a rabɛɲinma.

A mi a yɛtagin luxunma a ma.

Fɔ a a xandi xuiin namɛ.

²⁶ N ni i tantunna yamaan malan gbeenɛ.

N na n ma dɛ ti xuine rakamalima nɛn

i yɛɛ ragaxu muxune yɛɛ xɔri.

²⁷ Yiigelitɔne xa e dɛge,

e lugo.

Naxanye Alatala fenma,

ne xa a matɔxɔ.

Ala xa siimayaan fi ε ma habadan!

²⁸ Bɔxɔn danna muxun birin
e xaxili luma nɛn Alatala xɔn,
e yi e yεε rafindi a ma.

Siyane bɔnsɔnne birin a batuma
nɛn.

²⁹ Bayo, Alatala nan mangan na
siyane xun na.

³⁰ Nafulu kanne fan fama nɛn e
dɛgedeni,

e a batu.

Naxanye birin xεtɛma bɛndeni,
ne xinbi sinma nɛn a bun ma,
naxanye mi nɔε e niin nakise.

³¹ Waxati famatɔɔn muxune wal-
ima a xa nɛn

Marigina a fe falama nɛn maman-
denne xa.

³² A tinxinyaan fama nɛn nalideni
muxune ma
naxanye munma bari,
Ala bata na ragidi.

23

Alatala nan n kantanma

¹ Dawudaa bɛtina.

Alatala n masuxuma
alo xuruse rabaɔa a xuruseene
kantanma kii naxan yi.

Nanara, n mi dasε sese ra.

² A mataɔuden fi n ma
sεxε jingi fajin denaxan yi.

A yi siga n na

ige xunbenla dεxɔn ma.

³ A bata n nii yifan n ma.

A n xalima kira tinxinxin xɔn ma
nɛn
a xinla fe ra.

⁴ Hali n so sayaan tilinna dimin
xɔrε ra,

n mi gaxuε sese yεε ra
amasɔɔ i tan Ala n xɔn ma.
I ya gbengbetenna n nakantanma
i ya dunganna n gbεngbɛnma.

⁵ I bata donseen nafala n xa
n yaxune yεε xɔri,
i yi n masuxu

alo xɔnε binyena,
i turen sa n xunni.
I bata n ma igelengenna rafe
han a bɔxɔnɣε a ma.

⁶ Yati, i ya fanna

nun i ya hinanna birama n fɔxɔ ra
nɛn

n siin sogen birin yi.

N luma nɛn Alatalaa banxin kui
han n siin soge dɔnxɛna.

24

Manga binyena

¹ Dawudaa bɛtina.

Alatala nan gbee bɔxɔn nun ayi
seene birin na

e nun dunɣa nun muxun nax-
anye birin dɔxi a yi.

² Amasɔɔ a tan nan bɔxɔn dɔxi igen
tagi.

A yi a dɔxɔ igene fari.

³ Nde lan a te Alatala geyaan fari?

Nde tiyε a yire sariɣnanxini?

⁴ Naxanye sariɣnan e kɛwanle nun e
sɔndɔmɛne yi,

naxanye mi suxurene batuma,
xanamu naxanye mi e kɔlɔma wu-
leni,

⁵ Alatala ne barakama nɛn.

Marakisi Tiina Ala yoon fima e ma
nɛn.

⁶ Muxu sifani itoe nan Ala fenma,
naxanye Yaxubaa Ala yεtagin
fenma.

Beti xuini te.

⁷ Yinna* dεene xa rabi fefe,

dε fonne xa rabi mumε,
nanara Manga Binyen soε.

⁸ Nde Manga Binyeni ito ra?

Alatala na a ra
fangamaan nun sɛnbɛmana!

Alatala na a ra
naxan sɛnbɛn gbo yεngɛni.

⁹ Yinna dεene xa rabi fefe,
dε fonne xa rabi mumε,
nanara Manga Binyen soε.

¹⁰ Nde Manga Binyeni ito ra?

Alatala sɛnbɛn Birin Kanna,
a tan nan manga binyen na.

Beti xuini te.

25

Maxandina maratanga fena

¹ Dawuda gbeena.

* 24:7: Ala Batu Banxin nabilinna yinna nan na ra.

Alatala, n bata i maxandi n niin
birin na.

² N ma Ala,
n yigin saxi i tan nan yi.
N nama yagi.

I nama tin n yaxune yi n nɔ,
e sɛwa.

³ Naxan na a xaxili ti i ra,
na kanna mi yarabima mumɛ!
Koni naxanye yanfan soma,
ne yagin sɔtɔma nɛn.

⁴ Alatala, kiraan yita n na,
i xa n xaran i ya kiraan ma.

⁵ N xa sigan ti i ya jɔndini,
n xaran.
Amasɔtɔ n nakisima Ala nan i tan
na.

N xaxili tixi i ra ferijɛn gben!

⁶ Alatala, i xaxili lu i ya kinink-
ininna nun hinanna xɔn
bayo e yi na xabu a fɔlɔni.

⁷ I nama i miri n ma foningeya yu-
lubine nun matandine ma!
N suxu i ya hinanni,
amasɔtɔ i fan, Alatala.

⁸ Alatala fan, a mɔn tinxin,
nanara a yulubi kanne xaranma a
kirane ma.

⁹ Naxan a yetɛ magodoma,
a a sariyan nabirama na ma.
A mɔn a xaranma a sagoon na nɛn.

¹⁰ Naxanye a layirin maxadine
suxi,
Alatala hinan,

a mɔn lannayaan nabama
ne nan xa kiin birin yi.

¹¹ Alatala, n hakene mafelu i xinla
a fe ra,
amasɔtɔ a gbo.

¹² Nde gaxuma Alatala yɛɛ ra?

A kiraan yitama na kanna ra
a lan a xa sigan ti naxan xɔn.

¹³ Na kanna sabatima nɛn a si-
imayani,
bɔxɔn yi findi a diine kɛɛn na.

¹⁴ Alatala a wundone makɛnɛnma
nɛn

a yɛɛ ragaxu muxune xa.
A a layirin yitama e ra nɛn.

¹⁵ N yɛɛn tixi Alatala ra waxatin
birin,

bayo a tan nan n natangama suxu
yalaan ma.

¹⁶ Ala, yandi, kininkinin n ma
amasɔtɔ n kedenna na a ra,
n tɔrɔxi.

¹⁷ Nii yifɔrɛn bata n yili,
n namini na tɔrɔni.

¹⁸ I miri n ma tɔrɔne
nun n ma sɔxɔlɛne ma,
i yi n ma yulubine xafari.

¹⁹ A mato, n yaxune wuya,
e n naɲaxuxi kati!

²⁰ N niin nakantan,
i yi n xunba.

N nama yarabi,
amasɔtɔ n bata n luxun i yi.

²¹ N ma fetareyaan
nun tinxinyaan xa n kantan

amasɔtɔ n xaxili tixi i tan nan na.

²² Ala, i xa Isirayila xunba a tɔrɔne
birin yiii!

26

Sɔntarena Ala maxandina

¹ Dawuda gbeena.

Alatala, n ma kitin sa
amasɔtɔ fɛ yo mi n kɛwanle ra,
n yigin mɔn i yi feu!

² Alatala, n fɛsɛfɛsɛ,
i yi n mato,
n sɔndɔmɛn nun bɔjɛn nakɔrɔsi.

³ I ya hinanna n yi waxatin birin yi,
n sigan tima i ya lannayani!

⁴ N tan mi n magodɛ fuyantenne
fɛma,

nxu nun nafigine mi fe kedenni.

⁵ Fe ɲaxi raba yamaan mi rafan n
ma.

N mi dɔxe muxu ɲaxine fɛma.

⁶ Alatala, n bata n yiin naxa
sɔntareyani,

n yi so i batudeni,

⁷ n barikan bira i xa n xui yitexin
na,

n yi i ya kabanako feene fala.

⁸ Alatala, i ya banxin nafan n ma,
i nɔrɔn dɛnaxan yi.

⁹ I nama nxu nun hakɛ kanne faxa
nxu bode xɔn,

i nama nxu nun faxa tiine rajanna
findi kedenna ra.

¹⁰ Na muxune fe jaxin ligama,
e dimi yi seene rasuxu mayifuni.

¹¹ Koni, n tan, fe yo mi n kewanle ra.
N xunba, i dija n ma!

¹² N tixi tinxinni ken!
N na Alatala tantunma nen a yama
gbeeni.

27

Marakisi Tiina Alatala

¹ Dawuda gbeena.
Alatala nan n ma kenenna nun n
ma kisin na.

N xa gaxu mundun yee ra?
Alatala nan n ma dunuja yi gidin
xun mayenge muxun na.

Nde n magaxue?
² Muxu jaxine na keli n xili ma
alogo e xa n halagi,
yaxune na n yenge,
e tan nan dagalanma ayi nen,
e bira.

³ Hali sofa ganla na n nabilin,
n bajeen susuma nen.
Hali yenge gbeen na keli n xili ma
n yigin tixi.

⁴ N bata Alatala maxodin fe keden
ma.

N fe keden peen nan fenma.
N lu Alatalaa banxin kui
han n siin soge danna.

N Alatala wali fajin kolon,
n yi lu a batue a banxini.

⁵ Amasoto a n namarɛ nen
a banxini tɔɔ waxatini.
A n luxunje nen a Batu Banxini.
A n natema nen geyaan xuntagi.

⁶ A xunna kenla fima n ma nen
n yaxune tagi.
N saraxane bama nen Ala Batu
Banxini,
n sɔnxɔ sɛwani.
N betin bama nen,
n na Alatala tantun.

⁷ Alatala, i tuli mati n xuiin na,
n na i xili waxatin naxan yi.
Kininkinin n ma, i yi n yabi!

⁸ N bajeen waxi i fen feni.

Alatala, n ni i fenma,
⁹ i nama i yetagi luxun n ma!

I nama i ya walikɛɛn kedi xɔlɔni.
I bata findi n mali muxun na.

I nama n nabɛjin,
i nama i mɛ n na,
n nakisimana Ala.
¹⁰ Hali nga nun n fafe n nabɛjin,
Alatala n yisuxuma nen.

¹¹ Alatala, n xaran sigati kiin ma.
Ti n yee ra kira fajin xɔn ma,
amasoto n yaxune wuya.

¹² I nama n so n yaxune yii,
amasoto wule serene bata keli n xili
ma,
e e kɔnkɔma n ma.

¹³ N mɔn laxi ito ra:
n na Alatalaa nɛmaan toma nen
dunuja yi.

¹⁴ I xaxili ti Alatala ra!
I sɛnbɛ so! I bajeen xa limaniya!
I xaxili ti Alatala ra!

28

Ala maxandina malina fe ra

¹ Dawuda gbeena.

Alatala n ma fanyena,
n bata i xili.
I tuli mati n na!
Xa i mi n yabi,

n sama laxira faxa muxune fari
nen.

² N ma mayandi xuiin mɛ malina fe
ra,
n bata n yiini te
i Batu Banxin yire sarijanxin
mabinni.

³ I nama nxu nun muxu jaxine
yalagi nxu bode xɔn,
fe jaxi rabane naxanye fala fajine
tima
koni marajaxuna e bajeene yi.

⁴ E kewanle saranna fi,
e nun e wali jaxine
e bata naxanye liga.
A liga e ra naxan lan e kewanle ma.

E lan e xa naxan soto, na so e yii!
⁵ E xaxili mi luxi Alatalaa wanle
xɔn ma,

hanma a yiine bata naxan da.
Nanara, a e kalama nen
a e jan habadan.

⁶ Barikan bira Alatala xa,
a bata n ma mayandi xuiin mɛ.

7 Alatala nan n senben na.
 A n xun mayengema
 alo wure lefana.
 N yigin saxi a fari,
 bayo a n malima.
 Nanara, n bɔɲɛn bata rafe sewan
 na.
 N na a tantunma nen betine yi.
 8 Alatala nan a yamaan senben na,
 e nun yigiya kantanxina a muxu
 sugandixin xa.
 9 I ya yamaan nakisi,
 i mɔn yi e baraka.
 Findi e gbengben muxun na,
 i yi i yengi dɔxɔ e xɔn ma habadan!

29

Alatala Senben Birin Kanna

1 Dawudaa betina.
 ɛ tan malekane,
 ɛ fa Alatala tantun,
 ɛ a tantun a binyen nun a senbena
 fe ra.
 2 ɛ binyen fi Alatala ma a xinla fe
 ra,
 ɛ Alatala batu a nɔrɔ sarijanxini.
 3 Alatala xuiin mɛma fɔxɔ igene yi,
 Ala binye kanna sarinma,
 Alatala a xuiin nasigama ige
 gbeene xun ma.
 4 Alatala xuiin senben gbo,
 Alatala xuiin nɔrɔxi.
 5 Alatala xuiin suman binle yigi-
 rama,
 hali sumunna naxanye Liban ya-
 manani.
 6 Ala Liban geyane ratuganma
 alo ɲinge diina,
 e nun Siriyon geyana
 alo burunna ɲingena.
 7 Alatala xuiin sigama ayi
 alo kuye sarinna.
 8 Alatala xuiin tonbon yirene yi-
 maxama,
 a Kadesi tonbonni maxa.
 9 Xenle diin xalima Alatala xuiin
 ma,
 a mɔn yi warine dɛene rayolon,
 yamaan birin sɔnxɔma a Batu
 Banxini,
 e naxa, "Binyen xa fi a ma!"
 10 Alatala dɔxi fufane xun na.

A mangayaan na habadan!
 11 Alatala nan senben fima a ya-
 maan ma,
 a bɔɲɛ xunbeli barakan sa e yi.

30

Barika birana Ala xa
 1 Dawudaa betina. Sigi
 sarijanxina. Batu Banxin
 nasarijan betina.
 2 Alatala, n ni i batuma,
 amasɔtɔ i bata n yite.
 I mi tin
 n yaxun yi e xunnayeren n xun
 na.
 3 Alatala n ma Ala,
 n ni i mafan nen malina fe ra,
 i yi n nakendeya.
 4 Alatala i n niin masiga nen laxira
 ra,
 i n faxamatɔɔn nakisi.
 5 Alatalaa tɔgɔndiya muxune birin
 xa betin ba a xa!
 ɛ a matɔxɔ a wali sarijanxine fe ra!
 6 Bayo, a xɔlɔn mi xunkuya,
 koni a marafanna luma nen
 muxun siin sogen birin.
 Wuga xuiin minima nen kɔɛɛn na,
 koni sewan fama nen xɔtɔnni.
 7 N yi laxi n ma herin na waxatin
 naxan yi
 n naxa, "Sese mi n yimaxɛ!"
 8 Alatala, n to yi i ya xanuntenyani,
 i n lu nen fangani alo geyana.
 Koni i to i yɛtagin luxun n ma,
 na yi n kɔntɔfili.
 9 N yi i tan Alatala xili,
 n yi Marigin mafan,
 10 n naxa, "N na faxa,
 i tɔnɔn mundun sɔtɔma nayi?
 N na sa gaburun kui,
 tɔnɔn mundun na ra?
 Faxe muxune nɔɛ i tantunɲɛ ba?
 E nɔɛ i ya lannayaan matɔxe ba?
 11 Alatala, i tuli mati n na,
 i kininkinin n ma!
 Alatala, n mali!"
 12 I bata n ma nimisan maxɛɛ
 sewan na.
 I n makininkininna ba n ma,
 i yi n nabilin sewan na.
 13 Nanara, n mi n dunde,

n betin bama i xa nen.
Alatala n ma Ala,
n barikan birama i xa nen
habadan!

31

Yigi sa fena Ala fari

Yaburin 71.1-3

¹ Dawudaa betina, beti baane
kuntigin xa.

² Alatala, n bata n luxun i yi.
I nama tin n yi yarabi!
N natanga i ya tinxinyana fe ra.

³ I tuli mati n na,
i yi n xunba iki sa!
Findi n yigiya gemen na,
e nun n makantan yinna.

⁴ N ma geme gbeen nun
n ma yinna nan i tan na.
Ti n yee ra,

i yi n maxaran i xinla a fe ra.
⁵ N natanga na luti ratixin ma n yee
ra,
bayo i tan nan n xun mayengema.

⁶ N bata n niin so i yii,
n xunba Alatala, lannaya Ala.

⁷ N bata ne rapaxu
naxanye suxure fufafune batuma,
koni n tan yigin saxi Alatala nan
fari.

⁸ N sewama nen,
n naxan i ya hinanna fe ra,
bayo, i bata n ma torone to,
i n sandomena saxalen kolon.

⁹ I mi n soxi n yaxune yii,
koni i n xaroyaxi nen.

¹⁰ Alatala, kininkinin n ma,
amasoto n toroni.
N bata xadan wuge.
Sunun bata n niin nun n fatin nata-
gan.

¹¹ Sunun bata n ma dununa yi gidin
nan,
wugan yi nde ba n siin na.
N fangan bata nan n yi n ma torone
fe ra.

N xonne bata yelefu ayi.

¹² N yaxune birin,
katarabi n daxo bodene ma,
ne n nayarabima.
N xoyine bata gaxu n yee ra,

e na n to kiraan xon ma,
e e gi n yee ra.
¹³ E birin bata jinan n xon ma
alo n faxaxin na a ra.

N bata lu alo feje kalaxina.
¹⁴ N bata yaxu wuyaxi koyekoyen
xuiin me,
gbalona n nabilinni.
E feene yitonma lan n faxa feen ma.

¹⁵ Alatala, n tan yigin saxi i tan nin,
n naxa, "I tan nan n ma Ala ra."

¹⁶ N ma waxatine i sagoni.
N natanga n yaxune ma
naxanye n besenxonyama.

¹⁷ I noron xa godo i ya walikenen ma,
n nakisi i ya hinanni.

¹⁸ Alatala, n bata n xui ramini i ma,
i nama tin n yi rayarabi.
Ala xa muxu naxine yarabi,
Ala xa e dunduxin nagodo laxira
yi.

¹⁹ Na wule xelene radundu,
na wasode yandaxine birin
naxanye fala naxin tima tinxin
muxune ma.

²⁰ I ya nemaan makabe,
i bata naxan namara i yee ragaxu
muxune xa!
Muxun birin yetagi,
i ya fanna fima ne ma nen
naxanye luxunxi i yi.

²¹ I bata e yigiya i fema,
i e kantanma muxune fe yitonxine
ma.

I bata e ratanga wule xelene ma.

²² Barikan bira Alatala xa!
N yi rabilinxi yaxune ra waxatin
naxan yi
n yenge xinla ma,

a yi a hinanna yita n na.
²³ N ma gaxuni, n yi a fala,
n naxa, "I bata n kedi i yetagi."

Koni n to n xuiin namini i ma
malina fe ra,
i yi n ma mayandi xuiin me.

²⁴ E tan togondiya muxune birin xa
Alatala xanu!
Alatala denkeleya muxune
ratangama nen,
koni a yandadene sare fima nen

alo a lan kiinde.

²⁵ E tan naxanye birin yigi saxi
Alatala fari,
ε senben so, ε bɔɲε ragidi.

32

Yulubi xafari fena

¹ Dawudaa fala ɲaxumɛna.

Sewan na kanna xa
naxan ma matandine bata mafelu
naxan yulubine bata xafari.

² Sewan na adaman xa
Alatala bata diɲa naxan haɛn ma
e nun mayifu mi naxan yi.

³ N to munma yi n ti n haɛne ra
nun,
feriɲen gbɛn kutunne yi n naye-
fuma.

⁴ I ya tɔrɔn yi n fari kɔɛɛn nun
yanyin na.

Fangan yi ɲan n na

a liga alo n tonbon yiren nin.

Beti xuini te.

⁵ Awa, n yi n ti n yulubine ra i xa.

N mi n ma haɛ yo luxun i ma.

N naxa, “N na n tima nɛn
n ma matandine ra Alatala xa.”
Awa, i yi n haɛne nun yulubine
birin ba n ma.

Beti xuini te.

⁶ Nanara, muxu tɔgɔndiyaxine
birin xa i mafan a waxatini,
alogo fufaan na fa,
a nama e li.

⁷ N luxunden nan i tan na.
I tan nan n natangama tɔrɔn ma,
yamaan birin yi xɔɔya bɛtine ba.

Beti xuini te.

⁸ Nanara, n na ε xaranma kiraan
ma

ε birɛ naxan fɔxɔ ra.

N na ε kawandima,
n yi n yengi sa ε xɔn.

⁹ I nama findi daxun na
alo soona hanma sofanla
naxanye mi sigɛ

fɔ karafen na bira e ma.

¹⁰ Muxu ɲaxine tɔrɔn gbo.

Koni naxanye e yigi saxi Alatala yi,
a ne rabilinma nɛn hinanna ra.

¹¹ E tan tinxin muxune xa ɲaxan
Alatala a fe ra,
ε sɛwa, ε bɛtin ba,
ε tan muxu sɔndɔmɛ faɲine.

33

Tantun bɛtina

¹ E bɛtin ba sɛwani Alatala xa,
ε tan naxanye tinxin!

Muxu faɲine lan e xa a tantun.

² E barikan bira Alatala xa bɔlɔnna
ra,

ε barikan bira a xa kondenna ra.

³ E bɛti nɛnɛn ba a xa.

ε maxa seene maxa ki faɲi,

ε yi ε xuini te a ma.

⁴ ɲɔndin nan Alatalaa falan na.

A kɛwanle birin kamalima tinx-
inna nin.

⁵ Tinxinyaan nun sariya suxun
nafan Alatala ma,

dunuɲa birin wasaxi a hinanna ra.

⁶ Alatala kore xɔnna daxi a fala
xuiin barakan nin,

e nun yanban seene a dɛ xuiin na.

⁷ A fɔxɔ igene birin malanma yire
kedenni,

a fufane ramara.

⁸ Bɔxɔn birin xa gaxu Alatala yɛɛ ra!

Dunuɲa muxune birin xa a binya!

⁹ A falan nan tixi,

dunuɲa yi da.

A yamarin fi,

seen birin yi taran na.

¹⁰ Alatala siyane natane kalama
nɛn.

A mi tinɲɛ siyane yi e miriyane
rawali.

¹¹ Koni Alatalaa fe ragidixine luma
nɛn habadan!

A miriyane yi lu habadan!

¹² Sewan na siyaan xa

naxan ma Ala findixi Alatala ra.

Sewan na muxune xa

Alatala bata naxanye sugandi!

¹³ Alatala a yɛɛ ragodoma keli
ariyanna yi,

a muxune birin mato.

¹⁴ Keli a mangaya yireni,

a dunuɲa muxune birin xun mato
a ra.

15 A e sɔndɔmɛne rafixa,
a a xaxili lu e kɛwanle birin xɔn.

16 Manga yo mi kise a ganla senben
ma.
Sofa yo mi ratange a fangan xɔn.

17 Xunba se mi soon na yɛngɛni,
a fangan na gbo ki yo ki,
a mi marakisin tiyɛ.

18 Koni Alatala yɛɛn tixi a yɛɛragaxu
muxune ra,
naxanye e xaxili tixi a hinanna ra.

19 A ne rakisima sayaan ma nɛn,
a mɔn yi e niine rakisi fitina kamɛn
ma.

20 En xaxili tixi Alatala nan na.
A tan nan en mali muxun na
e nun en yɛ masansan wure lefana.

21 En bɔɔɛne sɛwaxi a tan nan ma fe
ra,
bayo en bata en yigi sa a xili
sariɲanxini.

22 Alatala, i ya hinanna xa lu nxu
xɔn
bayo nxu nxu yigi saxi i tan nin.

34

Ala fan

1 Dawuda gbeena. A to a yetɛ findi
fatɔɔn na Abimeleki fɛma, naxan a
kedi.

2 N barikan birama Alatala xa wax-
atin birin,
n lu a tantunɲɛ!

3 N na Alatala matɔxɔma n
sɔndɔmɛni.
Tɔrɔ muxune yi a mɛ, e ɲaxan.

4 En xa Alatala gbona fe fala!
En na a xinli te en bode xɔn!

5 N bata Alatala xandi,
a yi n yabi,
a gaxun birin ba n yi.

6 Naxanye yɛɛn tixi a tan na,
ne sɛwama nɛn,
e mi yarabɛ mume!

7 N tan yiigelitɔna n xui ramini nɛn
Alatala ma,
a yi n xuiin mɛ,
a yi n nakisi gbalon ma.

8 Alatalaa malekana a yɛɛragaxu
muxune rabilinma nɛn,
a yi e kantan.

9 A mato,
i a kolonɲɛ a Alatala fan.
Sɛwan na kanna xa
naxan na a luxun i tan yi.

10 E gaxu Alatala yɛɛ ra,
ɛ tan a yama sariɲanxina,
bayo naxan na gaxu a yɛɛ ra,
na makoon fanma nɛn.

11 Hali yatane,
kamɛna e suxuma nɛn,
koni naxanye Alatala fenma,
ne mi dasɛ se faɲi yo ra.

12 N ma diidine, ɛ fa,
ɛ fa ɛ tuli mati n na.
N xa ɛ xaran Alatala yɛɛragaxun
ma.

13 Ndee waxi siimayaan xɔn?
Ndee waxi siimaya xunkuyen nun
sɛwan xɔn?

14 Nayi, ɛ fala ɲaxine yiba,
e nun wulena.

15 E ɛ xun xanbi so fe ɲaxini,
ɛ fe faɲin liga.
E bɔɔɛ xunbenla fen,
ɛ lu a fɔxɔ ra.

16 Alatala yɛɛn muxu tinxinxine ra,
a tuli matixi e xuiin na.

17 Alatala xun xanbi soxi fe ɲaxi
rabane yi.
E na faxa,
ɲinan tima e xɔn nɛn sinma!

18 Tinxin muxune na e mawuga
Alatala xa,
a tuli matima e ra nɛn,
a e xunba e tɔrɔne birin yi.

19 Alatala luma nɛn ne xɔn
naxanye bɔɔɛn kalaxi.
A yigitɛgetɔne rakisi.

20 Tɔrɔ wuyaxi tinxin muxun lima
nɛn,
koni Alatala a bama nɛn e birin yi.

21 Ala a xɔnne birin kantanma nɛn,
hali keden, a mi gire.

22 Fe ɲaxin nan muxu ɲaxin
faxama.
Tinxin muxune yaxune yalagima
nɛn.

23 Alatala a walikɛne niin xunbama
nɛn.
Naxan na a luxun a yi,
na mi yalagɛ mume!

35

Ala maxandina malina fe ra

1 Dawuda gbeena.
 Alatala, n kiti muxun makiti.
 I n yengɛfaan yengɛ.
 2 Keli, i ya wure lefane tongo
 i fa n mali.
 3 I ya tanban nun bunbini te ne xili
 ma
 naxanye n fɔxɔ ra.
 A fala n xa,
 a i tan nan n nakisima.
 4 Ala xa ne rayagi a e rayarabi,
 naxanye katama n faxa feen na!
 Naxanye fe ɲaxine yitɔnma n xili
 ma,
 Ala xa ne yɛ yifu a e raxɛtɛ!
 5 E xa liga
 alo foyen sigama se dagin naxan
 na.
 Alatalaa malekan xa e kedi.
 6 Ala xa e kirani fɔrɔ,
 a salaxunɲɛ ayi,
 Alatalaa malekan yi e sagatan.
 7 E lutin natixi nɛn n yɛɛ ra fuu!
 E yili ratilinxin ge n suxu feen na.
 8 Nanara, e xa e tɛɛna halagin na,
 e suxu e luti ratixin na,
 e bira, e faxa.
 9 Nayi, n niin sɛwama nɛn Alatala
 ra.
 N ɲaxan a marakisina fe ra.
 10 N na fale n bɔɲɛn ma feu!
 N naxa, “Muxu yo mi luxi
 alo i tan Alatala.
 I yiiigelitɔne ratangama fanga
 kanne ma.
 I tɔrɔ muxune ratanga ne ma
 naxanye e yigbetɛnxi.”
 11 Muxu ɲaxine n kansunma.
 E sɔnne sama n na,
 n mi naxanye fe kolon mumɛ!
 12 E n ma fanna ɲɔxɔ a ɲaxin na.
 N yifuxin yi lu.
 13 Koni e yi furaxi waxatin naxan
 yi,
 n yi n maxidima sunun nin.
 N yi n yetɛ magodo sun suxuni.
 N ma maxandi xuiin to mi yabi,
 14 n sunuxin yi lu e fe ra
 alo n xɔyina hanma
 alo ngaxakedenna nan yi e ra nun.

N xun sinxin yi lu nimisani
 alo n nga nan yi a ra.
 15 Koni tɔrɔn to n tan li,
 e birin yi ɲaxan.
 E e malan n xili ma.
 N yengɛfane,
 n mi yi naxanye kolon,
 ne yi lu n tɔrɛ tun!
 16 E n naɲaxu, e n magele.
 E e ɲinne raxinma n xili ma.
 17 Marigina, i yɛɛn sama e xɔn
 han waxatin mundun yi?
 N niin natanga e yengɛni,
 i n nakisi yatani itoe ma!
 18 Nayi, n barikan birama nɛn i xa
 yamani.
 N ni i matɔxɔ e birin yetagi.
 19 I nama tin
 n yaxu wuledene yi ɲaxan n ma fe
 ra.
 Naxanye n naɲaxuxi fuuni,
 ne nama gele n ma.
 20 E mi ngaxakedenya fala tima,
 fɔ e yi bɔɲɛ xunbelitɔne kansun
 wulen na.
 21 E feene falama n xun ma,
 e sɔnxɔ, e naxa,
 “Yɔ! I naxan ligaxi nxu bata a to!”
 22 Alatala, i tan bata ne to,
 nayi, i nama i dundu.
 Marigina, i nama i makuya n na!
 23 Marigina, keli, i yi n xun
 mayengɛ.
 N ma Ala, n ma yengɛn so.
 24 Alatala n ma Ala,
 yoon fi n ma bayo i tinxin.
 I nama tin
 n yaxune yi ɲaxan n ma fe ra.
 25 I nama tin e yi a fala, e naxa,
 “Yɔ! Nxu bata a manɔ!
 Nxu yi waxi na nan tun xɔn ma!”
 26 Muxun naxanye sɛwama n tɔrɔ
 feen na,
 Ala xa ne rayagi, a e yifu.
 Ala xa ne rayagi, a yi e rayarabi
 naxanye e yetɛ yitema n ma.
 27 Naxanye waxi n xɔrɔyaxin to
 feni,
 ne xa sɔnxɔ sɛwani,
 e naxa, “Alatala gbo!”

A bata sɛwa a walikɛna yɛɛ ra sigan na.”

²⁸ Nayi, n ni i ya tinxinyana fe falama nɛn, n yi i tantun ferijɛn gbɛn!

36

Muxu jaxina

¹ Alatalaa walikɛɛn Dawudaa bɛtina, bɛti baane kuntigin xa.

² Yulubin falan tima muxu jaxin xa a bɔjɛni.

A mi gaxuma Ala yɛɛ ra mumɛ!

³ Bayo a lugoxi a yɛtɛ ra a mi nɔɛ a yulubine kolonjɛ, a a mɛ e ra.

⁴ A falane jaxu, wulen nan gbansan e ra.

A mi fa xaxilimaya feeye rabama.

A mi fe fajɪ ligama.

⁵ A nɛma saxi a saden ma, a fe jaxine mirima, a kira kobine natama, a mi a mɛma fe jaxi yo ra.

⁶ Alatala, i ya hinanna gbo han ariyanna, i ya lannayaan gbo han kore.

⁷ I ya tinxinna gbo alo geyane. I ya kiti sa kiin tilin alo fɔxɔ igena. Dajɔxɔne nun subene i tan nan yii, Alatala.

⁸ Ala, i ya hinanna kɛndɛ han! Adamadiine birin luxunden sɔtɔma nɛn i yi alo tɔxɛ diine e nga gabutene bun kii naxan yi.

⁹ E lugoma i ya donse gbeen nan na. E e min i ya fanni alo xudena.

¹⁰ Niin binla i tan nan yi. Nxu bata kɛnɛnna to i ya kɛnɛnna xɔn.

¹¹ I xa hinan ne ra naxanye i kolon. I ya tinxinyaan yita sɔndɔmɛ fajɪ kanne ra.

¹² I nama tin yandadene yi n yɛngɛ, hanma muxu jaxine yi n kedi.

¹³ A mato, fe jaxi rabane bata bira. E saxi, e mi nɔɛ kelɛ.

37

Muxu jaxin nun muxu fajin kɔntɔnna

¹ Dawuda gbeena.

I nama xamin muxu jaxine ra.

I nama i sa fe jaxi rabane ma.

² E tununma nɛn xulɛn alo sɛxɛ xarena.

E faxama nɛn alo si seen naxan bata lisi a ra.

³ I yigin sa Alatala yi, i yi fe fajin naba.

Nayi, i luyɛ yamanani nɛn, i yi sabati bɔjɛ xunbenli.

⁴ I xa sɛwa Alatala yi nanara a i bɔjɛn waxɔn feene ligɛ i xa.

⁵ Bira Alatalaa kiraan nan xɔn. I yigin sa a yi.

Nanara a i maliyɛ.

⁶ I ya tinxinyaan nun sariya suxun makɛnɛnma nɛn a tan barakani alo yanyi tagi sɔgena.

⁷ I xa dijɪ, i Alatala legeden. I nama xamin na muxune ra naxanye sabatima, naxanye e fe yitɔnxine rasɔnɔyama a jaxin na.

⁸ I nama xɔlɔ, i nama fitina, i nama xamin.

Ne i birama tɔrɔni nɛn.

⁹ Muxu jaxine janma nɛn, koni naxanye e yigin sama Alatala yi, bɔxɔn luma ne nan xa.

¹⁰ A mi buma muxu jaxine yi tunun.

Ɛ ɛ yɛɛ rakɔjinma e ma nɛn, koni ɛ mi e tɔɛ.

¹¹ Naxanye limaniyaxi, bɔxɔn luma ne xa nɛn, e yi sabati, e bɔjɛ xunbenla sɔtɔ.

¹² Muxu jaxin fe jaxin nan yitɔnma tinxin muxun xili ma,

a a jinne raxin a xili ma.

¹³ Koni Marigin gelema muxu jaxine ma,

amasotō a a kolon,
e fitina lōxōn mi fa buma.

14 Muxu ḡaxine bata e silanfanne
botin,
e e xanle ba,
e xa yīigelitōne nun tōrō muxune
yēnge,
e xa muxu fajine faxa.

15 Koni, e sōxōnma e gbee silan-
fanne nan na.
E xanle yi gira.

16 Se xurin naxan tinxin muxun yii,
na fisa muxu ḡaxine bannayaan
xa.

17 Amasotō muxu ḡaxine senben
kalama nen,
koni Alatala tinxin muxune
ratangama nen.

18 Alatala yengi dōxi sōntarene xōn.
E kēen luma nen habadan.

19 E mi tōre waxati xōdexene yi.
Fitina kamēn na so,
e tan lugoma nen.

20 Koni muxu ḡaxine faxama nen.
Alatala yaxune yi tunun
alo xēen fugene.

E lōma ayi nen alo tutina.

21 Muxu ḡaxin donla tongoma nen,
a mi a fiye.
Koni tinxin muxun kiin tima fon-
isireyaan nin.

22 Ala naxanye barakama,
bōxōn luma ne xa nen.
Koni a naxanye dangama,
ne ḡanma nen.

23 Alatala nan muxun sigati kiin
nagidima

a lu na kiraan xōn
naxan nafan a ma.

24 Xa a dagalanje ayi,
a mi bire,
amasotō Alatala a malima.

25 Dii mēsen nan yi n na,
koni iki n bata fori.
N siin bata waxati xunkuye sōtō.

Koni n munma tinxin muxun
nabējinxin to singen,
hanma a diine yi donseen
maxandi.

26 A kiin tima fonisireyaan nan na
waxatin birin yi,
a mōn bonne dolima.
Dubana a diine xa.

27 E xun xanbi so fe ḡaxini,
e fe fajin naba,
nanara i mamandenne luyē bōxōn
ma habadan!

28 Amasotō sariya suxun nafan
Alatala ma.
A mi a muxu tōgōndiyaxin
nabējinje.

A a kantanna nen habadan.
Koni muxu ḡaxine mamandenne
tan ḡanma nen.

29 Tinxin muxune bōxōn sōtōma
nen
alo kēena, e lu na yi habadan.

30 Tinxin muxun xaxilimaya falane
nan tima.
Sariyan nan a falan na.

31 A Alaa sariyan namarama a
bōjēni nen.
A mi tantanma a fe yi mumē!

32 Muxu ḡaxin tinxin muxun lege-
denma
a faxa feen nan na.

33 Koni Alatala mi a luyē a yaxune
senben bun ma.
A mi tinje a yalagi feen ma,
a na kiti waxatin naxan yi.

34 E e xaxili ti Alatala ra,
e yi lu a kiraan xōn.
A e yitema nen,
a yamanan so e yii.
E a toma nen nayi muxu ḡaxine
bata ḡan.

35 Nyi muxu ḡaxina nde kolon nun,
gbalotōon nan yi a ra
naxan bata yi sabati
alo wudi gbeena.

36 Koni a danguxi nen,
a lō ayi feu!
N yi a fen, koni n mi a to.

37 I xaxili lu sōntaren xōn.
I yēen sa muxu fajin xōn.
Bōje xunbelitōon mayixētene
sōtōma nen.

38 Koni yulubi kanne kalama nen feu!
E bənsənnə birin yi raxəri.

39 Alatala tinxin muxune rakisima nen.
E yigiya makantanxin nan a tan na tərə waxatine yi.

40 Alatala e malima nen a e ratanga.
A e ratanga muxu ɲaxine ma nen,
a e rakisi,
amasətə e luxunxi a yi.

38

Tərə muxuna maxandina

1 Dawudaa bətina. Maxandina.
2 Alatala, i nama n maxadi xəlōni!
I nama fitina n xili ma,
i n ɲaxankata.
3 I bata n maxələ i ya xalimakunla ra.
I yi n nabira.
4 Kəndəya mi fa n fatini i ya xələna fe ra.
N gbindin mi yalan n yulubina fe ra.
5 N hakene bata gbo ayi n xun ma han a radangu ayi,
alo goronna naxan binya n mi a nɔɛ.
6 N ma korone bata kun,
e xirin yi mini.
Amasətə daxun nan yi n na nun.

7 N bəɲen bata kala han n yi n xun sin.
N lu wugɛ n bəɲeni ferijən gben!
8 N fatin birin wolonxi n ma kati!
Kəndəya yo mi fa n fatini.
9 N bata yeľefu bəxən ma,
n bata kala feu!
N bəɲen tərəxi, n kutunma,
amasətə n səxələxi.

10 Marigina, n naxan fenma,
i na kolon.
I bata n kutun xuiin birin mɛ.
11 N bəɲen dinma,
n fangan bata ɲan.
N yetagin bata yitəɲən.
12 N xəyine nun n dəxə bodene mi fa fama n fɛma
amasətə n ma furen xən.
Hali n kon kaane bata e makuya n na.

13 Naxanye waxi n faxa feni,
ne bata lutin nati n yɛɛ ra.
Naxanye waxi n maxələ feni,
ne n kala feen falama.
E mi xadanma fe ɲaxi yitəndeni.
14 N bata liga alo tuli xərina,
n mi fe mɛma.
N bata liga alo bobona,
n mi fala tima.
15 N bata liga
alo muxun naxan mi yabin tiyɛ
amasətə a mi fe mɛma.

16 Koni Alatala, n xaxili tixi i tan na.
I n yabima nen, Marigina n ma Ala.
17 N naxa, “I nama tin
n yaxune yi e xunnayeren n na,
e nama ɲaxan n ma tərən na.”
18 N biramatənnə na a ra.
N xələni waxatin birin.
19 N bata n ti n hakene ra,
n yulubine bata n naxamin kati!
20 N yaxune tan kəndɛ,
e yixədəxə.
E wuya
naxanye n naɲaxuxi fuu!
21 Naxanye fe fajin saranma fe
ɲaxin na,
ne n tərəma,
amasətə n tan a fajin nan fəxə ra.
22 Alatala, i nama n nabəɲin.
N ma Ala, i nama i makuya n na.
23 N Marigina, n nakisimana,
n mali iki sa!

39

Tərə muxun ti fena a hakən na

1 Dawudaa bətina, bəti baane kuntigin xa, Yedutun xa.
2 N bata a fala, n naxa,
“N na n kɛwanle rakərəsima nen,
alogo n dɛ xuiin nama n bira yulu-
bini.
N mi fa fala yo tiyɛ muxu ɲaxine yɛɛ
xəri.”
3 N yi n dundu,
n yi n naxara,
n mi yi fala yo tima
hali fe fajina,
koni n ma səxələn yi siga fari sɛ tun!
4 N bəɲen yi wolon n kui.
N to yi n mirima a ma,

a yi n kuiin gan fɔɓ

alo tɛɛna.

N yi falan ti fɔɓ, n naxa,

⁵ “Alatala,

n siin soge dɔnxɛn yita n na

e nun a yate saxina.

I xa n nakolon

a n ma siimayaan mi buma.”

⁶ I tan nan n ma lɔxɔne yatɛn
nadungixi ayi.

Sese mi n siin waxatin na

i yɛɛ ra yi.

Adamadiin birin buma nɛn

alo foyedin gbansan!

Beti xuini te.

⁷ Nininna nan gbansan a tan na.

Muxuna a masigama,

a feen ligama koni fuyan!

A nafunla malanma,

koni naxan a sɔtɛ a xanbi

a mi na kolon.

⁸ Marigina, n fa n xaxili tima nanse
ra nayi?

N na n yigin sama i tan nan yi.

⁹ N nakisi n yulubin birin ma.

I nama tin daxune yi gele n ma.

¹⁰ N yi dunduxi nɛn.

N mi yi fala yo tima.

Amasɔtɔ i tan nan ito ligaxi n na.

¹¹ I ya furen ba n ma,

benun i xa n najan tɔrɔni.

¹² I muxun maxadima a hakɛna fe
ra

i yi a hakɛn saran a ra.

I muxuna nafunle kalama alo xi-
ine.

Adamadi yɛtɛɛn ligaxi nɛn alo foye-
dina.

Beti xuini te.

¹³ Alatala, n ma maxandi xuiin mɛ.

I yi i tuli mati n ma mawuga xuiin
na.

N na wuga, i nama i dundu.

I ya xɔɓɛn nan tun n tan na sigatini,
alo n benbane yi kii naxan yi.

¹⁴ N yiba singen

alogo n xa sɛwa benun n xa dangu,

benun n xa faxa.

40

Tantun Betina

¹ Dawudaa betina, beti baane
kuntigin xa.

² N diɓa nɛn Alatala maliin lege-
dendeni,

a yi a tuli mati,

a yi n ma mawuga xuiin mɛ.

³ A n ba yili ɓaxin na,

a n ba boron nun bendeni.

A yi n ti fanyen fari,

a san tide fajin fi n ma.

⁴ A yi n xaran beti nɛnɛn ma,

n na en ma Ala tantunma naxan
na.

Muxu wuyaxi na toma nɛn

e yi gaxu a yɛɛ ra,

e mɔn yi e yigin sa Alatala yi.

⁵ Sɛwan na kanna xa,

naxan na a yigi sa Alatala yi,

naxan mi kidene batuma,

naxan mi a sama suxure batune
ma.

⁶ I ya wali fajine wuya ayi!

Alatala, n ma Ala, i ɓɔxɔn mi na!

I bata kabanako fe wuyaxi yitɔn
nxu xa!

N mi nɔɛ e fe fale,

e yatɛn bata gbo ayi!

⁷ I mi waxi saraxan nun kiseen xɔn
gbansan,

fɔ i n tunle raba ayi.

I mi yi saraxa gan daxine

nun yulubi xafari saraxane
gbansan fɔxɔ ra.

⁸ Nanara, n naxa, “N tan ni i ra.

N bata fa.

N ma fe sɛbɛxi Kitabuni.

⁹ N ma Ala, i sagoon nafan n ma!

I ya sariyan namaraxi n bɔɓɛni.”

¹⁰ N tinxinyaan nalima nɛn i ya
yamani.

Alatala, i a kolon,

n mi n dundɛ.

¹¹ N mi i ya tinxinyaan namaraxi n
kedenna xa.

N ni i ya ɓɔndin nun marakisina fe
falama nɛn.

N mi i ya hinanna nun i ya
lannayaan luxunɛ yamaan
ma.

12 I nama tondi kininkininje n ma,
Alatala.
I ya hinanna nun lannayana n
marama nen waxatin birin.

Ala maxandina malina fe ra
Yaburin 70

13 Amasoto, n ma torone bata wuya
han e mi yate!

N hakene bata n suxu,
n mi fa se toma.
E wuya dangu n xunsexene ra.
Bore yixodexe mi fa n yi sonon.

14 Yandi, Alatala, n nakisi!

Alatala, fa n mali iki sa!

15 Ala xa ne yarabi
naxanye katama n faxa feen na,
a e ye yifu fefe!

Ala xa ne raxete marafeyani
n ma toro yaan nafanxi naxanye
ma.

16 Ala xa ne raterena e yagin na,
naxanye a falama n ma,
e naxa, "Yo! I suxi yati!"

17 Naxanye birin i tan fenma,
i xa ne birin nasewa.

I ya kisin xonla naxanye ra,
ne xa lu a fale,
e naxa, "Alatala gbo!"

18 Koni, yigelitson nun toro muxun
nan n tan na.

N Marigin nama jinan n xon.

I tan nan n maliin nun n ma
maratanga tiin na.

Ala, i nama buye ayi.

41

Furetana Ala maxandina

1 Dawudaa betina, beti baane
kuntigin xa.

2 Sewan na kanna xa
naxan yengi doxi senbetarene xon.
Alatala na kanna xunbama toro
waxatine yi nen.

3 Alatala a ratangama nen
a a niin nakisi.

A a barakama nen boxon ma.
A mi a luye a yaxune senben bun
ma.

4 Alatala a malima nen,
furen na a li waxatin naxan yi,
a a rakendeya.

5 N na a fala nen, n naxa,

"Alatala, dija, i n nakendeya,
bayo n bata yulubin liga i ra."

6 N yaxune fala jaxine tima n ma,
e naxa, "A faxama waxatin
mundun yi,
a xinla yi lo ayi?"

7 Naxanye fama n xontondeni,
ne fala fajine nan tima n xa
nafigiyani.

Koni, a dentege jaxini tonma n ma
fe ra,
a yi mini a ralideni yiren birin yi.

8 Naxanye birin n najaxuxi,
ne koyekoyenma e bode xa n ma fe
ra.

E mirixi a jaxin nan ma n ma fe yi.

9 E naxa, "Fure jaxin bata a suxu!"

A mi fa kele a sadeni feu!"

10 Hali n lanfa fajina,
n yi laxi naxan na,
nxu nun naxan yi donseen donma
nxu bode xon,
na bata keli n xili ma.

11 Alatala, kininkinin n ma,
i yi n nakeli sonon,
nanara n na n yaxune donla
saranje.

12 N na a kolon
fa fala n bata i kenon
bayo e mi n noe.

13 I n malima nen
amasoto n tinxin.
I yi n lu i yetagi habadan!

14 Barikan xa bira Alatala xa, Isir-
ayilaa Ala!

Habadan han habadan! Amina!
Amina!

Yaburin Yire Firindena: Keli Sora 42 ma han 72

42

Yigi sana Ala yi

1 Koraa diine fala jaxumena. Beti
baane kuntigin xa.

2 Ala, i xonla n niin suxuma
alo ige xunbenla xonla xenla suxun
kii naxan yi.

3 Habadan Ala xonla n niin suxuma
nen

alo min xɔnla.

N sigama waxatin mundun yi
n sa ti Ala yetagi?

⁴ N wugama kɛɛn nun yanyin na.

N baloma yeɛgen nin.

N yaxune n maxɔdinma waxatin
birin

e naxa, “I ya Ala minɛn yi?”

⁵ Waxati danguxine fe na rabira n
ma,

n bɔɣɛn yi kala.

Nxu nun yamaan nan yi sigama

Alaa banxini,

n yi tima e yeɛ ra,

e sɛwaxin sɔnxɔma,

e barikan birama Ala xa jaxan nin.

⁶ Nanfera n niin sɔxɔlexi?

Nanfera n bɔɣɛn sunuxi?

N xa n yigi sa Ala yi.

N mɔn a tantunma nɛn.

N kisi muxun nun n ma Ala nan a
ra.

⁷ Koni iki, n niin sɔxɔlexi,

nanara n na n mirima i ma Yu-
rudɛn bɔxɔni,

Xerimon geyane xuntagi,

e nun Misari geyaan ma.

⁸ Fufaan sama fufaan fari n xili ma,
igen xuxu xuiin yi gbo ayi a surun-
deni.

I xunfan gbeene radangu n xun
ma,

gbalon yi keli n xili ma alo
walanna.

⁹ Alatala xa a hinanna mayita
yanyin na

alogo n yi xi betin bɛ a xa kɛɛn na.

N ma dunuɣa yi gidin Ala nan
maxandima.

¹⁰ N na a falama n natangamana
Ala nan xa,

n naxa, “Nanfera i jinanxi n xɔn
ma?

Nanfera n luma tɔɣɛ n yaxune yii?”

¹¹ N niin tɔɣɔxi n yaxune xɔn
amasɔtɔ e fɛriɣɛnma n maxɔdinɣɛ
nɛn,

e naxa, “I ya Ala minɛn?”

¹² Nanfera n niin sɔxɔlexi?

Nanfera n bɔɣɛn sunuxi?

N xa n yigin sa Ala yi.

N mɔn a tantunma nɛn

n ma Ala, n nakisimana.

43

¹ Ala, yoon fi n ma,

i n xun mayɛngɛn so dɛnkeleyatare
yamaan xili ma.

N natanga wuledene nun muxu
jaxine ma!

² N kantan muxun nan i tan na.

Nanfera i n nabɛɣinma?

Nanfera n sunuxin luma tɔɣɛ muxu
jaxine xɔn?

³ I ya kɛnɛnna nun i ya jɔndin nafa
n ma!

E xa ti n yeɛ ra,

sigi i ya geya sariɣanxin fari i
yetagi.

⁴ Nayi, n sigama nɛn Alaa saraxa
ganden dɛxɔn,

Ala naxan findixi n ma sɛwan nun
n ma jaxanna ra.

N na n ma bɔlɔnna maxa

n tantun betin ba i tan Ala xa,
n ma Ala.

⁵ Nanfera n niin sɔxɔlexi?

Nanfera n bɔɣɛn sunuxi?

N xa n yigin sa Ala yi.

N mɔn a tantunma nɛn
n ma Ala, n nakisimana.

44

Maratangana Ala maxandina

¹ Koraa diine fala jaxumɛna, beti
baane kuntigin xa.

² Ala, nxu bata a mɛ nxu tunle ra.

Nxu benbane bata yi a fala nxu xa
nun,

i fe gbeen naxanye liga e xa na
waxatini,

lɔxɔn naxanye bata xunkuya.

³ I tan nan siya dɛnkeleyatarene
kedi i sɛnbɛni,

i mɔn yi nxu benbane radɔxɔ na.

I siya gbɛtɛne raxuya ayi nɛn,

i yi nxu benbane rasabati.

⁴ E mi na bɔxɔn sɔtɔxi e silanfanne
xa ra!

E mi a nɔxi e yetɛ fangan xan xɔn.

E a nɔxi i yetɛ fangan nan xɔn ma,

i fangana, e nun i lu fena e xɔn,

bayo e rafan i ma.

⁵ N ma mangan nun n ma Ala nan i
tan na.

I tan nan nɔ sɔtɔn nagidima Yaxuba
bɔnsɔnna xa.

6 Nxu nxu yaxune raxetema i tan nan baraka yi.

Nxu e nɔ i xinli.

7 N yigin mi saxi n ma xanla xan yi.

N ma silanfanna mi a ra naxan nɔn fima n ma.

8 Koni i tan nan nɔn fima nxu ma nxu yaxune ma.

I tan nan ne rayarabima, naxanye nxu rajaxuxi.

9 Nxu Ala nan matɔxɔma waxatin birin,

nxu i tan nan xili tantunma habadan!

Beti xuini te.

10 Koni iki, i bata i mɛ nxu ra, i yi nxu rayarabi.

I mi fa minima nxɔ ganle fɔxɔ ra sɔnɔn.

11 I bata nxu ragi nxu yaxune yɛɛ ra, e yi nxu yii seene birin tongo.

12 I bata nxu rabɛɛn alogo e xa nxu faxa alo yɛxɛɛne.

I bata nxu raxuya ayi yamana gbɛtɛne ma.

13 I bata i gbee muxune mati sare xurin na

alo dɛ mi seen naxan na.

14 I bata nxu rayarabi nxu dɔxɔ bodene yɛtagi,

nxu rabilin muxune yi nxu makonbi,

e nxu magele.

15 I bata nxu findi gelema seen na siyane yɛ.

E e xunne yimaxama nxu mageleden.

16 N fɛyani waxatin birin.

N bata yagi

17 xɔnnantenne falane xɔn

naxanye n bɛsɛnxɔnyama,

e nun n yaxun naxanye e gbeen jɔxɔma n na.

18 Ito birin ligaxi nxu ra nɛn,

hali nxu to mi jinanxi i xɔn ma,

hanma nxu yi i ya layirin kala.

19 Nxu mi xɛtɛxi i fɔxɔ ra.

Nxu munma yi fata i ya kiraan na.

20 Koni hali na,

i nxu lu nɛn kankone bun.

I nxu rabɛɛn banban dimini.

21 Xa nxu yi jinan nxɔ Ala xinla ma nun,

nxu yi ala gbɛtɛne batu,

22 i yatin yi na kolonma nɛn nun amasɔtɔ i nxu miriya wundone kolon.

23 Koni e nxu faxama i tan nan ma fe ra fɛrijɛn gbɛn!

E nxu ligama

alo yɛxɛɛn naxan faxa daxi a ra!

24 Xulun Marigina! Nanfera i xima?

Keli, i nama i mɛ nxu ra habadan!

25 Nanfera i i yɛtagin luxunma nxu ma?

I nama jinan nxɔ tɔrɔne nun marayarabine xɔn!

26 Nxu niine bata bira gbangbanni, nxu gbindin mi fa nɔɛ keɛ bɔxɔn ma.

27 Keli, i fa nxu mali!

Nxu xunba i ya hinanna nin!

45

Mangana jaxalandin ti betina

1 Koraa diine fala jaxumɛna, beti baane kuntigin xa. A xa ba alo betin naxan xili: "Fuge Fajine." Xanuntenya sigina.

2 Fala fajine bata n bɔjɛn nasewa. Nanara, n betini ito bama mangan xa.

N deni xaxi betina fe ra alo sebɛli ti fajina xayen kii naxan yi.

3 I tofan adamadiine birin xa, i fatan fala jaxumɛn tiyɛ, bayo Ala i barakama nɛn habadan!

4 I ya silanfanna sɔti i dɛxɔn, sɛnbɛmana.

Xunnayerenna nun binyena i tan nan xa!

5 Siga soon fari xunnayerenni,

i sa nɔn ti

jɔndin nun yetɛ magodon nun tinxinyana fe ra.

I fangan xa fe magaxuxine makɛnɛn!

6 I ya xalimakuli ralemunxine xa i yaxune bɔjɛne yisɔxɔn.

Siyane birama nɛn i sanne bun.

7 Ala, i luma nen i ya mangaya
gbedeni habadan!

I ya mangaya taxamasenna nan
tinxinyaan na.

8 Tinxinna nan nafaan i ma.

A jaxin mi rafan i ma.

Na nan a toxi Ala, i ya Ala bata i
sugandi.

A man bata i ya sewan fari sa
dangu bonne ra.

9 Latikanna nun se xiri
jaxumene i ya dugine yi.

Maxa se maxane i rasumunma
mangane banxine yi

naxanye maxidixi sama jinne ra.

10 Mangane dii temene jaxalandi
tiine ye.

I ya baten tixi i ya mangaya gbeden
yii fari foxoni.

A maxidi seene rafalaxi xema fajin
nan na.

11 Mangana jaxalandina,

i tuli mati n ma falan na.
Ninan i kon kaane nun i bari bo-
dene xon ma.

12 I xonla bata mangan suxu i ya
tofanna fe ra.

I ya kuntigin na a ra, i xa a binya.

13 Tire kaane fama kiseene ra i xa
nen.

Nafulu kanne i ya fanna fenma
nen.

14 Binyen birin mangana dii temen
xa mangayani.

A doma gbeen nafalaxi xema dugin
nan na.

15 E nun a doma rayabuxin nan
sigan mangan fema

jaxalandi tiine biraxi a foxo ra a
tideni.

16 E so mangana genla ma sewan
nun jaxan nin.

17 I tan mangana,

i dii xeme wuyaxi sotoma nen
naxanye luma mangayani i ben-
bane funfuni.

I e findima kuntigine ra nen boxon
birin xun na.

18 N ni i findima xili kanna ra
habadan.

Muxun birin i matoxoma nen
habadan han habadan.

46

Enfangana Ala nan na

1 Koraa diine Ala tantun sigina, beti
baane kuntigin xa. Sungutunne xa
a ba.

2 Ala nan en yigiyaan na
e nun en fangana.

A yitoxi mali ti feen na taw waxa-
tine birin yi.

3 Nanara, hali boxon xuruxurun,
geyane yi bira foxo ige tilinxine yi,
en mi gaxue.

4 Hali foxo igene xuxu,
geyane fan yi yimaxa gbaloni
en mi gaxue.

Beti xuini te.

5 Xudena Alaa taani
naxan a muxune rasewama
naxan findixi Kore Xonna Ala
daxode sarijanxin na.

6 Ala na taani,
a mi yimaxe mume!

Kuye nema yiba,

Ala bata taan mali,

7 siyane yi sonxon nate,

mangayane yi yimaxa.

Ala na a xuini te,
boxon yi xuruxurun.

8 Alatala Senben Birin Kanna nan
en xon.

Yaxubaa Ala nan en ma faran
makantanxin na.

Beti xuini te.

9 E fa Alatala a wanle mato,
a gbalon naxanye rakelixi boxon
ma.

10 A yengene janna
han boxon danna birin yi.

A xanle yigirama,
a tanbane kala,
a yi ye masansan wure lefane gan.

11 A yi a fala, a naxa,

“E e raxara,

e yi a kolon a n tan nan Ala ra.

N batuma nen siyane tagi.

N yi batu boxon birin yi.”

12 Alatala Senben Birin Kanna nan
tan nan xon.

Yaxubaa Ala nan en ma faran
makantanxin na.

Beti xuini te.

47

Ala fisamanten mangana

1 Koraa diine βetina, βeti baane kuntigin xa.

2 Ε tan, siyane birin xa ε yiin bɔnbɔ, ε sɔnxɔ, ε xuini te sɛwani Ala xa!

3 Alatala, Kore Xɔnna Ala magaxu han!

Manga gbeen a ra dunuɲa birin xun na!

4 A bata nɔɔn fi en ma siyane xun na,

a yamane raso en ma nɔɔn bun.

5 A bɔxɔn sugandi nɛn nxu xa,

Yaxuba bɔnsɔnne sabatima dɛnaxan yi,

a naxanye xanuxi.

Beti xuini te.

6 Ala bata dɔxɔ a mangaya gbɛdɛni.

Yamaan sɔnxɔma sɛwani, xɔta xuine yi mini Alatala xa.

7 Tantun βetin ba Ala xa,

βetine ba han!

Tantun βetin ba en ma mangan xa, βetine ba han!

8 Ala nan mangan na dunuɲa birin xun na,

ε a tantun βetini.

9 Ala dɔxi a manga gbɛdɛ sariɲanxini,

a mangayaan nabama siyane xun na.

10 Siyane mangane sama nɛn

Ibrahimaa Alaa yamaan fari.

A tan nan gbee dunuɲa ganle birin na.

Ala gbo han!

48

Siyon Ala gbee taana

1 Koraa diine βetina. Sigi sariɲanxina.

2 Alatala gbo,

a lan a xa matɔxɔ

a gbee taani geya sariɲanxin fari.

3 Siyon, Alaa geyana,

a mate, a tofan,

dunuɲa birin sɛwama a fe ra.

A mate

alo bɔxɔne birin manga taana

Manga Gbeen dɔxi dɛnaxan yi.

4 Ala a yengi sama nɛn a taa makan-tanxin xɔn,
a bata a yete findi a kantanmaan na.

5 Mangane to e malan Siyon yenge xinla ma,

6 e yi a to, e kabɛ,

e gaxu, e yi e gi.

7 Xuruxurunna nun kuisanna yi e suxu na,

alo ɲaxanla kuiin na keli a ra,

8 alo kunkibane na kontɔfili foye gbeena fe ra.

9 Ala kabanako feen naxanye lig-axi,

nxu bata ne mɛ.

Iki, nxu bata ne to Alatala Sɛnβen Birin Kanna taani.

A na taan nakisima nɛn habadan!
Beti xuini te.

10 Nanara, Ala nxu nxu mirima i ya hinanna ma i Batu Banxini.

11 I tan xili kanna tantunma dunuɲa yiren birin yi.

I mangayaan ligama tinxinyaan na.

12 Yamaan xa ɲaxan Siyon geyaan fari,

Yuda taa kaane xa sɛwa i ya kitisana fe ra!

13 Ε bilin Siyon ma,

ε yi a kondene yate.

14 Ε ε xaxili lu a yinna xɔn ma,

ε mɔn yi a sangansone mato,

nanara ε a fale mayixete famatɔne xa,

ε naxa, ¹⁵“Ala ito,

nxɔ Ala na a ra habadan!

A tima nxu yeε ra nɛn han a rapanni.”

49

Nafulu fuyanna fe

1 Koraa diine βetina, βeti baane kuntigin xa.

2 Ε ito mɛ, ε tan siyane,

ε tuli mati

ε tan muxun naxanye birin dunuɲa yi.

3 Fanga kanne nun tɔrɔ muxune,

nafulu kanne nun yiigelitɔne,

birin xa a tuli mati.

4 N fekolonna falane nan tima,
n mirine xaxili fajin nan fima.

5 N na n xaxinla rasigama sandan
nan xɔn,
n yi a yeɓa, n nɛma n ma bɔlɔnna
maxɛ.

6 Nanfɛra n gaxuma gbalɔ lɔxɔne
yɛɛ ra,
hake kan yanfantenne n nabilinma
waxatin naxan yi?

7 E yigin saxi e se kanyaan nan ma,
e mɔn yi e kanba e nafulu kanyani.

8 Muxun mi nɔɛ a boden xunbɛ.
A mi nɔɛ a niin saren soɛ Ala yii.

9 Amasɔɔ muxun niin xunbaan
xɔdɔxɔ!

A mi nɔɛ a saren fiyɛ,

10 alogo a xa bu habadan, a mi faxa.

11 Amasɔɔ, en birin a kolon xaxili-
mane fan faxama
e nun daxune nun kɔmɔne.

E birin e nafunle luma muxu gbɛtɛ
ne nan yii.

12 Gaburun yi findi e habadan
banxin na,
e luma dɛnaxan yi, dan mi naxan
na,

hali bɔxɔn to yi e yii e yetɛ ra.

13 Muxuna gboon mi a rabuyɛ.

A fan faxama nɛn alo subene.

14 Muxun naxanye laxi e yetɛ ra
fuyan nin,
e sigaden nan na ra,
naxanye wasaxi e nafunle ra,
ne rajanma na kii nin.

Bɛti xuini te.
15 E rasigama laxira yi nɛn
alo yeɛɛɛn najanma to faxan na.
Sayaan yi e gbindine don.

Muxu fajine nɔɔn sɔɔma nɛn e xun
na sinma,
e tofanna yi kala,
e siga gaburuni.

16 Koni Ala n niin xunbama nɛn
laxira yi yati!

A yi n xali.

Bɛti xuini te.

17 Muxun na nafunla sɔɔɔ,
a nafunli gbo ayi,
i nama gaxu,

18 bayo a mi sese xalima a yii laxira
yi.

A herisigɛn mi birama a fɔxɔ ra.

19 Hali duba diin nan yi a ra a
dunuɓa yi gidini,

hali a to matɔxɔxi,

a yi sabatixi waxatin naxan yi,

20 a sama a benbane fari nɛn laxira
yi.

Ne mi fa dunuɓa toma sɔnɔn.

21 Nafulu kannu naxan xaxili xu-
run,

na maliga xuruseen nan na,

naxan faxamatɔ a ra.

50

Saraxan naxan Ala kɛnɛn

1 Asafi a bɛtina.

Fangamana, Marigina Alatala
falan tima,

a dunuɓa muxune birin maxili,

sa fɔlɔ sogetedeni

han sa dɔxɔ sogegododen na.

2 Alaa nɔrɔn mayilenma keli Siyon
yi

na taa kamalixi tofajina.

3 En ma Ala fama,

a mi dunduxi.

Kala ti tɛɛ gbeena a yeɛ ra,

foye gbeena a rabilinxi.

4 A koren nun bɔxɔn xilima
e xa findi seren na a yamaan mak-
itideni.

5 A yi a fala, a naxa,

“N ma muxu tɔgɔndiyaxine malan
n fɛma,

naxanye layirin xidixi n xɔn ma
saraxa baan na.”

6 Koren xɔnna a tinxinyaan nalima
nɛn,

bayo Ala yetɛɛn nan kitisaan na.

Bɛti xuini te.

7 “N ma yamana, ɛ ɛ tuli mati,

n falan tima nɛn.

Isirayila, n na ɛ maxadima,

bayo Ala nan n tan na, ɛ Ala.

8 N mi ɛ maxadima ɛ saraxane xan
ma fe ra.

ɛ saraxa gan daxine bama n xa
waxatin birin.

9 Koni, n mi turaan xa tongoma ɛ
sansanne yi

xanamu kɔtɔn naxan ɛ kulane yi.

10 Amasotō n gbeen nan burunna
subene birin na.

N gbeen nan jingene ra
naxanye geya wuli wuyaxine ma.

11 N tan nan xoline ngaan kanna ra
naxanye geyane ma

e nun niimaseen naxanye birin
fixene ma.

12 Xa kamēn yi n suxun nēn nun,
n mi na fale i xa,

amasotō n tan nan gbee dunuḡa
nun ayi seene birin na.

13 N jinge suben donḡe ba?
En-en de!

Xanamu n siin wunla min?
En-en de!

14 Nanara, barika biran xa findi ε
saraxan na Ala xa.

ε ε dε ti xuine rakamali Kore Xonna
Ala xa.

15 N xili tōrō waxatini.
N ni i kantanma nēn, i yi n binya.”

16 Koni Ala a falama muxu ḡaxine
xa nēn,

a naxa, “Nanfera ε xetema n ma
tōnne falan ma,

ε yi n ma layirina fe fala,

17 koni n ma xaranna mi rafan ε
ma?

ε mēxi n ma falane ra!

18 ε nun muḡadene na a ra.

ε nun yalundene na a ra.

19 ε fala ḡaxin nan tun tima.

ε wulen nan tun falama.

20 ε ngaxakedenne kansunma
waxatin birin yi.

ε katama e tōḡegedeni.

21 ε bata ito birin liga

n mi fala ti.

Nanara, ε mirixi a n fan ligaxi

alo ε tan.

Koni iki, n na ε maxadima,

n yi a yeḡa ε xa.”

22 “Iki, ε ito famu,

ε tan naxanye Ala bōte rabaxi.

Xa na mi a ra,

n na ε raxōrima nēn.

Muxu yo mi ε xunbε.

23 Naxan na saraxa baan findi
barika biran na,

na nan n binyaxi.

Naxan na siga kira faḡin xōn,

n na Ala kisin yitama nēn na ra.”

51

Yulubi ratina

1 Dawudaa betina, beti baane
kuntigin xa. 2 A naxan ba Nabi
Natan to fa a fema a yalunyaan
ligaxina e nun Batiseba.

3 Ala, diḡa n ma i ya hinanna nin.

N ma matandine mafelu
i ya kininkinin gbeeni!

4 N hakene birin ba n ma.

I yi n yulubine xafari.

5 N na n ma matandine kolon.

N na n mirima n yulubine ma wax-
atin birin.

6 N na i tan nan keden yulubi ton-
goxi.

N naxan nabaxi,
na ḡaxu i yeε ra yi.

Nanara, i na falan ti,

i tan nan tinxin,

i na kitin sa, i yoon sotō.

7 N barixi haken nin yati!

Yulubi kanna nan yi n na

xabu nga fudikan na a ra.

8 I waxi ḡōndin nan xōn ma n
sōndōmēni yati!

I n xaranma fekolonna ma n
bōḡeni.

9 N yulubin ba n ma

nanara n sariḡanḡe.

I xa n maxa nanara n fixe
dangu balabalan kesen na.

10 N mōn xa sēwa n ḡaxan.

I bōḡen naxan kalaxi,

na mōn xa sēwa.

11 I yeen ba n yulubine ra,

i yi n mafelu n hakene birin na.

12 Ala, bōḡe sariḡanxin sa n yi.

I mōn yi n xaxili ragidi.

13 I nama n kedi i yeḡagi.

I nama i ya Nii Sariḡanxin ba n yi.

14 I mōn xa kisin sewan fi n ma.

Xaxili faḡin xa n mali.

15 Nanara, n matandi tiine xaranḡe
i ya kirane ma,

yulubi kanne yi xete i ma.

16 N nakisimana, Ala,

n nakisi n ma faxa tixin ma.

Ala, yandi n xunba,

alogo n xa i ya tinxinyaan nali
betini.

¹⁷ Marigina, na liga n xa,
n xa i tantun.

¹⁸ Saraxan mi rafan i ma,
xa na mi a ra,
n yi a bama i xa nen nun.
Saraxa gan daxin mi i kenene.

¹⁹ YeƳe magodon nan Ala rafan
saraxan na.

Ala, i mi na kanna rabeɲinɲe
naxan nimisaxi a boɲeni a tubi.

²⁰ Tin, i Siyon nasabati.

I mɔn xa Yerusalen yinna ti.

²¹ Na waxatini,
tinxin saraxane rafanma i ma nen.
Saraxa gan daxine yi i kenene.

Na waxatini,
nxu yi turane rali i xa i ya saraxa
ganden fari.

52

Ala xa wuleden makiti

¹ Dawudaa fala ɲaxumena, beti
baane kuntigin xa. ² A naxan
ba, Dowegi Edɔn kaan to siga Sɔli
fema, a naxa, “Dawuda bata siga
Aximeleki a banxini.”

³ Ee! Muxu gbeena!
Nanfera i kanbama i ya fe ɲaxine
yi?

Alaa hinanna luma nen habadan!

⁴ I feene yitɔnma bonne kala xinla
ma.

I lenna luxi nen
alo file xenxena.

Ee! Yanfantenna!

⁵ Fe ɲaxin nafan i ma dangu fe faɲin
na.

Wulen nafan i ma dangu ɲɔndin
na.

Beti xuini te.

⁶ Ee! Wuledena!

Fala xɔlene rafan i ma!

⁷ Nanara, Ala i raxɔrima nen
habadan!

A i suxuma nen,

a i ba i konni.

A i bama nen kende muxune ye
dunɲa yi.

Beti xuini te.

⁸ Tinxin muxune ito toma nen,
e gaxu.

Nayi, e gelema i ma nen,
e naxa, ⁹ “Na xemen mato,
naxan mi Ala findi a kantanmaan
na.

Koni a yigin saxi a nafulu gbeen
nin.

A fangan sɔtɔxi a boden kalan nan
xɔn.”

¹⁰ Koni, n tan luxi nen

alo Oliwi wudin naxan sabatima
Alaa banxini.

N yigin saxi a hinanna nin
habadan han habadan!

¹¹ N ni i tan Ala tantunma nen
i ya wanla a fe ra habadan!

N ni i xinla binyama nen
i ya tɔgɔndiya muxune ye,
bayo i tan fan!

53

Muxuna ɲaxuyana

Yaburin 14.1-7

¹ Dawudaa fala ɲaxumena, beti
baane kuntigin xa. A xa ba xu-
lenna ra.

² Xaxilitarena a falama a boɲeni,
a naxa, “Ala mi na.”

E birin yifu,
e haramu feene ligama.

Muxu yo mi a faɲin nabama.

³ Ala a yeƳen nagodoma adamadiine
ma

keli ariyanna yi,

a xa a to xa nde na
naxan xaxili sɔte, a Ala fen.

⁴ Koni birin bata kiraan fata,
e ɲaxu ayi.

Hali keden pe mi a faɲin ligama.

⁵ Fe ɲaxi rabane mi fe kolon ba?

E n ma yamaan tɔnɔn donma

alo donsena,

koni e mi Ala xandima mumel!

⁶ Awa nayi, gaxun ne suxuma nen
e tan naxanye mi yi gaxuma.

Ala e kalama nen,

a e rayarabi

bayo e raɲaxu a ma.

⁷ Nde kele Siyon yi a Isirayila rak-
isi?

Ala mɔn na a yamaan senbe so,
Yaxuba bɔnsɔnna sewama nen,

Isirayila yi naxan!

54

Ala maxandin maratanga feen na

¹ Dawudaa fala naxumena, beti baane kuntigin xa. A xa ba kon-den-ne ra. ² Dawuda beti naxan ba, Sifi kaane to siga Söli fema e naxa, “Dawuda luxunxi nxu tagi.”

³ Ala, n nakisi i senben na.

N xun mafala kitin bolon!

⁴ Ala, n ma maxandi xuiin name.

I tuli mati n fala xuine ra!

⁵ Xəne bata keli n xili ma.

Gbalotəne katama n faxa feen na.

E mi e mirima Ala ma.

Beti xuini te.

⁶ Koni Ala nan n mali muxun na.

Marigin nan n niin kantanma.

⁷ A n yaxune fe naxine raxete e ma.

E halagi amasəto i lannayaan nabama.

⁸ Nayi, n nənige ma saraxan bama i xa nən,

n yi i tan Alatala tantun amasəto i fan.

⁹ Bayo, i tan nan n baxi n ma tərəne yi,

n yi n yaxune biraxin to.

55

Muxu yanfaxina Ala maxandina

¹ Dawudaa fala naxumena, beti baane kuntigin xa. A xa ba kon-den-ne ra.

² Ala, n ma maxandi xuiin name.

I nama i xun xanbi so n ma mawugani!

³ I tuli mati n na,

i yi n yabi.

Xaminna bata n suxu

han n kuisan

⁴ n yaxune fala xuine fe ra.

Muxu naxine n yigbetenma,

e n tərəma.

E bata xələ n ma,

e yi n naxu.

⁵ N bata kəntəfili.

Sayaan gbalon bata n xun matugan.

⁶ Gaxun nun xuruxurunna bata n suxu.

Gbalon yi n nabilin.

⁷ Xa gabuteen yi n ma nun alo ganbana,

n yi tuganma nən nun

n sa dəxəden fen.

⁸ N yi n gima nən,

n siga yire makuyeni.

N yi lu burunna ra.

Beti xuini te.

⁹ N yi maratangaden fenma nən mafuren

n keli foye gbeen nun gbalon bun.

¹⁰ Muxu naxine raxuya ayi, Marigina,

e fala xuine yifu!

Bayo, n gbalon nun yengen toma taani han!

¹¹ Kəeen nun yanyin na,

e taan nabilinma,

haken nun yengene nan taani.

¹² Kala tiin gboma ayi taani.

Besenxənyaan nun mayifuun nan taani.

¹³ Xa yaxun nan tun yi n makonbima nun,

n yi dijama a bun ma nən.

Xa n naxu muxun nan tun yi a yete yigboma n ye nun,

n yi n luxunma a ma nən nun.

¹⁴ Koni i tan na a ra, n lanfana,

n bodena, n xəyi kəndəna!

¹⁵ En ma lanfamayaan yi naxun Alaa banxini

en yi sigan tima yamaan ye waxatin naxan yi.

¹⁶ Sayaan xa n yaxune ratereena,

e kənden yi siga laxira yi.

Bayo fe naxina e yi e konni.

¹⁷ Koni n bata Ala xili,

Alatala n nakisima nən.

¹⁸ N ma mawugan nun kutun xuina a lima nən.

Xətənna nun yanyin nun jinbanna ra,

a n xuiin məma.

¹⁹ A n niin natangama,

n yi keli yengeni herini

hali n yaxune to yi wuya!

²⁰ Habadan mangana Ala a tuli matima nən,

a yi n yaxune rabira.

Beti xuini te.
 Amasotō e bata tondi tube.
 E mōn mi gaxuxi Ala yee ra.
²¹ N lanfana a xoyine yengema.
 A a layiri xidixine kalama.
²² A fala xuiin jaxun fenēn xa
 koni marajaxuna a bōjēni.
 A fala xuine salaxun alo turena.
 Koni e segen tima
 alo silanfan xēnxēna.
²³ I ya kōntōfinle lu Alatala ma.
 A i malima nēn.
 A mi tinjē tinxin muxun yi bira
 mumē!
²⁴ Koni i tan, Ala,
 i na muxu faxane nun wuledene
 faxama nēn
 benun e siin tagiin xa a li.
 N tan mabinni,
 n na n yigi sama i tan nin.

56

Yigi sana Ala yi

¹ Dawudaa maxandi jaxumēna.
 Bēti baane kuntigin xa: a xa ba
 alo betin naxan xili, “Ganban Wudi
 Makuyeni” a naxan ba Filisitine to
 a suxu Gati taani.
² Ala, kininkinin n ma
 amasotō e n yengema.
 N yaxune n besēnxōnyama ferijēn
 gbēn!
³ Ferijēn gbēn n yaxune n yengema.
 N yengēfane bata wuya ayi,
 e waso.
⁴ N na gaxu waxatin naxan yi,
 n na n yigi sama i tan nan yi.
⁵ N na Alaa fala kamalixine
 matōxōma,
 n yi n yigi sa a yi,
 nanara n mi gaxue mumē!
 Dajōxōn dōrōnna nanse ligē n na?
⁶ Ferijēn gbēn n yaxune n tōrōma.
 E n jaxankata feni tōnma waxatin
 birin!
⁷ E e malanma luxundene yi,
 e yēene tixi n na, n nēen dēdē.
 E yengi a ma e n faxe.
⁸ I nama tin e rakisi feen ma e fe
 jaxine ma.
 Ee! Ala! I xōlōxin xa na muxune
 rabira.
⁹ N ma sunun yatē.

N yēegena fe xa rabira i ma.
 I xaxili mi dōxi e xōn ba?

¹⁰ N na i xili waxatin naxan yi,
 n yaxune xetema n fōxō ra nēn,
 n yi a kolon a Ala n xōn.
¹¹ N na Ala matōxōma a falane fe ra!
 N na Alatala matōxōma!
¹² N yigi saxi Ala nin,
 n mi gaxue mumē!
 Adamadiin nanse ligama n na?
¹³ Ala, n dē xuiin naxan tongoxi,
 n na a rakamalima nēn.
 N na barika bira saraxan bama i xa
 nēn.
¹⁴ Amasotō i bata n ba sayani,
 i yi n natanga biran ma.
 Nanara, n sigan tima Ala yetagi
 n ma siimayani.

57

Ala maxandina malina fe ra Yaburin 108.1-5

¹ Dawudaa maxandi jaxumēna,
 beti baane kuntigin xa. A xa ba alo
 betin naxan xili, “I Nama Halagin
 Ti” Dawuda naxan ba a to a gi Sōli
 bun, a sa a so faran yinla ra.
² Kininkinin n ma!
 Ee! Ala! Kininkinin n ma!
 Amasotō n niin marakisin fenma i
 tan nan yii.
 N xa luxunden sōtō i gabutēen bun,
 han yihadin yi dangu.
³ N bata Kore Xōnna Ala maxandi
 naxan n ma feene rasōnyama.
⁴ A n yabima nēn keli ariyanna yi,
 a n nakisi.
 A ne mafalama nēn
 naxanye n yengema.
 Beti xuini te.
 Alaa hinanna nun a lannayaan yi-
 tama n na nēn.
⁵ Yatane bata n nabilin,
 n saxi adamadi jaxine tagi.
 E jinne ligaxi nēn
 alo tanbane nun xalimakunle.
 E lenne ligaxi nēn
 alo silanfan xēnxēne.
⁶ Ala, i ya binyen xa mayita kore
 xōnna ma,
 a yi bōxōn nafe!

7 E bata yalaan nati n yεε ra n suxu
xinla ma,
e yi n nayagi.

E bata yinla ge n yεε ra,
koni e tan yetεen bata bira a kui.

Beti xuini te.

8 Ala, n xaxili ragidixi yati!
N betin bama nεn, n yi i tantun!

9 N xulunma nεn sinma,
n yi n ma bɔlɔnna nun kondenna
maxa!

N kurunma betin bε nεn subaxa!

10 Marigina, n ni i tantunma nεn
siyane ye.

N betin bama i xa nεn bɔnsɔnne
tagi.

11 I ya hinanna gbo han ariyanna.
I ya lannayaan texi han kore
xɔnna.

12 Ala i ya binyen xa mayita kore
xɔnna ma,
a yi bɔxɔn nafe!

58

Ala nan kitisa tinxinxin na

1 Dawudaa maxandi jaxumεna,
beti baane kuntigin xa. A xa ba alo
betin naxan xili: “I Nama Halagin
Ti.”

2 E tan muxu gbeene,
ε falane mi tinxin feu!
E nɔε adamadiine makite tinxinni
ba?

3 E n-εn de! Tinxintareyana ε
bɔjεni,

ε gbalon nakelima bɔxɔn ma.

4 Xabu e bari waxatini, e jaxu.
Wuledene lɔxi ayi xabu e bari
lɔxɔni.

5 E xɔlɛn luxi nεn alo sɔjɔn xɔlɛna,
alo fɔdɔgɔɔn naxan mi sɔjɔn suxun
xuiin mεma,

6 naxan n mi a kanna xuiin
namεma.

Sɔjɔn suxun na fatan kiki,
a mi nɔε a suxe.

Beti xuini te.

7 Ala, i xa e jinne magira e dε!

Alatala, i xa na yatane dεen kala!

8 E xa jɔn alo igen naxan bɔxɔnma.
E tanbane xa yelefu ayi.

9 E xa liga

alo korosiraan naxan fati tu-
nunma ayi lingini,
alo diin naxan faxaxi barixi, a mi
sogen to.

10 Tansin xindena hanma a xarena,
ne ganma nεn tunden bun.

Foyen jaxudene fan xalima nεn,
a e raxɔri.

Beti xuini te.

11 Tinxin muxune jaxanma nεn
bayo a gbeen jɔxɔma nεn.

E fama e sanna maxadeni nεn
muxu jaxine wunla ra.

12 Nayi, adamadiine yi a fala,
“Ala tinxin muxune saren fima
yati!

Ala na yatigi, naxan dunu jɔn mak-
itima!”

59

Ala maxandina marakisina fe ra

1 Dawudaa maxandi jaxumεna,
beti baane kuntigin xa. A xa ba alo
betin naxan xili: “I Nama Halagin
Ti,” a naxan ba Sɔli to sofane xε e xa
sa e luxun Dawuda yεε ra a banxini
a faxa xinla ma.

2 N ma Ala, n xunba n yaxune yii.
N natanga ne ma

naxanye kelixi n xili ma!

3 N xunba fe jaxi rabane yii.

N nakisi na muxu faxane ma!

4 A mato,

e n legedenma n faxa feen na.

Senbεmane e malanma n xili ma.

N mi i matandixi,

n mi yulubi ligaxi, Alatala.

5 N sɔnna mi a ra,

koni e yitɔnxi e xa n yenge.

Keli, i fa n mali!

Yandi n mato!

6 Alatala, Ala Senben Birin Kanna,
Isirayilaa Ala, keli!

I yi siya denkelɛyatarene fe jaxine
saran e ra.

I nama di jɔn yanfanten jaxine ma
mumε!

Beti xuini te.

7 E fama jɔnbanna ra.

E xajε alo barene taan xun xɔn.

8 I tuli mati e konbi ti xuine ra.

E lenne luxi nεn e dε

alo silanfanne,
 e mɔn a falama, e naxa,
 “Nde nɔɛ en ma falan mɛ?”
 9 Koni Alatala, i gelema e ma.
 I siya denkeleyatarene birin
 magelema.
 10 Ala n senbena,
 n xaxili tixi i tan nan na.
 I tan nan n ma faran makantanxin
 na.
 11 N ma hinantenna Ala,
 a tima n yeɛ ra nɛn.
 A a liga,
 n na n yeɛn nagodo n yaxune ma.
 12 Koni, i nama e faxa,
 Marigina, nxu ye masansan wure
 lefana.
 Nanara, n ma muxune mi jinanɲɛ.
 E raxuya ayi i senbeni,
 i yi e nɔ.
 13 Bayo yulubi falane e de
 e xa suxu e yetena wasona fe ra!
 Bayo e dangane tima
 e wulene falama,
 14 e ɲan i ya xɔlɔni!
 E ɲan fefe! Sese nama lu!
 Nayi, birin a kolonma nɛn fa fala
 Ala mangayaan nabama Yaxuba
 bɔnsɔnna xun na
 han bɔxɔn danna birin.
 Bɛti xuini te.
 15 E fama jinbanna ra.
 E xapɛ alo barene taan xun xɔn.
 16 Barene nɛma donse fenni,
 xa e mi lugo,
 e wurundunma nɛn.
 17 Koni n tan i senben matɔxɔma
 nɛn bɛtini.
 Xɔtɔnni, n na n ma bɛti xuini tema
 nɛn
 i ya hinanna fe ra.
 Bayo, n ma faran makantanxin
 nan i tan na,
 n na n yigiyama denaxan yi tɔɔ
 waxatine yi.
 18 N senbena,
 n bɛtin bama i xa nɛn.
 I tan Ala nan n ma faran makan-
 tanxin na
 n ma hinantenna Ala.

60

Ala maxandina nɔ ti fena

Yaburin 108.7-14

1 Dawudaa maxandi ɲaxumɛna,
 bɛti baane kuntigin xa, a xa ba
 alo bɛtin naxan xili: “Gabalan
 Fugaxina Sereyana.” A xa ba
 xaran feen na. 2 Dawuda bɛtini
 ito nan ba a to Arami kaane
 yenge naxanye keli Mesopotamiya
 yamanan nun Soba yamanani,
 Yowaba yi xɛtɛ, a Edɔn kaa wuli fu
 nun firin faxa Fɔxɔ Lanbanni.
 3 Ala, i bata i mɛ nxu ra,
 i yi gbalon nakeli nxu ma.
 I bata xɔlɔ nxu ma.
 Koni iki, i mɔn xa nxu yitɔn.
 4 I bata bɔxɔn naxuruxurun,
 a yibɔ.
 I mɔn xa a tugun a bode ra,
 a nama xuya ayi.
 5 I bata waxatine raxɔdɔxɔ i ya
 muxune ma.
 Nxu dagalanma ayi
 alo nxu minxin na a ra.
 6 Koni naxanye gaxuxi i yeɛ ra,
 i bata taxamasenni te ne xa,
 naxan e ratangama xalimakunle
 ma.
 Bɛti xuini te.
 7 I xa i xanuntenne kantan
 i yi e rakisi i senbeni.
 I yi nxɔ maxandin yabi.
 8 Ala bata falan ti a yire
 sarɲanxini,
 a naxa, “N nɔɔn tima nɛn,
 n Siken taani taxun,
 n yi Sukɔti lanbanna danne sa.
 9 N tan nan gbee Galadi bɔxɔn nun
 Manase ra.
 Efirami kaane findixi n ma
 yengesone nan na.
 Yuda luxi nɛn
 alo n ma mangaya dunganna.
 10 Koni n ma konyin nan Moyaba
 yamanan na.
 N tan nan Edɔn yamanan kanna ra.
 N yenge sɔnxɔni tema Filisiti ya-
 manani.”
 11 Ala, nde sigama n na na taa
 makantanxini?
 Nde tima n yeɛ ra siga Edɔn yi?
 12 Ala, i tan xa mi i mɛxi nxu ra ba?

I mi fa nɔ́o ganla fɔ́o ra sɔ́nɔ́n ba?
 13 Nxu mali yaxune yɛngɛdeni!
 Sese mi adamana maliin na.
 14 Koni Ala na lu en xɔ́n,
 en nɔ́n sɔ́tɔ́ma nɛn.
 A tan nan en yaxune halagima.

61

Ala, n xa lu i fɛma

1 Dawudaa betina, beti baane kuntigin xa. A xa ba kondenne ra.
 2 Ala n ma mawuga xuiin mɛ.
 I tuli mati n ma maxandi xuiin na.
 3 N yigitɛgɛxin bata n xui ramini i ma wulani.
 N xali na geyaan fari naxan mate n xa.
 4 Amasɔ́tɔ́ i tan nan n yigiyaden na, e nun yinna naxan n natangama n yaxune ma.
 5 N waxi lu feni i konni waxatin birin yi.
 N xa luxunden sɔ́tɔ́ i gabutɛne bun ma.
 Beti xuini te.
 6 Ala, i bata n dɛ ti xuine mɛ.
 I bata na kɛɛn so n yii
 i naxan namaraxi i ya yɛɛragaxu muxune xa.
 7 Ala xa mangan siin xun masa, a xa bu han!
 8 Ala xa mangan sabati a yetagi habadan!
 A ratanga i ya hinanna nun i ya lannayaan nin.
 9 Nanara, n tantun betin bɛ i xinli waxatin birin,
 n yi n dɛ ti xuine rakamali lɔ́o yo lɔ́o.

62

Ala nan bɔ́ɲɛ xunbenla fima

1 Dawudaa betina, beti baane kuntigin xa Yedutun xa.
 2 N bɔ́ɲɛn saxi Ala nan baraka yi, a tan nan n nakisima.
 3 A tan kedenna nan n kantan fanyen na, n nakisimana.
 N ma faran makantanxin nan a ra.
 Yaxune mi n nɔ́ɛ mume!
 4 Han waxatin mundun yi,
 ɛ luyɛ fuyɛ muxune ma?
 ɛ tan e rabirama

alo banxi xɔ́nna hanma langa fonna?
 5 E waxi muxune ragodo feni tun, keli a binyeni.
 E e yoron wuleni.
 E duban tima e dɛni,
 koni e dangan tima e bɔ́ɲɛni.
 Beti xuini te.

6 N bɔ́ɲɛ xunbenla sɔ́tɔ́ma Ala nan xɔ́n.
 A tan nan n yigin na.
 7 A tan nan n kantan fanyen na, n nakisimana.
 N ma faran makantanxin nan a ra.
 Yaxune mi n nɔ́ɛ mume!
 8 N ma kisin nun n ma binyena Ala nan yii.
 N kantan fanyen sɛnbɛmaan nan Ala ra.
 N ma yigiyana a tan nan na.
 9 Yamana, ɛ ɛ yigin sa a yi waxatin birin!
 ɛ yi ɛ kɔ́ntɔ́finle so Ala yii,
 amasɔ́tɔ́ en yigiyaden nan Ala ra.
 Beti xuini te.

10 Adamadiine ligaxi nɛn alo foyedina.
 A xungbeen nun a xurina, sese mi e ra.
 Hali e rate sikeela fari, e yelefu.
 E malanxin yelefu foyedin xa.
 11 I nama i yigin sa gbalo feene yi.
 I nama i waso se muɲaxini.
 Hali nafunla gbo i yii han,
 i nama i yigin sa a yi!
 12 Ala luma a fale,
 fa fala a tan nan gbee fangan na.
 13 I gbeen nan hinanna ra, n Marigina.
 Bayo i tan muxun kɔ́ntɔ́nna fima nɛn
 alo a kɛwanla.

63

Alaa hinanna fisa siimayaan xa

1 Dawudaa betina, a yi Yuda tonbon yireni waxatin naxan yi.
 2 Ala, n ni i fenma,
 n ma Ala nan i tan na.
 I xɔ́nla n sɔ́ndɔ́mɛn na.
 I xɔ́nla n fati bɛnden ma
 alo min xɔ́nla n suxuma tonbonni ito yi kii naxan yi,

bɔxɔ magenla, ige mi denaxan yi.

³ N xa i to i ya yire sariɲanxini.

N yi i senben nun binyeni gbɛ.

⁴ I ya hinanna fisa siimayaan xa.

Nanara, n na i batuma.

⁵ N barikan birama i xa nen

n ma siimayaan birin yi,

n na n yiine yite i maxandideni.

⁶ N nii yifanma n ma nen,

alo n na wasa donse hagiɛne ra.

N yi i tantun sɛwa bɛtine yi.

⁷ N nɛma saxi n ma saden ma,

n na n mirima i ma.

N xaxili luma i xɔn nen kɔɛɛn birin na.

⁸ Amasɔɔ i tan nan n mali muxun na,

n sɛwa bɛtin ba i nininna bun ma.

⁹ N bata kankan i ma,

i yiin nan n natangama.

¹⁰ Naxanye katama n faxa feen na,

ne faxama nen.

¹¹ E faxama silanfanna ra nen yengeni,

kankone yi e binbine don.

¹² Nayi, Mangan sɛwama nen Ala yi.

Naxanye e kɔlɔma Ala xinli,

ne a matɔxɔma nen.

Koni wuledene dɛene raxutuma nen.

64

Ala maxandin maratangana fe ra

¹ Dawudaa bɛtina, bɛti baane kuntigin xa.

² Ala, i tuli mati n ma mawuga xuiin na!

N bata gaxu n yaxune yɛɛ ra.

N niin natanga!

³ N luxun muxu ɲaxine ma

naxanye e bode toma wundoni,

e nun fe ɲaxi raba ganla.

⁴ E lenne xanxan alo silanfanna.

Fala ɲaxine minima e dɛ

alo xalimakuli ralemunxina.

⁵ E e xanle tima sɔntaren na wundoni.

E mafura bunna tiyɛ, e mi gaxuma.

⁶ E e bode rawekilɛma kɛwali ɲaxin ma.

E e bode toma,

e lutine ratima denaxan yi.

E naxa, “Nde nɔɛ e toɛ?”

⁷ E tinxintareyani tɔnma, e naxa,

“En ma kɔtɛ yitɔnxin mi fule mume!”

Muxun kui feene kolon naxɔlɔ!

⁸ Koni Alaa xalimakunle wolima e ma nen,

a e li keden na.

⁹ E gbee fala xuine xɛtɛma e ma nen, e yi halagi.

Naxan yo na e to,

ne e xunne yimaxama nen e mageledeni.

¹⁰ Nayi, gaxun adaman birin suxuma nen.

E e xaxili lu Ala a wanla xɔn,

e yi a fe rabaxine famu.

¹¹ Tinxin muxune xa sɛwa Alatala yi,

e yi a findi e luxunden na.

Muxu sɔndɔmɛ fajin birin xa a matɔxɔ.

65

Tantunna nun barika birana

¹ Dawudaa bɛtina, bɛti baane kuntigin xa. Sigi sariɲanxina.

² Ala, a lan yamaan yi i tantun Siyon yi,

nxu mɔn yi nxu dɛ ti xuine raka-mali.

³ I tan naxan maxandi xuine ramɛma,

muxun birin fama nen i fɛma.

⁴ Hakene to senben sɔtɔ nxu xun ma i yi nxɔ matandine mafelu.

⁵ Sɛwan ne xa,

i bata naxanye sugandi

e xa lu i konni!

Nxu bata lugo i ya banxin fe fajine ra,

i Batu Banxi Sariɲanxina.

⁶ I nxɔ maxandin yabima

kabanakoon nan na tinxinni.

Ala nxu rakisimana,

bɔxɔn danna muxun birin yigina i tan nan na,

e nun naxanye fɔxɔ igen kidi ma pon!

⁷ I senben bata geyane da bayo fangamaan ni i ra.

⁸ I bata baan xuini ti,

i yi a walanne raxara.

I mɔn yi siyane masabari.

⁹ Dunuɲa birin gaxuma i ya kabanakone yεε ra.

Keli sogetedeni han sogegododeni, e birin βetin bama i xa sewani.

¹⁰ I yengi dɔxi bɔxɔn xɔn i yi tule igen sa a ma, han a ramɔ.

Alaa xuden nafexi igen na, alogo donseen xa sɔtɔ.

I tan nan na ragidixi.

¹¹ I tule gbeen nafama xεε bixine ma

bɔxɔn yi xunbeli, a yogon igen na.

I tan barakan sama xεeni, a sabati.

¹² Xεε xaba waxatini, i ya fanna warama ayi nɛn.

I na dangu dɛnaxan yi, mɛnna yi sabati.

¹³ Fixene fanma e nun file. Geyane rayabuma nɛn han!

¹⁴ Xuruseene yiriwama nɛn fixene ma.

Lanbanne yi rafe siseene ra.

Na birin yi findi βeti ba xunna ra e nun sewa sɔnxɔna.

66

Barika birana Ala xa

¹ Sigi sarɲanxina. Tantun βetina.

βeti baane kuntigin xa.

Dunuɲa muxun birin xa sɔnxɔ sewani Ala xa!

² ε a xinla binya βetin ba!

ε tantun gbeen fi a ma!

³ ε a fala Ala xa,

“I ya kabanako wanle magaxu!

I sɛnbɛn gbo han!

Nanara, i yaxune gaxuxin felenxi i bun ma.

⁴ Muxun birin i batuma dunuɲa yi, e tantun βetin ba i xa.

E i xinla tantunma βetini.”

Beti xuini te.

⁵ ε fa be!

ε a mato Ala bata naxan liga!

A wanle magaxu adamadiine yε han!

⁶ A fɔxɔ igen findi nɛn yire yixaren na,

en benbane yi gidi baan tagi e sanni.

Nayi, en xa ɲaxan a tan yi.

⁷ A mangayaan nabama a sɛnbɛni habadan!

A yεɛn tixi siyane ra, nanara muxu yo nama murutε.

Beti xuini te.

⁸ Siyane, ε barikan bira en ma Ala xa!

ε a tantun xuini te!

⁹ A bata siimayaan fi en ma, a mi tin en yi bira.

¹⁰ Ala i nxu rasarɲanma sulun tɛeni alo wure gbetina.*

¹¹ I a liga nɛn nxu yi suxu, i mɔn yi goron gbeen sa nxu xun ma.

¹² I tin nɛn nxu yaxune yi ti nxu fari.

Nxu yi dangu ige tilinxin nun tɛeni. Koni, i fa nxu ra dahamu bɔxɔni.

¹³ N fama saraxa gan daxin na nɛn i ya banxini.

N bata dɛ xuiin naxan tongo i xa, n na rakamalima nɛn.

¹⁴ Dɛ ti xuini itoe falaxi nɛn n yi tɔrɔni waxatin naxan yi.

¹⁵ N sube turaxine bama saraxa gan daxin na nɛn,

n yi kontonne ba,

e tutin yi te kore.

N turane nun kɔtɔne fan bama nɛn. Beti xuini te.

¹⁶ ε fa be! ε ε tuli mati,

ε tan naxanye birin gaxu Ala yεε ra. A bata naxan liga n xa,

n na a falama ε xa nɛn.

¹⁷ N bata a xili malina fe ra,

n yi a batu n dɛ xuiin na.

¹⁸ Xa haken yi ramaraxi n bɔɲeni nun,

Marigin mi yi a tuli matima n xuiin na nun.

¹⁹ Koni Ala yatin bata n name,

a a tuli mati n ma maxandi xuiin na.

²⁰ N barikan birama Ala xa amasɔtɔ a mi a mɛxi n ma maxandi xuiin na.

A mi a hinanna baxi n yii.

* **66:10:** Sulun tɛen mɔn falama yirena nde yi fa fala “Furu tɛena.”

67

Siyane birin xa Ala tantun

¹ Tantun bɛtina, bɛti baane kuntigin xa. A xa ba kondenne ra. Sigi sariɲanxina.

² Ala xa kininkinin en ma, Ala xa en baraka. Ala nɔrɔn xa godo en ma.

³ Nanara, dunuɲa birin i ya kiraan kolonɲɛ, siyane birin yi i ya marakisin kolon.

⁴ Siyane xa i tantun Ala, siyane birin xa i tantun!

⁵ Muxune xa ɲaxan, e bɛtin ba sɛwani, amasɔtɔ i siyane makitima tinxinna nin.

I tixi dunuɲa muxune birin yɛɛ ra. Bɛti xuini te.

⁶ Siyane xa i tantun Ala, siyane birin xa i tantun!

⁷ Nayi, bɔxɔn donse gbege fima. Ala, en ma Ala en barakama nɛn.

⁸ Ala en barakama nɛn, bɔxɔn danna muxun birin yi gaxu a yɛɛ ra.

68

Alaa nɔna Isirayila xa

¹ Dawudaa bɛtina, bɛti baane kuntigin xa. Sigi sariɲanxina.

² Ala xa keli, a yi a yaxune raxuya ayi. Naxanye a ɲaxaxuxi, ne yi e gi a bun.

³ E kedi, alo foyen sigama tutin na kii naxan yi.

E xa ɲan Ala yetagi alo dolen na lo tɛɛni.

⁴ Koni tinxin muxune xa ɲaxan, e sɛwa Ala yetagi.

E xa gele ɲaxanni.

⁵ Bɛtin ba Ala xa, a xinla xa tantun bɛtini. Naxan fama kundani,

ɛ na rasɛɛ! A xili nɛn Alatala.

En xa en sɛwa xuini te a yɛɛ ra!

⁶ Ala naxan a kon sariɲanxini,

kiridine fafe na a ra, kaɲa gilɛne xun mayɛngɛn na a ra.

⁷ Ala denbayaan fima denbayatarene ma,

A kasorasane xɔrɔyama, e mini bɛtin bɛ.

Koni murutɛ muxune luma bɔxɔ yidunduxin nin.

⁸ Ala, i to ti i ya yamaan yɛɛ ra, i siga na tonbon yireni.

⁹ Bɔxɔn yi xuruxurun, koren yi rabi Ala yɛɛ ra, Sinayi Geyana Ala,

Isirayilaa Ala.

¹⁰ Ala, i tule gbeen nafa nɛn, i ya bɔxɔn mɔn yi xɛtɛ a kiini.

¹¹ I ya yamaan yi dɔxɔ na, I yi yigelitɔne ki i ya nɛmana fe ra.

¹² Marigin bata feni ito xibarun fi, ɲaxalan gali gbeen yi siga a rali-deni, e naxa,

¹³ “Mangane nun sofane e gima! E e gima!

Nxu tan ɲaxanle yi yɛngɛ yi se ton-goxine yitaxun.

¹⁴ ɛ tan naxanye fan luxi xuruseene dɛxɔn,

ɛ a mɛ,

Ala a yamaan suturama nɛn alo ganba tofajina

naxan gabutɛye rafalaxi gbetin nun xɛma fajin na.”

¹⁵ Ala Sɛnbɛ Kanna to na mangane raxuya ayi,

e yolon alo balabalan kɛsɛna Geya Fɔrɛn ma.

¹⁶ Basan yamanan geyane gbo! Yire matexi wuyaxi e ma.

¹⁷ Nanfera ɛ Alaa geya sugandixin matoma xɔxɔlɔnni,

Ala yetɛɛn dɔxi dɛnaxan yi?

Alatala luma dɛnaxan yi habadan!

¹⁸ Marigin bata fa a yire sariɲanxini

keli Sinayi Geyaan ma

e nun a yɛngɛ so wontoro wuli wuli wuyaxi.

¹⁹ Marigina Alatala, i bata te kore, muxu suxine biraxi i fɔxɔ ra.

I yi kiseene rasuxu adamadiine ra,
hali muxu murutεxine,
i yi dɔxɔ na yi.

²⁰ Barikan xa bira Marigin xa lɔxɔ
yo lɔxɔ,
en ma goronna saxi naxan xun ma,
Ala en nakisimana.

Beti xuini te.

²¹ En ma Ala, Ala na a ra
naxan muxune rakisima.
En Marigina Alatala na a ra
naxan en bama sayani.

²² Ala yatina a yaxune xunne
yibɔma nɛn
naxanye kankanxi e sɔnne ma.

²³ Marigin bata a fala, a naxa,
“N fama nɛn ε yaxune ra keli Basan
yi.

N fama e ra nɛn sa keli fɔxɔ igen
xɔnna ma

²⁴ alogo ε xa ε sanne sin e wunli
ε barene fan yi e wunla kɔn han e
wasa.”

²⁵ Ala, nxu bata i ya yamaan
famatɔn to.

I ya yamaan soma yire sarijanxini
i tan n ma Ala nun n ma mangana.

²⁶ Beti baane yεεn na,
maxa se maxane xanbin na,
sungutunne wɔsɔwɔsɔnne maxama
ne tagi.

²⁷ Barikan bira Ala xa a malan
gbeeni.

Isirayila bɔnsɔnna birin xa Alatala
tantun.

²⁸ Bunyamin bɔnsɔnna,
dɔnxε ra barin tixi e yεε ra.
Yuda bɔnsɔnna mangane fan fama,
e sɔnxɔma e nun Sabulon mangane
nun Nafatali mangane.

²⁹ Ala, i sɛnben nagodo,
i sɛnben mayita, Ala,
alo waxati danguxini.

³⁰ I Batu Banxin Yerusalɛn taani,
mangane fama kiseene ra i xa na
yi.

³¹ I xa falan ti Misiran bɔxɔn xili ma
naxan nun sube xajɛn maliga
sɛxeni.

Misiran luxi nɛn alo tura ganla
siya gbetene biraxi naxan fɔxɔ ra

alo jinge diine.

E ragodo han e fa mudu gbetin na.
Na siya yεngε ralanne raxuya ayi!

³² Xεrane kelima nɛn Misiran ya-
manani,
Kusi kaane yi e yiine ti Ala xa a
maxandideni.

³³ Dunuɔa yamanane,
ε betin ba Ala xa,
ε Marigin tantun betini.

Beti xuini te.

³⁴ A masiga tima kore xɔnna ma
xabu waxati xunkuye.

A galan xuiin naminima fangani.

³⁵ E Ala sɛnbena fe rali,
a mangayaan nabama Isirayila
xun na.

A sɛnben kore xɔnna ma.

³⁶ Ala na mini a Yire Sarijanxini,
a magaxu han!

Isirayilaa Ala sɛnben fima a ya-
maan ma nɛn
e nun fangana.

Barikan xa bira Ala xa!

69

Sɔxɔle maxandina

¹ Dawudaa betina, beti baane
kuntigin xa. A xa ba alo betin
naxan xili: “Fuge Fajine.”

² Ala, n nakisi!

Igen bata te han n kɔεεn bun ma.

³ N bitinma boro tilinxini.

San tide yo mi na yi.

N tilinna xɔrε ra.

N na n maminma fufani.

⁴ N bata xadan xili tideni n mali
feen na.

N kɔε yinla nan fa n xɔlɔma.

N yεene bata xadan,

e bata bu i yεε ra kira yi.

⁵ Naxanye n naxaxuxi fuuni,
ne wuya dangu n xunseɛn na.

A gbegebe wama n faxa feni,

naxanye n yaxuyaxi fuu!

N mi naxan muɔaxi n na raxεε ba?

⁶ N yi daxuyani kii naxan yi,

i na kolon

Ala, n sɔnna mi luxunxi i tan ma.

⁷ Marigina Alatala Sɛnben Birin
Kanna,

n nama ne rayagi

naxanye yigi saxi i yi.

Isirayilaa Ala,

n nama findi ne yarabi muxu ra,
naxanye i batuma!

⁸E n konbima i tan nan ma fe ra.
N bata yagi han!

⁹N bata liga

alo xɔɲɛna ngaxakedenne xa,

alo fa muxuna n xabilani.

¹⁰I ya banxina fe xaminna n ma,
han a n ganma alo tɛɛna.

Nanara, e i konbin naxanye tima,
ne n tan nan lima.

¹¹N na wuga, n yi sunna suxu,
yamaan yi n konbi.

¹²N na kasa dugin nagodo n ma
sununi,

yamaan yi sabaan so n na.

¹³Naxanye batuma taan so dɛɛn na
ne n nafɛyama.

Dɔɔ minne sigin sama, e n magele.

¹⁴Koni Alatala, n na i tan nan
maxandima.

I ya hinan gbeen waxatin ni i ra n
xa.

Ala, n yabi i ya marakisi barakax-
ini.

¹⁵N xunba, n nama bitin boroni.

N xunba n yaxune yii, n ba tilinni.

¹⁶I nama tin fufaan yi sa n xun ma.

I nama tin n yi n mamin tilinni,

hanma n bitin gaburun na.

¹⁷N ma Alatala, n yabi

i ya hinanna nun i ya fanni.

I firifiri n binni i ya kininkinin
gbeeni.

¹⁸I nama i yɛtagin luxun i ya wa-
likɛɛn ma.

N yabi iki sa! Bayo n tɔrɔxi.

¹⁹Fa n fɛma i yi n nakisi.

N xunba n yaxune yii.

²⁰I a kolon n konbima kii naxan yi,
n na yagima, n na yarabima.

I n yaxune birin toma.

²¹Konbin bata n bɔɲɛn kala

han n yigitɛɛ.

N yengi yi kininkininna a fe ma
nun

koni se mi na.

N yengi yi madɛndɛnna nan ma
nun,

koni n mi se to.

²²E dabarin sama n ma donsensi.

Min xɔnla to n suxu,
e minse xɔɛn so n yii.

²³Ala xa e ɲaxaɲaxane findi luti
ratixin na e yɛɛ ra.

Ala xa e hɛrin findi e suxu xunna
ra.

²⁴E yɛɛne xa rafɔrɔ ayi,
e yi danxu!

E fanne xa ba a ra waxatin birin!

²⁵I xa fitina e xili ma,
i ya xɔɔ gbeen yi e li.

²⁶E dɔxɔden xa kala.

Muxe nama lu e bubune kui.

²⁷Bayo, i naxanye tɔrɔxi,
e ne ɲaxankatama.

I naxanye ɲaxankataxi,

e ne fe falama sɛwani.

²⁸I xa e magi e hakɛne birin na.

E nama i ya kisin sɔtɔ mume!

²⁹Ala xa e xinle ba nii rakisin
kitabun kui.

E nama basan tinxin muxune xinle
ra.

³⁰Koni n xɔɛni, n mɔn yigitɛɛxi.

Ala, i ya marakisin xa n natanga!

³¹N na Ala xinla matɔxɔma bɛtini
nɛn.

N yi a gboon nali,

n barikan bira a xa.

³²Na Alatala kɛnɛnma nɛn

dangu ɲinge baan na a xa,

dangu tura kamalixin baan na
saraxan na.

³³Yiigelitɔne a toma nɛn, e sɛwa.

ɛ tan naxanye Ala fenma,

Ala xa siimayaan fi ɛ ma.

³⁴Alatala tuli matixi tɔrɔ muxune
ra.

A mi ɲinanma muxu suxine xɔn

a gbeen naxanye ra.

³⁵Koren nun bɔxɔn nun fɔxɔ igena
e nun e yi seene,

e birin xa Ala matɔxɔ.

³⁶Ala Siyon taan nakisima nɛn.

A Yuda taane tima nɛn.

A mɔn yi a yamaan nadɔxɔ na yi,

e mɔn yi findi a gbeen na.

³⁷Na findima a walikɛne maman-
denne kɛɛn na nɛn.

Naxanye Ala xanuxi, ne yi lu na yi.

70

Ala maxandina malina fe ra

Yaburin 40.13-17

¹ Dawudaa betina, beti baane kuntigin xa. Maxandina.

² Ala, n nakisi!
Alatala, fa n mali iki sa!

³ Ala xa ne yarabi
naxanye n faxa feni tɔnma,
e yifu.

Ala xa ne raxete marafeyani
n ma tɔron nafanxi naxanye ma.

⁴ E yagixin xa xete naxanye a
falama,
e naxa, “Yɔ! I suxi!”

⁵ Naxanye birin i tan fenma,
i xa ne birin nasewa.
Naxanye waxi i ya kisi feen xɔn,
ne xa lu a fale,
“Ala gbo!”

⁶ Koni, yiigelitɔn nun tɔrɔ muxun
nan n tan na.

Ala, fa n fɛma mafuren!
I tan nan n malimaan nun n
natangamaan na.
Alatala, i nama buye ayi.

71

Fonna Ala maxandina

Yaburin 31.1-4

¹ Alatala, i tan nan n luxunden na.
I nama tin n yi yagi!

² N natanga i yi n xunba
amasɔtɔ i tinxin.
I tuli mati n na i yi n nakisi!

³ Ala, findi n kantan fanyen na,
n luxundena,
n luma sigɛ denaxan yi.
Yamarin fi, i yi n nakisi.
Amasɔtɔ, n kantan fanyen nun
n ma yinna nan i tan na.

⁴ N ma Ala,
n natanga muxu naxine senben ma,
i n ba hake kanne nun gbalotone
yii.

⁵ N Marigina Alatala,
n yigin na i tan na.
N bata n yigin sa i yi
xabu n dii nɔreyani.

⁶ I n masuxi
xabu n yi n nga kui waxatin naxan
yi.

I tan nan a liga n yi bari,
nanara n ni i tantunma.
⁷ N findixi misaala nan na a wuyaxi
xa,

amasɔtɔ n yigiya senbemaan nan i
tan na.

⁸ N ni i tantunma nen ferijen gben!
N yi i ya nɔron matɔxɔ.

⁹ I nama i me n na
amasɔtɔ iki, n bata fori.
I nama n nabeyin
amasɔtɔ n fangan bata n.

¹⁰ N yaxune n mafalama.
Naxanye waxi n faxa feni,
ne e bode toma.

¹¹ E naxa, “Ala bata a rabejin.
En siga a fɔxɔ ra en yi a suxu.
A xunba muxu mi na yi.”

¹² Ala, i nama i makuya n na.
N ma Ala, i mafura, i fa n mali!

¹³ Ala xa ne yarabi, e n, n,
naxanye n kansunma.

Ala xa ne yagi, e xun nagodo
naxanye waxi n maxɔlɔ feni.

¹⁴ N xaxili tixi i ra tun!
N mɔn sigama i tantunɛ tun!

¹⁵ N ni i ya tinxinyaan matɔxɔma
nen ferijen gben!

E nun i ya marakisina,
hali n to mi e birin kolon.

¹⁶ Marigina Alatala,
n fama i senben barakani,
n ni i tan keden peen nan ma
tinxinyaan matɔxɔma.

¹⁷ Ala, xabu n xurun waxatin
naxan yi,

i n xaran nen.
N mɔn i ya kabanakone matɔxɔma
tun!

¹⁸ Ala, iki, n bata fori,
n xunsexen fan bata fuga.
Koni i nama n nabeyin
fɔ n xa i senben nali iki muxune ma,
n yi i ya fangana fe ye ba
mayixete famatone birin xa.

¹⁹ Ala, i ya tinxinyaan bata kore li!
I bata kabanako fe wuyaxi liga.
Nde ligaxi alo i tan?

²⁰ Hali i to tɔron nun xɔle gbeen
nafa n ma,
i mɔn n niin naxetema n yi nen.

Hali n sa gaburun tilinxini bɔxɔn
bun,

i n natema nɛn mɔn.

²¹ I n ma xunnayerenna ragboma
ayi nɛn,

i mɔn yi n madɛndɛn.

²² N na i tantunma nɛn kondenna
ra

i ya lannayana fe ra, n ma Ala.

N tantun bɛtin bama i xa nɛn
bɔbɔnni,

Isirayila Sarɪɪantɔna.

²³ N sɔnxɔma nɛn sɛwani

n nɛma bɛti baani waxatin naxan
yi

amasɔtɔ i bata n xunba.

²⁴ N ni i ya tinxinyaan matɔxɔma
nɛn fɛriɪɛn gbɛn!

Amasɔtɔ naxanye yi waxi n tɔrɔ
feni,

ne bata yagi, e yarabi.

72

Ala maxandina mangan xa

¹ Sulemani gbeena.

Ala, mangan xaran i ya kitisa
kɛndɛn na.

I ya tinxinyaan yita n tan mangana
diin na.

² Nanara, a i ya yamaan makite
tinxinni.

A sariya kɛndɛn sa yiigelitɔne xa.

³ Ala xa bɔxɔn nasabati yamaan xa.

Ala xa tinxinyaan sabati ya-
manani.

⁴ Mangan xa sariya kɛndɛn sa yi-
igelitɔne xa.

A xa tɔrɔ muxune diine rakisi,
a yi e yɛngɛfane rayensenɲɛ ayi.

⁵ I ya mangayaan xa magaxu ayi
han mamandenne mamandenne
fanni sogen tema

fanni kiken mɔn dɛgɛma.

⁶ Mangan fanna xa liga

alo tulena xɛɛne ma,

a xa liga

alo tule igen nɛn fɛ bɔxɔn ma.

⁷ Tinxin muxune xa sabati mangan
waxatini.

Ala xa hɛri gbeen fi fanni kiken
dɛgɛma.

⁸ A mangayaan gboma ayi nɛn

sa fɔlɔ sogeteden na

han sa dɔxɔ sogegododen na.

Fɔlɔ Efirati baan ma

han sa dɔxɔ bɔxɔn danna ra.

⁹ Naxanye wulani

ne e xinbi sinma a bun ma nɛn.

A yaxune e sama bɔxɔn ma nɛn a
bun ma.

¹⁰ Tarasisi mangane fama kiseene
ra nɛn a fɛma

e nun fɔxɔ ige tagi bɔxɔne.

Saba nun Sɛba mangane mudun
fima a ma nɛn.

¹¹ Mangan birin e xinbi sinma a
bun ma nɛn.

Siyane birin wanla kɛma a xa nɛn.

¹² A tɔrɔ muxune xunbama nɛn

naxanye na a xili,

e nun yiigelitɔ rabɛpinxine.

¹³ A kininkininma sɛnbɛtarene nun
tɔrɔ muxune ma nɛn.

A tɔrɔ muxune niin nakisi.

¹⁴ A e xɔrɔyama nɛn mayigbɛtɛnna
nun gbalon ma,

bayo a e yatɛxi.

¹⁵ Ala xa mangan bu!

Ala xa xɛmaan fi a ma keli Saba
yamanani.

Yamaan xa Ala maxandi a xa wax-
atin birin!

E xa duba a xa fɛriɪɛn gbɛn!

¹⁶ Ala xa donseen wara ayi bɔxɔni.

Geyane xa rafe siseene ra.

E xa bogi alo naxanye Liban ya-
manani.

Taa kaane xa sabati alo sɛxɛna.

¹⁷ Ala xa mangan findi xili kanna ra
habadan!

A xinla xa bu alo sogena.

Siyane birin duban sɔtɔma nɛn a
barakani.

E fan yi duba a xa.

¹⁸ Barikan xa bira Marigina Alatala
xa,

Isirayilaa Ala!

A tan keden peen nan kabanako
feene ligama.

¹⁹ Barikan xa bira a xa habadan!

Ala xa dunuɲa birin nafe a binyen
na!

Amina! Amina!

²⁰ Yese a dii xɛmɛn Dawuda maxan-
dine danna ni i ra.

Yaburin Yire Saxandena: Keli Sora 73 ma han 89

73

Alaa tinxinyana fe

- ¹ Asafi a betina.
Ala fan Isirayila ra han!
A fan bɔɲɛ sariɲanxi kanne ra.
² Koni fayida n bata yi tantan,
n kiraan beɲin.
³ Amasɔtɔ n yi wasodene
maxɔxɔlɔnma nun
n muxu ɲaxine sabatixin to wax-
atin naxan yi.
⁴ E mi kɔntɔfilixi sese ra mumɛ!
E fatine fan, e kɛnde.
⁵ E mi sɔxɔlexi sese ra alo bonne.
Adamadiine tɔrɔne mi e tan lima.
⁶ Nanara, wasona e yi
alo ɲɛɛn muxune kɔɛ.
Gbalona e yi alo domaan muxune
ma.
⁷ Turena e fatini
han e yetagin bata yikusin.
Fe ɲaxin nan e bɔɲɛni han!
⁸ E gelen muxune ma,
e fala ɲaxine ti.
E muxune ɲaxankatama wasoni.
⁹ E fala ɲaxine tima Ala ma,
e de ɲaxu falane dunuɲa birin yi.

¹⁰ Nanara, yamaan biraxi e fɔxɔ ra,
e falane xɔnla yi e suxu
alo igen min daxina.
¹¹ E naxa, “Ala nanse kolon?
Kore Xɔnna Ala nɔɛ na kolonɲɛ di?”
¹² Muxu ɲaxine na kii nin.
E bɔɲɛn saxi waxatin birin,
e lu nafunla sɔtɛ tun!
¹³ Nayi, n luxi tinxinyani nɛn fuu!
N yi n yetɛ rasariɲan fuyan!
¹⁴ N tɔrɔxi lɔxɔ yo lɔxɔ!
I n haken saranma n na xɔtɔn yo
xɔtɔn!
¹⁵ Xa n yi falan ti alo e tan,
nayi, n yi i ya muxune yanfama nɛn
nun.

¹⁶ Nanara, n yi kata feni ito famu-
deni,
koni, a yi xɔdɔxɔ n ma.

- ¹⁷ Han n so Alaa yire sariɲanxini
waxatin naxan yi,
n yi n miri e raɲan kiin ma.
¹⁸ Ala, i e tima yire salaxunxin nin,
e birama denaxan yi, e kala.
¹⁹ Nba, e halagima nɛn mafurɛn,
gbalon yi e ɲan sasa!
²⁰ E luxi nɛn alo xiyena
naxan ɲinanma muxun na xɔtɔnɛni.
Marigina, i na keli waxatin naxan
yi,
e tununma nɛn.

²¹ N bɔɲɛn yi sɔxɔlexi waxatin
naxan yi,
n niin yi sunuxi,
²² n yi daxuyaana nun xaxil-
itareyani.
N yi luxi i yeɛ ra yi alo subena.
²³ Koni hali na,
n yi i fɔxɔ ra waxatin birin,
i yi n yii rasuxu,
²⁴ i ti n yeɛ ra i ya maxadine xɔn,
i yi n nasuxu binyen nin.
²⁵ Nde n malima kore xɔnna ma,
ba i tan na?
Bayo i bata lu n xɔn,
n fa waxi nanse gbɛtɛ xɔn dunuɲa
yi?
²⁶ N fati benden nun n niin taganɲɛ
nɛn,
koni Ala nan n niin senben na
e nun n kɛɛna habadan!
²⁷ Naxanye e makuyaxi i ra,
ne yatin halagima nɛn.
Naxanye e mɛxi i ra, i yi ne raxɔri.
²⁸ Koni a rafan n tan ma,
n yi n maso Ala ra.
N bata Marigina Alatala findi n
yigiyaana na,
alogo n xa i ya wali fajine birin
nali!

74

Ala xa Isirayila xunba

- ¹ Asafi a fala ɲaxumɛna.
Ala, nanfera i mɛxi nxu ra
habadan?
Nanfera i xɔlɔma i ya yama kan-
tanxin ma?
² I xaxili lu i ya yamaan xɔn ma,

i naxan xunba xabu waxati
xunkuye,

bɔnsɔnna naxan findixi i gbeen na.
I nama jinan i dɔxɔden Siyon
Geyaan xɔn.

³ I xun ti taa xɔnni ito ra.
Nxu yaxune bata kala gbeen ti yire
sarijanxini.

⁴ Nxu yi naralanma i ra denaxan yi,
I yaxune sɛwaxin bata sɔnxɔn nate
mɛnni.

E yi e taxamasenne yite na yi.

⁵ E liga mɛnni alo xɛɛ sɛgɛne
naxanye fɔtɔn wudine sɛgɛma e
bunbine ra.

⁶ E na sawura wudi tofajine birin
kala
e bunbine nun e dɛgɛmane ra.

⁷ E tɛɛn so i ya Yire Sarijanxin na,
a gan fefe.

E yi i xinla batuden naharamu.

⁸ E yi a mirixi, e naxa,
“En ne birin naxɔrima nɛn feu!”
E yi Ala batudene birin gan ya-
manani.

⁹ Nxu mi fa kabanako taxam-
asenne toma.

Nabi yo mi fa na sɔnɔn.
Nxu mi a kolon na buma han wax-
atin mundun.

¹⁰ Ala, i yaxune i magelen danma
waxatin mundun yi?

E luma i xili kalɛ nɛn ba,
han habadan?

¹¹ I tondixi nxu maliyɛ nanfera?

I yiini bandun, i yi e raxɔri!

¹² Ala, i tan nan nxɔ mangan na
xabu a fɔlɔni.

I tan nan marakisi tiin na dunuja
yi.

¹³ I tan nan fɔxɔ igene yitaxun i
sɛnbɛni.

I mɔn yi ige yi sube jaxine xunne
yibo.

¹⁴ I tan nan ige yi sube magaxuxin
xunne kala.

I yi a so burunna subene yii don-
seen na.

¹⁵ I tan nan ticine nun xudene
ramini.

I tan nan baane yixara.

¹⁶ I tan nan gbee yanyin nun kɔɛɛn
na.

I bata sogen nun kiken dɔxɔ e
yirene yi.

¹⁷ I tan nan dunuja danne rafalaxi.
I soge furen nun jɛmɛn da.

¹⁸ Koni Alatala, i xaxili lu ito xɔn
ma:

i yaxune gelema i ma!

Xaxilitarene i xili kalama!

¹⁹ I nama i ya yamaan nabɛjin
alo ganbana sube xajɛne yii!

I nama jinan i ya muxune xɔn
mumɛ,

naxanye tɔrɔxi.

²⁰ I xaxili lu i ya layirin xɔn ma,
bayo bɔxɔn yire yi fɔrɛne rafexi
gbalotɔne ra.

²¹ I nama tin muxu jaxankataxine
yi yarabi,

alogo yigelitɔne nun tɔrɔ muxune
xa i xinla matɔxɔ.

²² Ala, keli i yi i yetɛ xun mayɛngɛ!

I xaxili lu a xɔn,
a xaxilitarene i magelema fɛrijɛn
gbɛn!

²³ I nama jinan i yaxune sɔnxɔ
xuiin ma,

i yɛngɛfane e xuini tema mumɛ!

75

Ala nan kitisaan na

¹ Asafi a bɛtina, bɛti baane kunti-
gin xa, a xa ba alo bɛtin naxan
xili, “I Nama Halagin Ti.” Sigi
sarijanxina.

² Ala, nxu bata i tantun.

Nxu i tantunma han!

Nxu i maxandima i xinli,
nxu yi i ya kabanakone fe fala.

³ I naxa, “N bata kiti sa lɔxɔn sa.

N kiti fajin sama nɛn.

⁴ Bɔxɔn xuruxurunma waxatin
naxan yi,

a niimaseene birin yi xuruxurun,
n tan nan a san bundɔxɔn
xɔdɔxɔma ayi ken!

Bɛti xuini te.

⁵ N bata a fala wasodene xa,

“E nama ɛ yetɛ yigbo!”

N bata a fala muxu jaxine xa,

“E nama ɛ kanba ɛ sɛnbɛn xɔn!”

⁶ E nama ɛ kanba ɛ sɛnbɛn xɔn
kore xɔnna xili ma!

Ɛ nama waso falane ti! ”

⁷ Amasotɔ xun mayɛngɛn mi kelima sogeteden binna xan na hanma sogegododen binni hanma burunna ra.

⁸ Ala nan kitin sama. A yi nde yalagi, a yi nde yoo sa.

⁹ Amasotɔ igelengenna suxi Alatala yii,

a rafexi a xolɛn na alo dɔlɔ xɔdɛxɛna.

A a xeɛma nɛn, muxu jaxine birin yi a min han a jan.

¹⁰ Koni n na a fe falama nɛn betine yi habadan!

N yi tantun betin ba Yaxubaa Ala xa!

¹¹ A muxu jaxine birin fangan kala,

a tinxin muxune xunna keli.

76

Nɔ tiin nan Alara

¹ Asafi a betina, beti baane kuntigin xa. A xa ba kondenne ra. Sigi sarjanxina.

² Yuda kaane Ala kolon. A xinla binyaxi Isirayila yi.

³ A konna Salemi taan nin, a dɔxi Siyon Geyaan nin.

⁴ A a yaxune xalimakunle yigira menna nin,

e nun ye masansan wure lefane nun e silanfanne

nun e yɛngɛ so seene birin. Beti xuini te.

⁵ Ala, i tan nan sɛnben birin kanna ra,

i nɔrɔxi dangu habadan geyane ra.

⁶ Sofa wɛkilɛxine birin bata bira, e yii seene yi tongo yɛngɛni.

E fa saya xixɔnla nin.

Na sofa yo mi fa a yiini maxama.

⁷ Yaxubaa Ala, i na falan ti xɔlɔni, soone nun soo ragine yi bira, e faxa.

⁸ I tan nan magaxu, Ala.

I na xɔlɔ, nde nɔɛ tiye i yeɛ ra.

⁹ I to kitisa xuiin namini keli kore,

yamanan muxune yi gaxu,

e yi e dundu,

¹⁰ i to keli kiti bolondeni alogo i xa yiigelitɔne rakisi.

Beti xuini te.

¹¹ Hali muxune na xɔlɔ i ma, na ranma tantunna nan ma i tan xa.

Naxanye na mini i ya xɔlɔn bun, ne xaxili sɔtɔma nɛn.

¹² I na i dɛ ti Alatala xa, i ya Ala, i xa a rakamali.

Yamanan naxanye birin be ra-bilinni,

ɛ Alatala ki!

A lan birin xa gaxu a yeɛ ra!

¹³ A tan kuntigi wasoxine ragodoma nɛn,

a yi dunɔja mangane magaxu.

77

Madɛndɛnna tɔrɔ waxatini

¹ Asafi a betina, beti baane kuntigin xa, Yedutun xa.

² N bata n xuini te Ala ma. N bata n ma mawuga xuini te, a xa n xuiin name.

³ N yi tɔrɔni waxatin naxan yi, n Marigin maxandi nɛn.

Kɔɛɛn birin na, n yi n yiini te Ala ma,

koni n mi madɛndɛn.

⁴ Alaa fe to rabira n ma, n kutun.

N to n miri a ma, n xaxinla yi yifu.

Beti xuini te.

⁵ N yi xi n yeɛ ra yi.

N xaminxi, n mi fala tima.

⁶ Nayi, n yi n miri waxati danguxine ma

e nun jɛɛ xunkuyene.

⁷ Betine yi rabira n ma kɔɛɛn na.

N yi n miri n bɔjɛni,

n maxɔdinna ti n xaxinli iki:

⁸ “Marigina a mɛma nxu ra nɛn ba, han habadan?

Nxu mi fa a kɛɛnma ba?

⁹ Marigina hinanna bata jan ba,

han habadan?

A tulisaan bata jan ba,

han habadan?

¹⁰ Ala bata jan hinanna xɔn ma ba?

Ala bata a kininkininna jin a
xoloni ba?"

Beti xuini te.

11 N yi a fala, n naxa,
"Naxan n taroma, na ni ito ra:
Kore Xonna Ala mi fa a fangan yi-
tama
alo a foloni."

12 Alatala,
n xa i ya kewanle rabira n yete ma.
I ya kabanako fe fonne yi rabira n
ma.

13 N xa n miri i ya wanle ma.
N yi n xaxili lu i ya wali gbeene xon
ma.

14 Ala, i ya kiraan sarijan.
Batu se yo mi gbo alo Ala.

15 Ala nan i tan na
naxan kabanako wanle kema.
I bata i senben mayita siyane tagi.

16 I bata i ya yamaan xunba i
senbeni,
Yaxuba nun Yusufu bonsonna.
Beti xuini te.

17 Ala, igene to i to,
e yi xuruxurun.

Tilinne yi xuruxurun.
18 Tulen yi godo keli kore.
Galanna yi a xuiin namini kore.
Kuyen yi a jinna masaxon yiren
birin yi.

19 I ya kuye sarinna xuiin yi gbo ayi.
I ya kuyena jin masaxonna yi
dununa birin yiyalan.

Baxon yi xuruxurun, a yi yimaxa.
20 I ya kiraan yi foxo igeni.
I gidi baa tilinxini, i san foxone mi
toe.

21 I yi Nabi Musa nun Haruna ti i ya
yamaan yee ra
alo xuruse rabaan tima yexee ku-
run yee ra kii naxan yi.

78

Ala nun a yamana fe

1 Asafi a fala naxumena.
N ma muxune,
e e tuli mati n ma xaranna ra,
e yi n ma fala xuine rame.
2 N sandane nan sama.
N wundo fonne nan yebama.

3 En bata feen naxanye me,
en yi e to,
en fafane feen naxanye falaxi en
xa,

4 en mi ne luxunye en ma diine ma.
En Alatala matoxo feene
nun a senben nun a kabanako
feene
falama en mamanden famatone
xa.

5 A bata tonne so Yaxuba bonsonna
yii.

A mon yi sariyan so Isirayila yii.
A en fafane yamari,
a e xa e diine xaran na ma,
6 alogo muxu famatone xa e kolon.

Hali diin naxanye munma bari sin-
gen,
ne fan yi a fala e diine xa.

7 Nayi, e fan e yigi sama Ala fari
nen.

E mi fa jinanma a wanle xon ma,
e yi a yamarine suxu.

8 Nayi, e mi luma
alo e benbane yi kii naxan yi nun.
Tengbesendene nun murutedene
nan yi ne ra nun
naxanye mako mi yi Alaa fe yi,
e mi yi togondiyaxi Ala ma.

9 Xanla yi Efirami bonsonna muxun
naxanye yii,
ne e gi nen yengen laxoni.

10 E Alaa layirin nabejin,
e tondi a sariyan suxe.

11 E jinan nen Ala kewanle xon,
a kabanako feen naxanye yitaxi e
ra.

12 A kabanako feene liga nen
e benbane yee xori
Misiran yamanani, Soyan yi.

13 A yi foxo igeni taxun a tagi
a yi e ragidi.

A yi a liga igene yi mate ayi e bode
fari
alo banxi kankena.

14 A ti e yee ra yanyin na kundani.
A mon yi ti e yee ra kosen na tee
degeni.

15 A fanyeni bo tonbonni,
a yi tigin namini, e yi e min.

16 A yi xuden namini gemene yi,

igen yi godo alo baana.

17 Koni e lu yulubin lige a ra,
e murute Kore Xonna Ala ma ton-
bonni.

18 E yi a nata, a e xa Ala bunba,
e yi e waxon donseen maxodin Ala
ra.

19 E yi Ala mafala, e naxa,
“Ala nɔɛ donseen naminɛ tonbonni
ito yi ba?”

20 A to gemen bɔ,
igen nan mini ayi yati,
koni a nɔɛ burun nun suben soɛ a
muxune yii ba?”

21 Na ma, Alatala e xuiin mexina, a
fitina.

A yi xɔlɔ Isirayila ma,
teen yi mini Yaxuba bɔnsanna xili
ma.*

22 Amasɔtɔ e mi yi laxi Ala ra,
e mi yi e yigi saxi a marakisini.

23 Koni a yi kuyen yamari,
a koren deene xa rabi,

24 a yi Manna donseen nagodo e
ma,

a ariyanna donseen so e yii.†

25 Adamadiine yi malekane burun
don.

Ala yi donseen nasiga e ma han e
lugo.

26 Ala yi foyen nafa keli sogetede
binna ra.

A mɔn yi foyen namini yiifanna ma
a senben na.

27 A yi xɔline ragodo e ma
naxanye yi wuya alo baan
meɲensinna.

28 E yi yolon e daaxaden tagi e
bubune rabilinni.

29 Yamaan yi e dege han e lugo.

E yi waxi naxan xɔn ma Ala na so
nen e yii.

30 Koni benun e xa wasa, donseen
mɔn yi e de,

31 Ala yi xɔlɔ e ma, a yi e senbeman
fafa,

Isirayila banxulanne.

32 Hali na birin to liga,

e mɔn lu nen yulubin lige!

Hali a to kabanako feene liga e mi
denkeleya.

33 Nayi, a yi e dunuja yi gidin lu
fuuni,
han e yi fafa kuisanni.

34 A to ndee fafa,
a donxene yi tubi,
e yi Ala fen sɔbeɛn na.

35 A yi rabira e ma
fa fala Ala nan e kantan fanyen na,
a Kore Xonna Ala nan yi e xunba
muxun na.

36 Koni e falane mi yi fixaxi,
e yi wulen nan falama a xa.

37 E mako mi yi Alaa fe yi,
e mi yi tinxixi Ala layirini.

38 Koni bayo a kininkinin,
a yi e hakene mafelu.

A mi e halagi.

A xɔlɔn lu dɔxɔna ma wuyaxi,
a mi fitina e xili ma.

39 A a kolon fa fala daɲɔxɔn nan tun
e ra,

e siimayaan luxi nen alo foyedina
naxan danguma a mi xete.

40 E murute Ala ma nen tonbonni
sanja ma wuyaxi.

A yi sunu e fe ra burunna ra sanja
ma wuyaxi!

41 E yi Ala bunbama ye yo ye.

E yi a liga Isirayilaa Ala Sarijanxin
yi xɔlɔ.

42 E jinan nen a senbe gbeen xɔn,
e nun a e xunba e yaxune yii lɔxɔn
naxan yi.

43 E jinan nen a taxamasenne xɔn
Misiran yi,

e nun a kabanako feen naxanye
liga Soyaxi yi.

44 A yi e baane findi wunla ra.

Ige yo mi yi na nun
Misiran kaane yi naxan minje.

45 A tugetuge xɔlene rasiga e ma
naxanye e don.

Xunjeɛne fan yi e bɔxɔn kala.

46 A e siseene so sɔjeɛne yii.

A bogiseen birin so tuguminne yii.

* 78:21: Na feen seɓexi Yatene 11.1 kui. † 78:24: Manna donsena a fe mato Xɔrɔyaan 16.13-15
nun 16.31 kui.

47 A yi e wudi binle kala balabalan
keŋene ra.

A yi e xɔde binle kala xunbenla ra.

48 A yi e jingene faxa balabalan
keŋene ra.

Galanna yi e xuruseene faxa.

49 A fitinaxin yi a xɔlɔ jaxin
nun a bɔje teen nun a marajaxun
nagodo e ma.

Halagi ti ganla nan yi ne ra.

50 A mi xete a xɔlɔn fɔxɔ ra,

a mi tin e niine yi rakisi,

a yi e faxa fitina furene ra.

51 A yi dii sarane faxa Misiran den-
bayaan birin yi.

Xami a denbayane dii singene
birin

naxanye singe e fangan mayita.

52 A yi fa a yamaan na
keli Misiran yi alo xuruse kuruna.

A yi e kantan burunna ra.

53 A yi ti e yeɛ ra, sese mi e sɔtɔ,

nanara e mi gaxu.

Koni fɔxɔ igen yi a ragali e yaxune
ma.

54 A yi fa e ra a bɔxɔ sarijanxini
na geyaan ma a naxan sɔtɔ a senben
xɔn.

55 A siya gbete ne kedi nen a yamaan
yeɛ ra,

a yi e bɔxɔne yitaxun e ra.

A yi Isirayila bɔnsɔnne rasabati e
konne yi.

56 Koni e yi murute Kore Xɔnna Ala
ma,

e yi a bunba.

E mi e xaxili lu a maxadi xuine xɔn,

57 e yi e masiga a ra,

e yanfan ti alo e benbane.

E mi fa tinxixi

alo xalimakuli yidɔxina.

58 E Ala raxɔlɔ nen e suxure batu-
dene ra.

E yi Ala raxɔxɔlɔn e ala sawurane
xɔn.

59 Ala to na me, a yi xɔlɔ han!

Nanara, a yi a me Isirayila ra feu!

60 A yi a banxin nabeyin naxan Silo
yi,

a yi dɔxi adamadiine tagi denaxan
yi nun.

61 A yi tin a senbe kankiraan yi
suxu.

A nɔrɔn misaala yi so yaxune yii.

62 A yi tin a muxune yi faxa silan-
fanna ra,

a yi a xɔlɔ gbeen nagodo a muxune
ma.

63 Teɛn yi e banxulanne gan,
han jaxalan dii ti sigine yi dan na
fe ra.

64 Saraxaraline yi faxa silanfanna
ra.

Koni yengen mi tin kaɔa gilene yi e
wuga.

65 Dɔnxɛn na, Marigin yi keli

alo a yi xiin nen.

A yengen so

alo sofa senbemaan na manpaan
min.

66 A mɔn yi a yaxune kedi.

A yi e rayarabi habadan!

67 A yi a me Yusufu bɔnsɔnna ra.

A mi Efirami bɔnsɔnna sugandi.

68 A Yuda bɔnsɔnna nan sugandi
e nun a Siyon Geyaan naxan
xanuxi.

69 A yi a Yire Sarijanxin ti menni

alo kore xɔnna nun bɔxɔ xɔnna

naxanye na habadan!

70 A yi a walikɛɛn Dawuda sugandi.

A yi a ba yeɛɛɛ kulan dexɔn.

71 A yi a tongo xuruse kantandeni,
a yi a findi a yamaan kantanmaan
na,

Yaxuba bɔnsɔnna,

a gbee muxune Isirayila.

72 Dawuda yi a jɔxɔ lu e xɔn ma
jenige fajini.

A ti e yeɛ ra ki fajini.

79

*Ala maxandina Yerusalen taan
xunbafeen na*

¹ Asafi a betina.

Ala, siya gbete ne bata i ya bɔxɔn
yenge,

e so.

E bata i Batu Banxi Sarijanxin na-
haramu.

E bata Yerusalen findi taa xɔnna ra.

² E bata i ya walikene binbine so
xoline yii

e yi e don.

I ya muxu tɔgɔndiyaxine binbine
bata lu burunna subene
bun.

³ E bata e wunla ramini Yerusalen
birin yi

alo igen bɔxɔnma.

Muxu yo mi luxi
naxan faxa muxune maluxunɲɛ.

⁴ Nxu rabilinna siyane fala ɲaxin
tima nxu ma,

e nxu makonbi, e nxu magele.

⁵ Alatala, i luma xɔlɔxi nxu ma nɛn
han waxatin mundun?

I ya xɔlɔn luma nɛn alo tɛɛna
han waxatin mundun yi?

⁶ I ya xɔlɔn nagodo siyane ma
naxanye mi i batuma,
e nun yamanan naxanye mi i xinla
binyama.

⁷ Amasɔtɔ e bata Yaxuba bɔnsɔnna
nɔ,

e a bɔxɔn kala.

⁸ I nama nxu tɔrɔ nxu benbane
hakɛne fe ra.

I ya kininkininna xa nxu ralan iki
sa!

Amasɔtɔ nxu makona a ma han!

⁹ Ala, nxu rakisi muxuna,
nxu mali i xinla binya feen na!

Nxu xunba,
i yi nxu mafelu nxu yulubine ra
i xinla a fe ra.

¹⁰ Nanfera siyane maxɔdinna tima,
e naxa, “E Ala minɛn?”

A yita siyane ra nxu yɛɛ xɔri
a i ya walikɛne faxa feen ɲɔxɔma
nɛn.

¹¹ I tuli mati suxu muxune kutun
xuiin na.

Naxanye yalagin bun,
ne ratanga i senbɛ gbeen na.

¹² Na siyane konbin naxanye ti i ma
Marigina,

ne saranna fi na ra dɔxɔ solofere.

¹³ Nanara, nxu tan i ya yamana,
i naxan kantanma
alo i ya xuruse kuruna,
nxu i tantunɲɛ na yi habadan,
nxu i matɔxɔ waxati famatɔne
birin yi.

80

Ala xa en ma yamanan natanga

¹ Asafi a bɛtina bɛti baane kunti-
gin xa, sereyana, a xa ba alo bɛtin
naxan xili: “Fuge Fajine.”

² Isirayila kantan muxuna,
i tuli mati nxu ra.

I tan naxan tixi Yusufu bɔnsɔnna
yɛɛ ra

alo xuruse kuruna,
i tan naxan dɔxi maleka gubugubu
kanne tagi,

i yetɛ makɛnɛn nɔrɔni.

³ I senbɛn yita

Eframi nun Bunyamin nun Man-
ase bɔnsɔnne ra.

Keli, i fa nxu rakisi!

⁴ Ala, i mɔn xa nxu senbɛ so,
i nɔrɔn nagodo nxu ma,
alogo nxu xa kisi.

⁵ Alatala, Ala Senbɛn Birin Kanna,
i luma xɔlɔxi i ya yamaan ma
han waxatin mundun
i tondi a maxandin yabɛ?

⁶ I bata e balon findi sɔxɔlɛn na,
i yi e igelengenne rafe yɛɛgen na.

⁷ I bata nxɔ bɔxɔn findi yɛngɛ so
xunna ra

nxu rabilinna siyane xa.
Nxu yaxune nxu magelema.

⁸ Ala Senbɛn Birin Kanna,
i mɔn xa nxu senbɛ so,
i nɔrɔn nagodo nxu ma,
alogo nxu xa kisi!

⁹ I fa nɛn wudi binla ra
sa keli Misiran yamanani.

I siyaan bonne kedi,
i yi na wudi binla si e bɔxɔni.

¹⁰ I yi yirena nde yitɔn a rasoliden
na.

A salenne yi godo pon!

A yi yamanan nafe.

¹¹ A nininna yi so geyane xun na.

A yiine yi so suman wudi gbeene
xun na.

¹² A yiine yi sigama han fɔxɔ igen
xun ma,
e mɔn yi sigaxi han baan xun ma.

¹³ Nanfera i a langan kalaxi?

I tin dangu muxune birin yi a
bogine muɲa?

14 Segune yi keli fətənni, e a kala,
burunna subene yi a don.
15 Senben Birin Kanna Ala, i mən xa
fa.
I yεε ragodo nxu ma keli ariyanna
yi,
i yi nxu mato.
I ya yamaan nakisi
naxan findixi na wudi binla ra!

16 I tan yetεen naxan sixi,
i xa na ratanga!
A luxi nən
alo i tan yetεen diin naxan nagboxi.
17 E bata a sege, e a gan,
i ya yamaan kalama i ya xələn bun
ma.
18 I yengi lu mangan xən ma
i tan yetεen naxan dəxi,
i tan yetεen diin naxan nagboxi.
19 Nxu mi fa nxu xun xanbi soma i
yi sənən.
Nxu rakisi nanara nxu i tantunje.
20 Alatala, Ala Senben Birin Kanna,
i mən xa nxu senbe so,
i nərən nagodo nxu ma,
alogo nxu xa kisi!

81

Ala nan en malima

1 Asafi gbeena, beti baane kuntigin
xa. A xa ba Gati kaane kondenna
ra.
2 Sənxo sewani en ma Ala xa,
en senbena.
E xuini te Yaxubaa Ala xa!
3 E beti baan fəlo,
ε tanbanne maxa,
e nun bələnna nun kondenna.
4 Kike nənən na te,
e nun kiken na kəxo,
ε xətaan fe en ma sali ləxəne yi.
5 Sariyan nan ito ra Isirayila xa.
Yaxubaa Alaa yamarin nan ito ra.
6 A a so Yusufu a denbayaan yii nən
a Misiran yamanan yenge waxatin
naxan yi.
En yi xuina nde mε
en mi yi naxan kolon,
7 A naxa, “N bata goronne ba ε xun
ma.
E bata goron binyen dəxo.
8 E yi tərəni waxatin naxan yi,

ε yi n xili n yi ε xunba.
N yi ε yabi foye gbeeni.
N yi ε kejaan fεsefεse Meriba igene
yi.”

Beti xuini te.

9 “N ma yamana,
ε ε tuli mati n ma maxadi xuine ra.
Isirayila, xa ε yi n xuiin name nun!
10 E nama Ala gbete batu!
E nama ε xinbi sin ala gbete yo xa!
11 Alatala nan n tan na,
ε Ala naxan faxi ε ra
sa keli Misiran yamanani.
E ε deene yibi, n xa ε ralugo.
12 Koni n ma yamaan mi e tuli
matixi n na.
Isirayila mi tin n na.
13 Nayi, n yi e lu e tengbesenyani,
e yi bira e waxən feene fəxo ra.
14 Xa n ma yamaan yi n xuiin name
nun,
xa Isirayila yi bire n ma kirane fəxo
ra nun,
15 n yi e yaxune yarabima nən nun
mafuren!
N yi e yengefane halagima nən.
16 Naxanye Alatala rajaxuxi
ne gaxuxine yi e felenma nən a bun
ma.
E tərən mi yi janma habadan!
17 N yi ε baloma nən malo fajin nun
kumin na.”

82

Ala nan mangan na

1 Asafi a betina.
Ala dəxi a manga gbedeni,
a tan nan kitin sama senbemane
tagi.
A yi a fala, a naxa,
2 “E luma kitin se tinxintareyani
han waxatin mundun,
ε yi lu muxu jaxine rafise bonne
xa?
Beti xuini te.
3 E xa senbetarene nun kiridine
xun mayenge kitin sa,
ε yi tinxin yiigelitəne nun muxu
jaxankataxine xa.
4 E xa senbetarene nun tərə mux-
une ratanga,
ε e xunba muxu jaxine yii.”

5 “E mi fe kolon,
 ε xaxili mi na,
 ε sigan tima dimin nin,
 bəxən bunne birin xuruxurunma.
 6 N bata yi a fala, n naxa,
 ‘Alane nan ε tan na.
 Kore Xənnə Alaa diine nan ε birin
 na.’
 7 Koni ε faxama nən
 alo adamadiin bonne,
 ε bira alo kuntigin bonne.”

8 Ala, keli, i fa dunuḡa makiti,
 bayo i tan nan gbee siyane birin na.

83

*Isirayilaa Ala maxandina e yax-
 une to yi e tərəma*

1 Sigi sariḡanxina. Asafi a bətina.
 2 Ala, i nama i dundu.
 Ala, falan ti, i nama i raxara!
 3 A mato, i yaxune bata keli.
 Naxanye i rapaxuxi, ne bata mu-
 rute.
 4 E feene yitənma wundoni i ya ya-
 maan xili ma.
 I naxanye ratangaxi,
 e sama e bode fari ne xili ma.
 5 E naxa, “En sa e raxəri,
 alogo Isirayila xinla xa tunun
 dunuḡa yi.”

6 E bata lan a ma,
 e xa e malan i xili ma,
 7 Edən kaane nun Sumayila
 bənsənna muxune
 nun Moyaba kaane nun Hagari
 kaane
 8 nun Gebala kaane nun Amonine
 nun Amalekine
 nun Filisitine e nun Tire kaane.
 9 Asiriya yamanan fan bata sa e
 fari,
 alogo e xa Loti bənsənna muxune
 mali.

Beti xuini te.

10 A liga e ra
 alo i a liga Midiyan kaane ra kii
 naxan yi,
 alo i a liga Sisera nun Yabin na
 Kison xudeni
 kii naxan yi.
 11 E faxa nən En-Dəri yi,

e yi kun bəxən fari.
 12 A liga e kuntigine ra
 alo i Orebi nun Sebi liga kii naxan
 yi.
 E mangane birin xa lu
 alo Sebaxa nun Salamuna,
 13 naxanye yi a falama, e naxa,
 “Nxu xa Alaa bəxəne tongo nxu
 gbeen na.”

14 Ala, e liga
 alo wuluwunla na sexe xarene
 tongo,
 alo foyen na se dagin xali,
 15 alo tēn fətənna ganma kii naxan
 yi,
 alo tēn tema geyane ma kii naxan
 yi.

16 E kedi i ya tule gbeen na.
 E magaxu i ya foye gbeen na.
 17 Alatala, e rayagi,
 han e yi i xinla fen.
 18 E xa lu yagin nun kuisanni
 habadan.
 E xa yigitεε, e raxəri.
 19 E xa a kolon
 fa fala i tan Alatala,
 i tan keden peen nan Kore Xənnə
 Ala ra,
 naxan mangayaan ligama dunuḡa
 birin xun na.

84

Ala Batu Banxini siga bətina

1 Koraa diine tantun bətina, bəti
 baane kuntigin xa. A xa ba Gati
 kaane kondenna ra.
 2 Alatala Senben Birin Kanna,
 i luden nayabu n yi han!
 3 Alatalaa banxin xənla n na han!
 N bəḡen nun n fati bəndən səwa
 bətin bama
 Habadan Ala xinla nan ma fe ra.
 4 Hali tuntunne bata e tēne sa i ya
 banxini,
 debelenne fan bata na findi e
 konna ra,
 alogo e diine xa maso i ya saraxa
 ganden na
 Alatala Senben Birin Kanna,
 n ma mangan nun n ma Ala.
 5 Səwan na kanne xa
 naxanye luma i ya banxini!

E i matəxəma nən waxatin birin!
Beti xuini te.

⁶ Səwan na kanne xa
naxanye sənben kelima i tan yi,
naxanye xun tixi Ala Batu Banxin
na.

⁷ E nema danguma Baka lanbanni,
menna yi lu e xa alo tigi yirene.
Tule singen na fa, darane yi fe.

⁸ E sənben yi siga fari sɛ,
han e yi ti Ala yetagi Siyon yi.

⁹ Alatala, Ala Sənben Birin Kanna,
n ma maxandi xuiin namɛ.
Yaxubaa Ala, i tuli mati n na.

Beti xuini te.

¹⁰ Ala, nxə mangan mato,
nxu yɛ masansan wure lefana.
I ya muxu sugandixin nasuxu!

¹¹ Soge kedenna i Batu Banxini,
na dangu xii wuli keden na yire
gbɛtɛ yi.

A fisa n xa lu tixi i ya banxin so dɛɛn
na gbansan
benun n xa sabati muxu jaxine
konne yi.

¹² Marigina Alatala luxi nən en xa
alo en ma sogen nun en yɛ
masansan wure lefana.

Alatala nan hinanna nun binyen
fima en ma.

Naxanye sigati kii kamalixi,
a herin fima nən ne ma.

¹³ Alatala Sənben Birin Kanna,
səwan na kanne xa
naxanye e yigin sama i tan yi.

85

Ala xa bəjɛ xunbenla fi en ma

¹ Koraa diine tantun betina, beti
baane kuntigin xa.

² Alatala, i bata yi hinan i ya ya-
manan na.

I bata yi Yaxuba bənsənna sənbe so.

³ I bata yi i ya muxune hakene
mafelu,
i yi e yulubine xafari.

Beti xuini te.

⁴ I bata yi i ya xələn jan,
i yi xɛtɛ i ya xələ gbeen fəxə ra.

⁵ Ala, nxu rakisi muxuna,
i mən xa nxu sənbe so.

I nama fa lu xələ nxu ma.

⁶ I luma xələxi nxu ma nən ba
han habadan?

I ya xələn luma nən
han mayixɛtɛ nun mayixɛtɛ?

⁷ I mi fa nxu rakisima ba,
alogo i ya yamaan mən xa səwa i ya
fe ra?

⁸ Alatala, hinan nxu ra,
i yi nxu rakisi.

⁹ N waxi n tuli mati feni Ala ra,
Alatala.

A bəjɛ xunbenla nan ma fe falama
a yamaan xa,
a muxu təgəndiyaxine,

xa e mi fa xɛtɛ e xaxilitareyaan ma
sənən.

¹⁰ A fama a yɛɛragaxu muxune rak-
isideni iki sa!

A binyen yi lu en ma yamanani.

¹¹ Hinanna nun lannayana e bode
xən ma.

Tinxinyaan nun bəjɛ xunbenla yi
rakafu.

¹² Lannayaan sabatima nən bəxəni,
tinxinna yi godo keli kore.

¹³ Alatala herin fima nən en ma
yati,

en ma bəxən sansine yi sabati.

¹⁴ Tinxinyaan tima nən Marigin yɛɛ
ra,

a kirani tən a xa.

86

Ala maxandina malina fe ra

¹ Dawudaa Ala maxandina.

Alatala, i tuli mati n na,
i yi n yabi.

Amasəto yiiigelitəən nun tərə
muxun nan n na.

² N niin natanga,
amasəto n təgəndiyaxi i ma.

I tan n ma Ala, i ya walikɛɛn nakisi,
naxan a yigi saxi i tan yi.

³ N Marigina, kininkinin n ma!

N fɛriɛnma i tan nan maxandɛ.

⁴ Marigina, i ya walikɛɛn nasɛwa,
amasəto n na n niin taxuxi i tan nan
na.

⁵ Marigina, i tan fan! I dija!

Naxan na i maxandi,
i hinanma nən na ra han!

⁶ Alatala, i tuli mati n ma maxandi
xuiin na,

n ma mawuga xuiin name.

⁷ N nɛma tɔrɔni,
n yi i maxandi,
amasɔtɔ i yabin tima.

⁸ Marigina, ala yo mi luxi alo i tan.
I ya wanle ɲɔxɔn mi na.

⁹ Marigina, i siyaan naxanye birin
daxi,

ne fama nɛn,
e yi e xinbi sin i yetagi,
e yi i xinla binya.

¹⁰ Amasɔtɔ i tan gbo,
i kabanako feene rabama.
I tan keden peen nan Ala ra.

¹¹ Alatala, i ya kiraan yita n na
alogo n xa sigan ti i ya ɲɔndini.
Na fe keden peen sa n bɔɲɛni,
alogo n xa i xinla binya.

¹² Marigina, n ma Ala,
n ni i tantunma nɛn n bɔɲɛn ma feu!
N yi i xinla binya habadan!

¹³ I bata hinan n na han!
I yi n niin natanga sayaan ma.

¹⁴ Ala, wasodene bata keli n xili ma,
gbalotɔ ganla waxi n faxa feni,
e miriya yo mi sigama i tan ma.

¹⁵ Koni Marigina, i tan nan Ala ra
naxan kininkinin,
i diɲa, i mi xɔlɔn xulen,
i ya hinanna nun i ya lannayaan
gbo.

¹⁶ I yɛɛ rafindi n ma,
i yi hinan n na.
Sɛnbɛn fi n ma, n tan i ya walikɛna.
N nakisi, n tan i ya walikɛ ɲaxanla
diina.

¹⁷ A yita n na, a i fan,
alogo naxanye n naɲaxuxi,
ne xa a to, e yagi.
Amasɔtɔ i tan Alatala bata n mali,
i yi n madɛndɛn.

87

Siyane birin yigin Yerusalɛn nin

¹ Koraa diine tantun bɛtina. Sigi sariɲanxina.
Ala bata a taan ti Geya Sariɲanxin
fari.

² Siyon taan nafaan Alatala ma
Yaxuba bɔnsɔnna taane birin xa.

³ Muxune Alaa taan matɔxɔma
han!

Bɛti xuini te.

⁴ Ala naxa,
“N Misiran kaane nun Babilɔn
kaane sama nɛn
n kolon muxune fari e nun Filisiti
kaane

nun Tire kaane nun Kusi kaane.”
N yi a fala, n naxa,

“Itoe fan barixi Siyon taan nin.”

⁵ E a falama nɛn Siyon taan ma
fa fala siyani itoe fan barixi mɛnna
nin,

Kore Xɔnna Ala yetɛɛn yi a rasabati.

⁶ Alatala na siyane xinle seɓɛ,
a a falama nɛn ndee ma, a naxa,
“Itoe fan barixi Siyon taan nin.”

Bɛti xuini te.

⁷ E bodonma nɛn, e bɛtin ba.

E naxa, “Nxu yigin birin i tan nin.”

88

Mawugana malina fe ra

¹ Sigi sariɲanxina. Koraa diine tan-
tun bɛtina, bɛti baane kuntigin xa.
A xa ba xulenna ra. Esira yixɛtɛna
nde Heman ma fala ɲaxumɛna.

² Alatala, Ala naxan n nakisima,
kɔɛɛn nun yanyin na,
n gbelegbelema i tan nan na.

³ N ma maxandi xuiin xa i li.
I tuli mati n ma mawuga xuiin na!

⁴ Tɔrɔ wuyaxi bata n niini li,
sayaan bata maso n na.

⁵ E n yatɛma
alo naxanye sigama gaburun na.
N fangan birin bata ɲan.

⁶ E bata n nabɛɲin faxa muxune yɛ,
alo muxu faxaxine gaburun na,
alo i bata ɲinan naxanye xɔn,
i mi fa sese ligama naxanye xa.

⁷ I bata n woli ayi bilingan tilinxin
na dimi gbeeni.

⁸ I ya xɔlɔn bata gbo ayi n ma,
i n yigbɛtɛnma i sɛnbɛn na.

Bɛti xuini te.

⁹ I bata n xɔyine makuya n na,
i bata n findi se ɲaxin na e yɛɛ ra yi.
N balanxi, n mi nɔɛ minɛ.

10 N yεene bata wasa tɔrɔn na,
n ni i xilima lɔxɔ yo lɔxɔ,
Alatala, n na n yiine yibandunma i
tan nan ma.

11 I kabanako feen ligε faxa mux-
une xa ba?
Faxa muxune kelε ba,
e yi i tantun?

Beti xuini te.
12 Muxuna i ya hinanna fe fale
gaburun kui ba?
I ya lannayana fe fale halagi yireni
ba?

13 I ya kabanako feene toε dimini
ba?
Ninan tima binbine xɔn denaxan yi,
i ya tinxinyaan kolonje mɛnni ba?

14 Alatala, n bata i xili, n mali.
N ni i maxandima xɔtɔn yo xɔtɔn.

15 Alatala, nanfera i i mɛxi n na?
Nanfera i i yetagi luxunxi n ma?

16 Xabu n dii jɔrɛna,
n yi tɔrɔni.
N yi masoxi sayaan na.
Gaxun bata n yili,
n yigitεε.

17 I ya xɔlɔ gbeen bata godo n ma.
I n kuisan gbeen naxan ti,
na bata n halagi.

18 Kuisanne n nabilinxi waxatin
birin
alo fufana, e bata n nabilin yiren
birin yi.

19 I bata n lanfane nun n xɔyine
makuya n na.

N fa dimin nan tun kolon.

89

Ala nun Dawudaa layirina

1 Esira yixetena nde Etani a fala
jɔxumɛna.

2 N βetin bama nen waxatin birin
Alatala hinanna fe ra,
n yi i ya tinxinna fe fala
mayixetene nun mayixetene xa.

3 N yi a fala
a i ya hinanna luma nen habadan,
a i ya tinxinyaan buma nen
alo kore xonna.

4 I naxa, "N bata layirin xidi
n ma muxu sugandixin xa,

n bata n kɔlɔ n ma walikεen
Dawuda xa,

5 n naxa, 'N ni i yixetene findima
nen
mangane ra waxatin birin,
n yi e mangayaan lu han habadan.'

Beti xuini te.
6 Alatala, malekan naxanye
ariyanna yi

ne tantun βetin bama i ya ka-
banakone fe ra,
e nun i ya tinxinyana fe ra.

7 Alatala, i tan jɔxɔn mi na kore
xonna ma.
Nde luxi alo Alatala, alane ye?

8 Ala magaxu maleka sarijnanxine
malanni,
naxanye a rabilinxi,
a makabe ne birin yeε ra yi.

9 Alatala, Ala Senβen Birin Kanna,
nde luxi alo i tan?
I senβen nun i ya tinxinyana i rabil-
inxi.

10 I tan nan fɔxɔ igen senβen na-
tima,
a walanne na te, i tan nan e
ragodoma.

11 I tan nan Misiran halagixi,
i tan nan i yaxune raxuya ayi i
senβen na.

12 I tan nan gbee kore xonna nun
bɔxɔ xonna ra.
I tan nan dunuɔa daxi
e nun a yi seene birin.

13 I tan nan kɔmɛn fɔxɔ nun yiifari
fɔxɔn daxi.
Taboro nun Xerimon geyane
sɔnxɔma sɛwani
i ya fe ra.

14 I senβen gbo!
I fangan magaxu han!

15 I ya mangayaan senβe soxi
tinxinyaan nun sariya kɛnden nan
na.
Hinanna nun jɔndina i kewanle
birin yi.

16 Sɛwan na kanne xa
naxanye i batuma βetini,
e sigan ti kɛnenni i yetagi, Alatala.

17 E jaxanma nen i xinli waxatin
birin,

e i ya tinxinyaan binya.
 18 I tan nan findixi e binyen nun e
 senben na,
 i yi nxu xunna keli i ya fanni.
 19 Amasɔɔ Alatala nan nxu xun
 mayengen na,
 nxɔ mangan nan Isirayilaa Ala
 Sarijanxin na.

20 Lɔxɔna nde,
 i ya tɔgɔndiya muxune fe toon ti
 nen
 alo xiye,
 i yi a fala e xa, i naxa,
 “N bata senben fi sofana nde ma,
 n bata banxulanna nde sugandi ya-
 maan ye.
 21 N bata Dawuda to, n ma wa-
 likena.
 N yi n ma ture sarijanxin susan a
 ma.

22 N ma fangan luma a yi nen,
 n yi a senbe so.
 23 A yaxune mi a nɔe mume,
 tinxintaren mi a rayarabe mume.
 24 N na a yengefane halagima nen a
 yeɛ xɔri,
 naxanye a rapaxuma,
 n yi ne yenge.

25 N ma tinxinna nun n ma hi-
 nanna luma nen a xɔn,
 a senben sɔɔ n xinli.
 26 N na a mangayaan nasigama nen
 han fɔxɔ igena,
 a yi nɔɔn ti baane xun na.”

27 “A n xilima nen, a naxa,
 ‘I tan nan n Fafe ra, n ma Ala,
 n kantan fanyen naxan n
 nakisima.’
 28 N na a findima nen n ma dii
 singen na,
 naxan gbo mangane birin xa bɔxɔ
 xɔnna fari.

29 N hinan a ra habadan!
 N layirin naxan xidi nxu tagi,
 na mi kale mume!
 30 N na a yixetena nde luma nen
 mangayani habadan!

Fanni kuyen daxi,
 a mangayaan daxi.”

31 “Xa a yixetene mi tin n ma
 sariyan suxe,

xa e mi bira n ma sariyane fɔxɔ ra,
 32 e yi n ma tɔnne kala,
 e tondi n ma yamarine suxe,
 33 nayi, n na e murute feene
 saranma e ra nen dunganna
 ra,
 n yi e jaxankata e hakene fe ra.

34 Koni n ma hinanna luma nen
 Dawuda xɔn,
 n mi n ma tinxinyaan kalama.

35 N mi n ma layirin kale.
 N na a tuli saxi naxan na,
 n mi na maxete.
 36 N bata n kɔlɔ n ma sarijanni
 n mi wulen falama Dawuda xa,
 37 a yixetene luma nen habadan,
 a mangayaan buma nen n yetagi
 alo sogena.

38 A buma nen mangayani habadan
 alo kiken, naxan kore xɔnna ma taxam-
 asenna ra waxatin birin.”
 Beti xuini te.

39 Koni i bata i me a ra,
 i yi a masiga i ra!
 I bata xɔlɔ i ya manga sugandixin
 ma han!

40 I bata i ya layirin kala i naxan
 xidi
 e nun i ya walikɛen tagi.

I bata a mangaya taxamasenna ra-
 bira bɔxɔni.

41 I bata a taan yinne birin nabira.
 I yi a yire makantanxine findi taa
 xɔnne ra.

42 Dangu muxune birin a mujama,
 a dɔxɔ bodene bata a rapaxu.

43 I bata a yengefane senben gbo ayi.
 I yi a yaxune birin nasewa.

44 I bata a yenge so seene senben
 jan.

I tondi a maliye yengeni.
 45 I bata a nɔɔn ba a yii,
 i yi a mangaya gbɛden nabira
 bɔxɔni.

46 I bata a banxulanya waxatini
 kala a ma,
 i yi a rayagi han!

Beti xuini te.

47 Alatala, i mɔn i luxunna nen nxu
 ma
 han waxatin mundun?

I ya xɔlɔn luma gbo ayi
 alo tɛɛna han waxatin mundun?
⁴⁸ A xa rabira i ma
 a n ma siimayaan mi fa xunkuya.
 I adamadiine birin daxi nɛn tun
 ba?
⁴⁹ Nde luma a faxataren na,
 a yi a yetɛ ratanga sayaan ma?
 Bɛti xuini te.
⁵⁰ Marigina, i ya hinanna minɛn,
 naxan yi na nun,
 i i kɔlɔ naxan na Dawuda xa i ya
 tinxinni?
⁵¹ Marigina,
 i miri i ya walikene yagin ma,
 e nun yamaan naxanye birin
 goron n xun ma.
⁵² Alatala, i yaxune bata nxu
 rayagi,
 e biraxi i ya muxu sugandixin fɔxɔ
 ra yiren birin.

⁵³ Barikan xa bira Alatala xa
 habadan!
 Amina! Amina!

Yaburin Yire Naanindena: Keli Sora 90 ma han 106

90

Nabi Musaa betina

¹ Nabi Musa, Alaa xɛrana maxand-
 ina.
 Marigina, i tan nan findixi nxu
 yigiyaden na,
 keli waxati danguxine ma han
 habadan.
² Benun geyane xa da,
 benun bɔxɔ xɔnna nun dunɔɔja
 yetɛɛn xa da,
 xabu a fɔlɔni, han to,
 han habadan i tan nan Ala ra.
³ I tan nan muxune raxɛtɛma
 bendeni,
 i yi a fala, i naxa,
 “Adamadiine, ɛ xɛtɛ ɛ kelideni.”
⁴ Bayo jɛɛ wuli kedenna luxi nɛn i
 yɛɛ ra yi
 alo xii keden danguxina,
 alo kɔɛ kedenna.
⁵ I tan nan muxun niin bama,
 a dangu alo xɔtɔn ma xixɔnla,
 alo sɛxɛn naxan solima.
⁶ Xɔtɔnni, a jingi, a sabati,

jɛnbanna na maso,
 a lisi a ra, a xara.

⁷ I ya xɔlɔna nxu yigitɛgɛma nɛn,
 a yi nxu jan.

⁸ I bata nxu hakene sa i yetagi.
 I bata nxɔ wundo yulubine birin sa
 kɛnɛnni.

⁹ Nxu siin janma nɛn i ya xɔlɔn bun
 ma.

Nxu nxɔ siimayaan toon janjɛ
 alo kutunna.

¹⁰ Yanyina nde nxɔ siimayana,
 jɛɛ tonge solofere nan tun a ra.

Xa a xunkuya ayi,

jɛɛ tonge solomasɛxɛ.

Koni lanbaranna nun tɔrɔn nan ne
 birin na.

A janma nɛn xulɛn, nxu faxa.

¹¹ Nde nɔɛ i ya xɔlɔn sɛnben
 kolonjɛ,

a yi i binya

lan i ya xɔlɔn yatɛn ma?

¹² Nxu xaran nxɔ siimayaan tɛngɛ,
 alogo nxu xa sigan ti fe kolonni.

¹³ Alatala, i ya xɔlɔn janma wax-
 atin mundun yi?

Kininkinin nxu tan i ya konyine
 ma.

¹⁴ Nxu ralugo i ya hinanni xɔtɔn yo
 xɔtɔn.

Nanara, nxu bɛtin bɛ,
 nxu sɛwa nxu siin birin yi.

¹⁵ Nxu bata lu yagini waxati
 xunkuye.

Awa, iki sɛwa jɛɛne fi nxu ma
 nxu naxan xasabi ligaxi tɔrɔni.

¹⁶ Nxu tan i ya konyine xa i ya wali
 gbeene to.

Nxɔ diine xa i ya binye magaxuxin
 to.

¹⁷ Marigina nxɔ Ala,
 i ya fanna xa lu nxu xɔn.

Nxɔ wanle rasɔnɔya nxu xa,
 yandi nxɔ wanle rasɔnɔya nxu xa.

91

Ala nan en yigiya kɛnden na

¹ Naxan na yigiya Kore Xɔnna Ala
 ma,
 na bata lu Ala sɛnbɛ Kanna makan-
 tanna bun.

2 N na a falama Alatala xa nen, n naxa,

“N yigiyaden nun n kantan yinna nan i tan na.

N ma Ala nan i tan na n yigin saxi naxan yi.”

3 A i ratangama nen luti ratixine birin ma,

e nun faxa furene.

4 A i ratangama nen,

i yi i luxun a yi,

alo tɔxe ngana a gabutene soma

a diine xun na kii naxan yi.

A lannayaan yi findi i ye masansan wure lefaan na.

5 I mi gaxun kɛɛn gbalon yeɛ ra,

hanma xalimakunla

naxanye wolima yanyin na.

6 I mi gaxue fitina furene yeɛ ra

naxanye i lima dimini,

hanma fure jaxin naxanye faxan tima yanyin na.

7 Muxu wuli kedenna faxama nen i dexɔn ma,

muxu wuli fu yi bira i rabilinni,

koni fefe mi lige i tan na.

8 I i yeɛn tima nen tun,

i yi muxu jaxine saranna to.

9 N bata n yigiya i tan ma Alatala.

I na Kore Xɔnna Ala findi i luxunden na,

10 fe jaxi yo mi i liye.

Gbalo yo mi masoɛ i konna ra.

11 Ala yamarin fima nen a malekane ma i ya fe yi

alogo e xa i kantan i ya sigatiin birin yi.

12 E yi i tongo

alogo i nama i sanna din gɛmɛ yo ra.

13 I tima yatane nun saɓine fari nen.

I yi yata senbɛmane nun saɓi jaxine yibodon.

14 Ala naxa, “N na kanna rakisima nen

bayo a n xanuxi.

N na ratangama nen

bayo a n kolon Ala ra.

15 A na n xili, n na a yabima nen.

N luma a xɔn ma nen tɔrɔni.

N na a xunbama nen,

n yi binyen sa a ma.

16 N yi siimaya xunkuye fajin fi a ma,

n yi a yita a ra

a n tan nan a rakisima.”

92

Tantun betina

1 Tantun betina. Sigi sarijanxina.

A xa ba Matabu Lɔxɔni.

2 A lan Alatala yi tantun.

Kore Xɔnna Ala,

a lan betin xa ba i xa,

3 i ya hinanna fe yi fala xɔtɔn yo xɔtɔn,

i ya tinxinna fe yi fala kɔɛ yo kɔɛ,

4 betine yi ba i xa kondenna nun bɔlɔn xuiin na.

5 Alatala, i kɛwanle bata n nasɛwa.

N sɛwa betin bama nen i ya wanle fe ra.

6 Alatala, i ya wanle gbo de!

I miriyane tilin han!

7 Xaxilitaren mi ito kolon.

Daxun mi ito famuma.

8 Fa fala, muxu jaxin kelima nen

alo sɛxe jaxina,

fe jaxi rabane birin sabatima nen, koni habadan halagin nan e yeɛ ra.

9 Amasɔtɔ i tan Alatala nan feen birin xun na habadan.

10 I yaxune ni i ra, Alatala,

i yaxune ni i ra, e halagima!

Fe jaxi rabane birin xuyama ayi nen.

11 I bata n senben gbo ayi

alo burunna jingena,

i yi ture fajin susan n ma.

12 N na n yengefane yarabixin toma.

N na n yaxune wuga xuiin mema.

13 Koni tinxin muxune sabatima nen

alo tugu binla.

E senben gboma ayi nen

alo suman binle Liban yamanani

14 alo wudin naxanye sixi Alatalaa banxini.

E sabatima nen en ma Alaa banxini.

15 E man bogima

hali e to bata kɔxɔ.

E rafexi igen na, e xinde.

16 Na bata Alatalaa tinxinna yita.

A tan nan n kantan fanyen na,
fe ɲaxi yo mi a tan yi.

93

Ala nan mangan na

¹ Alatala nan mangan na,
a rabilinxi nɔrɔn nun fangan nan
na.

Nanara, bɔxɔn dɔxi ken,
a mi yigisanma.

² Ala, xabu a fɔlɔni,
i ya mangayaan na.

I na yi habadan!

³ Alatala, baane e xuini tema,
baane e xuini tema han!
Baane bata walanɲe ayi.

⁴ Alatala senben gbo kore xɔnna
ma!

A gbo fɔxɔ igen mɔrɔnne xa.*

A dangu fɔxɔ igen xunfan gbeen na.

⁵ Alatala, i ya maxadi xuine luma
nen habadan!

Sariɲanna lanxi i ya banxin nan
ma, han habadan!

94

Ala nan birin ma kitisaan na

¹ Ala naxan gbeɲɔxɔ tiin na,
Alatala,

i tan Ala naxan gbeɲɔxɔ tiin na,
i xa i yeɛ makeɲen.

² Dunuɲa kitisana, keli,
i yi wasodene saran e kewanle ra.

³ Alatala, muxu ɲaxine luma
ɲaxanɲe
han waxatin mundun?

⁴ Fe ɲaxi rabane e yeɛ matɔxɔma
kanba falane yi.

⁵ Alatala, e bata i ya muxune
yigbeten.

E bata i ya yamaan nayarabi.

⁶ E kaɲa gilene nun kiridine nun
xɔɲene faxama.

⁷ E yi a fala, e naxa,

“Alatala mi nxu toma.

Yaxubaa Ala mi a ɲɔxɔ luxi a xɔn.”

⁸ E a liga e yeren ma

e tan xaxilitarene,

e tan daxune,

e xaxili sɔtɔma waxatin mundun?

⁹ Ala naxan en tunle rafalaxi,

a tan mi fala xuiin mɛma ba?

Ala naxan en yeɛne rafalaxi,

a tan mi toon tiin ba?

¹⁰ A tan naxan siyane birin xu-
ruma,

a mi e fe saranma e ra ba,

a tan naxan muxune xaranma fe
kolonna ma?

¹¹ Alatala muxune miriyane kolon,
a sese mi ne ra.

¹² Alatala, sewan na kanna xa

i naxan xuruma,

i naxan xaranma i ya sariyan xɔn.

¹³ I matabun fi a ma tɔrɔ bɔxɔne yi,
han yinli ge muxu ɲaxine yeɛ ra.

¹⁴ Alatala mi a muxune rabɛɲinma,
a mi a mɛma a keɛn na.

¹⁵ Kitine mɔn sama nen tinxinni,
sɔndɔmɛ faɲi kanne birin tinma
nen na ma.

¹⁶ Nde tiye n xɔn muxu ɲaxine xili
ma?

Nde kele,

a ti n xɔn fe ɲaxi rabane xili ma?

¹⁷ Xa Alatala mi yi n mali nun,

n niin yi bama nen mafuren!

¹⁸ N to yi a falama, n naxa,

“N birama nen!”

Alatala, i yi n mali i ya hinanni.

¹⁹ N na kuisan,

i ya hinanna n niin lugoma nen
sewan na.

²⁰ I mako mi kitisa tinxintarene
ma,

naxanye muxune ɲaxankatama e
tɔnne yi.

²¹ E e malanma tinxin muxune xili
ma,

e yi sɔntarene yalagi, e faxa.

²² Konɲ Alatala bata findi n ma
faran makantanxin na.

N ma Ala nan n kantan fanyen na
n nan n luxunma naxan yi.

²³ A e hakene saranma e ra nen.

Alatala en ma Ala e raxɔrima nen e
fe ɲaxine ma.

95

Tantun betina

* 93:4: Igen mɔrɔnne: alo foyen na so igeni.

1 Ε fa, en xa fa σεwa βetin ba Alatala xa!

En σεnχo σεwani Ala xa, en kantan fanyena, en nakisi-mana.

2 En fa a yeṭagi, en barikan bira a xa.

En yi a tantun σεwa βetine yi.

3 Amasoto Alatala nan Ala gbeen na.

A tan nan manga gbeena alane birin xun na.

4 A tan nan gbee βoxon bunne nun geyane xuntagine ra.

5 A tan nan gbee foxo igen na,

bayo a tan nan a daxi.

A tan nan βoxo xonna rafalaxi.

6 Ε fa, en fa en xinbi sin,

en yi Ala batu.

En xa en xinbi sin Alatala bun naxan en daxi.

7 Amasoto a tan nan en ma Ala ra.

En findixi a yamaan nan na

alo a xuruse kurun naxan nabama.

Xa ε Ala fala xuiin με to,

8 ε nama ε βoneni xodoxo

alo ε benbane Meriba yi,

alo e naxanye liga na waxatini

Masa yi tonbonni.*

9 E n matandi nen menni,

e yi n mato,

hali e to bata yi n kewanle to.

10 N xolo na waxati muxune ma jee tonge naanin,

n yi a fala, n naxa,

“Yamani ito βone makuya n na,

e mi biraxi n ma kiraan foxo ra.”

11 Nayi, n yi n kolo n ma xoloni n naxa,

“E mi soe n ma matabudeni mumε!”

96

*Ala nan mangane birin xun na
Taruxune Singen 16.12-33*

1 Βeti nen en xa ba Alatala xa!

Dunupa muxune birin xa βetin ba Alatala xa.

2 Βetin xa ba Alatala xa,

a xinla yi tantun!

Ε yi lu a raliye waxatin birin yi

fa fala a bata en nakisi.

3 Ε a binyena fe fala siyane birin xa, ε yi a kabanako feene rali muxune birin ma.

4 Alatala gbo,

a lan a xa matoxo han!

A lan

a xa binya dangu alane birin na.

5 Siyane alane birin findixi ala fune nan na,

koni Alatala tan bata koren da.

6 A rabilinxi noron nun gboon nan na.

A yire saripanxin nafexi senben nun binyen nan na.

7 Ε tan dunupa siyane birin,

ε fa Alatala tantun,

ε yi a tantun a binyen nun a senbena fe ra.

8 Ε fa Alatala tantun a xili binyena fe ra.

Ε fa kiseene ra a Batu Banxini.

9 Ε Alatala batu a noro saripanxini.

Dunupa muxune,

ε xuruxurun a yeṭagi.

10 Ε yi a fala siyane xa,

a Alatala nan mangan na.

Nanara, dunupa a kiini,

a mi yigisanma.

Ala siyane makitima tinxinna nin.

11 Kore xonna nun βoxo xonna xa σεwa han!

Foxo igen xa a xuini te

e nun seen naxanye a xore ra.

12 Burunna xa σεwa e nun a yi seene birin.

Fotonna wudine birin xa σεnχo σεwani,

13 e σεnχo Alatala yeṭagi,

amasoto a fama nen.

A fama nen a kitin sa dunupa yi.

A dunupa muxune makitima nen tinxinni,

a siyane kiti a jondini.

97

Ala nan keden pe mangan na

1 Alatala nan mangan na!

Dunupa xa jaxan!

Ε σεwa ε tan foxo ige tagi βoxone!

2 A rabilinxi kundaan nun dimin nan na.

* 95:8: Na fe mon seβexi Xoroγaan 17.7 kui.

A mangayaan senbe soxi
tinxinyaan nun sariya
kendɛn nan na.

³ Tɛɛna a yɛɛ ra,
naxan a yaxune ganma a rabilinni.

⁴ A kuyen na a jinna masɔxɔn,
dunuja birin yi yalan.

Bɔxɔn yi a to a xuruxurun.

⁵ Geyane xuyama ayi Alatala
yɛtagi,

dunuja birin Marigina,
alo kumi dolen na xulun.

⁶ Koren xɔnna a tinxinyaan nalima
nɛn,

siyane birin yi a binyen to.

⁷ Suxure batune yagima nɛn,
naxanye suxurene matɔxɔma.

Alane birin e xinbi sinma nɛn a
bun.

⁸ Siyon kaane a mɛma nɛn e sɛwa.

Yuda taane yi naxan i ya kiti saxine
fe ra, Alatala.

⁹ Alatala, i tan nan Kore Xɔnna Ala
ra

dunuja birin xun na.

I tan gbo dangu alane birin na.

¹⁰ Alatala rafa naxanye ma,

fe naxin xa rajaxu ne ma.

A tɔgɔndiya muxune kantanma
nɛn,

a yi e xunba muxu naxine yii.

¹¹ Kenɛnna minima nɛn tinxin
muxune xa,

muxu sɔndɔmɛ fajine sɛwama nɛn.

¹² E tan naxanye birin tinxin,

ɛ sɛwa Alatala a fe ra,

ɛ a xili sarijanxin tantun.

98

Ala nan mangan na

¹ Tantun betina.

E beti nɛnɛn ba Alatala xa.

A bata kabanako feene liga!

A en nakisima a senben nun a
sarijanna nan xɔn.

² Alatala bata a marakisin nun
tinxinna yita siyane ra.

³ A mi jinanxi a hinanna nun a
tinxinna xɔn

Isirayila yamaan xa.

Bɔxɔn danne birin bata a to

a en ma Ala bata en nakisi.

⁴ Dunuja muxune birin xa sɔnxɔ
sɛwani Alatala xa.

E sɛwaxin yi sɔnxɔ han,

ɛ yi a tantun betini!

⁵ E tantun betine ba Alatala xa
bɔlɔnna ra!

E bɔlɔnna nun tantun beti xuini te!

⁶ E xɔtane nun fenne fe.

E sɔnxɔ sɛwani mangan xa, Alatala.

⁷ Fɔxɔ igen xa a xuini te

e nun seen naxanye birin a xɔre ra.

Dunuja muxune birin xa e xuini
te.

⁸ Baane xa e xuini te

alo yii bɔnbɔ xuina!

Geyane xa sɔnxɔ sɛwani e bode
xɔn!

⁹ E sɛwa Alatala yɛtagi,

amasɔtɔ a fama nɛn.

A fama nɛn, a kitine sa dunuja yi.

A dunuja muxune makitima nɛn
tinxinni,

a siyane kiti a nɔndini.

99

Ala nan mangane birin xun na

¹ Alatala nan mangan na.

Siyane xuruxurunma.

A mangaya gbɛdɛn maleka
gubugubu kanne tagi.

Bɔxɔn xuruxurunma.

² Alatala gbo Siyon yi!

A tan nan siyane birin xun na.

³ Birin xa i xinla tantun

naxan gbo, a magaxu.

Ala sarijan han!

⁴ Mangan Ala senben gbo!

Sariya kendɛn nafan a ma.

I tan nan tinxinyaan daxi.

I tan nan sariya kendɛn

nun tinxinna saxi Yaxuba
bɔnsɔnni.

⁵ E Alatala batu, en ma Ala.

E yi ɛ xinbi sin a manga gbɛdɛn san
bun.

A sarijan!

⁶ Nabi Musa nun Haruna yi a
saraxaraline yɛ.

Samuyɛli yi a maxandi muxune yɛ.

E yi Alatala maxandima,

a yi e yabi.

7 A yi falan tima e xa nɛn
keli kundani.
E yi na maxadi xuine nun tɔnne
suxuma,
a yi naxanye soma e yii.
8 Alatala nxɔ Ala,
i tan yetɛɛn nan yi e yabima,
i findi Ala dijɔxin nan na e xa,
koni i e fe jɔxine saran e ra nɛn.
9 E Alatala en ma Ala batu,
ɛ xinbi sin a geya sarijanxin bun.
Amasɔɔ Alatala en ma Ala sarijan.

100

Tantun Betina

1 Tantun bɛtina, barika birana.
Dunɔna muxune birin xa sɔnxɔ
sɛwani Alatala xa.
2 E Alatala batu sɛwani.
E fa a yetagi, ɛ sɛwa bɛtine ba a xa!
3 E a kolon a Alatala nan Ala ra.
A tan nan en daxi.
A tan nan gbee en na.
A yamaan nan en tan na,
alo a xuruseen naxanye rabama.
4 E nɛma soma a Batu Banxini,
ɛ barikan bira a xa!
E a tantun a tanden ma!
E a tantun,
ɛ barikan bira a xa.
5 Amasɔɔ Alatala fan,
a hinanna luma nɛn habadan!
A tinxinyaan luma nɛn
habadan han habadan!

101

Mangana de xui tongona Ala xa

1 Dawudaa bɛtina.
N bɛtini ito bama
i ya hinanna nun i ya sariya kɛndɛn
nan ma fe ra.
Alatala, n tantun bɛtin bama i tan
nan xa.
2 N katama nɛn
n xa lu kira kamalixin xɔn.
I fama n fɛma waxatin mundun yi?
N sigan ti tinxinni n ma banxini.
3 N mi tinɔe fe jɔxin ma mumɛ!
N dɛnkɛlyatarene kɛwanle
ra jɔxuma nɛn.
N xu mi sese malanɔe.
4 N mi findɛ tinxintaren na.
N mi fe jɔxi yo rabe.

5 Naxanye muxune mafalan wun-
doni,
n ne dɛɛn suxuma nɛn.
Naxanye muxune matoma a jɔxin
na wasoni,
n mi dijɔe ne ma mumɛ!
6 N na n yɛɛn tima nɛn muxu
tɔgɔndiyaxine ra yamanani,
alogo e xa lu n fɛma.
Naxan na sigan ti tinxinni,
na luma nɛn n ma wanla ra.
7 Yanfantɛn yo mi luyɛ n konni.
Wule fala yo mi luyɛ n yetagi.
8 Xɔtɔn yo xɔtɔn
n muxu jɔxine bama nɛn ya-
manani,
n fe jɔxi rabane birin kedima nɛn
Alatalaa taani.

102

Tɔɔ muxuna Ala maxandina

1 Tɔɔ muxuna Ala maxandina
sɔxɔlɛni, a a mawuga Alatala xa.
2 Alatala, i tuli mati n ma maxandin
na.
I n ma mawuga xuiin name!
3 I nama i yetagin luxun n ma
n nɛma tɔɔni waxatin naxan yi!
I tuli mati n na.
N na i xili,
n yabi mafurɛn!
4 Amasɔɔ, n siin janmatɔɔn ni i ra
alo tutina.
N fatin ganma alo tɛɛ wolonna.
5 N bɔjɛn xaraxi alo sɛxɛna.
Donse xɔli mi fa n na sɔnɔn.
6 Kutunna bata n doyen.
7 N bata liga
alo toxorona tonbonni,
alo kutunxunban taa xɔnni.
8 N mi xima.
N bata lu yɛɛ radunduni
alo xɔliin banxin fari.
9 N yaxune n konbima fɛriɔn gbɛn,
e fala xɔlɛn ti n ma,
e n xinla findi danga ti seen na.
10 N xube fujin nan donma.
N yɛɛgen bata basan n min igen na.
11 Amasɔɔ i ya xɔlɔna fe ra,
i bata n tongo i yi n woli ayi.
12 N siin janmatɔɔn ni i ra
alo nininna jinbanna ra.
N bata liga alo sɛxɛ xarena.

13 Koni Alatala,
i tan nan mangan na habadan!
Mayixetene nun mayixetene i ya fe
falama nen.

14 I kelima nen i kininkinin Siyon
taan ma.

I diɲa waxatin bata a li a ma.

Waxati saxi yeteen ni ito ra.

15 Hali taani ito gemene rafan nxu
tan i ya walikene ma.

A gbangbanna yeteen kininkininna
nxu ma.

16 Siyane birin gaxuma Alatala yee
ra nen.

Dunuya mangane birin yi gaxu i ya
binyen yee ra.

17 Alatala mon na Siyon ti waxatin
naxan yi,

a yi a yete makenen a binyeni.

18 A a yee ra findi muxu ramexine
ma,

a yi a tuli mati e maxandi xuiin na.

19 Na xa sebe mayixete famatone xa,
alogo yama famatoun xa Alatala
mataxo.

20 Alatala bata a yee ragodo
keli a yire sariɲanxini kore xonna
ma.

A bata a yee ragodo dunuya ma
keli ariyanna yi.

21 Muxun naxanye kason na

a bata ne kutun xuiine me.

A bata na muxu yalagixine xarɔya,

22 alogo e xa Alatala xinla fala
Siyon yi,

e yi a tantun Yerusalen taani,

23 siyane nun yamanane birin na
e malan waxatin naxan yi
Alatala batudeni.

24 Marigin bata n senben ɲan n ma
siimayani,

a yi n siin ɲan.

25 N yi a fala, n naxa,

“N ma Ala, i nama n faxa.

N munma fori. I tan luma nen
habadan!

26 I baxo xonna da nen,

xabu a foloni.

I yii foxon nan kore xonna ra.

27 Ne birin danguma nen,

koni i tan luma nen na.

Ne birin forima nen,

e kala alo dugina,

i yi e masara.

28 Koni i tan luma nen i kiini wax-
atin birin.

I ya siimayaan mi ɲanɲe mumel!

29 Nxu tan i ya walikene diine luma
nen i fema,

e yixetene fan yi sabati i yetagi.”

103

Alaa hinanna

1 Dawuda gbeena.

N xa Alatala tantun n niin birin na!

N xa a xili sariɲanxin tantun n
boɲen ma feu!

2 N xa Alatala tantun n niin birin
na!

N nama ɲinan a wali faɲi yo xon.

3 A tan nan n mafeluma n haken
birin na.

A tan nan n nakendeyama furen
birin ma.

4 A tan nan n natangama sayaan
ma,

a yi n nakamali hinanna nun
kininkininni.

5 A tan nan siimaya faɲin fima n
ma,

alogo n mon xa fangan soto

alo singbinna.

6 Alatala tinxin,

a tan nan kiti kenden sama muxu
ɲaxankataxine xa.

7 A bata a feene yita Nabi Musa ra,
a yi a kewanle yita Isirayila ya-
maan na.

8 Alatala kininkinin, a diɲa.

A mi xolon xulen. A hinanna gbo.

9 A xoloxin mi en mafale yeyel!

A mi luyel xoloxi han habadan!

10 A mi en suxuma en yulubine ra.

A mi en saranma en haken ra.

11 A hinanna gbo a yee ragaxu mux-
une yee ra yi,

alo kore xonna makuya boxo xonna
ra kii naxan yi.

12 A bata en yulubine ba en ma,

a yi e makuya en na

alo sogeteden nun sogegododen
tagi kuya kii naxan yi.

13 Alatala kininkininma a
yee ragaxu muxune ma nen

alo fafan kininkininma a diine ma
kii naxan yi.

¹⁴ A en da kiin kolon,
a kolon fa fala en kelixi benden nin.

¹⁵ Muxuna siimayaan luxi nen alo
sexena,

a sabatima nen alo sexε fugena,

¹⁶ koni foye wolonna na sa a ma a
xara ayi,

a yi nan hali a funfuna,

a mi luma na.

¹⁷ Koni Alatalaa hinanna luma nen
a yεragaxu muxune xa habadan

han habadan.
A tinxinna yi lu e diine diine xa,

¹⁸ xa e a layirin suxu,
e yi e miri a fe ragidixine ma
alogo e xa e rakamali.

¹⁹ Alatala bata a mangaya gbeden
nafala kore xonna ma.

A tan nan mangayani seene birin
xunna.

²⁰ ε Alatala tantun, ε tan malekane.
ε tan naxanye senbe kanne ra,

naxanye a falane ligama,
naxanye a fala xuine suxuma.

²¹ ε Alatala tantun,
ε tan a ganle kore xonna ma,
ε tan, a walikεen naxanye a sagoon
ligama.

²² ε Alatala tantun,
ε tan a dali seene birin,
ε na lu dedε a mangayaan bun.

N xa Alatala tantun n niin birin na!

104

Daala Mangan tantun fena

¹ N xa Alatala tantun n niin birin
na!

Alatala n ma Ala, i tan gbo de!

I tan maraberi baxi nɔrɔn nun
gboon nan na.

² A bata a yetε rabilin kenenna ra
alo doma gbeena.

A yi kore xonna yifulun
alo senkena.

³ A bata a banxin ti igene fari kore
xonna ma,

a yi kundane findi a masiga ti won-
toron na,

a sigan tiin foyen nin.

⁴ A foyen findi a xεraan na,
a tεen findi a walikεen na.

⁵ A bɔxɔn beten sa ki faji.

A mi yigisanjε mume.

⁶ I bata tilinna radin bɔxɔn ma
alo domana,

igene yi te han geyane xuntagi.

⁷ Koni e yi e gi i ya xɔlɔn bun,
e yi e gi i ya galanna xuiin ma.

⁸ E yi godo lanbanne yi keli geyane
ma,

han i yiren naxan yitɔnxi e xa.

⁹ I yi naninna sa
e mi dangue naxan na mume,
alogo e nama fa sa bɔxɔn xun ma.

¹⁰ I tigi igene ragima xude wunle
xɔn
dangu geya longonne ra.

¹¹ Burunna subene birin fa e
minna menna nin,
burunna sofanle fan yi fa min
xɔnla ba na yi.

¹² Xɔline e tεene sama xude dεen
nin,
e yi sɔnxɔε wudine kɔε ra.

¹³ A yi tulen nafa geyane fari keli
kore,
i kewanle yi bɔxɔni li.

¹⁴ A yi sexen namini xuruseene xa,
e nun sansine muxune xa,
alogo e xa balon sɔtɔ bɔxɔni,

¹⁵ e nun manpaan naxan e
rasewama,

e nun turen naxanye e fatin
nayabuma ayi,

e nun donseen naxanye e senbe
soma.

¹⁶ Hali Alatalaa wudi binle fan igen
sɔtɔma
e makoon naxan ma,

Liban yamanan suman wudine

Ala naxanye sixi.

¹⁷ Xɔlidine e tεene sama menna nin.
Xɔli xungbene fan yi e tεene sa na
fɔfɔ binle yi.

¹⁸ Xεnle fan luma geya matexine
fari,

fanye ra siine yi e luxun gεmε yinle
ra.

¹⁹ I bata kiken da waxatine yate
feen na.

Sogena a godo waxatin kolon.

20 I dimin da alogo k α een xa so,
burunna subene birin e masiga
tima waxatin naxan yi.

21 Yata senbemanе wurundunma
e balon fendeni

e e balon max α dinma Ala ma.

22 Sogen na te waxatin naxan yi,
e m α n yi xete,
e sa e sa e yinle ra.

23 Nayi, muxune yi mini,
e siga e wanle ra han jinbanna ra.

24 Alatala, i kewanle gbo,
I ne birin daxi fe kolonna nin.
B α x α n nafexi i ya dali seene nan na.

25 F α x α igen mato, a gbo.
Niimaseen sifan birin a yi,
a xurin nun a xungbena,
naxanye mi n α e yat ϵ k α nin.

26 Kunkine sigama a tan nan xun
ma.
E nun ige yi sube magaxuxine
i naxan daxi alogo e xa sabaan so a
yi.

27 E birin yengi i tan nan ma donse
feen na,
e makoon na bira a ma waxatin
naxan yi.

28 I donseen soma e yii n ϵ n,
e yi a don.
I donseen so e yii
han e yi wasa.

29 I na i xun xanbi so,
e yigit ϵ g ϵ .
I na e niin ba, e yi faxa.
E xete bendeni e kelixi d ϵ naxan yi.

30 Koni i na niin bira e yi waxatin
naxan yi,
e da, seen birin yi findi a n ϵ n ϵ n na
b α x α n fari.

31 Alatalaa binyen xa lu habadan!
Alatala xa s ϵ wa a kewanle fe ra!

32 Ala na b α x α n mato, a xuruxurun.
A na a yiin din geyane ra,
e tutin yi mini.

33 Fanni n nan n nii ra,
n b ϵ tin bama n ϵ n Alatala xa.
N tantun b ϵ tin bama n ma Ala xa
n ϵ n n siin birin yi.

34 N ma b ϵ tin xa a k ϵ n ϵ n.
Amas α n ma s ϵ wan kelima
Alatala nin.

35 Ala xa yulubi kanne j α n b α x α ni.
Ala xa muxu j α xine ratunu.

N xa Alatala tantun n niin birin na!
Tantunna Ala xa!

105

Ala nun a yamana fe

Taruxune Singen 16.8-22

1 ϵ Alatala tantun. ϵ yi a maxandi.
A bata naxan liga, ϵ na fala siyane
xa.

2 ϵ b ϵ tin ba a xa,
 ϵ yi a tantun b ϵ tine yi,
 ϵ yi a kabanako feene birin fala.

3 ϵ ϵ kanba a xili sarij α n α xini.
Naxanye birin Alatala fenma,
ne xa s ϵ wa.

4 ϵ ϵ y ϵ rafindi Alatala nun a
senben ma,
 ϵ lu a fenj ϵ waxatin birin.

5 A wali fajin naxanye ligaxi
e nun a kabanako feene
nun a kitin naxanye saxi,

ne fe xa rabira ϵ ma,
6 ϵ tan Iburahima b α ns α nna,
a walik ϵ ne,
 ϵ tan Yaxubaa diine,
Ala naxanye sugandixi.

7 A tan nan Alatala ra, en ma Ala.
A tan nan b α x α n birin kitisaan na.

8 A j α x α luma a layirin x α n ma n ϵ n
han habadan,
e nun a falane fe han mayixete wuli
keden,

9 e nun a layirin naxan xidi e nun
Iburahima tagi,
a yi a k α l α Isiyaga xa.

10 A m α n yi a ragidi Yaxuba ma
sariyan x α n,
a findi habadan layirin na Isirayila
kaane xa.

11 A naxa, “N Kanan yamanan
soma n ϵ n
 ϵ nun i yixetene yii ϵ k ϵ en na.”

12 E mi yi wuya nun.
X α j ϵ dando nan tun yi e ra na ya-
manani.

13 E yi kelima n ϵ n siyana nde y ϵ
e siga nde gbete y ϵ ,
e keli yamananande yi
e siga nde gbete yi.

14 Koni a mi tinj ϵ

muxu yo xa e ɲaxankata.
 A mangane rakolon nɛn e fe yi, a
 naxa,
 15 “E nama fefe liga n ma muxu
 sugandixine ra.
 E nama fefe ɲaxi liga n ma nabine
 ra.”
 16 Ala yi fitina kamɛn naso e ya-
 manani,
 a yi e donseen birin ɲan.
 17 Koni Ala yi xɛmɛna nde rasiga a
 yamaan yɛɛ ra.
 Yusufu nan yi na ra
 naxan mati konyiyani.
 18 E yi yɔɓɓɔnɔnna sa a sanne ma,
 e wuren bira a kɔɛ.
 19 Han na waliyyiya falane yi kamali
 a naxanye ti.
 Alatalaa falan yi a yita
 a a ɲɔndi.
 20 Nanara, mangan yi a beɲin,
 naxan yi siyane xun na,
 na yi a xɔɔya.
 21 A yi Yusufu lu a yamanan xun na.
 A yi lu mangan yii seene birin xun
 na,
 22 alogo a xa a kuntigine matinxin
 a waxɔnna ra,
 a yi na fonne xaran fe kolonna ma.
 23 Nayi, Isirayila yi fa Misiran yi,
 Yaxuba yi dɔxɔ Xami bɔnsɔnna ya-
 manani.
 24 Ala yi dii wuyaxi fi a muxune ma.
 E senben yi gbo ayi dangu e yaxune
 ra.
 25 A yi Misiran muxune bɔɲɛn
 masara,
 Isirayila yamaan yi ɲaxaxu e ma.
 E yi a walikɛne ɲaxankata feni tɔn.
 26 A yi a walikɛɛn Musa rasiga e ma
 e nun Haruna, a naxan sugandixi.
 27 E yi Alaa taxamaseri magaxux-
 ine liga e yɛ,
 e a kabanako fe wanle kɛ
 Xami bɔnsɔnna yamanani.
 28 Ala yi dimin naso na yamanani.
 E mi yi nɔɛ na yamarin matandɛ.
 29 A yi e igene findi wunla ra,
 e yɛxɛne birin yi faxa.

30 E yamanan birin yi findi
 xunɲɛne ra.
 Mangana banxin birin yi rafe
 xunɲɛne ra.
 31 Ala yi xenne nun sosone yamari,
 e yi mini yamanan birin yi.
 32 A yi balabalan kɛsene ragodo e
 ma,
 Galanna yi godo a yamanan birin
 yi.
 33 Ala yi e manpa binle* kala
 a yi yamanan wudine birin ma-
 gira.
 34 A yi tuguminne fan yamari,
 e yi fa,
 suɲɛn naxanye mi yi nɔɛ yate.
 35 E yi yamanan se ɲingine birin
 don.
 E yi e donseen birin don.
 36 Ala yi e dii singene birin faxa
 yamanani,
 naxanye findixi e yixete senben na.
 37 A yi Isirayila yamaan namini
 Misiran yamanani,
 e gbetin nun xɛmaan xali,
 muxu yo mi bira e bɔnsɔnne yɛ.
 38 Misiran kaane yi sɛwa e keli feen
 na,
 bayo e yi gaxuxi e yɛɛ ra han!
 39 Ala yi kundaan so a muxune xun
 na.
 N yi tɛɛ dɛgen ti e yɛɛ ra
 alogo a xa e lu kɛɛnni.
 40 E Ala maxɔdin,
 a yi dɔmɛne nun donseene ragodo
 e ma
 keli kore, e lugo.
 41 A yi fanyen bɔ, igen yi mini a yi,
 a yi godo tonbonni alo xude wunla,
 42 bayo a fala sariɲanxina fe rabira
 nɛn a ma
 a naxan ti Ibrahima xa, a wa-
 likɛna.
 43 A yi a yama sugandixin namini
 Misiran yi,
 e ɲaxan, e sɔnxɔ sɛwani.
 44 A yi siya gbɛtɛne bɔxɔn so e yii,
 e yama gbɛtɛne wali xɔnna sɔtɔ e
 kɛɛn na,
 45 alogo e xa a tɔnne suxu,

* **105:33:** Wudi binla nde na yi, mɛn kaane naxanye sima, e yi naxanye bogi yitɔnma alo manpana e gbee kiini.

e yi a sariyan birin suxu.
Tantunna Alatala xa!

106

*Alaa fanna a muxune xa
Taruxune Singen 16.34-36*

1 Tantunna Ala xa!
E Alatala tantun amasoto a fan.
A hinanna luma nen habadan!
2 Nde noe Alatalaa wali gbeene
birin ma fe fale?
Nde noe tantunna birin fiye a ma?
3 Sewan na kanne xa
naxanye a sariyane suxuma,
naxanye fe tinxinxin ligama wax-
atin birin.
4 Alatala, i nema i ya yamaan
maliye waxatin naxan yi,
i xaxili lu n xon ma.
I yi n fan mali
i nema e rakise waxatin naxan yi,
5 alogo n xa i ya yama sugandixin
sabatixin to,
alogo nxu nun i ya muxune xa sewa
nxu bode xon ma,
nxu birin yi nxu yete matoxo
sewani.
6 Nxu bata yulubin liga
alo nxu benbane a liga kii naxan yi.
Nxu bata hakene nun fe jaxine
raba.
7 Nxu benbane to yi Misiran ya-
manani,
ne mi yi i ya kabanako fe wanle
yatexi.
E jinan nen na waxatine birin xon
ma
i yi hinanma e ra waxatin naxanye
yi.
E yi murute Gbala Baan de.
8 Koni a yi e rakisi a xili binyena fe
ra,
alogo a senbe gbeena fe xa kolon.
9 A yi falan ti Gbala Baan xili ma,
a yi xara ken!
A yi e ragidi igen tilinxi yire xareni
alo tonbonna.
10 Ala yi e rakisi na muxune ma
naxanye yi e rajaxuxi.
A yi e xunba e yaxune yii.
11 E yenge faane yi faxesi igeni.
Muxu yo mi lu.

12 Nayi, e yi la a fala xuine ra,
e yi tantun betine ba a xa.

13 Koni Ala naxan ligaxi,
e jinan na xon mafuren,
e mi a mame a yi feene rakamali,
14 Xoyin yi e suxu tonbonni
e yi Ala bunba boxo xareni.
15 E naxan maxodin,
Ala yi na so e yii,
koni a yi furen fan nafa e ma.
16 E yi Nabi Musa maxoxolon folo,
e nun Haruna naxan nasarijanxi
Alatala xa.
17 Boxon deen yi rabi a Datan gerun.
A yi Abiramun nun a muxune ye
maluxun.
18 Teen yi e ganla gan,
a yi muxu jaxine suxu.
19 E yi xemaan nafala jinge dii
sawura suxuren na Horebe
Gyaan ma,
e yi seen batu naxan nafalaxi
wuren na.
20 E yi Ala binyen masara jinge dii
sawuran na
naxan sexen donma.
21 E jinan Ala xon
naxan e rakisixi
naxan wali gbeene ke Misiran ya-
manani.
22 A kabanako feene liga Xami
bonsonna yamanani,
e nun fe magaxuxine Gbala baani.
23 Ala yi a fala a e raxorima nen,
fo a muxu sugandixin Musa a ti a
yetagi
alogo a xa xete a xolon foxo ra,
alogo a nama e birin halagi.
24 Awa, e yi e me na boxo fajin fan
na
amasoto e mi yi laxi a falan na.
25 E yi lu a mafale e bubune kui.
E mi Alatalaa falan name.
26 Nanara, a yi a kolo e xili ma,
a e luma nen tonbonni e faxesi,
27 a yi e yixetene raxuya ayi siyane
ye,
a yi e raxuya ayi yamanane yi.
28 Alaa yamaan Baali-Peyori li
waxatin naxan yi,

e yi saraxane don
 naxanye yi bama ala fuune xa.
 29 E kewanle yi Ala raxɔɔ e ma
 fure naxin yi godo e ma.
 30 Koni Finexasi yi keli,
 a yi na feen dan,
 na furen yi dangu.
 31 Ala yi na yate tinxinna ra a xa
 waxati famatone yi han habadan.

32 E yi Ala raxɔɔ Meriba igene de,
 Musa yi tɔrɔn sɔtɔ e fe ra.
 33 E yi a liga Musa xɔɔxin yi falan ti
 xaxilitareyani.

34 E mɔn mi siya gbeteƚe faha
 Alatala tɔnna sa naxanye fe yi.

35 E yi basan siyane ra,
 e yi lu e namunne lige.

36 E yi e suxurene batu.
 Na nan findi e rabira xunna ra.
 37 E yi e dii xemeƚe nun dii temene
 ba saraxane ra ninanne xa.
 38 E diidine faha naxanye mi fefe
 kolon.

E ne ba saraxane ra Kanan suxure
 kidene yi,
 bɔxɔn yi xɔsi na faxane fe ra.
 39 E yi e yete xɔsi e kewanle xɔn.
 E suxure feene yi lu alo yalunyana
 Ala mabinni.*

40 Nanara, Alatala yi xɔɔ a yamaan
 ma.

E yi rajaxu a ma.

41 A yi e rabejin siyane yii,
 e yi rajaxu naxanye ma,
 ne yi nɔɔn sɔtɔ e xun na.

42 E yaxune yi e naxankata,
 e yi e rayarabi e senbeni.

43 A yi a muxune xunba sanja ma
 wuyaxi,

koni e yi lu murute,
 e lu kankanje e hakeƚe ma.

44 Koni, a to e wuga xuiin me,
 a yi e tɔrɔyaan to.

45 A yi a miri a layirina fe ma.
 A yi dija a hinanna a fe ra.

46 Ala yi a liga a naxanye a yamaan
 suxi

ne yi kininkinin e ma.

47 Alatala nxɔ Ala, nxu rakisi.
 I mɔn xa fa nxu ra keli siya gbeteƚe
 ye,
 alogo nxu xa i xili sarjɔnɔnɔn tan-
 tun,
 na yi findi nxu kanba xunna ra.

48 Barikan xa bira Alatala xa,
 Isirayilaa Ala habadan han
 habadan!
 Yamaan birin xa a ratin "Amina."
 Tantunna Ala xa!

Yaburin Yire Suulundena: Keli Sora 107 ma han 150

107

Ala tantun bayo a fan

1 E Alatala tantun bayo a fan!
 A hinanna luma nen habadan!
 2 Alatala e tan naxanye birin xun-
 baxi,
 e a fala,
 a e tan naxanye xunbaxi e yaxune
 yii,
 3 a fahi e tan naxanye ra
 sa keli yamana gbeteƚe yi,
 sa keli sogeteden nun sogegododen
 binni,
 e nun kamɛn fɔxɔn nun yiifari fɔxɔn
 ma.

4 Ndee bata yi lɔ ayi tonbon magax-
 uxini,

e mi yi fa kiraan toma siga taani
 muxune dɔxi denaxan yi.

5 Kamɛn nun min xɔnla yi e suxu,
 e yigitege.

6 Awa, e yi tɔrɔni waxatin naxan yi,
 e yi e xui ramini Alatala ma,
 a yi e xunba e tɔrɔni.

7 A yi ti e yeƚe ra siga kira tinxinxin
 xɔn ma.

A siga e ra taani
 muxune dɔxi denaxan yi.

8 E xa Alatala tantun a hinanna fe
 ra,

e nun a kabanako feen naxanye
 ligaxi e xa.

* **106:39:** Na luxi nen alo yalunyana Ala yeƚe ra yi bayo Ala waxi a yamaan xa tinxin a xa alo naxanla lan a xa tinxin a xemeƚe xa kii naxan yi.

9 A min xɔnla bama muxune ra,
a yi kamɛtɔne ralugo donse fajine
ra.

10 Ndee yi dimin nun bɔɲɛ rafɔrɛn
nin,
e ɲaxankataxin xidixi yɔlɔnxɔnna
ra kasonn kui.

11 Amasɔtɔ e bata yi murutɛ Alaa
falane ma,
e mi yi Kore Xɔnna Alaa maxadi
xuiine suxi.

12 Tɔrɔn yi e xadan,
e dagalanɲɛ ayi,
muxu yo mi e mali.

13 Awa, e yi tɔrɔni waxatin naxan
yi,

e yi e xui ramini Alatala ma,
a yi e rakisi tɔrɔn ma.

14 A yi e ba dimin nun bɔɲɛ rafɔrɛni.
A yi e yɔlɔnxɔnne yibolon.

15 E xa Alatala tantun a hinanna fe
ra,
e nun a kabanako feen naxanye
ligaxi e xa.

16 A wure dɛene gira,
a yi wure gbelemene kala.

17 Xaxilitaren nan yi ndee ra.
E yi tɔrɔma
e matandine nun e hakene nan ma
fe ra.

18 E na donseen to,
e bɔɲɛ masiga ayi.
E yi maso sayaan na.

19 Awa, e yi tɔrɔni waxatin naxan
yi,
e yi e xui ramini Alatala ma,
a yi e rakisi tɔrɔn ma.

20 A yi falan ti, a e rakɛndɛya.
A yi e ratanga gaburun ma.

21 E xa Alatala tantun a hinanna fe
ra,
e nun a kabanako feen naxanye
ligaxi e xa.

22 E xa barika bira saraxane ba Ala
xa
e yi a wali fajine fe fala,
e sɔnxɔ sɛwani.

23 Ndee yi siga fɔxɔ igen xun ma
kunkin kui,
e yulayaan naba fɔxɔ igen xun ma.

24 E yi Alatalaa wanle to,
a kabanako feene liga tilinna xun
ma.

25 A yi foye gbeen yamari,
a yi fa fɔlɔ.

Fɔxɔ igen yi walanɲɛ ayi.

26 Igen mɔrɔnne yi lu kunkini tɛ
pon,

a mɔn yi lu a ragodɛ tilinna ma.
E bata yi kɔntɔfli, e yigitɛɛɛ.

27 E xun yi magi e ra,
e dagalanɲɛ ayi
alo muxun na a min.
E kɔtɛn birin yi findi fe fuun na.

28 Awa, e yi tɔrɔni waxatin naxan
yi,

e yi e xui ramini Alatala ma.
A yi e ba e tɔrɔni.

29 A yi a liga foye gbeen yi a raxara.
Walanna yi a raxara fɔlɔ.

30 Fɔxɔ igen to a raxara,
e yi sɛwa.

A yi fa e ra e sodeni
e yi waxi dɛnaxan xɔn.

31 E xa Alatala tantun a hinanna fe
ra,

e nun a kabanako feen naxanye
ligaxi e xa.

32 E xa a batu yamaan malanni.
E mɔn xa a matɔxɔ fonne malanni.

33 A tan nan baane masarama ton-
bonna ra,
a yi ticine findi bɔxɔ xaren na.

34 A bɔxɔ fajin findi bɔxɔ kalaxin na
fɔxɔn dɛnaxan yi na kaane
ɲaxuyana fe ra.

35 A mɔn yi tonbonna maxɛtɛ
daraan na,
a yi bɔxɔ xaren findi tigi yiren na.

36 A yi fa kamɛtɔne ra, e dɔxɔ na,
e taan ti e luyɛ dɛnaxan yi.

37 E yi xɛene bi,
e manpa binle si,
e yi tɔnɔ gbeen sɔtɔ e yi.

38 A yi a yamaan baraka,
e yi wuya ayi,
a mi tin se yi ba e ɲingene ra.

39 A yamaan yatɛn to xurun fɔlɔ
e rayarabin nun tɔrɔn nun
ɲaxankatan bun,

40 a yi na kuntigine rajaxu

naxanye a yamaan lu,
e siga wulaan xun xɔn kira mi
ɗɛnaxan yi.

41 Koni a yi tɔrɔ muxune ba e tɔrɔni,
a yi e denbayane rawuya ayi
alo e xuruseene.

42 Tinxin muxune yi na to,
e sɛwa,
koni muxu jaxine yi e dundu.

43 Naxan na findi xaxilimaan na,
a xa a yengi lu feni itoe birin xɔn,
a yi Alatalaa hinanna kolon.

108

*Ala maxandina malina fe ra lan
yaxune fe ma*

*Yaburin 57.8-12 nun Yaburin
60.7-14*

1 Dawudaa betina. Sigi
sarijanxina.

2 Ala, n ma binyena,
n xaxili ragidixi yati!
N betin bama nɛn, n yi i tantun!

3 N xulunma nɛn sinma,
n yi n ma bɔɔnna nun kondenna
maxa!

N kurunma betin bɛ nɛn subaxa!

4 Alatala, n ni i tantunma nɛn
siyane yɛ.

N betin bama i xa nɛn bɔnsɔnne
tagi.

5 I ya hinanna gbo han ariyanna.
I ya lannayaan texi han kore
xɔnna.

6 Ala,
i ya binyen xa mayita kore xɔnna
ma,
a yi bɔxɔn nafe!

7 I xanuntenne xunba,
i yi e rakisi i senbeni.

I yi n yabi.

8 Ala bata falan ti a yire
sarijanxini,

a naxa, “N nɔɔn tima nɛn,
n Siken taani taxun,
n yi Sukɔti lanbanna danne sa.

9 N tan nan gbee Galadi bɔxɔn nun
Manase ra.

Eframi kaane findixi n ma
yengɛsone nan na.

Yuda luxi nɛn
alo n ma mangaya dunganna.

10 Koni n ma konyin nan Moyaba
yamanan na.

N tan nan Edɔn yamanan kannara.
N yengɛ sɔnxɔni tema Filisiti ya-
manani.”

11 Ala, nde sigama n na na taa
makantanxini?

Nde tima n yɛɛ ra siga Edɔn yi?

12 Ala, i tan xa mi i mɛxi nxu ra ba?
I mi fa nxɔ ganla fɔxɔ ra sɔnɔn ba?

13 Nxu mali yaxune yengɛdeni!

Sese mi adamana maliin na.

14 Koni Ala na lu en xɔn,
en nɔɔn sɔtɔma nɛn.

A tan nan en yaxune halagima.

109

Tɔrɔ muxuna mawugana

1 Dawudaa betina, beti baane
kuntigin xa.

Ala, n naxan tantunma, i nama lu
dunduxi!

2 Amasɔtɔ muxu jaxine nun wule-
dene n mafalama.

E wulene sama n xun ma.

3 E mɔn fala jaxine tima lan n ma.

E n yengema na kiini fuu!

4 N tan e xanuxi,
e tan n tɔjɛgema.

Koni n tan Ala maxandima.

5 E n ma fe fajin saranma fe jaxin
na,

e n ma xanuntenyaan saran
xɔnnantenyaan na.

6 E a falama n ma e naxa,
“Gbalɔ feen xa sa a xun ma,
muxuna nde yi a tɔjɛgɛ.

7 A na makiti, a yi yalagi.

A Ala maxandi xuine yi yatɛ haken
na.

8 Ala xa a siin jan mafuren,
muxu gbɛtɛ yi a tiden tongo.

9 Ala xa a diine findi kiridine ra,
a jaxanla yi findi kaja gilen na!

10 Ala xa a diine findi sigatine nun
xandi tiine ra,

e yi makuya e banxi xɔnne ra.

11 Ala xa a doli faan siga a yii seene
birin na,

xɔjɛne yi a wali xɔnne birin tongo.

12 Ala xa muxɛ nama fa hinan a ra
sɔnɔn,

hanma muxe yi e yengi dɔxɔ a kiri-
dine xɔn ma.

¹³ Ala xa a yixetene birin halagi,
e xinle yi lɔ ayi habadan.

¹⁴ Alatala xa a xaxili lu a benbane
hakene xɔn ma.

Alatala nama a nga yulubine xafari
mumɛ!

¹⁵ Alatala xa a yengi lu e hakene xɔn
ma waxatin birin,
koni Ala xa jinan xa ti e fe xɔn ma
fefe!

¹⁶ Bayo xɛmɛni ito mi findixi hinan-
ten na
a yi yiigelitɔne nun tɔrɔ muxune
ɲaxankatama,

han a yi muxu sunuxin faxa.

¹⁷ Danga tiin yi rafan a ma,

Ala xa ne raxɛtɛ a ma.

A mi yi rafan a ma

a xa duba muxe xa,

Ala xa duban masiga a ra.

¹⁸ A yi rabilinxi a danga xuine ra
alo a dugina.

Ala xa a gbee dangana a li

alo igena a fatin ma,

e nun alo turena a xɔnne yi.

¹⁹ A dangane xa lu a fari

alo a dugina a ma.

E lu a ma waxatin birin

alo a tagi xidina.”

²⁰ Alatala xa n tɔɲɛɛɛ muxune saran
na kii nin

e nun naxanye n mafalama.

²¹ Awa, Marigina Alatala,

n mali i xili binyena fe ra.

Amasɔtɔ i ya hinanna gbo,

n xunba.

²² Yiigelitɔɔn nun tɔrɔ muxun nan n
na,

n niin sunuxi.

²³ N tununmaan ni i ra

alo nininna jinbanna ra.

E n kedima alo suɲɛna.

²⁴ N xinbi xudine bata tuyɛ ayi sun
suxuni.

N bata doyen, n xɔsi.

²⁵ E na n to, e yi e xunni maxa,

e n magele.

²⁶ Alatala n ma Ala, n mali,

i n nakisi i ya hinanni,

²⁷ alogo e xa a kolon

a i tan Alatala nan na ligaxi i
senbeni.

²⁸ E tan n dangama nɛn,

i tan yi barakan sa n ma fe yi.

E na keli n xili ma, e yagima nɛn,

n tan, i ya walikɛɛn yi sɛwa.

²⁹ Ala xa n tɔɲɛɛɛ muxune yalagi.

Ala xa yagin so e xunna alo dugina.

³⁰ N nan n xuini tema nɛn,

n na Alatala tantun han!

N yi a matɔxɔ yamani.

³¹ Amasɔtɔ a keli nɛn

a ti tɔrɔ muxun xɔn,

a yi a rakisi a yalagi muxune ma.

110

Alaa manga sugandixina

¹ Dawudaa betina.

Alatalaa falan ni ito ra n marigin
xa,

a naxa, “Dɔxɔ n yiifanna ma,

han n yi i yaxune sa i sanna bun
ma.”

² Alatala xa i ya mangayaan senben
gbo ayi

fɔlɔ Siyon ma,

i yi i yaxune nɔ i rabilinni.

³ I na i ya ganla xili,

i ya yamana a sɔbe soma nɛn.

I ya banxulanne yi fa i ma xunna
kenla nun sariɲanni

alo xiila subaxani.

⁴ Alatala bata a kɔlɔ,

a mi a xuiin maxɛtɛma, a naxa,

“Saraxaraliin nan i ra habadan,
alo Mɛlikisedeki yi kii naxan yi.”

⁵ Marigina i xɔn.

Xa a xɔlɔ lɔxɔn naxan yi,

a mangane halagima nɛn.

⁶ A siyane makitima nɛn,

binbine yi lu yiren birin yi.

A dunuɲa mangane birin nɔma
nɛn.

⁷ Mangana a minma nɛn xudeni
kira yi,

a xunna keli.

111

Ala tantun

¹ Tantunna Ala xa!

N na Alatala tantunma nɛn n bɔɲɛn
ma feu,

muxu fajine nun yamaan ye.

² Alatala kewanle gbo!

E rafan naxanye ma,
ne majoxonma e ma.

³ A kewanle magaxu, e gbo.

A tinxinyaan luma nen habadan.

⁴ A bata a kabanako feene rabira en
ma.

Alatala dija, a kininkinin.

⁵ A balon fima nen a yεεragaxu
muxune ma.

A mi jinanma a layirin xon mumε!

⁶ A bata a senben yita a muxune ra,
a yi xone baxon so e yii.

⁷ Nondin nun sariya kendena a
kewanle yi.

Lannayana a fe ragidixine birin yi.

⁸ E na waxatin birin,
lannayaan nun tininna nan e ra.

⁹ A bata a muxune xonye,
a yi habadan layirin xidi e xon ma.

A xinla sarijan, a magaxu.

¹⁰ Fe kolonna foloma Alatala
yεεragaxun nan ma.

Xaxilimaan nan ne ra naxanye na
ligama.

Tantunna a xa habadan!

112

Muxu fajina sewana fe

¹ Tantunna Ala xa!

Sewan na kanna xa
naxan gaxuma Alatala ye ra,
a yamarine yi rafan a ma.

² A diine senben sotoma nen ya-
manani.

Muxu fajine yixetene duban
sotoma nen.

³ E herin nun nafunla sotoma nen,
e sabatima nen tinxinyani
habadan.

⁴ Kenenna tima nen muxu fajine
ma dimini,

naxanye kininkinin e mon tinxin.

⁵ A lan muxune xa donla so fon-
isireyani,

a yi a feene raba tinxinni.

⁶ Bayo tinxin muxun mi tantanyε
mumε!

Yamaan mi jinananyε a fe xon
habadan!

⁷ A mi gaxun xibaru jaxina fe ra.

A xaxili ragidi,

a yigi saxi Alatala nan fari.

⁸ A bonyen mi xuruxurunma,
a mi gaxuma.

Donyen na,
a a yaxune biraxin toma nen.

⁹ A tan nan tony muxune kima fon-
isireyani.

A tinxinyaan luma nen habadan!

A senben xun masama nen binyeni.

¹⁰ Muxu jaxin na na to,

a xoloma nen,

a sunu, a yi a jinna raxin.

Muxu jaxin waxon feene kalama
nen.

113

Ala nan tony muxune malima

¹ Tantunna Ala xa!

E tan Alatalaa walikene,
ε a matoxo,

ε Alatala xinla matoxo!

² Alatala xinla xa tantun
folo iki ma han habadan!

³ Sa folo sogeteden mabinna ma
han sa dexo sogegododen binna ra,
birin xa Alatala xinla matoxo.

⁴ Alatala nan siyane birin xun na.

A binyen tema han kore xonna.

⁵ Nde luxi alo Alatala,
a tan naxan dxi ariyanna yi,

⁶ a tan naxan a yigodoma,
a kore xonna nun bexo xonna
mato?

⁷ A senbetarene rakelima,
a tony muxune ba e tonyi.

⁸ A yi e radexo muxu gbeene fema a
yamani.

⁹ A gbantan findi dii barin na,
a yi a findi dii nga sewaxin na.

Tantunna Alatala xa!

114

Halagi Tiin Dangu Loxon Sanla

¹ Isirayila to mini Misiran ya-
manani,

Yaxuba yixetene to keli yamanani
e yi xonyani denaxan yi,

² Yuda yi findi Alaa yama
sarijanxin na.

Isirayila yi findi a gbeen na.

³ Fexo igen to a to, a yi a gi,

Yurudɛn Baan yi xεtε a xanbi ra.

⁴ Geyane yi tугan alo kontonne yire matexine fan yi tугan alo yeXεε diine.

⁵ Fɔxɔ igena, nanfera i i gima?

Yurudɛn baana,
nanfera i xεtεma i xanbi ra?

⁶ Ɛ tan geyane, nanfera ε tугanma alo kontonne,
ε tan yire matexine,
nanfera ε tугanma alo yeXεε diine?

⁷ Bɔxɔn xa xuruxurun Marigin yeε ra,

Yaxubaa Ala.

⁸ A tan naxan fanyene findi darane ra,
a yi gεmε gbeen findi tigin na.

115

*Binyen xa fi Ala nan keden ma
Yaburin 135.15-20*

¹ Alatala, nxu tan mi a ra de!

I tan nan xili xa binya
i ya hinanna nun lannayana fe ra.
Nxu tan mi a ra!

² Nanfera siyane maxɔdinna tima,
e naxa, “E Ala go?”

³ En ma Ala ariyanna yi.

Naxan nafan a ma,
a na nan ligama.

⁴ Gbetin nun xεmaan nan tun e tan
ma suxurene ra!

Muxune nan ne rafalaxi.

⁵ E dε na, koni e mi fala tima.

E yeεne na, koni e mi sese toma.

⁶ E tunle na, koni e mi fefe mεma.

E ɲεεn na, koni e mi sese xiri
mεma.

⁷ E yiine na, koni e mi nɔε seen suxε.

E sanne na, koni e mi nɔε sigan tiyε.

E mi nɔε xui yo ramine.

⁸ Naxan na e rafala,

a a yigin sa e yi,
na fan luma nεn alo e tan.

⁹ Ɛ tan Isirayila yamana,
ε yigin sa Alatala nin,
a tan nan ε malima
alo ye masansan wure lefana.

¹⁰ Ɛ tan saraxaraline,
ε yigin sa Alatala nin,
a tan nan ε malima

alo ye masansan wure lefana.

¹¹ Ɛ tan a yeε ra gaxu muxune,
ε yigin sa Alatala nin,
a tan nan ε malima
alo ye masansan wure lefana.

¹² Alatala a ɲɔxɔ luma en xɔn ma
nεn,
a en baraka.

A Isirayila yamaan barakama nεn
e nun a saraxaraline.

¹³ Alatala a yeε ra gaxu muxune
birin barakama nεn,
muxudine nun muxu gbeene.

¹⁴ Alatala xa diine fi ε nun ε diine
ma.

¹⁵ Alatala xa ε baraka
naxan koren nun bɔxɔn daxi!

¹⁶ Alatala nan gbee ariyanna ra,
koni a bata bɔxɔn taxu adamadiine
ra.

¹⁷ Faxa muxune xa mi Alatala tan-
tunma de!

¹⁸ Koni en tan nan barikan birama
a xa
iki e nun habadan.

Tantunna Alatala xa!

116

Muxu rakisixina Ala tantunna

¹ N bata Alatala xanu
amasɔtɔ a n ma maxandi xuiin
namεma.

² N na a xili waxati yo yi,
a a tuli matiye n na.

³ Sayaan gbalon bata yi n nabilin
nun,

n bata yi maso gaburun na nun,
gaxun nun kuisanna bata yi n li
nun,

⁴ n yi Alatala maxandi a xinla ra,
n naxa, “Alatala, n nakisi!”

⁵ Alatala diɲa, a tinxin.

En ma Ala kininkinin han!

⁶ Alatala muxu bɔɲε fixεne nan
natangama.

N sεnben bata yi ɲan,
a yi n nakisi.

⁷ N bɔɲεn xa xunbeli,
amasɔtɔ Alatala bata fe faɲin liga n
xa.

⁸ Ala bata n niin natanga sayaan
ma.

A bata n yeeɛgen fitan n yetagi.

A mi tinxi n bira.

⁹ N sigan tima nen Alatala yetagi
dunuɗa yi.

¹⁰ N denkeleyaxi,

nanara n yi falan ti,

n naxa, “N tɔrɔxi ki fajil!”

¹¹ N yi gaxuni waxatin naxan yi,

n yi a fala, n naxa,

“Adamadiine birin wule!”

¹² N fa nanse soma Alatala yiii

lan na fe fajine birin ma

a bata naxanye liga n xa?

¹³ N minse saraxan bama nen a xa
a marakisina fe ra

n yi Alatala maxandi a xinla ra.

¹⁴ N nan n de xuine rakamalima
nen

yamaan birin yee xɔri

n naxanye tongo Alatala xa.

¹⁵ Alatalaa tɔgɔndiya muxuna nde
na faxa

na a tɔrɔma nen han!

¹⁶ Alatala, i ya walikeen nan n na,

i ya walike jaxanla naxan barixi.

I bata n naxɔrɔya.

¹⁷ N barika bira saraxan bama i xa
nen

n yi Alatala maxandi a xinla ra.

¹⁸ N nan n de xuine rakamalima
nen

yamaan birin yee xɔri

n naxanye tongo Alatala xa,

¹⁹ Alatalaa banxin tanden ma,

Yerusalɛn taani.

Tantunna Alatala xa!

117

Ala tantun fena

¹ Siyane birin xa Alatala tantun!

Yamane birin xa a batu!

² Amasɔɔ a hinanna gbo han!

Alatalaa lannayaan mi janma
habadan!

Tantunna Alatala xa!

118

Barika birana Ala xa

¹ Alatala xa tantun amasɔɔ a fan.

A hinanna luma nen habadan!

² Isirayila muxune xa a fala, e naxa,
“A hinanna luma nen habadan!”

³ Alaa saraxaraline xa a fala, e
naxa,

“A hinanna luma nen habadan!”

⁴ Alatala yee ra gaxu muxune xa a
fala,

e naxa, “A hinanna luma nen
habadan!”

⁵ N yi tɔrɔni waxatin naxan yi,

n yi n xui ramini Alatala ma.

A yi n yabi, a n xɔrɔya.

⁶ Alatala n xɔn, n mi gaxue mumel!

Adamadiine nɔe nanse lige n na?

⁷ Alatala n xɔn, a tan nan n malima.

N na n yaxune biraxin toma nen.

⁸ A fisa muxun yi a yigin sa Alatala
yi

benun a xa a yigin sa adamadiine
yi.

⁹ A fisa muxun yi a yigin sa Alatala
yi

benun a xa a yigin sa mangane yi.

¹⁰ Siyane birin bata yi n nabilin
yengeni nun,

koni n na e birin halagi nen Alatala
barakani!

¹¹ E yi n nabilinxi yiren birin yi
nun,

koni n na e birin halagi nen Alatala
barakani!

¹² E so nen n xun na

alo kumi jɛɛɛne,

koni e raxɔri nen mafuren

alo tɛen na seɛɛ xaren gan,

n yi e halagi Alatala barakani.

¹³ E yi n nadinma nen

alogo n xa bira,

koni Alatala yi n mali.

¹⁴ Alatala nan n senben na,

n ma betina.

A tan nan n nakisixi.

¹⁵ Muxu tinxinxine bata e seɛwa
xuiɛni te

kisina fe ra, e naxa,

“Alatala senben gbo!

¹⁶ Marigin bata nɔɔn ti a senbeni!

Alatala senben gbo!”

¹⁷ Nayi, n mi faxama,

n luma nen n nii ra,

n yi a fala Alatala naxan ligaxi n xa.

¹⁸ Alatala bata yi n saran n hakene ra,

koni a mi tinxi n faxa.

¹⁹ Alaa banxin deene xa rabi n xa.

N xa so, n yi Alatala tantun.

²⁰ Alatalaa banxin deen ni i ra, tinxin muxune soon deen naxan na.

²¹ Ala, n ni i tantunma nen, amasoto i bata n yabi, bayo i bata n nakisi.

²² Banxi tiine e me gemen naxan na, na bata findi banxin gеме fisaman-tenna ra.

²³ Alatala nan na ligaxi, kabanako feen nan na ra en yeε ra yi.

²⁴ Alatala toon loxon nan nagidixi, en jaxan, en sewa a fe ra.

²⁵ Alatala, fa nxu rakisi, Alatala, tin, nxu xa noon ti.

²⁶ Naxan fama Alatala xinli, Ala xa na baraka!

Nxu dubama ε xa Alatalaa banxini.

²⁷ Alatala nan Ala ra, a bata en lu a kenenyani. E joxonde deene suxu ε yii, ε fa sanla raba siga han saraxa ganden nabilinni.

²⁸ I tan nan n ma Ala ra, n ni i tantunma nen. I tan nan n ma Ala ra, n ni i batuma nen.

²⁹ E Alatala tantun, bayo a fan. A hinanna luma nen habadan!

119

Sewana Alaa sariyana fe ra

¹ Sewan na kanne xa fe mi naxanye kewanle ra, naxanye sigan tima Alatalaa sariyan xon.

² Sewan na kanne xa naxanye birama a maxadi xuine foxo ra, naxanye a fenma e bojen ma feu!

³ E mi fe jaxin ligan mumel! E sigan tima Alaa kiraan xon ma.

⁴ Ala, i bata i ya fe ragidixine so nxu yii

alogo e xa suxu ki fajni.

⁵ A yi lan nun, n sigati kiin xa tinxi ne ayi alogo n xa i ya tonne suxu.

⁶ N na n xaxili lu i ya yamarine birin xon ma, n mi yage mumel!

⁷ N na i tantunma nen n boje fixen na, n nema i ya kiti tinxi xine fe xarane.

⁸ N na i ya tonne suxuma nen. I nama n naberin mumel!

⁹ Banxulanna a kewanle rasarijanma di?

Fo a xa i ya falan nan suxu.

¹⁰ N kaxaxi n xa i fen n bojen ma feu!

I nama tin n yi i ya yamarine berin.

¹¹ N bata i de xuiin namara n bojeni,

alogo n nama yulubin liga i tan na.

¹² Alatala, n barikan birama i xa.

N xaran i ya tonne ma.

¹³ N nan n xuini tema nen, n xete i ya kiti saxine ma.

¹⁴ N sewaxin nan i ya maxadi xuine suxuma,

alo n na nafulu gbeen soto.

¹⁵ N na n mirima i ya fe ragidixine ma,

n yi i ya xaranne fesefese.

¹⁶ I ya tonne n kenexi.

N mi jinanje i ya falan xon ma mumel!

¹⁷ Fe fajin liga i ya walikene xa,

alogo n xa lu n nii ra,

n yi i ya falan suxu.

¹⁸ N yeene rabi alogo n xa i ya sariyan magaxune to.

¹⁹ Xonen nan n na dunuja ito yi!

I nama i ya yamarine luxun n ma.

²⁰ A rafan n ma

n xa lu i ya kiti saxine bun waxatin birin.

²¹ I falan tima nen muxu dangaxi wasoxine xili ma.

naxanye e masigama i ya yamarine ra.

²² Marayagin nun maraxun ba n ma,

bayo n bata i ya maxadi xuine
suxu.

23 Mangane bata e malan n xili ma,
koni n tan i ya walikena a mirima i
ya tonne nan ma.

24 I ya maxadi xuine n kenengi,
e tan nan n maxadima.

25 N saxi burunburunni.
Siimayaan fi n ma,
alo i a falaxi kii naxan yi.

26 N bata n ti n kewanle ra,
i yi n yabi.

N xaran i ya tonne ma.

27 N mali n xa i ya fe ragidixine
kolon,

alogo n xa n miri i ya kabanako
feene ma.

28 N niin wugama soxoleni.

N nakeli alo i a falaxi kii naxan yi.

29 Wulen masiga n na,

i yi n xaran i ya sariyan ma i ya
hinanni.

30 N bata wa a xon, n xa togondiya,
n yi tin i ya kiti saxine ma.

31 Alatala, n bata bira i ya maxadi
xuine foxo ra.

I nama tin, n yi yagi.

32 N biraxi i ya yamarin kiraan foxo
ra.

Amasoto i boje xunbenla fima n
ma.

33 Alatala, n xaran i ya tonne bunne
ma,

alogo n xa e suxu waxatin birin.

34 Xaxinla fi n ma,

alogo n xa i ya sariyan suxu n bojen
ma feu!

35 N ti i ya yamarine kiraan xon,
amasoto na n kenengi.

36 I ya maxadi xuine sa n bojeni,
alogo n nama bira nafunla foxo ra.

37 N xun xanbi so fe kobine yi,

alogo n xa siimayaan soto i ya ki-
raan xon.

38 I de xuiin naxan tongoxi i
yefagaxu muxune xa,

na rakamali n tan i ya walikena xa.

39 N natanga yagine ma
n gaxuma naxanye yef ra.

Amasoto i ya kiti saxine fan.

40 N waxi i ya fe ragidixine suxu
feni han!

N xa siimayaan soto i ya tinxinni.

41 Alatala, i ya hinanna xa n li.

N nakisi alo i de xui tongoxi kii
naxan yi.

42 N xa no n konbi muxune
yabideni,

bayo n na n yigi saxi i ya falan nin.

43 Tin n xa lu jondin fale waxatin
birin,

amasoto n xaxili tixi i ya kitin nan
na.

44 N ni i ya sariyan suxuma nen
waxatin birin,

habadan han habadan.

45 N luma nen xoyani,

Amasoto n ni i ya fe ragidixine suxi.

46 N ni i ya maxadi xuine fe falama
mangane xa nen.

N mi yage na ra mumε!

47 I ya yamarine n kenengi,

e rafan n ma.

48 N na n yiine tima i ya yamarine
bun ma nen,

e rafan n ma.

N yi lu n mire i ya tonne ma.

49 I xaxili lu i ya falan xon ma

n tan i ya walikena fe yi,

bayo i bata yigin fi n ma.

50 N yi toroni waxatin naxan yi,
i n madenden nen

amasoto n bata kisi i de xuiin ma.

51 Wasodene n magelema han,
koni n mi i ya sariyan fataxi mumε.

52 Alatala, n na n mirima i ya kiti
saxine ma.

Waxati danguxine yi,

ne nan yi n madendenma.

53 N na muxu maxine to

naxanye e mema i ya sariyan na,
n xoloma nen han.

54 I ya tonne findixi beti ba xunna
nan na n xa,

n xoyani denaxan yi.

55 Alatala, n na n mirima i ma keen
na,

alogo n xa i ya sariyan suxu.

56 N gbeen findixi i ya fe ragidixine
suxu feen nan na.

57 Alatala, n gbeen findixi naxan
na,

na ni ito ra,

i ya falan suxu feen na a ra.

58 N ni i maxandima n bɔɔɛn ma feu!

Kininkinin n ma,
alo i bata de xuiin tongo kii naxan yi.

59 N bata n miri n yete keɔpaan ma,
n waxi bira feni i ya maxadi xuine fɔxɔ ra.

60 N ni i ya yamarine suxuma nen mafuren,
n mi buma.

61 Muxu jaxine bata lutin nati n yeɛ ra,
koni n mi jinanma i ya sariyan xɔn ma.

62 N kelima nen kɔe tagini i tantundeni
i ya kiti tinxinxine fe ra.

63 N xɔyine nan i yeɛragaxu muxune ra,
e nun naxanye i ya fe ragidixine suxuma.

64 Alatala, dunuɔna rafexi i ya hinanna nan na,
n xaran i ya tɔnne ma.

65 Alatala, i bata i ya falan nakamali,
i fe fajin naba n tan i ya walikɛɛn xa.

66 N xaran xaxilimayaan nun fe kolonna ma,
amasɔtɔ n laxi i ya yamarine ra.

67 Benun n xa tɔrɔ waxatin naxan yi,
n bata yi tantan,
koni iki, n bata i ya falan suxu.

68 I fan, i kewanle fan!
N xaran i ya tɔnne ma.

69 Muxu wasoxine bata wulen sa n xun ma.
Koni i ya fe ragidixine suxi n xɔn ma

n bɔɔɛn ma feu!

70 E bɔɔɛne mi fan,
koni i ya sariyana n tan kenɛnxi.

71 A rafan n ma, n tɔrɔ,
alogo n xa nɔ i ya tɔnne kolonje.

72 I ya sariyan nafan n tan ma dangu xeɔmaan nun gbetin wuli wuyaxin xa.

73 I tan nan n daxi,
i yi n namara,

nayi xaxinla fi n ma,
alogo n xa i ya yamarine xaran.

74 I yeɛragaxu muxune seɔwama nen e na n to waxatin naxan yi,
a n laxi i ya falan nan na.

75 Alatala, n na a kolon a i tinxin kiti sadeni.
I n nayagi nen amasɔtɔ i tinxin.

76 I ya hinanna xa n nii yifan n ma alo i de xuiin tongoxi
n tan i ya walikɛɛn xa kii naxan yi.

77 Kininkinin n ma alogo n xa lu n nii ra,
amasɔtɔ i ya sariyana n kenɛnxi.

78 Ala xa muxu wasoxine rayagi,
yo mi naxanye xa,
naxanye n tɔrɔma.

Koni n na n mirima i ya fe ragidixine nan ma.

79 Ala xa a yeɛragaxu muxune maso n na,
naxanye birin i ya maxadi xuine kolon.

80 N xa i ya tɔnne suxu n bɔɔɛn ma feu,
alogo n nama yagi.

81 Ala, n bata xadan i mamɛdeni n nakisi feen na.
N bata n yigi sa i ya falani.

82 N yeɛne bata bu i yeɛ ra kira yitoe i de xuina fe ra,
n yi a fala, n naxa,
“I n malima waxatin mundun yi?”

83 N bata liga alo manpaan sa labana teen xun ma
naxan xaraxi ayi.

Koni hali na,
n mi jinanxi i ya tɔnne xɔn.

84 N mɔn xa i legeden han waxatin mundun yi?

I na muxune makitima waxatin mundun yi
naxanye n besɛnxɔnyama?

85 Muxu wasoxin naxanye mi i ya sariyan suxi
ne bata yinla ge n yeɛ ra n suxu feen na.

86 I ya yamarine birin tinxin.

Muxune n tɔɔeɛma, n mali.

87 A yi fa luxi ndedi n xa faxa,

koni n mi i ya fe ragidixine
rabepinɛ mumɛ!

88 N nakisi i ya hinanni,
alogo n xa i ya maxadi xuine suxu.

89 Alatala, i ya falan luma nɛn
habadan.

A luma nɛn ariyanna yi habadan.

90 I ya tinxinyaan luma nɛn
mayixɛtɛne birin xa.

I bata bɔxɔn dɔxɔ a dɔxɔdeni.

A mɔn luma mɛnna nin.

91 Seene birin mɔn daxi i ya maragi-
dini han to,

bayo e birin walima i xa.

92 Xa i ya sariyan mi yi n kɛnɛnxi
nun,

n yi faxama nɛn n ma tɔrɔni.

93 N mi jinanɛ i ya fe ragidixine
xɔn mumɛ,

amasɔtɔ i n nakisixi e tan nan xɔn.

94 Bayo n ni i ya fe ragidixine
fenma,

i tan nan gbee n na, n nakisi.

95 Muxu jaxine n legedenma n faxa
feen na.

Koni n na n jɔxɔ luma nɛn i ya
maxadi xuine xɔn.

96 N bata a kolon danna feen birin
ma,

koni i ya yamarin tan dan mi na.

97 I ya sariyan nafan n ma han!

N na n mirima a ma ferijen gben!

98 I ya yamarina n findima xaxili-
maan na

dangu n yaxune ra,

bayo a n yii waxatin birin.

99 N dangu n karamɔxɔne birin na,
amasɔtɔ n luma n mirɛ i ya maxadi
xuine ma.

100 Xaxinla naxan n ma
na gbo xɛmɛ fonne gbeen xa,
amasɔtɔ n ni i ya fe ragidixine suxi.

101 N bata tondi sigɛ kira jaxin
birin xɔn,

alogo n xa i ya falan suxu.

102 N mi n masigama i ya kiti saxine
ra,

amasɔtɔ i tan yetɛɛn nan n
xaranma.

103 I dɛ xuine jaxun kumin xa.

104 N xaxinla sɔtɔma i ya fe ragidix-
ine nin,

nanara mayifu fe yo mi fa rafan n
ma.

105 I ya falan findixi kɛnɛnna nan
na

n sanna bun ma,
naxan n siga kirani yalanma.

106 N dɛ xuiin naxanye tongoxi i xa,
n bata n kɔlɔ

n ne rakamalima nɛn,
n yi i ya kiti tinxinxine suxu.

107 Alatala n ma mantɔrɔne bata
gbo ayi han.

N nakisi
alo i a fala n xa kii naxan yi.

108 Alatala, n ma tantun xuiin na-
suxu,

i yi n xaran i ya kiti saxine ma.

109 N niin gbalon dɛ waxatin birin,
koni n mi jinanma i ya sariyan xɔn.

110 Muxu jaxine bata lutin nati n
yɛɛ ra,

koni n mi n masigama i ya fe
ragidixine ra.

111 I ya maxadi xuine nan n kɛɛn na
habadan,

e tan nan n bɔjɛn nasɛwama.

112 N bata a ragidi n bɔjɛni

n xa i ya tɔnne suxu, han n faxa.

113 Nafigine mi rafan n ma,

koni i ya sariyan tan nafan n ma.

114 N yɛ masansan wure lefaan nan
i tan na.

N bata n yigi sa i ya falani.

115 ɛ tan fe jaxi rabane,

ɛ ɛ masiga n na,

alogo n xa n ma Alaa yamarine
suxu.

116 N sɛnbɛ so
alo i bata a fala kii naxan yi,

i nama n yigiteɛɛ.

117 Findi n yigin na alogo n xa kisi,
n yi i ya tɔnne binya waxatin birin.

118 Naxanye e masigama i ya tɔnne
ra,

i ne makuyama i ra nɛn,

bayo e yanfan nan tun tima.

119 I muxu jaxine birin wolima ayi
nɛn kurun na,

nanara i ya maxadi xuine rafanxi n
ma.

120 N bata gaxu i yɛɛ ra,
n xuruxurun.

I ya kiti saxine bata n magaxu han!

121 N tinxinna nun sariya kenden
ligama,

i nama n nabɛɲin n yaxune yii.

122 I ya walikɛɛn xaxili ragidi

a i fe fajin ligama a xa nɛn,

i nama tin

wasodene xa n ɲaxankata sɔnɔn.

123 N yɛɛne bata bu i yɛɛ ra kira yitoɛ
n nakisi feen na,

alo i dɛ xui tinxinxin naxan tongo n
ma fe yi.

124 N suxu i ya hinanni,

i yi n xaran i ya tɔnne ma.

125 Xaxinla fi n ma

amasɔtɔ i ya walikɛɛn nan n na,

alogo n xa i ya maxadi xuine kolon
ki faji.

126 Alatala, i ya wanla kɛ waxatin
nan ito ra,

amasɔtɔ yamana i ya sariyan
kalama.

127 Nanara, i ya yamarine rafan n
ma xɛma fajin xa.

128 Nanara, n biraxi i ya fe ragidixi
tinxinxine fɔxɔ ra.

Mayifu feene mi rafan n ma.

129 Kabanako feen nan i ya maxadi
xuine ra.

Nanara, n na e suxuma n niin birin
na.

130 I ya falane nan kɛnɛnna fima,
e tan nan xaxinla fima xaxilitaren
ma.

131 I ya yamarine xɔnla n suxuma
alo min xɔli gbeen naxan n dɛɛn
naxarama.

132 I yɛɛ rafindi n ma, i yi kininkinin
n ma,

alo i darixi a ligɛ kii naxan yi mux-
une xa

i xinla rafan naxanye ma.

133 N sigati kiin sɛnbɛ so i dɛ xui
tongoxine xɔn,

i nama tin fe ɲaxi yo xa n nɔ.

134 N xunba ɲaxankatatiine ma,

alogo n xa i ya fe ragidixine suxu.

135 I nɔrɔn xa godo i ya walikɛɛn ma,
i yi n xaran i ya tɔnne ma.

136 N yɛɛgen minima alo baana,

amasɔtɔ yamaan mi i ya sariyan
suxuma.

137 Alatala, i tinxin,

i ya kiti saxine fan tinxin.

138 I ya maxadi xuine fixi tinxinna
nun lannayaan nin.

139 N na a to,

n yaxune ɲinanma i fala xuiin xɔn,
na xɔlɔma n ma nɛn han!

140 I mi i dɛ xuiin kalɛ mume!

E rafan n tan i ya walikɛɛn ma.

141 N mi yatɛxi bonne yɛ,

e bata n ɲaxaxu,

koni n mi ɲinanma i ya fe ragidix-
ine xɔn.

142 I ya tinxinyaan luma nɛn
habadan!

ɲɔndin nan i ya sariyan na.

143 Tɔrɔn nun kuisanna bata n yili,
koni i ya yamarine n kɛnɛnxi.

144 I ya maxadi xuine tinxin wax-
atin birin.

Xaxinla fi n ma

alogo n xa siimayaan sɔtɔ.

145 N bata n xui ramini i ma n bɔɲɛn
birin na.

Alatala n yabi

alogo n xa i ya tɔnne suxu!

146 N bata n xui ramini i ma.

N nakisi

alogo n xa i ya maxadi xuine suxu.

147 N kurunma i maxandɛ, n mali.

N yigi saxi i ya falan nin.

148 N xima n mirɛ i dɛ xui tongoxine
ma nɛn.

149 Alatala, i hinan.

N xuiin name,

alogo n xa siimayaan sɔtɔ i ya kiti
saxin xɔn.

150 N nabilinna muxune biraxi fe
ɲaxine fɔxɔ ra,

e yi e masiga i ya sariyan na.

151 Koni i tan Alatala, i maso n na.

ɲɔndin nan i ya yamarine birin na.

152 N na a kolon xabu waxati
xunkuye

a i ya maxadi xuine luma nɛn
habadan.

153 Ala, n ma tɔrɔn mato i yi n
xunba,

amasɔtɔ n mi ɲinanxi i ya sariyan
xɔn.

154 N xun mayenge kitin sa,

i yi n xunba,

n yi siimayaan sɔtɔ

alo i a falaxi kii naxan yi.

155 Muxu ɲaxine tan mi kisima,

amasɔtɔ e mi biraxi i ya tɔnne fɔxɔ
ra.

156 Koni Alatala, i ya kininkininna
gbo,

n xa siimayaan sɔtɔ i ya kiti saxine
xɔn.

157 N yaxune wuya

naxanye n beɛnɔnyaxi,

koni n mi i ya maxadi xuine
beɲinma.

158 N na i ya fala suxutarene to,

na n xɔlɔma nɛn.

159 Alatala, a mato i ya fe ragidixine
rafan n ma,

n xa siimayaan sɔtɔ i ya hinanni.

160 Nɔndin nan i ya falan birin na.

I ya kiti tinxinxine luma nɛn
habadan!

161 Mangane bata n ɲaxankata fu,

koni n gaxuma i tan nan keden ma
fala yeɛ ra.

162 N sewaxi i de xui tongoxine fe ra,
alo n na nafulu gbeen sɔtɔ.

163 Wulen mi rafan n ma,
koni i ya sariyan nafan n ma.

164 N ni i tantunma nɛn
dɔxɔɲa ma solofere lɔxɔ yo lɔxɔ
i ya kiti tinxinxine fe ra.

165 Bɔɲɛ xunbeli gbeen na kanne xa
i ya sariyan nafan naxanye ma,
sese mi na kanne ratantanɲɛ.

166 Alatala, n yigi saxi i tan nan ma
marakisi yi,

n luma nɛn i ya yamarine suxɛ.

167 N na i ya maxadi xuine suxuma
nɛn n niin birin na,

bayo e rafan n ma ki fajɪ.

168 N bata i ya fe ragidixine

nun i ya maxadi xuine suxu,

i n kewanle birin kolon.

169 Alatala, n ma mawuga xuiin xa
i li.

Xaxinla fi n ma

alo i a falaxi kii naxan yi.

170 I tuli mati n ma maxandi xuiin
na,

i yi n nakisi

alo i bata de xuiin tongo kii naxan
yi.

171 N ni i tantunma nɛn waxatin
birin,

amasɔtɔ i bata n xaran i ya tɔnne
ma.

172 N beɲin bama nɛn

lan i de xui tongoxina fe ma,

amasɔtɔ i ya yamarine birin tinxin.

173 N mali i senben nin,

amasɔtɔ n bata i ya fe ragidixine
nan sugandi.

174 Alatala, i ya marakisin xɔnla n
na!

I ya sariyana n keɲenxi.

175 N xa siimayaan sɔtɔ

alogo n xa i matɔxɔ,

i ya kiti saxine yi n mali.

176 N bata tantan kiraan ma

alo yeɛɛɛn naxan lɔxi ayi.

Fa n tan i ya walikeɛn fen,

amasɔtɔ n mi ɲinanxi i ya yamarine
xɔn.

120

Ala maxandina malina fe ra

1 Ala Batu Banxi yisiga beɲina.

N yi tɔrɔni waxatin naxan yi,

n yi n xui ramini Alatala ma,

a yi n yabi.

2 Alatala n nakisi wuledene nun
yanfantenne ma.

3 E tan wuledene,

Ala nanse ligama e ra,

a e saranma nanse ra?

4 A lan a xa e tɔrɔ

sofane xalimakunle nun tɛɛ
wolonne nan na.

5 Tɔrɔn na a ra n tan xa,

n lu e tagi, e tan Meseki kaane,

n dɔxɔ e ye

alo Kedari bɔnsɔnna muxune wu-
laan kui.

6 N bata bu muxune tagi

bɔɲɛ xunbenla mi rafan naxanye
ma!

7 N na bɔɲɛ xunbenla fe fala,

e tan yi yeɲgen so.

121

Ala nan en natanga muxun na

¹ Ala Batu Banxi yisiga betina.

N bata n yεε rate geyane ma,
n naxa, “N ma maliin kelima minen
yi?”

² N ma maliin kelima Alatala nan
ma
naxan ariyanna nun dunuɲa daxi.

³ A mi tinɲε, i yi bira.

I kantanmaan mi xiyε mumε.

⁴ Isirayila kantanmaan mi kin-
sanɲε,
a mi xiyε.

⁵ Alatala i kantanma,
a i dexɔn ma alo i nininna.

⁶ Sogen mi fefe ligε i ra yanyin na,
kiken fan mi fefe ligε i ra kœen na.

⁷ Alatala i kantanma nen fe ɲaxin
birin ma,
a yi i niin natanga.

⁸ Alatala i kantanma nen i ya sigan
nun xεteni,
fɔlɔ iki ma han habadan.

122

Yerusalen matɔxɔ betina

¹ Ala Batu Banxi yisiga betina,
Dawuda gbeena.

Sewan na a ra n xa, e na a fala n xa,
“En siga Alatalaa banxini!”

² Iki, en tixi Yerusalen so dœen na.

³ Yerusalen tixi ki fajɪ
a banxine tugunxi e bode ra.

⁴ Alatalaa yamaan sigama mænna
nin bɔnsɔn yεen ma,
alo a sariyana a falaxi Isirayila xa
kii naxan yi,

alogo e xa sa a xinla tantun.

⁵ Mangane kitin sama mænna nin
Dawudaa manga gbœden ma.

⁶ ε Ala maxandi bɔɲε xunbenla fe
ra Yerusalen xa.

Ala xa bɔɲε xunbenla fi a rafan
muxune ma.

⁷ Ala xa bɔɲε xunbenla lu taani.

Ala xa herin fi taa yi kaane ma.

⁸ Ngaxakedenne nun n xoyine fe ra,
n naxa,
“Ala xa bɔɲε xunbenla fi Yerusalen
ma.”

⁹ N taana bɔɲε xunbenla nan fenma
Alatalaa banxina fe ra, en ma Ala.

123

Ala xa hinan en na

¹ Ala Batu Banxi yisiga betina.

I tan naxan dɔxi kore xɔnna ma,
n na n yεε ratema i tan nan ma,

² alo konyine e yεen tima e kanna ra
kii naxan yi,

alo walikε ɲaxanla yεene luma tixi
a kanna ra kii naxan yi.

En na en yεene tima

en ma Ala ra na kii nin, Alatala,
en yi a hinanna mamε.

³ Hinan nxu ra, Alatala, hinan nxu
ra,

amasɔtɔ e nxu rapaxuxi han!

⁴ Nxu niin bata wasa fεrε kanne
nun
wasodene magele xuine ra.

124

Ala nan a muxune ratangama

¹ Ala Batu Banxi yisiga betina,
Dawuda gbeena.

Xa Alatala mi yi ti en xɔn nun,
Isirayila muxune fan xa a fala, e
naxa,

² “Xa Alatala mi yi ti en xɔn nun
yaxune yi en yengema waxatin
naxan yi,”

³ e yi en ɲεɲεn gerunma nen nun
e xɔlɔ en xili ma waxatin naxan yi.

⁴ Nayi, walanna yi sigama en na
nen nun,

fufaan yi en mamin,

⁵ ige xunfan gbeen yi sa en xun ma.

⁶ En barikan bira Alatala xa,
a mi tinxi en yaxune yi en ɲan.

⁷ Nxu bata nxu sɔtɔ
alo xɔlina a sɔtɔma xɔli suxuna
lutin na kii naxan yi.

Lutin bata bolon, nxu xɔɔya!

⁸ En ma maliin kelima Alatala nan
yi
naxan ariyanna nun dunuɲa daxi.

125

Alaa muxune rakisi fena

¹ Ala Batu Banxi yisiga betina.
Naxanye e yigi sama Alatala yi,
na kanne ligaxi nen alo Siyon
Geyana,
naxan luma a funfuni habadan,
a mi mamaxe mumε!
² Yerusalen rabilinxi geyane ra kii
naxan yi,
Alatala fan a muxune rabilinma na
kii nin,
keli to ma han habadan!
³ Amasotε tinxintarene mi luyε
tinxin muxune yamanan xun na
mumε,
alogo tinxin muxune fan nama fe
naxin liga.

⁴ Alatala, fe fapin naba na kanne xa
naxanye fan e nun naxanye
sɔndɔmɛn fan.
⁵ Koni, naxanye kira tinxintarene
fɔxɔ ra,
Alatala xa ne nun fe naxi rabane
nan
e bode xɔn ma.
Ala xa bɔnε xunbenla fi Isirayila
ma.

126

Ala maxandina xunbana fe ra

¹ Ala Batu Banxi yisiga betina.
Alatala mɔn faxina en tan muxu
suxine ra Siyon taani,
a liga nen en yeε ra yi
alo xiyan na a ra!
² En gele nen han,
en yi sɛwa betine ba!
Siyaan bonne yi a falama nen, e
naxa,
“Alatala bata fe gbeene liga e xa.”
³ Alatala bata fe gbeene liga en xa,
en birin bata sɛwa.
⁴ Alatala, i mɔn xa nxɔ yamanan
senbe so
alo tulen fama igen na
xude wuli yixaren na kii naxan yi.
⁵ Naxanye sansiin wolima e
wugama,
ne sɔnxɔma nen sɛwani se
xabadeni.

⁶ Naxanye sigama wuge sansi woli-
deni,
ne xεtɛma gele nen malo xidine ra e
xun ma.

127

Ala wali fani kolonna

¹ Ala Batu Banxi yisiga betina, Sule-
mani gbeena.
Xa Alatala xa mi banxin tima,
banxi tiine wali fuun nan kema.
Xa Alatala xa mi taan makantan,
taa kantanne fe fuun nan xun na.
² E kurunma walideni fuyan,
ε kɛε rasoma fuyan,
ε balon sɔtɔma tɔrɔn nin.
Anu, Ala balon soma a xanuntenne
yii nen,
e saxi.

³ Alatala diine fima muxune ma
nen e kɛεn na.
E findixi kɔntɔnna nan na
Alatala naxan fima.
⁴ Xɛmɛn dii xɛmɛn naxanye sɔtɔma
banxulanyani,
ne ligaxi nen
alo xalimakunla sofaan yii kii
naxan yi.
⁵ Sɛwan na xɛmɛn xa
xalimakuli wuyaxin naxan yii.
E nun a yaxune na kiti, a mi yag-
ima.

128

Duban Ala yeεragaxu muxune xa

¹ Ala Batu Banxi yisiga betina.
Sɛwan na kanne xa
naxanye gaxuma Alatala yeε ra,
naxanye birama a kiraan fɔxɔ ra.
² I wali xɔnna i makone fanma nen.
I sɛwama nen i mɔn yi sabati.
³ I ya naxanla diine barima nen
alo wudi bili bogilana.
I ya dii xɛmɛne i ya tabanla rabil-
inma nen
alo oliwi wudi binle.
⁴ Muxun naxan gaxuma Alatala yeε
ra,
na kanna dubani itoe nan sɔtɔma.
⁵ Alatala xa barakan sa i ya fe yi
keli Siyon yi!
Ala xa i Yerusalen sabatixin to

i siin birin yi!

⁶ Ala xa i i mamandenne to!
Ala xa bɔɲɛ xunbenla fi Isirayila
ma.

129

*Ala maxandina Isirayila yaxune
xili ma*

¹ Ala Batu Banxi yisiga betina.
E n yengema xabu n dii ɲɔɛ waxa-
tini,

Isirayila kaane fan xa a fala, e
naxa,

² “E en yengema xabu en dii ɲɔɛ
waxatini,”

koni e mi en nɔ.

³ E bata n fanna makorondon,
alo xɛɛn bi daxina.

⁴ Koni Alatala tinxin,
a bata nxu nun muxu ɲaxine tagi
bolon.

⁵ Muxun naxanye Siyon naɲaxuxi,
Ala xa ne yagixin naxɛɛ.

⁶ E xa liga
alo sɛxɛn naxan solima banxin fari,
sogen yi a xara ayi.

⁷ Muxun naxan a xabama
hali yii fe kedenna a mi a sɔɔma,
hali xidi kedenna
a raxidi muxun fan mi a sɔɔma.

⁸ Dangu muxune mi a falama e xa,
e naxa, “Alatala xa barakan sa ε fe
yi.”

Hanma e naxa,
“Nxu dubama ε xa Alatala xinli.”

130

Ala maxandina malina fe ra

¹ Ala Batu Banxi yisiga betina.
Alatala, n bata n xui ramini i ma
tɔɔni.

² Marigina, n xuiin name,
i yi i tuli mati n ma maxandi xuiin
na.

³ Alatala, xa i nxu suxu nxu hakene
ra,
Marigina, nde luma a yalagitaren
na?

⁴ Koni i tan nan nxu mafeluma nxu
hakene ra,
nxu yi gaxu i yɛɛ ra.

⁵ N yengi saxi Alatala nan ma,
n niin taxuxi a ra,

n xaxili tixi a falan nan na.

⁶ N yengi tixi Marigin na
alo taa kantanne yengi kuye
yibaan ma kii naxan yi.

⁷ Isirayila, i yengi ti Alatala ra,
amasɔɔ a hinan, a nɔɛ i xunɛ nɛn.

⁸ A tan nan Isirayila rakisima a
haken birin ma.

131

Ala maxandina limaniyani

¹ Ala Batu Banxi yisiga betina,
Dawuda gbeena.

Alatala, n mi fa waso, n mi kanba.
N mi fa n xaxinla rasigama feene
ma sɔɔnɔn,

naxanye gbo dangu n na,
naxanye magaxu n yɛɛ ra yi.

² Koni n bata n xaxinla raxara,
n yi n sabari, n nii yifanxi n ma
alo dii ɲɔɛna a nga fema.

³ Isirayila, i yengi ti Alatala ra
fɔlɔ to ma han habadan!

132

*Dawudaa taan nan Alatala
dɔxɔden na*

Taruxune Firinden 6.41-42

¹ Ala Batu Banxi yisiga betina.
Alatala, Dawudaa fe xa rabira i ma,
e nun a tɔɔne birin.

² A tan nan a kɔlɔ Alatala xa,
a yi a dɛ ti Yaxubaa Ala Sɛnbɛmaan
xa.

³ A naxa, “N mi soma n konni,
n mi n sama n ma saden ma,

⁴ n mi tinɲɛ n yi kinsan hanma n yi
xi,

⁵ han n yiren fen Alatala xa,
Yaxubaa Ala Sɛnbɛmaan luma
denaxan yi.”

⁶ Nxu bata a fe mɛ Efarata yi,
nxu bata a to Yaari taan nabilinni.

⁷ E naxa, “En siga Alaa banxini,
en yi en xinbi sin a san bun.”

⁸ Alatala, keli, i fa i dɔxɔdeni,
i tan nun i ya kankirana,
i sɛnben naxan yi.

⁹ Ala xa i ya saraxaraline findi
tinxin muxune ra,

i ya tɔgɔndiya muxune yi sɔnxɔ sɛwani.
 10 I nama i ya manga sugandixin nabejin,
 i ya walikɛɛn Dawuda fe ra.

11 Alatala bata a kolɔ Dawuda xa,
 a mi a kalɛ mume! A naxa,
 “N ni i ya dii xɛmɛna nde nan sugandima,
 a ti i funfuni mangan na.

12 Xa i ya dii xɛmɛne n ma layirin suxu,
 e nun n ma maxadi xuine,
 n na e xaranma naxanye ma,
 e diine fan dɔxɔma nɛn
 i ya mangaya gbɛdeni han habadan.”

13 Alatala bata Siyon sugandi a dɔxɔden na.

14 A bata a fala, a naxa,
 “N luma be nin habadan.
 N waxi mangayaan liga feni be nin.

15 N baraka gbeen sama nɛn Siyon ma baloni,
 n donseen so a tɔrɔ muxune birin yii.

16 N kisin fima nɛn a saraxaraline birin ma,
 a tɔgɔndiya muxune yi sɔnxɔ sɛwani.

17 N mangana nde raminima nɛn Dawuda yixɛtɛne ye mɛnni,
 na yi lu n ma manga sugandixin funfuni.

18 N na a yaxune rayagima nɛn,
 koni a mangayaan taxamasenna nɔrɔma nɛn han!”

133

Ngaxakedenyana fe

1 Ala Batu Banxi yisiga betina,
 Dawuda gbeena.
 Fe fajin na a ra e nun sɛwana,
 ngaxakedenne na lu e bode xɔn bɔɓɛ xunbenli.

2 A luxi nɛn alo ture xiri jaxumen naxan sama Haruna xunni,
 a godo a dɛ xaben ma han a domain kɔɛɛn xɔn.

3 A luxi nɛn alo xiila naxan kelin Xerimon geyaan fari godo Siyon geyaan ma.

Amasɔtɔ Alatala habadan nii rakisin duban nagodoma menna nin.

134

Ala tantun fena

1 Ala Batu Banxi yisiga betina.
 Alatalaa walikene birin xa a tantun,
 naxanye birin xima a batue a banxini,

ɛ fa a tantun.

2 ɛ ɛ yiine yite yire sarijanxini,

ɛ Alatala tantun!

3 Alatala xa i baraka keli Siyon yi,
 a tan naxan kore xɔnna nun bɔxɔ xɔnna daxi.

135

Tantun betina

Yaburin 115.4-11

1 Tantunna Ala xa!

ɛ Alatala xinla tantun!

ɛ tan Alatalaa walikene, ɛ a tantun.

2 ɛ tan naxanye tixi Alatalaa banxini

naxanye en ma Alaa banxin tanden ma.

3 Tantunna Ala xa! Amasɔtɔ Alatala fan.

ɛ a tantun betine yi, amasɔtɔ a dija.

4 Alatala nan Yaxuba sugandixi a yetɛ xa,

a yi Isirayila findi a gbeen na.

5 N na a kolon fa fala Alatala gbo,
 en Marigin gbo alane birin xa.

6 Kore xɔnna nun bɔxɔ xɔnna ma,
 fɔxɔ igene nun yire tilinxine birin yi,

naxan na rafan Alatala ma,
 a na nan ligama.

7 A bata foyen nun tulen nakeli bɔxɔn danna ra,
 a kuye sarinna ramini e nun tulena,
 a foyen nakeli a ramaradeni.

8 A yi dii singene
 nun xuruse dii singene faxa Misiran yamanani.

9 A yi kabanako feene liga ɛ tan Misiran kaane tagi,
 Firawona nun a kuntigine birin xili ma.

10 A siya wuyaxine halagi,
a yi manga senbemanefaxa,
11 sa fɔlɔ Amorigine Manga Sixɔn ma,
e nun Basan Manga Ogo
e nun mangan naxanye birin
Kanan yamanani.
12 A yi e bɔxɔne so Isirayila yii e
kɛɛn na,
a findi a yamaan kɛɛn na.
13 Alatala, i xinla fe luma nɛn
habadan!
Mayixetene nun mayixetene e xax-
ili luma i xɔn ma nɛn.
14 Alatala a muxune xun mayengɛ
kitin sama nɛn.
A kininkinin a walikene ma.
15 Gbetin nun xɛmaan nan tun
siyane suxurene ra!
16 E dɛɛn na, koni e mi fala tima.
E yɛene na, koni e mi sese toma.
17 E tunle na, koni e mi fefe mɛma.
Niiraxili yo mi e yi.
18 Naxan na e rafala, a a yigin sa e
yi,
na fan luma nɛn alo e tan.
19 ɛ tan Isirayila yamana, ɛ Alatala
tantun.
ɛ tan saraxaraline, ɛ Alatala tan-
tun.
20 ɛ tan Lewi bɔnsɔnna, ɛ Alatala
tantun.
ɛ tan a yɛɛragaxu muxune, ɛ
Alatala tantun.
21 Barikan bira Alatala xa Siyon yi,
a tan naxan luma Yerusalɛn taani.
Tantunna Ala xa!

136

Barika birana Isirayilaa Ala xa

1 ɛ Alatala tantun amasɔtɔ a fan.
A hinanna luma nɛn habadan!
2 ɛ alane Ala tantun.
A hinanna luma nɛn habadan!
3 ɛ marigine birin Marigin tantun.
A hinanna luma nɛn habadan!
4 A tan nan keden pe kabanako
feene ligama.
A hinanna luma nɛn habadan!
5 A bata ariyanna rafala a xaxili-
mayani.
A hinanna luma nɛn habadan!
6 A bata bɔxɔn ti tilinne fari.
A hinanna luma nɛn habadan!

7 A bata yanban seene da kore
xɔnna ma.
A hinanna luma nɛn habadan!
8 Sogen mangayaan ligama yanyin
nan na.
A hinanna luma nɛn habadan!
9 Kiken nun sarene mangayaan
ligan kɔɛɛn nan na.
A hinanna luma nɛn habadan!
10 A yi Misiran kaane dii singene
fafa.
A hinanna luma nɛn habadan!
11 A ti Isirayila muxune yɛɛ ra
keli Misiran yamanani.
A hinanna luma nɛn habadan!
12 A na liga a senbɛ gbeen nan na.
A hinanna luma nɛn habadan!
13 A yi Gbala Baani taxun a tagi.
A hinanna luma nɛn habadan!
14 A yi a muxune ragidi a tagi, Isir-
ayila kaane.
A hinanna luma nɛn habadan!
15 A yi Firawona nun a sofane radin
Gbala Baani.
A hinanna luma nɛn habadan!
16 A ti a muxune yɛɛ ra tonbonni.
A hinanna luma nɛn habadan!
17 A yi manga gbeene fafa.
A hinanna luma nɛn habadan!
18 A yi manga senbemanefaxa.
A hinanna luma nɛn habadan!
19 A yi Amorigine manga Sixɔn fafa.
A hinanna luma nɛn habadan!
20 A yi Basan kaane manga Ogo
fafa.
A hinanna luma nɛn habadan!
21 A yi e bɔxɔn so a yamaan yii e
kɛɛn na.
A hinanna luma nɛn habadan!
22 A yi findi Isirayila kɛɛn na, a
walikena.
A hinanna luma nɛn habadan!
23 A jɔxɔ lu nɛn en tan yigelitɔne
xɔn.
A hinanna luma nɛn habadan!
24 A yi en xɔrɔya en yaxune ma.
A hinanna luma nɛn habadan!
25 A tan nan donseen soma ni-
imaseen birin yii.
A hinanna luma nɛn habadan!
26 ɛ Ala tantun naxan kore!
A hinanna luma nɛn habadan!

137

Isirayila muxu suxine fe

1 Nxu yi dɔxi Babilɔn xude deene yi waxatin naxan yi
nxu wugama, nxu yi lu nxu mire
Siyon ma.

2 Nxu yi nxɔ bɔlɔnne singan
na yamanan wudi tofajine ra.

3 Muxun naxanye nxu suxu,
ne yi betine maxɔdin nxu ma.
Nxu jaxankata muxune yi sewan
betine maxɔdin nxu ma,
e naxa, “E Siyon betina nde ba nxu
xa.”

4 Nxu tan betin bama Alatala xa di
xɔɲe taani?

5 Xa n jinan i xɔn Yerusalɛn,
Ala xa n yiifanna faxa n ma.

6 Xa n jinan i tan xɔn,
xa n mi lu Yerusalɛn yate n ma
sewan birin yi,
Ala xa n deen suxu!

7 Alatala, Edɔn kaane fe xa rabira i
ma,
e yi naxan falama Yerusalɛn suxu
lɔxɔni,
e naxa, “E a kala, e taan naxɔri
fefe!”

8 I tan Babilɔn taana, i halagima
nen fefe!
Sewan na kanna xa naxan i ya
donla saranma
alo i a ligaxi nxu ra kii naxan yi,
9 naxanye e dii futene tongoma
e yi e yigɔlɔn fanyen ma.

138

Ala tantun fena

1 Dawuda gbeena.
Ala, n bata i tantun n bɔɲeni fefe!
N betin bama Ala yetagi.
2 N na n xinbi sinma i ya Banxi
Sarijanxin yetagi,
n yi i xinla tantun i ya hinanna nun
i ya lannayana fe ra.
Amasɔɔ i bata i de xuiin nafisa i
xinla yetɛɛn xa.
3 N ni i xili waxatin naxan yi,
i n yabi nen,
i yi n senbe so, i n xaxili ragidi.

4 Alatala, dunuɲa mangane birin i
tantunma nen,
e na i ya falane me waxatin naxan
yi.

5 Alatala, e i kewanle matɔxɔma nen
betini,
amasɔɔ i ya binyen gbo.

6 Hali Alatala to mate,
a yengi dɔxi muxu diɲaxine xɔn,
koni a yeɛn tixi wasodene ra wu-
lani.

7 Xa n sigan tima tɔrɔni,
i n nakisima nen,
i yi n yaxune yenge i senbeni,
n kisi i senben xɔn.

8 Alatala feene rajanma a fajin
nan ma n xa.
Alatala i ya hinanna luma nen
habadan!
I nama i wali xɔnne rabɛɲin.

139

Ala jɔxɔ luxi adamadiine xɔn

1 Dawudaa betina, beti baane
kuntigin xa.
Alatala, i bata n feseɛfese, i n kolon.
2 I n sa waxatin nun n keli waxatin
birin kolon.
Hali i makuya n na, i n ma
miriyane birin kolon.

3 I a kolon n nema sigatini
hanma n nema saxi,
i n kewanle birin kolon.
4 Alatala, benun n xa falan ti wax-
atin naxan yi,
n naxan falama i na kolon ki faji.

5 I n nabilinni,
n yeɛ ra e nun n xanbi ra.
N ni i tan nan yii.
6 Na fe kolonna magaxu n tan yeɛ ra
yi.

A dangu n na, n mi nɔe a yigbe
mumɛ!

7 N nɔe sigɛ minɛn,
n yi n luxun i ya Nii Sarijanxin ma?
N sigan minɛn yi, n keli i tan yetagi?

8 Xa n te ariyanna yi, i na yi.
N na siga laxira yi, i na yi.
9 Hali n siga han sogetedeni,
hanma n sa dɔxɔ fɔxɔ igen xanbi ra,
10 i tima nen n yeɛ ra menna fan yi,
i mi n nabɛɲinɲe mumɛ!

11 Xa n na a fala, n naxa,
 “N xa n luxun dimini.
 Kεnenna xa findi kεεn na n
 nabilinni.”

12 Koni sese mi dimin na i tan yεε ra
 yi,
 kεeni yalan alo yanyina i tan yεε ra
 yi.
 Dimin nun yanyin birin lan i tan
 xa.

13 I tan nan n sɔndɔmɛn daxi,
 i tan nan n saxi nga fatini.

14 Ala, n ni i tantunma,
 amasɔtɔ n da kiin magaxu,
 i kεwanle magaxu.
 N na a kolon n niini ki fajni.

15 N fati bɛnden mi yi luxunxi i tan
 ma,
 i to yi n nafalama suturani
 i yi n dama nga kui waxatin naxan
 yi.

16 I yi n toma benun n fatin xa yelin
 nafale.
 I bata yi n ma siimayaan xasabin
 seβε i ya kitabun kui,
 benun a xa fɔlɔ waxatin naxan yi.

17 Ala, i ya miriyane famu raxɔlɔ n
 xɔn.
 E xasabin wuya!

18 Xa n na e yate, e wuya
 meɲensinna xa.
 N na xulun waxatin naxan yi,
 n mɔn luma i tan nan fεma.

19 Ala, a yi lan nun i xa muxu
 ɲaxine faxa!
 Faxa tiine, ε masiga n na.

20 E fala ɲaxine tima, e i xili kala.
 I yengefane i xinla falama fuun nin.

21 Alatala, n mi muxune ɲaɲaxuε ba
 naxanye i ɲaɲaxuma?
 N bata n mε na muxune ra
 naxanye murutεxi i xili ma.

22 E mi rafan n ma mume!
 N bata e yate yaxune ra.

23 Ala, n fεεfεε i yi n bɔɲeni feen
 kolon.
 N mato, i yi n ma miriyane kolon.

24 A mato, xa n kira ɲaxin nan xɔn,
 i siga n na habadan kira fajin xɔn
 ma.

140

Ala maxandina xunbana fe ra

1 Dawudaa βetina, βeti baane
 kuntigin xa.

2 Alatala, n xunba muxu ɲaxine yii.
 N natanga gbalotɔne ma.

3 E fe ɲaxi yitɔnna nin waxatin
 birin.
 E yenge ralanna nin lɔxɔ yo lɔxɔ!
 4 Fala xɔlene nan e lenne ma
 alo sapina.
 E fala xuine xɔlɔ alo koson xɔlena.
 βeti xuini te.

5 Alatala, n natanga muxu ɲaxine
 senben ma.
 N nakisi gbalotɔne ma,
 naxanye kataxi n nabira feen na.

6 Muxu wasoxine bata lutin nati n
 yεε ra.
 E bata e gbatune rati kiraan xɔn ma
 n suxu xinla ma.
 βeti xuini te.

7 N bata a fala Alatala xa n naxa,
 “N ma Ala nan i tan na.
 Alatala n ma maxandi xuiin
 name!”

8 Marigina Alatala, n nakisi
 senbena,
 i n xun mayengεma yenge so waxa-
 tini.

9 Alatala, i nama tin
 muxu ɲaxine waxɔn feen yi liga.
 I nama tin e fe nataxine yi kamali,
 e yi waso ayi.
 βeti xuini te.

10 I nama tin n yaxune yi nɔɔn sɔtɔ.
 Ala xa n yaxune gbalɔ falane so e
 xun na.

11 Ala xa tεε wolonne bɔxɔn e ma.
 Ala xa e woli ayi tεeni.
 Ala xa e woli yinla kui
 e mi nɔε tε naxan na.

12 Nafigne mi luma yamanani.
 Ala xa yihadin so gbalotɔne xun na.

13 N na a kolon
 a Alatala kiti kenden sama tɔrɔ
 muxune xa,
 a yi yigelitɔne xun mayengε kitin
 sa.

14 Tinxin muxune i tantunma nen
 yati!

Muxu faɲine yi lu i yetagi.

141

Ala maxandina ɲinbanna ra

- ¹ Dawudaa betina.
Alatala, n bata n xui ramini i ma,
fa n mali mafuren!
N na i xili, i tuli mati n na.
² N ma maxandin xa lu
alo wusulanna i yetagi.
N yiine yitexin xa liga
alo ɲinbari ra saraxana.
³ Alatala i yengi dɔxɔ n fala xuiin
xɔn,
i yi n deen kantan.
⁴ I nama tin n bɔɲen yi lu fe ɲaxini,
n nama fe ɲaxine liga nxu nun fe
ɲaxi rabane.
N xu nama nxu dege nxu bode xɔn.
⁵ N tinma nen tinxin muxun yi n
bɔnbɔ,
bayo hinanna na a ra.
A rafan n ma, a yi n kawandi.
Na luxi nen alo turen na susan n
xunni.
N mi tondɛ na ma.
Koni n na Ala maxandima nen
fe ɲaxi rabane wanle xili ma.
⁶ E mangane radinma nen geyaan
san bun fanyene ma,
muxu ɲaxine yi a kolon nayi
a ɲɔndin nan n ma falane ra.
⁷ Xeen bima kiin de,
bɔxɔn yi buxa,
nxu xɔnne xuyama ayi na kiini
laxira so deen na.
⁸ Marigina Alatala,
n yeen tixi i tan nan na.
N na n luxunma i tan nin,
i nama tin n faxa.
⁹ N natanga na lutine ma
e naxanye ratixi n yee ra
e nun fe ɲaxi rabane wosone.
¹⁰ Ala xa muxu ɲaxine suxu
e yetena luti ratixine ra,
koni n tan xa dangu bɔɲe xunbenli.

142

Ala maxandina malina fe ra

- ¹ Dawudaa fala ɲaxumena, a yi
faranna ra waxatin naxan yi. Ala
maxandina.
² N na n xui raminima Alatala ma,
n yi a mafan.
³ N na n kɔntɔfili feene birin fala a
xa,
n yi n ma tɔrone birin yita a ra.
⁴ Wɛkilɛn na ɲan n yi,
i tan n sigaden kolon.
N sigan tima kiraan naxan xɔn,
e bata woson nati n yee ra na xɔn
ma.
⁵ N deɛxɔn to,
muxune mi e ɲɔxɔ luma n tan xɔn.
Luxunde yo mi fa n tan ma.
Muxu yo mi kɔntɔfilixi n ma fe ra.
⁶ Alatala, n ni i tan nan mafanma.
N naxa, “I tan nan n luxunden na.
I tan nan findixi n gbeen na bɔxɔ
xɔnna fari.”
⁷ I tuli mati n ma mawuga xuiin na.
Amasɔɔ n bata xadan.
N xunba n sagatan muxune yii.
Amasɔɔ e senben gbo n xa.
⁸ N namini kasoon na,
alogo n xa i xinla tantun.
Tinxin muxune yi n nabilin
bayo i bata fe faɲin naba n xa.

143

Ala maxandina malina fe ra

- ¹ Dawudaa betina.
Alatala, n ma maxandi xuiin name!
I tuli mati n xuiin na.
N yabi i ya tinxinna nun i ya hi-
nanna nin.
² I nama n tan i ya walikeen makiti,
bayo muxu yo mi tinxin i tan
yetagi.
³ N yaxuna n sagatanma,
a yi n nabira bɔxɔni,
a yi n lu dimini
alo muxu singe faxaxine.
⁴ Wɛkilɛn bata ɲan n yi,
n senbe mi fa na sɔnɔn.
⁵ N na n mirima waxati danguxine
ma.
I feen naxanye birin nabaxi,
n na n mirima ne ma,

n na n mirima i kewanle ma.
⁶ N na n yiine tima i tan nan xa.
 N niin xaraxi i yetagi
 alo baxo xarena.

Beti xuini te.

⁷ Alatala, n yabi iki sa!
 N niin janmatocɔn na a ra.
 I nama i yetagin luxun n ma.
 Xanamu n sama faxa muxune fari
 nen.

⁸ Benun xatɔnni,
 i xa n yabi i ya hinanni.
 Amasɔtɔ n na n yigi saxi i tan nin.

A yita n na
 n lan n xa sigan ti
 kiraan naxan xɔn.
 Amasɔtɔ n na n niin taxuxi i tan
 nan na.

⁹ Alatala, n xunba n yaxune yii.
 N na n luxunxi i tan nan fema.

¹⁰ N xaran i sagoon ligan ma,
 bayo n ma Ala nan i ra.
 I ya Nii fajin xa n xali baxo fajini.

¹¹ Alatala siimayaan fi n ma i xinla
 fe ra.

I xa n ba tɔrɔni i ya tinxinni.

¹² N yaxune de xidi i ya hinanni.
 N yengefane halagi,
 amasɔtɔ i ya walikeen nan n na.

144

Mangana Ala maxandina

¹ Dawuda gbeena.
 Barikan bira Alatala xa,
 n kantan muxuna,
 naxan n maxaranma yenge sodeni.

² A tan nan hinanma n na,
 n ma yinna,
 n ma faran makantanxina,
 n xunba muxuna,
 e nun n ye masansan wure lefana.

N na n luxunma a tan nin.
 A tan nan siyane luma n sanna
 bun.

³ Alatala, nanse muxun na
 alogo i xa i joxo lu a xɔn?

Nanse adamadiin na
 alogo i xa i miri a ma?

⁴ Adamadiin luxi nen alo foyedina.
 A siimayaan luxi nen
 alo nininna naxan danguma.

⁵ Alatala, kuyen tintin, i godo.

I yiin din geyane ra,
 e tutin xa te.
⁶ Kuye sarinin rasiga,
 i yi yaxune raxuya ayi.
 I ya xalimakunle woli,
 i yi e kedi.

⁷ I yiin nagodo keli kore,
 i yi n ba tilinna ma.

N ba xɔneɛne senben bun

⁸ naxanye wulen falama,
 naxanye mi e fala xuine rakamal-
 ima.

⁹ Ala, n beti nenen bama nen i xa,
 n yi i tantun kondenna ra.

¹⁰ A tan nan mangane rakisima.

A tan nan a walikeen Dawuda rak-
 isima silanfanna ma.

¹¹ N xunba,
 i n ba xɔneɛne senben bun ma,
 naxanye wulen falama,
 naxanye mi e fala xuine rakamal-
 ima.

¹² Ala xa en ma dii xemene rasabati
 alo wudi binle.

Ala xa en ma dii temene xa tofanje
 ayi

alo geme senbeten nayabuxin
 naxanye manga banxine bun.

¹³ Ala xa en ma sagane rafe don-
 seen sifan birin na.

Ala xa en ma xuruseene rawuya
 ayi xeen ma,

dɔxɔna ma wuli keden han wuli fu.

¹⁴ Ala xa en ma jingene rasabati.

Ala xa en tanga yengen ma
 alogo muxe nama suxu,
 wuga xuiin yi te taani.

¹⁵ Sewan na yamaan xa,
 na feene ligama naxanye xa.

Sewan na yamaan xa,
 naxanye Ala findixi Alatala ra.

145

Tantun betina

¹ Dawuda Ala tantunna.

N ma Ala, n ma mangana,
 n ni i batuma.

N barikan birama i xa nen
 habadan han habadan.

² Loxo yo loxo n barikan bire i xa.

N ni i xinla tantunna nen

habadan han habadan.

³ Alatala gbo, a lan a yi tantun.

A gboon dan mi na.

⁴ Mayixetene birin xa i ya wanle fe
fala

mayixete famatone xa,

e yi i kewanle fe yeɓa e xa.

⁵ E i ya binye gbeen nun norona fe
fala.

N luma nen n mire i ya kabanako
wanle ma.

⁶ E xa i senbe magaxuxina fe fala.

N tan i ya gbona fe falama nen.

⁷ E xa i ya nemana fe fala,

e yi i ya tinxinna fe rali sewani.

⁸ Alatala diɓa, a kininkinin,

a mi xolon xulen, a hinanna gbo.

⁹ Alatala fe fajin nabama muxun
birin xa.

A kininkininma a daala birin ma.

¹⁰ Alatala, i ya dali seene birin i
tantunma nen.

I ya togondiya muxune birin
barikan birama i xa nen.

¹¹ E i ya mangayaan binyena fe
falama nen.

E mon yi i senbena fe yeɓa

¹² alogo muxun birin xa i kewanle
kolon,

e nun i ya mangayaan binye
gbeena.

¹³ I ya mangayaan findixi habadan
mangayaan nan na.

I senben luma nen mayixetene nun
mayixetene xun na.

Ala a de xuine birin nakamalima,
a hinan a daala birin na.

¹⁴ Alatala ne malima nen

naxanye biraxi,

a yi muxune rakeli

naxanye felenzi.

¹⁵ Birin yeen tixi i tan nan na
alogo i xa donseen so e yii a waxa-
tini.

¹⁶ I tan nan i yiin nabima,

i yi donseen so niimaseene birin
yii.

¹⁷ Alatala feen birin ligama tinx-
inna nin.

A hinan a kewanle birin yi.

¹⁸ Alatala maso na muxune ra

naxanye a xilima,

naxanye birin a xilima jondini.

¹⁹ A a yεεragaxu muxune rafan
feene ligama nen,

a e xuiin me, a yi e rakisi.

²⁰ Alatala muxune kantanma

a rafan naxanye birin ma.

Koni a muxu jaxine birin halag-
ima nen.

²¹ N na Alatala tantunma nen.

Dali seene birin xa a xili sarihanxin
tantun

habadan han habadan!

146

Ala nan senbetarene kantanma

¹ Tantunna Ala xa!

N xa Alatala tantun n niini fefe!

² Fanni n na n nii ra,

n na Alatala tantunma nen.

Fanni n daxi,

n na n ma Ala tantunma nen betini.

³ E nama e yigi sa mangane yi,

adamaadiine nan ne ra.

E rakisi fere yo mi ne xa.

⁴ E na faxa, e xetema nen bendeni.

E fe yitonxine birin kalama na
loxon yeteen nin.

⁵ Sewan na kanna xa,

Yaxubaa Ala muxun naxan mal-
ima,

naxan a yigin sama Alatala yi, a

Ala.

⁶ A tan nan ariyanna nun dunuja
daxi

e nun e yi seene birin.

A tinxinyaan luma nen han
habadan.

⁷ A tan nan kiti kenden sama muxu
jaxankataxine xa,

a donseen so kametone yii.

Alatala nan kasorasane xunbama.

⁸ Alatala nan danxutone yeene
rabama ayi.

A tan nan muxu mafelensexine rake-
lima.

Tinxin muxune rafan Alatala ma.

⁹ Alatala nan xajene kantanma.

A kaɓa gilene nun kiridine mali.

Koni a muxu jaxine fe yitonxine
kalama nen.

¹⁰ Alatala nan habadan mangan
na.

Siyon, a tan nan i ya Ala ra
habadan han habadan.

Tantunna Ala xa!

147

Ala tantun fena

¹ Tantunna Alatala xa!
A lan tantun betin xa ba en ma Ala
xa.

Fe fajin nan a tantunna ra e nun
sewana.

² Alatala man Yerusalen tima nen.
A man fama na muxu suxine ra nen
Isirayila kaan naxanye bata yi
xuya ayi nun.

³ A muxune dandan
naxanye bɔɔɔye kalaxi.

A yi e maxɔɔdene maxidi.

⁴ A tan nan sarene xasabin
nagidima,
a yi e birin xili sa.

⁵ Nxu Marigin gbo,
a senben magaxu.

A xaxilimayaan dan mi na.

⁶ Alatala muxu limaniyaxine mal-
ima nen.
Koni a muxu jaxine rabirama nen
bɔɔɔni.

⁷ E barika bira betin ba Alatala xa.
E tantun betin ba en ma Ala xa
bɔɔɔnna ra.

⁸ A tan nan kundani fulunxi kore
xɔɔnna ma.

A yi tulen nafa bɔɔɔni.

A yi seɔɔen nasoli geyane ma.

⁹ A xuruseene balon nagidi e ma.

A xoline dege
e na e xui ramini a ma waxatin
naxan yi.

¹⁰ Soo kendene xa mi a kenema.
A mi sewama muxun senben fan
na.

¹¹ Koni naxanye gaxuxi Alatala yeɔ
ra,
e xaxili tixi a hinanna ra,
ne nan a rasewama.

¹² Yerusalen kaane, e Alatala binya.
Siyon kaane, e Ala tantun.

¹³ Amasɔɔ a bata taan so deɔɔn senbe
so,

a yi taa yi kaane baraka.

¹⁴ A tan nan bɔɔɔe xunbenla fima e
yamanan ma,

a balo fajin fi e ma.

¹⁵ A yi a de xui tongoxine rafa bɔɔɔn
ma,

a falan yi siga ayi mafuren.

¹⁶ A kundani fulun
alo dugi fixena,

a ige xundin xuya bɔɔɔn ma

alo xubena,

¹⁷ a balabalan kesen nagodo.

Nde nɔɔe a xunbenla raxanɔɔe?

¹⁸ Koni a falan ti nen,
ige xundin yi xuya ayi.

A foyen nafa, igene yi godo.

¹⁹ A yi a falane makenen Yaxuba
bɔɔɔnna xɔɔn.

A bata tɔɔne nun sariyane sebe Isir-
ayila xa.

²⁰ A mi na bɔɔɔnna ligaxi siya gbete
yo xa.

E mi a sariyane kolon.

Tantunna Alatala xa!

148

Daala birin xa Ala tantun

¹ Tantunna Ala xa!

E tan naxanye kore xɔɔnna ma,
e Alatala tantun.

E tan naxanye kore,
e a tantun.

² E tan a malekane birin xa a tan-
tun.

E tan a ganla birin,
e a tantun.

³ Sogen nun kikena, e a tantun.

E tan saren naxanye yilenma,
e a tantun.

⁴ E a tantun,

e tan naxanye ariyanna yi,
e nun e tan

igen naxanye kore walaxan fari.

⁵ E Alatala xinla tantun!

Amasɔɔ e daxi a yamarin nan bun
ma.

⁶ A yi e ti e funfuni habadan han
habadan.

A yi yamarin fi
naxan mi matande mume.

⁷ E Alatala tantun bɔɔɔ xɔɔnna fari,

e tan ige yi sube magaxuxine,

e tan fɔɔɔ igen tilinne,

⁸ kuye sarinna, balabalan kesena,

kundaan nun ige xundina,

foye gbeen naxan a falan suxu,

⁹ ε tan geyane nun yire matexine,
 wudi bogilane nun sumanne birin,
¹⁰ burunna subene nun xuruseene,
 xɔline nun bubu seene,
¹¹ bɔxɔn mangane nun siyane
 birin,
 ε tan kuntigine
 nun kitisaan naxanye birin bɔxɔn
 ma,
¹² banxulanne nun sungutunne,
 xεmε fonne nun dii jɔrεne,
¹³ ε birin xa Alatala xinla tantun!
 A xili keden peen nan binyaxi.
 A tan nan nɔɔn nabama bɔxɔn nun
 koren xun na.
¹⁴ A bata a tɔgɔndiya muxune sɛnbε
 so.
 Isirayila muxune rafan a ma han!

Tantunna Alatala xa!

149

Tantun bεtina

¹ Tantunna Ala xa!
 ε bεti nεnεn ba Alatala xa.
 ε a tantun a tɔgɔndiya muxune
 malanni.
² Isirayila muxune, ε sεwa,
 a tan nan ε daxi.
 Siyon muxune xa jaxan e mangan
 na.
³ E xa e bodon,
 e yi Ala tantun,
 e tanbanna nun bɔlɔnna maxa a xa.
⁴ Alatalaa muxune a kenεnxi,
 naxanye limaniyaxi,
 a ne rakisima nεn.

⁵ Tɔgɔndiya muxune xa jaxan,
 e binyen fi Ala ma,
 e sɔnxɔ sεwani e sadene ma.
⁶ E xa lu Ala tantunjε,
 e yi silanfan dε firin kanna suxu e
 yii,
⁷ e e gbeen jɔxɔ siyane ra,
 e siya gbεtεne jaxankata.
⁸ E yi yɔlɔnxɔnna sa e mangane ma,
 e yi e kuntigine xidi wuren na.
⁹ E yi e jaxankata
 alo e yalagi feen sεbεxi kii naxan yi.
 A tɔgɔndiya muxune birin ma
 xunna kenla nan na ra.

Tantunna Alatala xa!

150

ε Ala tantun

¹ Tantunna Alatala xa!
 ε Ala tantun a yire sarijanxini,
 ε a sɛnbεn tantun kore xɔnna ma.
² ε a tantun a wali gbeene fe ra.
 ε a tantun bayo a gbo han!
³ ε a tantun xɔta xuiin na.
 ε a tantun bɔlɔnna nun kondenni.
⁴ ε a tantun tanbanni
 e nun sεwa fare bodonni.
 ε a tantun maxa se luti kanne nun
 xulenne ra.
⁵ ε a tantun karijanne ra.
 ε a tantun karijan xui gbeene ra.
⁶ Niimaseene birin xa Alatala tan-
 tun!
 Tantunna Ala xa!